CANONES ET DECRETA

SACROSANCTI OECUMENICI

CONCILII TRIDENTINI.

CANONES ET DECRETA

SACROSANCTI OECUMENICI

CONCILII TRIDENTINI

SUB

PAULO III. IULIO III. ET PIO IV.

PONTIFICIBUS MAXIMIS

CUM

PATRUM SUBSCRIPTIONIBUS.

CUM S. REV. CONSISTORII CATHOLICI PER REGNUM SAXONIAE APPROBATIONE.

EDITIO STEREOTYPA OCTAVA.

ROMAE
IN COLLEGIO URBANO DE PROPAGANDA FIDE MDCCCXXXIV.

EX OFFICINA BERNHARDI TAUCHNITZ.

LIPSIAE MDCCCLXIII.

BULLA INDICTIONIS
SACROSANCTI OECUMENICI
CONCILII TRIDENTINI
SUB PAULO III. PONT. MAX.

Paulus Episcopus, servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

Initio nostri huius pontificatus, quem non ob merita nostra, sed propter suam magnam bonitatem Dei omnipotentis providentia nobis commisit, cernentes iam tum, in quas perturbationes temporum, quotque incommoda rerum fere omnium nostra pastoralis sollicitudo et vigilia esset vocata, cupiebamus quidem mederi Christianae reipublicae malis, quibus illa iam dudum vexata et propemodum oppressa est; sed ipsi etiam, ut homines circumdati infirmitate [1]), ad tantum onus tollendum impares vires nostras esse sentiebamus. Nam quum pace opus esse intelligeremus ad liberandam et conservandam a plurimis impendentibus periculis rempublicam, omnia invenimus odiis et dissensionibus plena, dissentientibus praesertim principibus iis inter se, quibus summa rerum paene omnis a Deo permissa est. Quum unum ovile [2]) et unum pastorem dominici esse gregis ad integritatem Christianae religionis et ad coelestium bonorum spem in nobis confirmandam necessarium duceremus: schismatis, dissidiis, haeresibus erat Christiani nominis divulsa iam paene et lacerata unitas. Quum tutam atque munitam ab infidelium armis atque insidiis rempublicam optaremus: nostris erratis nostraque cunctorum culpa, Dei videlicet ira peccatis nostris imminente, Rhodus fuerat amissa, Hungaria vexata, conceptum et meditatum contra Ita-

---

1) Hebr. V. 2. 2) Ioan. X. 16.

4 liam, contraque Anstriam et Illyricum terra marique bellum, quum impius et immitis hostis noster Turca nullo tempore requiesceret, nostrorumque inter se odia et dissensiones suam bene gerendae rei occasionem duceret. Igitur, ut dicebamus, in tanta haeresum, dissensionum bellorumque tempestate, tantisque excitatis fluctibus quum essemns ad moderandam et gubernandam Petri naviculam vocati, nec viribus ipsi nostris satis fideremus, primum coniecimus in Domino cogitatus nostros [1]), ut ipse nos nutriret, animumque nostrum firmitate et robore, mentem consilio sapientiaque instrueret. Deinde, animo repetentes, maiores nostros, sapientia admirabili et sanctitate praeditos, saepe in summis Christianae reipublicae periculis remedium optimum atque opportunissimum oecumenica concilia et episcoporum generales conventus adhibuisse: ipsi quoque animum ad generale habendum concilium adiecimus, exquisitisque principum sententiis, quorum nobis videbatur utilis in primis et opportuna ad hanc rem esse consensio, quum eos tunc non alienos ab hoc tam sancto opere invenissemus, oecumenicum concilium, et generalem eorum episcoporum aliorumque Patrum, ad quos pertineret, conventum in civitate Mantuae indiximus, anno Incarnationis Domini, sicut literis et monumentis nostris testatum est, millesimo quingentesimo trigesimo septimo, pontificatus nostri tertio, ad x. Kalend. Iun. inchoandum; spem prope certam habentes, fore, ut, quum illic in nomine Domini essemus congregati, ipse, sicut promisit, Dominus in medio nostrum adfuturus[2]), et bonitate ac misericordia sua omnes temporum procellas omniaque pericula spiritu oris sui facile depulsurus esset. Sed, ut semper insidiatur piis actionibus humani generis hostis, primum contra omnem spem et exspectationem nostram denegata fuit nobis Mantuana civitas, nisi aliquas conditiones subiremus ab
5 institutis maiorum nostrorum, et conditione temporum, nostraque ac huius sanctae sedis ac nominis ecclesiastici dignitate libertateque prorsns alienas; quas in aliis nostris literis expressimus. Quapropter alium invenire locum aliamquo deligere civitatem necesse habuimus, quae quum non statim nobis occurreret idonea et apta, ad sequentes Kal. Nov. prorogare concilii celebrationem fuimus coacti. Interim saevus et perpetuus hostis noster Turca, ingenti classe Italiam adortus,

1) Psalm. LIV. 23. 2) Matth. XVIII. 20.

aliquot oppida in litoribus Apuliae cepit, vastavit, diripuit,
praedas hominum abegit; nos in maximo timore et periculo
omnium muniendis litoribus nostris, finitimisque auxilio iuvan-
dis fuimus occupati; nec tamen interea destitimus consulere
et hortari Christianos principes, ut de idoneo ad habendum
concilium loco quid sentirent nobis exponerent, quorum quum
essent incertae variaeque sententiae, tempusque diutius, quam
erat opus, videretur extrahi, nos optimo animo, atque, ut ar-
bitramur, etiam consilio, Vincentiam elegimus, urbem copio-
sam, et Venetorum, qui eam nobis concedebant, virtute, aucto-
ritate, potentia cum aditum patentem, tum stationem omnibus
liberam atque tutam in primis in se habentem. Sed quum
iam tempus longius progressum esset, novaeque urbis electio-
nem omnibus significari conveniret, iamque Kalendae Novem-
bris appetentes facultatem huius divulgationis excluderent,
hiemsque esset propinqua, rursus altera prorogatione tempus
concilii differre in proximum sequens ver Maiique futuras Ka-
lendas compulsi fuimus. Qua re firmiter constituta atque de-
creta quum et nos ipsos, et cetera omnia ad eum bene agen-
dum Deo iuvante celebrandumque conventum pararemus, plu-
rimum reputantes interesse cum celebrationis concilii, tum
universae Christianae reipublicae, Christianos principes pace
inter se et concordia consentire: carissimos in Christo filios
nostros, Carolum Romanorum imperatorem semper augustum,
et Christianissimum regem Franciscum, duo praecipua Chri-
stiani nominis firmamenta atque subsidia, orare atque obsecrare
institimus, ut ad colloquium inter se et nobiscum una conve- 6
nirent; quorum quidem apud utrumque literis, nunciis, et a
latere nostro missis ex venerabilium fratrum nostrorum nu-
mero legatis saepissime egeramus, ut ex simultate et dissi-
diis ambo in unum foedus et piam amicitiam vellent convenire,
labentibusque succurrere Christianis rebus; quarum servanda-
rum quum esset illis potestas a Deo praecipue tributa, si id
non agerent, et ad commune Christianorum bonum sua con-
silia non dirigerent, acris et severa ratio eidem Deo ab ipsis
reddenda esset. Qui aliquando precibus nostris annuentes
Nicaeam se contulere, quo nos quoque longum iter, et senili
aetati nostrae vehementer contrarium, Dei et pacis concilian-
dae causa suscepimus; neque praetermisimus interea, quum
tempus concilii praestitutum, Kalendae videlicet Maiae, ap-
propinquaret, tres legatos summae virtutis ac auctoritatis a la-

tere nostro de numero eorundem fratrum nostrorum S. R. E.
cardinalium Vincentiam mittere, qui initium concilii facerent,
praelatosque undique venientes exciperent, et ea, quae iudi-
carent esse opus, agerent et tractarent, quoad nos, ab itinere
et negotio pacis reversi, omnia accuratius dirigere possemus.
Interim vero in illud sanctum opus maximeque necessarium,
tractationem videlicet pacis inter principes, incubuimus, et
quidem omni animi studio, omni pietate ac diligentia. Testis
est nobis Deus, cuius freti clementia nosmetipsos itineris et
vitae periculo exposuimus; nostra testis conscientia, quae nihil
habet iu hac re quidem, in quo nos arguat aut praetermissae,
aut non quaesitae ad pacificandum occasionis; principes ipsi
testes, quos tam saepe tamque vehementer nunciis, literis, le-
gatis, monitis, hortatu, precibusque omnibus obsecraveramus,
ut simultates deponerent, ut in societatem coirent, ut Chri-
stianae reipublicae in maximum et propinquum iam adductae
discrimen communibus studiis et subsidiis opitularentur; iam
vero testes illae vigiliae atque curae, illi diurni nocturnique
animi nostri labores, gravesque sollicitudines, quas ob hanc
7 rem et causam plurimas iam suscepimus. Nec tamen ad opta-
tum exitum nostra consilia et acta adhuc perducta sunt. Ita
enim visum Domino Deo est, quem tamen non desperamus
aliquando optata nostra benignius respecturum. Ipsi quidem,
quantum in nobis fuit, nihil, quod esset nostro pastorali of-
ficio debitum, in hac re omisimus. Quod si qui sunt, qui actio-
nes pacis nostras in aliam interpretentur partem, dolemus qui-
dem; sed tamen in dolore nostro gratias Deo omnipotenti
agimus, qui ad exemplum et doctrinam patientiae nostrae suos
voluit Apostolos haberi dignos, qui pro nomine Iesu, qui pax
nostra est, contumeliam paterentur [1]). Verum in illo con-
gressu colloquioque nostro, quod Nicaeae habitum est, etsi,
peccatis nostris impedientibus, inter duos principes vera et
perpetua pax non potuit confici, induciae tamen decennales
factae sunt, quarum opportunitate nos sperantes et sacrum
concilium commodius celebratum iri, et deinde ex concilii au-
ctoritate perfici posse pacem, apud principes institimus, ut et
ipsi venirent ad concilium, et praelatos suos praesentes duce-
rent, absentesque accerserent. Qui quum de utroque se ex-
cusassent, quod et ipsis redire in regna sua tum necesse es-

1) Act. V. 41.

set, et praelatos, quos secum habuissent, itinere atque impen-
diis fessos utque exhaustos recreari et refici oporteret, nos
hortati sunt, ut aliam quoque prorogationem temporis habendi
concilii decerneremus. Qua in re concedenda quum essemus
aliquantum difficiles, literas interim a legatis nostris, qui Vin-
centiae erant, accepimus, transacto iam et longius praeterito
concilii ineundi die unum vix aut alterum ex externis nationi-
bus praelatum Vincentiam se contulisse. Quo nuncio accepto
quum videremus, eo tempore nulla iam ratione haberi conci-
lium posse, ipsis principibus concessimus, ut differretur tempus
agendi concilii usque ad sanctum Pascha, diemque festum fu-
turae dominicae Resurrectionis. Cuius nostri praecepti ex- 8
spectationisque decretae literae Genuae anno Incarnationis
Domini MDXXXVIII. IV. Kal. Iul. factae publicataeque sunt, at-
que hanc dilationem eo propensius fecimus, quod pollicitus est
nobis uterque princeps, legatos suos Romam ad nos se mis-
surum, ut ea, quae ad perfectionem pacis reliqua essent, ne-
que Nicaeae ob brevitatem temporis potuerant omnia confici,
Romae commodius coram nobis agerentur et tractarentur. Et
ob hanc rationem etiam a nobis ambo petierunt, ut haec pa-
cificationis procuratio concilii celebrationi praeponeretur, quum
ipsum concilium pace facta multo deinde utilius et salutarius
Christianae reipublicae futurum esset. Semper enim haec
pacis spes nobis iniecta principum nos voluntatibus assentiri
hortata est; quam spem vehementer auxit post discessum a
Nicaea nostrum ipsorum duorum principum inter se benevola
amicaque congressio, quae, maxima nostra cum laetitia a no-
bis intellecta, confirmavit nos in bona spe, ut tandem ali-
quando nostras preces apud Deum exauditas et vota pacis ac-
cepta esse crederemus. Hanc igitur pacis conclusionem quum
et expeteremus, et urgeremus, nec solum duobus antedictis
principibus, verum etiam carissimo in Christo filio nostro Fer-
dinando regi Romanorum videretur, actionem concilii, nisi
pace facta, suscipi non oportere, cunctique a nobis per literas
suosque oratores contenderent, ut alias rursus temporis pro-
rogationes faceremus, praecipue autem instaret serenissimus
caesar, promisisse se demonstrans iis, qui a catholica unitate
dissentiunt, se operam suam apud nos interpositurum, ut ali-
qua concordiae ratio iniretur, quod ante suam in Germaniam
profectionem apte non posset fieri: Nos, eadem semper spe
pacis, et tantorum principum voluntate adducti, quum praeser-

tim cerneremus, ne ad dictum quidem Resurrectionis festum alios praelatos Vincentiam convenisse, prorogationis nomen iam fugientes, quod tam saepe frustra fuerat repetitum, celebrationem generalis concilii ad nostrum et sedis apostolicae beneplacitum suspendere maluimus; itaque fecimus, et de suspensione huiusmodi literas ad singulos supradictorum principum decima die Iun. MDXXXIX. dedimus, sicut ex illis perspi-
9 cue potest intelligi. Ea itaque suspensione necessario per nos facta, dum tempus illud magis idoneum a nobis pacisque aliqua conclusio exspectatur, quae et dignitatem postea frequentiamque concilio, et Christianae reipublicae praesentiorem salutem erat allatura, Christianae interea res in deterius quotidie prolapsae sunt, Hungaris, rege ipsorum mortuo, Turcam vocantibus; Ferdinando rege bellum in eos movente; Belgis ad defectionem a caesare ex parte quadam incitatis; cuius defectionis comprimendae causa per Galliam amicissime, et cum rege Christianissimo concordissime magno benevolae inter eos voluntatis indicio transiens in Belgas serenissimus caesar, et illinc deinde in Germaniam profectus, conventus Germaniae principum et civitatum tractandae eius, quam dixerat, concordiae causa habere coepit. Sed quum spe pacis iam deficiente ille quoque modus curandae in conventibus tractandaeque concordiae ad maiores potius discordias concitandas aptus esse videretur, inducti fuimus ad pristinum concilii generalis remedium reverti, idque per legatos nostros S. R. E. cardinales ipsi caesari obtulimus; quod etiam postremo, et praecipue in Ratisponensi conventu egimus, quum illic dilectus filius noster Gaspar tit. S. Praxedis cardinalis Contarenus summa doctrina et integritate legatum nostrum ageret. Nam quum, id quod ne accideret antea veriti eramus, ex eius conventus sententia peteretur a nobis, ut ab ecclesia dissentientium quosdam articulos tolerandos declararemus, quoad per oecumenicum concilium illi excuterentur et deciderentur, idque nobis ut concederemus neque Christiana et catholica veritas, neque nostra et sedis apostolicae dignitas permitteret, palam potius concilium, ut quam primum fieret, proponi mandavimus Neque vero in alia unquam sententia et voluntate fuimus, quam ut primo quoque tempore concilium oecumenicum et generale congregaretur. Sperabamus enim ex eo et pacem populo Christiano, et Christianae religionis integritatem posse recuperari; verumtamen id cum bona gratia et voluntate Chri-

stianorum principum habere volebamus. Quam voluntatem 10
dum exspectamus, dum observamus tempus absconditum, tempus beneplaciti tui, o Deus [1]), aliquando tandem decernere compulsi sumus, omne esse tempus beneplacitum Deo, quum de rebus sanctis et ad Christianam pietatem pertinentibus consilia ineuntur. Quapropter videntes, maximo quidem animi nostri cum dolore, rem Christianam quotidie in peius ruere, Hungaria a Turcis oppressa, Germanis periclitantibus, ceteris omnibus metu moeroreque afflictis, nullius iam principis consensum exspectare, sed tantum Dei omnipotentis voluntatem et Christianae reipublicae utilitatem attendere constituimus. Itaque quum Vincentiam amplius non haberemus, cuperemusque cum universae Christianorum saluti, tum Germanicae nationis incommodis in eligendo per nos novi concilii habendi loco consulere, aliquotque locis propositis ipsam Tridentinam civitatem ab ipsis desiderari videremus: nos, etsi in citeriore Italia commodius omnia tractari posse iudicabamus, ad eorum tamen postulationes nostram voluntatem paterna caritate deflexímus. Itaque Tridentum civitatem elegimus, qua in civitate oecumenicum concilium ad proxime venturas Kalend. Novemb. haberetur; idoneum locum illum statuentes, quo ex Germania quidem aliisque Germaniae finitimis nationibus facillime, ex Gallia, Hispania ceterisque provinciis remotioribus non difficiliter episcopi et praelati convenire possent. Dies autem concilii ea a nobis spectata est, quae spatium in se haberet et publicandi per Christianas nationes nostri huius decreti, et facultatis omnibus praelatis ad veniendum tribuendae. Quo minus autem annuum tempus praefiniremus mutando concilii loco, sicut quibusdam constitutionibus alias praescriptum est [2]), ea res fuit in causa, quod longius extrahi spem sanandae aliqua in parte Christianae reipublicae, quae tot detrimentis et calamitatibus affecta est, noluimus; et tamen videmus tempora, agnoscimus difficultates, quid sperari possit ex consiliis nostris incertum esse intelligimus. Sed quia scriptum est: *Revela Domino* 11
viam tuam, et spera in eo, et ipse faciet [3]): magis Dei clementiae et misericordiae confidere, quam nostrae imbecillitati diffidere constituimus. Saepe enim fit in bonis operibus incipiendis, ut quod humana consilia non valent divina virtus

1) Psalm. LXVIII. 14. — 2) Conc. Constantiens. Sess. XXXIX. — 3) Psalm. XXXVI. 5.

efficiat. Huius igitur ipsius Dei omnipotentis, Patris, et Filii et Spiritus sancti, ac beatorum eius Apostolorum Petri et Pauli auctoritate, qua nos quoque in terris fungimur, freti atque subnixi, de venerabilium item fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium consilio et assensu, sublata amotaqne suspensione, de qua supra commemoratum est, quam per praesentes tollimus et amovemus, sacrum oecumenicum et generale concilium in civitate Tridentina, loco commodo et libero omnibusque nationibus opportuuo, ad Kalendas proximas Novembris anni praesentis ab Incarnatione Domini MDXLII. incipiendum, prosequendum, et eodem Domino adiuvante, ad ipsius gloriam atque laudem, et Christiani totius populi salutem absolvendum perficiendumque indicimus, annunciamus, convocamus, statuimus atque decernimus; omnes omnibus ex locis tam venerabiles fratres nostros patriarchas, archiepiscopos, episcopos, et dilectos filios abbates, quam alios quoscunque, quibus iure aut privilegio in conciliis generalibus residendi et sententias in eis dicendi permissa potestas est, requirentes, hortantes, admonentes, ac nihilominus eis vi iurisiurandi, quod nobis et huic sanctae sedi praestiterunt, ac sanctae virtute obedientiae, aliisque sub poenis iure aut consuetudine in celebrationibus conciliorum adversus non accedentes ferri et proponi solitis, mandantes arcteque praecipientes, ut ipsimet, nisi forte iusto detineantur impedimento, de quo tamen fidem facere compellantur, aut certe per suos legitimos procuratores et nuncios sacro huic concilio omnino adesse et interesse debeant; supra autem dictos imperatorem, regemque Christianissimum, nec non ceteros reges, duces, principes, quorum praesentia, si alias unquam, hoc quidem tempore maxime sanctissimae Christi
12 fidei et Christianorum omnium futura est salutaris, rogantes atque obsecrantes per viscera misericordiae Dei et Domini nostri Iesu Christi, cuius fidei veritas et religio et intus et extra graviter iam oppugnatur, ut, si salvam volunt Christianam esse rempublicam, si se Domino obstrictos et obligatos pro maximis illius erga se beneficiis intelligunt, ne deserant ipsius Dei causam et negotium, ipsimet ad sacri concilii celebrationem veniant, in quo ipsorum pietas atque virtus communi utilitati, salutique suae ac ceterorum et temporali et aeternae plurimum est profutura. Sin autem, id quod nollemus, accedere ipsi non poterunt, at graves saltem viros legatos cum auctoritate mittant, qui personam principis sui quis-

que et cum prudentia et cum dignitate possint in concilio re-
ferre. In primis vero ut id curent, quod ipsis facillimum est,
ut ex suis cuiusque regnis ac provinciis episcopi et praelati
sine tergiversatione et mora ad concilium proficiscantur, quod
maxime quidem a praelatis principibusque Germaniae Deum
ipsum atque nos impetrare aequum est, ut, quum eorum prae-
cipue causa ipsisque cupientibus concilium indictum sit, et in
ea civitate indictum, quae ab eis est desiderata, non graven-
tur ipsi sua cunctorum praesentia id celebrare et ornare, quo
melius atque commodius quae ad integritatem et veritatem
Christianae religionis, quae ad bonorum morum reductionem
emendationemque malorum, quae ad Christianorum inter se
tam principum quam populorum pacem, unitatem concor-
diamque pertineant, et quae ad repellendos impetus barbaro-
rum et infidelium, quibus illi universam Christianitatem obruere
moliuntur, sint necessaria, Deo nostris consultationibus prae-
eunte, et lumen sapientiae suae ac veritatis mentibus nostris
praeferente, agi in dicto sacro oecumenico concilio, et con-
spirante omnium caritate consuli, tractari, confici, ad opta-
tosque exitus deduci quam primum et quam optime possint.
Atque ut nostrae hae literae, et quae in eis continentur,
ad notitiam cunctorum, quorum oportet, perveniant, neve
quis illorum ignorantiae excusationem praetendat, quum prae-
sertim etiam non ad omnes eos, quibus nominatim illae es-
sent intimandae, tutus forsitan pateat accessus: volumus et 13
mandamus, ut in basilica Vaticana principis Apostolorum,
et in ecclesia Lateranensi, quum ibi multitudo populi ad au-
diendam rem divinam congregari solita est, palam clara voce
per curiae nostrae cursores aut notarios aliquos publicos legan-
tur, lectaeque in valvis dictarum ecclesiarum, itemque cancel-
lariae apostolicae portis, et Campi Florae solito loco affi-
gantur, ubi ad lectionem et notitiam cunctorum aliquamdiu
expositae pendeant; quumque inde amovebuntur, earum ni-
hilominus exempla in eisdem locis remaneant affixa. Nos
enim per lectionem, publicationem affixionemque huiusmodi
omnes et quoscunque, quos antedictae nostrae literae com-
prehendunt, post spatium duorum mensium a die literarum
publicationis et affixionis ita volumus obligatos esse atque
adstrictos, ac si ipsismet illae coram lectae et intimatae
essent; transsumptis quidem earum, quae manu publici no-
tarii scripta aut subscripta, et sigillo personae alicuius eccle-

siastica in dignitate constitutae munita fuerint, ut fides certa et indubitata habeatur, mandamus atque decernimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae indictionis, annunciationis, convocationis, statuti, decreti, mandati, praecepti et obsecrationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Romae apud Sanctum Petrum anno Incarnationis dominicae MDXLII. XI. Kalend. Iun. Pontificatus nostri anno VIII.

BLOSIUS.

HIER. DAND.

SESSIO PRIMA

SACROSANCTI OECUMENICI ET GENERALIS

CONCILII TRIDENTINI

SUB PAULO III. PONTIFICE MAXIMO,

CELEBRATA

DIE XIII. MENSIS DECEMBRIS ANNO DOM. MDXLV.

DECRETUM DE INCHOANDO CONCILIO.

Placetne vobis, ad laudem et gloriam sanctae et individuae Trinitatis, Patris, et Filii et Spiritus sancti, ad incrementum et exaltationem fidei et religionis Christianae, ad exstirpationem haeresum, ad pacem et unionem ecclesiae, ad reformationem cleri et populi Christiani, ad depressionem et exstinctionem hostium Christiani nominis, decernere et declarare, sacrum Tridentinum et generale concilium incipere, et inceptum esse? Responderunt: *Placet.*

Indictio futurae sessionis.

Et quum proxima sit celebritas Nativitatis Domini nostri Iesu Christi, et subsequantur aliae festivitates labentis et incipientis anni, placetne vobis, primam futuram sessionem habendam esse die Iovis post Epiphaniam, quae erit septima mensis Ian. anno Domini MDXLVI? Responderunt: *Placet.*

SESSIO SECUNDA,

CELEBRATA

DIE VII. MENSIS IANUARII MDXLVI.

DECRETUM DE MODO VIVENDI, ET ALIIS IN CONCILIO SERVANDIS.

Sacrosancta Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, in ea praesidentibus eisdem tribus apostoli- 15
cae sedis legatis, agnoscens cum beato Iacobo Apostolo, quod omne datum optimum [1]) et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum, qui iis, qui postulant a se sapientiam, dat omnibus affluenter, et non improperat eis; et

---

Sess. II. 1) Iac. I. 17.

simul sciens, quod initium sapientiae est timor Domini [1]): statuit et decrevit, omnes et singulos Christi fideles in civitate Tridentina congregatos exhortandos esse, prout exhortatur, ut se a malis et peccatis hactenus commissis emendare, ac de cetero in timore Domini ambulare, et desideria carnis non perficere [2]), orationibus instare, saepius confiteri, eucharistiae sacramentum sumere, ecclesias frequentare, praecepta denique dominica, quantum quisque poterit, adimplere, nec non quotidie pro pace principum Christianorum et unitate ecclesiae privatim orare velint; episcopos vero, et quoscunque alios in ordine sacerdotali constitutos, oecumenicum concilium in ea civitate concelebrantes, ut assidue in Dei laudibus incumbere, hostias, laudes et preces offerre, sacrificium missae quolibet saltem die dominico, in quo Deus lucem condidit, et a mortuis resurrexit, ac Spiritum sanctum in discipulos infudit [3]), peragere satagant, facientes, sicut idem Spiritus sanctus per Apostolum praecipit [4]), obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro sanctissimo domino nostro Papa, pro imperatore, pro regibus, et ceteris, qui in sublimitate constituti sunt, et pro omnibus hominibus, ut quietam et tranquillam vitam agamus, pace fruamur, et fidei incrementum videamus. Praeterea hortatur, ut ieiunent saltem singulis sextis feriis in memoriam passionis Domini, et eleemosynas pauperibus erogent. In ecclesia autem cathedrali singulis quintis feriis celebretur missa de Spiritu sancto cum litaniis et aliis orationibus ad hoc institutis; in aliis vero ecclesiis eadem die
16 dicantur ad minus litaniae et orationes. Tempore autem, quo sacra peraguntur, collocutiones et confabulationes non fiant, sed ore et animo celebranti assistatur. Et quoniam oportet episcopos esse irreprehensibiles, sobrios, castos, domui suae bene praepositos [5]), hortatur etiam, ut ante omnia quilibet in mensa servet sobrietatem moderationemque ciborum; deinde, quum in eo loco saepe otiosi sermones oriri soleant, ut in ipsorum episcoporum mensis divinarum scripturarum lectio admisceatur [6]); familiares vero suos unusquisque instruat et erudiat, ne sint rixosi, vinosi, impudici, cupidi, elati, blasphemi et voluptatum amatores; vitia demum fugiant et virtutes amplectantur, et in vestitu, et cultu, et omnibus actibus honestatem prae se ferant, sicut decet ministros mi-

Sess. II. 1) Prov. I. 7. IX. 10. Psalm. CX. 10. Eccles. I. 16 — 2) Gal. V. 16. — 3) Act. II. — 4) 1 Tim. II. 1. seqq — 5) 1 Tim. III. 2 seqq. — 6) c. 11. D. XLIV. (conc. Tol. III.)

nistrorum Dei. Ad haec, quum huius sacrosancti concilii praecipua cura, sollicitudo et intentio sit, ut propulsatis haeresum tenebris, quae per tot annos operuerunt terram, catholicae veritatis lux, Iesu Christo, qui vera lux est [1]), annuente, candor puritasque refulgeat, et ea, quae reformatione egent, reformentur: ipsa synodus hortatur omnes catholicos hic congregatos et congregandos, atque eos praesertim, qui sacrarum literarum peritiam habent, ut sedula meditatione diligenter secum ipsi cogitent, quibus potissimum viis et modis ipsius synodi intentio dirigi, et optatum effectum sortiri possit, quo maturius et consultius damnari damnanda, et probanda probari queant, ut per totum orbem omnes uno ore et eadem fidei confessione glorificent Deum et Patrem Domini nostri Iesu Christi.

In sententiis vero dicendis, iuxta Toletani concilii statu- 17
tum [2]), in loco benedictionis considentibus Domini sacerdotibus, nullus debeat aut immodestis vocibus perstrepere, aut tumultibus perturbare, nullis etiam falsis vanisve aut obstinatis disceptationibus contendere; sed quicquid dicatur sic mitissima verborum prolatione temperetur, ut nec audientes offendantur, nec recti iudicii acies perturbato animo inflectatur.

Insuper ipsa sacra synodus statuit ac decrevit, quod, si forte contigerit aliquos debito in loco non sedere, et sententiam etiam sub verbo *Placet* proferre, congregationibus interesse, et alios quoscunque actus facere concilio durante, nulli propterea praeiudicium generetur, nullique novum ius acquiratur [3]).

Deinde indicta fuit futura sessio ad diem Iovis quartam mensis Feb. proxime venturi.

SESSIO TERTIA,

CELEBRATA

DIE IV. MENSIS FEBRUARII MDXLVI.

DECRETUM DE SYMBOLO FIDEI.

In nomine sanctae et individuae Trinitatis, Patris, et Filii et Spiritus sancti.

Haec sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, in ea praesi-

Sess. III. 1) Ioan. I. 9. — 2) c. 3. C. V. qu. 4. (conc. Tol. XI.) — 3) repetitum Sess XXV. extr.

dentibus cisdem tribus apostolicae sedis legatis, magnitudinem rerum tractandarum considerans, praesertim earum, quae duobus illis capitibus de exstirpandis haeresibus et moribus reformandis continentur, quorum causa praecipue est congregata; agnoscens autem cum Apostolo [1]), non esse sibi colluctationem adversus carnem et sanguinem, sed adversus spirituales
18 nequitias in coelestibus, cum eodem omnes et singulos in primis hortatur, ut confortentur in Domino et in potentia virtutis eius, in omnibus sumentes scutum fidei [2]), in quo possint omnia tela nequissimi ignea exstinguere, atque galeam spei salutis accipiant cum gladio spiritus, quod est verbum Dei. Itaque, ut haec pia eius sollicitudo principium et progressum suum per Dei gratiam habeat, ante omnia statuit et decernit, praemittendam esse confessionem fidei, Patrum exempla in hoc secuta, qui sacratioribus conciliis hoc scutum contra omnes haereses in principio suarum actionum apponere consuevere, quo solo aliquando et infideles ad fidem traxerunt, haereticos expugnarunt, et fideles confirmarunt. Quare symbolum fidei, quo sancta Romana ecclesia utitur, tanquam principium illud, in quo omnes, qui fidem Christi profitentur, necessario conveniunt, ac fundamentum firmum et unicum, contra quod portae inferi nunquam praevalebunt [3]), totidem verbis, quibus in omnibus ecclesiis legitur, exprimendum esse censuit. Quod quidem eiusmodi est [4]):

Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem coeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium, et in unum Dominum Iesum Christum, Filium Dei unigenitum, et ex Patre natum ante omnia saecula, Deum de Deo, lumen de lumine; Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem Patri; per quem omnia facta sunt; qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de coelis, et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, et homo factus est; crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus et sepultus est; et resurrexit tertia die secundum scripturas, et ascendit in coelum, sedet ad dexteram Patris, et iterum venturus est cum gloria iudicare vivos et
19 *mortuos, cuius regni non erit finis; et in Spiritum sanctum Dominum et vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit; qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur; qui locutus est per Prophetas; et unam, sanctam, catholi-*

Sess. III. 1) Eph. VI. 12. — 2) Ibid. 16. — 3) Matth. XVI. 18. — 4) cf. conc. Constant. I. c. 4.

cam et apostolicam ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum, et exspecto resurrectionem mortuorum et vitam venturi saeculi. Amen.

Indictio futurae sessionis.

Eadem sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, in ea praesidentibus eisdem tribus apostolicae sedis legatis, intelligens multos praelatos ex diversis partibus accinctos esse itineri, nonnullos etiam in via esse, quo huc veniant; cogitansque omnia ab ipsa sacra synodo decernenda eo maioris apud omnes existimationis et honoris videri posse, quo maiori fuerint et pleniori Patrum consilio et praesentia sancita et corroborata: statuit et decrevit, futuram sessionem post praesentem celebrandam esse die Iovis, quae subsequetur dominicam *Laetare* proxime futuram; interim tamen non differri discussionem et examinationem eorum, quae ipsi synodo discutienda et examinanda videbuntur.

SESSIO QUARTA,

CELEBRATA

DIE VIII. MENSIS APRILIS MDXLVI.

DECRETUM DE CANONICIS SCRIPTURIS.

Sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem tribus apostolicae sedis legatis, hoc sibi perpetuo ante oculos proponens, ut sublatis erroribus puritas ipsa evangelii in ecclesia conservetur, quod promissum ante per Prophetas in scripturis sanctis [1]) Dominus noster Iesus Christus Dei Filius proprio ore primum promulgavit, deinde per suos Apostolos tanquam fontem omnis et salutaris veritatis et morum disciplinae omni creaturae praedicari iussit [2]); perspiciensque hanc veritatem et disciplinam contineri in libris scriptis et sine scripto traditionibus, quae ipsius Christi ore ab Apostolis acceptae, aut ab ipsis Apostolis [3]), Spiritu sancto dictante, quasi per manus traditae ad nos usque pervenerunt; orthodoxorum Patrum exempla secuta, omnes libros tam veteris quam novi testamenti, quum utriusque unus Deus sit au-

---

Sess. IV. 1) Ierem. XXXI. 22. — 2) Matth. XXVIII. 19. seq. Marc. XVI. 15 — 3) 2 Thess. II. 14.

ctor, nec non traditiones ipsas, tum ad fidem, tum ad mores
pertinentes, tanquam vel oretenus a Christo, vel a Spiritu
sancto dictatas, et continua successione in ecclesia catholica
conservatas, pari pietatis affectu ac reverentia suscipit et ve-
neratur. Sacrorum vero librorum indicem huic decreto ad-
scribendum censuit [1]), ne cui dubitatio suboriri possit, quinam
sint qui ab ipsa synodo suscipiuntur. Sunt vero infra scripti.
Testamenti veteris: quinque Moysis, id est: Genesis, Exodus,
Leviticus, Numeri, Deuteronomium; Iosuae, Iudicum, Ruth,
quatuor Regum, duo Paralipomenon, Esdrae primus et secun-
dus, qui dicitur Nehemias, Tobias, Iudith, Esther, Iob, Psal-
terium Davidicum centum quinquaginta psalmorum, Parabolae,
Ecclesiastes, Canticum Canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus,
Isaias, Ieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel, duodecim Pro-
phetae minores, id est: Osea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Mi-
chaeas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggaeus, Zacharias,
21 Malachias, duo Machabaeorum, primus et secundus. Testa-
menti novi: quatuor Evangelia, secundum Matthaeum, Mar-
cum, Lucam, et Ioannem; Actus Apostolorum a Luca Evan-
gelista conscripti; quatuordecim Epistolae Pauli Apostoli, ad
Romanos, duae ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, ad
Philippenses, ad Colossenses, duae ad Thessalonicenses, duae
ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebraeos; Petri
Apostoli duae, Ioannis Apostoli tres, Iacobi Apostoli una, Iudae
Apostoli una, et Apocalypsis Ioannis Apostoli. Si quis autem li-
bros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in ecclesia
catholica legi consueverunt, et in veteri vulgata latina editione
habentur, pro sacris et canonicis non susceperit, et traditiones
praedictas sciens et prudens contempserit, anathema sit. Omnes
itaque intelligant, quo ordine et via ipsa synodus post ia-
ctum fidei confessionis fundamentum sit progressura, et quibus
potissimum testimoniis ac praesidiis in confirmandis dogmati-
bus et instaurandis in ecclesia moribus sit usura.

DECRETUM DE EDITIONE ET USU SACRORUM LIBRORUM.

Insuper eadem sacrosancta synodus considerans, non parum utilitatis accedere posse ecclesiae Dei, si ex omnibus latinis editionibus, quae circumferuntur, sacrorum librorum, quaenam pro authentica habenda sit, innotescat: statuit et

Sess. IV. 1) cf. conc. Laod. c. 59. Conc. Carth III. c. 47. Rom. sub. Gelas. (c. 3. D. XV) et ep. Eug. III. in conc. Flor. ad Armenos.

declarat, ut haec ipsa vetus et vulgata editio, quae longo tot saeculorum usu in ipsa ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, praedicationibus et expositionibus pro authentica habeatur, et ut nemo illam reiicere quovis praetextu audeat vel praesumat.

Praeterea ad coercenda petulantia ingenia decernit, ut nemo, suae prudentiae innixus, in rebus fidei et morum ad aedificationem doctrinae Christianae pertinentium, sacram scripturam ad suos sensus contorquens [1]), contra eum sensum, 22
quem tenuit et tenet sancta mater ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu et interpretatione scripturarum sanctarum, aut etiam contra unanimem consensum Patrum ipsam scripturam sacram interpretari audeat, etiamsi huiusmodi interpretationes nullo unquam tempore in lucem edendae forent. Qui contravenerint per ordinarios declarentur, et poenis a iure statutis puniantur.

Sed et impressoribus modum in hac parte, ut par est, imponere volens, qui iam sine modo, hoc est, putantes sibi licere quicquid libet, sine licentia superiorum ecclesiasticorum ipsos sacrae scripturae libros, et super illis annotationes et expositiones quorumlibet indifferenter, saepe tacito, saepe etiam ementito prelo, et, quod gravius est, sine nomine auctoris imprimunt, alibi etiam impressos libros huiusmodi temere venales habent, decernit et statuit, ut posthac sacra scriptura, potissimum vero haec ipsa vetus et vulgata editio, quam emendatissime imprimatur, nullique liceat imprimere vel imprimi facere quosvis libros de rebus sacris sine nomine auctoris, neque illos in futurum vendere, aut etiam apud se retinere, nisi primum examinati probatique fuerint ab ordinario, sub poena anathematis et pecuniae in canone concilii novissimi Lateranensis apposita [2]). Et, si regulares fuerint, ultra examinationem et probationem huiusmodi licentiam quoque a suis superioribus impetrare teneantur, recognitis per eos libris iuxta formam suarum ordinationum. Qui autem scripto eos communicant vel evulgant, nisi antea examinati probatique fuerint, eisdem poenis subiaceant, quibus impressores. Et qui eos habuerint vel legerint, nisi prodiderint auctores, pro auctoribus habeantur. Ipsa vero huiusmodi librorum probatio in scriptis detur, atque ideo in fronte libri, vel scripti vel 23

Sess. IV. 1) c. 27. C. XXIV. qu. 3. (Hieron.) et c. 39. §. 70. ead. (Isidor.) — 2) cf. c. 3. de libr. probib. in VII. V. 4. (Leo X.) et infr. inter const. ex ant. iure desumpt. per conc. Trid. innovatas.

impressi, authentice appareat, idque totum, hoc est, et probatio et examen, gratis fiat, ut probanda probentur, et reprobentur improbanda.

Post haec, temeritatem illam reprimere volens, qua ad profana quaeque convertuntur et torquentur verba et sententiae sacrae scripturae, ad scurrilia scilicet, fabulosa, vana, adulationes, detractiones, superstitiones, impias et diabolicas incantationes, divinationes, sortes, libellos etiam famosos: mandat et praecipit ad tollendam huiusmodi irreverentiam et contemptum, ne de cetero quisquam quomodolibet verba scripturae sacrae ad haec et similia audeat usurpare, ut omnes huius generis homines temeratores et violatores verbi Dei iuris et arbitrii poenis per episcopos coerceantur.

Indictio futurae sessionis.

Item haec sacrosancta synodus statuit et decernit, proximam futuram sessionem tenendam et celebrandam esse feria quinta post sacratissimum festum proximum Pentecostes.

SESSIO QUINTA,
CELEBRATA
DIE XVII. MENSIS IUNII MDXLVI

DECRETUM DE PECCATO ORIGINALI.

Ut fides nostra catholica, sine qua impossibile est placere Deo 1), purgatis erroribus in sua sinceritate integra et illibata permaneat, et ne populus Christianus omni vento doctrinae circumferatur 2), quum serpens ille antiquus 3), hu-
24 mani generis perpetuus hostis, inter plurima mala, quibus ecclesia Dei his nostris temporibus perturbatur, etiam de peccato originali eiusque remedio non solum nova, sed vetera etiam dissidia excitaverit: sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem tribus apostolicae sedis legatis, iam ad revocandos errantes et nutantes confirmandos accedere volens, sacrarum scripturarum, et sanctorum Patrum, ac probatissimorum conciliorum testimonia et ipsius ecclesiae iudicium et consensum secuta, haec de ipso peccato originali statuit, fatetur ac declarat:

Sess. V. 1) Hebr XI. 6. -- 2) Ephes. IV. 14. — 3) Gen. II.

1. Si quis non confitetur, primum hominem Adam, quum mandatum Dei in paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem et iustitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse, incurrisseque per offensam praevaricationis huiusmodi iram et indignationem Dei, atque ideo mortem, quam antea illi comminatus fuerat Deus [1]), et cum morte captivitatem sub eius potestate, qui mortis deinde habuit imperium [2]), hoc est diaboli, totumque Adam per illam praevaricationis offensam secundum corpus et animam in deterius commutatum fuisse: anathema sit.

2. Si quis Adae praevaricationem sibi soli, et non eius 25 propagini asserit nocuisse, et acceptam a Deo sanctitatem et iustitiam, quam perdidit, sibi soli, et non nobis etiam eum perdidisse; aut inquinatum illum per inobedientiae peccatum mortem et poenas corporis tantum in omne genus humanum transfudisse, non autem et peccatum, quod mors est animae: anathema sit, quum contradicat Apostolo dicenti [3]): *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.*

3. Si quis hoc Adae peccatum, quod origine unum est, et propagatione, non imitatione, transfusum omnibus inest unicuique proprium, vel per humanae naturae vires, vel per aliud remedium asserit tolli, quam per meritum unius mediatoris Domini nostri Iesu Christi, qui nos Deo reconciliavit in sanguine suo [4]), factus nobis iustitia, sanctificatio et redemptio [5]), aut negat ipsum Christi Iesu meritum per baptismi sacramentum in forma ecclesiae rite collatum tam adultis quam parvulis applicari: anathema sit, quia non est aliud nomen sub coelo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri [6]). Unde illa vox [7]): *Ecce agnus Dei; ecce qui tollit peccata mundi;* et illa [8]): *Quicunque baptizati estis, Christum induistis.*

4. Si quis parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, etiamsi fuerint a baptizatis parentibus orti, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro necesse sit expiari ad vitam aeternam consequendam, unde fit consequens, ut in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum non vera, sed falsa intelligatur: anathema

Sess. V. 1) Gen. II. 17. III. 17. — 2) Hebr. II. 14. — 3) Rom. V. 12. — 4) Ephes. II. 13. Coloss. II. 13. 1 Tim. II. 5. seq. — 5) 1 Cor. I. 30. — 6) Act. IV. 12. — 7) Ioan. I. 29. — 8) Gal. III. 27.

sit, quoniam non aliter intelligendum est id, quod dixit Apostolus [1]): *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors; et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt*, nisi quemadmodum ecclesia catholica ubique diffusa semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei ex traditione Apostolorum etiam parvuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, ideo in remissionem peccatorum veraciter baptizantur [2]), ut in eis regeneratione mundetur quod generatione contraxerunt. *Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua et Spi-*
26 *ritu sancto, non potest introire in regnum Dei* [3]).

5. Si quis per Iesu Christi Domini nostri gratiam, quae in baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam asserit, non tolli totum id, quod veram et propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum radi aut non imputari: anathema sit. In renatis enim nihil odit Deus, quia nihil est damnationis iis, qui vere consepulti sunt [4]) cum Christo per baptisma in mortem; qui non secundum carnem ambulant [5]), sed, veterem hominem exuentes, et novum, qui secundum Deum creatus est, induentes [6]), innocentes, immaculati, puri, innoxii ac Deo dilecti effecti sunt, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi, ita ut nihil prorsus eos ab ingressu coeli remoretur. Manere autem in baptizatis concupiscentiam vel fomitem, haec sancta synodus fatetur et sentit, quae quum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Christi Iesu gratiam repugnantibus non valet; quinimmo qui legitime certaverit coronabitur [7]). Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat [8]), sancta synodus declarat ecclesiam catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod vere et proprie in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est et ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium senserit: anathema sit.

Declarat tamen haec ipsa sancta synodus, non esse suae intentionis, comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam et immaculatam Virginem Mariam, Dei genitricem, sed observandas esse constitutiones fel. rec. Sixti Papae IV. [9]) sub poenis in eis constitutionibus contentis, quas innovat.

Sess. V. 1) Rom. V. 12. — 2) c. 136. D. IV. de cons. (Aug.) c. 153. ead. (conc. Carth. A. 418.) — 3) Ioan. III. 5. — 4) Rom. VI. 4 — 5) ib. VIII. 1. — 6) Coloss. III. 9. 10. Eph. IV. 24. Gal. III. 27. — 7) 2 Tim. II. 5. — 8) Rom. VI. 12. VII. 8. — 9) c. 1. 2. Extrav. comm. III. 12. et infra inter const. ex iur. ant. desumpt. per conc. Trid. innovatas.

DECRETUM DE REFORMATIONE. 27

CAPUT I.

De instituenda lectione sacrae scripturae et liberalium artium.

Eadem sacrosancta synodus, piis summorum Pontificum et probatorum conciliorum [1]) constitutionibus inhaerens, easque amplectens, et illis adiiciens, ne coelestis ille sacrorum librorum thesaurus, quem Spiritus sanctus summa liberalitate hominibus tradidit, neglectus iaceat: statuit et decrevit, quod in illis ecclesiis, in quibus praebenda, aut praestimonium seu aliud quovis nomine nuncupatum stipendium pro lectoribus sacrae theologiae deputatum reperitur, episcopi, archiepiscopi, primates et alii locorum ordinarii eos, qui praebendam, aut praestimonium seu stipendium huiusmodi obtinent, ad ipsius sacrae scripturae expositionem et interpretationem per se ipsos, si idonei fuerint, alioquin per idoneum substitutum ab ipsis episcopis, archiepiscopis, primatibus et aliis locorum ordinariis eligendum, etiam per subtractionem fructuum cogant et compellant. De cetero vero praebenda, praestimonium aut stipendium huiusmodi non nisi personis idoneis, et quae per se ipsas id munus explicare possint, conferantur, et aliter facta provisio nulla sit et invalida. In ecclesiis autem metropolitanis vel cathedralibus, si civitas insignis vel populosa, ac etiam in collegiatis exsistentibus in aliquo insigni oppido, etiam nullius dioecesis, si ibi clerus numerosus fuerit, ubi nulla praebenda, aut praestimonium seu stipendium huiusmodi deputatum reperitur, praebenda quomodocunque, praeterquam ex causa resignationis, primo vacatura, cui aliud 28
onus incompatibile iniunctum non sit, ad eum usum ipso facto perpetuo constituta et deputata intelligatur. Et quatenus in ipsis ecclesiis nulla vel non sufficiens praebenda foret [2]), metropolitanus vel episcopus ipse per assignationem fructuum alicuius simplicis beneficii, eiusdem tamen debitis supportatis oneribus, vel per contributionem beneficiatorum suae civitatis et dioecesis, vel alias, prout commodius fieri poterit, de capituli consilio ita provideat, ut ipsa sacrae scripturae lectio habeatur, ita tamen, ut quaecunque aliae lectiones, vel consuetudine vel quavis alia ratione institutae, propter id minime praetermittantur. Ecclesiae vero, quarum annui proventus

---

Sess. V. 1) cf. c. 12. D. XXXVII. (conc. Eug. II.) c. 4. X. de magistris V. 5. (conc. Lat. IV.) c. 5. ib. (Honor. III.) — infr. Sess. XXIII. de ref. c. 18. — 2) infr. Sess. XXIII. de ref. c. 15.

tenues fuerint, et ubi tam exigua est cleri et populi multitudo, ut theologiae lectio in eis commode haberi non possit, saltem magistrum habeant [1]) ab episcopo cum consilio capituli eligendum, qui clericos aliosque scholares pauperes grammaticam gratis doceat, ut deinceps ad ipsa sacrae scripturae studia annuente Deo transire possint. Ideoque illi magistro grammatices vel alicuius simplicis beneficii fructus, quos tamdiu percipiat, quamdiu in docendo perstiterit, assignentur (dum tamen beneficium ipsum suo debito non fraudetur obsequio), vel ex capitulari vel episcopali mensa condigna aliqua merces persolvatur, vel alias episcopus ipse aliquam rationem ineat suae ecclesiae et dioecesi accommodam, ne pia haec, utilis atque fructuosa provisio quovis quaesito colore negligatur. In monasteriis quoque monachorum, ubi commode fieri queat, etiam lectio sacrae scripturae habeatur. Qua in re si abbates negligentes fuerint, episcopi locorum, in hoc ut sedis
23 apostolicae delegati, eos ad id opportunis remediis compellant. In conventibus vero aliorum regularium, in quibus studia commode vigere possunt, sacrae scripturae lectio similiter habeatur, quae lectio a capitulis generalibus vel provincialibus assignetur dignioribus magistris. In gymnasiis etiam publicis, ubi tam honorifica et ceterorum omnium maxime necessaria lectio hactenus instituta non fuerit, religiosissimorum principum ac rerumpublicarum pietate et caritate ad catholicae fidei defensionem et incrementum, sanaeque doctrinae conservationem et propagationem instituatur, et, ubi instituta foret, et negligeretur, restituatur. Et, ne sub specie pietatis impietas disseminetur, statuit eadem sancta synodus, neminem ad huiusmodi lectionis officium tam publice quam privatim admittendum esse, qui prius ab episcopo loci de vita, moribus et scientia examinatus et approbatus non fuerit; quod tamen de lectoribus in claustris monachorum non intelligatur. Docentes vero ipsam sacram scripturam, dum publice in scholis docuerint, et scholares, qui in ipsis scholis student, privilegiis omnibus de perceptione fructuum, praebendarum et beneficiorum suorum in absentia a iure communi concessis plene gaudeant et fruantur [2]).

Sess V. 1) cf. c. 1. X. de magistr. V. 5. (conc. Lat. III.) et loc. citt. pag. antec. n. 1. — 2) c. 5. X. de magistr. V. 5. (Honor. III.)

CAPUT II.

De verbi Dei concionatoribus et quaestoribus eleemosynariis.

Quia vero Christianae reipublicae non minus necessaria est praedicatio evangelii [1]) quam lectio, et hoc est praecipuum episcoporum munus [2]): statuit et decrevit eadem sancta 30
synodus, omnes episcopos, archiepiscopos, primates et omnes alios ecclesiarum praelatos teneri per se ipsos, si legitime impediti non fuerint, ad praedicandum sanctum Iesu Christi evangelium. Si vero contigerit episcopos et alios praedictos legitimo detineri impedimento, iuxta formam generalis concilii [3]) viros idoneos assumere teneantur ad huiusmodi praedicationis officium salubriter exsequendum. Si quis autem hoc adimplere contempserit, districtae subiaceat ultioni. Archipresbyteri quoque, plebani, et quicunque parochiales vel alias curam animarum habentes ecclesias quocunque modo obtinent, per se, vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis [4]) et festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua et earum capacitate pascant salutaribus verbis; docendo quae scire omnibus necessarium est ad salutem, annunciandoque eis cum brevitate et facilitate sermonis vitia, quae eos declinare, et virtutes, quas sectari oporteat, ut poenam aeternam evadere, et coelestem gloriam consequi valeant. Id vero si quis eorum praestare negligat, etiam si ab episcopi iurisdictione quavis ratione exemptum se esse praetenderet, etiam si ecclesiae quovis modo exemptae dicerentur, aut alicui monasterio, etiam extra dioecesim exsistenti, forsan annexae vel unitae, modo re ipsa in dioecesi sint, provida pastoralis episcoporum sollicitudo non desit, ne illud impleatur: *Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis* [5]) Itaque ubi ab episcopo moniti trium mensium spatio muneri suo defuerint, per censuras ecclesiasticas seu alias ad ipsius episcopi arbitrium cogantur, ita ut etiam, si ei sic expedire visum fuerit, ex beneficiorum fructibus alteri, qui id praestet, honesta aliqua merces persolvatur, donec principalis ipse resipiscens officium suum impleat.

Si quae vero parochiales ecclesiae reperiantur subiectae 31
monasteriis in nulla dioecesi exsistentibus, si abbates et regulares praelati in praedictis negligentes fuerint, a metropo-

---

Sess. V. 1) cf. Sess. XXIV. de ref. c. 4. — 2) c. 6. D. LXXXVIII. (conc. Carth. IV. seu Statt. eccl. ant.) — 3) c. 15. X. de off. iud. ord. I. 31. (conc. Lat. IV.) et infr. inter const. ex antiqu. iure desumpt. per conc. Trid. innovatas. — 4) cf. Sess. XXIV. de ref. c. 4. — 5) Ierem. Thren. IV. 4.

litanis, in quorum provinciis dioeceses ipsae sitae sunt, tanquam quoad hoc sedis apostolicae delegatis compellantur; neque huius decreti exsecutionem consuetudo, vel exemptio, aut appellatio, aut reclamatio sive recursus impedire valeat, quousque desuper a competenti iudice, qui summarie et sola facti veritate inspecta procedat, cognitum et decisum fuerit. Regulares vero cuiuscunque ordinis, nisi a suis superioribus de vita, moribus et scientia examinati et approbati fuerint, ac de eorum licentia, etiam in ecclesiis suorum ordinum praedicare non possint, cum qua licentia personaliter se coram episcopis praesentare, et ab eis benedictionem petere teneantur, antequam praedicare incipiant. In ecclesiis vero, quae suorum ordinum non sunt, ultra licentiam suorum superiorum etiam episcopi licentiam habere teneantur, sine qua in ipsis ecclesiis non suorum ordinum nullo modo praedicare possint [1]). Ipsam autem licentiam gratis episcopi concedant. Si vero, quod absit, praedicator errores aut scandala disseminaverit in populum, etiamsi in monasterio sui vel alterius ordinis praedicet, episcopus ei praedicationem interdicat. Quod si haereses praedicaverit, contra eum secundum iuris dispositionem aut loci consuetudinem procedat, etiamsi praedicator ipse generali vel speciali privilegio exemptum se esse praetenderet; quo casu episcopus auctoritate apostolica et tanquam sedis apostolicae delegatus procedat. Curent autem episcopi, ne quis praedicator vel ex falsis informationibus, vel alias calumniose vexetur, iustamve de eis conquerendi occasionem habeat. Caveant praeterea episcopi, ne aliquem
32 vel eorum, qui, quum sint nomine regulares, extra claustra tamen et obedientiam religionum suarum vivunt, vel presbyterorum saecularium, nisi ipsis noti sint, et moribus atque doctrina probati, etiam quorumlibet privilegiorum praetextu in sua civitate vel dioecesi praedicare permittant, donec ab ipsis episcopis super ea re sancta sedes apostolica consulatur, a qua privilegia huiusmodi nisi tacita veritate et expresso mendacio ab indignis extorqueri verisimile non est. Quaestores vero eleemosynarii [2]), qui etiam quaestuarii vulgo dicuntur, cuiuscunque conditionis exsistant, nullo modo nec per se nec per alium praedicare praesumant, et contrafacientes ab epi-

---

Sess. V. 1) c. 13. §. 6. X. de haer. V. 7. (conc. Lat. IV.) cf. infr. Sess. XXIV. de ref. c. 4. — 2) c. 14. X. de poen. et rem. V. 38. (conc. Lat. IV.) c. 11. § 2. de haer. in VIto V. 2. (Clem. IV.) c. 2. de poen. et rem. in Clem. V. 9. (Clem. V.)

scopis et ordinariis locorum, privilegiis quibuscunque non obstantibus, opportunis remediis omnino arceantur.

Indictio futurae sessionis.

Item haec sacrosancta synodus statuit et decernit, primam futuram sessionem tenendam et celebrandam esse die Iovis, feria quinta post festum B. Iacobi Apostoli.

Prorogata deinde fuit sessio ad diem XIII. mensis Ianuarii, MDXLVII.

SESSIO SEXTA,

CELEBRATA

DIE XIII. MENSIS IANUARII MDXLVII.

DECRETUM DE IUSTIFICATIONE.

Prooemium.

Quum hoc tempore non sine multarum animarum iactura et gravi ecclesiasticae unitatis detrimento erronea quaedam 33
disseminata sit de iustificatione doctrina, ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, ecclesiae tranquillitatem et animarum salutem sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea nomine sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Pauli, divina providentia Papae tertii, reverendissimis dominis, dominis Io. Maria episcopo Praenestino de Monte, et Marcello tit. S. Crucis in Ierusalem presbytero, sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus et apostolicis de latere legatis, exponere intendit omnibus Christi fidelibus veram sanamque doctrinam ipsius iustificationis, quam sol iustitiae [1]) Christus Iesus, fidei nostrae auctor et consummator [2]), docuit, Apostoli tradiderunt, et catholica ecclesia Spiritu sancto suggerente perpetuo retinuit; districtius inhibendo, ne deinceps audeat quisquam aliter credere, praedicare aut docere, quam praesenti decreto statuitur ac declaratur.

C. I. *De naturae et legis ad iustificandos homines imbecillitate.*

Primum declarat sancta synodus, ad iustificationis doctrinam probe et sincere intelligendam oportere, ut unusquisque agnoscat et fateatur, quod, quum omnes homines in praevaricatione Adae innocentiam perdidissent [3]), facti immundi [4]),

---

Sess. VI. 1) Malach. IV. 2. — 2) Hebr. XII. 2. — 3) Rom. V. 12. 1 Cor. XV. 22. — 4) Isa. LXIV. 6.

et, ut Apostolus inquit [1]), natura filii irae, quemadmodum in decreto de peccato originali exposuit [2]), usque adeo servi erant peccati [3]), et sub potestate diaboli ac mortis, ut non modo gentes per vim naturae, sed ne Iudaei quidem per ipsam
34 etiam literam legis Moysi inde liberari aut surgere possent, tametsi in eis liberum arbitrium minime exstinctum esset, viribus licet attenuatum et inclinatum.

C. II. *De dispensatione et mysterio adventus Christi.*

Quo factum est, ut coelestis Pater, Pater misericordiarum et Deus totius consolationis [4]), Christum Iesum, Filium suum et ante legem et legis tempore multis sanctis Patribus declaratum ac promissum [5]), quum venit beata illa plenitudo temporis [6]), ad homines miserit, ut et Iudaeos, qui sub lege erant, redimeret, et gentes [7]), quae non sectabantur iustitiam, iustitiam apprehenderent, atque omnes adoptionem filiorum reciperent. Hunc proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris [8]), non solum autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi [9]).

C. III. *Qui per Christum iustificantur.*

Verum, etsi ille pro omnibus mortuus est [10]), non omnes tamen mortis eius beneficium recipiunt; sed ii duntaxat, quibus meritum passionis eius communicatur; nam, sicut revera homines, nisi ex semine Adae propagati nascerentur, non nascerentur iniusti, quum ea propagatione, per ipsum dum concipiuntur, propriam iniustitiam contrahant: ita, nisi in Christo
35 renascerentur, nunquam iustificarentur, quum ea renascentia per meritum passionis eius gratia, qua iusti fiunt, illis tribuatur. Pro hoc beneficio Apostolus [11]) gratias nos semper agere hortatur Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, et eripuit de potestate tenebrarum, transtulitque in regnum Filii dilectionis suae, in quo habemus redemptionem et remissionem peccatorum.

C. IV. *Insinuatur descriptio iustificationis impii, et modus eius in statu gratiae.*

Quibus verbis iustificationis impii descriptio insinuatur, ut sit translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adae, in statum gratiae et adoptionis filiorum Dei per secun-

---

Sess. VI. 1) Eph. II. 3. — 2) cf. Sess. V. in pr. — 3) Rom. VI. 20. — 4) 2 Cor. I. 3. — 5) Gen. XLIX. 10. 18. — 6) Gal. IV. 4. — 7) Rom. IX. 30. — 8) Rom. III. 25. — 9) 1 Ioan. II. 2. — 10) 2 Cor. V. 15. — 11) Coloss. I. 12 seq.

dum Adam Iesum Christum, salvatorem nostrum. Quae quidem translatio post evangelium promulgatum sine lavacro regenerationis aut eius voto fieri non potest, sicut scriptum est [1]): *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.*

C. V. *De necessitate praeparationis ad iustificationem in adultis, et unde sit.*

Declarat praeterea, ipsius iustificationis exordium in adul-
tis a Dei per Christum Iesum praeveniente gratia sumendum
esse, hoc est, ab eius vocatione, qua nullis eorum exsistenti-
bus meritis vocantur, ut, qui per peccata a Deo aversi erant,
per eius excitantem atque adiuvantem gratiam ad converten- 36
dum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratiae libere
assentiendo et cooperando, disponantur ita, ut tangente Deo
cor hominis per Spiritus sancti illuminationem neque homo
ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, quippe
qui illam et abiicere potest, neque tamen sine gratia Dei movere se ad iustitiam coram illo libera sua voluntate possit. Unde in sacris literis, quum dicitur [2]): *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos*, libertatis nostrae admonemur; quum respondemus [3]): *Converte nos, Domine, ad te, et convertemur*, Dei nos gratia praeveniri confitemur.

C. VI. *Modus praeparationis.*

Disponuntur autem ad ipsam iustitiam, dum excitati divina gratia et adiuti, fidem ex auditu concipientes [4]), libere moventur in Deum, credentes vera esse quae divinitus revelata et promissa sunt, atque illud in primis, a Deo iustificari impium per gratiam eius, per redemptionem, quae est in Christo Iesu [5]); et, dum peccatores se esse intelligentes, a divinae iustitiae timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore, illumque tanquam omnis iustitiae fontem diligere incipiunt, ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod et detestationem, hoc est, per eam poenitentiam [6]), quam ante baptismum agi oportet; denique dum proponunt suscipere baptismum, inchoare novam vitam, et servare divina mandata.
De hac dispositione scriptum est [7]): *Accedentem ad Deum* 37

Sess. VI. 1) Ioan. III. 5. — 2) Zachar. I. 3. — 3) Ierem. Thren. V. 21. — 4) Rom. X. 17. — 5) Rom. III. 24. — 6) cf. infra Sess. XIV. c. 4. de contritione. — 7) Hebr. XI. 6.

oportet credere, quia est, et quod inquirentibus se remunerator sit, et [1]): *Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua*; et [2]): *Timor Domini expellit peccatum*, et [3]): *Poenitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum, et accipietis donum Spiritus sancti*, et [4]): *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti, docentes eos servare quaecunque mandavi vobis*; denique [5]): *Praeparate corda vestra Domino.*

C. VII. *Quid sit iustificatio impii, et quae eius causae.*

Hanc dispositionem seu praeparationem iustificatio ipsa consequitur, quae non est sola peccatorum remissio, sed et sanctificatio et renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiae et donorum; unde homo ex iniusto fit iustus, et ex inimico amicus, ut sit heres secundum spem vitae aeternae [6]). Huius iustificationis causae sunt, finalis quidem, gloria Dei et Christi, ac vita aeterna; efficiens vero, misericors Deus, qui gratuito abluit [7]), et sanctificat signans et ungens [8]) Spiritu promissionis sancto [9]), qui est pignus hereditatis nostrae; meritoria autem, dilectissimus unigenitus suus, Dominus noster Iesus Christus, qui, quum essemus inimici [10]), propter nimiam caritatem, qua dilexit nos [11]), sua sanctissima passione in ligno crucis nobis iustificationem meruit, et pro nobis Deo Patri satisfecit; instrumentalis item, sacramentum
38 baptismi, quod est sacramentum fidei [12]), sine qua nulli unquam contigit iustificatio; demum unica formalis causa est iustitia Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit, qua videlicet ab eo donati renovamur spiritu mentis nostrae, et non modo reputamur, sed vere iusti nominamur et sumus, iustitiam in nobis recipientes unusquisque suam secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult [13]), et secundum propriam cuiusque dispositionem et cooperationem. Quanquam enim nemo possit esse iustus, nisi cui merita passionis Domini nostri Iesu Christi [14]) communicantur, id tamen in hac impii iustificatione fit, dum eiusdem sanctissimae passionis merito per Spiritum sanctum caritas Dei diffunditur [15]) in cordibus eorum, qui iustificantur, atque ipsis

---

Sess. VI. 1) Matth. IX. 2. Marc. II. 5. — 2) Eccles. I. 27. — 3) Act. II. 38. — 4) Matth. XXVIII. 19 seq. — 5) 1 Reg. VII. 3. — 6) Tit. III. 7. — 7) 1 Cor. VI. 11. — 8) Tit. III. 5. — 9) Eph. I. 13. — 10) Rom. V. 10. — 11) Eph. II. 4. — 12) cf. c. 76. D. IV. de cons. (Aug.) — 13) 1 Cor. XII. 11. — 14) Phil. III. 9. 10. — 15) Rom. V. 5.

inhaeret, unde in ipsa iustificatione cum remissione peccatorum haec omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui inseritur, fidem, spem et caritatem. Nam fides [1]), nisi ad eam spes accedat et caritas, neque unit perfecte cum Christo, neque corporis eius vivum membrum efficit. Qua ratione verissime dicitur, fidem sine operibus mortuam et otiosam esse [2]), et in Christo Iesu neque circumcisionem aliquid valere, neque praeputium [3]), sed fidem, quae per caritatem operatur. Hanc fidem ante baptismi sacramentum ex Apostolorum traditione catechumeni ab ecclesia petunt, quum petunt fidem, vitam aeternam praestantem; quam sine spe et caritate praestare fides non potest. Unde et statim verbum Christi audiunt [4]): *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Itaque veram et Christianam iustitiam accipientes, eam ceu primam stolam [5]) pro illa, quam Adam sua inobedientia sibi et nobis perdidit, per Christum Iesum illis donatam, candidam et im- 30
maculatam iubentur statim renati conservare, ut eam perferant ante tribunal Domini nostri Iesu Christi, et habeant vitam aeternam.

C. VIII. *Quo modo intelligatur, impium per fidem et gratis iustificari.*

Quum vero Apostolus dicit [6]), iustificari hominem per fidem et gratis, ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus ecclesiae catholicae consensus tenuit et expressit; ut scilicet per fidem ideo iustificari dicamur, quia fides est humanae salutis initium, fundamentum et radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo [7]), et ad filiorum eius consortium pervenire; gratis autem iustificari ideo dicamur, quia nihil eorum, quae iustificationem praecedunt, sive fides sive opera, ipsam iustificationis gratiam promeretur. *Si enim gratia est* [8]), *iam non ex operibus; alioquin*, ut idem Apostolus inquit, *gratia iam non est gratia.*

C. IX. *Contra inanem haereticorum fiduciam.*

Quamvis autem necessarium sit credere, neque remitti, neque remissa unquam fuisse peccata, nisi gratis divina misericordia propter Christum: nemini tamen fiduciam et certitudinem remissionis peccatorum suorum iactanti et in ea sola quiescenti peccata dimitti vel dimissa esse dicendum est, quum

Sess. VI. 1) cf. infra c. 10. — 2) Iac. II. 17. 20. — 3) Gal. V. 6. VI. 15. — 4) Matth. XIX. 17. — 5) Luc. XV. 22. — 6) Rom. IV. — 7) Hebr. XI. 6. — 8) Rom. XI. 6.

40 apud haereticos et schismaticos possit esse, immo nostra tempestate sit, et magna contra ecclesiam catholicam contentione praedicetur vana haec et ab omni pietate remota fiducia. Sed neque illud asserendum est, oportere eos, qui vere iustificati sunt, absque ulla omnino dubitatione apud semetipsos statuere, se esse iustificatos, neminemque a peccatis absolvi ac iustificari, nisi eum, qui certo credat se absolutum et iustificatum esse, atque hac sola fide absolutionem et iustificationem perfici, quasi qui hoc non credit, de Dei promissis, deque mortis et resurrectionis Christi efficacia dubitet. Nam, sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito deque sacramentorum virtute et efficacia dubitare debet: sic quilibet, dum se ipsum suamque propriam infirmitatem et indispositionem respicit, de sua gratia formidare et timere potest, quum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum.

C. X. *De acceptae iustificationis incremento.*

Sic ergo iustificati, et amici Dei ac domestici facti [1]), euntes de virtute in virtutem [2]), renovantur, ut Apostolus inquit [3]), de die in diem: hoc est, mortificando membra carnis suae [4]), et exhibendo ea arma iustitiae in sanctificationem [5]), per observationem mandatorum Dei et ecclesiae, in ipsa iustitia per Christi gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus, crescunt atque magis iustificantur; sicut scriptum est: *Qui iustus est* [6]) *iustificetur adhuc;* et iterum [7]): *Ne verearis usque ad mortem iustificari;* et rursus [8]): *Videtis, quo-*
41 *niam ex operibus iustificatur homo, et non ex fide tantum.*
Hoc vero iustitiae incrementum petit sancta ecclesia, quum orat [9]): *Da nobis, Domine, fidei, spei et caritatis augmentum.*

C. XI. *De observatione mandatorum, deque illius necessitate et possibilitate.*

Nemo autem, quantumvis iustificatus, liberum se esse ab observatione mandatorum putare debet; nemo temeraria illa et a Patribus sub anathemate prohibita voce uti, Dei praecepta homini iustificato ad observandum esse impossibilia. Nam Deus [10]), impossibilia non iubet, sed iubendo monet, et facere quod possis, et petere quod non possis, et adiuvat, ut possis. Cuius mandata gravia non sunt [11]), cuius iugum

Sess. VI. 1) Eph. II. 19. — 2) Psalm. LXXXIII. 8. — 3) 2 Cor. IV. 16. — 4) Coloss. III. 5. — 5) Rom. VI. 13. 19. — 6) Apoc. XXII. 11. — 7) Eccl. XVIII. 22. — 8) Iac. II. 24. — 9) Dominica XIII. post Pentecosten. — 10) ex Aug. libr. de nat. et grat. c. 43. — 11) 1 Ioan. V. 3.

suave est et ouus leve [1]). Qui enim sunt filii Dei, Christum
diligunt; qui autem diligunt eum [2]), ut ipsemet testatur, ser-
vant sermones eius, quod utique cum divino auxilio praestare
possunt. Licet enim in hac mortali vita quantumvis sancti
et iusti in levia saltem et quotidiana, quae etiam venialia di-
cuntur, peccata quandoque cadant, non propterea desinunt
esse iusti; nam iustorum illa vox est et humilis et verax [3]):
Dimitte nobis debita nostra, quo fit, ut iusti ipsi eo magis se
obligatos ad ambulandum in via iustitiae sentire debeant, quo
liberati iam a peccato [4]), servi autem facti Deo [5]), sobrie,
iuste et pie viventes proficere possint per Christum Iesum,
per [6]) quem accessum habuerunt in gratiam istam. Deus 42
namque sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab eis
prius deseratur. Itaque nemo sibi in sola fide blandiri de-
bet, putans fide sola se heredem esse constitutum, heredita-
temque consecuturum, etiamsi Christo non compatiatur, ut et
conglorificetur [7]). *Nam et Christus ipse*, ut inquit Aposto-
lus [8]), *quum esset filius Dei, didicit ex iis, quae passus est,
obedientiam, et consummatus factus est omnibus obtemperan-
tibus sibi causa salutis aeternae.* Propterea Apostolus ipse
monet iustificatos, dicens [9]): *Nescitis, quod ii, qui in stadio
currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium?
Sic currite, ut comprehendatis. Ego igitur sic curro, non
quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem verberans;
sed castigo corpus meum, et in servitutem redigo, ne forte,
quum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar.* Item prin-
ceps Apostolorum Petrus [10]): *Satagite, ut per bona opera
certam vestram vocationem et electionem faciatis. Haec
enim facientes non peccabitis aliquando.* Unde constat,
eos orthodoxae religionis doctrinae adversari [11]), qui dicunt,
iustum in omni bono opere saltem venialiter peccare, aut,
quod intolerabilius est, poenas aeternas mereri, atque etiam
eos [12]), qui statuunt, in omnibus operibus iustos peccare, si
in illis suam ipsorum socordiam excitando, et sese ad cur-
rendum in stadio cohortando, cum hoc, ut in primis glorifice-
tur Deus, mercedem quoque intuentur aeternam, quum scri-
ptum sit [13]): *Inclinavi cor meum ad faciendas iustificatio-
nes tuas propter retributionem*, et de Moyse dicat Aposto-
lus [14]), quod respiciebat in remunerationem.

Sess. VI. 1) Matth. XI. 30. — 2) Ioan. XIV. 23. — 3) Matth. VI. 12. — 4) Rom. VI. 22. — 5) Tit. II. 12 — 6) Rom. V. 2. — 7) Rom. VIII. 17. — 8) Hebr. V. 8 seq. — 9) 1 Cor. IX. 24. 26. 27. — 10) 2. Petr. I. 10. — 11) cf. infr. can. 25. — 12) cf. infr. can. 31. — 13) Psalm. CXVIII. 112. — 14) Hebr. XI. 26.

43 C. XII. *Praedestinationis temerariam praesumptionem cavendam esse.*

Nemo quoque, quamdiu in hac mortalitate vivitur, de arcano divinae praedestinationis mysterio usque adeo praesumere debet, ut certo statuat se omnino esse in numero praedestinatorum [1], quasi verum esset, quod iustificatus aut amplius peccare non possit, aut, si peccaverit, certam sibi resipiscentiam promittere debeat. Nam nisi ex speciali revelatione sciri non potest, quos Deus sibi elegerit.

C. XIII. *De perseverantiae munere.*

Similiter de perseverantiae munere, de quo scriptum est [2]: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*, quod quidem aliunde haberi non potest, nisi ab eo, qui potens est eum, qui stat [3], statuere, ut perseveranter stet, et eum, qui cadit, restituere: nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine polliceatur, tametsi in Dei auxilio firmissimam spem collocare et reponere omnes debent. Deus enim, nisi ipsi illius gratiae defuerint, sicut coepit opus bonum [4], ita perficiet, operans velle et perficere. Verumtamen qui se existimant stare, videant ne cadant [5], et cum timore ac tremore salutem suam operentur in laboribus [6], in vigiliis, in eleemosynis, in orationi-
44 bus et oblationibus, in ieiuniis et castitate. Formidare enim debent, scientes, quod in spem gloriae [7], et nondum in gloriam renati sunt, de pugna, quae superest cum carne, cum mundo, cum diabolo, in qua victores esse non possunt, nisi cum Dei gratia Apostolo obtemperent, dicenti [8]: *Debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus; si enim secundum carnem vixeritis, moriemini; si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.*

C. XIV. *De lapsis et eorum reparatione.*

Qui vero ab accepta iustificationis gratia per peccatum exciderunt [9], rursus iustificari poterunt, quum excitante Deo per poenitentiae sacramentum merito Christi amissam gratiam recuperare procuraverint. Hic enim iustificationis modus est lapsis reparatio, quam secundam post naufragium deperditae gratiae tabulam sancti Patres apte nuncuparunt [10]. Etenim pro iis, qui post baptismum in peccata labuntur, Christus Ie-

Sess. VI. 1) cf c. 17. C. XXIV. qu. 3. (August.) — 2) Matth. X. 22. XXIV. 13. — 3) Rom. XIV. 4. — 4) Phil. I. 6. — 5) 1 Cor. X. 12. — 6) Phil. II. 12. — 7) 1 Petr. I. 3. — 8) Rom. VIII. 12. 13. — 9) vid. infr. can. 23 et 29. — 10) cf. Hieron. in c. 72. D. II. de poen.

sus sacramentum instituit poenitentiae, quum dixit [1]): *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt.* Unde docendum est, Christiani hominis poenitentiam post lapsum multo aliam esse a baptismali, eaque contineri non modo cessationem a peccatis, et eorum detestationem, aut cor contritum et humiliatum [2]), verum etiam eorundem sacramentalem confessionem saltem in voto et suo tempore faciendam, et sacerdotalem absolutionem; itemque satisfactionem per ieiunia, eleemosynas, orationes, et alia pia spiritualis vitae exercitia; non quidem pro poena aeterna, quae vel sacramento vel sa- 45
cramenti voto una cum culpa remittitur, sed pro poena temporali, quae, ut sacrae literae docent, non tota semper, ut in baptismo fit, dimittitur illis, qui gratiae Dei, quam acceperunt, ingrati [3]) Spiritum sanctum contristaverunt, et templum Dei violare non sunt veriti [4]). De qua poenitentia scriptum est [5]): *Memor esto unde excideris: age poenitentiam, et prima opera fac;* et iterum [6]): *Quae secundum Deum tristitia est, poenitentiam in salutem stabilem operatur;* et rursus [7]): *Poenitentiam agite, et facite fructus dignos poenitentiae.*

C. XV. *Quolibet mortali peccato amitti gratiam, sed non fidem.*

Adversus etiam hominum quorundam callida ingenia, qui per dulces sermones [8]), et benedictiones seducunt corda innocentium, asserendum est, non modo infidelitate, per quam et ipsa fides amittitur, sed etiam quocunque alio mortali peccato, quamvis non amittatur fides, acceptam iustificationis gratiam amitti, divinae legis doctrinam defendendo, quae a regno Dei non solum infideles excludit [9]), sed et fideles quoque, fornicarios, adulteros, molles, masculorum concubitores, fures, avaros, ebriosos, maledicos, rapaces, ceterosque omnes, qui letalia committunt peccata, a quibus cum divinae gratiae adiumento abstinere possunt, et pro quibus a Christi gratia separantur.

C. XVI. *De fructu iustificationis, hoc est, de merito bonorum* 46
operum, deque ipsius meriti ratione.

Hac igitur ratione iustificatis hominibus, sive acceptam gratiam perpetuo conservaverint, sive amissam recuperaverint, proponenda sunt Apostoli verba [10]): *Abundate in omni opere*

Sess. VI. 1) Matth. XVI. 19. — 2) Psalm. L. 19. — 3) Eph. IV. 30 — 4) 1 Cor. III. 17. — 5) Apoc. II. 5. — 6) 2 Cor. VII. 10. — 7) Matth. III. 2. IV. 17. Luc. III. 8. — 8) Rom. XVI. 18. — 9) 1 Cor. VI. 9. 10. 1 Tim. I. 9. 10. — 10) 1 Cor. XV. 58.

bono, scientes, quod labor vester non est inanis in Domino Non [1]) *enim iniustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, et dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius*; et [2]): *Nolite amittere confidentiam vestram, quae magnam habet remunerationem.* Atque ideo bene operantibus usque in finem [3]), et in Deo sperantibus proponenda est vita aeterna, et tanquam gratia filiis Dei per Christum Iesum misericorditer promissa, et tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus et meritis fideliter reddenda [4]). Haec est enim illa corona iustitiae [5]), quam post suum certamen et cursum repositam sibi esse aiebat Apostolus, a iusto iudice sibi reddendam; non solum autem sibi, sed et omnibus, qui diligunt adventum eius. Quum enim ille ipse Christus Iesus, tanquam caput in membra, et tanquam vitis in palmites [6]), in ipsos iustificatos iugiter virtutem influat, quae virtus bona eorum opera semper antecedit et comitatur et subsequitur, et sine qua nullo pacto Deo grata et meritoria esse possent: nihil ipsis iustificatis amplius deesse credendum est, quo minus plene illis quidem operibus, quae in Deo sunt facta, divinae legi pro huius vitae statu satisfecisse, et vitam aeternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint [7]),
47 consequendam, vere promeruisse censeantur; quum Christus, salvator noster, dicat [8]): *Si quis biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum; sed fiet in eo fons aquae salientis in vitam aeternam.* Ita neque propria nostra iustitia [9]) tanquam ex nobis propria statuitur, neque ignoratur aut repudiatur iustitia Dei; quae enim iustitia nostra dicitur, quia per eam nobis inhaerentem iustificamur, illa eadem Dei est, quia a Deo nobis infunditur per Christi meritum. Neque vero illud omittendum est, quod, licet bonis operibus in sacris literis usque adeo tribuatur, ut etiam qui uni ex minimis suis potum aquae frigidae dederit [10]), promittat Christus eum non esse sua mercede cariturum, et Apostolus testetur [11]), id, quod in praesenti est momentaneum et leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operari in nobis: absit tamen, ut Christianus homo in se ipso vel confidat vel glorietur [12]), et non in Domino, cuius tanta est erga omnes homines bonitas, ut eorum velit esse merita [13]), quae sunt ipsius dona. Et quia in multis offendimus

Sess. VI. 1) Hebr. VI. 10. — 2) ib. X. 35. — 3) Matth. X. 22. — 4) Rom. V. 21. — 5) 2 Tim. IV. 8. — 6) Ioan. XV. 1. seq. — 7) Apoc. XIV. 13. — 8) Ioan. IV. 13. 14 — 9) Rom. X. 3. — 10) Matth. X. 42. Marc. IX. 40. — 11) 2 Cor. IV. 17. 12) 1 Cor. I. 31. 2 Cor X. 17. — 13) ex ep. Coelestini I. ad episc. Gall. c. 12.

omnes[1]), unusquisque sicut misericordiam et bonitatem, ita severitatem et iudicium ante oculos habere debet, neque se ipsum aliquis, etiam si nihil sibi conscius fuerit[2]), iudicare; quoniam omnis hominum vita non humano iudicio examinanda et iudicanda est, sed Dei, *qui illuminabit abscondita tenebrarum*[3]), *et manifestabit consilia cordium:* et tunc laus erit unicuique a Deo, qui, ut scriptum est[4]), *reddet unicuique secundum opera sua.*

Post hanc catholicam de iustificatione doctrinam, quam nisi quisque fideliter firmiterque receperit, iustificari non poterit, placuit sanctae synodo hos canones subiungere, ut omnes sciant, non solum quid tenere et sequi, sed etiam quid vitare et fugere debeant.

DE IUSTIFICATIONE. 48

Canon I. Si quis dixerit, hominem suis operibus[5]), quae vel per humanae naturae vires vel per legis doctrinam fiant, absque divina per Iesum Christum gratia posse iustificari coram Deo: anathema sit.

Can. II. Si quis dixerit, ad hoc solum divinam gratiam per Christum Iesum dari, ut facilius homo iuste vivere ac vitam aeternam promereri possit, quasi per liberum arbitrium sine gratia utrumque, sed aegre tamen et difficulter possit: anathema sit.

Can. III. Si quis dixerit[6]), sine praeveniente Spiritus sancti inspiratione[7]) atque eius adiutorio hominem credere, sperare, diligere aut poenitere posse, sicut oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur: anathema sit.

Can. IV. Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium a Deo motum et excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti, quo ad obtinendam iustificationis gratiam se disponat ac praeparet, neque posse dissentire, si velit, sed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passive se habere: anathema sit.

Can. V. Si quis liberum hominis arbitrium post Adae 49
peccatum amissum et exstinctum esse dixerit, aut rem esse de solo titulo, immo titulum sine re, figmentum denique a satana invectum in ecclesiam: anathema sit.

Can. VI. Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, ita ut bona, Deum

Sess. VI. 1) Iac. III. 2. — 2) 1 Cor. IV. 3. 4. — 3) ib. IV. 5. — 4) Matth. XVI. 27. — 5) cf. supra c. 1. et 3. — 6) ib. c. 5. — 7) Rom. V. 5.

operari, non permissive solum, sed etiam proprie et per se, adeo ut sit proprium eius opus non minus proditio Iudae, quam vocatio Pauli: anathema sit.

Can. VII. Si quis dixerit, opera omnia, quae ante iustificationem fiunt, quacunque ratione facta sint, vere esse peccata, vel odium Dei mereri, aut, quanto vehementius quis nititur se disponere ad gratiam, tanto eum gravius peccare: anathema sit.

Can. VIII. Si quis dixerit, gehennae metum [1]), per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel a peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores peiores facere: anathema sit.

Can. IX. Si quis dixerit, sola fide impium iustificari [2]), ita ut intelligat nihil aliud requiri, quod ad iustificationis gratiam consequendam cooperetur, et nulla ex parte necesse esse eum suae voluntatis motu praeparari atque disponi: anathema sit.

Can. X. Si quis dixerit, homines sine Christi iustitia [3]), per quam nobis meruit, iustificari, aut per eam ipsam formaliter iustos esse: anathema sit.

Can. XI. Si quis dixerit, homines iustificari vel sola imputatione iustitiae Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia et caritate, quae in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur [4]), atque illis inhaereat, aut etiam gratiam, qua iustificamur, esse tantum favorem Dei: anathema sit.

Can. XII. Si quis dixerit, fidem iustificantem nihil aliud esse quam fiduciam divinae misericordiae [5]), peccata remittentis propter Christum, vel eam fiduciam solam esse, qua iustificamur: anathema sit.

Can. XIII. Si quis dixerit, omni homini ad remissionem peccatorum assequendam necessarium esse, ut credat certo et absque ulla haesitatione propriae infirmitatis et indispositionis peccata sibi esse remissa: anathema sit.

Can. XIV. Si quis dixerit, hominem a peccatis absolvi [6]) ac iustificari ex eo, quod se absolvi ac iustificari certo credat, aut neminem vere esse iustificatum, nisi qui credat se esse iustificatum, et hac sola fide absolutionem et iustificationem perfici: anathema sit.

Sess. VI. 1) Matth. X. 28. Luc. XII. 5. — 2) cf. supr. ead. c. 7. 8. — 3) Gal. II. 16. cf. supr. ead. c. 7 — 4) Rom V. 5. — 5) cf supr. ead. c. 9. — 6) cf. cap. cit.

Can. XV. Si quis dixerit, hominem renatum et iustifi- 51
catum teneri ex fide ad credendum [1]), se certo esse in numero praedestinatorum: anathema sit.

Can. XVI. Si quis magnum illud usque in finem perseverantiae donnm se certo habiturum [2]) absoluta et infallibili eertitudine dixerit, nisi hoc ex speciali revelatione didicerit: anathema sit.

Can. XVII. Si quis iustificationis gratiam non nisi praedestinatis ad vitam contingere dixerit, reliquos vero omnes, qui vocantur, vocari quidem, sed gratiam non accipere, utpote divina potestate praedestinatos ad malum: anathema sit.

Can. XVIII. Si quis dixerit, Dei praecepta homini etiam iustificato [3]) et sub gratia constituto esse ad observandum impossibilia: anathema sit.

Can. XIX. Si quis dixerit, nihil praeceptum esse in evangelio praeter fidem; cetera esse indifferentia, neque praecepta, neqne prohibita, sed libera; aut decem praecepta nihil pertinere ad Christianos: anathema sit.

Can. XX. Si quis hominem iustificatum et quantumlibet perfectum [4]) dixerit non teneri ad observantiam mandatorum Dei et ecclesiae, sed tantum ad credendum, quasi vero evan- 52
gelium sit nuda et absoluta promissio vitae aeternae sine conditione observationis mandatorum: anathema sit.

Can. XXI. Si quis dixerit, Christum Iesum a Deo hominibus datum fuisse nt redemptorem, cui fidant, non etiam ut legislatorem, cui obediant: anathema sit.

Can. XXII. Si quis dixerit iustificatum [5]) vel sine speciali auxilio Dei in accepta iustitia perseverare posse, vel cum eo non posse: anathema sit.

Can. XXIII. Si quis hominem semel iustificatum dixerit amplius peccare non posse [6]), neque gratiam amittere, atque ideo eum, qui labitur et peccat, nunquam vere fuisse iustificatum; aut contra, posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia, vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de beata Virgine tenet ecclesia: anathema sit.

Can. XXIV. Si quis dixerit, iustitiam acceptam non conservari [7]), atque etiam non augeri coram Deo per bona opera; sed opera ipsa fructus solummodo et signa esse iustificationis adeptae, non autem ipsius augendae causam: anathema sit.

Sess. VI. 1) cf. supr. c. 12. — 2) cf. ib. c. 13. — 3) cf. ib. c. 11. — 4) cf. cap. cit. — 5) cf. supr. ead. c. 13. — 6) cf. ib. c. 14. — 7) cf. ib. c. 10.

Can. XXV. Si quis in quolibet bono opere iustum saltem venialiter peccare dixerit[1]), aut, quod intolerabilius est, mortaliter, atque ideo poenas aeternas mereri; tantumque
53 ob id non damnari, quia Deus ea opera non imputet ad damnationem: anathema sit.

Can. XXVI. Si quis dixerit, iustos non debere pro bonis operibus[2]), quae in Deo fuerint facta, exspectare et sperare aeternam retributionem a Deo per eius misericordiam et Iesu Christi meritum, si bene agendo et divina mandata custodiendo usque in finem perseveraverint[3]): anathema sit.

Can. XXVII. Si quis dixerit, nullum esse mortale peccatum[4]), nisi infidelitatis, aut nullo alio, quantumvis gravi et enormi, praeterquam infidelitatis peccato semel acceptam gratiam amitti: anathema sit.

Can. XXVIII. Si quis dixerit, amissa per peccatum gratia simul et fidem semper amitti, aut fidem, quae remanet, non esse veram fidem, licet non sit viva; aut eum, qui fidem sine caritate habet, non esse Christianum: anathema sit.

Can. XXIX. Si quis dixerit, eum, qui post baptismum lapsus est[5]), non posse per Dei gratiam resurgere; aut posse quidem, sed sola fide amissam iustitiam recuperare sine sacramento poenitentiae, prout sancta Romana et universalis ecclesia, a Christo Domino et eius Apostolis edocta, hucusque professa est, servavit et docuit: anathema sit.

Can. XXX. Si quis post acceptam iustificationis gratiam
54 cuilibet peccatori poenitenti ita culpam remitti, et reatum aeternae poenae deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus poenae temporalis exsolvendae[6]) vel in hoc saeculo, vel in futuro in purgatorio[7]), antequam ad regna coelorum aditus patere possit: anathema sit.

Can. XXXI. Si quis dixerit, iustificatum peccare, dum intuitu aeternae mercedis bene operatur[8]): anathema sit.

Can. XXXII. Si quis dixerit, hominis iustificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius iustificati merita; aut ipsum iustificatum bonis operibus, quae ab eo per Dei gratiam et Iesu Christi meritum, cuius vivum membrum est, fiunt, non vere mereri augmentum gratiae, vitam aeternam et ipsius vitae aeternae, si tamen in gratia de-

---

Sess. VI. 1) cf. ib. c. 11. extr. — 2) cf. ib. c. 16. — 3) Matth. XXIV. 13. 4) cf. supra ead. c. 15. — 5) cf. ib. c. 14. — 6) cf. Sess. XIV. de poenit. c. 8. 7) cf. Sess. XXV. in pr. — 8) cf. supra ead. c. 11. extr.

cesserit, consecutionem, atque etiam gloriae augmentum: anathema sit.

Can. XXXIII. Si quis dixerit, per hanc doctrinam catholicam de iustificatione, a sancta synodo hoc praesenti decreto expressam, aliqua ex parte gloriae Dei vel meritis Iesu Christi Domini nostri derogari, et non potius veritatem fidei nostrae, Dei denique ac Christi Iesu gloriam illustrari: anathema sit.

DECRETUM DE REFORMATIONE. 55

C. I. *Praelatos convenit in ecclesiis suis residere; si secus fecerint, iuris antiqui poenae in eos innovantur, et novae decernuntur.*

Eadem sacrosancta synodus, eisdem praesidentibus apostolicae sedis legatis, ad restituendam collapsam admodum ecclesiasticam disciplinam, depravatosque in clero et populo Christiano mores emendandos se accingere volens, ab iis, qui maioribus ecclesiis praesunt, initium censuit esse sumendum; integritas enim praesidentium salus est subditorum [1]). Confidens itaque per Domini ac Dei nostri misericordiam providamque ipsius Dei in terris vicarii sollertiam omnino futurum, ut ad ecclesiarum regimen, onus quippe angelicis humeris formidandum, qui maxime digni fuerint, quorumque prior vita ac omnis aetas, a puerilibus exordiis usque ad perfectiores annos per disciplinae stipendia ecclesiasticae laudabiliter acta, testimonium praebeat, secundum venerabiles beatorum Patrum sanctiones [2]) assumantur: omnes patriarchalibus, primatialibus, metropolitanis et cathedralibus ecclesiis quibuscunque quovis nomine ac titulo praefectos monet ac monitos esse vult, ut attendentes sibi [3]) et universo gregi, in quo Spiritus sanctus posuit eos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, vigilent, sicut Apostolus praecipit [4]), in omnibus laborent, et ministerium suum impleant. Implere autem illud se nequaquam posse sciant, si greges sibi commissos [5]) mercenariorum 56
more deserant, atque ovium suarum, quarum sanguis de eorum est manibus a supremo iudice requirendus [6]), custodiae minime incumbant, quum certissimum sit, non admitti pastoris excusationem, si lupus oves comedit, et pastor nescit. Ac nihilominus, quia nonnulli, quod vehementer dolendum est, hoc tempore reperiuntur, qui propriae etiam salutis immemores,

---

Sess. VI. 1) c. 5. D. LXI. (Leo I.) — 2) cf. ex. gr. 4. D. LIX. (Coelest. I.) c. 2. D. LXI. (Hormisd.) c. 6. ead. (conc. Laodic.) — 3) Act. XX. 28. — 4) 2 Tim. IV. 5. — 5) Ioan. X. 12. — 6) Ezech. XXXIII. 6.

terrenaque coelestibus ac divinis humana praeferentes, in diversis curiis vagantur, aut in negotiorum temporalium sollicitudine, ovili derelicto atque ovium sibi commissarum cura neglecta, se detinent occupatos: placuit sacrosanctae synodo, antiquos canones[1]), qui temporum atque hominum iniuria paene in desuetudinem abierunt, adversus non residentes promulgatos innovare, quemadmodum virtute praesentis decreti innovat; ac ulterius, pro firmiori eorundem residentia et reformandis in ecclesia moribus, in hunc, qui sequitur, modum statuere atque sancire. Si quis a patriarchali, primatiali, metropolitana seu cathedrali ecclesia, sibi quocunque titulo, causa, nomine seu iure commissa, quacunque ille dignitate, gradu et praeeminentia praefulgeat, legitimo impedimento seu iustis et rationabilibus causis[2]) cessantibus, sex mensibus[3]) continuis extra suam dioecesim morando abfuerit, quartae partis fructuum unius anni, fabricae ecclesiae et pauperibus loci per superiorem ecclesiasticum applicandorum, poenam ipso iure incurrat. Quod si per alios sex[4]) menses in huiusmodi absentia perseveraverit, aliam quartam partem fructuum similiter applicandam eo ipso amittat. Crescente vero contumacia, ut
57 severiori sacrorum canonum censurae subiiciatur, metropolitanus suffraganeos episcopos absentes, metropolitanum vero absentem suffraganeus episcopus antiquior residens, sub poena interdicti ingressus ecclesiae eo ipso incurrenda, infra tres menses per literas seu nuncium Romano Pontifici denunciare teneatur, qui in ipsos absentes, prout cuiusque maior aut minor contumacia exegerit, suae supremae sedis auctoritate animadvertere, et ecclesiis ipsis de pastoribus utilioribus providere poterit, sicut in Domino noverit salubriter expedire.

C. II. *Nulli beneficium exigens personalem residentiam obtinenti abesse licet, nisi iusta de causa ab episcopo approbanda, qui tum etiam vicarium subducta parte fructuum substituat ob curam animarum.*

Episcopis inferiores, quaevis beneficia ecclesiastica personalem residentiam de iure sive consuetudine exigentia in titulum sive commendam obtinentes, ab eorum ordinariis, quemadmodum eis pro bono ecclesiarum regimine et divini cultus augmento, locorum et personarum qualitate pensata, expediens videbitur, opportunis iuris remediis residere cogantur, nullique privilegia seu indulta perpetua de non residendo

---

Sess. VI. 1.) cf. c. 20. C. VII. qu. 1. (Gregor. I.) et seqq.; tot. tit. X. de cler. non res. III. 4. et in VIto III. 3. — 2) cf. infr. Sess. XXIII. de ref. c. 1. — 3) c. 11. X. de cler. non resid. (Innoc. III.) — 4) cf. Sess. XXIII. de ref. c. 1:

aut de fructibus in absentia percipiendis suffragentur[1]); indulgentiis vero et dispensationibus temporalibus, ex veris et rationalibus causis tantum concessis, et coram ordinario legitime probandis, in suo robore permansuris; quibus casibus nihilominus officium sit episcoporum, tanquam in hac parte a sede apostolica delegatorum, providere, ut per deputationem idoneorum vicariorum[2]), et congruae portionis fructuum as- 58
signationem cura animarum nullatenus negligatur; nemini quoad hoc privilegio seu exemptione quacunque suffragante.

C. III. *Excessus saecularium clericorum et regularium degentium extra monasteria ab ordinario loci corrigantur.*

Ecclesiarum praelati ad corrigendum subditorum excessus prudenter ac diligenter intendant, et nemo saecularis clericus cuiusvis personalis, vel regularis extra monasterium degens etiam sui ordinis privilegii praetextu tutus censeatur[3]), quo minus, si deliquerit, ab ordinario loci, tanquam super hoc a sede apostolica delegato, secundum canonicas sanctiones visitari, puniri et corrigi valeat.

C. IV. *Ecclesias quascunque episcopi et alii maiores praelati, quoties opus fuerit, visitent, omnibus, quae huic decreto obstare possent, sublatis.*

Capitula cathedralium[4]) et aliarum maiorum ecclesiarum illorumque personae nullis exemptionibus, consuetudinibus, sententiis, iuramentis, concordiis, quae tantum suos obligent auctores, non etiam successores, tueri se possint, quo minus a suis episcopis et aliis maioribus praelatis per se ipsos solos, vel illis, quibus sibi videbitur, adiunctis, iuxta canonicas sanctiones[5]) toties, quoties opus fuerit, visitari, corrigi et emendari etiam auctoritate apostolica possint et valeant.

C. V. *Episcopi in aliena dioecesi nec pontificalia exerceant, nec ordines* 59
conferant.

Nulli episcopo liceat cuiusvis privilegii praetextu pontificalia in alterius dioecesi exercere[6]), nisi de ordinarii loci expressa licentia, et in personas eidem ordinario subiectas tantum. Si secus factum fuerit, episcopus ab exercitio pontificalium, et sic ordinati ab exsecutione ordinum sint ipso iure suspensi.

Sess. VI. 1) cf. c. 15. de rescr. in VIto I. 3. (Bonif. VIII.) — 2) c. 34. de elect. in VIto I. 6. (Bonif. VIII.) — 3) cf. Sess. XIV. de ref. c. 4. seq. — 4) cf. Sess. XIV. l. c. Sess. XXV. de ref. c. 6. — 5) cf. Sess. XXV. l. c. — 6) cf. Sess XIV de ref. c 2. 3. 9.

Indictio futurae sessionis.

Placetne vobis, proximam futuram sessionem celebrari die Iovis feria quinta post primam dominicam subsequentis Quadragesimae, quae erit dies tertia mensis Martii? Responderunt: *Placet.*

SESSIO SEPTIMA,

CELEBRATA

DIE III. MENSIS MARTII MDXLVII.

DECRETUM DE SACRAMENTIS.

Prooemium.

Ad consummationem salutaris de iustificatione doctrinae, quae in praecedenti proxima sessione uno omnium Patrum consensu promulgata fuit, consentaneum visum est de sanctis-
60 simis ecclesiae sacramentis agere, per quae omnis vera iustitia vel incipit, vel coepta augetur, vel amissa reparatur. Propterea sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem apostolicae sedis legatis, ad errores eliminandos, et exstirpandas haereses, quae circa sanctissima ipsa sacramenta hac nostra tempestate tum de damnatis olim a Patribus nostris haeresibus suscitatae, tum etiam de novo adinventae sunt, quae catholicae ecclesiae puritati et animarum saluti magnopere officiunt, sanctarum scripturarum doctrinae, apostolicis traditionibus atque aliorum conciliorum et Patrum consensui inhaerendo, hos praesentes canones statuendos et decernendos censuit, reliquos, qui supersunt, ad coepti operis perfectionem deinceps divino Spiritu adiuvante editura.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

Can. I. Si quis dixerit, sacramenta novae legis non fuisse omnia a Iesu Christo [1]) Domino nostro instituta; aut esse plura vel pauciora quam septem, videlicet: baptismum, confirmationem, eucharistiam [2]), poenitentiam, extremam unctionem, ordinem et matrimonium; aut etiam aliquod horum septem non esse vere et proprie sacramentum: anathema sit.

Sess. VII. 1) conc. Flor. in decr. Eugen. IV. ad Armenos. — 2) c. 9. X. de haeret. V. 7. (Luc. III.)

Can. II. Si quis dixerit, ea ipsa novae legis sacramenta a sacramentis antiquae legis non differre, nisi quia ceremoniae snnt aliae, et alii ritus externi: anathema sit.

Can. III. Si quis dixerit, haec septem sacramenta ita 61
esse inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius: anathema sit.

Can. IV. Si qnis dixerit, sacramenta novae legis non esse ad salntem necessaria, sed snperflua, et sine eis aut eorum voto per solam fidem homines a Deo gratiam iustificationis adipisci[1]), licet omnia singulis necessaria non sint: anathema sit.

Can. V. Si quis dixerit, haec sacramenta propter solam fidem nutriendam instituta fuisse: anathema sit.

Can. VI. Si quis dixerit, sacramenta novae legis non continere gratiam[2]), quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, qnasi signa tantnm externa sint acceptae per fidem gratiae vel iustitiae, et notae qnaedam Christianae professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus: anathema sit.

Can. VII. Si quis dixerit, non dari gratiam per huiusmodi sacramenta semper et omnibus, quantum est ex parte Dei, etiam si rite ea suscipiant, sed aliquando et aliquibus: anathema sit.

Can. VIII. Si quis dixerit, per ipsa novae legis sacra-
menta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam 62
fidem divinae promissionis ad gratiam consequendam sufficere: anathema sit.

Can. IX. Si qnis dixerit, in tribns sacramentis[3]), baptismo scilicet, confirmatione, et ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale et indelebile, unde ea iterari non possunt: anathema sit.

Can. X. Si qnis dixerit, Christianos omnes in verbo[4]) et omnibus sacramentis administrandis habere potestatem: anathema sit.

Can. XI. Si qnis dixerit, in ministris[5]), dnm sacramenta conficiunt et conferunt, non reqniri intentionem saltem faciendi quod facit ecclesia: anathema sit.

Can. XII. Si quis dixerit, ministrum in peccato mortali exsistentem, modo omnia essentialia, qnae ad sacramentum

Sess. VII. 1) cf. supra Sess. VI. de iustif. c. 7. et can. 9. — 2) conc. Flor. in decr. Eugen. IV. ad Armenos — 3) cf. infr. Sess. XXIII. can. 4. ex cit. decr. ad Armen. — 4) cf. Sess. XIV. de poen. c. 6. de sacr. unct. c. 3. — 5) conc. Flor..in decr. Eugen.

conficiendum aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere aut conferre sacramentum: anathema sit.

Can. XIII. Si quis dixerit, receptos et approbatos ecclesiae catholicae ritus in solemni sacramentorum administratione adhiberi consuetos aut contemni, aut sine peccato a
63 ministris pro libito omitti, aut in novos alios per quemcunque ecclesiarum pastorem mutari posse: anathema sit.

DE BAPTISMO.

Can. I. Si quis dixerit, baptismum Ioannis habuisse eandem vim cum baptismo Christi[1]: anathema sit.

Can. II. Si quis dixerit, aquam veram et naturalem non esse de necessitate baptismi[2], atque ideo verba illa Domini nostri Iesu Christi[3]: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto*, ad metaphoram aliquam detorserit: anathema sit.

Can. III. Si quis dixerit, in ecclesia Romana, quae omnium ecclesiarum mater est[4] et magistra, non esse veram de baptismi sacramento doctrinam: anathema sit.

Can. IV. Si quis dixerit, baptismum[5], qui etiam datur ab haereticis in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti, cum intentione faciendi quod facit ecclesia, non esse verum baptismum: anathema sit.

Can. V. Si quis dixerit, baptismum liberum esse[6], hoc est, non necessarium ad salutem: anathema sit.

64 Can. VI. Si quis dixerit, baptizatum non posse, etiam si velit, gratiam amittere, quantumcunque peccet, nisi nolit credere: anathema sit.

Can. VII. Si quis dixerit, baptizatos per baptismum ipsum solius tantum fidei debitores fieri, non autem universae legis Christi servandae: anathema sit.

Can. VIII. Si quis dixerit, baptizatos liberos esse ab omnibus sanctae ecclesiae praeceptis, quae vel scripta vel tradita sunt, ita ut ea observare non teneantur, nisi se sua sponte illis submittere voluerint: anathema sit.

Can. IX. Si quis dixerit, ita revocandos esse homines ad baptismi suscepti memoriam, ut vota omnia, quae post baptismum fiunt, vi promissionis in baptismo ipso iam factae ir-

---

Sess. VII. 1) cf. c. 39. D. IV. de cons. (Aug.) c. 149. ib. (Aug.) — 2) cf. c. 5. X. de bapt. III. 45. (Innoc. III.) — 3) Ioan. III. 5. — 4) cf. c. 9. X. de haer. V. 7. (Luc. III.) — 5) cf. c. 97. seq. C. I. qu. 1. (Aug.) — 6) Ioan. III. 5. — c. 142. D. IV. de cons. (Aug.)

rita esse intelligant, quasi per ea et fidei, quam professi sunt, detrahatur, et ipsi baptismo: anathema sit.

Can. X. Si quis dixerit, peccata omnia, quae post baptismum fiunt, sola recordatione et fide suscepti baptismi vel dimitti, vel venialia fieri: anathema sit.

Can. XI. Si quis dixerit, verum et rite collatum baptismum iterandum esse illi, qui apud infideles fidem Christi negaverit, quum ad poenitentiam convertitur: anathema sit.

Can. XII. Si quis dixerit, neminem esse baptizandum, 65
nisi ea aetate, qua Christus baptizatus est, vel in ipso mortis articulo: anathema sit.

Can. XIII. Si quis dixerit, parvulos [1]) eo, quod actum credendi non habent, suscepto baptismo inter fideles computandos non esse, ac propterea, quum ad annos discretionis pervenerint, esse rebaptizandos; aut praestare omitti eorum baptisma, quam eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide ecclesiae: anathema sit.

Can. XIV. Si quis dixerit, huiusmodi parvulos baptizatos, quum adoleverint, interrogandos esse, an ratum habere velint quod patrini eorum nomine, dum baptizarentur, polliciti sunt; et, ubi se nolle responderint, suo esse arbitrio relinquendos; nec alia interim poena ad Christianam vitam cogendos, nisi ut ab eucharistiae aliorumque sacramentorum perceptione arceantur, donec resipiscant: anathema sit.

DE CONFIRMATIONE.

Can. I. Si quis dixerit, confirmationem baptizatorum otiosam ceremoniam esse [2]), et non potius verum et proprium sacramentum; aut olim nihil aliud fuisse quam catechesim quandam, qua adolescentiae proximi fidei suae rationem coram ecclesia exponebant: anathema sit.

Can. II. Si quis dixerit, iniurios esse Spiritui sancto 66
eos, qui sacro confirmationis chrismati virtutem aliquam tribuunt: anathema sit.

Can. III. Si quis dixerit, sanctae confirmationis ordinarium ministrum non esse solum episcopum [3]), sed quemvis simplicem sacerdotem: anathema sit.

Sess. VII. 1) cf. 139. D. IV. de cons. (Aug.) — 2) cf. c. 125. ead. (conc. Araus.) — 3) cf. infr. Sess. XXIII. de ord. c. 4.

DECRETUM DE REFORMATIONE.

Eadem sacrosancta synodus, eisdem praesidentibus et legatis, inceptum residentiae et reformationis negotium[1]) ad Dei laudem et Christianae religionis incrementum prosequi intendens, ut sequitur statuendum censuit, salva semper in omnibus sedis apostolicae auctoritate.

C. I. *Quis capax regiminis ecclesiarum cathedralium.*

Ad cathedralium ecclesiarum regimen nullus[2]), nisi ex legitimo matrimonio natus, et aetate matura, gravitate morum literarumque scientia, iuxta constitutionem Alexandri tertii[3]), quae incipit: *Quum in cunctis*, in concilio Lateranensi promulgatam, praeditus assumatur.

67 C. II. *Tenentes plures cathedrales ecclesias iubentur omnes excepta una dimittere certo modo et tempore.*

Nemo, quacunque etiam dignitate, gradu aut praeeminentia praefulgens, plures metropolitanas seu cathedrales ecclesias in titulum sive commendam, aut alio quovis nomine contra sacrorum canonum instituta[4]) recipere et simul retinere praesumat, quum valde felix sit ille censendus, cui unam ecclesiam bene ac fructuose et cum animarum sibi commissarum salute regere contigerit. Qui autem plures ecclesias contra praesentis decreti tenorem nunc detinent, una, quam maluerint, retenta, reliquas infra sex menses, si ad liberam sedis apostolicae dispositionem pertineant, alias infra annum dimittere teneantur; alioquin ecclesiae ipsae, ultimo obtenta duntaxat excepta, eo ipso vacare censeantur.

C. III. *Habilibus duntaxat personis beneficia conferantur.*

Inferiora beneficia ecclesiastica, praesertim curam animarum habentia, personis dignis et habilibus, et quae in loco residere ac per se ipsos curam ipsam exercere valeant, iuxta constitutionem Alexandri III. in Lateranensi, quae incipit: *Quia nonnulli*[5]), et aliam Gregorii X. in generali Lugdunensi
68 concilio, quae incipit: *Licet canon*[6]), editam conferantur. Aliter autem facta collatio sive provisio omnino irritetur, et

---

Sess. VII. 1) cf. supra Sess. VI. de ref. c. 2. — 2) cf. infr. Sess. XXII. de ref. c. 2. — 3) c. 7. X. de elect. I. 6. et infr. inter const. ex ant. iure desumpt. per conc. Trid. innovatas. — 4) c. 2. D. LXX. (conc. Plac.) c. 3. C. X. qu. 3. (conc. Tol. XVI.) c. 1. C. XXI. qu. 1. (conc. Nic. II.) ead. c. 2. (conc. Chalced.) c. 7. X. de elect. I. 6. (Innoc. III.) c. 5. et 13. X. de praeb. III. 5. (Alex. III.) c. 28. ib. (Innoc. III.) c. 32. de praeb. in VIto III. 4. (Bonif. VIII.) — 5) c. 3. X. de cler. non res. III. 4. et infr. l. c. — 6) c. 14. de elect. in VIto I. 6. et infr. l. c.

ordinarius collator poenas constitutionis concilii generalis, quae incipit: *Grave nimis* [1]), se noverit incursurum.

C. IV. *Plurium beneficiorum retentor contra canones iis privatur.*

Quicunque de cetero plura curata aut alias incompatibilia beneficia ecclesiastica [2]) sive per viam unionis ad vitam, seu commendae perpetuae, aut alio quocunque nomine et titulo contra formam sacrorum canonum et praesertim constitutionis Innocentii III., quae incipit: *De multa* [3]), recipere ac simul retinere praesnmpserit, beneficiis ipsis iuxta ipsius constitutionis dispositionem ipso iure, etiam praesentis canonis vigore, privatus exsistat.

C. V. *Plura beneficia curata obtinentes ordinario suas dispensationes exhibeant, qui de vicario ecclesiis provideat, congrua portione fructuum assignata.*

Ordinarii locorum quoscunque plura curata aut alias in-
compatibilia beneficia ecclesiastica obtinentes dispensationes
suas exhibere districte compellant, et alias procedant iuxta
constitutionem Gregorii X. in generali Lugdunensi concilio
editam, quae incipit: *Ordinarii* [4]), quam eadem sancta syn- 69
odus innovandam censet et innovat; addens insuper, quod ipsi
ordinarii etiam per idoneorum vicariorum deputationem, et
congruae portionis fructuum assignationem omnino provideant,
ut animarum cura nullatenus negligatur, et beneficia ipsa de-
bitis obsequiis minime defraudentur; appellationibus, privile-
giis et exemptionibus quibuscunque, etiam cum iudicum spe-
cialium deputatione, et illorum inhibitionibus in praemissis
nemini suffragantibus.

C. VI. *Quae beneficiorum uniones validae censeantur.*

Uniones perpetuae [5]), a quadraginta annis citra factae, examinari ab ordinariis tanquam a sede apostolica delegatis possint, et quae per subreptionem vel per obreptionem obtentae fuerint, irritae declarentur. Illae vero, quae a dicto tempore citra concessae nondum in toto vel in parte sortitae sunt effectum, et quae deinceps ad cuiusvis instantiam fient, nisi eas ex legitimis aut alias rationabilibus causis, coram loci ordinario, vocatis quorum interest, verificandis, factas fuisse constiterit, per subreptionem obtentae praesumantur, ac propterea, nisi

---

Sess. VII. 1) c. 29. X. de praeb. III. 5. (conc. Lat. IV.) et infr. l. c. — 2) cf. infr. Sess. XXIV. de ref. c. 17. — 3) c. 28. X. de praeb. III. 5. et infr. l. c. — 4) c. 3. de off. ord. in VIto I. 16. et infr. l. c. — cf. Sess. VI. de ref. c. 1. extr. et infr c. 7. — 5) cf. Sess. XIV. de ref. c. 9. Sess. XXIV de ref. c. 13. Sess. XXV. de ref. c. 9.

aliter a sede apostolica declaratum fuerit, viribus omnino careant.

C. VII. *Beneficia ecclesiastica unita visitentur; per vicarios etiam perpetuos cura animarum exerceatur; quorum deputatio fiat cum portione assignanda, etiam super re certa.*

Beneficia ecclesiastica curata [1]), quae cathedralibus, col-
10 legiatis, seu aliis ecclesiis vel monasteriis, beneficiis, seu collegiis aut piis locis quibuscunque perpetuo unita et annexa reperiuntur, ab ordinariis locorum annis singulis visitentur, qui sollicite providere procurent [2]), ut per idoneos vicarios, etiam perpetuos, nisi ipsis ordinariis pro bono ecclesiarum regimine aliter expedire videbitur, ab eis cum tertiae partis fructuum, aut maiori vel minori, arbitrio ipsorum ordinariorum, portione, etiam super certa re assignanda, ibidem deputandos animarum cura laudabiliter exerceatur; appellationibus, privilegiis, exemptionibus, etiam cum iudicum deputatione, et illorum inhibitionibus quibuscunque in praemissis minime suffragantibus.

C. VIII. *Ecclesiae reparentur. Cura animarum sollicite habeatur.*

Locorum ordinarii ecclesias quascunque quomodolibet exemptas auctoritate apostolica singulis annis visitare teneantur [3]), et opportunis iuris remediis providere, ut quae reparatione indigent reparentur, et cura animarum, si qua illis immineat, aliisque debitis obsequiis minime defraudentur; appellationibus, privilegiis, consuetudinibus, etiam ab immemorabili tempore praescriptis, iudicum deputationibus et illorum inhibitionibus penitus exclusis.

C. IX. *Munus consecrationis non differendum.*

11 Ad maiores ecclesias promoti munus consecrationis infra tempus a iure statutum suscipiant [4]), et prorogationes ultra sex menses concessae nulli suffragentur.

C. X. *Sede vacante capitula nulli dent reverendas, nisi arctato occasione obtinendi aut obtenti beneficii; variae contravenientium poenae.*

Non liceat capitulis ecclesiarum sede vacante infra annum a die vacationis ordinandi licentiam, aut literas dimissorias seu reverendas, ut aliqui vocant, tam ex iuris communis dispositione [5]), quam etiam cuiusvis privilegii aut consuetudinis vi-

---

Sess. VII. 1) cf. Sess. XIV. c. 9. — 2) cf. supr. c. 5. et infr. Sess. XXV. de ref. c. 16. — 3) cf. c. 10. C. X. qu. 1. (conc. Tarrac.) c. 11. esd. (conc. Tol. IV.) c. 12. esd. (conc. Brac. II.) — infr. Sess. XXI. de ref. c. 8. Sess. XXIV. de ref. c. 9. — 4) c. 2. D. LXXV. (conc. Chalc.) c. 1. D. C. (conc. Rav.) — 5) c. 3. de temp. ord. in VIto I. 9. (Bonif. VIII.) — cf. infr. Sess. XXIII. de ref. c. 10.

gore alicui, qui beneficii ecclesiastici recepti sive recipiendi occasione arctatus non fuerit, concedere. Si secus fiat, capitulum contraveniens ecclesiastico subiaceat interdicto, et sic ordinati, si in minoribus ordinibus constituti fuerint, nullo privilegio clericali, praesertim in criminalibus, gaudeant. In maioribus vero ab exsecutione ordinum ad beneplacitum futuri praelati sint ipso iure suspensi.

C. XI. *Facultates de promovendo sine iusta causa nemini suffragentur.*

Facultates de promovendo a quocunque non suffragentur, nisi habentibus legitimam causam, ob quam a propriis episcopis ordinari non possint, in literis exprimendam; et tunc non ordinentur, nisi ab episcopo [1]) in sua dioecesi residente, aut 72
pro eo pontificalia exercente, et diligenti praevio examine.

C. XII. *Facultas de non promovendo annum non excedat.*

Facultates de non promovendo, praeterquam in casibus a iure expressis [2]) concessae, ad annum tantum suffragentur.

C. XIII. *A quocunque praesentati non instituantur sine praevio examine ordinarii et approbatione, certis exceptis.*

Praesentati seu electi vel nominati a quibusvis ecclesiasticis personis, etiam sedis apostolicae nunciis, ad quaevis ecclesiastica beneficia non instituantur, nec confirmentur [3]), neque admittantur, etiam praetextu cuiusvis privilegii, seu consuetudinis etiam ab immemorabili tempore praescriptae, nisi fuerint prius a locorum ordinariis examinati et idonei reperti. Et nullus appellationis remedio se tueri possit, quo minus examen subire teneatur. Praesentatis tamen [4]), electis seu nominatis ab universitatibus seu collegiis generalium studiorum exceptis.

C. XIV. *Quaenam causae civiles ab episcopis cognosci possint.* 73

In exemptorum causis constitutio Innocentii IV., quae incipit: *Volentes* [5]), in generali concilio Lugdunensi edita, servetur, quam eadem sacrosancta synodus innovandam censuit et innovat, addendo insuper, quod in civilibus causis mercedum et miserabilium personarum clerici saeculares aut regulares, extra monasterium degentes, quomodolibet exempti, etiam si certum iudicem a sede apostolica deputatum in par-

---

Sess. VII. 1) cf. Sess. VI. de ref. c. 5. Sess. XIV. de ref. c. 2. — 2) c. 14. 34. de elect. in VIto I. 6. (Bonif. VIII.) — 3) cf. Sess. XXV. de ref. c. 9. — 4) cf. Sess. XXIV. de ref. c. 18. — 5) c. 1. de privil. in VIto V. 7. et infr. inter const. ex ant. iure desumpt. per conc. Trid. innovatas. cf. Sess. XIV. de ref. c. 6

tibus habeant; in aliis vero, si ipsum iudicem non habuerint, coram locorum ordinariis, tanquam in hoc ab ipsa sede delegatis, conveniri et iure medio ad solvendum debitum cogi et compelli possint; privilegiis, exemptionibus, conservatorum deputationibus et corum inhibitionibus adversus praemissa nequaquam valituris.

C. XV. *Ordinarii curent, ut hospitalia quaecunque, etiam exempta, a suis administrantibus fideliter gubernentur.*

Curent ordinarii, ut hospitalia quaecunque a suis administratoribus [1]), quocunque illi nomine censeantur, etiam quomodolibet exemptis, fideliter et diligenter gubernentur, constitutionis concilii Viennensis, quae incipit: *Quia contingit*[2]),
74 forma servata. Quam quidem constitutionem eadem sancta synodus innovandam duxit et innovat cum derogationibus in ea contentis.

Indictio futurae sessionis.

Item haec sacrosancta synodus statuit et decrevit, proximam futuram sessionem habendam et celebrandam esse die Iovis, feria quinta post sequentem dominicam in Albis, quae erit vigesima prima mensis Aprilis praesentis anni MDXLVII.

BULLA FACULTATIS
TRANSFERENDI CONCILII.

Paulus Episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Ioanni Mariae episcopo Praenestino, et dilectis filiis Marcello tit. S. Crucis in Ierusalem presbytero, ac Reginaldo S. Mariae in Cosmedin diacono cardinalibus, nostris et apostolicae sedis legatis de latere salutem et apostolicam benedictionem.

Regimini universalis ecclesiae, meritis licet imparibus, disponente Domino praesidentes, nostri officii partes esse putamus, ut, si quid gravius causa reipublicae Christianae constituendum sit, id non modo tempore opportuno, verum etiam loco commodo et idoneo perficiatur. Quum itaque nos nuper, postquam suspensionem celebrationis sacri oecumenici et universalis concilii, alias per nos in civitate Tridentina ex causis tunc expressis de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium consilio et assensu indicti, ex certis aliis etiam

---

Sess. VII. 1) cf. Sess. XXV. de ref. c. 8. — 2) Clem. 2. de relig. dom. III. 11. (Clem. V.) et infr. l. c.

tunc expressis causis usque ad aliud opportunius et commodius tempus per nos declarandum de simili consilio et assensu factam, audita pace inter carissimos in Christo filios nostros, Carolum Rom. imperatorem semper augustum, et Franciscum Francorum regem Christianissimum conciliata, pari consilio et assensu sustuleramus et amoveramus: nequeuntes ipsi, tunc legitime impediti, ad dictam civitatem personaliter accedere, 75
et eidem concilio interesse, vos nostros et apostolicae sedis legatos de latere in eodem concilio de simili consilio constituerimus et deputaverimus, vosque ad eandem civitatem tanquam pacis angelos destinaverimus, prout in diversis nostris desuper confectis literis plenius continetur: Nos, ne tam sanctum celebrationis concilii huiusmodi opus ex incommoditate loci, aut alias quovis modo impediatur aut plus debito differatur, opportune providere volentes, motu proprio et certa scientia, ac de apostolicae potestatis plenitudine, parique consilio et assensu vobis insimul, aut duobus ex vobis, reliquo legitimo impedimento detento, seu inde forte absente, quandocunque vobis videbitur, concilium praedictum de eadem civitate Tridentina ad quamcunque aliam commodiorem et opportuniorem seu tutiorem civitatem, de qua vobis etiam videbitur, transferendi et mutandi, ac illud in ipsa civitate Tridentina supprimendi et dissolvendi, nec non praelatis et aliis personis concilii huiusmodi, ne in eo ad ulteriora in dicta civitate Tridentina procedant, etiam sub censuris et poenis ecclesiasticis inhibendi, ac idem concilium in alia civitate huiusmodi, ad quam illud transferri et mutari contigerit, continuandi, tenendi et celebrandi, et ad illud praelatos et alias personas concilii Tridentini huiusmodi, etiam sub periurii et aliis in literis indictionis concilii huiusmodi expressis poenis, evocandi, eidemque sic translato et mutato concilio nomine et auctoritate praedictis praesidendi, ac in eo procedendi ceteraque in praemissis, et circa ea necessaria et opportuna alias iuxta priorum vobis directarum literarum continentiam et tenorem faciendi, statuendi, ordinandi et exsequendi, plenam et liberam apostolica auctoritate tenore praesentium concedimus potestatem et facultatem; ratum et gratum habituri quicquid per vos in praemissis factum, statutum, ordinatum exsecutumve fuerit, idque facturi auctore Domino inviolabiliter observari, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae concessionis infringere, vel 76

ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Romae apud S. Petrum anno Incarnationis dominicae MDXLVII. VIII. Kalend. Mart. Pontificatus nostri anno XI.

FAB. EPISCOPUS SPOL.

B. MOTTA.

SESSIO OCTAVA,

CELEBRATA DIE XI. MENSIS MARTII MDXLVII.

DECRETUM DE TRANSLATIONE CONCILII.

Placetne vobis decernere et declarare, de huiusmodi morbo ex praemissis et aliis allegatis ita manifeste et notorie constare, ut praelati in hac civitate sine vitae discrimine commorari, et in ea idcirco inviti minime retineri possint et debeant? itemque attento recessu multorum praelatorum post proxime praeteritam sessionem, et attentis protestationibus aliorum complnrium praelatorum in congregationibus generalibus factis, hinc omnino timore ipsius morbi abire volentium, qui iuste detineri non possunt, et ex quorum discessu concilium vel dissolveretur, vel ex paucitate praelatorum bonus eius progressus impediretur, et attento etiam imminenti periculo vitae, et aliis causis per aliquos ex patribus in ipsis congregationibus allegatis, utpote notorie veris et legitimis: placetne vobis similiter decernere et declarare, pro conservatione et prosecutione ipsins concilii, securitate vitae ipsorum praelatorum, concilium ipsum ad civitatem Bononiae, veluti ad locum magis paratum, salubrem et idoneum, pro tempore transferendum esse, et ex nunc transferri, et ibidem sessionem
77 iam indictam statuta die vigesima prima Aprilis celebrandam esse et celebrari; et successive ad ulteriora procedendum, donec sanctissimo domino nostro et sacro concilio expedire videbitur, ut ad hunc seu alium locum, communicato etiam consilio cum invictissimo caesare, Christianissimo rege, et aliis regibus ac principibus Christianis, ipsum concilium reduci possit et debeat? Responderunt: *Placet.*

SESSIO NONA,
BONONIAE CELEBRATA
DIE XXI. MENSIS APRILIS MDXLVII.

DECRETUM PROROGATIONIS SESSIONIS.

Haec sacrosancta oecumenica et generalis synodus, quae
dudum in civitate Tridentina congregata erat, nunc Bononiae
in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea
nomine sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini
Pauli divina providentia Papae III., eisdem reverendissimis
dominis, D. Ioanne Maria episcopo Praenestino de Monte, et
Marcello tit. S. Crucis in Ierusalem presbytero, S. R. E.
cardinalibus et apostolicis de latere legatis, considerans, quod
die undecima mensis Martii praesentis anni in generali publica
sessione, in eadem civitate Tridenti et in loco consueto cele-
brata, omnibusque agendis de more peractis, ex causis tunc
instantibus, urgentibus et legitimis, interveniente etiam aucto-
ritate sanctae sedis apostolicae, eisdem reverendissimis prae-
sidentibus etiam specialiter concessa, decrevit et ordinavit,
concilium ex eo loco in hanc civitatem transferendum esse,
sicuti transtulit, itemque sessionem pro praesenti die vigesima
prima Aprilis illic indictam, ut de sacramentorum et reforma-
tionis materiis, de quibus tractandum proposuerat, canones
sancirentur et promulgarentur, in hac ipsa civitate Bononiae
celebrari debere; consideransque, nonnullos ex patribus, qui 78
in hoc concilio interesse consueverunt, his superioribus maio-
ris hebdomadae et solemnitatis paschalis diebus in propriis
ecclesiis occupatos, aliquos etiam aliis impedimentis detentos,
huc nondum accessisse, quos tamen brevi adfuturos sperandum
est, ac propterea factum esse, ut non ea, quam sancta syn-
odus desiderabat, praelatorum frequentia potuerint materiae
ipsae sacramentorum et reformationis examinari et discuti: ut
omnia maturo consilio, cum dignitate et gravitate debita
fiant, bonum, opportunum et expediens censuit censetque, ses-
sionem praedictam, quae hoc ipso die, ut praefertur, cele-
branda erat, ad diem Iovis infra octavam Pentecostes pro-
xime futuram quoad ipsas materias expediendas differendam
et prorogandam esse, quemadmodum differt ac prorogat;
quam diem et rei gerendae maxime opportunam, et patribus
praesertim absentibus percommodam iudicavit et iudicat: hoc
tamen adiecto, quod terminum ipsum ipsa sancta synodus pro

eius arbitrio et voluntate, sicuti rebus concilii putaverit expedire, etiam in privata congregatione restringere et imminuere possit et valeat.

SESSIO DECIMA,
BONONIAE CELEBRATA
DIE II. MENSIS IUNII MDXLVII.

DECRETUM PROROGATIONIS SESSIONIS.

Quamvis haec sacrosancta oecumenica et generalis synodus sessionem, quae die vigesima prima mensis Aprilis proxime praeteriti super sacramentorum et reformationis materiis in hac inclyta civitate Bononiae, ex decreto in urbe Tridentina in publica sessione die undecima mensis Martii promulgato, celebranda erat, propter aliquas causas, ac praesertim propter absentiam nonnullorum Patrum, quos brevi adfuturos
79 sperabat, ad hunc praesentem diem differendam et prorogandam esse decreverit: volens tamen cum iis, qui non venerunt, etiam adhuc benigne agere, eadem sacrosancta synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus et apostolicae sedis legatis, statuit et decernit, sessionem ipsam, quam hac die secunda mensis Iunii praesentis anni millesimi quingentesimi quadragesimi septimi celebrare decreverat, ad diem Iovis post festum Nativitatis beatae Mariae Virginis, quae erit decima quinta mensis Septembris proxime futuri, quoad praedictas et alias materias expediendas differendam et prorogandam esse, quemadmodum differt et prorogat; ita tamen, quod prosecutio discussionis et examinationis tam eorum, quae ad dogmata, quam ad reformationem pertinent, interim non omittatur, et terminum ipsum ipsa sancta synodus pro eius libito et voluntate etiam in privata congregatione abbreviare et prorogare libere possit et valeat.

Die XIV. Septembris MDXLVII. in congregatione generali Bononiae prorogata fuit sessio, quae futura erat die sequenti, ad beneplacitum sacri concilii.

BULLA RESUMPTIONIS
CONCILII TRIDENTINI,
SUB IULIO III. PONT. MAX.

Iulius Episcopus, servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam. Quum ad tollenda religionis nostrae dissidia, quae in Germania longo tempore non sine totius Christiani orbis perturbatione et scandalo viguerunt, bonum, opportunum et expediens esse videatur, sicuti etiam carissimus in Christo filius noster Carolus Romanorum imperator semper augustus 80
nobis per suas literas et nuncios significari fecit, ut sacrum oecumenicum generale concilium per fel. rec. Paulum Papam III. praedecessorem nostrum indictum, et per nos, tunc cardinalatus honore fungentes, atque ipsius praedecessoris nomine, una cum duobus aliis sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus ipsi concilio praesidentes, inceptum, ordinatum et continuatum, in quo plures publicae et solemnes habitae fuerunt sessiones, pluraque tam in causa fidei quam reformationis promulgata decreta, multaque etiam ad utramque causam pertinentia examinata et discussa, ad civitatem Tridentinam reducatur: Nos, ad quos, ut summos pro tempore Pontifices, spectat generalia concilia indicere et dirigere, ut ecclesiae pacem et Christianae fidei atque orthodoxae religionis incrementum ad omnipotentis Dei laudem et gloriam procuremus, et, quantum in nobis est, tranquillitati ipsius Germaniae, quae sane provincia retroactis temporibus in vera religione, ac sacrorum conciliorum et sanctorum Patrum doctrina excolenda, exhibendaque maximis Pontificibus, Christi Redemptoris nostri in terra vicariis, debita obedientia et reverentia nulli Christianorum provinciae fuit unquam secunda, paterne consulamus; sperantes per ipsius Dei gratiam et benignitatem futurum, ut reges omnes ac principes Christiani iustis piisque nostris hac in re votis annuant, faveant atque assistant: venerabiles fratres patriarchas, archiepiscopos, episcopos, et dilectos filios abbates, omnesque alios et singulos, qui de iure, vel consuetudine, vel privilegio conciliis generalibus interesse debent, quosque idem praedecessor noster in suis indictionis et aliis quibuscunque desuper confectis et publicatis literis concilio interesse voluit, per viscera misericordiae Domini nostri Iesu Christi hortamur, requirimus et monemus, ut proximis 81
futuris Kal. Maii, quem diem ad ipsum concilium in eo, in

quo nunc repcritur, statu resumendum et prosequendum, praevia matura deliberatione et ex certa nostra scientia, ct de apostolicae auctoritatis plenitudine ac venerabilium fratrum nostrorum sanctae Romanae ecclesiae cardinalium consilio et assensu statuimus et declaramus, in ipsa civitate Tridenti, legitimo cessante impedimento, convenire et se congregare, ac ipsius concilii continuationi et prosecutioni omni mora postposita incumbere velint. Nos enim operam sedulo daturi sumus, ut eodem tempore in eadem civitate nostri omnino adsint legati, per quos, si per aetatem nostram valetudinemque et sedis apostolicae necessitates personaliter adesse nequiverimus, Spiritu sancto duce ipsi concilio praesidebimus; quacunque ipsius concilii translatione et suspensione ceterisque contrariis non obstantibus quibuscunque, ac praesertim illis, quae idem praedecessor noster in suis literis praedictis, quas cum omnibus et singulis in eis contentis clausulis et decretis in suo robore permanere volumus atque decernimus, et, quatenus opus sit, innovamus, voluit non obstare; irritum nihilominus decernentes et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum hortationis, requisitionis, monitionis, statuti, declarationis, innovationis, voluntatis et decretorum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Romae apud sanctum Petrum anno Incarnationis dominicae MDL. XVIII. Kalendas Decembris Pontificatus nostri anno I.

M. Cardinalis Crescen.

Rom. Amasaeus.

SESSIO XI.

82 # CONCILII TRIDENTINI,

QUAE EST PRIMA

SUB IULIO III. PONT. MAX.,

CELEBRATA KALENDIS MAII MDLI.

DECRETUM DE RESUMENDO CONCILIO.

Placetne vobis, ad laudem et gloriam sanctae et individuae Trinitatis, Patris, et Filii et Spiritus sancti, ad incre-

mentum et exaltationem fidei et religionis Christianae, sacrum oecumenicum et generale concilium Tridentinum iuxta formam et tenorem literarum sanctissimi domini nostri resumi debere, et procedendum esse ad ulteriora? Responderunt: *Placet.*

Indictio futurae sessionis.

Placetne vobis, proximam futuram sessionem habendam et celebrandam esse in futuris Kal. Septembris? Responderunt: *Placet.*

SESSIO XII. 83

QUAE EST SECUNDA

SUB IULIO III. PONT. MAX.,

CELEBRATA

DIE PRIMA SEPTEMBRIS MDLI.

DECRETUM PROROGATIONIS SESSIONIS.

Sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem sanctae sedis apostolicae legato et nunciis, quae in proxime praeterita sessione sequentem hanc hodie habendam et ad ulteriora procedendum esse decreverat, quum ob inclytae germanicae nationis, cuius praecipue causa agitur, absentiam, ac non magnam ceterorum Patrum frequentiam procedere hactenus distulerit, de venerabilium in Christo fratrum et filiorum suorum, Moguntini et Trevirensis archiepiscoporum ac sacri Romani imperii principum electorum, et complurium ipsius aliarumque provinciarum episcoporum sub hanc ipsam diem adventu in Domino exsultans, et dignas ipsi omnipotenti Deo agens gratias, firmamque spem concipiens, quamplurimos alios tam ipsius Germaniae quam aliarum nationum praelatos, et sui officii debito et hoc exemplo commotos, propediem esse venturos, futuram sessionem ad quadragesimam diem, quae erit undecima mensis Octobris proxime sequentis, indicit, et concilium ipsum in statu, in quo reperitur, prosequendo, quum in praeteritis sessionibus de septem sacramentis novae legis in genere, et in specie de baptismate et confirmatione definitum fuerit, statuit et decernit, de sanctissimae eucharistiae sacramento, necnon, quod ad reformationem attinet, de reliquis, quae ad faciliorem et commodiorem praelatorum resi-

dentiam pertinent, agi et tractari debere; ac monet et hortatur omnes patres, ut interim Domini nostri Iesu Christi exemplo, quantum tamen humana fragilitas patietur, ieiuniis et orationibus vacent, ut tandem placatus, qui in saecula sit benedictus, Deus corda hominum ad verae suae fidei agnitionem, et sanctae matris ecclesiae unitatem, ac recte vivendi normam reducere dignetur.

84

SESSIO XIII.
QUAE EST TERTIA
SUB IULIO III. PONT. MAX.,
CELEBRATA
DIE XI. OCTOBRIS MDLI.

DECRETUM DE SANCTISSIMO EUCHARISTIAE SACRAMENTO.

Sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem sanctae sedis apostolicae legato et nunciis, etsi in eum finem non absque peculiari Spiritus sancti ductu et gubernatione convenerit, ut veram et antiquam de fide et sacramentis doctrinam exponeret, et ut haeresibus omnibus, et aliis gravissimis incommodis, quibus Dei ecclesia misere nunc exagitatur, et in multas ac varias partes scinditur, remedium afferret, hoc praesertim iam inde a principio in votis habuit, ut stirpitus convelleret zizania [1]) exsecrabilium errorum et schismatum, quae inimicus homo his nostris calamitosis temporibus in doctrina fidei, usu et cultu sacrosanctae eucharistiae superseminavit, quam alioqui Salvator noster in ecclesia sua tanquam symbolum reliquit eius unitatis et caritatis, qua Christianos omnes inter se coniunctos et copulatos esse voluit. Itaque eadem sacrosancta synodus, sanam et sinceram illam de venerabili hoc et divino eucharistiae sacramento doctrinam tradens, quam semper catholica ecclesia, ab ipso Iesu Christo Domino nostro et eius Apostolis erudita, atque a Spiritu sancto illi omnem veritatem in dies suggerente [2]) edocta, retinuit, et ad finem usque saeculi conservabit, omnibus Christi

---

Sess. XIII. 1) Matth. XIII 30. — 2) Luc. XII. 12. Ioan. XIV. 26. XVI. 13.

fidelibus interdicit, ne posthac de sanctissima eucharistia ali- 85
ter credere, docere aut praedicare audeant, quam ut est hoc praesenti decreto explicatum atque definitum.

C. I. *De reali praesentia Domini nostri Iesu Christi in sanctissimo eucharistiae sacramento.*

Principio docet sancta synodus, et aperte ac simpliciter profitetur, in almo sanctae eucharistiae sacramento post panis et vini consecrationem Dominum nostrum Iesum Christum verum Deum atque hominem vere, realiter ac substantialiter sub specie illarum rerum sensibilium contineri. Neque enim haec inter se pugnant, ut ipse Salvator noster semper ad dexteram Patris in coelis assideat[1]) iuxta modum exsistendi naturalem, et ut multis nihilominus aliis in locis sacramentaliter praesens sua substantia nobis adsit, ea exsistendi ratione, quam etsi verbis exprimere vix possumus, possibilem tamen esse Deo[2]), cogitatione per fidem illustrata assequi possumus et constantissime credere debemus. Ita enim maiores nostri omnes, quotquot in vera Christi ecclesia fuerunt, qui de sanctissimo hoc sacramento disseruerunt, apertissime professi sunt, hoc tam admirabile sacramentum in ultima coena Redemptorem nostrum instituisse, quum post panis vinique benedictionem se suum ipsius corpus illis praebere ac suum sanguinem, disertis ac perspicuis verbis testatus est[3]); quae verba a sanctis Evangelistis commemorata[4]), et a divo Paulo postea
repetita, quum propriam illam et apertissimam significationem 86
prae se ferant, secundum quam a Patribus intellecta sunt, indignissimum sane flagitium est, ea a quibusdam contentiosis et pravis hominibus ad fictitios et imaginarios tropos, quibus veritas carnis et sanguinis Christi negatur, contra universum ecclesiae sensum detorqueri, quae, tanquam columna et firmamentum veritatis[5]), haec ab impiis hominibus excogitata commenta velut satanica detestata est, grato semper et memore animo praestantissimum hoc Christi beneficium agnoscens.

C. II. *De ratione institutionis sanctissimi huius sacramenti.*

Ergo Salvator noster, discessurus ex hoc mundo ad Patrem, sacramentum hoc instituit, in quo divitias divini sui erga homines amoris velut effudit, memoriam faciens mirabi-

---

Sess. XIII. 1) cf. Sess. III. in symb. — 2) Matth. XIX. 26. Luc. XVIII. 27. — 3) Matth. XXVI. 26—28. Marc. XIV. 22—24. Luc. XXII. 19. seq. — 4) 1 Cor. XI. 24. seq. — 5) 1 Tim. III. 15.

lium suorum[1]), et in illius sumptione colere nos sui memoriam praecepit[2]), suamque annunciare mortem, donec ipse ad iudicandum mundum veniat. Sumi autem voluit sacramentum hoc[3]) tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur et confortentur viventes vita illius, qui dixit: *Qui manducat me*[4]), *et ipse vivet propter me*, et tanquam antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis, et a peccatis mortalibus praeservemur. Pignus praeterea id esse voluit futurae nostrae gloriae et perpetuae felicitatis, adeoque symbolum unius illius corporis, cuius ipse caput exsistit[5]), cuique nos, tanquam membra, arctissima fidei, spei et caritatis connexione adstrictos esse voluit, ut id ipsum omnes diceremus, nec essent in nobis schismata[6]).

87 C. III. *De excellentia sanctissimae eucharistiae super reliqua sacramenta.*

Commune hoc quidem est sanctissimae eucharistiae cum ceteris sacramentis, symbolum esse rei sacrae et invisibilis gratiae formam visibilem[7]); verum illud in ea excellens et singulare reperitur, quod reliqua sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent, quum quis illis utitur: at in eucharistia ipse sanctitatis auctor ante usum est. Nondum enim eucharistiam de manu Domini Apostoli susceperant[8]), quum vere tamen ipse affirmaret corpus suum esse quod praebebat; et semper haec fides in ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem verum Domini nostri corpus[9]), verumque eius sanguinem sub panis et vini specie una cum ipsius anima et divinitate exsistere; sed corpus quidem sub specie panis, et sanguinem sub vini specie, ex vi verborum, ipsum autem corpus sub specie vini, et sanguinem sub specie panis, animamque sub utraque, vi naturalis illius connexionis et concomitantiae, qua partes Christi Domini, qui iam ex mortuis resurrexit non amplius moriturus[10]), inter se copulantur[11]), divinitatem porro, propter admirabilem illam eius cum corpore et anima hypostaticam unionem. Quapropter verissimum est, tantundem sub alterutra specie[12]) atque sub utraque contineri. Totus enim et integer Christus sub panis specie et sub

Sess. XIII. 1) Psalm. CX. 4. — 2) Luc. XXII. 19. 1 Cor. XI. 24—26. — 3) Matth. XXVI. 26. seq. — 4) Ioan. VI. 58. — 5) 1 Cor. XI. 3. Eph. V. 23. — 6) 1 Cor. I. 10. — 7) c. 32. D. II. de cons. (Aug.) — 8) Matth. XXVI. 26. Marc. XIV. 22. — 9) cf. infr. ead. can. 1. — 10) Rom. VI. 9. — 11) cf. c. 58. (Aug.) 71. (Paschas.) 78. (missal. Ambros.) D. II. de cons. — 12) c. 35. D. II. de cons. (Euseb. sive Eucher.) — cf. infr. can. 3. Sess. XXI. de comm. c. 3.

quavis ipsius speciei parte, totus item sub vini specie et sub eius partibus exsistit.

C. IV. *De transsubstantiatione.* 88

Quoniam autem Christus Redemptor noster corpus suum id, quod sub specie panis offerebat[1]), vere esse dixit, ideo persuasum semper in ecclesia Dei fuit, idque nunc denuo sancta haec synodus declarat, per consecrationem panis et vini conversionem fieri totius substantiae panis in substantiam corporis Christi Domini nostri[2]), et totius substantiae vini in substantiam sanguinis eius. Quae conversio convenienter et proprie a sancta catholica ecclesia transsubstantiatio est appellata.

C. V. *De cultu et veneratione huic sanctissimo sacramento exhibenda.*

Nullus itaque dubitandi locus relinquitur, quin omnes Christi fideles pro more in catholica ecclesia semper recepto latriae cultum, qui vero Deo debetur, huic sanctissimo sacramento in veneratione exhibeant[3]). Neque enim ideo minus est adorandum, quod fuerit a Christo Domino, ut sumatur, institutum[4]). Nam illum eundem Deum praesentem in eo adesse credimus, quem Pater aeternus introducens in orbem terrarum dicit[5]): *Et adorent eum omnes angeli Dei;* quem magi procidentes adoraverunt[6]); quem denique in Galilaea ab Apostolis adoratum fuisse[7]), scriptura testatur.

Declarat praeterea sancta synodus, pie et religiose ad- 89
modum in Dei ecclesiam inductum fuisse hunc morem[8]), ut singulis annis peculiari quodam et festo die praecelsum hoc et venerabile sacramentum singulari veneratione ac solemnitate celebraretur, utque in processionibus reverenter et honorifice illud per vias et loca publica circumferretur[9]). Aequissimum est enim sacros aliquos statutos esse dies, quum Christiani omnes singulari ac rara quadam significatione gratos et memores testentur animos erga communem Dominum et Redemptorem pro tam ineffabili et plane divino beneficio, quo mortis eius victoria et triumphus repraesentatur. Ac sic quidem oportuit victricem veritatem de mendacio et haeresi triumphum agere, ut eius adversarii in conspectu tanti splendoris, et in tanta universae ecclesiae laetitia positi vel debilitati

---

Sess. XIII. 1) Luc. XXII. 19. Ioan. VI. 48. sqq. 1 Cor. XI. 24. — 2) c. 55. D. II. de cons. (Ambros.) — cf. infr. can. 2. — 3) cf. infr. can. 6. — 4) Matth. XXVI. 26. — 5) Hebr. I. 6. — 6) Matth. II. 11. — 7) Matth. XXVIII. 17. Luc. XXIV. 52. — 8) cf. ep. Urbani IV. relatam in Clem. 1. de relig. dom. III. 16. — 9) cf. infra can. 6.

et fracti tabescant, vel pudore affecti et confusi aliquando resipiscant.

C. VI. *De asservando sacrae eucharistiae sacramento, et ad infirmos deferendo.*

Consuetudo asservandi in sacrario sanctam eucharistiam adeo antiqua est[1], ut eam saeculum etiam Nicaeni concilii agnoverit[2]. Porro deferri ipsam sacram eucharistiam ad infirmos, et in hunc usum diligenter in ecclesiis conservari, praeterquam quod cum summa aequitate et ratione coniunctum est, tum multis in conciliis praeceptum invenitur[3], et vetustissimo catholicae ecclesiae more est observatum. Quare
90 sancta haec synodus retinendum omnino salutarem hunc et necessarium morem statuit.

C. VII. *De praeparatione, quae adhibenda est, ut digne quis sacram eucharistiam percipiat.*

Si non decet ad sacras ullas functiones quempiam accedere, nisi sancte, certe quo magis sanctitas et divinitas coelestis huius sacramenti viro Christiano comperta est, eo diligentius cavere ille debet, ne absque magna reverentia et sanctitate ad id percipiendum accedat, praesertim quum illa plena formidinis verba apud Apostolum legamus[4]: *Qui manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit, non diiudicans corpus Domini.* Quare communicare volenti revocandum est in memoriam eius praeceptum[5]: *Probet autem se ipsum homo.* Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis sibi contritus videatur[6], absque praemissa sacramentali confessione ad sacram eucharistiam accedere debeat. Quod a Christianis omnibus, etiam ab iis sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, haec sancta synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia confessoris. Quod si necessitate urgente sacerdos absque praevia confessione celebraverit, quam primum confiteatur.

91 C. VIII. *De usu admirabilis huius sacramenti.*

Quoad usum autem recte et sapienter Patres nostri tres rationes hoc sanctum sacramentum accipiendi distinxerunt.

Sess. XIII. 1) c. 93. D. II. de cons. (Cap. Franc.) c. 10. X. de celebr. miss. III. 41. (Honor. III.) — cf. infr. can. 7. — 2) conc. Nic. I. c. 13. (c. 6. C. XXVI. qu. 6.) — 3) cf. e. gr. conc. Ancyr. c. 5. Agath. c. 15. (D. L. c. 63.) Lat. IV. c. 20. — 4) 1 Cor. XI. 29. — 5) 1 Cor. ib. 28. — 6) cf. infr. c. 11.

Quosdam enim docuerunt sacramentaliter duntaxat id sumere,
ut peccatores; alios tantum spiritualiter, illos nimirum, qui
voto propositum illum coelestem panem edentes, fide viva,
quae per dilectionem operatur[1]), fructum eius et utilitatem
sentiunt; tertios porro sacramentaliter simul et spiritualiter[2]);
hi autem sunt, qui ita se prius probant et instruunt, ut vestem
nuptialem induti ad divinam hanc mensam accedant[3]). In
sacramentali autem sumptione semper in ecclesia Dei mos
fuit, ut laici a sacerdotibus communionem acciperent; sacer-
dotes autem celebrantes se ipsos communicarent[4]), qui mos,
tanquam ex traditione apostolica descendens[5]), iure ac me-
rito retineri debet. Demum autem paterno affectu admonet
sancta synodus, hortatur, rogat et obsecrat per viscera mise-
ricordiae Dei nostri, ut omnes et singuli, qui Christiano no-
mine censentur, in hoc unitatis signo, in hoc vinculo caritatis,
in hoc concordiae symbolo iam tandem aliquando conveniant
et concordent, memoresque tantae maiestatis et tam eximii
amoris Iesu Christi Domini nostri, qui dilectam animam suam
in nostrae salutis pretium[6]), et carnem suam nobis dedit ad
manducandum, haec sacra mysteria corporis et sanguinis eius
ea fidei constantia et firmitate, ea animi devotione, ea pie-
tate et cultu credant et venerentur, ut panem illum supersub-
stantialem frequenter suscipere possint, et is vere eis sit ani- 92
mae vita, et perpetua sanitas mentis, cuius vigore confortati
ex huius miserae peregrinationis itinere ad coelestem patriam
pervenire valeant, eundem panem angelorum[7]), quem modo
sub sacris velaminibus edunt, absque ullo velamine man-
ducaturi.

Quoniam autem non est satis veritatem dicere nisi dete-
gantur et refellantur errores: placuit sanctae synodo hos ca-
nones subiungere, ut omnes, iam agnita catholica doctrina,
intelligant quoque, quae ab illis haereses caveri vitarique
debeant.

DE SANCTISSIMO EUCHARISTIAE SACRAMENTO.

Can. I. Si quis negaverit[8]), in sanctissimae eucharistiae
sacramento contineri vere, realiter et substantialiter corpus
et sanguinem una cum anima et divinitate Domini nostri Iesu
Christi, ac proinde totum Christum; sed dixerit tantummodo
esse in eo, ut in siguo, vel figura, aut virtute: anathema sit.

Sess. XIII. 1) Gal. V. 6. — 2) cf. infr. c. 8. — 3) Matth. XXII. 11. —
4) cf. 11. D. II. de cons. (conc. Tol. XII.) — cf. infr. c. 10. — 5) Hebr. VII. 27.
— 6) Ioan. VI. 56. seq. — 7) Psalm. LXXVII. 25. — 8) cf. supr. c. 3.

Can. II. Si quis dixerit, in sacrosancto eucharistiae sacramento remanere substantiam panis et vini una cum corpore et sanguine Domini nostri Iesu Christi, negaveritque mirabilem illam et singularem couversionem totius substantiae panis in corpus, et totius substantiae vini in sanguinem, manentibus
93 duntaxat speciebus panis et vini, quam quidem conversionem catholica ecclesia aptissime transsubstantiationem appellat[1]): anathema sit.

Can. III. Si quis negaverit, in venerabili sacramento eucharistiae sub unaquaque specie[2]), et sub singulis cuiusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri: anathema sit.

Can. IV. Si quis dixerit, peracta consecratione[3]) in admirabili eucharistiae sacramento non esse corpus et sanguinem Domini nostri Iesu Christi, sed tantum in usu, dum sumitur, non autem ante vel post, et in hostiis seu particulis consecratis, quae post communionem reservantur vel supersunt, non remanere verum corpus Domini: anathema sit.

Can. V. Si quis dixerit, vel praecipuum fructum sanctissimae eucharistiae esse remissionem peccatorum[4]), vel ex ea non alios effectus provenire: anathema sit.

Can. VI. Si quis dixerit, in sancto eucharistiae sacramento Christum unigenitum Dei Filium non esse cultu latriae[5]), etiam externo, adorandum, atque ideo nec festiva peculiari celebritate venerandum, neque in processionibus secundum laudabilem et universalem ecclesiae sanctae ritum et consuetudinem solemniter circumgestandum, vel non publice, ut adoretur, populo proponendum, et eius adoratores esse idololatras: anathema sit.

94 Can. VII. Si quis dixerit, non licere sacram eucharistiam in sacrario reservari[6]), sed statim post consecrationem adstantibus necessario distribuendam; aut non licere, ut illa ad infirmos honorifice deferatur: anathema sit.

Can. VIII. Si quis dixerit, Christum in eucharistia exhibitum spiritualiter tantum manducari, et non etiam sacramentaliter ac realiter[7]): anathema sit.

Can. IX. Si quis negaverit, omnes et singulos Christi fideles utriusque sexus[8]), cum ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis saltem in Paschate ad communi-

---

Sess. XIII. 1) ib. c. 4. — 2) ib. c. 3. et infr. Sess. XXI. de comm. c. 1. — 3) cf. supr. c. 3. — 4) ib. c. 2. — 5) ib. c. 5. — 6) ib. c. 6. — 7) ib. c. 8. — 8) cf. Sess. XIV. de poen. can. 8.

candum iuxta praeceptum sanctae matris ecclesiae: anathema sit.

Can. X. Si quis dixerit, non licere sacerdoti celebranti se ipsum communicare [1]): anathema sit.

Can. XI. Si quis dixerit, solam fidem esse sufficientem praeparationem ad sumendum sanctissimae eucharistiae sacramentum [2]): anathema sit. Et, ne tantum sacramentum indigne atque ideo in mortem et condemnationem sumatur, statuit atque declarat ipsa sancta synodus, illis, quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcunque etiam se contritos existiment, habita copia confessoris, necessario praemittendam esse confessionem sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, praedicare vel pertinaciter asserere, seu etiam publice 95
disputando defendere praesumpserit, eo ipso excommunicatus exsistat.

DECRETUM DE REFORMATIONE.

C. I. *Episcopi prudenter moribus subditorum reformandis invigilent; ab eorum correctione non appelletur.*

Eadem sacrosancta Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem sanctae sedis apostolicae legato et nunciis, intendens nonnulla statuere, quae ad iurisdictionem pertinent episcoporum, ut iuxta proximae sessionis decretum [3]) illi in commissis sibi ecclesiis eo libentius resideant, quo facilius et commodius sibi subiectos regere, et in vitae ac morum honestate continere potuerint: illud primum eos admonendos censet, ut se pastores [4]), non percussores esse meminerint, atque ita praeesse sibi subditis oportere, ut non in eis dominentur, sed illos tanquam filios et fratres diligant, elaborentque, ut hortando et monendo ab illicitis deterreant, ne, ubi deliquerint, debitis eos poenis coercere cogantur. Quos tamen si quid per humanam fragilitatem peccare contigerit, illa Apostoli est ab eis servanda praeceptio [5]), ut illos arguant, obsecrent, increpent in omni bonitate et patientia, quum saepe [6]) plus erga corrigendos agat benevolentia quam austeritas, plus exhortatio quam comminatio, plus caritas quam potestas. Sin autem ob delicti gravitatem virga opus fuerit, tunc cum mansuetudine rigor, cum misericordia iudicium, cum lenitate severitas adhibenda est, ut 96
sine asperitate disciplina populis salutaris ac necessaria con-

Sess. XIII. 1) cf. supr. c. 8. — 2) ib. c. 7. — 3) Sess. XII. extr. — 4) 1 Petr. V. 2. seq. — 5) 2 Tim. IV. 2. — 6) verba Leonis III. in c. 6. D. XLV.

servetur, et qui correpti fuerint emendentur, aut, si resipiscere noluerint, ceteri salubri in eos animadversionis exemplo a vitiis deterreantur, quum sit diligentis et pii simul pastoris officium, morbis ovium levia primum adhibere fomenta; post, ubi morbi gravitas ita postulet, ad aeriora et graviora remedia descendere; sin autem nec ea quidem proficiant illis submovendis, ceteras saltem oves a contagionis periculo liberare[1]). Quum igitur rei criminum plerumque ad evitandas poenas et episcoporum subterfugienda iudicia querelas et gravamina simulent, et appellationis diffugio iudicis processum impediant, ne remedio ad innocentiae praesidium instituto[2]) ad iniquitatis defensionem abutantur, atque ut huiusmodi eorum calliditati et tergiversationi occurratur, ita statuit et decrevit: In causis visitationis et correctionis, sive habilitatis et inhabilitatis, nec non criminalibus, ab episcopo, seu illius in spiritualibus vicario generali, ante definitivam sententiam ab interlocutoria vel alio quocunque gravamine non appelletur, neque episcopus seu vicarius appellationi huiusmodi tanquam frivolae deferre teneatur, sed ea, ac quacunque inhibitione ab appellationis iudice emanata, nec non omni stylo et consuetudine, etiam immemorabili, contraria non obstante, ad ulteriora valeat procedere, nisi gravamen huiusmodi per definitivam sententiam reparari[3]) vel ab ipsa definitiva appellari non possit, quibus casibus sacrorum et antiquorum canonum statuta illibata persistant.

97 C. II. *In criminalibus appellatio ab episcopo quando metropolitano, aut uni ex vicinioribus committenda sit.*

A sententia episcopi, vel ipsius in spiritualibus vicarii generalis, in criminalibus appellationis causa, ubi appellationi locus fuerit, si apostolica auctoritate in partibus eam committi contigerit, metropolitano, seu illius etiam vicario in spiritualibus generali; aut, si ille aliqua de causa suspectus foret, vel ultra duas legales diaetas distet[4]), seu ab ipso appellatum fuerit, uni ex vicinioribus episcopis, seu illorum vicariis, non autem inferioribus iudicibus, committatur.

C. III. *Acta primae instantiae intra triginta dies dentur gratis reo appellanti.*

Reus, ab episcopo aut eius vicario in spiritualibus generali in criminali causa appellans, coram iudice, ad quem ap-

Sess. XIII. 1) sec. Hieron. in c. 16. C. XXIV. qu. 3. et Aug. in c. 17. ib. — 2) cf. c. 3. X. de appell. II, 28. (Alex. III.) — 3) cf. c. 59. X. ib. (Innoc. III.) 4) cf. c. 11. de rescr. in VIto I. 3. (Bonif. VIII.)

pellavit, acta primae instantiae omnino producat, et iudex, nisi illis visis, ad eius absolutionem minime procedat. Is autem, a quo appellatum fuerit, intra triginta dies acta ipsa postulanti gratis exhibeat; alioqui absque illis causa appellationis huiusmodi, prout iustitia suaserit, terminetur.

C. IV. *Qua ratione clerici ob gravia crimina sacris exauctorandi.* 98

Quum vero tam gravia nonnunquam sint delicta ab ecclesiasticis commissa personis, ut ob eorum atrocitatem a sacris ordinibus deponendae, et curiae sint tradendae saeculari, in quo secundum sacros canones [1]) certus episcoporum numerus requiritur, quos si omnes adhibere difficile esset, debita iuris exsecutio differretur, si quando autem intervenire possent, eorum residentia intermitteretur: propterea statuit et decrevit: Episcopo per se, seu illius vicario in spiritualibus generali, contra clericum, in sacris etiam presbyteratus ordinibus constitutum, etiam ad illius condemnationem, nec non verbalem depositionem, et per se ipsum etiam ad actualem atque solemnem degradationem ab ipsis ordinibus et gradibus ecclesiasticis, in casibus, in quibus aliorum episcoporum praesentia in numero a canonibus definito requiritur, etiam absque illis procedere liceat; adhibitis tamen et in hoc sibi adsistentibus totidem abbatibus, usum mitrae et baculi ex privilegio apostolico habentibus, si in civitate aut dioecesi reperiri, et commode interesse possint; alioquin aliis personis in ecclesiastica dignitate constitutis, quae aetate graves ac iuris scientia commendabiles exsistant.

C. V. *Summarie cognoscat episcopus de gratiis aut absolutionem criminis aut remissionem poenae respicientibus.*

Et quoniam per fictas causas, quae tamen satis probabiles videntur, interdum accidit, ut nonnulli eiusmodi gratias extorqueant, per quas poenae illis episcoporum iusta severitate inflictae aut remittuntur omnino, aut minuuntur, quum non ferendum sit, ut mendacium, quod tantopere Deo displicet [2]), non modo ipsum impunitum sit, verum etiam alterius delicti veniam impetret mentienti: idcirco, ut sequitur, statuit et decrevit: Episcopus, apud ecclesiam suam residens, de subreptione et obreptione gratiae, quae super absolutione alicuius publici criminis vel delicti, de quo ipse inquirere coe- 99

Sess. XIII. 1) c. 2. C. III. qu. 8. c. 4. C. XV. qu. 7. (conc. Carth. II.) c. 1. 7. ib. (conc. Hisp. II.) c. 5. ib. (conc. Carth. III.) c. 6. ib. (Statt. eccl. ant.) — 2) Exod. XXIII. 1. Levit. XIX. 11. al.

perat, aut remissione poenae, ad quam criminosus per eum condemnatus fuerit, falsis precibus impetratur, per se ipsum, tanquam sedis apostolicae delegatus, etiam summarie cognoscat, ipsamque gratiam [1]), postquam per falsi narrationem aut veri taciturnitatem obtentam esse legitime constiterit, non admittat.

C. VI. *Non citetur personaliter episcopus, nisi depositionis aut privationis causa.*

Quoniam vero subditi episcopo, tametsi iure correpti fuerint [2]), magnopere tamen eum odisse, et, tanquam iniuria affecti sint, falsa illi crimina obiicere solent, ut, quoquo pacto possint, ei molestiam exhibeant, cuius vexationis timor plerumque illum ad inquirenda et punienda eorum delicta segniorem reddit: idcirco, ne is magno suo et ecclesiae incommodo gregem sibi creditum relinquere, ac non sine episcopalis dignitatis diminutione vagari cogatur, ita statuit et decrevit: Episcopus, nisi ob causam [3]), ex qua deponendus sive privandus veniret, etiam si ex officio, aut per inquisitionem, seu denunciationem vel accusationem, sive alio quovis modo procedatur, ut personaliter compareat, nequaquam citetur vel moneatur.

C. VII. *Qualitates testium contra episcopum describuntur.*

Testes in causa criminali ad informationem, vel indicia, seu alias in causa principali, contra episcopum, nisi contestes et bonae conversationis, existimationis et famae fuerint, non recipiantur; et si odio, temeritate aut cupiditate aliquid deposuerint, gravibus poenis mulctentur.

C. VIII. *Graves episcoporum causae a Pont. Max. cognoscantur.*

Causae episcoporum, quum pro criminis obiecti qualitate comparere debeant, coram Pontifice Max. referantur [4]), ac per ipsum terminentur.

DECRETUM

Prorogationis definitionis quatuor articulorum de sacramento eucharistiae, et salvi conductus protestantibus dandi.

Eadem sancta synodus errores omnes, qui super hoc sanctissimo sacramento repullularunt, tanquam vepres ex agro

---

Sess. XIII. 1) cf. c. 20. 22. X. de rescr. I. 3. (Innoc. III.) — 2) sec. verb. Ps. Evar. in c. 21 C. II. qu. 7. — 3) cf. Sess. XXIV. de ref c. 5. — 4) conc. Sard. c. 4. (c. 7. C. VI. qu. 4.) — cf. Sess. XXIV. 5.

dominico evellere, ac omnium fidelium saluti prospicere cu- 101
piens, quotidianis precibus Deo omnipotenti pie oblatis, inter alios ad hoc sacramentum pertinentes articulos diligentissima veritatis catholicae inquisitione tractatos, plurimis accuratissimisque pro rerum gravitate disputationibus habitis, cognitis quoque praestantissimorum theologorum sententiis, hos etiam tractabat: An necessarium sit ad salutem, et divino iure praeceptum, ut singuli Christi fideles sub utraque specie ipsum venerabile sacramentum accipiant; et: Num minus sumat, qui sub altera, quam qui sub utraque communicat; et: An erraverit sancta mater ecclesia, laicos et non celebrantes sacerdotes sub panis specie duntaxat communicando; et: An parvuli etiam communicandi sint. Sed quoniam ex nobilissima Germaniae provincia ii, qui se protestantes nominant, super his ipsis articulis, antequam definiantur, audiri a sancta synodo cupiunt, et eam ob causam fidem publicam ab illa postularunt, ut ipsis tuto huc venire, et in hac urbe commorari, ac libere coram synodo dicere atque proponere quae senserint, et postea, quum libuerit, recedere liceat: sancta ipsa synodus, licet magno desiderio eorum adventum multos antea menses exspectarit, tamen ut pia mater, quae ingemiscit et parturit, summopere id desiderans ac laborans, ut in iis, qui Christiano nomine censentur, nulla sint schismata, sed, quemadmodum eundem omnes Deum et Redemptorem agnoscunt, ita idem dicant, idem credant, idem sapiant, confidens Dei misericordiae, et sperans fore, ut illi in sanctissimam et salutarem unius fidei, spei caritatisque concordiam redigantur, libenter eis in hac re morem gerens, securitatem et fidem, ut petierunt, publicam, quam salvum conductum vocant, quod ad se pertinet, eius, qui infra scriptus erit, tenoris dedit atque concessit, et eorum causa definitionem illorum articulorum ad secundam sessionem distulit; quam, ut illi commode ei interesse possint, in diem festum Conversionis D. Pauli, quae erit XXV. die mensis Ianuarii anni sequentis, indixit. Illudque praeterea statuit, ut in eadem sessione de sacrificio missae
agatur propter magnam utriusque rei connexionem, interea 102
sessione proxima de poenitentiae et extremae unctionis sacramentis tractandum. Illam autem die festo divae Catharinae virginis et martyris, qui erit XXV. Novembris, habendam esse decrevit, simulque, ut in utraque materiam reformationis prosequatur.

SALVUS CONDUCTUS
DATUS
PROTESTANTIBUS.

Sacrosancta et generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem sanctae sedis apostolicae legato et nunciis, omnibus et singulis, sive ecclesiasticis sive saecularibus personis universae Germaniae, cuiuscunque gradus, status, conditionis et qualitatis sint, quae ad oecumenicum hoc et generale concilium accedere voluerint, ut de iis rebus, quae in ipsa synodo tractari debent, omni libertate conferre, proponere et tractare, ac ad ipsum oecumenicum concilium libere et tuto venire, et in eo manere et commorari, ac articulos, quot illis videbitur, tam scripto quam verbo offerre, proponere, et cum Patribus, sive iis, qui ab ipsa sancta synodo delecti fuerint, conferre et absque ullis conviciis et contumeliis disputare, necnon, quando illis placuerit, recedere possint et valeant, publicam fidem et plenam securitatem, quam salvum conductum appellant, cum omnibus et singulis clausulis et decretis necessariis et opportunis, etiamsi specialiter, et non per verba generalia exprimi deberent, quae pro expressis haberi voluit, quantum ad ipsam S. synodum spectat, concedit. Placuit praeterea sanctae synodo, ut, si pro maiori libertate ac securitate eorum certos tam pro commissis, quam pro committendis per eos delictis iudices eis deputari cupiant, illos sibi benevolos nominent, etiamsi delicta ipsa quantumcunque enormia ac haeresim sapientia fuerint.

103

SESSIO XIV.
QUAE EST QUARTA
SUB IULIO III. PONT. MAX.,
CELEBRATA
DIE XXV. NOVEMBRIS MDLI.

DOCTRINA DE SANCTISSIMIS POENITENTIAE ET EXTREMAE UNCTIONIS SACRAMENTIS.

Sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem sanctae sedis apostolicae legato et nunciis, quamvis

in decreto de iustificatione[1] multus fuerit de poenitentiae sacramento propter locorum cognationem necessaria quadam ratione sermo interpositus: tanta nihilominus circa illud nostra hac aetate diversorum errorum est multitudo, ut non parum publicae utilitatis retulerit, de eo exactiorem et pleniorem definitionem tradidisse, in qua demonstratis et convulsis Spiritus sancti praesidio universis erroribus, catholica veritas perspicua et illustris fieret; quam nunc sancta haec synodus Christianis omnibus perpetuo servandam proponit.

C. I. *De necessitate et institutione sacramenti poenitentiae.*

Si ea in regeneratis omnibus gratitudo erga Deum esset, ut iustitiam in baptismo ipsius beneficio et gratia susceptam constanter tuerentur, non fuisset opus, aliud ab ipso baptismo sacramentum[2]) ad peccatorum remissionem esse institutum. 104
Quoniam autem Deus, dives in misericordia[3]), cognovit figmentum nostrum[4]), illis etiam vitae remedium contulit, qui se postea in peccati servitutem et daemonis potestatem tradidissent, sacramentum videlicet poenitentiae, quo lapsis post baptismum beneficium mortis Christi applicatur. Fuit[5]) quidem poenitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratiam et iustitiam assequendam necessaria, illis etiam, qui baptismi sacramento ablui petivissent, ut perversitate abiecta et emendata tantam Dei offensionem cum peccati odio et pio animi dolore detestarentur. Unde Propheta ait[6]): *Convertimini, et agite poenitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, et non erit vobis in ruinam iniquitas.* Dominus etiam dixit[7]): *Nisi poenitentiam egeritis, omnes similiter peribitis.* Et princeps Apostolorum Petrus peccatoribus baptismo initiandis poenitentiam commendans dicebat[8]): *Poenitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum.* Porro nec ante adventum Christi poenitentia erat sacramentum, nec est post adventum illius cuiquam ante baptismum. Dominus autem sacramentum poenitentiae tunc praecipue instituit, quum a mortuis excitatus insufflavit in discipulos suos, dicens[9]): *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt.* Quo tam insigni facto et verbis tam perspicuis potestatem remittendi et retinendi peccata,

Sess. XIV. 1) supr. Sess. VI. de iustific. 14. — 2) cf. infr. de poen. c. 5. — 3) Ephes. II. 4. — 4) Psal. CII. 14. — 5) supr. Sess. VI. de iustific. c. 14. 6) Ezech. XVIII. 30. — 7) Luc. XIII. 3. — 8) Act. II. 38. — 9) Ioan. XX. 22. seq. — cf. infra de poen. can. 3.

ad reconciliandos fideles post baptismnm lapsos, Apostolis et eorum legitimis successoribns fuisse communicatam, universorum Patrum consensus semper intellexit, et Novatianos, remittendi potestatem olim pertinaciter negantes[1]), magna ra-
105 tione ecclesia catholica tanquam haereticos explosit atque condemnavit. Quare verissimum hunc illorum verborum Domini sensnm sancta haec synodus probans et recipiens, damnat eorum commentitias interpretationes, qui verba illa ad potestatem praedicandi verbum Dei, et Christi evangelium annunciandi contra huiusmodi sacramenti institutionem falso detorquent.

C. II. *De differentia sacramenti poenitentiae et baptismi.*

Ceterum hoc sacramentum multis rationibus a baptismo differre dignoscitur[2]). Nam praeterquam quod materia et forma, quibus sacramenti essentia perficitur, longissime dissidet: constat certe, baptismi ministrum iudicem esse non oportere, quum ecclesia in neminem iudicium exerceat, qui non prius in ipsam per baptismi ianuam fuerit ingressus. *Quid enim mihi,* inquit Apostolus[3]), *de iis, qui foris sunt, iudicare?* Secus est de domesticis fidei, quos Christus Dominus lavacro baptismi sui corporis membra semel effecit[4]). Nam hos, si se postea crimine aliquo contaminaverint, non iam repetito baptismo ablui, quum id in ecclesia catholica nulla ratione liceat, sed ante hoc tribunal tanquam reos sisti voluit, ut per sacerdotnm sententiam non semel, sed quoties ab admissis peccatis ad ipsum poenitentes confugerint, possent liberari. Alius praeterea est baptismi, et alius poenitentiae fructus. Per baptismum enim Christum induentes[5]) nova prorsus in illo efficimur creatura, plenam et integram peccatorum omnium remissionem consequentes: ad quam tamen novitatem et integritatem per sacramentum poenitentiae, sine magnis nostris fletibus et laboribns, divina id exigente iustitia, pervenire ne-
106 quaquam possumus, nt merito poenitentia laboriosus quidam baptismus[6]) a sanctis Patribus dictus fuerit. Est autem hoc sacramentum poenitentiae lapsis post baptismum ad salutem necessarium, nt nondum regeneratis ipse baptismns.

Sess. XIV. 1) Euseb. Hist. eccl. VI. 8. — 2) cf. infra de poen. can. 8. et supr. Sess. VI. de iust. c. 14. — 3) 1 Cor. V. 12. — 4) 1 Cor. XII. 13. — 5) Gal. III. 27. — 6) cf. Greg. Naz. Or. In sancta lumina (39), Ioan. Damasc. de fide orthodoxa IV. 10.

C. III. *De partibus et fructibus huius sacramenti.*

Docet praeterea sancta synodus, sacramenti poenitentiae formam, in qua praecipue ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse: *Ego te absolvo etc.*, quibus quidem de ecclesiae sanctae more preces quaedam laudabiliter adiunguntur; ad ipsius tamen formae essentiam nequaquam spectant, neque ad ipsius sacramenti administrationem sunt necessariae. Sunt autem quasi materia huius sacramenti ipsius poenitentis actus, nempe contritio[1]), confessio et satisfactio. Qui quatenus in poenitente ad integritatem sacramenti, ad plenamque et perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione poenitentiae partes dicuntur. Sane vero res et effectus huius sacramenti, quantum ad eius vim et efficaciam pertinet, reconciliatio est cum Deo, quam interdum in viris piis et cum devotione hoc sacramentum percipientibus conscientiae pax ac serenitas cum vehementi spiritus consolatione consequi solet. Haec de partibus et effectu huius sacramenti sancta synodus tradens, simul eorum sententias damnat, qui poenitentiae partes incussos conscientiae terrores et fidem esse contendunt.

C. IV. *De contritione.*

Contritio[2]), quae primum locum inter dictos poenitentis 107
actus habet, animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero. Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius, et in homine post baptismum lapso ita demum praeparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia divinae misericordiae et voto praestandi reliqua coniunctus sit, quae ad rite suscipiendum hoc sacramentum requiruntur. Declarat igitur sancta synodus, hanc contritionem non solum cessationem a peccato[3]) et vitae novae propositum et inchoationem, sed veteris etiam odium continere, iuxta illud[4]): *Proiicite a vobis omnes iniquitates vestras, in quibus praevaricati estis, et facite vobis cor novum et spiritum novum.* Et certe, qui illos sanctorum clamores consideraverit: *Tibi*[5]) *soli peccavi, et malum coram te feci. Laboravi*[6]) *in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum. Recogitabo*[7]) *tibi omnes annos meos in amaritudine animae meae*, et

Sess. XIV. 1) cf. infr. de poen. c. 4. supr. Sess. VI. de iust. c. 14. — 2) cf. Sess. XIV. de iust. c. 6. et 14. — 3) cf infr. de poen. can. 5. — 4) Ezech. XVIII. 31. — 5) Psalm. L. 6. — 6) Psalm. VI. 7. — 7) Isa. XXXVIII. 15.

alios huius generis, facile intelliget, eos ex vehementi quodam anteactae vitae odio et ingenti peccatorum detestatione manasse. Docet praeterea, etsi contritionem hanc aliquando caritate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc sacramentum actu suscipiatur, ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni sine sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam. Illam vero contritionem imperfectam, quae attritio dicitur, quoniam vel ex
108 turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennae et poenarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniae declarat, non solum non facere hominem hypocritam et magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse et Spiritus sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo poenitens adiutus viam sibi ad iustitiam parat. Et quamvis sine sacramento poenitentiae per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in sacramento poenitentiae impetrandam disponit. Hoc enim timore utiliter concussi Ninivitae [1]) ad Ionae praedicationem plenam terroribus poenitentiam egerunt, et misericordiam a Domino impetrarunt. Quamobrem falso quidam calumniantur catholicos scriptores, quasi tradiderint, sacramentum poenitentiae absque bono motu suscipientium gratiam conferre; quod nunquam ecclesia Dei docuit neque sensit. Sed et falso docent, contritionem esse extortam et coactam, non liberam et voluntariam.

C. V. *De confessione.*

Ex institutione sacramenti poenitentiae iam explicata universa ecclesia semper intellexit, institutam etiam esse a Domino integram peccatorum confessionem [2]), et omnibus post baptismum lapsis iure divino necessariam exsistere, quia Dominus noster Iesus Christus, e terris ascensurus ad coelos, sacerdotes sui ipsius vicarios reliquit [3]) tanquam praesides et iudices [4]), ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quae
109 Christi fideles ceciderint, quo pro potestate clavium remissionis aut retentionis peccatorum sententiam pronuncient. Constat enim, sacerdotes iudicium hoc incognita causa exercere non potuisse, nec aequitatem quidem illos in poenis iniungendis servare potuisse, si in genere duntaxat, et non potius in specie ac sigillatim sua ipsi peccata declarassent. Ex his

Sess. XIV. 1) Ion. III. 5. — 2) Luc. V. 14. XVII. 14. Iac. V. 14. 1 Ioan. I. 9. — 3) Matth. XVI. 19. Ioan. XX. 23. — 4) cf. c. 51. D. I. de poen. (Ambros.)

colligitur[1]), oportere a poenitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, etiamsi occultissima illa sint, et tantum adversus duo ultima decalogi praecepta commissa[2]), quae nonnunquam animum gravius sauciant, et periculosiora sunt iis, quae in manifesto admittuntur. Nam venialia[3]), quibus a gratia Dei non excludimur, et in quae frequentius labimur, quanquam recte et utiliter citraque omnem praesumptionem in confessione dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat: taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt. Verum, quum universa mortalia peccata, etiam cogitationis, homines irae filios[4]) et Dei inimicos reddant, necessum est, omnium etiam veniam cum aperta et verecunda confessione a Deo quaerere. Itaque dum omnia, quae memoriae occurrunt, peccata Christi fideles confiteri student, procul dubio omnia divinae misericordiae ignoscenda exponunt. Qui vero secus faciunt, et scienter aliqua retinent, nihil divinae bonitati per sacerdotem remittendum proponunt. Si enim erubescat aegrotus vulnus medico detegere, quod ignorat medicina non curat. Colligitur praeterea, etiam eas circumstantias in confessione explicandas esse, quae speciem peccati mutant, quod sine illis peccata ipsa neque a poenitentibus integre exponantur, nec iudicibus innotescant, et fieri 110
nequeat, ut de gravitate criminum recte censere possint, et poenam, quam oportet, pro illis poenitentibus imponere. Unde alienum a ratione est docere, circumstantias has ab hominibus otiosis excogitatas fuisse, aut unam tantum circumstantiam confitendam esse, nempe peccasse in fratrem. Sed et impium est, confessionem, quae hac ratione fieri praecipitur, impossibilem dicere, aut carnificinam illam conscientiarum appellare; constat enim, nihil aliud in ecclesia a poenitentibus exigi, quam ut, postquam quisque diligentius se excusserit, et conscientiae suae sinus omnes et latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum et Deum suum mortaliter offendisse meminerit; reliqua autem peccata, quae diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur; pro quibus fideliter cum Propheta dicimus[5]): *Ab occultis meis munda me, Domine.* Ipsa vero huiusmodi confessionis difficultas ac peccata detegendi verecundia gravis

---

Sess. XIV. 1) cf. infr. de poen. can. 7. — 2) Deut. V. 21. — 3) cf. supr. Sess. VI. can. 23. — c. 20. D. III. de poen. (Aug.) — 4) Ephes. II. 3. — 5) Psalm. XVIII. 13.

quidem videri posset, nisi tot tantisque commodis et consolatiouibus levaretur, quae omnibus digne ad hoc sacramentum accedentibus per absolutionem certissime conferuntur. Ceterum, quoad modum confitendi secreto apud solum sacerdotem, etsi Christus non vetucrit, quin aliquis in vindictam suorum scelerum et sui humiliationem, cum ob aliorum exemplum, tum ob ecclesiae offensae aedificationem delicta sua publice confiteri possit: non est tamen hoc divino praecepto mandatum, nec satis consulte humana aliqua lege praeciperetur, ut delicta, praesertim secreta, publica essent confessione aperienda. Unde quum a sanctissimis et antiquissimis Patribus magno unanimique consensu secreta confessio sacramentalis, qua ab initio ecclesia sancta usa est, et modo etiam utitur, fuerit semper commendata, manifeste refellitur inanis eorum calumnia, qui
III eam a divino mandato alienam et inventum humanum esse, atque a Patribus[1]) in concilio Lateranensi congregatis initium habuisse, docere non verentur; neque enim per Lateranense concilium ecclesia statuit[2]), ut Christi fideles confiterentur, quod iure divino necessarium et institutum esse intellexerat; sed ut praeceptum confessionis saltem semel in anno ab omnibus et singulis, quum ad annos discretionis pervenissent, impleretur. Unde iam in universa ecclesia cum ingenti animarum fidelium fructu observatur mos ille salutaris confitendi sacro illo et maxime acceptabili tempore Quadragesimae, quem morem haec sancta synodus maxime probat et amplectitur tanquam pium et merito retinendum.

C. VI. *De ministro huius sacramenti et absolutione.*

Circa ministrum autem huius sacramenti declarat sancta synodus, falsas esse et a veritate evangelii penitus alienas doctrinas omnes, quae ad alios quosvis homines[3]) praeter episcopos et sacerdotes clavium ministerium perniciose extendunt, putantes verba illa Domini[4]): *Quaecunque alligaveritis super terram, erunt ligata et in coelo, et quaecunque solveritis super terram, erunt soluta et in coelo;* et[5]): *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt,* ad omnes Christi fideles indifferenter et promiscue contra institutionem huius sacramenti ita fuisse dicta[6]), ut quivis potestatem habeat remittendi peccata, publica quidem per correptionem, si correptus acquieverit; secreta vero

Sess. XIV. 1) cf. infr. de poen. c. 8. et 14. — 2) c. 12. X. de poenit. V. 38. — 3) cf. infr. de poen. c. 10. — 4) Matth. XVI. 19. XVIII. 18. — 5) Ioan. XX. 23. — 6) cf. Sess. VII. de sacr. can. 10.

per spontaneam confessionem cuicunque factam. Docet quoque, etiam sacerdotes, qui peccato mortali tenentur, per vir- 112
tutem Spiritus sancti [1]) in ordinatione collatam tanquam Christi ministros functionem remittendi peccata exercere, eosque prave sentire, qui in malis sacerdotibus hanc potestatem non esse contendunt. Quamvis autem absolutio sacerdotis alieni beneficii sit dispensatio, tamen non est solum nudum ministerium vel annunciandi evangelium, vel declarandi remissa esse peccata: sed ad instar actus iudicialis [2]), quo ab ipso velut a iudice sententia pronunciatur. Atque ideo non debet poenitens adeo sibi de sua ipsius fide blandiri, ut, etiamsi nulla illi adsit contritio, aut sacerdoti animus serio agendi et vere absolvendi desit, putet tamen se propter suam solam fidem vere et coram Deo esse absolutum. Nec enim fides sine poenitentia remissionem ullam peccatorum praestaret, nec is esset nisi salutis suae negligentissimus, qui sacerdotem ioco se absolventem cognosceret, et non alium serio agentem sedulo requireret.

C. VII. *De casuum reservatione.*

Quoniam igitur natura et ratio iudicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur, persuasum semper in ecclesia Dei fuit, et verissimum esse synodus haec confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet iurisdictionem [3]). Magnopere vero ad Christiani populi disciplinam pertinere sanctissimis Patribus [4]) nostris visum est, ut atrociora quaedam et graviora crimina non a quibusvis, sed a summis duntaxat sacerdotibus absolverentur, unde merito Pontifices maximi pro suprema potestate sibi in ecclesia 113
universa tradita causas aliquas criminum graviores suo potuerunt peculiari iudicio reservare [5]). Neque dubitandum esset, quando omnia, quae a Deo sunt [6]), ordinata sunt, quin hoc idem episcopis omnibus in sua cuique dioecesi [7]), in aedificationem tamen, non in destructionem liceat pro illis in subditos tradita supra reliquos inferiores sacerdotes auctoritate, praesertim quoad illa, quibus excommunicationis censura annexa

Sess. XIV. 1) cf. c. 8. D. XIX. (Anast. II.) — 2) cf. infr. de poen. can. 9. — 3) c. 2. de poenit. in VIto V. 10. (Bonif. VIII.) — 4) cf. e. gr. c. 52. C. XVI. qu. 1. (Greg. I.) c. 29. C. XVII. qu. 4. (conc. Lat. II.) et al. — 5) cf. e. gr. c. 29. C. XVII. qu. 4. (conc. Lat. II.) c. 1. 3. X. de sent. exc. V. 39. (Alex. III.) c. 19. 22. 24. ib. (Clem. III.) c. 32. ib. (Innoc. III.) c. 11. h. t. in VIto V. 11. (Greg. X.) c. 18. ib. (Bonif. VIII.) c. 1. h. t. in Extr. comm. V. 10. (Bonif. VIII.) et al. — 6) Rom. XIII. 1. — 7) cf. Sess. XXIV. de ref. c. 6.

est. Hanc autem delictorum reservationem consonum est divinae auctoritati non tantum in externa politia, sed etiam coram Deo vim habere. Verumtamen pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis [1]), atque ideo omnes sacerdotes quoslibet poenitentes a qnibusvis peccatis et censuris absolvere possunt; extra quem articulnm sacerdotes quum nihil possint in casibus reservatis, id unum poenitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores et legitimos iudices pro beneficio absolutionis accedant.

C. VIII. *De satisfactionis necessitate et fructu.*

Demum quoad satisfactionem, quae ex omnibus poeniten-
114 tiae partibus, quemadmodum a Patribus nostris Christiano populo fuit perpetuo tempore commendata, ita una maxime nostra aetate summo pietatis praetextu impugnatur ab iis, qui speciem pietatis habent, virtutem autem eius abnegarunt, sancta synodus declarat, falsum omnino esse et a verbo Dei alienum, culpam a Domino nunquam remitti [2]), quin universa etiam poena condonetur. Perspicua enim et illustria in sacris literis exempla reperiuntur [3]), quibus, praeter divinam traditionem, hic error quam manifestissime revincitur. Sane et divinae iustitiae ratio exigere videtur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur qui ante baptismum per ignorantiam deliquerint; aliter vero, qui semel a peccati et daemonis servitute liberati, et accepto Spiritus sancti dono, scientes templum Dei violare [4]) et Spiritum sanctum contristare non formidaverint [5]). Et divinam clementiam decet, ne ita nobis absque ulla satisfactione peccata dimittantur, ut, occasione accepta, peccata leviora putantes, velut iniurii et contumeliosi Spiritui sancto [6]) in graviora labamur, thesaurizantes nobis iram in die irae [7]). Proculdubio enim magnopere a peccato revocant, et quasi freno quodam coercent hae satisfactoriae poenae, cautioresque et vigilantiores in futurum poenitentes efficiunt; medentur quoque peccatorum reliquiis, et vitiosos habitus male vivendo comparatos contrariis virtutum actionibus tollunt. Neque vero securior ulla via in ecclesia Dei unquam existimata fuit ad amovendam imminentem a Domino poenam, quam

Sess. XIV. 1) cf. c. 5. de poenis in VIto V. 9. (Bonif. VIII.) Clem. 3. h. t. V. 8. (Clem. V.) c. 1. de privil. in Extr. comm. V. 7. (Bened. XI.) — 2) cf. Sess. VI. c. 14. et c. 30. de iustif. ib. et huius Sess. de poen. can. 12. — 3) cf. Gen. III. 16. seqq. 2 Reg. XII. 13. seq. Num. XII. 14. seq. XX. 11. seq. — 4) 1 Cor. III. 17. — 5) Ephes. IV. 30. — 6) Hebr. X. 29. — 7) Rom. II. 5. Iac. V. 3.

ut haec poenitentiae[1]) opera homines cum vero animi dolore frequentent. Accedit ad haec, quod, dum satisfaciendo patimur pro peccatis, Christo Iesu, qui pro peccatis nostris satisfecit[2]), ex quo omnis nostra sufficientia est[3]), confor-
mes efficimur, certissimam quoque inde arrham habentes, 115
quod, si compatimur[4]), et conglorificabimur. Neque vero ita nostra est satisfactio haec, quam pro peccatis nostris exsolvimus, ut non sit per Christum Iesum; nam qui ex nobis tanquam ex nobis nihil possumus, eo cooperante, qui nos confortat, omnia possumus[5]). Ita non habet homo unde glorietur; sed omnis gloriatio nostra in Christo est[6]), in quo vivimus[7]), in quo meremur, in quo satisfacimus, facientes fructus dignos poenitentiae[8]), qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, et per illum acceptantur a Patre. Debent ergo sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggesserit, pro qualitate criminum et poenitentium facultate salutares et convenientes satisfactiones iniungere, ne, si forte peccatis conniveant et indulgentius cum poenitentibus agant, levissima quaedam opera pro gravissimis delictis iniungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem prae oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novae vitae custodiam, et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum peccatorum vindictam et castigationem: nam claves sacerdotum non ad solvendum duntaxat, sed et ad ligandum concessas[9]), etiam antiqui Patres et credunt et docent. Nec propterea existimarunt, sacramentum poenitentiae esse forum irae vel poenarum, sicut nemo unquam catholicus sensit, ex huiusmodi nostris satisfactionibus vim meriti et satisfactionis Domini nostri Iesu Christi vel obscurari[10]), vel aliqua ex parte imminui; quod dum novatores intelligere volunt, ita optimam poenitentiam novam vitam esse docent, ut omnem satisfactionis vim et usum tollant.

C. IX. *De operibus satisfactionis.* 116

Docet praeterea, tantam esse divinae munificentiae largitatem, ut non solum poenis sponte a nobis pro vindicando peccato susceptis, aut sacerdotis arbitrio pro mensura delicti impositis, sed etiam, quod maximum amoris argumentum est,

---

Sess. XIV. 1) cf. Matth III. 2. et 8. IV. 17. XI. 21. et al. — 2) Rom. V. 10. 1 Ioan. II. 1. seq. — 3) 2 Cor. III. 5. — 4) Rom. VIII. 17. — 5) 2 Cor. III. 5. Phil. IV. 13. — 6) 1 Cor. I. 31. 2 Cor. X. 17. Gal. VI. 14. — 7) Act. XVII. 28. — 8) Matth. III. 8. Luc. III. 8. — 9) Matth. XVI. 19. Ioan. XX. 23. cf. supr. c. 1. et infra ead. de poen. can. 3. et 15. — 10) cf. infr. l. c. can. 14.

temporalibus flagellis a Deo inflictis, et a nobis patienter toleratis, apud Deum Patrem per Christum Iesum satisfacere valeamus.

DOCTRINA DE SACRAMENTO EXTREMAE UNCTIONIS.

Visum est autem sanctae synodo, praecedenti doctrinae de poenitentia adiungere ea, quae sequuntur de sacramento extremae unctionis, quod non modo poenitentiae, sed et totius Christianae vitae, quae perpetua poenitentia esse debet, consummativum existimatum est a Patribus. Primum itaque circa illius institutionem declarat 1) et docet, quod clementissimus Redemptor noster, qui servis suis quovis tempore voluit de salutaribus remediis adversus omnia omnium hostium tela esse prospectum 2), quemadmodum auxilia maxima in sacramentis aliis praeparavit, quibus Christiani conservare se integros, dum viverent, ab omni graviori spiritus incommodo possint: ita extremae unctionis sacramento finem vitae tanquam firmissimo quodam praesidio munivit. Nam etsi adversarius noster occasiones per omnem vitam quaerat 3), et captet, ut devorare animas nostras quoquo modo possit: nul-
117 lum tamen tempus est, quo vehementius ille omnes suae versutiae nervos intendat ad perdendos nos penitus, et a fiducia etiam, si possit, divinae misericordiae deturbandos 4), quam quum impendere nobis exitum vitae prospicit.

C. I. *De institutione sacramenti extremae unctionis.*

Instituta est autem haec sacra unctio infirmorum tanquam vere et proprie sacramentum novi testamenti, a Christo Domino nostro, apud Marcum quidem insinuatum 5), per Iacobum autem Apostolum 6) ac Domini fratrem fidelibus commendatum ac promulgatum. *Infirmatur*, inquit, *quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus, et, si in peccatis sit, dimittentur ei.* Quibus verbis, ut ex apostolica traditione per manus accepta ecclesia didicit, docet materiam, formam, proprium ministrum, et effectum huius salutaris sacramenti. Intellexit enim ecclesia, materiam esse oleum ab episcopo benedictum, nam unctio aptissime Spiritus sancti gratiam, qua

Sess. XIV. 1) cf. infr. de sacr. extr. unct. can. 1. — 2) Ephes. VI. 10. seqq. — 3) 1 Petr. V. 8. — 4) cf. infr. c. 2. extr. — 5) Marc. VI. 13. — 6) Iac. V. 14. seq.

invisibiliter anima aegrotantis inungitur, repraesentat; formam deinde esse illa verba: *Per istam unctionem etc.*

C. II. *De effectu huius sacramenti.*

Res porro et effectus huius sacramenti illis verbis explicatur [1]): *Et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum* 118
Dominus; et, si in peccatis sit, dimittentur ei. Res etenim haec gratia est Spiritus sancti [2]), cuius unctio delicta, si qua sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, et aegroti animam alleviat et confirmat, magnam in eo divinae misericordiae fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus et morbi incommoda ac labores levius fert, et tentationibus daemonis [3]) calcaneo insidiantis facilius resistit, et sanitatem corporis interdum, ubi saluti animae expedierit, consequitur.

C. III. *De ministro huius sacramenti, et tempore, quo dari debeat.*

Iam vero, quod attinet ad praescriptionem eorum, qui et suscipere, et ministrare hoc sacramentum debent, haud obscure fuit illud etiam in verbis praedictis traditum. Nam et ostenditur illic, proprios huius sacramenti ministros esse ecclesiae presbyteros, quo nomine eo loco non aetate seniores, aut primores in populo intelligendi veniunt, sed aut episcopi, aut sacerdotes [4]) ab ipsis rite ordinati [5]) per impositionem manuum presbyterii. Declaratur etiam, esse hanc unctionem infirmis adhibendam, illis vero praesertim, qui tam periculose decumbunt, ut in exitu vitae constituti videantur, unde et sacramentum exeuntium nuncupatur. Quod si infirmi post susceptam hanc unctionem convaluerint, iterum huius sacramenti subsidio iuvari poterunt, quum in aliud simile vitae discrimen inciderint. Quare nulla ratione audiendi sunt, qui contra tam apertam et dilucidam Apostoli Iacobi sententiam docent [6]), hanc unctionem vel figmentum esse humanum, vel ritum a Patribus acceptum, nec mandatum Dei, nec promis- 119
sionem gratiae habentem; et qui illam iam cessasse asserunt, quasi ad gratiam curationum duntaxat in primitiva ecclesia referenda esset; et qui dicunt, ritum et usum, quem sancta Romana ecclesia in huius sacramenti administratione observat, Iacobi Apostoli sententiae repugnare [7]), atque ideo in alium commutandum esse; et denique, qui hanc extremam unctionem

---

Sess. XIV. 1) Iac. V. 15. — 2) cf. infr. de sacr. extr. unct. can. 2. — 3) Gen. III. 15. — 4) c. 3. D. XCV. (Innoc. I.) cf. infr. l. c. can. 4. — 5) 1 Tim. IV. 14. — 6) Iac. V. 14. seq. — 7) cf. infr. l. c. can. 3.

a fidelibus sine peccato contemni posse affirmant. Haec enim omnia manifestissime pugnant cum perspicuis tanti Apostoli verbis. Nec profecto ecclesia Romana, aliarum omnium mater et magistra, aliud in hac administranda unctione, quantum ad ea, quae huius sacramenti substantiam perficiunt, observat, quam quod beatus Iacobus praescripsit. Neque vero tanti sacramenti contemptus absque ingenti scelere et ipsius Spiritus sancti iniuria esse posset.

Haec sunt, quae de poenitentiae et extremae unctionis sacramentis sancta haec oecumenica synodus profitetur et docet, atque omnibus Christi fidelibus credenda et tenenda proponit. Sequentes autem canones inviolabiliter servandos esse tradit, et asserentes contrarium perpetuo damnat et anathematizat.

DE SANCTISSIMO POENITENTIAE SACRAMENTO.

Can. I. Si quis dixerit [1]), in catholica ecclesia poenitentiam non esse vere et proprie sacramentum pro fidelibus, quoties post baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis a Christo Domino nostro institutum: anathema sit.

120 Can. II. Si quis sacramenta confundens [2]), ipsum baptismum poenitentiae sacramentum esse dixerit, quasi haec duo sacramenta distincta non sint, atque ideo poenitentiam non recte secundam post naufragium tabulam appellari [3]): anathema sit.

Can. III. Si quis dixerit, verba illa Domini Salvatoris: *Accipite Spiritum sanctum* [4]), *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt,* non esse intelligenda de potestate remittendi et retinendi peccata in sacramento poenitentiae, sicut ecclesia catholica ab initio semper intellexit; detorserit autem contra institutionem huius sacramenti ad auctoritatem praedicandi evangelium: anathema sit.

Can. IV. Si quis negaverit [5]), ad integram et perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in poenitente, quasi materiam sacramenti poenitentiae, videlicet contritionem, confessionem et satisfactionem, quae tres poenitentiae partes dicuntur; aut dixerit, duas tantum esse poenitentiae partes, terrores scilicet incussos conscientiae agnito peccato, et fidem

Sess. XIV. 1) cf. supr. de poen. c. 1. — 2) cf. cap. cit. — 3) cf. c. 72. D. I. de poen. — 4) Matth. XVI. 19. Ioan. XX. 23. seq. — cf. Sess. VI. de iustif. c. 14. et hui. sess. c. 1. de poen. — 5) cf. supra de poen. c. 3.

conceptam ex evangelio vel absolntione, qua credit quis sibi per Christnm remissa peccata: anathema sit.

Can. V. Si quis dixerit [1]), eam contritionem, quae pa-
ratnr per discussionem, collectionem et detestationem pecca- 121
torum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animae
suae [2]), ponderando peccatorum snorum gravitatem, multitu-
dinem, foeditatem, amissionem aeternae beatitndinis, et ae-
ternae damnationis incursum, cum proposito melioris vitae
non esse verum et utilem dolorem, nec praeparare ad gra-
tiam, sed facere hominem hypocritam et magis peccatorem;
demnm illam esse dolorem coactum, et non liberum ac volun-
tarium: anathema sit.

Can. VI. Si qnis negaverit [3]), confessionem sacramentalem vel institntam, vel ad salutem necessariam esse iure divino; aut dixerit, modum secrete confitendi soli sacerdoti, quem ecclesia catholica ab initio semper observavit et observat, aliennm esse ab institntione et mandato Christi, et inventum esse humannm: anathema sit.

Can. VII. Si qnis dixerit [4]), in sacramento poenitentiae ad remissionem peccatorum necessarinm non esse inre divino, confiteri omnia et singula peccata mortalia, quornm memoria cum debita et diligenti praemeditatione habeatur, etiam occulta, et quae sunt contra duo ultima decalogi praecepta [5]), et circumstantias, qnae peccati speciem mntant; sed eam confessionem tantum esse utilem ad erudiendum et consolandum poenitentem, et olim observatam fuisse tantum ad satisfactionem canonicam imponendam; aut dixerit, eos, qni omnia peccata confiteri student, nihil relinquere velle divinae misericordiae ignoscendum; aut demum, non licere confiteri peccata venialia: anathema sit.

Can. VIII. Si quis dixerit [6]), confessionem omnium
peccatornm, qualem ecclesia servat, esse impossibilem, et 122
traditionem humanam a piis abolendam; aut ad eam non teneri
omnes et singulos utriusque sexus Christi fideles iuxta magni
concilii Lateranensis constitutionem [7]) semel in anno, et ob
id suadendum esse Christi fidelibus, ut non confiteantnr tem-
pore Quadragesimae: anathema sit.

Can. IX. Si qnis dixerit [8]), absolutionem sacramenta-

Sess. XIV. 1) cf. ib. c. 4. — 2) Isa. XXXVIII. 15. — 3) cf. supr. de poen. c. 5. — 4) cf. cap. cit. — 5) Deut. V. 21. — 6) cf. supr. de poen. c. 5. — 7) c. 12. X. de poen. V. 38. et infra inter coust. ex ant. iure desumpt. per conc. Trid. innovatas. — 8) cf. supr. de poen. c. 6. extr.

lem sacerdotis non esse actum iudicialem, sed nudum ministerium pronunciandi et declarandi remissa esse peccata confitenti, modo tantum credat se esse absolutum, aut sacerdos non serio, sed ioco absolvat; aut dixerit non requiri confessionem poenitentis, ut sacerdos ipsum absolvere possit: anathema sit.

Can. X. Si quis dixerit [1]), sacerdotes, qui in peccato mortali sunt, potestatem ligandi et solvendi non habere; aut non solos sacerdotes esse ministros absolutionis, sed omnibus et singulis Christi fidelibus esse dictnm [2]): *Quaecunque ligaveritis super terram, erunt ligata et in coelo, et quaecunque solveritis super terram, erunt soluta et in coelo;* et [3]): *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt,* quorum verborum virtute quilibet absolvere possit peccata, publica quidem per correptionem duntaxat, si correptus acqnieverit, secreta vero per spontaneam confessionem: anathema sit.

Can. XI. Si quis dixerit [4]), episcopos non habere ius
123 reservandi sibi casus, nisi quoad externam politiam, atque ideo casuum reservationem non prohibere, quo minns sacerdos a reservatis vere absolvat: anathema sit.

Can. XII. Si quis dixerit [5]), totam poenam simul cum culpa remitti semper a Deo, satisfactionemque poenitentium non esse aliam quam fidem, qua apprehendunt Christum pro eis satisfecisse: anathema sit.

Can. XIII. Si quis dixerit [6]), pro peccatis, qnoad poenam temporalem, minime Deo per Christi merita satisfieri poenis ab eo inflictis, et patienter toleratis vel a sacerdote iniunctis, sed neque sponte susceptis, ut ieiuniis, orationibus, eleemosynis, vel aliis etiam pietatis operibus, atque ideo optimam poenitentiam esse tantum novam vitam: anathema sit.

Can. XIV. Si qnis dixerit [7]), satisfactiones, quibus poenitentes per Christum Iesnm peccata redimunt, non esse cultns Dei, sed traditiones hominnm, doctrinam de gratia, et vernm Dei cultum, atque ipsum beneficinm mortis Christi obscurantes: anathema sit.

Can. XV. Si quis dixerit [8]), claves ecclesiae esse datas tantum ad solvendum, non etiam ad ligandum, et propterea sacerdotes, dum imponunt poenas confitentibus, agere contra

---

Sess. XIV. 1) cf. c. 5. 6. ib. — 2) Matth. XVI. 19. XVIII. 18. — 3) Ioan. XX. 23. — 4) cf. supr. de poen. c. 7. — 5) cf. ib. c. 8. — 6) cf. ib. c. 8. seq. — 7) cf. ib. c. 8. — 8) cf. ib. c. 1. extr. et c. 8. extr.

finem clavium, et contra institutionem Christi; et fictionem esse, quod, virtute clavium sublata poena aeterna, poena temporalis plerumque exsolvenda remaneat: anathema sit.

DE SACRAMENTO EXTREMAE UNCTIONIS. 124

Can. I. Si quis dixerit [1]), extremam unctionem non esse vere et proprie sacramentum a Christo Domino nostro institutum [2]) et a beato Iacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum: anathema sit.

Can. II. Si quis dixerit [3]), sacram infirmorum unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos, sed iam cessasse, quasi olim tantum fuerit gratia curationum: anathema sit.

Can. III. Si quis dixerit, extremae unctionis ritum [4]) et usum, quem observat sancta Romana ecclesia, repugnare sententiae beati Iacobi Apostoli [5]), ideoque eum mutandum, posseque a Christianis absque peccato contemni: anathema sit.

Can. IV. Si quis dixerit [6]), presbyteros ecclesiae, quos beatus Iacobus [7]) adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse sacerdotes ab episcopo ordinatos, sed aetate seniores in quavis communitate; ob idque proprium extremae unctionis ministrum non esse solum sacerdotem: anathema sit.

DECRETUM DE REFORMATIONE. 125

Prooemium.

Episcoporum munus est, subditos, praesertim ad animarum curam constitutos, admonere officii sui.

Quum proprie episcoporum munus sit, subditorum omnium vitia redarguere [8]), hoc illis praecipue cavendum erit, ne clerici, praesertim ad animarum curam constituti, criminosi sint, neve inhonestam vitam ipsis conniventibus ducant. Nam si eos pravis et corruptis moribus esse permittant, quo pacto laicos de ipsorum vitiis redarguent [9]), qui uno ab eis sermone convinci possent, quod clericos ipsis patiantur esse deteriores? Qua etiam libertate laicos corripere poterunt sacerdotes, quum tacite sibi ipsi respondeant, eadem se admisisse, quae

---

Sess. XIV. 1) cf. supr. de extr. unct. pr. et c. 1. — 2) Marc. VI. 13. Iac. V. 14. seq. — 3) cf. supr. l. c. c. 2. — 4) cf. ib. c. 3. — 5) Iac. V. 14. seq. — 6) cf. supra l. c. c. 3. — 7) Iac. V. 14. — 8) cf. c. 13. X. de off. iud. ord. I. 31. (conc. Lat. IV.) — supr. Sess. VI. de ref. c. 3. — 9) 1 Cor. IX. 27.

corripiunt [1])? Monebunt propterea episcopi suos clericos, in quocunque ordine fuerint [2]), ut conversatione, sermone et scientia commisso sibi Dei populo praeeant, memores eius, quod scriptum est [3]): *Sancti estote, quia et ego sanctus sum.* Et iuxta Apostoli vocem nemini [4]) dent ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium eorum; sed in omnibus exhibeant se sicut ministros Dei, ne illud Prophetae dictum impleatur in eis [5]): *Sacerdotes Dei contaminant sancta, et reprobant legem.* Ut autem ipsi episcopi id liberius exsequi, ac quoquam praetextu desuper impediri nequeant, eadem sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, praesidentibus in ea eisdem apostolicae sedis legato et nunciis,
126 hos, qui sequuntur, canones statuendos et decernendos duxit.

C. I. *Si prohibiti ascendere ad ordines ascendant, si interdicti, si suspensi, puniantur.*

Quum honestius ac tutius sit subiecto, debitam praepositis obedientiam impendendo in inferiori ministerio deservire, quam cum praepositorum scandalo graduum altiorum appetere dignitatem, ei, cui ascensus ad sacros ordines a suo praelato ex quacunque causa, etiam ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extraiudicialiter, fuerit interdictus, aut qui a suis ordinibus seu gradibus, vel dignitatibus ecclesiasticis fuerit suspensus, nulla contra ipsius praelati voluntatem concessa licentia de se promoveri faciendo, aut ad priores ordines, gradus, dignitates sive honores restitutio suffragetur.

C. II. *Si episcopus quoscunque ordines contulerit sibi non subdito, etiam familiari, sine expresso proprii praelati consensu, uterque decretae poenae subiaceat.*

Et quoniam nonnulli episcopi ecclesiarum, quae in partibus infidelium consistunt, clero carentes et populo Christiano, quum fere vagabundi sint et permanentem sedem non habeant, non quae Iesu Christi, sed alienas oves [6]) inscio proprio pastore quaerentes, dum per hanc sanctam synodum se pontificalia officia in alterius dioecesi, nisi de loci ordinarii
127 expressa licentia, et in personas eidem ordinario subiectas tantum exercere prohibitos vident, in legis fraudem et contemptum quasi episcopalem cathedram in loco nullius dioecesis

Sess. XIV. 1) verba Hieronym. in c. 6. D. XXVI. — 2) cf. Sess. XXII. c. 1. de ref. — 3) Lev. XI. 44. XIX. 2. XX. 7. 1 Petr. I. 16. — 4) 2 Cor. VI. 3. seq. — 5) Ezech. XXII. 26. Sophon. III. 4. — 6) cf. infr. de ref. c. 8. et Sess. VI. de reform. c. 5.

sua temeritate eligunt, et quoscunque ad se venientes, etiam si suorum episcoporum seu praelatorum literas commendatitias non habeant, clericali charactere insignire, et ad sacros etiam presbyteratns ordines promovere praesumunt; quo plerumque fit, ut minus idonei, et rudes ac ignari, et qui a suo episcopo tanquam inhabiles et indigni reiecti fuerint, ordinati nec divina officia peragere, nec ecclesiastica sacramenta recte valeant ministrare: nemo episcopornm, qui titulares vocantnr, etiam si in loco nullius dioecesis, etiam exempto, aut aliquo monasterio cuinsvis ordinis resederint ant moram traxerint, vigore cuiusvis privilegii sibi de promovendo qnoscunque ad se venientes pro tempore concessi, alterins subditum, etiam praetextu familiaritatis continuae commensalitatis suae, absque sui proprii praelati expresso consensu ant literis dimissoriis [1]) ad aliquos sacros aut minores ordines vel primam tonsuram promovere seu ordinare valeat. Contra faciens ab exercitio pontificalinm per annum, taliter vero promotus ab exsecntione ordinnm sic susceptorum, donec suo praelato visum fuerit, ipso iure sint suspensi.

C. III. *Episcopus suos clericos ab alio male promotos suspendere potest, si minus idoneos repererit.*

Episcopus quoscunque suos clericos [2]), praesertim in sacris constitutos, absque suo praecedenti examine et commendatitiis literis quacunque auctoritate promotos, licet tan- 123
quam habiles ab eo, a quo ordinati sunt, probatos, quos tamen ad divina officia celebranda seu ecclesiastica sacramenta ministranda minns idoneos et capaces repererit, a susceptorum ordinum exercitio ad tempus, de quo ei videbitur, suspendere, et illis, ne in altari aut aliquo ordine ministrent, interdicere possit.

C. IV. *Nullus clericus eximatur a correctione episcopi, etiam extra visitationem.*

Omnes ecclesiarum praelati [3]), qui ad corrigendos subditorum excessus diligenter intendere debent, et a quibus nullus clericus per huius sanctae synodi statuta cniusvis privilegii praetextu tutus censetur, quo minus inxta canonicas sanctiones visitari, puniri et corrigi possit, si in ecclesiis snis resederint, qnoscunque saeculares clericos, qualitercunque

Sess. XIV. 1) cf. Sess. VI. de ref. c. 5. Sess. XXIII. de ref. c. 3. 8. 10. — 2) cf. cap. prox. antec. et Sess. XXIII. de ref. c. 8. — 3) supra de ref. in pr. et Sess. VI. de ref. c. 3. — cf. c. 13. X. de off. iud. ord. I. 31. (conc. Lat. IV.)

exemptos, qui alias suae iurisdictioni subessent, de eorum excessibus, criminibus et delictis, quoties et quando opus fuerit, etiam extra visitationem, tanquam ad hoc apostolicae sedis delegati, corrigendi et castigandi facultatem habeant[1]: quibuscunque exemptionibus, declarationibus, consuetudinibus, sententiis, iuramentis, concordiis, quae suos tantum obligent auctores, ipsis clericis, ac eorum consanguineis, capellanis, familiaribus, procuratoribus, et aliis quibuslibet, ipsorum exemptorum contemplatione et intuitu minime suffragantibus.

129 C. V. *Conservatorum iurisdictio certis finibus concluditur.*

Insuper, quum nonnulli, qui sub praetextu, quod super bonis et rebus ac iuribus suis diversae eis iniuriae ac molestiae inferantur, certos iudices per literas conservatorias deputari obtinent, qui illos a molestiis et iniuriis huiusmodi tueantur ac defendant, et in possessione seu quasi bonorum, rerum ac iurium suorum manu teneant et conservent, neque super illis eos molestari permittant, eiusmodi literas in plerisque contra concedentis mentem in reprobum sensum detorqueant: idcirco nemini omnino, cuiuscunque dignitatis et conditionis sit, etiam si capitulum fuerit, conservatoriae literae, cum quibuscunque clausulis aut decretis, et quorumcunque iudicum deputatione, quocunque etiam alio praetextu aut colore concessae, suffragentur ad hoc, ut coram suo episcopo sive alio superiore ordinario in criminalibus et mixtis causis accusari et conveniri, ac contra eum inquiri et procedi non possit; aut quo minus, si qua iura ei ex concessione competierint, super illis libere valeat apud iudicem ordinarium conveniri. In civilibus etiam causis, si ipse actor exstiterit, aliquem ei apud suos conservatores iudices in iudicium trahere minime liceat. Quod si in iis causis, in quibus ipse reus fuerit, contigerit, ut electus ab eo conservator ab actore suspectus esse dicatur, aut si qua inter ipsos iudices, conservatorem et ordinarium, controversia super competentia iurisdictionis orta fuerit, nequaquam in causa procedatur, donec per arbitros in forma iuris electos super suspicione aut iuris-
130 dictionis competentia fuerit iudicatum. Familiaribus vero eius, qui huiusmodi literis conservatoriis tueri se solent, nihil illae prosint, praeterquam duobus duntaxat, si tamen illi propriis eius sumptibus vixerint. Nemo etiam similium literarum bene-

Sess. XIV. 1) cf. Sess. VI. de ref. c 4. Sess. XXIV. de ref. c. 5.

ficio ultra quinquennium gaudere possit. Non liceat quoque conservatoribus iudicibus ullum habere tribunal erectum. In causis vero mercedum aut miserabilium personarum huius sanctae synodi super hoc decretum [1]) in suo robore permaneat. Universitates autem generales, ac collegia doctorum seu scholarium, et regularia loca, nec non hospitalia actu hospitalitatem servantia, ac universitatum, collegiorum, locorum et hospitalium huiusmodi personae in praesenti canone minime comprehensae, sed exemptae omnino sint et esse intelligantur.

C. VI. *Poena decernitur in clericos, qui in sacris constituti aut beneficia possidentes, ordini suo congruente veste non utuntur.*

Quia vero, etsi habitus [2]) non facit monachum, oportet tamen clericos vestes proprio congruentes ordini semper deferre, ut per decentiam habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant; tanta autem hodie aliquorum inolevit temeritas religionisque contemptus, ut propriam dignitatem et honorem clericalem parvi pendentes vestes etiam publice deferant laicales, pedes in diversis ponentes, unum in divinis, alterum in carnalibus: propterea omnes ecclesiasticae personae quantumcunque exemptae, quae aut in sacris fuerint,
aut dignitates, personatus, officia aut beneficia qualiacunque 131
ecclesiastica obtinuerint, si postea, quam ab episcopo suo, etiam per edictum publicum, moniti fuerint, honestum habitum clericalem, illorum ordini ac dignitati congruentem, et iuxta ipsius episcopi ordinationem et mandatum non detulerint, per suspensionem ab ordinibus ac officio, et beneficio ac fructibus, reditibus et provenientibus ipsorum beneficiorum, nec non, si semel correpti denuo in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum et beneficiorum huiusmodi coerceri possint et debeant, constitutionem Clementis V. in concilio Viennensi editam, quae incipit [3]): *Quoniam*, innovando et ampliando.

C. VII. *Voluntarii homicidae nunquam, casuales quomodo ordinandi.*

Quum etiam qui per industriam occiderit proximum suum et per insidias, ab altari avelli debeat [4]), qui sua voluntate homicidium perpetraverit, etiam si crimen id nec ordine iu-

---

Sess. XIV. 1) cf. Sess. VII. c. 14. de ref. — 2) verba Innoc. III. in c. 13. X. de regular. III. 31. — 3) Clem. 2. de vit. et hon. cler. III. 1. et infr. inter const. ex ant. iure desumpt. per conc. Trid. innovatas. — 4) Exod. XXI. 14., relat. in c. 1. X. de hom. V. 12.

diciario probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit, nullo tempore ad sacros ordines promoveri possit; nec illi aliqua ecclesiastica beneficia, etiam si curam non habeant animarum, conferri liceat, sed omni ordine, ac beneficio et officio ecclesiastico perpetuo careat. Si vero homicidium non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, ut quis se a morte defenderet, fuisse commissum narretur, quam
132 ob causam etiam ad sacrorum ordinum et altaris ministerium, et beneficia quaecunque ac dignitates inre quodammodo dispensatio debeatur, committatur loci ordinario, aut ex causa metropolitano seu viciniori episcopo, qui non nisi causa cognita et probatis precibus ac narratis, nec aliter, dispensare possit.

C. VIII. *Nulli alienos clericos ex privilegio punire liceat.*

Praeterea, quia nonnulli [1]), quorum etiam aliqui veri sunt pastores ac proprias oves habent, alienis etiam ovibus praeesse quaerunt, et ita alienis subditis quandoque intendunt, ut suorum curam negligant: quicunque, etiam episcopali praeditus dignitate, qui alienos subditos puniendi privilegium habuerit, contra clericos sibi non subiectos, praesertim in sacris constitutos, quorumcunque etiam atrocium criminum reos, nisi cum proprii ipsorum clericorum episcopi, si apud ecclesiam suam resederit, aut personae ab ipso episcopo deputandae interventu nequaquam procedere debeat; alias processus et inde secuta quaecunque viribus omnino careant.

C. IX. *Beneficia unius dioecesis nulla de causa uniantur beneficiis alterius.*

Et, quia iure optimo distinctae fuerunt dioeceses et paro-
133 chiae [2]), ac unicuique gregi proprii attributi pastores et inferiorum ecclesiarum rectores, qui suarum quisque ovium curam habeant, ut ordo ecclesiasticus non confundatur, aut una et eadem ecclesia duarum quodammodo dioecesum fiat non sine gravi eorum incommodo, qui illi subditi fuerint: beneficia unius dioecesis, etiam si parochiales ecclesiae, vicariae perpetuae, ant simplicia beneficia, seu praestimonia ant praestimoniales portiones fuerint, etiam ratione augendi cultum divinnm aut numerum beneficiatorum, aut alia quacunque de causa, alterius dioecesis beneficio, ant monasterio,

---

Sess. XIV. 1) cf. supr. ead. de ref. c. 2. et Sess. VI. de ref. c. 5. — 2) cf. c. 9. X. de his, quae fiunt a prael. III. 10. (Innoc. III.) — cf. Sess. XXIV. de ref. c. 13. extr. 1. et c. 7.

seu collegio vel loco etiam pio perpetuo non uniantur[1]; decretum huius sanctae synodi super huiusmodi unionibus in hoc declarando.

C. X. *Regularia beneficia regularibus conferantur.*

Regularia beneficia[2]), in titulum regularibus professis provideri consueta, quum per obitum, aut resignationem vel alias illa in titulum obtinentis vacare contigerit, religiosis tantum illius ordinis, vel iis, qui habitum omnino suscipere et professionem emittere teneantur, et non aliis, ne vestem lino lanaque contextam induant[3]), conferantur.

C. XI. *Translati ad alium ordinem in claustro sub obedientia maneant, et beneficiorum saecularium incapaces exsistant.*

Quia vero regulares, de uno ad alium ordinem translati, facile a suo superiore licentiam standi extra monasterium ob- 134
tinere solent, ex quo vagandi et apostatandi occasio tribuitur, nemo cuiuscunque ordinis praelatus vel superior vigore cuiusvis facultatis aliquem ad habitum et professionem admittere possit, nisi ut in ordine ipso, ad quem transfertur, sub sui superioris obedientia in claustro perpetuo maneat, ac taliter translatus, etiamsi canonicorum regularium fuerit, ad beneficia saecularia, etiam curata, omnino incapax exsistat.

C. XII. *Nemo nisi ex fundatione vel dotatione ius patronatus obtineat.*

Nemo, etiam[4]) cuiusvis dignitatis ecclesiasticae vel saecularis, quacunque ratione, nisi ecclesiam, beneficium aut capellam de novo fundaverit et construxerit, seu iam erectam, quae tamen sine sufficienti dote fuerit, de suis propriis et patrimonialibus bonis competenter dotaverit, ius patronatus impetrare aut obtinere possit aut debeat. In casu autem fundationis aut dotationis huiusmodi institutio episcopo, et non alteri inferiori reservetur.

C. XIII. *Praesentatio fiat ordinario; alias praesentatio et institutio sit nulla.*

Non liceat praeterea patrono cuiusvis privilegii praetextu aliquem ad beneficia sui iuris patronatus[5]), nisi episcopo 135
loci ordinario, ad quem provisio seu institutio ipsius beneficii, cessante privilegio, iure pertineret, quoquo modo prae-

Sess. XIV. 1) cf. Sess. VII. de ref. c. 6. seq. Sess. XXIV. de ref. c. 13. et 15. — 2) cf. Sess. XXV. de ref. c. 21. — cf. c. 5. de praeb. in VIto III. 4. (Bonif. VIII.) — 3) Deut. XXII. 11. — cf. c. 27. de elect. I. 6. (Innoc. III.) — 4) cf. Sess. XXV. de ref. c. 9. — 5) cf. Sess. et cap. cit. — cf. c. 8. 21. X. de iure patr. III. 38. (Alex. III.)

sentare; alias praesentatio ac institutio forsan secutae nullae sint et esse intelligantur.

C. XIV.

Declarat praeterea sancta synodus, in futura sessione, quam ad XXV. diem Ian. subsequentis anni MDLII. habendam esse iam decrevit, una cum sacrificio missae agendum et tractandum etiam esse de sacramento ordinis, et prosequendam esse materiam reformationis.

SESSIO XV.

QUAE EST QUINTA

SUB IULIO III. PONT. MAX.,

CELEBRATA

DIE XXV. IANUAR. MDLII.

DECRETUM PROROGATIONIS SESSIONIS.

Quum ex eo, quod proximis sessionibus decretum fuit, sancta haec et universalis synodus per hos dies accuratissime diligentissimeque tractaverit ea, quae ad sanctissimum missae sacrificium et ad sacramentum ordinis spectant, ut hodierna sessione, quemadmodum Spiritus sanctus suggessisset, decreta de his rebus, et quatuor praeterea articulos ad sanctissimum eucharistiae sacramentum pertinentes in hanc tandem sessionem dilatos publicaret; atque interim adfuturos esse putaverit ad hoc sacrosanctum concilium eos, qui se protestantes vocant, quorum causa eorum publicationem articulorum distulerat, et ut libere ac sine cunctatione ulla huc venirent,
136 fidem eis publicam sive salvum conductum concesserat [1]): tamen, quum illi nondum venerint, et eorum nomine supplicatum huic sanctae synodo fuerit, ut publicatio, quae hodierno die facienda fuerat, in sequentem sessionem differatur, certa spe allata, adfuturos eos esse omnino multo ante illam sessionem, salvo conductu amplioris formae interim accepto, eadem sancta synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, iisdem legato et nunciis praesidentibus, nihil magis optans, quam ex praestantissima natione Germanica omnes de religione dissensiones et schismata tollere, ac eius quieti, paci

1) Supra Sess. XIII.

otioque consulere, parata ipsos, si venerint, et humaniter excipere, et benigne audire, confidensque, eos non fidei catholicae pertinaciter oppugnandae, sed veritatis cognoscendae studio esse venturos, et ut evangelicae veritatis studiosos decet, sanctae matris ecclesiae decretis et disciplinae ad extremum esse acquieturos, sequentem sessionem ad edenda et publicanda ea, quae supra commemorata sunt, in diem festum sancti Iosephi, qui erit die XIX. mensis Martii, distulit, ut illi satis temporis et spatii habeant non solum ad veniendum, verum etiam ad ea, quae voluerint, antequam is dies veniat, proponenda. Quibus ut omnem diutius cunctandi causam adimat, fidem publicam sive salvum conductum, eius, qui recitabitur, tenoris et sententiae, libenter dat et concedit. Interea vero de matrimonii sacramento agendum, et de eo, praeter superiorum decretorum publicationem, definiendum esse, eadem sessione statuit et decernit, et prosequendam esse materiam reformationis.

SALVUS CONDUCTUS
DATUS
PROTESTANTIBUS.

Sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus,
in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea
eisdem sanctae sedis apostolicae legato et nunciis, inhaerendo
salvo conductui in penultima sessione dato, et illum iuxta te- 131
norem infra scriptum ampliando, universis fidem facit, quod
omnibus et singulis sacerdotibus, electoribus, principibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, nobilibus, militaribus, popularibus, et aliis quibuscunque viris, cuiuscunque status et conditionis aut qualitatis exsistant, Germaniae provinciae et nationis civitatibus, et aliis locis eiusdem, et omnibus aliis ecclesiasticis et saecularibus, praesertim Augustanae confessionis, personis, qui aut quae una cum ipsis ad hoc generale Tridentinum concilium venient aut mittentur, ac profecturi sunt aut hucusque venerunt, quocunque nomine censeantur aut valeant nuncupari, tenore praesentium publicam fidem et plenissimam verissimamque securitatem, quam salvum conductum appellant, libere ad hanc civitatem Tridentinam veniendi, ibidemque manendi, standi, morandi, proponendi, loquendi,

una cum ipsa synodo de qnibuscunque negotiis tractandi, examinandi, discutiendi, et omnia, quaecunque ipsis libuerit, ac articulos quoslibet tam scripto quam verbo libere offerendi, propalandi, eosque scripturis sacris, et beatorum Patrum verbis, sententiis et rationibus declarandi, adstruendi et persnadendi, et, si opus fuerit, etiam ad obiecta concilii generalis respondendi, et cum iis, qui a concilio delecti fuerint disputandi Christiane, aut caritative absque omni impedimento conferendi, opprobriis, conviciis ac contumeliis penitus semotis; et signanter, quod causae controversae secundum sacram scripturam et Apostolorum traditiones, probata concilia et catholicae ecclesiae consensum et sanctorum Patrum auctoritates in praedicto concilio Tridentino tractentur; illo etiam addito, ut religionis praetextu ant delictorum circa eam commissorum ant committendorum minime puniantur, impertitur ac omnino concedit, sic etiam, ut propter illorum praesentiam
138 neque in itinere aut quocunque locorum enndo, manendo aut
redeundo, nec in ipsa civitate Tridentina a divinis officiis quovis modo cessetur; et ut his peractis vel non peractis, qnandocunqne ipsis libnerit, aut maiorum suorum mandato et assensu ad propria reverti optabunt, ant aliquis eorum optabit, mox absque ulla renitentia et occasione aut mora, salvis rebus eorum et suorum pariter honore et personis vice versa, possint iuxta beneplacitum libere et secure redire, de scientia tamen ab eadem synodo deputandorum, ut tunc opportune eorum securitati absque dolo et fraude provideatur. Vult etiam sancta synodus in hac pnblica fide salvoque conductu omnes quascunqne clausulas includi et contineri ac pro inclusis haberi, quae pro plena, efficaci et sufficienti securitate in eundo, stando et redeundo necessariae et opportunae fuerint. Illnd etiam ad maiorem securitatem et pacis ac conciliationis bonum exprimens, qnod, si qnispiam, aut illorum aliqui, sive in itinere Tridentum veniendo, sive ibidem morando aut redeundo, aliquod enorme, quod absit, egerint aut commiserint, quo posset huius fidei publicae et assecurationis beneficium eis concessum annullari aut cassari, vult et concedit, ut in huiusmodi facinore deprehensi ab ipsis duntaxat, et non ab aliis, condigna animadversione, cum emenda sufficienti per partem ipsius synodi merito approbanda et laudanda mox puniantur; illorum assecurationis forma, conditionibus et modis omnino manentibus illibatis. Pariformiter etiam vult, ut, si qnisquam vel aliqni ex ipsa synodo, sive in itinere, aut manendo aut

redeundo aliquod enorme, quod absit, egerint aut commiserint, quo posset huius fidei publicae et assecurationis beneficium violari aut quoquo modo tolli, in huiusmodi facinore deprehensi ab ipsa synodo duntaxat, et non ab aliis, condigna animadversione et emenda sufficienti, per partem dominorum Germanorum Augustanae confessionis, tunc hic praesentium, merito laudanda et approbanda, mox puniantur, praesenti assecurationis forma, conditionibus et modis omnino manentibus
illibatis. Vult praeterea ipsa synodus, quod liceat ipsis amba- 139
sciatoribus omnibus et singulis toties, quotiescunque opportunum fuerit seu necessarium, ad auram capiendam exire de civitate Tridentina, et reverti ad eandem, nec non nuncium vel nuncios suos ad quaecunque loca pro suis necessariis negotiis ordinandis libere mittere seu destinare, ac ipsos missos seu destinatos, seu missum et destinatum suscipere toties, quoties eis videbitur expedire; ita quod aliqui vel aliquis per deputandos concilii socientur, qui eorum securitati provideant vel provideat. Qui quidem salvus conductus et securitas stare ac durare debeat et a tempore, et per tempus, quo in ipsius synodi et suorum tuitionis curam ipsos suscipi contigerit et usque ad Tridentum perduci, ac toto tempore mansionis eorum ibidem, et rursum post sufficientem audientiam habitam, spatio viginti dierum praemisso, quum ipsi petierint, aut concilium habita huiusmodi audientia ipsis recessum indixerit, a Tridento usque in quem quisque elegerit sibi locum tutum Deo favente restituet, dolo et fraude prorsus exclusis. Quae quidem omnia pro universis et singulis Christi fidelibus, pro omnibus principibus tam ecclesiasticis quam saecularibus quibuscunque, atque omnibus aliis ecclesiasticis et saecularibus personis, cuiuscunque status et conditionis exsistant, aut quocunque nomine censeantur, inviolabiliter observanda esse promittit et bona fide spondet. Insuper omni fraude et dolo exclusis vera et bona fide promittit, ipsam synodum nullam vel manifeste vel occulte occasionem quaesituram, aut aliqua auctoritate, potentia, iure vel statuto, privilegio legum vel canonum, aut quorumcunque conciliorum, praesertim Constantiensis et Senensis, quacunque forma verborum expressa, in aliquod huius fidei publicae
et plenissimae assecurationis, ac publicae et liberae audientiae, 140
ipsis per ipsam synodum concessae, praeiudicium quovis modo usuram, aut quemquam uti permissuram, quibus in hac parte pro hac vice derogat. Quod si sancta synodus, aut aliquis ex ea vel suis, cuiuscunque conditionis, vel status aut prae-

eminentiae exsistens, praescriptae assecurationis et salvi conductus formam et modum in quocunque puncto vel clausula violaverit, quod tamen avertere dignetur Omnipotens, et sufficiens emenda non fuerit mox subsecuta, ipsorum arbitrio merito approbanda et laudanda, habeant ipsam synodum et habere poterunt incidisse in omnes poenas, quas iure divino et humano aut consuetudine huiusmodi salvorum conductuum violatores incurrere possunt, absque omni excusatione aut quavis in hac parte contradictione.

SESSIO XVI.
QUAE EST SEXTA ET ULTIMA
SUB IULIO III. PONT. MAX.,
CELEBRATA
DIE XXVIII. APRILIS MDLII.

DECRETUM SUSPENSIONIS CONCILII.

Sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea reverendissimis dominis Sebastiano archiepiscopo Sipontino, et Aloysio episcopo Veronensi, apostolicis nunciis, tam eorum proprio, quam reverendissimi et illustrissimi domini Marcelli, tit. S. Marcelli sanctae Romanae ecclesiae cardinalis Crescentii, legati, ob adversam eius gravissimam valetudinem absentis, nomine, non dubitat Christianis omnibus patere, hoc concilium oecumenicum Tridentum primo a Paulo fel. rec. convocatum et collectum fuisse; deinde a sanctissimo domino nostro Iulio III., efflagitante Carolo quinto augustissimo im-
141 peratore ea praecipue de causa fuisse restitutum, ut religionem in multis orbis partibus, et praesertim in Germania in diversas opiniones miserabiliter distractam in statum pristinum revocaret, abusus et mores Christianorum corruptissimos emendaret, quumque ad hoc agendum quamplurimi Patres nulla laborum suorum periculorumque habita ratione e diversis regionibus alacriter confluxissent, resque strenue magno fidelium concursu feliciterque procederet, ac spes esset non levis, illos Germanos, qui eas novitates excitarant, in concilium venturos, sic animatos, ut veris ecclesiae rationibus unanimiter acquiescerent, lux denique quaedam rebus affulsisse videretur, caputque attollere inciperet profligata antea et afflicta respublica Christiana: ii repente tumultus, ea bella hostis

generis humani versutia exarserunt, ut concilium velut haerere, ac suum cursum interrumpere satis incommode cogeretur, spesque omnis ulterioris progressus hoc in tempore tolleretur; tantumque aberat, ut sancta synodus Christianorum malis et incommodis mederetur, ut multorum mentes praeter sui animi sententiam irritaret potius quam placaret. Quum igitur ipsa sancta synodus omnia et praecipue Germaniam armis ardere et discordiis videret, omnes fere episcopos Germanos, praesertim principes electores, suis consultum ecclesiis e concilio abiisse: decrevit tantae necessitati non reluctari, et ad meliora tempora reiicere, ut Patres, quod eis nunc agere non licet, suis ovibus prospectum ad suas ecclesias regredi valerent, ne diutius utrobique inutili otio conterantur. Atque ita, quoniam sic temporum conditio tulit, huius oecumenici concilii Tridentini progressum per biennium suspendendum fore decernit, prout praesenti decreto suspendit; ea tamen lege, ut, si citius pacata res sit, ac tranquillitas pristina revertatur, quod sperat Dei Optimi Maximi beneficio non longo forsan spatio futurum, ipsius concilii progressus eodemmet tempore suam vim, firmitatem vigoremque habere censeatur. Sin autem, quod Deus avertat, peracto biennio praedicta legitima impedimenta non fuerint submota, quum primum cessaverint, talis suspensio eo ipso sublata esse intelligatur, ac suus vigor et robur concilio sit restitutum et 142
esse intelligatur sine alia nova concilii convocatione, accedente ad hoc decretum consensu et auctoritate Sanctitatis suae et sanctae sedis apostolicae.

Interea tamen eadem sancta synodus exhortatur omnes principes Christianos et omnes praelatos, ut observent, et respective, quatenus ad eos spectat, observare faciant in suis regnis, dominiis et ecclesiis omnia et singula, quae per hoc sacrum oecumenicum concilium fuerunt hactenus statuta et decreta.

BULLA CELEBRATIONIS
CONCILII TRIDENTINI,
SUB PIO IV. PONT. MAX.

Pius Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Ad ecclesiae regimen, licet tanto oneri impares, sola Dei dignatione vocati, statim circumferentes mentis oculos

per omnes reipublicae Christianae partes, cernentesque non
sine magno horrore, quam longe lateque pestis haeresum et
schismatis pervasisset, et quanta Christiani populi mores cor-
rectione indigerent, in eam curam et cogitationem pro susce-
pti muneris officio incumbere coepimus, quemadmodum ipsas
haereses exstirpare, tantumque et tam perniciosum schisma
tollere, moresque adeo corruptos et depravatos emendare
possemus. Quum autem intelligeremus, ad haec sananda mala
aptissimum esse remedium, quod sancta haec sedes adhibere
consuevisset, oecumenici generalisque concilii, eius congre-
gandi et Deo iuvante celebrandi consilium cepimus. Indictum
illud quidem antea fuit a fel. rec. Paulo III. et eius succes-
sore Iulio, praedecessoribus nostris; sed variis de causis sae-
pius impeditum et interpellatum perfici non potuit. Siquidem
Paulus, quum id primo in urbem Mantuam [1]), deinde Vincen-
113 tiam indixisset, quasdam ob causas in literis eius expressas
id primo suspendit, postea Tridentum transtulit; deinde quum
quibusdam de causis ibi quoque eius celebrandi tempus dila-
tum fuisset, tandem suspensione sublata in eadem civitate
Tridentina inchoatum fuit. Verum sessionibus aliquot habitis,
et nonnullis decretis factis, ipsum se postea concilium aliqui-
bus de causis, accedente etiam sedis apostolicae auctoritate,
Bononiam transtulit [2]). Iulius autem, qui ei successit, in
eandem civitatem Tridentinam id revocavit, quo quidem tem-
pore facta alia quaedam decreta sunt [3]). Sed quum novi in
propinquis Germaniae locis tumultus excitati fuissent, et bel-
lum in Italia et Gallia gravissimum exarsisset, rursus conci-
lium suspensum et dilatum fuit, adnitente nimirum humani
generis hoste, aliasque ex aliis difficultates et impedimenta
obiiciente, ut tantum ecclesiae commodum, quod prorsus au-
ferre non poterat, saltem quam diutissime retardaret. Quant-
opere vero interea auctae fuerint et multiplicatae ac propa-
gatae haereses, quantopere schisma creverit, sine maximo
animi dolore nec meminisse possumus nec referre. Sed tan-
dem pius et misericors Dominus, qui nunquam ita irascitur [4]),
ut misericordiae obliviscatur, regibus et principibus Christia-
nis pacem et unanimitatem donare dignatus est. Qua nos oc-
casione oblata maximam in spem venimus, ipsius misericordia
freti, fore, ut his tantis quoque ecclesiae malis eadem concilii
via finis imponatur. Nos itaque ad schisma haeresesque tol-

Sess. XVI. 1) supr. pag. 1. — 2) supr. Sess. VIII. — 3) supr. Sess. XI. —
4) Habac. III. 2.

lendas, ad corrigendos et reformandos mores, ad pacem inter Christianos principes conservandam, celebrationem eius non esse duximus diutius differendam. Habita igitur cnm venerabilibus fratribus nostris sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus deliberatione matura, factis etiam consilii nostri certioribus carissimis in Christo filiis nostris Ferdinando Romanorum
imperatore electo, et aliis regibus atque principibus, quos 144
quidem, sicut de eorum summa pietate et sapientia nobis pollicebamur, paratissimos ad ipsius concilii celebrationem adiuvandam invenimus, ad Dei omnipotentis laudem, honorem et gloriam, atque universalis ecclesiae utilitatem, de eorundem fratrum nostrorum consilio et assensu sacrum oecumenicum et generale concilium ex auctoritate eiusdem Dei, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum, qua nos quoque in terris fungimur, freti et subnixi, in civitate Tridentina ad sanctissimum diem Resurrectionis dominicae proxime futurnm indicimns, et ibi celebrandum sublata suspensione quacunque statuimus atque decernimus. Quocirca venerabiles fratres nostros omnibus ex locis patriarchas, archiepiscopos, episcopos, et dilectos filios abbates, ceterosque, quibus in concilio generali sedere et sententiam dicere iure communi, vel ex privilegio vel ex antiqua consuetudine licet, vehementer in Domino hortamur et monemus, atqne etiam districte praecipiendo mandamns in virtute sanctae obedientiae, in vi quoque iuramenti, qnod praestiterunt, et sub poenis, quas in eos, qui ad concilia generalia convenire neglexerint, sacris sciunt esse canonibns constitutas, ut ad concilium ibi celebrandum conveniant intra eam diem, nisi forte impedimento fuerint legitimo praepediti; quod tamen impedimentum per legitimos procuratores synodo probare debebunt. Monemus praeterea omnes et singulos, quorum interest interesseve poterit, ut in concilio adesse ne negligant. Carissimos vero in Christo filios nostros, Romanorum imperatorem electum, ceterosque reges et principes, quos optandum sane esset concilio inter-
esse posse, hortamur et rogamus, ut, si ipsi concilio interesse 145
non potuerint, at oratores suos, prudentes, graves et pios viros utique mittant, qui ipsorum nomine illi intersint, cnrentqne diligenter pro sna pietate, ut ex eorum regnis atque dominiis praelati sine recusatione ac mora tam necessario tempore Deo et ecclesiae officium suum praestent: eosdem etiam curaturos esse minime dubitantes, ut per ipsorum regna et dominia tutum ac liberum iter praelatis, eorumque familiaribns, comi-

tibus, et aliis omnibus ad concilium euntibus et ab illo redeuntibus pateat, benigneque ac comiter omnibus in locis recipiantur atque tractentur, sicut, quod ad nos attinet, ipsi quoque curabimus; qui nihil omnino praetermittere decrevimus, quod ad tam pium et salutare opus perficiendum a nobis in hoc loco constitutis praestari possit, nihil, ut Deus scit, quaerentes aliud, nihil propositum habentes in hoc concilio celebrando, nisi honorem ipsius Dei, dispersarum ovium reductionem ac salutem, et perpetuam Christianae reipublicae tranquillitatem ac quietem. Ut vero hae literae et quae in eis continentur ad omnium, quorum oportet, notitiam perveniant, nec quisquam ea excusatione uti possit, quod illa ignoraverit, praesertim quum non ad omnes, quos de his literis certiores fieri oporteret, tutus forsitan pateat aditus: volumus et mandamus, ut in basilica Vaticana principis Apostolorum, et in ecclesia Lateranensi tunc, quum in eis populus, ut missarum solemnibus intersit, congregari solet, palam clara voce a curiae nostrae cursoribus seu notariis aliquibus publicis recitentur, et postquam recitatae fuerint, ad valvas earum ecclesiarum, itemque cancellariae apostolicae, et in loco solito Campi Florae affigantur, ibique, quo legi et omnibus innotescere possint, aliquamdiu relinquantur. Quum autem inde amovebuntur, earum exempla in eisdem locis affixa remaneant. Nos enim per recitationem hanc, publicationem et affixionem omnes et singulos, qui his literis comprehenduntur, post duos menses a die publicationis et affixionis earum volumus perinde
146 adstrictos et obligatos esse, ac si ipsismet illae coram editae et lectae fuissent. Transsumptis quoque earum, quae manu publici alicuius notarii scripta subscriptave, et sigillo ac subscriptione alicuius personae in dignitate ecclesiastica constitutae munita fuerint, ut sine dubitatione ulla fides habeatur, mandamus atque decernimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae indictionis, statuti, decreti, praecepti, admonitionis et adhortationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Romae apud S. Petrum anno Incarnationis dominicae MDLX. III. Kal. Decembris, Pontificatus nostri anno primo.

ANTONIUS FLOREBELLUS LAVELLINUS.

BARENGUS.

SESSIO XVII.

SACROSANCTI OECUMENICI ET GENERALIS
CONCILII TRIDENTINI,
QUAE EST PRIMA
SUB PIO IV. PONT. MAX.,
CELEBRATA
DIE XVIII. IANUARII MDLXII.

DECRETUM DE CELEBRANDO CONCILIO.

Placetne vobis, ad laudem et gloriam sanctae et individuae Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus sancti, ad incrementum et exaltationem fidei et religionis Christianae, sacrum oecumenicum et generale concilium Tridentinum, in Spiritu
sancto legitime congregatum, ab hodierno die, qui est deci- 147
mus octavus mensis Ian. anni a Nativitate Domini millesimi quingentesimi sexagesimi secundi, cathedrae Romanae B. Petri Apostolorum principis consecrato, sublata quacunque suspensione, iuxta formam et tenorem literarum sanctissimi domini nostri Pii IV. Pont. Max. celebrari, et in eo ea debito servato ordine tractari, quae proponentibus legatis ac praesidentibus ad horum temporum levandas calamitates, sedandas de religione controversias, coercendas linguas dolosas, depravatorum morum abusus corrigendos, ecclesiae veram atque Christianam pacem conciliandam apta et idonea ipsi sanctae synodo videbuntur? Responderunt: *Placet.*

Indictio futurae sessionis.

Placetne vobis, proximam futuram sessionem habendam et celebrandam esse feria quinta post secundam dominicam Quadragesimae, quae erit die vigesima sexta mensis Februarii? Responderunt: *Placet.*

SESSIO XVIII.

QUAE EST SECUNDA
SUB PIO IV. PONT. MAX.,
CELEBRATA
DIE XXVI. FEBRUARII MDLXII.

DECRETUM DE LIBRORUM DELECTU, ET OMNIBUS AD CONCILIUM FIDE PUBLICA INVITANDIS.

Sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea

eisdem apostolicae sedis legatis, non humanis quidem viribus
118 confisa, sed Domini nostri Iesu Christi, qui os et sapientiam ecclesiae suae daturum se promisit [1]), ope et auxilio freta, illud praecipue cogitat, ut catholicae fidei doctrinam, multorum inter se dissidentium opinionibus pluribus locis inquinatam et obscuratam, in suam puritatem et splendorem aliquando restituat, et mores, qui a veteri instituto deflexerunt, ad meliorem vitae rationem revocet, corque patrum ad filios [2]) et cor filiorum ad patres convertat. Quum itaque omnium primum animadverterit, hoc tempore suspectorum ac perniciosorum librorum, quibus doctrina impura continetur et longe lateque diffunditur, numerum nimis excrevisse, quod quidem in causa fuit, ut multae censurae in variis provinciis et praesertim in alma urbe Roma pio quodam zelo editae fuerint, neque tamen huic tam magno ac pernicioso morbo salutarem ullam profuisse medicinam: censuit [3]), ut delecti ad hanc disquisitionem Patres de censuris librisque quid facto opus esset diligenter considerarent, atque etiam ad eandem sanctam synodum suo tempore referrent, quo facilius ipsa possit varias et peregrinas doctrinas tanquam zizania [4]) a Christianae veritatis tritico separare, deque his commodius deliberare et statuere, quae ad scrupulum ex complurium animis eximendum et tollendas multarum querelarum causas magis opportuna videbuntur. Haec autem omnia ad notitiam quorumcunque deducta esse vult, prout etiam praesenti decreto deducit, ut, si quis ad se pertinere aliquo modo putaverit, quae vel de hoc librorum et censurarum negotio, vel de aliis, quae in hoc generali concilio tractanda praedixit, non dubitet a sancta synodo se benigne auditum iri.

Quoniam vero eadem sancta synodus ex corde optat, Deumque enixe rogat quae ad pacem [5]) sunt ecclesiae, ut
119 universi communem matrem in terris agnoscentes, quae quos peperit [6]) oblivisci non potest, unanimes uno ore [7]) glorificemus Deum et Patrem Domini nostri Iesu Christi, per viscera misericordiae eiusdem Dei et Domini nostri omnes, qui nobiscum communionem non habent, ad concordiam et reconciliationem, et ut ad hanc sanctam synodum veniant, invitat atque hortatur, utque caritatem, quod est vinculum perfectionis [8]), amplectantur, pacemque Christi exsultantem in cordibus suis

---

Sessio XVIII. 1) Luc. XXI. 15. — 2) Luc. I. 17. — 3) cf. Infr. Sess. XXV. extr. de indice libr. — 4) Matth. XIII. 30. — 5) Psalm. CXXI. 6. — 6) Isa. XLIX. 15. — 7) Rom. XV 6. — 8) Colos. III. 14. seq.

prae se ferant, in quam vocati sunt in uno corpore. Hanc ergo non humanam, sed Spiritus sancti vocem audientes, ne obdurent corda sua [1]), sed in suo sensu non ambulantes [2]), neque sibi placentes [3]), ad tam piam et salutarem matris suae admonitionem excitentur et convertantur. Omnibus enim caritatis officiis sancta synodus eos ut invitat, ita complectetur.

Insuper eadem sancta synodus decrevit, fidem publicam in congregatione generali concedi posse, et eandem vim habituram, eiusdemque roboris et momenti futuram, ac si in publica sessione data et decreta fuisset.

Indictio futurae sessionis.

Eadem sacrosancta Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem apostolicae sedis legatis, statuit et decernit, proximam futuram sessionem habendam et celebrandam esse feria quinta post sacratissimum festum Ascensionis Domini, quae erit die XIV. mensis Maii.

SALVUS CONDUCTUS 150

CONCESSUS

GERMANICAE NATIONI

IN CONGREGATIONE GENERALI DIE IV. MARTII MDLXII.

Sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem apostolicae sedis legatis, universis fidem facit, quod omnibus et singulis sacerdotibus, electoribus, principibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, nobilibus, militaribus, popularibus et aliis quibuscunque viris, cuiuscunque status et conditionis aut qualitatis exsistant, Germanicae provinciae et nationis civitatibus, ac aliis locis eiusdem, et omnibus aliis ecclesiasticis et saecularibus, praesertim Augustanae confessionis, personis, qui aut quae una cum ipsis ad hoc generale Tridentinum concilium venient aut mittentur, ac profecturi sunt aut hucusque venerunt, quocunque nomine censeantur aut valeant nuncupari, tenore praesentium publicam fidem et plenissimam verissimamque securitatem, quam salvum conductum appellant, libere ad hanc civitatem Tridenti-

---

Sess. XVIII. 1) Psalm. XCIV. 8. Hebr. III. 8. — Eph. IV. 17. — 3) Rom. XV. 1—3.

nam veniendi, ibidemque manendi, standi, morandi, proponendi, loquendi, una cum ipsa synodo de quibuscunque negotiis tractandi, examinandi, discutiendi, et omnia, quaecunque ipsis libuerit, ac articulos quoslibet tam scripto quam verbo libere offerendi, propalandi, eosque scripturis sacris, et beatorum Patrum verbis, sententiis et rationibus declarandi, adstruendi et persuadendi, et, si opus fuerit, etiam ad obiecta concilii generalis respondendi et cum iis, qui a concilio delecti fuerint, disputandi, aut caritative absque omni impedi-
151 mento conferendi, opprobriis, conviciis ac contumeliis penitus semotis; et signanter, quod causae controversae secundum sacram scripturam et Apostolorum traditiones, probata concilia et catholicae ecclesiae consensum et sanctorum Patrum auctoritates in praedicto concilio Tridentino tractentur; illo etiam addito, ut religionis praetextu aut delictorum circa eam commissorum aut committendorum minime puniantur, impertitur ac omnino concedit; sic etiam, ut propter illorum praesentiam neque in itinere aut quocunque locorum eundo, manendo aut redeundo, nec in ipsa civitate Tridentina a divinis officiis quovis modo cessetur; et ut his peractis vel non peractis, quandocunque ipsis libuerit, aut maiorum suorum mandato et assensu ad propria reverti optabunt, aut aliquis eorum optabit, mox absque ulla renitentia et occasione aut mora, salvis rebus eorum et suorum pariter honore et personis vice versa, possint iuxta beneplacitum libere et secure redire, de scientia tamen ab eadem synodo deputandorum, ut tunc opportune eorum securitati absque dolo et fraude provideatur. Vult etiam sancta synodus in hac publica fide salvoque conductu omnes quascunque clausulas includi et contineri ac pro inclusis haberi, quae pro plena, efficaci et sufficienti securitate in eundo, stando et redeundo necessariae et opportunae fuerint. Illud etiam ad maiorem securitatem et pacis ac conciliationis bonum exprimens, quod, si quispiam, aut illorum aliqui, sive in itinere Tridentum veniendo, sive ibidem morando aut redeundo, aliquod enorme, quod absit, egerint aut commiserint, quo posset huius fidei publicae et assecurationis beneficium eis concessum aunullari aut cassari, vult et concedit, ut in huiusmodi facinore deprehensi ab ipsis duntaxat, et non ab aliis, condigna animadversione, cum emenda sufficienti, per partem ipsius synodi merito ap-
152 probanda et laudanda, mox puniantur; illorum assecurationis forma, conditionibus et modis omnino manentibus illibatis.

Pariformiter etiam vult, ut, si quisquam vel aliqui ex ipsa
synodo, sive in itinere, aut manendo aut redeundo aliquod
enorme, quod absit, egeriut aut commiserint, quo posset huius
fidei publicae et assecurationis beneficium violari aut quoquo
modo tolli, in huiusmodi facinore deprehensi ab ipsa synodo
duntaxat, et non ab aliis, condigna animadversione et emenda
sufficienti, per partem dominorum Germanorum Augustanae
confessionis, tunc hic praesentium, merito laudanda et ap-
probanda, mox puniantur, praesenti assecurationis forma,
conditionibus et modis omnino manentibus illibatis. Vult
praeterea ipsa synodus, quod liceat ipsis ambasciatoribus
omnibus et singulis toties, quotiescunque opportunum fuerit
seu necessarium, ad auram capiendam exire de civitate Tri-
dentina, et reverti ad eandem, nec non nuncium vel nuncios
suos ad quaecnnque loca pro suis necessariis negotiis ordi-
nandis libere mittere seu destinare, ac ipsos missos seu de-
stinatos, seu missum et destinatum suscipere toties, qnoties
eis videbitur expedire; ita quod aliqui vel aliquis per depu-
tandos concilii socientur, qui eorum secnritati provideant vel
provideat. Qui quidem salvus conductus et securitates stare
ac durare debeant et a tempore, et per tempus, quo in ipsius
synodi et suorum tuitionis curam ipsos suscipi contigerit et
usque ad Tridentum perduci, ac toto tempore mansionis eorum
ibidem, et rursum post sufficientem audientiam habitam, spatio
viginti dierum praemisso, quum ipsi petierint aut concilium
habita huiusmodi audientia ipsis recessum indixerit, a Tridento
usque in quem quisque elegerit sibi locum tutum Deo favente
restituet, dolo et fraude prorsus exclusis. Quae qnidem omnia
pro universis et singulis Christi fidelibus, pro omnibus princi-
pibus tam ecclesiasticis quam saecularibus quibuscunque, atque
omnibus aliis ecclesiasticis et saecnlaribus personis, cuius-
cunque status et conditionis exsistant, aut quocunqne nomine
censeantur, inviolabiliter observanda esse promittit et bona
fide spondet. Insuper omni fraude et dolo exclusis vera et 153
bona fide promittit, ipsam synodum nullam vel manifeste vel
occulte occasionem quaesituram, aut aliqua auctoritate, poten-
tia, iure vel statnto, privilegio legum vel canonum, aut quo-
rumcunque conciliorum, praesertim Constantiensis et Senensis,
quacunque forma verborum expressa, in aliquod hnius fidei
publicae et plenissimae assecurationis, ac publicae et liberae
audientiae, ipsis per ipsam synodum concessae, praeiudicium
quovis modo usuram, aut quemquam uti permissuram, quibus

in hac parte pro hac vice derogat. Quod si sancta synodus, aut aliquis ex ea vel suis, cuiuscunque conditionis vel status aut praeeminentiae exsistens, praescriptae assecurationis et salvi conductus formam et modum in quocunque puncto vel clausula violaverit, quod tamen avertere dignetur Omnipotens, et sufficiens emenda non fuerit mox subsecuta, ipsorum arbitrio merito approbanda et laudanda, habeant ipsam synodum et habere poterunt incidisse in omnes poenas, quas iure divino et humano aut consuetudine huiusmodi salvorum conductuum violatores incurrere possunt, absque omni excusatione aut quavis in hac parte contradictione.

Extensio ad alias nationes.

Eadem sacrosancta synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem apostolicae sedis de latere legatis, omnibus et singulis aliis, qui nobiscum in iis, quae sunt fidei, communionem non habent, ex quibuscunque regnis, nationibus, provinciis, civitatibus ac locis, in quibus publice et impune praedicatur vel docetur sive creditur contrarium eius, quod sancta Romana sentit ecclesia, dat fidem
154 publicam sive salvum conductum sub eadem forma et eisdem verbis, quibus datur Germanis.

SESSIO XIX.
QUAE EST TERTIA
SUB PIO IV. PONT. MAX.,
CELEBRATA
DIE XIV. MAII MDLXII.

DECRETUM PROROGATIONIS SESSIONIS.

Sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem apostolicae sedis legatis, decreta ea, quae hodie in praesenti sessione statuenda ac sancienda erant, iustis nonnullis ac honestis causis in feriam quintam post proximam solemnitatem Corporis Christi, quae erit pridie Nonas Iunii, proroganda esse censuit ac prorogat, dictaque die sessionem habendam esse ac celebrandam omnibus indicit. Interea rogandus est Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, auctor pacis, ut sanctificet corda omnium, quo adiuvante sancta

synodus et nunc et semper meditari atque peragere valeat quae ad eius laudem et gloriam pertineant.

SESSIO XX.
QUAE EST QUARTA
SUB PIO IV. PONT. MAX.,
CELEBRATA
DIE IV. IUNII MDLXII.

DECRETUM PROROGATIONIS SESSIONIS.

Sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, 155
in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem apostolicae sedis legatis, propter varias difficultates ex diversis causis exortas, atque etiam ut congruentius maiorique cum deliberatione omnia procedant, nempe ut dogmata cum iis, quae ad reformationem spectant, simul tractentur et sanciantur, ea, quae statuenda videbuntur tam de reformatione quam de dogmatibus in proxima sessione, quam omnibus indicit in diem sextam decimam subsequentis mensis Iulii, definienda esse decrevit; hoc tamen adiecto, quod dictum terminum ipsa sancta synodus pro eius arbitrio et voluntate, sicuti rebus concilii putaverit expedire, etiam in generali congregatione, restringere et prorogare libere possit et valeat.

SESSIO XXI.
QUAE EST QUINTA
SUB PIO IV. PONT. MAX.,
CELEBRATA
DIE XVI. MENSIS IULII MDLXII.

DOCTRINA DE COMMUNIONE SUB UTRAQUE SPECIE ET PARVULORUM.

Sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem apostolicae sedis legatis, quum de tremendo et sanctissimo eucharistiae sacramento varia diversis in locis errorum monstra nequissimi daemonis artibus circumferantur, ob quae in nonnullis provinciis multi a catholicae ecclesiae fide atque obedientia videantur discessisse, censuit ea, quae ad commu-

nionem sub utraque specie et parvulorum pertinent, hoc loco
156 exponenda esse. Quapropter cunctis Christi fidelibus interdicit, ne posthac de iis aliter vel credere, vel docere vel praedicare audeant, quam est his decretis explicatum atque definitum.

C. I. *Laicos et clericos non conficientes non adstringi iure divino ad communionem sub utraque specie.*

Itaque sancta ipsa synodus, a Spiritu sancto, qui spiritus est sapientiae [1]) et intellectus, spiritus consilii et pietatis, edocta, atque ipsius ecclesiae iudicium et consuetudinem secuta [2]), declarat ac docet, nullo divino praecepto laicos et clericos non conficientes obligari ad eucharistiae sacramentum sub utraque specie sumendum, neque ullo pacto salva fide dubitari posse, quin illis alterius speciei communio ad salutem sufficiat. Nam, etsi Christus Dominus in ultima coena venerabile hoc sacramentum in panis et vini speciebus instituit [3]) et Apostolis tradidit, non tamen illa institutio et traditio eo tendunt, ut omnes Christi fideles statuto Domini ad utramque speciem accipiendam adstringantur. Sed neque ex sermone illo apud Ioannem VI. recte colligitur, utriusque speciei communionem a Domino praeceptam esse, utcunque iuxta varias sanctorum Patrum et doctorum interpretationes intelligatur. Namque qui dixit [4]): *Nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, dixit quoque [5]): *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum.* Et qui dixit [6]): *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam aeter-*
157 *nam*, dixit etiam [7]): *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Et denique, qui dixit [8]): *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo*, dixit nihilominus [9]): *Qui manducat hunc panem, vivet in aeternum.*

C. II. *Ecclesiae potestas circa dispensationem sacramenti eucharistiae.*

Praeterea declarat, hanc potestatem perpetuo in ecclesia fuisse, ut in sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret vel mutaret, quae suscipientium utilitati,

---

Sess. XXI. 1) Isa. XI. 2. — 2) conc. Constantiens. Sess. XIII. — cf. infr. can. 2. — 3) Matth. XXVI. 26—28. Marc. XIV. 22—24. Luc. XXII. 19. seq. 1 Cor. XI. 24. seq. — 4) Iosu. VI. 54. — 5) ib. VI. 52. — 6) ib. VI. 55. — 7) ib. VI. 52. — 8) ib. VI. 57 9) ib. VI. 59.

seu ipsorum sacramentorum venerationi pro rerum, temporum et locorum varietate magis expedire iudicaret. Id autem Apostolus non obscure visus est innuisse, quum ait: *Sic nos existimet homo* [1]) *ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei*, atque ipsum quidem hac potestate usum esse satis constat, cum in multis aliis, tum in hoc ipso sacramento, quum, ordinatis nonnullis circa eius usum: *Cetera*, inquit [2]), *quum venero*, *disponam*. Quare agnoscens sancta mater ecclesia hanc suam in administratione sacramentorum auctoritatem, licet ab initio Christianae religionis non infrequens utriusque speciei usus fuisset, tamen progressu temporis latissime iam mutata illa consuetudine, gravibus et iustis causis adducta hanc consuetudinem sub altera specie communicandi approbavit [3]), et pro lege habendam decrevit, quam reprobare aut sine ipsius ecclesiae auctoritate pro libito mutare non licet.

C. III. *Totum et integrum Christum ac verum sacramentum sub qualibet specie sumi.* 158

Insuper declarat, quamvis Redemptor noster, ut antea dictum est, in suprema illa coena hoc sacramentum in duabus speciebus instituerit [4]) et Apostolis tradiderit, tamen fatendum esse, etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum [5]) verumque sacramentum sumi, ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui unam speciem solam accipiunt.

C. IV. *Parvulos non obligari ad communionem sacramentalem.*

Denique eadem sancta synodus docet [6]), parvulos usu rationis carentes nulla obligari necessitate ad sacramentalem eucharistiae communionem, siquidem per baptismi lavacrum regenerati [7]) et Christo incorporati adeptam iam filiorum Dei gratiam in illa aetate amittere non possunt. Neque ideo tamen damnanda est antiquitas, si eum morem in quibusdam locis aliquando servavit. Ut enim sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt, ita certe eos nulla salutis necessitate id fecisse sine controversia credendum est.

Sess. XXI. 1) 1 Cor. IV. 1. — 2) 1 Cor. XI. 34. — 3) conc. Constantiens. Sess. XIII. — 4) cf. loc. alleg. pag. antec. not. 3. — 5) cf. supr. Sess. XIII. de euch. c. 3. et can. 3. — 6) cf. infr. ead. can. 4. — 7) Tit. III. 5.

159 **DE COMMUNIONE SUB UTRAQUE SPECIE ET PARVULORUM.**

Can. I. Si quis dixerit [1]), ex Dei praecepto vel necessitate salutis omnes et singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimi eucharistiae sacramenti sumere debere: anathema sit.

Can. II. Si quis dixerit [2]), sanctam ecclesiam catholicam non iustis causis et rationibus adductam fuisse, ut laicos atque etiam clericos non conficientes sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse: anathema sit.

Can. III. Si quis negaverit [3]), totum et integrum Christum omnium gratiarum fontem et auctorem sub una panis specie sumi, quia, ut quidam falso asserunt, non secundum ipsius Christi institutionem sub utraque specie sumatur: anathema sit.

Can. IV. Si quis dixerit, parvulis [4]), antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse eucharistiae communionem: anathema sit.

Duos vero articulos alias propositos [5]), nondum tamen excussos, videlicet: an rationes, quibus sancta catholica ecclesia adducta fuit, ut communicaret laicos atque etiam non celebrantes sacerdotes sub una tantum panis specie, ita sint
160 retinendae, ut nulla ratione calicis usus cuiquam sit permittendus; et: an, si honestis et Christianae caritati consentaneis rationibus concedendus alicui vel nationi vel regno calicis usus videatur, sub aliquibus conditionibus concedendus sit, et quaenam sint illae; eadem sancta synodus in aliud tempus, oblata sibi quamprimum occasione, examinandos atque definiendos reservat.

DECRETUM DE REFORMATIONE.

Eadem sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem apostolicae sedis legatis, ad Dei omnipotentis laudem et sanctae ecclesiae ornamentum ea, quae sequuntur, de reformationis negotio in praesenti statuenda esse censuit.

Sess. XXI. 1) cf. supr. ead. c. 1. — 2) cf. cap. cit. — 3) cf. supr. c. 3. Sess. XIII. de euch. c. 3. et can. 3. — 4) cf. supr. c. 4. — 5) cf. Sess. XIII. extr. et infr. Sess. XXII. in decr. fin.

C. I. *Episcopi gratis cum ordines conferant, tum dimissorias et testimoniales literas dent, pro quibus eorum ministri nihil prorsus, notarii autem quod in decreto praefinitum est accipiant.*

Quoniam ab ecclesiastico ordine omnis avaritiae suspicio
abesse debet, nihil pro collatione quorumcunque ordinum,
etiam clericalis tonsurae, nec pro literis dimissoriis aut testi- 161
monialibus, nec pro sigillo, nec alia quacunque de causa, etiam sponte oblatum, episcopi et alii ordinum collatores, aut eorum ministri quovis praetextu accipiant. Notarii vero in iis tantum locis, in quibus non viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi, pro singulis literis dimissoriis aut testimonialibus decimam tantum unius aurei partem accipere possint, dummodo eis nullum salarium sit constitutum pro officio exercendo. Nec episcopo ex notarii commodis aliquod emolumentum ex eisdem ordinum collationibus directe vel indirecte provenire possit. Tunc enim gratis operam suam eos praestare omnino teneri decernit, contrarias taxas, ac statuta et consuetudines, etiam immemorabiles, quorumcunque locorum, quae potius abusus et corruptelae simoniacae pravitati faventes nuncupari possunt, penitus cassando et interdicendo, et qui secus fecerint, tam dantes quam accipientes, ultra divinam ultionem poenas a iure [1]) inflictas ipso facto incurrant.

C. II. *Arceantur a sacris ordinibus qui non habent unde vivere possint.*

Quum non deceat eos, qui divino ministerio adscripti
sunt, cum ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem
quaestum exercere, compertumque sit, complures plerisque
in locis ad sacros ordines nullo fere delectu admitti, qui
variis artibus ac fallaciis confingunt se beneficium ecclesiasti-
cum aut etiam idoneas facultates obtinere: statuit sancta syn- 162
odus, ne quis deinceps clericus saecularis, quamvis alias sit idoneus moribus, scientia et aetate, ad sacros ordines promoveatur, nisi prius legitime constet, eum beneficium ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat, pacifice possidere. Id vero beneficium resignare non possit, nisi facta mentione, quod ad illius beneficii titulum sit promotus; neque ea resignatio admittatur, nisi constito, quod aliunde vivere commode possit; et aliter facta resignatio nulla sit. Patrimonium vero vel pensionem obtinentes ordinari posthac non

Sess. XXI. 1) c. 6. C. I. qu. 1. (Gelas.) c. 8. ead. (conc. Chalc.) c. 101. ib. (conc. Tol. XI.) c. 107. ib. (Nicol. II. in conc. Rom.) c. 113. ib. (Gregor. VII. in conc. Rom.) cf. c. 14. C. II. qu. 5. et c. 4. X. de sim. V. 3. (Gregor. I.) c. 5. X. eod. (id.) c. 11. 13. eod. (Alex. III.) c. 30. ib. (Innoc. III.) et al.

possint, nisi illi, quos episcopus iudicaverit assumendos pro necessitate vel commoditate ecclesiarum suarum; eo quoque prius perspecto, patrimonium illud vel pensionem vere ab eis obtineri, taliaque esse, quae eis ad vitam sustentandam satis sint. Atque illa deinceps sine licentia episcopi alienari aut exstingui vel remitti nullatenus possint, donec beneficium ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel aliunde habeant unde vivere possint; antiquorum canonum [1]) poenas super his innovando.

C. III. *Ratio distributiones quotidianas augendi praescribitur; quibus debeantur; non servientium contumacia punitur.*

Quum beneficia ad divinum cultum atque ecclesiastica munia obeunda sint constituta [2]), ne qua in parte minuatur divinus cultus, sed ei debitum omnibus in rebus obsequium praestetur: statuit sancta synodus in ecclesiis tam cathedralibus quam collegiatis, in quibus nullae sunt distributiones quotidianae [3]), vel ita tenues, ut verisimiliter negligantur,
163 tertiam partem fructuum et quorumcunque proventuum et obventionum tam dignitatum quam canonicatuum, personatuum, portionum et officiorum separari debere, et in distributiones quotidianas converti, quae inter dignitates obtinentes et ceteros divinis interessentes proportionabiliter iuxta divisionem ab episcopo, etiam tanquam apostolicae sedis delegato, in ipsa prima fructuum deductione faciendam dividantur, salvis tamen consuetudinibus earum ecclesiarum, in quibus non residentes seu non servientes nihil vel minus tertia parte percipiunt; non obstantibus exemptionibus, ac aliis consuetudinibus, etiam immemorabilibus, et appellationibus quibuscunque. Crescenteque [4]) non servientium contumacia liceat contra eos procedere iuxta iuris ac sacrorum canonum dispositionem.

C. IV. *Coadiutores curae animarum quando sint assumendi. Ratio novas parochias erigendi traditur.*

Episcopi, etiam tanquam apostolicae sedis delegati, in omnibus ecclesiis parochialibus vel baptismalibus, in quibus populus ita numerosus sit, ut unus rector non possit sufficere ecclesiasticis sacramentis ministrandis et cultui divino peragendo, cogant rectores, vel alios, ad quos pertinet, sibi tot

Sess. XXI. 1) cf. 2. X. de praeb. III. 5. (Epit. Nov. Iul.) c. 4. ib. (conc. Lat. III.) c. 16. et 23. ib. (Innoc. III.) c. 37. h. t. in VIto III. 4. (Bonif. VIII.) — 2) cf. c. 15. in VIto de rescr. I. 3. (Bonif. VIII.) — 3) cf. Sess. XXII. c. 3. de ref. — 4) cf. c. 16. 17. X. de cler. non res. III. 4. (Greg. IX.) et Sess. XXIII. de ref. c. 1.

sacerdotes ad hoc munus adiungere, quot sufficiant ad sacramenta exhibenda et cultnm divinum celebrandum. In iis vero, in quibus ob locorum distantiam sive difficultatem parochiani sine magno incommodo ad percipienda sacramenta et divina officia audienda accedere non possunt, novas parochias, etiam invitis rectoribus, iuxta formam constitutionis Alexandri III. [1]),
qnae incipit: *Ad audientiam*, constituere possint. Illis autem 164
sacerdotibus, qui de novo erunt ecclesiis noviter erectis praeficiendi, competens assignetur portio arbitrio episcopi ex fructibus ad ecclesiam matricem quomodocunque pertinentibus; et, si necesse fuerit, compellere possit populum ea subministrare, quae sufficiant ad vitam dictorum sacerdotum sustentandam; quacunque reservatione generali vel speciali vel affectione super dictis ecclesiis non obstantibus. Neque huiusmodi ordinationes et erectiones possint tolli nec impediri ex quibuscnnque provisionibus, etiam vigore resignationis, aut quibusvis aliis derogationibus vel suspensionibus.

C. V. ***Possunt episcopi facere uniones perpetuas in casibus a iure permissis.***

Ut etiam ecclesiarum status, ubi sacra Deo officia ministrantur, ex dignitate conservetur, possint episcopi, etiam tanquam apostolicae sedis delegati, iuxta formam iuris, sine tamen praeiudicio obtinentium, facere uniones [2]) perpetuas quarumcunqne ecclesiarum parochialium et baptismalium, et aliorum beneficiorum curatorum vel non curatorum cum curatis propter earum paupertatem et in ceteris casibus a iure permissis, etiam si dictae ecclesiae vel beneficia essent generaliter vel specialiter reservata aut qualitercunque affecta. Quae nniones etiam non possint revocari, nec quoqno modo iufringi vigore cuiuscunque provisionis, etiam ex causa resignationis, aut derogationis aut suspensionis.

C. VI. ***Imperitis parochis vicarii assignata parte fructuum deputentur; in scandalo perseverantes privari beneficiis possint.*** 165

Quia illiterati [3]) et imperiti parochialium ecclesiarum rectores sacris minus apti sunt officiis, et alii propter eorum vitae turpitudinem potius destruunt quam aedificant, episcopi, etiam tánqnam apostolicae sedis delegati, eisdem illiteratis et

---

Sess. XXI. 1) c. 3. X. de eccl. aedif. III. 48. et infr. inter const. ex ant. iure desumpt per conc. Trid. innovatas. — 2) cf. c. 8. X. de excess. prael. V. 33. (Alex. III.) et Sess. XIV. de ref. c. 9. Sess. XXIV. c. 13. — 3) cf. c. 1. D. XXXVI. (Gelas.) c. 1. D. XXXVIII. (conc. Tol. IV.) c. 18. X. de renunc. I. 9. (Innoc. III.)

imperitis, si alias honestae vitae sint, coadiutores aut vicarios pro tempore deputare, partemque fructuum eisdem pro sufficienti victu assignare, vel aliter providere possint, quacunque appellatione et exemptione remota. Eos vero [1]), qui turpiter et scandalose vivunt, postquam praemoniti fuerint, coerceant ac castigent, et, si adhuc incorrigibiles in sua nequitia perseverent, eos beneficiis iuxta sacrorum canonum constitutiones, exemptione et appellatione quacunque remota, privandi facultatem habeant.

C. VII. *Episcopi transferant beneficia ex ecclesiis, quae nequeunt restaurari; alias vero reparari curent; quid in hoc servandum sit.*

Quum illud quoque valde curandum sit, ne ea, quae sa-
166 cris ministeriis dicata sunt, temporum iniuria obsolescant et ex hominum memoria excidant, episcopi, etiam tanquam apostolicae sedis delegati, transferre possint beneficia simplicia, etiam iuris patronatus, ex ecclesiis, quae vetustate vel alias collapsae sint, et ob eorum inopiam nequeant instaurari, vocatis iis, quorum interest, in matrices aut alias ecclesias locorum eorundem seu viciniornm arbitrio suo; atque in eisdem ecclesiis erigant altaria vel capellas sub eisdem invocationibus, vel in iam erecta altaria vel capellas transferant cum omnibus emolumentis et oneribus prioribus ecclesiis impositis. Parochiales vero ecclesias, etiam si iuris patronatus sint, ita collapsas refici et instaurari procurent ex fructibns et proventibus quibuscunque [2]), ad easdem ecclesias quomodocnnque pertinentibus. Qui si non fuerint sufficientes, omnes patronos et alios, qui fructns aliqnos ex dictis ecclesiis provenientes percipiunt, aut, in illorum defectum, parochianos omnibus remediis opportunis ad praedicta cogant, quacunque appellatione, exemptione et contradictione remota. Quod si nimia egestate omnes laborent, ad matrices seu viciniores ecclesias transferantur, cum facultate tam dictas parochiales quam alias ecclesias dirutas in profanos usns non sordidos, erecta tamen ibi cruce, convertendi.

C. VIII. *Monasteria commendata, in quibus non viget regularis observantia, et beneficia quaecunque quotannis ab episcopis visitentur.*

Quaecunque in dioecesi ad Dei cultum spectant, ab ordinario diligenter curari, atque iis, ubi oportet, provideri

Sess. XXI. 1) cf. c. 13. 14. 15. X. de vita et hon. cler. III. 1. (conc Lat. IV.) — 2) c. 1. (conc. Mogunt.) c. 4. (Alex. III.) de eccl. aedif. III. 38.

aequum est. Propterea commendata monasteria, etiam abbatiae, 167 prioratus et praepositurae nuncupatae, in quibus non viget regularis observantia, nec non beneficia tam curata quam non curata, saecularia et regularia, qualitercunque commendata, etiam exempta, ab episcopis, etiam tanqnam apostolicae sedis delegatis, annis singulis visitentur[1]; curentque iidem episcopi congruentibus remediis, etiam per sequestrationem fructuum, ut quae renovatione indigent aut restauratione reficiantur, et cura animarum, si qua illis vel eorum annexis immineat, aliaque debita obsequia recte exerceantur; appellationibus quibuscunque, privilegiis, consuetudinibus, etiam immemorabili tempore praescriptis, conservatoriis, iudicum deputationibus, et eorum inhibitionibus non obstantibus. Et, si in eis vigeret observantia regularis[2], provideant episcopi paternis admonitionibus, ut eorum regularium superiores iuxta eorum regularia instituta debitam vivendi rationem observent et observari faciant, et sibi subditos in officio contineant ac moderentur. Quod si admoniti intra sex menses eos non visitaverint vel correxerint, tunc iidem episcopi, etiam ut delegati sedis apostolicae, eos visitare possint et corrigere, prout ipsi superiores possent iuxta eorum instituta; quibuscunque appellationibus, privilegiis et exemptionibus penitus remotis et non obstantibus.

C. IX. ***Quaestorum eleemosynarum nomen et usus tollitur. Indulgentias et spirituales gratias ordinarii publicent. Duo de capitulo eleemosynas gratis accipiant.***

Quum multa a diversis antea conciliis, tam Lateranensi[3] 168 ac Lugdunensi, quam Viennensi[4], adversus pravos eleemosynarum quaestorum[5] abusus remedia tunc adhibita posterioribus temporibus reddita fuerint inutilia, potiusque eorum malitia ita quotidie magno fidelium omnium scandalo et querela excrescere deprehendatur, ut de eorum emendatione nulla spes amplius relicta videatur: statuit, ut posthac in quibuscunque Christianae religionis locis eorum nomen atque usus penitus aboleatur, nec ad officium huiusmodi exercendum ullatenus admittantur; non obstantibus privilegiis, ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, piis locis et quibusvis

---

Sess. XXI. 1) cf. Sess. VII. de ref. c. 8. Sess. XXIV. de ref. c. 9. Sess. XXV. de regular. et mon. c. 20. — 2) cf. Sess. XXV. cap. cit. — 3) c. 62. X. de poenit. V. 38. — 4) Clem. 2. h. t. V. 9. — 5) cf. Sess. V. de ref. c. 2. Sess. XXV. decr. de indulg.

cuiuscunque gradus, status et dignitatis personis concessis, aut consuetudinibus etiam immemorabilibus. Indulgentias vero aut alias spirituales gratias, quibus non ideo Christi fideles decet privari, deinceps per ordinarios locorum, adbibitis duobus de capitulo, debitis temporibus populo publicandas esse decernit. Quibus etiam eleemosynas atque oblata sibi caritatis subsidia, nulla prorsus mercede accepta, fideliter colligendi facultas datur, ut tandem coelestes hos ecclesiae thesauros non ad quaestum, sed ad pietatem exerceri omnes vere intelligant.

Indictio futurae sessionis.

Sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem apostolicae sedis legatis, statuit et decrevit, proximam futuram sessionem habendam et celebrandam esse feria quinta post octavam festi Nativitatis beatae Mariae Virginis, quae erit decima septima mensis Septembris proxime futuri; hoc tamen adiecto, quod dictum terminum, ac unicuique sessioni
169 in posterum praefigendum, ipsa sancta synodus pro eius arbitrio et voluntate, sicuti rebus concilii putaverit expedire, etiam in generali congregatione restringere et prorogare libere possit et valeat.

SESSIO XXII.

QUAE EST SEXTA

SUB PIO IV. PONT. MAX.,

CELEBRATA

DIE XVII. SEPTEMBRIS MDLXII.

DOCTRINA DE SACRIFICIO MISSAE.

Sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem apostolicae sedis legatis, ut vetus, absoluta atque omni ex parte perfecta de magno eucharistiae mysterio in sancta catholica ecclesia fides atque doctrina retineatur, et in sua puritate propulsatis erroribus atque haeresibus conservetur, de ea, quatenus verum et singulare sacrificium est, Spiritus sancti illustratione edocta, haec, quae sequuntur, docet, declarat et fidelibus populis praedicanda decernit.

C. I. *De institutione sacrosancti missae sacrificii.*

Quoniam sub priori testamento, teste Apostolo Paulo,
propter Levitici sacerdotii imbecillitatem consummatio non
erat, oportuit, Deo Patre misericordiarum ita ordinante, sa-
cerdotem alium secundum ordinem Melchisedech [1]) surgere,
Dominum nostrum Iesum Christum, qui posset omnes, quot-
quot sanctificandi essent, consummare et ad perfectum addu- 170
cere. Is igitur Deus et Dominus noster, et si semel se ip-
sum in ara crucis, morte intercedente, Deo Patri oblaturus
erat, ut aeternam illic redemptionem operaretur, quia tamen
per mortem sacerdotium eius exstinguendum non erat [2]), in
coena novissima, qua nocte tradebatur, ut dilectae sponsae
suae ecclesiae visibile, sicut hominum natura exigit, relin-
queret sacrificium, quo cruentum illud semel in cruce per-
agendum repraesentaretur, eiusque memoria in finem usque
saeculi permaneret [3]), atque illius salutaris virtus in remissio-
nem eorum, quae a nobis quotidie committuntur, peccatorum
applicaretur, sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se
in aeternum constitutum declarans [4]), corpus et sanguinem
suum sub speciebus panis et vini Deo Patri obtulit, ac sub
earundem rerum symbolis Apostolis, quos tunc novi testa-
menti sacerdotes constituebat, ut sumerent, tradidit, et eis-
dem, eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent,
praecepit per haec verba: *Hoc facite in meam commemo-
rationem* [5]), uti semper catholica ecclesia intellexit et docuit.
Nam celebrato veteri pascha, quod in memoriam exitus de
Aegypto multitudo filiorum Israel immolabat [6]), novum insti-
tuit pascha se ipsum, ab ecclesia per sacerdotes sub signis
visibilibus immolandum in memoriam transitus sui ex hoc
mundo ad Patrem, quando per sui sanguinis effusionem nos
redemit, eripuitque [7]) de potestate tenebrarum, et in regnum
suum transtulit. Et haec quidem illa munda oblatio est, quae
nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari potest;
quam Dominus per Malachiam [8]) nomini suo, quod magnum
futurum esset in gentibus, in omni loco mundam offerendam
praedixit, et quam non obscure innuit Apostolus Paulus Co-
rinthiis scribens [9]), quum dicit, non posse eos, qui partici- 171
patione mensae daemoniorum polluti sint, mensae Domini

Sess. XXII. 1) Hebr VII. 11. — 2) Hebr. VII. 24. — 3) 1 Cor. XI. 24. seqq. — 4) Psalm. CIX. 4. — 5) Luc. XXII. 19. 1 Cor. l. c. — 6) Exod. XIII. — 7) Coloss. I. 13. — 8) Malach. I. 11. — 9) 1 Cor. X. 20 seq.

participes fieri, per mensam altare utrobique intelligens. Haec denique illa est, quae per varias sacrificiorum [1] naturae et legis tempore similitudines figurabatur, utpote quae bona omnia per illa significata velut illorum omnium consummatio et perfectio complectitur.

C. II. *Sacrificium missae est propitiatorium tam pro vivis quam pro defunctis.*

Et quoniam in divino hoc sacrificio, quod in missa peragitur, idem ille Christus continetur, et incruente immolatur, qui in ara crucis semel se ipsum cruente obtulit [2]), docet sancta synodus, sacrificium istud vere propitiatorium esse, per ipsumque fieri, ut, si cum vero corde et recta fide, cum metu et reverentia, contriti ac poenitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, et gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Huius quippe oblatione placatus Dominus gratiam et donum poenitentiae concedens, crimina et peccata etiam ingentia dimittit. Una enim eademque est hostia, idem nunc offerens sacerdotum ministerio, qui se ipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa. Cuius quidem oblationis cruentae, inquam, fructus per hanc incruentam uberrime percipiuntur, tantum abest, ut illi per hanc quovis modo derogetur. Quare non solum pro fidelium vivorum peccatis, poenis, satisfactionibus et aliis necessitatibus, sed et pro defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis [3]) rite iuxta Apostolorum traditionem offertur.

172 C. III. *De missa in honorem sanctorum.*

Et quamvis in honorem et memoriam sanctorum nonnullas interdum missas ecclesia celebrare consueverit [4]), non tamen illis sacrificium offerri docet, sed Deo soli, qui illos coronavit; unde nec sacerdos dicere solet: Offero tibi sacrificium, Petre, vel Paule, sed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in coelis, quorum memoriam facimus in terris.

C. IV. *De canone missae.*

Et quum sancta sancte administrari conveniat, sitque hoc omnium sanctissimum sacrificium, ecclesia catholica, ut

---

Sess. XXII. 1) Gen. IV. 4. XII. 8. et al. — 2) Hebr. IX. 28. — 3) cf. infr. can. 3. et Sess. XXV. in pr. — 4) cf. infr. can. 5. et Sess. XXV. de invoc. sanct.

digne reverenterque offerretur ac perciperetur, sacrum canonem multis ante saeculis instituit[1]), ita ab omni errore purum, ut nihil in eo contineatur, quod non maxime sanctitatem ac pietatem quandam redoleat, mentesque offerentium iu Deum erigat. Is enim constat cum ex ipsis Domini verbis, tum ex Apostolorum traditionibus, ac sanctorum quoque Pontificum piis institutionibus.

C. V. *De missae caeremoniis et ritibus.* 173

Quumque natura hominum ea sit, nt non facile queat sine adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem sustolli, propterea pia mater ecclesia ritus quosdam, ut scilicet quaedam submissa voce, alia vero elatiore in missa pronunciarentur, instituit, caeremonias item adhibuit[2]), ut mysticas benedictiones, lumina, thymiamata, vestes, aliaque id genns multa ex apostolica disciplina et traditione, quo et maiestas tanti sacrificii commendaretur, et mentes fidelium per haec visibilia religionis et pietatis signa ad rerum altissimarum, quae in hoc sacrificio latent, contemplationem excitarentur.

C. VI. *De missa, in qua solus sacerdos communicat.*

Optaret quidem sacrosancta synodus, ut in singulis missis
fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam eucharistiae perceptione communicarent, quo
ad eos sanctissimi huius sacrificii fructus uberior proveniret;
nec tamen, si id non semper fiat, propterea missas illas, in
quibus solns sacerdos sacramentaliter communicat, ut privatas
et illicitas damnat, sed probat atque adeo commendat, siquidem illae quoque missae vere communes censeri debent;
partim, quod in eis populus spiritualiter communicet, partim
vero, quod a publico ecclesiae ministro non pro se tantum, 174
sed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Christi pertinent,
celebrentur.

C. VII. *De aqua miscenda vino in calice offerendo.*

Monet deinde sancta synodus, praeceptum esse ab ecclesia sacerdotibus, nt aquam vino in calice offerendo miscerent[3]), tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur,

---

Sess. XXII. 1) cf. c. 1. D. c. XLVII. seqq. et c. 6. X. de celebr. miss. III. 41. (Innoc. III.) — 2) cf. infr. can. 7. — 3) cf. c. 4. 5. D. II. de cons. (conc. Carth. III.) c. 7. ead. (conc. Brac. III.) cit. c. 6. X. de celebr. miss.

tum etiam quia e latere eius aqua simul cnm sanguine exierit[1]; quod sacramentum hac mixtione recolitur, et, quum aquae in Apocalypsi beati Ioannis populi dicantur[2]), ipsius populi fidelis cum capite Christo unio repraesentatur.

C. VIII. *Missa vulgari lingua non celebretur. Eius mysteria populo explicentur.*

Etsi missa magnam contineat populi fidelis eruditionem, non tamen expedire visum est Patribus, ut vulgari passim lingua celebraretur. Quamobrem, retento ubique cuiusque ecclesiae antiquo et a sancta Romana ecclesia omnium ecclesiarum matre et magistra probato ritu, ne oves Christi esuriant, neve parvuli panem petant[3]), et non sit qui frangat
175 eis, mandat sancta synodus pastoribus[4]) et singulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter missarum celebrationem vel per se vel per alios ex iis, quae in missa leguntur, aliquid exponant, atque inter cetera sanctissimi huius sacrificii mysterium aliquod declarent, diebus praesertim dominicis et festis.

C. IX. *Prolegomenon canonum sequentium.*

Quia vero adversus veterem hanc in sacrosancto evangelio, Apostolorum traditionibus sanctorumque Patrum doctrina fundatam fidem hoc tempore multi disseminati sunt errores, multaque a multis docentur et disputantur, sancta synodus, post multos gravesque his de rebus mature habitos tractatus, unanimi omnium consensu, quae huic purissimae fidei, sacraeque doctrinae adversantur, damnare et a sancta ecclesia eliminare per subiectos hos canones constituit

---

DE SACRIFICIO MISSAE.

Can. I. Si quis dixerit, in missa non offerri Deo verum et proprium sacrificium, aut quod offerri non sit aliud quam nobis Christum ad manducandum dari: anathema sit.

Can. II. Si quis dixerit, illis verbis[5]): *Hoc facite in meam commemorationem,* Christum non instituisse Apostolos sacerdotes[6]); aut non ordinasse, ut ipsi aliique sacerdotes offerrent corpus et sanguinem suum: anathema sit.

Sess. XXII. 1) Ioan. XIX. 34. — 2) Apoc. XVII. 1. et 15. — 3) Thren. IV. 4. — 4) cf. Sess. V. de ref. c. 2. Sess. XXIV. de ref. c. 7. — 5) 1 Cor. XI. 25. — 6) cf. supr. c. 1.

Can. III. Si quis dixerit, missae sacrificium tantum esse 176
laudis et gratiarum actionis, aut nudam commemorationem
sacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium[1]; vel
soli prodesse sumenti; neque pro vivis et defunctis pro peccatis, poenis, satisfactionibus et aliis necessitatibus offerri debere: anathema sit.

Can. IV. Si quis dixerit, blasphemiam irrogari sanctissimo Christi sacrificio in cruce peracto per missae sacrificium, aut illi per hoc derogari: anathema sit.

Can. V. Si quis dixerit, imposturam esse, missas celebrare in honorem sanctorum[2], et pro illorum intercessione apud Deum obtinenda, sicut ecclesia intendit: anathema sit.

Can. VI. Si quis dixerit, canonem missae errores continere[3], ideoque abrogandum esse: anathema sit.

Can. VII. Si quis dixerit[4], caeremonias, vestes et externa signa, quibus in missarum celebratione ecclesia catholica utitur, irritabula impietatis esse magis quam officia pietatis: anathema sit.

Can. VIII. Si quis dixerit, missas, in quibus solus sa-
cerdos sacramentaliter communicat[5], illicitas esse ideoque 177
abrogandas: anathema sit.

Can. IX. Si quis dixerit, ecclesiae Romanae ritum, quo submissa voce pars canonis et verba consecrationis proferuntur, damnandum esse[6]: aut lingua tantum vulgari missam celebrari debere; aut aquam non miscendam esse vino in calice offerendo[7], eo quod sit contra Christi institutionem: anathema sit.

DECRETUM DE OBSERVANDIS ET EVITANDIS IN CELEBRATIONE MISSAE.

Quanta cura adhibenda sit, ut sacrosanctum missae sacrificium omni religionis cultu ac veneratione celebretur, quivis facile existimare poterit, qui cogitarit, maledictum in sacris literis[8] eum vocari, qui facit opus Dei negligenter. Quod si necessario fatemur, nullum aliud opus adeo sanctum ac divinum a Christi fidelibus tractari posse, quam hoc ipsum tremendum mysterium, quo vivifica illa hostia, qua Deo Patri reconciliati sumus, in altari per sacerdotes quotidie immolatur: satis etiam apparet, omnem operam et diligentiam in

---

Sess. XXII. 1) supr. c. 2. — 2) supr. c. 3. — 3) supr. c. 4. — 4) supr. c. 5. — 5) supr. c. 6. — 6) supr. c. 8. — 7) supr. c. 7. — 8) Ier. XLVIII. 10.

eo ponendam esse, ut quanta maxima fieri potest interiori cordis munditia et puritate [1]), atque exteriori devotionis ac pietatis specie peragatur. Quum igitur multa iam sive temporum vitio, sive hominum incuria et improbitate irrepsisse videantur, quae a tanti sacrificii dignitate aliena sunt, ut ei debitus honor et cultus ad Dei gloriam et fidelis populi aedificationem restituatur, decernit sancta synodus, ut ordinarii locorum episcopi ea omnia prohibere atque e medio tollere sedulo curent ac teneantur, quae vel avaritia, idolorum ser-
178 vitus [2]), vel irreverentia, quae ab impietate vix seiuncta esse potest, vel superstitio, verae pietatis falsa imitatrix, induxit.

Atque ut multa paucis comprehendantur, in primis, quod ad avaritiam pertinet, cuiusvis generis mercedum conditiones, pacta, et quicquid pro missis novis celebrandis datur, nec non importunas atque illiberales eleemosynarum exactiones potius quam postulationes, aliaque huiusmodi, quae a simoniaca labe vel certe a turpi quaestu non longe absunt, omnino prohibeant.

Deinde, ut irreverentia vitetur, singuli in suis dioecesibus interdicant, ne cui vago et ignoto sacerdoti missas celebrare liceat. Neminem praeterea, qui publice et notorie criminosus sit, aut sancto altari ministrare, aut sacris interesse permittant; neve patiantur privatis in domibus [3]), atque omnino extra ecclesiam, et ad divinum tantum cultum dedicata oratoria, ab eisdem ordinariis designanda et visitanda, sanctum hoc sacrificium a saecularibus aut regularibus quibuscunque peragi, ac nisi prius qui intersint decenter composito corporis habitu declaraverint, se mente etiam ac devoto cordis affectu, non solum corpore, adesse. Ab ecclesiis vero musicas eas, ubi sive organo sive cantu lascivum aut impurum aliquid miscetur, item saeculares omnes actiones, vana atque adeo profana colloquia, deambulationes, strepitus, clamores arceant, ut domus Dei vere domus orationis [4]) esse videatur ac dici possit.

Postremo, ne superstitionis locus aliquis detur, edicto
179 et poenis propositis caveant, ne sacerdotes aliis, quam debitis horis celebrent, neve ritus alios aut alias caeremonias et preces in missarum celebratione adhibeant, praeter eas, quae ab ecclesia probatae ac frequenti et laudabili usu receptae fuerint. Quarundam vero missarum et candelarum certum nu-

Sess. XXII. 1) cf. Sess. XIII. c. 7. de sacr. euch. — 2) c. Eph. V. 5. — 3) cf. c. 12. D. I. de cons. (conc. Mog.) c. 34. ead. (conc. Trull.) et al. — 4) Isa. LVI. 7. Matth. XXI. 13.

merum, qui magis a superstitioso cultu, quam a vera religione inventus est, omnino ab ecclesia removeant, doceantque populum, quis sit, et a quo potissimum proveniat sanctissimi huius sacrificii tam pretiosus ac coelestis fructus. Moneant etiam eundem populum, ut frequenter ad suas [1]) parochias, saltem diebus dominicis et maioribus festis, accedant. Haec igitur omnia, qnae summatim enumerata sunt, omnibus locorum ordinariis ita proponuntur, ut non solnm ea ipsa, sed quaecunque alia huc pertinere visa fuerint, ipsi pro data sibi a sacrosancta synodo potestate, ac etiam ut delegati sedis apostolicae prohibeant, mandent, corrigant, statuant, atque ad ea inviolate servanda censuris ecclesiasticis aliisque poenis, quae illorum arbitrio constituentur, fidelem populum compellant; non obstantibus privilegiis, exemptionibus, appellationibus ac consuetudinibus quibuscunque.

DECRETUM DE REFORMATIONE.

Eadem sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, praesidentibus in ea eisdem apostolicae sedis legatis, ut reformationis negotium prosequatur, haec in praesenti sessione statuenda censuit.

C. I. *Decreta de vita et honestate clericorum innovantur.* 180

Nihil est, quod alios magis ad pietatem et Dei cultum assidue instruat, quam eorum vita et exemplum [2]), qui se divino ministerio dedicarunt. Quum enim a rebus saeculi in altiorem sublati locum conspiciantur, in eos tanquam in speculum reliqui oculos coniiciunt, ex iisque sumunt quod imitentur. Quapropter sic decet omnino clericos in sortem Domini vocatos [3]) vitam moresque suos omnes componere [4]), ut habitu, gestu, incessu, sermone aliisque omnibus rebus nil nisi grave, moderatum ac religione plenum prae se ferant; levia etiam delicta, quae in ipsis maxima essent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem. Quum igitur, quo maiore in ecclesia Dei et utilitate et ornamento haec sunt, ita etiam diligentius sint observanda, statuit sancta synodus, ut quae alias a summis Pontificibus et a sacris conciliis de clericorum vita, honestate, cultu doctrinaque reti-

Sess. XXII. 1) cf. c. 35. D. I. de cons. (conc. Agath.) c. 4. 5. C. IX. qu. 2. et. c. 2. X. de paroch. III. 29. (conc. Nannet.) — 2) cf. infr. Sess. XXV. de ref. c. 1. — 3) cf. c. 1. D. XXI. (Isid.) — 4) cf. tot. tit. de vita et hon. cler. apud Greg., in VIto et in Clem. (III. 1.) Sess. XXV. de ref. in pr.

nenda, ac simul de luxu, comessationibus, choreis, aleis, lusibus, ac quibuscunque criminibus, nec non saecularibus negotiis fugiendis copiose ac salubriter sancita fuerunt, eadem in posterum iisdem poenis, vel maioribus arbitrio ordinarii imponendis observentur; nec appellatio executionem hanc, quae ad morum correctionem pertinet, suspendat. Si qua
181 vero ex his in desuetudinem abiisse compererint, ea quam primum in usum revocari et ab omnibus accurate custodiri studeant; non obstantibus consuetudinibus quibuscunque, ne subditorum neglectae emendationis ipsi condignas Deo vindice poenas persolvant.

C. II. *Quinam ad cathedrales ecclesias assumendi.*

Quicunque posthac ad ecclesias cathedrales erit assumendus, is non solum natalibus, aetate [1]), moribus et vita ac aliis, quae a sacris canonibus requiruntur, plene sit praeditus, verum etiam in sacro ordine antea saltem sex mensium spatio constitutus. Quarum rerum instructio, si eius notitia nulla aut recens in curia fuerit, a sedis apostolicae legatis seu nunciis provinciarum, aut eius ordinario, eoque deficiente a vicinioribus ordinariis sumatur. Scientia vero praeter haec eiusmodi polleat, ut muneris sibi iniungendi necessitati possit satisfacere. Ideoque antea in universitate studiorum magister, sive doctor aut licentiatus in sacra theologia vel iure canonico merito sit promotus, aut publico alicuius academiae testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur. Quod si regularis fuerit, a superioribus suae religionis similem fidem habeat. Praedicti autem omnes, unde instructio seu testificatio erit sumenda, haec fideliter et gratis referre teneantur; alioquin eorum conscientias graviter oneratas esse sciant, ac Deum et superiores suos habebunt ultores.

182 C. III. *Statuendae distributiones quotidianae ex tertia parte quorumcunque fructuum; portio absentium quibus cedat; certi casus excepti.*

Episcopi, etiam tanquam delegati apostolici, ex fructibus et proventibus quibuscunque omnium dignitatum, personatuum et officiorum, in ecclesiis cathedralibus vel collegiatis existentium, tertiam partem in distributiones [2]), eorum arbitrio assignandas, dividere possint, ut scilicet, qui eas obtinent, si personaliter competens sibi servitium iuxta formam ab eisdem

---

Sess. XXII. 1) c. 5. D. I.1. (conc. Tol. IV.) c. 7. X. de elect. I. 6. (conc. Lat. III. 19.) c. 19. ib. (Innoc. III.) Sess. VII de ref. c. 1. Sess. XXIV. de ref. c. 1. et 12. — 2) cf. Sess. XXI. de ref. c. 3.

episcopis praescribendam quolibet die statuto non impleverint, illius diei distributionem amittant, nec eius quoquo modo dominium acquirant, sed fabricae ecclesiae, quatenus indigeat, aut alteri pio loco arbitrio ordinarii applicetur. Crescente vero contumacia contra eos iuxta sacrorum canonum constitutiones procedant[1]). Quod si alicui ex praedictis dignitatibus in ecclesiis cathedralibus vel collegiatis de iure seu consuetudine iurisdictio, administratio vel officium non competat, sed extra civitatem in dioecesi cura animarum immineat, cui is, qui dignitatem obtinet, incumbere voluerit: tunc pro tempore, quo in curata ecclesia resederit ac ministraverit, tanquam praesens sit ac divinis intersit, in ecclesiis cathedralibus ac collegiatis habeatur. Haec in iis tantum ecclesiis constituta intelligantur, in quibus nulla est consuetudo vel statutum, ut dictae dignitates non servientes aliquid amittant, quod ad tertiam partem dictorum fructuum et proventuum adscendat; non obstantibus consuetudinibus, etiam imme- 183
morabilibus, exemptionibus et constitutionibus, etiam iuramento et quavis auctoritate firmatis.

C. IV. *In ecclesia cathedrali vel collegiata sacro ordine non initiati vocem in capitulo non habeant. Qualitates et onera obtinentium beneficia in illis.*

Quicunque in cathedrali vel collegiata, saeculari vel regulari ecclesia, divinis mancipatus officiis, in subdiaconatus ordine saltem constitutus non sit, vocem in huiusmodi ecclesiis in capitulo non habeat, etiamsi hoc sibi ab aliis libere fuerit concessnm. Ii vero, qui dignitates, personatns, officia, praebendas, portiones ac quaelibet alia beneficia in dictis ecclesiis obtinent, aut in posterum obtinebunt, quibus onera varia sunt annexa, videlicet, ut alii missas, alii evangelium, alii epistolas dicant seu cantent, quocunque ii privilegio, exemptione, praerogativa, generis nobilitate sint insigniti, teneantur iusto impedimento cessante infra annum ordines suscipere requisitos; alioquin poenas incurrant iuxta constitutionem concilii Viennensis[2]), quae incipit: *Ut ii, qui*, quam praesenti decreto innovat. Cogantque episcopi eos diebus statutis dictos ordines per se ipsos exercere[3]), ac cetera omnia officia, quae debent, in cultu divino praestare, sub eisdem et aliis etiam gravioribus poenis, arbitrio eorum impo-

---

Sess. XXII. 1) cf. Sess. XXI. c. cit. et loc. pag. 112. alleg. n. 4. — 2) Clem. c. 2. de aet. et qual. et ord. praef. I. 6. et infr. inter const. ex ant. iure desumpt. per conc. Trid. innovatas. — 3) cf. Sess. XXIV. de ref. c. 12.

nendis. Nec aliis in posterum fiat provisio, nisi iis, qui iam aetatem et ceteras habilitates integre habere dignoscantur; aliter irrita sit provisio.

184 C. V. *Dispensationes extra curiam episcopo committantur et ab eo examinentur.*

Dispensationes, quacunque auctoritate concedendae, si extra Romanam curiam committendae erunt, committantur ordinariis illorum, qui eas impetraverint; eae vero, quae gratiose concedentur, suum non sortiantur effectum, nisi prius ab eisdem, tanquam delegatis apostolicis, summarie tantum et extraiudicialiter cognoscatur, expressas preces subreptionis vel obreptionis vitio non subiacere.

C. VI. *Circumspecte commutandae ultimae voluntates.*

In commutationibus ultimarum voluntatum, quae non nisi ex iusta et necessaria causa fieri debent[1]), episcopi, tanquam delegati sedis apostolicae, summarie et extraiudicialiter cognoscant, nihil in precibus tacita veritate vel suggesta falsitate fuisse narratum, priusquam commutationes praedictae executioni demandentur.

C. VII. *Innovatur cap.* Romana *de appellationibus in Sexto.*

Legati et nuncii apostolici, patriarchae ac primates et metropolitani, in appellationibus ad eos interpositis in quibusvis causis, tam in admittendis appellationibus quam in conce-
185 dendis inhibitionibus post appellationem servare teneantur formam et tenorem sacrarum constitutionum, et praesertim Innocentii IV.[2]), quae incipit: *Romana;* quacunque consuetudine, etiam immemorabili, aut stylo vel privilegio in contrarium non obstantibus. Aliter inhibitiones et processus et inde secuta quaecunque sint ipso iure nulla.

C. VIII. *Episcopi pias omnium dispositiones exsequantur; quaecunque pia loca visitent, dummodo non sub immediata regum protectione sint.*

Episcopi[3]), etiam tanquam sedis apostolicae delegati, in casibus a iure concessis omnium piarum dispositionum tam in ultima voluntate quam inter vivos sint exsecutores; habeant ius visitandi hospitalia, collegia quaecunque, ac confraternitates laicorum, etiam quas scholas sive quocunque alio

---

Sess. XXII 1) cf. Sess. XXV. de ref. c. 4. — 2) c. 3. de app. in VIto II. 15. et infra l. c. — 3) cf. Clem. c. 2. de relig. dom. III. 11. (Clem. V.)

nomine vocant, (non tamen quae sub regum immediata protectione sunt, sine eorum licentia,) eleemosynas montis pietatis sive caritatis, et pia loca omnia, quomodocunque nuncupentur, etiamsi praedictorum locorum cura ad laicos pertineat, atque eadem pia loca exemptionis privilegio sint munita; ac omnia, quae ad Dei cultum aut animarum salutem seu pauperes sustentandos instituta sunt, ipsi ex officio suo iuxta sacrorum canonum statuta cognoscant[1]) et exsequantur, non obstantibus quacunque consuetudine, etiam immemorabili, privilegio aut statuto.

C. IX. *Administratores quorumcunque piorum locorum reddant rationem ordinario, nisi aliter in fundatione sit cautum.* 186

Administratores tam ecclesiastici quam laici fabricae cuiusvis ecclesiae, etiam cathedralis, hospitalis[2]), confraternitatis, eleemosynae montis pietatis et quorumcunque piorum locorum[3]), singulis annis teneantur reddere rationem administrationis ordinario; consuetudinibus et privilegiis quibuscunque in contrarium sublatis, nisi secus forte in institutione et ordinatione talis ecclesiae seu fabricae expresse cautum esset. Quod si ex consuetudine aut privilegio, aut ex constitutione aliqua loci aliis ad id deputatis ratio reddenda esset, tunc cum iis adhibeatur etiam ordinarius, et aliter factae liberationes dictis administratoribus minime suffragentur.

C. X. *Notarii episcoporum examini et iudicio subiaceant.*

Quum ex notariorum imperitia plurima damna et multarum occasio litium oriatur, possit episcopus quoscunque notarios, etiamsi apostolica, imperiali aut regia auctoritate creati fuerint, etiam tanquam delegatus sedis apostolicae, examinatione adhibita eorum sufficientiam scrutari, illisque non idoneis repertis, aut quandocunque in officio delinquentibus, 187
officii eius in negotiis, litibus et causis ecclesiasticis ac spiritualibus exercendi usum perpetuo aut ad tempus prohibere. Neque eorum appellatio interdictionem ordinarii suspendat.

C. XI. *Bonorum cuiuscunque ecclesiae aut pii loci occupatores puniuntur.*

Si quem clericorum vel laicorum, quacunque is dignitate, etiam imperiali aut regali, praefulgeat, in tantum malo-

---

Sess. XXII. 1) cf. c. 3. (Greg. I.) c. 6. (conc. Mog.) c. 17. 19. (Greg. IX.) X. de test. et ult. vol. III. 26. — 2) cf. Sess. VII. de ref. c. 15. — 3) cf. Clem. cit. pag. antec. not. 3. Sess. XXV. c. 8. de ref.

rum omnium radix cupiditas[1]) occupaverit, ut alicuius ecclesiae, seu cuiusvis saecularis vel regularis beneficii, montium pietatis, aliorumque piorum locorum iurisdictiones, bona, census ac iura, etiam feudalia et emphyteutica, fructus, emolumenta, seu quascunque obventiones, quae in ministrorum et pauperum necessitates converti debent, per se vel alios vi vel timore incusso, seu etiam per suppositas personas clericornm aut laicorum, seu quacunque arte aut quocunque quaesito colore in proprios usus convertere, illosque usurpare praesumpserit, seu impedire, ne ab iis, ad quos iure pertinent, percipiantur, is anathemati tamdiu subiaceat, quamdiu iurisdictiones, bona, res, iura, fructus et reditus, quos occupaverit, vel qui ad eum quomodocunque, etiam ex donatione suppositae personae, pervenerint, ecclesiae eiusque administratori sive beneficiato integre restituerit, ac deinde a Romano Pontifice absolutionem obtinuerit. Quod si eiusdem ecclesiae patronus fuerit, etiam iure patronatus ultra praedictas poenas
188 eo ipso privatus exsistat. Clericus vero, qui nefandae fraudis et usurpationis huiusmodi fabricator seu consentiens fuerit, eisdem poenis subiaceat, nec non quibuscunque beneficiis privatus sit, et ad quaecunque alia beneficia inhabilis efficiatur, et a suorum ordinum exsecutione etiam post integram satisfactionem et absolutionem sui ordinarii arbitrio suspendatur.

DECRETUM SUPER PETITIONE CONCESSIONIS CALICIS.

Insuper, quum eadem sacrosancta synodus superiori sessione duos articulos alias propositos[2]), et tum nondum discussos, videlicet: an rationes, quibus sancta catholica ecclesia adducta fuit, ut communicaret laicos atque etiam non celebrantes sacerdotes sub una panis specie, ita sint retinendae, ut nulla ratione calicis usus cuiquam sit permittendus; et: an, si honestis et Christianae caritati consentaneis rationibus concedendus alicui vel nationi vel regno calicis usus videatur, sub aliquibus conditionibus concedendus sit, et quaenam illae sint, in aliud tempus, oblata sibi occasione, examinandos atque definiendos reservaverit; nunc, eorum, pro quibus petitur, saluti optime consultum volens, decrevit, integrum negotium ad sanctissimum dominum nostrum esse referendum, prout praesenti decreto refert, qui pro sua singulari prudentia id

Sess. XXII. 1) 1 Tim. VI. 10. — 2) cf. Sess. XIII. in decr. prorog. et Sess. XXI. post. can. 4.

efficiat, quod utile reipublicae Christianae, et salutare petentibns usum calicis fore iudicaverit.

Indictio futurae sessionis.

Insuper eadem sacrosancta Tridentina synodus diem futurae sessionis ad feriam qnintam post octavam festivitatis omnium sanctorum, quae erit dies XII. mensis Novembris, 189
indicit, et in ea decernetur de sacramento ordinis, et de sacramento matrimonii etc.

Prorogata fuit sessio usque ad diem XV. *Iulii* MDLXIII.

SESSIO XXIII.
QUAE EST SEPTIMA
SUB PIO IV. PONT. MAX.,
CELEBRATA
DIE XV. MENSIS IULII MDLXIII.

VERA ET CATHOLICA DOCTRINA DE SACRAMENTO ORDINIS,

AD CONDEMNANDOS ERRORES NOSTRI TEMPORIS A SANCTA SYNODO TRIDENTINA DECRETA, ET PUBLICATA SESSIONE SEPTIMA.

C. I. *De institutione sacerdotii novae legis.*

Sacrificium et sacerdotium ita Dei ordinatione coniuncta sunt, nt utrumque in omni lege exstiterit. Qnum igitnr in novo testamento sanctum eucharistiae sacrificium visibile ex Domini institutione catholica ecclesia acceperit, fateri etiam oportet, in ea novum esse visibile et externnm sacerdotium, in quod vetus translatum est[1]). Hoc antem ab eodem Domino Salvatore nostro institutum esse, atque Apostolis eorumque successoribus in sacerdotio potestatem traditam consecrandi, offerendi et ministrandi corpus et sanguinem eius, nec non et peccata dimittendi et retinendi, sacrae literae ostendnnt, et catholicae ecclesiae traditio semper docuit.

C. II. *De septem ordinibus.* 190

Quum autem divina res sit tam sancti sacerdotii ministerium, consentaneum fuit, quo dignins et maiori cum veneratione exerceri posset, ut in ecclesiae ordinatissima dispo-

---

Sess. XXIII. 1) Hebr. VII. 12. seqq.

sitione plures et diversi essent ministrorum ordines[1]), qui sacerdotio ex officio deservirent, ita distributi, ut qui iam clericali tonsura insigniti essent per minores ad maiores adscenderent[2]). Nam non solum de sacerdotibus, sed et de diaconis sacrae literae apertam mentionem faciunt[3]), et quae maxime in illorum ordinatione attendenda sunt gravissimis verbis docent, et ab ipso ecclesiae initio sequentium ordinum nomina, atque uniuscuiusque eorum propria ministeria, subdiaconi scilicet, acolythi, exorcistae, lectoris et ostiarii in usu fuisse cognoscuntur, quamvis non pari gradu; nam subdiaconatus ad maiores ordines a Patribus[4]) et sacris conciliis refertur, in quibus et de aliis inferioribus frequentissime legimus.

C. III. *Ordinem vere esse sacramentum.*

Quum scripturae testimonio, apostolica traditione et Patrum unanimi consensu perspicuum sit, per sacram ordinationem, quae verbis et signis exterioribus perficitur, gratiam
191 conferri, dubitare nemo debet, ordinem esse vere et proprie unum ex septem sanctae ecclesiae sacramentis. Inquit enim Apostolus[5]): *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quae est in te, per impositionem manuum mearum. Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, et dilectionis et sobrietatis.*

C. IV. *De ecclesiastica hierarchia et ordinatione.*

Quoniam vero in sacramento ordinis[6]), sicut et in baptismo et confirmatione character imprimitur, qui nec deleri nec auferri potest, merito sancta synodus damnat eorum sententiam, qui asserunt, novi testamenti sacerdotes temporariam tantummodo potestatem habere, et semel rite ordinatos iterum laicos effici posse, si verbi Dei ministerium non exerceant. Quod si quis omnes Christianos promiscue novi testamenti sacerdotes esse, aut omnes pari inter se potestate spirituali praeditos affirmet, nihil aliud facere videtur, quam ecclesiasticam hierarchiam[7]), quae est ut castrorum acies ordinata[8]), confundere; perinde ac si contra beati Pauli[9]) doctrinam omnes Apostoli, omnes Prophetae, omnes Evangelistae, omnes

---

Sess. XXIII. 1) Matth. XVI. 19. Marc. XIV. 22—24. Luc. XXII. 19. seq. Ioan. XX. 22. seq. — 2) cf. infr. can. 2. — 3) Act. VI. 5. XXI. 8. 1 Tim. III. 8—10. — 4) cf. e. gr. Cyprian. ep. 55. Tertull. de praescr. I. 41. c. 11. D. XXXII. (Urban. II.) c. 12. ib. (id. in syn. Melph.) c. 4. D. LX. (id.) c. 9. X. de aet. et qual. et ord. praefic. I. 14. (Innoc. III.) — 5) 2 Tim. I. 6. seq. — 6) cf. Sess. VII. de sacr. can. 9. et infr. can. 4. — 7) cf. infr. can. 6. — 8) Cant. VI. 3. 9 — 9) 1 Cor. XII. 28. seqq. Eph. IV. 11.

pastores, omnes sint doctores. Proinde sacrosancta synodus
declarat, praeter ceteros ecclesiasticos gradus episcopos, qni
in Apostolorum locum successerunt, ad hunc hierarchicum ordinem
praecipue pertinere, et positos, sicut idem Apostolus
ait[1]), a Spiritu sancto regere ecclesiam Dei; eosque presbyteris
superiores esse, ac sacramentum confirmationis[2]) conferre,
ministros ecclesiae ordinare, atque alia pleraque per- 192
agere ipsos posse, quarum functionum potestatem reliqui
inferioris ordinis nullam habent. Docet insuper sacrosancta
synodus, in ordinatione episcoporum, sacerdotnm et ceterorum
ordinum nec popnli, nec cuiusvis saecnlaris potestatis et
magistratus consensum, sive vocationem, sive auctoritatem ita
requiri, ut sine ea irrita sit ordinatio; qnin potius decernit,
eos, qui tantnmmodo a populo, aut saeculari potestate ac magistratu
vocati et instituti ad haec ministeria exercenda adscendunt,
et qui ea propria temeritate sibi sumunt, omnes
non ecclesiae ministros, sed fures et latrones[3]) per ostium
non ingressos habendos esse. Haec sunt, quae generatim
sacrae synodo visum est Christi fideles de sacramento ordinis
docere. His autem contraria certis et propriis canonibus in
hunc, qui sequitnr, modum damnare constitnit, ut omnes adiuvante
Christo fidei regula utentes in tot errorum tenebris catholicam
veritatem facilius agnoscere et tenere possint.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

CAN. I. Si quis dixerit[4]), non esse in novo testamento sacerdotium visibile et externum, vel non esse potestatem aliquam consecrandi et offerendi verum corpus et sanguinem Domini, et peccata remittendi et retinendi[5]), sed officium tantum et nudum ministerium praedicandi evangelium; vel eos, qui non praedicant, prorsus non esse sacerdotes: anathema sit.

CAN. II. Si quis dixerit, praeter sacerdotium non esse 193
in ecclesia catholica alios ordines[6]), et maiores et minores,
per quos velut per gradus quosdam[7]) in sacerdotium tendatur:
anathema sit.

CAN. III. Si quis dixerit[8]), ordinem sive sacram ordinationem non esse vere et proprie sacramentum a Christo Domino institutum, vel esse figmentum quoddam humanum,

Sess. XXIII. 1) Act. XX. 28. — 2) cf. Sess. VII. de confirm. can. 3. — 3) Ioan. X. 1. — 4) cf. supr. c. 1. — 5) Matth. XVI. 19. Luc XXII. 19. seq. — 6) cf. supr. c. 2. — 7) (Zosim.) D. LXXVII. c. 3. ib. (Siric.) — infr. ead. de ref. c. 13. — 8) cf. supr. c. 3.

excogitatum a viris rerum ecclesiasticarum imperitis, aut esse tantum ritum quendam eligendi ministros verbi Dei et sacramentorum: anathema sit.

CAN. IV. Si quis dixerit, per sacram ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustra episcopos dicere: Accipe Spiritum sanctum; aut per eam non imprimi characterem; vel eum, qui sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse: anathema sit.

CAN. V. Si quis dixerit, sacram unctionem, qua ecclesia in sancta ordinatione utitur, non tantum non requiri, sed contemnendam et perniciosam esse, similiter et alias ordinis caeremonias: anathema sit.

CAN. VI. Si quis dixerit, in ecclesia catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex episcopis, presbyteris et ministris: anathema sit.

194 CAN. VII. Si quis dixerit, episcopos non esse presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi et ordinandi; vel eam, quam habent, illis esse cum presbyteris communem; vel ordines ab ipsis collatos sine populi vel potestatis saecularis consensu aut vocatione irritos esse; aut eos, qui nec ab ecclesiastica et canonica potestate rite ordinati, nec missi sunt, sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi et sacramentorum ministros: anathema sit.

CAN. VIII. Si quis dixerit, episcopos, qui auctoritate Romani Pontificis assnmuntur, non esse legitimos et veros episcopos, sed figmentum humanum: anathema sit.

DECRETUM DE REFORMATIONE.

Eadem sacrosancta Tridentina synodus, reformationis materiam prosequens, haec, quae sequuntur, in praesenti decernenda esse statuit et decernit.

C. I. *Rectorum ecclesiarum in residendo negligentia varie coercetur; animarum curae providetur.*

Quum praecepto divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere [1]), pro his sacrificium offerre, verbique divini praedicatione, sacramentorum administratione ac bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum aliarumque miserabilium personarum curam
195 paternam gerere, et in cetera munia pastoralia incumbere, quae omnia neqnaquam ab iis praestari et impleri possunt,

---

Sess. XXIII. 1) Ioan. X. 14. XXI. 15—17.

qui gregi suo non invigilant neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt[1]): sacrosancta synodus eos admonet et hortatur, ut divinorum praeceptorum memores factique forma gregis[2]) in iudicio et veritate pascant et regant. Ne vero ea, quae de residentia sancte et utiliter iam antea sub fel. rec. Paulo III. sancita fuerunt[3]), in sensus a sacrosanctae synodi mente alienos trahantur, ac si vigore illius decreti quinque mensibus continuis abesse liceat, illis inhaerendo declarat sacrosancta synodus, omnes patriarchalibus, primatialibus, metropolitanis ac cathedralibus ecclesiis quibuscunque quocunque nomine et titulo praefectos, etiam si sanctae Romanae ecclesiae cardinales sint, obligari ad personalem in sua ecclesia vel dioecesi residentiam, ubi iniuncto sibi officio defungi teneantur, neque abesse posse, nisi ex causis et modis infra scriptis. Nam quum Christiana caritas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens ecclesiae vel reipublicae utilitas aliquos nonnunquam abesse postulent et exigant, decernit eadem sacrosancta synodus, has legitimae absentiae causas a beatissimo Romano Pontifice, aut metropolitano, vel eo absente, suffraganeo episcopo antiquiori residente, qui idem metropolitani absentiam probare debebit, in scriptis esse approbandas; nisi quum absentia inciderit propter aliquod munus et reipublicae officium episcopatibus adiunctum, cuius quoniam causae sunt notoriae et interdum repentinae, ne eas quidem significari metropolitano necesse erit. Ad eundem tamen cum concilio provinciali spectabit iudicare de licentiis a se vel a suffraganeo datis, et videre, ne quis eo 196
iure abutatur, et ut poenis canonicis errantes puniantur. Interea meminerint discessuri[4]), ita ovibus suis providendum, ut, quantum fieri poterit, ex ipsorum absentia nullum damnum accipiant. Quoniam autem qui aliquantisper tantum absunt ex veterum canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversuri sunt: sacrosancta synodus vult, illud absentiae spatium singulis annis, sive continuum sive interruptum, extra praedictas causas nullo pacto debere duos aut ad summum tres menses excedere, et haberi rationem, ut id aequa ex causa fiat et absque ullo gregis detrimento; quod an ita sit, abscedentium conscientiae relinquit, quam sperat religiosam et timoratam fore, quum Deo corda pateant[5]), cuius opus

Sess. XXIII. 1) Ioan. X. 12. 13. — 2) 1 Petr. V. 2. 3. — 3) cf. supr. Sess. VI. de ref. c. 1. — 4) cf. c. 34. de elect. in VIto I. 6. (Bonif. VIII.) — Sess. VI. de ref. c. 2. extr. — 5) Psalm. VII. 10.

non frandulenter agere [1]) sno pericnlo tenentnr. Eosdem interim admonet et in Domino hortatur, ne per illius temporis spatinm, Dominici Adventus, Quadragesimae, Nativitatis, Resnrrectionis Domini, Pentecostes item, et Corporis Christi diebus, quibus refici maxime et in Domino gaudere pastoris praesentia oves debeant, ipsi ab ecclesia sna cathedrali ullo pacto absint [2]), nisi episcopalia mnnia in sua dioecesi eos alio vocent.

Si quis autem, qnod ntinam nunquam eveniat, contra huius decreti dispositionem abfuerit, statnit sacrosancta synodus, praeter alias poenas adversus non residentes sub Paulo III. impositas et innovatas [3]), ac mortalis peccati reatnm, qnem incurrit, enm pro rata temporis absentiae fructus suos non facere, nec tuta conscientia, alia etiam declaratione non secuta, illos sibi detinere posse, sed teneri, aut ipso cessante per superiorem ecclesiasticum, illos fabricae ecclesiarnm aut pauperibus loci erogare, prohibita quacnnqne conventione vel
191 compositione, quae pro fructibus male perceptis appellatnr, ex qua etiam praedicti frnctus in totnm, aut pro parte ei remitterentur; non obstantibus quibuscunqne privilegiis cuicunque collegio aut fabricae concessis.

Eadem omnino, etiam qnoad cnlpam, amissionem fructuum, et poenas de curatis inferioribus [4]) et aliis quibnscunque, qui beneficium aliqnod ecclesiasticum curam animarum habens obtinent, sacrosancta synodus declarat et decernit; ita tamen, ut, quandocunque eos causa prius per episcopnm cognita et probata abesse contigerit, vicarinm idoneum ab ipso ordinario approbandum cum debita mercedis assignatione relinquant. Discedendi autem licentiam in scriptis gratisque concedendam ultra bimestre tempus nisi ex gravi causa non obtineant. Quod si, per edictum citati etiam non personaliter, contumaces fuerint, liberum esse vult ordinariis, per censuras ecclesiasticas, et seqnestrationem et subtractionem frnctuum, aliaque iuris remedia, etiam nsque ad privationem, compellere, nec exsecntionem hanc quolibet privilegio, licentia, familiaritate, exemptione, etiam ratione cuiuscnnque beneficii, pactione, statuto, etiam iuramento vel quacunque auctoritate confirmato, consuetudine, etiam immemorabili, quae potius corruptela censenda est, sive appellatione aut inhibitione,

---

Sess. XXIII. 1) Ier. XLVIII. 10. — 2) cf. c. 29. C. VII. qu. 1. (conc. Agath.) — 3) cf. Sess. VI. de ref. c. 1. — 4) ib. c. 2.

etiam in Romana curia, vel vigore Eugenianae [1]) constitutionis suspendi posse. Postremo tam decretnm illud sub Panlo III. [2]), quam hoc ipsum in conciliis provincialibus et episcopalibus publicari sancta synodns praecipit; cupit enim quae adeo ex pastorum munere animarumque salnte sunt frequenter omnium anribus mentibusque infigi, ut in posterum Deo iuvante nulla temporum iniuria aut hominum oblivione aut desuetudine aboleantur.

C. II. *Ecclesiis praefecti consecrationis munus intra tres menses* 198
suscipiant; consecratio quo loco peragenda.

Ecclesiis cathedralibus seu superioribus qnocunque nomine ac titulo praefecti, etiamsi sanctae Romanae ecclesiae cardinales sint, si munus consecrationis intra tres menses [3]) non susceperint, ad fructunm perceptorum restitutionem teneantur; si intra totidem menses postea id facere neglexerint, ecclesiis ipso iure sint privati. Consecratio vero, si extra curiam Romanam fiat, in ecclesia, ad qnam promoti fuerint, aut in provincia, si commode fieri poterit, celebretur.

C. III. *Episcopi extra aegritudinem per se ordines conferant.*

Episcopi per semetipsos ordines conferant. Quod si aegritudine fucrint impediti, subditos suos non aliter, quam iam probatos [4]) et examinatos ad alium episcopum ordinandos dimittant.

C. IV. *Qui prima tonsura initiandi.*

Prima tonsura non initientur [5]) qui sacramentum confir-
mationis non susceperint, ct fidci rudimenta edocti non fne- 199
rint, quique legere et scribere nesciant, et de qnibus probabilis coniectura non sit, eos non saecularis iudicii fugiendi fraude, sed, ut Deo fidelem cultum praestent, hoc vitae genus elegisse.

C. V. *Ordinandi quibus instructi esse debeant.*

Ad minores ordines promovendi bonum a parocho et a magistro scholae, in qua educantur, testimonium habeant. Hi vero, qui ad singulos maiores erunt assumendi, per mensem ante ordinationem episcopum adeant, qui parocho aut alteri,

---

Sess. XXIII. 1) c. 3. de priv. in Extr. com. V. 7. et infra inter const. ex antiqu. iure desumpt. per conc. Trid. innovatas. — 2) Sess. VI. de ref. c. 1. — 3) cf. c. 2. D. LXXV. (conc. Chalc.) c. 1. D. C. (conc. Ravenn.) supr. Sess. VII. de ref. c. 9. — 4) cf. infr. c. 8. et 10. — 5) cf. c. 4. de temp. ord. in VIto I. 9. (Bonif. VIII.)

cui magis expedire videbitur, committat, ut nominibus ac desiderio eorum, qui volent promoveri, publice in ecclesia propositis, de ipsorum ordinandorum natalibus [1]), aetate, moribus et vita a fide dignis diligenter inquirat, et literas testimoniales [2]), ipsam inquisitionem factam continentes, ad ipsum episcopum quam primum transmittat.

C. VI. *Aetas quatuordecim annorum ad beneficium ecclesiasticum requiritur; quis privilegio fori gaudere debeat.*

Nullus prima tonsura initiatus aut etiam in minoribus ordinibus constitutus ante decimum quartum annum beneficium possit obtinere [3]). Is etiam fori privilegio non gaudeat [4]), nisi beneficium ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum et
200 tonsuram deferens alicui ecclesiae ex mandato episcopi inserviat, vel in seminario clericorum, aut in aliqua schola vel universitate de licentia episcopi quasi in via ad maiores ordines suscipiendos versetur. In clericis vero coniugatis servetur constitutio Bonifacii VIII. [5]), quae incipit: *Clerici, qui cum unicis,* modo hi clerici, alicuius ecclesiae servitio vel ministerio ab episcopo deputati, eidem ecclesiae serviant vel ministrent, et clericali habitu et tonsura utantur; nemini quoad hoc privilegio vel consuetudine, etiam immemorabili, suffragante.

C. VII. *Examinandi sunt ordinandi a viris peritis iuris divini et humani.*

Sancta synodus antiquorum canonum [6]) vestigiis inhaerendo decernit, ut, quando episcopus ordinationem facere disposuerit, omnes, qui ad sacrum ministerium accedere voluerint, feria quarta ante ipsam ordinationem, vel quando episcopo videbitur, ad civitatem evocentur. Episcopus autem, sacerdotibus et aliis prudentibus viris peritis divinae legis ac in ecclesiasticis sanctionibus exercitatis sibi adscitis, ordinandorum genus, personam, actatem, institutionem, mores, doctrinam et fidem [7]) diligenter investiget et examinet.

C. VIII. *Quomodo et a quo unusquisque promoveri debeat.*

Ordinationes sacrorum ordinum statutis a iure tempo-
201 ribus [8]) ac in cathedrali ecclesia, vocatis praesentibusque ad id ecclesiac canonicis, publice celebrentur; si autem in alio

---

Sess. XXIII. 1) cf. 5. D. XXIV. (conc. Nannet.) — 2) cf. infr. c. 7. — 3) cf. c. 3. X. de aet. et qual. et ord. praef. I. 14. (Alex. III.) — 4) c. 7. X. de cler. coning. III. 3. (Innoc. III.) — 5) c. un. h. t. in VIto III. 2. et infra inter const. ex aat. iure desnmpt. per con. Trid. innovatas. — 6) cf. c. 5. D. XXIV. (conc. Nannet.) — 7) cf. supr. c. 5. — 8) cf. c. 7. D. LXXV. (Gelas.) c. 1. 2. 3. X. de temp. ord. I. 11. (Alex. III.)

dioecesis loco, praesente clero loci, dignior, quantum fieri poterit, ecclesia semper adeatur. Unusquisque autem a proprio episcopo ordinetur[1]). Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, etiam cuiusvis generalis aut specialis rescripti vel privilegii praetextu, etiam statutis temporibus permittatur, nisi eius probitas ac mores ordinarii sui testimonio commendentur[2]). Si secus fiat, ordinans a collatione ordinum per annum, et ordinatus a susceptorum ordinum executione, quamdiu proprio ordinario videbitur expedire, sit suspensus.

C. IX. *Episcopus familiarem ordinans conferat statim beneficium re ipsa.*

Episcopus familiarem suum non subditum ordinare non possit, nisi per triennium secum fuerit commoratus, et beneficium[3]) quacunque fraude cessante statim re ipsa illi conferat; consuetudine quacunque, etiam immemorabili, in contrarium non obstante.

C. X. *Episcopis inferiores praelati tonsuram vel minores ordines ne conferant, nisi regularibus sibi subditis; nec ipsi aut capitula quaecunque dimissorias concedant; graviori in decretum peccantibus poena statuta.*

Abbatibus ac aliis quibuscunque quantumvis exemptis non 202
liceat in posterum intra fines alicuius dioecesis consistentibus, etiam si nullius dioecesis vel exempti esse dicantur, cuiquam, qui regularis subditus sibi non sit, tonsuram vel minores ordines conferre; nec ipsi abbates et alii exempti, aut collegia vel capitula quaecunque, etiam ecclesiarum cathedralium, literas dimissorias aliquibus clericis saecularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant. Sed horum omnium ordinatio, servatis omnibus, quae in huius sanctae synodi decretis continentur[4]), ad episcopos, intra quorum dioecesis fines exsistant, pertineat; non obstantibus quibusvis privilegiis, praescriptionibus aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus. Poenam quoque impositam iis, qui contra huius sanctae synodi sub Paulo III. decretum[5]) a capitulo episcopali sede vacante literas dimissorias impetrant, ad illos, qui easdem literas non a

Sess. XXIII. 1) cf. c. 1. D. LXXI. (conc. Sard.) c. 2. ib. (Innoc. I.) c. 3. ib. (conc. Nic.) c. 4. ib. (conc. Chalc.) c. 2. D. LXXII. (conc. Carth. III.) c. 6. seq. C. IX. qu. 2. (conc. Antioch.) c. 9. ead. (conc. Const. I.) c. 10. ead. (Urb. II.) c. 1. de temp. ord. in VIto I. 9. (Clem. IV.) c. 2. ib. (conc Lugd. I.) — 2) cf. Sess. XIV. de ref. c. 2. et 3. — 3) cf. c. 2. X. de praeb III. 5. (Epit. Nov. Iul.) — 4) cf. Sess ead. c. 5. 6. 11. 12. — 5) Sess. VII c. 10. de. ref.

capitulo, sed ab aliis quibusvis, in iurisdictione episcopi loco capituli sede vacante succedentibus, obtinerent, mandat extendi. Concedentes antem dimissorias contra formam decreti ab officio et beneficio per annum sint ipso inre suspensi.

C. XI. *Interstitia in susceptione minorum ordinum, et certa alia praecepta observanda.*

Minores ordines iis, qui saltem latinam linguam intelligant, per temporum interstitia [1]), nisi alind episcopo expedire magis videretur, conferantur, ut eo accuratius quantum sit buius disciplinae pondus possint edoceri, ac in unoquoque
203 munere iuxta praescriptum episcopi se exerceant [2]), idque in ea, cui adscripti erunt, ecclesia (nisi forte ex causa studiorum absint), atque ita de gradu in gradum adscendant, ut in iis cum aetate vitae meritum et doctrina maior accrescat, quod et bonorum morum exemplum, et assiduum in ecclesia ministerium, atque maior erga presbyteros et superiores ordines reverentia, et crebrior, quam antea, corporis Christi communio maxime comprobabunt. Quumque hinc ad altiores gradus et sacratissima mysteria sit ingressus, nemo iis initietur, quem non scientiae spes maioribus ordinibus dignum ostendat [3]). Hi vero non nisi post annum a susceptione postremi gradus minorum ordinum ad sacros ordines promoveantur, nisi necessitas aut ecclesiae utilitas iudicio episcopi alind exposcat.

C. XII. *Aetas ad maiores ordines requisita; digni duntaxat assumendi.*

Nullus in posterum ad subdiaconatus ordinem ante vigesimum secundum, ad diaconatus ante vigesimum tertium, ad presbyteratus ante vigesimum quintum aetatis suae annum promoveatur [4]). Sciant tamen episcopi, non singulos in ea aetate constitutos debere ad hos ordines assumi, sed dignos duntaxat, et quorum probata vita senectus sit. Regulares quoque nec in minori aetate, nec sine diligenti episcopi examine ordinentur; privilegiis quibuscunque quoad hoc penitus exclusis.

201 C. XIII. *Subdiaconi et diaconi ordinatio qualis, et eorum munus; nulli ordines sacri duo conferantur eodem die.*

Subdiaconi et diaconi ordinentur habentes bonum testimonium [5]), et in minoribus ordinibus iam probati, ac literis

Sess. XXIII. 1) cf. l. l. pag. 131. n. 6. et infra. c. 12. — 2) cf. infr. c. 17. — c. 3. D. LIX. (Greg. I.) — 3) c. 1. 2. D. LIX. (Zosim.) c. 4. ib. (Coelest.) — 4) Clem. ult. de aet. et qual. et ord. praef. I. 6. (Clem. V.) — 5) 1 Tim. III. 7. — cf c. 3. D. LXXVII. (Siric.)

et iis, quae ad ordinem exercendum pertinent, instructi. Qui sperent Deo auctore se continere posse [1]), ecclesiis, quibus adscribentur, inserviant, sciantque maxime decere, si saltem diebus dominicis et solennibus, quum altari ministraverint, sacram communionem perceperint. Promoti ad sacrum subdiaconatus ordinem, si per annum saltem in eo non sint versati [2]), ad altiorem gradum, nisi aliud episcopo videatur, adscendere non permittantur. Duo sacri ordines non eodem die, etiam regularibus, conferantur [3]); privilegiis ac indultis quibusvis concessis non obstantibus quibuscunque.

C. XIV. *Quinam ad presbyteratum assumendi; assumptorum munus.*

Qui pie et fideliter in ministeriis ante actis se gesserint, et ad presbyteratus ordinem assumuntur, bonum habeant testimonium [4]), et hi sint, qui non modo in diaconatu ad minus annum integrum, nisi ob ecclesiae utilitatem ac necessitatem 205
aliud episcopo videretur, ministraverint, sed etiam ad populum docendum ea, quae scire omnibus necessarium est ad salutem ac administranda sacramenta, diligenti examine praecedente idonei comprobentur, atque ita pietate ac castis moribus conspicui, ut praeclarum bonorum operum exemplum et vitae monita ab eis possint exspectari. Curet episcopus, ut ii saltem diebus dominicis et festis solennibus, si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, missas celebrent. Cum promotis per saltum [5]), si non ministraverint, episcopus ex legitima causa possit dispensare.

C. XV. *Nullus confessiones audiat, nisi ab ordinario approbatus.*

Quamvis presbyteri in sua ordinatione a peccatis absolvendi potestatem accipiant, decernit tamen sancta synodus, nullum, etiam regularem, posse confessiones saecularium, etiam sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus iudicetur [6]), et approbationem, quae gratis detur, obtineat; privilegiis et consuetudine quacunque, etiam immemorabili, non obstantibus.

C. XVI. *Arceantur ab ordinibus ecclesiis inutiles et vagi.*

Quum nullus debeat ordinari, qui iudicio sui episcopi 206
non sit utilis aut necessarius suis ecclesiis, sancta synodus,

Sess. XXIII. 1) cf. c. 1. D. XXVIII. (Greg. I.) — 2) supr. c. 11. — 3) cf. c. 11. 15. X. de temp. ord. I. 11. (Innoc. III.) — 4) 1 Tim. III. 7. — c. 3. D. LXXVII. (Siric.) — 5) cf. c. un. D. LII. (Alex. II.) — 6) cf. c. 2. de poenit. in VIto V. 10. (Bonif. VIII.) Clem. 2. de sepult. III. 7. (Bonif. VIII.)

vestigiis sexti canonis concilii Chalcedonensis inhaerendo [1]), statuit, ut nullus in posterum ordinetur, qui illi ecclesiae aut pio loco, pro cuius necessitate aut utilitate assumitur, non adscribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus [2]). Quod si locum inconsulto episcopo deseruerit, ei sacrorum exercitium interdicatur. Nullus praeterea clericus peregrinus sine commendatitiis sui ordinarii literis ab ullo episcopo ad divina celebranda et sacramenta administranda admittatur [3])

C. XVII. *Qua ratione exercitia minorum ordinum repetenda.*

Ut sanctorum ordinum a diaconatu ad ostiariatum functiones, ab Apostolorum temporibus in ecclesia laudabiliter receptae, et pluribus in locis aliquamdiu intermissae, in usum iuxta sacros canones revocentur [4]), nec ab haereticis tanquam otiosae traducantur, illius pristini moris restituendi desiderio flagrans sancta synodus decernit, ut in posterum huiuscemodi ministeria non nisi per constitutos in dictis ordinibus exerceantur, omnesque et singulos praelatos ecclesiarum in Domino hortatur, et illis praecipit, ut quantum fieri commode poterit, in ecclesiis cathedralibus, collegiatis et parochialibus suae dioecesis, si populus frequens et ecclesiae proventus id ferre
207 queant, huiusmodi functiones curent restituendas, et ex aliqua parte redituum aliquorum simplicium beneficiorum vel fabricae ecclesiae, si proventus suppetant, aut utriusque illorum, eas functiones exercentibus stipendia assignent; quibus, si negligentes fuerint, ordinarii iudicio aut ex parte mulctari aut in totum privari possint. Quod si ministeriis quatuor minorum ordinum exercendis clerici caelibes praesto non erunt, suffici possint etiam coniugati vitae probatae, dummodo non bigami [5]), ad ea munia obeunda idonei, et qui tonsuram et habitum clericalem in ecclesia gestent.

C. XVIII. *Forma erigendi seminarium clericorum, praesertim tenuiorum; in cuius erectione plurima observanda; de educatione promovendorum in cathedralibus et maioribus ecclesiis.*

Quum adolescentium aetas [6]), nisi recte instituatur, prona sit ad mundi voluptates sequendas, et, nisi a teneris annis ad

Sess. XXIII. 1) cf. c. 1. D. LXX. et infr. inter const. ex ant. iure desumpt. per conc. Trid. innovatas. — 2) cf. c. ult. D. LXX. (conc. Placent.) — 3) cf. c. 6. D. LXXI. (conc. Carth. I.) c. 9. ib. (conc. Antioch.) et al. — 4) cf. c. 16—20. D. XXIII. (conc. Carth. IV. sive Stat. eccl. ant.) — supr. c. 11. — 5) cf. tot. tit. X. de big. non ord. I. 21. — 6) Gen. VIII. 21. — cf. c. 1. C. XII. qu. 1. (conc. Tol. IV.)

pietatem et religionem informetur, antequam vitiorum habitus totos homines possideat, nunquam perfecte ac sine maximo ac singulari propemodum Dei omnipotentis auxilio in disciplina ecclesiastica perseveret: sancta synodus statuit, ut singulae cathedrales[1]), metropolitanae, atque his maiores ecclesiae, pro modo facultatum et dioecesis amplitudine certum puerorum ipsius civitatis et dioecesis, vel eius provinciae, si ibi non reperiantur, numerum in collegio ad hoc prope ipsas ecclesias vel alio in loco convenienti ab episcopo eli- 208
gendo, alere, ac religiose educare et ecclesiasticis disciplinis instituere teneantur. In hoc vero collegio recipiantur qui ad minimum duodecim annos et ex legitimo matrimonio nati sint, ac legere et scribere competenter noverint, et quorum indoles et voluntas spem afferat, eos ecclesiasticis ministeriis perpetuo inservituros. Pauperum autem filios praecipue eligi vult; nec tamen ditiorum excludit, modo suo sumptu alantur, et studium prae se ferant Deo et ecclesiae inserviendi. Hos pueros episcopus in tot classes, quot ei videbitur, divisos iuxta eorum numerum, aetatem ac in disciplina ecclesiastica progressum, partim, quum ei opportunum videbitur, ecclesiarum ministerio addicet, partim in collegio erudiendos retinebit; aliosque in locum eductorum sufficiet, ita ut hoc collegium Dei ministrorum perpetuum seminarium sit. Ut vero in eadem disciplina ecclesiastica commodius instituantur, tonsura statim atque habitu clericali semper utentur; grammatices, cantus, computi ecclesiastici, aliarumque bonarum artium disciplinam discent, sacram scripturam, libros ecclesiasticos, homilias sanctorum, atque sacramentorum tradendorum, maxime quae ad confessiones audiendas videbuntur opportuna, et rituum ac caeremoniarum formas ediscent. Curet episcopus, ut singulis diebus missae sacrificio intersint, ac saltem singulis mensibus confiteantur peccata, et iuxta confessoris iudicium sumant corpus Domini nostri Iesu Christi; cathedrali et aliis loci ecclesiis diebus festis inserviant. Quae omnia atque alia ad hanc rem opportuna et necessaria episcopi singuli cum consilio duorum canonicorum seniorum et graviorum, quos ipsi elegerint, prout Spiritus sanctus suggesserit, constituent; eaque ut semper observentur saepius visitando operam dabunt. Dyscolos, et incorrigibiles ac malorum morum seminatores acriter punient, eos etiam, si opus fuerit, expellendo, omnia-

Sess. XXIII 1 cf. Sess. V. de ref. c. 1.

209 que impedimenta auferentes, quaecunque ad conservandum et augendum tam pium et sanctum institutum pertinere videbuntur diligenter curabunt. Et quia ad collegii fabricam instituendam et ad mercedem praeceptoribus et ministris solvendam, et ad alendam iuventutem, et ad alios sumptus certi reditus erunt necessarii, ultra ea, quae ad instituendos vel alendos pueros sunt in aliquibus ecclesiis et locis destinata, quae eo ipso huic seminario sub eadem episcopi cura applicata censeantur, iidem episcopi cum consilio duorum de capitulo, quorum alter ab episcopo, alter ab ipso capitulo eligatur, itemque duorum de clero civitatis, quorum quidem alterius electio similiter ad episcopum, alterius vero ad clerum pertineat, ex fructibus integris mensae episcopalis et capituli, et quarumcunque dignitatum, personatuum, officiorum, praebendarum, portionum, abbatiarum et prioratuum, cuiuscunque ordinis, etiam regularis, aut qualitatis vel conditionis fuerint, et hospitalium, quae dantur in titulum vel administrationem iuxta constitutionem concilii Viennensis[1]), quae incipit: *Quia contingit*, et beneficiorum quorumcunque, etiam regularium, etiam si iuris patronatus cuiuscunque fuerint, etiam si exempta, etiam si nullius dioecesis, vel aliis ecclesiis, monasteriis et hospitalibus, et aliis quibusve locis piis, etiam exemptis, annexa, et ex fabricis ecclesiarum et aliorum locorum, etiam ex quibuscunque aliis ecclesiasticis reditibus seu proventibus, etiam aliorum collegiorum, in quibus tamen seminaria discentium vel docentium ad commune ecclesiae bonum promovendum actu non habentur (haec enim exempta esse voluit) praeterquam ratione redituum, qui superflui essent ultra conve-
210 nientem ipsorum seminariorum sustentationem, seu corporum vel confraternitatum, quae in nonnullis locis scholae appellantur, et omnium monasteriorum, non tamen mendicantium, etiam ex decimis quacunque ratione ad laicos, ex quibus subsidia ecclesiastica solvi solent, et milites cuiuscunque militiae aut ordinis pertinentibus, fratribus S. Ioannis Hierosolymitani duntaxat exceptis, partem aliquam vel portionem detrahent; et eam portionem sic detractam, nec non beneficia aliquot simplicia, cuiuscunque qualitatis et dignitatis fuerint, vel etiam praestimonia vel praestimoniales portiones nuncupatas, etiam ante vacationem, sine cultus divini et illa obtinentium prae-

Sess. XXIII. 1) Clem. 2. de relig. dom. III. 11. — cf. Sess. VII. c. 15. de ref.

iudicio huic collegio applicabunt et incorporabunt. Quod
locum habeat etiam si beneficia sint reservata vel affecta; nec
per resignationem ipsorum beneficiorum uniones et applicationes
suspendi vel ullo modo impediri possint, sed omnino quacun-
que vacatione, etiam si in curia effectum suum sortiantur, et
quacunque constitutione non obstante. Ad hanc autem portio-
nem solvendam beneficiorum, dignitatum, personatuum, et om-
nium et singulorum supra commemoratorum possessores, non
modo pro se, sed pro pensionibus, quas aliis forsan ex dictis
fructibus solverent, retinendo tamen pro rata quicquid pro
dictis pensionibus illis erit solvendum, ab episcopo loci per
censuras ecclesiasticas ac alia iuris remedia compellantur,
etiam vocato ad hoc, si videbitur, auxilio brachii saecularis;
quibusvis, quoad omnia et singula supra dicta privilegiis, ex-
emptionibus, etiam si specialem derogationem requirerent,
consuetudine etiam immemorabili, quavis appellatione et alle-
gatione, quae exsecutionem impediat, non obstantibus. Suc-
cedente vere casu, quo per uniones effectum suum sortientes
vel aliter seminarium ipsum in totum vel in partem dotatum
reperiatur, tunc portio ex singulis beneficiis, ut supra, de-
tracta et incorporata ab episcopo, prout res ipsa exegerit, in
totum vel pro parte remittatur. Quod si cathedralium et
aliarum maiorum ecclesiarum praelati in hac seminarii erectione
eiusque conservatione negligentes fuerint, ac suam portionem
solvere detrectaverint, episcopum archiepiscopus, archiepi- 211
scopum et superiores synodus provincialis acriter corripere,
eosque ad omnia supra dicta cogere debeat, et ut quam pri-
mum hoc sanctum et pium opus, ubicunque fieri poterit, pro-
moveatur, studiose curabit. Rationes autem redituum huius
seminarii episcopus annis singulis accipiat, praesentibus duobus
a capitulo, et totidem a clero civitatis deputatis.

Deinde, ut cum minori impensa huiusmodi scholis insti-
tuendis provideatur[1]), statuit sancta synodus, ut episcopi, ar-
chiepiscopi, primates et alii locorum ordinarii, scholasterias
obtinentes, et alios, quibus est lectionis vel doctrinae munus
annexum, ad docendum in ipsis scholis instituendos per se
ipsos, si idonei fuerint, alioquin per idoneos substitutos ab
eisdem scholasticis eligendos et ab ordinariis approbandos,
etiam per subtractionem fructuum, cogant et compellant.
Quod si iudicio episcopi digni non fuerint, alium, qui dignus

Sess. XXIII. 1) cf. Sess. V. c. 1. de ref.

sit, nominent, omni appellatione remota. Quod si neglexerint, episcopus ipse deputet. Docebunt autem praedicti quae videbuntur episcopo expedire. De cetero vero officia vel dignitates illae, quae scholasteriae dicuntur, non nisi doctoribus vel magistris aut licentiatis in sacra pagina aut in iure canonico, et aliis personis idoneis, et qui per se ipsos id munus explere possint, conferantur, et aliter facta provisio nulla sit et invalida; non obstantibus quibusvis privilegiis et consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

Si vero in aliqua provincia ecclesiae tanta paupertate laborent, ut collegium in aliquibus erigi non possit, synodus provincialis, vel metropolitanus cum duobus antiquioribus suffraganeis in ecclesia metropolitana, vel alia provinciae ecclesia commodiori, unum aut plura collegia, prout opportunum iudicabit, ex fructibus duarum aut plurium ecclesiarum, in qui-
212 bus singulis collegium commode institui non potest, erigenda curabit, ubi pueri illarum ecclesiarum educentur.

In ecclesiis autem amplas dioeceses habentibus possit episcopus unum vel plura in dioecesi, prout sibi opportunum videbitur, habere seminaria; quae tamen ab illo uno, quod in civitate erectum et constitutum fuerit, in omnibus dependeant.

Postremo, si vel pro unionibus, seu pro portionum taxatione, vel assignatione et incorporatione, aut qualibet alia ratione difficultatem aliquam oriri contigerit, ob quam huius seminarii institutio vel conservatio impediretur aut perturbaretur, episcopus cum supra deputatis, vel synodus provincialis, pro regionis more, pro ecclesiarum et beneficiorum qualitate, etiam supra scripta, si opus fuerit, moderando aut augendo, omnia et singula, quae ad felicem huius seminarii profectum necessaria et opportuna videbuntur, decernere ac providere valeat.

Indictio futurae sessionis.

Insuper eadem sacrosancta Tridentina synodus proximam futuram sessionem in diem decimam sextam mensis Septembris indicit, in qua agetur de sacramento matrimonii, et de aliis, si qua erunt ad doctrinam fidei pertinentia, quae expediri possint; item de provisionibus episcopatuum, dignitatum aliorumque beneficiorum ecclesiasticorum, ac de diversis reformationis articulis.

Prorogata fuit sessio usque ad diem XI. *Nov.* MDLXIII.

SESSIO XXIV. 213

QUAE EST OCTAVA

SUB PIO IV. PONT. MAX.,

CELEBRATA

DIE XI. MENSIS NOVEMBRIS MDLXIII.

DOCTRINA DE SACRAMENTO MATRIMONII.

Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens divini Spiritus instinctu pronunciavit, quum dixit[1]: *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea: quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem, et adhaerebit uxori suae et erunt duo in carne una.*

Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari et coniungi, Christus Dominus apertius docuit, quum postrema illa verba tanquam a Deo prolata referens dixit[2]: *Itaque iam non sunt duo, sed una caro,* statimque eiusdem nexus firmitatem ab Adamo tanto ante pronunciatam his verbis confirmavit[3]: *Quod ergo Deus coniunxit homo non separet.*

Gratiam vero, quae naturalem illum amorem perficeret, et indissolubilem unitatem confirmaret, coniugesque sanctificaret, ipse Christus, venerabilium sacramentorum institutor atque perfector, sua nobis passione promeruit, quod Paulus Apostolus innuit dicens[4]: *Viri, diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit ecclesiam, et se ipsum tradidit pro ea;* mox subiungens[5]: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, et in ecclesia.*

Quum igitur matrimonium in lege evangelica veteribus 214
connubiis per Christum gratia praestet, merito inter novae legis sacramenta annumerandum, sancti Patres nostri, concilia[6] et universalis ecclesiae traditio semper docuerunt; adversus quam impii homines huius saeculi insanientes non solum perperam de hoc venerabili sacramento senserunt, sed de more suo praetextu evangelii libertatem carnis introducentes, multa ab ecclesiae catholicae sensu et ab Apostolorum temporibus probata consuetudine aliena scripto et verbo asseruerunt non sine magna Christi fidelium iactura; quorum temeritati sancta et universalis synodus cupiens occurrere, insig-

---

Sess. XXIV. 1) Gen. II. 23. seq. Matth. XIX. 4. seqq. Marc. X. 6. seqq. Eph. V. 29—31. — 2) Matth. XIX. 6. et Marc. X. 8. — 3) Matth. ib. Marc. ib. 9. — 4) Eph. V. 25 — 5) Eph. ib. 32. — 6) cf. conc. Flor. decr. Eugen. ad Armen.

niores praedictorum schismaticorum haereses et errores, ne plures ad se trahat perniciosa eorum contagio, exterminandos duxit, hos in ipsos haereticos eorumque errores decernens anathematismos.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

Can. I. Si quis dixerit, matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem legis evangelicae sacramentis a Christo Domino institutum [1]), sed ab hominibus in ecclesia inventum, neque gratiam conferre: anathema sit.

Can. II. Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores [2]), et hoc nulla lege divina esse prohibitum: anathema sit.

215 Can. III. Si quis dixerit, eos tantum consanguinitatis et affinitatis gradus, qui Levitico exprimuntur [3]), posse impedire matrimonium contrahendum et dirimere contractum; nec posse ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut constituere, ut plures impediant et dirimant: anathema sit.

Can. IV. Si quis dixerit, ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia [4]), vel in iis constituendis errasse: anathema sit.

Can. V. Si quis dixerit, propter haeresim [5]), aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a coniuge dissolvi posse matrimonii vinculum: anathema sit.

Can. VI. Si quis dixerit, matrimonium ratum [6]) non consummatum per solennem religionis professionem alterius coniugum non dirimi: anathema sit.

Can. VII. Si quis dixerit, ecclesiam errare, quum docuit et docet iuxta evangelicam et apostolicam doctrinam [7]), propter adulterium alterius coniugum matrimonii vinculum non posse dissolvi; et utrumque, vel etiam innocentem, qui causam
216 adulterio non dedit, non posse altero coniuge vivente aliud matrimonium contrahere; moecharique eum, qui dimissa adultera aliam duxerit, et eam, quae dimisso adultero alii nupserit: anathema sit.

Can. VIII. Si quis dixerit, ecclesiam errare, quum ob multas causas separationem inter coniuges quoad thorum seu

---

Sess. XXIV. 1) cf. l. l. pag. antec. n. 1. — 2) Matth. XIX. 4—6. 9. — 3) Levit. XVIII. 6. seqq. — 4) Matth. XVI. 19. — 5) cf. c. 6. (Urb. III.) c. 7. (Innoc. III.) X. de div. IV. 19. c. 4. X. de consang. IV. 14. (Innoc. III.) — 6) cf. c. 16. X. de spons. IV. 1. (Alex. III.) — 7) Matth. XIX. 9. Luc. XVI. 18. 1 Cor. VII. 11. — cf. e. gr. c. 5. (conc. Milev.) c. 6. (August.) c. 7. (Hieron.) c. 8. (conc. Elib.) c. 10. (Aug.) C. XXXII. qu. 7.

quoad cohabitationem ad certum incertumve tempus fieri posse decernit: anathema sit.

Can. IX. Si quis dixerit, clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solenniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse non obstante lege ecclesiastica vel voto; et oppositum nil aliud esse quam damnare matrimonium, posseque omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiam si eam voverint, habere donum: anathema sit, quum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id, quod possumus, tentari [1]).

Can. X. Si quis dixerit, statum coniugalem anteponendum esse statui virginitatis [2]) vel caelibatus, et non esse melius ac beatius manere in virginitate aut caelibatu, quam iungi matrimonio: anathema sit.

Can. XI. Si quis dixerit, prohibitionem solennitatis
nuptiarum certis anni temporibus superstitionem esse tyran-
nicam [3]) ab ethnicorum superstitione profectam; aut bene- 211
dictiones et alias caeremonias, quibus ecclesia in illis utitur,
damnaverit: anathema sit.

Can. XII. Si quis dixerit, causas matrimoniales non spectare ad iudices ecclesiasticos: anathema sit.

DECRETUM DE REFORMATIONE MATRIMONII.

C. I. *Matrimonii solenniter contrahendi forma in concilio Lateranensi praescripta innovatur; quoad proclamationes dispensare possit episcopus. Qui aliter quam praesentibus parocho et duobus vel tribus testibus contrahit, nihil agit.*

Tametsi dubitandum non est, clandestina matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata et vera esse matrimonia [4]), quamdiu ecclesia ea irrita non fecit, et proinde iure damnandi sunt illi, ut eos sancta synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant, quique falso affirmant, matrimonia, a filiis familias sine consensu parentum contracta, irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse: nihilominus sancta Dei ecclesia ex iustissimis causis illa semper detestata est [5]) atque prohibuit. Verum, quum sancta synodus animadvertat, prohibitiones illas propter hominum

Sess. XXIV. 1) 1 Cor. X. 13. — 2) Matth. XIX. 11. seq. 1 Cor. VII. 25. 26. 38. 40. — 3) cf. infr. c. 10. de ref. matr. — 4) cf. c. 2. X. de cland. desp. IV. 3. (Alex. III.) — 5) cf. c. 3. C. XXX. qu. 5. (Nicol. I.) c. 13. C. XXXII. qu. 2. (Ambros.). c. 2. C. XXXV. qu. 6. et c. 3. X. qui matr. accus. poss. IV. 18. (Coelest. III.)

218 inobedientiam iam non prodesse, et gravia peccata perpendat, quae ex eisdem clandestinis coniugiis ortum habent, praesertim vero eorum, qui in statu damnationis permanent, dum, priore uxore, cum qua clam contraxerant, relicta cum alia palam contrahunt, et cum ea in perpetuo adulterio vivunt, cui malo quum ab ecclesia, quae de occultis non iudicat, succurri non possit, nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur, idcirco sacri Lateranensis concilii [1]) sub Innocentio III. celebrati vestigiis inhaerendo praecipit, ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium parocho tribus continuis diebus festivis in ecclesia inter missarum solennia publice denuncietur, inter quos matrimonium sit contrahendum; quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonii in facie ecclesiae procedatur, ubi parochus, viro et muliere interrogatis, et eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat: Ego vos in matrimonium coniungo in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti, vel aliis utatur verbis, iuxta receptum uniuscuiusque provinciae ritum. Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiose impediri posse, si tot praecesserint denunciationes, tunc vel una tantum denunciatio fiat, vel saltem parocho et duobus vel tribus testibus praesentibus matrimonium celebretur. Deinde ante illius consummationem denunciationes in ecclesia fiant, ut, si aliqua subsunt impedimenta, facilius detegantur, nisi ordinarius ipse expedire iudicaverit, ut praedictae denunciationes remittantur, quod illius prudentiae et iudicio sancta synodus relinquit. Qui aliter, quam praesente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi seu ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta
219 synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, et huiusmodi contractus irritos et nullos esse decernit, prout eos praesenti decreto irritos facit et annullat. Insuper parochum vel alium sacerdotem, qui cum minore testium numero, et testes, qui sine parocho vel sacerdote huiusmodi contractui interfuerint, nec non ipsos contrahentes graviter arbitrio ordinarii puniri praecipit. Praeterea eadem sancta synodus hortatur, ut coniuges ante benedictionem [2]) sacerdotalem in

Sess. XXIV. 1) c. 3. X. de cland. desp. IV. 3. et infr. inter const. ex ant. iure desumpt. per conc. Trid. innovatas. — 2) cf. c. 2. (Cap. Reg. Fr.) c. 3. (Nicol. I.) c. 5. (Stat. eccl. ant.) C. XXX. qu. 5. c. 19. C. XXXV. qu. 2. et 3. (Cap. Reg. Fr.)

templo suscipiendam in eadem domo non cohabitent; statuitque benedictionem a proprio parocho fieri, neque a quoquam, nisi ab ipso parocho vel ab ordinario licentiam ad praedictam benedictionem faciendam alii sacerdoti concedi posse; quacunque consuetudine, etiam immemorabili, quae potius corruptela dicenda est, vel privilegio non obstante. Quod si quis parochus vel alius sacerdos, sive regularis sive saecularis sit, etiam si id sibi ex privilegio vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius parochiae sponsos sine illorum parochi licentia matrimonio coniungere aut benedicere ausus fuerit, ipso iure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab ordinario eius parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu a quo benedictio suscipienda erat, absolvatur. Habeat parochus librum, in quo coniugum et testium nomina, diemque et locum contracti matrimonii describat, quem diligenter apud se custodiat. Postremo sancta synodus coniuges hortatur, ut antequam contrahant, vel saltem triduo ante matrimonii consummationem sua peccata diligenter confiteantur, et ad sanctissimum eucharistiae sacramentum pie accedant. Si quae provinciae aliis ultra praedictas laudabilibus consuetudinibus et caeremoniis hac in re utuntur, eas omnino retineri sancta synodus vehementer optat. Ne vero haec tam salubria praecepta quemquam lateant, ordinariis omnibus praecipit, ut, quum primum potuerint, curent hoc decretum populo publicari ac explicari in singulis suarum dioecesum parochialibus ecclesiis, idque in primo anno quam saepissime 220
fiat, deinde vero quoties expedire viderint. Decernit insuper, ut huiusmodi decretum in unaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, a die primae publicationis in eadem parochia factae numerandos.

C. II. *Inter quos cognatio spiritualis contrahatur.*

Docet experientia, propter multitudinem prohibitionum multoties in casibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia, in quibus vel non sine magno peccato perseveratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur. Volens itaque sancta synodus huic incommodo providere, et a cognationis spiritualis impedimento incipiens, statuit, ut unus tantum, sive vir sive mulier, iuxta sacrorum canonum instituta [1]), vel ad summum unus et una baptizatum de baptismo suscipiant, inter

Sess. XXIV. 1) cf c. 101. D. IV. de cons. (cap. incert.) c. 3. de cogn. spir. in VIto IV. 3. (Bonif. VIII.)

quos ac baptizatum ipsum, et illius patrem et matrem, nec non inter baptizantem et baptizatum, baptizatique patrem ac matrem tantum spiritualis cognatio contrahatur. Parochus, antequam ad baptismum conferendum accedat, diligenter ab eis, ad quos spectabit, sciscitetur, quem vel quos elegerint, ut baptizatum de sacro fonte suscipiant, et eum vel eos tantum ad illum suscipiendum admittat, et in libro eorum nomina describat, doceatque eos quam cognationem contraxerint, ne ignorantia ulla excusari valeant. Quod si alii ultra designatos baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahant, constitutionibus in contrarium facientibus[1]) non obstantibus. Si parochi culpa vel negligentia secus factum
221 fuerit, arbitrio ordinarii puniatur. Ea quoque cognatio[2]), quae ex confirmatione contrahitur, confirmantem et confirmatum, illiusque patrem et matrem, ac tenentem non egrediatur; omnibus inter alias personas huius spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis.

C. III. *Publicae honestatis impedimentum certis limitibus coarctatur.*

Iustitiae publicae honestatis impedimentum[3]), ubi sponsalia quacunque ratione valida non erunt, sancta synodus prorsus tollit. Ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant, quoniam in ulterioribus gradibus iam non potest huiusmodi prohibitio absque dispendio observari.

C. IV. *Affinitas ex fornicatione ad secundum gradum restringitur.*

Praeterea sancta synodus, eisdem et aliis gravissimis de causis adducta, impedimentum[4]), quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, et matrimonium postea factum dirimit, ad eos tantum, qui in primo et secundo gradu coniunguntur, restringit; in ulterioribus vero gradibus statuit, huiusmodi affinitatem matrimonium postea contractum non dirimere.

222 C. V. *Ne quis intra gradus prohibitos contrahat; quave ratione in illis dispensandum.*

Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere praesumpserit[5]), separetur, et spe dispensationis

---

Sess. XXIV. 1) cf. c. 2. (Zachar.) c. 5. (Paschal. II.) c. XXX. qu. 3. c. 3. X. de cogn. spir. IV. 11. (Alex. III.) c. 1. h. t. in VIto IV. 3. (Bonif. VIII.) — 2) cf. c. 2. C. XXX. qu. 1. (conc. Comp.) c. 1. de cogn. spir. in VIto (Bonif. VIII.) — 3) c. un. de spons. in VIto IV. 1. (Bonif. VIII.) — 4) cf. c. 19. (conc. Comp.) c. 20. (conc. Mog.) c. 21. (conc. Vermer.) c. 22. (cap. inc.) c. 23. (Burch. Worm.) c. 24. (conc. Vermer.) C. XXXII. qu. 7. et tot. tit. X. de eo, qui cognov. consang. IV. 13. — 5) cf. c. 3. X. de cland. desp. IV. 3. (conc. Lat. IV.) Clem. un. de consang. IV. un. (conc. Vienn.)

consequendae careat; idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit. Quod si ignoranter id fecerit, siquidem solennitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subiiciatur poenis; non enim dignus est qui ecclesiae benignitatem facile experiatur, cuius salubria praecepta temere contempsit. Si vero solennitatibus adhibitis impedimentum aliquod postea subesse cognoscatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo et gratis dispensari poterit. In contrahendis matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa et gratis concedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur nisi inter magnos principes, et ob publicam causam.

C. VI. *In raptores animadvertitur.*

Decernit sancta synodus, inter raptorem et raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium. Quod si rapta a raptore separata, et in loco tuto et libero constituta illum in virum habere con- 223
senserit, eam raptor in uxorem habeat [1]), et nihilominus raptor [2]) ipse ac omnes illi consilium, auxilium et favorem praebentes, sint ipso iure excommunicati ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces, et, si clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur praeterea raptor mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit sive non duxerit, decenter arbitrio iudicis dotare [3]).

C. VII. *Vagi matrimonio caute iungendi.*

Multi sunt, qui vagantur et incertas habent sedes, et, ut improbi sunt ingenii, prima uxore relicta aliam et plerumque plures illa vivente diversis in locis ducunt. Cui morbo cupiens sancta synodus occurrere, omnes, ad quos spectat, paterne monet, ne hoc genus hominum vagantium ad matrimonium facile recipiant; magistratus etiam saeculares hortatur, ut eos severe coerceant. Parochis autem praecipit, ne illorum matrimoniis intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, et re ad ordinarium delata ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.

Sess. XXIV. 1) cf. Grat. ad c. 7. et 11. C. XXXVI. qu. 2. — c. 7. X. de rapt. V. 17. (Innoc. III.) — 2) cf. c. 2. (Symmach.) c. 3. (conc. Aurel.) c. 4. (cap. Aquisgr.) c. 5. (Gregor. II.) c. 6. (conc. Paris.) c. 10. (conc. Meld.) c. 11. (conc. Aquisgr.) C. XXXVI. qu. 2. — 3) Exod. XXII. 16. seq. cit. in c. 1. X. de adult. V. 16.

C. VIII. *Concubinatus poenis gravissimis punitur.*

Grave peccatum est, homines solutos concubinas habere, gravissimum vero et in huius magni sacramenti singularem contemptum admissum, uxoratos quoque in hoc damnationis
224 statu vivere, ac audere eas quandoque domi etiam cum uxoribus alere et retinere. Quare, ut huic tanto malo sancta synodus opportunis remediis provideat, statuit huiusmodi concubinarios, tam solutos quam uxoratos, cuiuscunque status, dignitatis et conditionis exsistant, si, postquam ab ordinario, etiam ex officio, ter admoniti ea de re fuerint 1), concubinas non eiecerint, seque ab earum consuetudine non seiunxerint, excommunicatione feriendos esse, a qua non absolvantur, donec re ipsa admonitioni factae paruerint. Quod si in concubinatu per annum censuris neglectis permanserint, contra eos ab ordinario severe pro qualitate criminis procedatur. Mulieres, sive coniugatae sive solutae, quae cum adulteris seu concubinariis publice vivunt, si ter admonitae non paruerint, ab ordinariis locorum, nullo etiam requirente, ex officio graviter pro modo culpae puniantur, et extra oppidum vel dioecesim, si id eisdem ordinariis videbitur, invocato, si opus fuerit, brachio saeculari, eiiciantur; aliis poenis contra adulteros et concubinarios inflictis in suo robore permanentibus.

C. IX. *Ne domini temporales aut magistratus quidpiam libertati matrimonii contrarium moliantur.*

Ita plerumque temporalium dominorum ac magistratuum mentis oculos terreni affectus atque cupiditates excaecant, ut viros et mulieres, sub eorum iurisdictione degentes, maxime divites vel spem magnae hereditatis habentes, minis et poenis
225 adigant cum iis matrimonium invitos contrahere, quos ipsi domini vel magistratus illis praescripserint. Quare, quum maxime nefarium sit, matrimonii libertatem 2) violare, et ab eis iniurias nasci, a quibus iura exspectantur, praecipit sancta synodus omnibus, cuiuscunque gradus, dignitatis et conditionis exsistant, sub anathematis poena, quam ipso facto incurrant, ne quovis modo directe vel indirecte subditos suos vel quoscunque alios cogant, quominus libere matrimonia contrahant 3).

Sess. XXIV. 1 cf. c. X. de cohab. cler. (III. 2.) (Eugen. II.) Sess. XXV. de ref. c. 14. -- 2) cf. c. 14. 17. 29. X. de spons. IV. 1. (Innoc. III.) — 3) cf. c. 6. C. XXXVI. qu. 2. (conc. Paris.)

C. X. *Nuptiarum solennitates certis temporibus prohibentur.*

Ab Adventu Domini nostri Iesu Christi usque in diem Epiphaniae, et a feria quarta Cinerum usque in octavam Paschatis inclusive, antiquas solennium nuptiarum prohibitiones [1]) diligenter ab omnibus observari sancta synodus praecipit; in aliis vero temporibus nuptias solenniter celebrari permittit, quas episcopi, ut ea qua decet modestia et honestate fiant, curabunt. Sancta enim res est matrimonium et sancte tractandum.

DECRETUM DE REFORMATIONE.

Eadem sacrosancta synodus, reformationis materiam prosequens, haec in praesenti sessione statuenda decernit.

C. I. *Norma procedendi ad creationem episcoporum et cardinalium.* 220

Si in quibuslibet ecclesiae gradibus providenter scienterque curandum est, ut in Domini domo nihil sit inordinatum nihilque praeposterum, multo magis elaborandum, ut in electione eius, qui supra omnes gradus constituitur, non erretur. Nam totius familiae Domini status et ordo nutabit, si quod requiritur in corpore non inveniatur in capite. Unde, etsi alias [2]) sancta synodus de promovendis ad cathedrales et superiores ecclesias nonnulla utiliter decrevit, hoc tamen munus huiusmodi esse censet, ut, si pro rei magnitudine expendatur, nunquam satis cautum de eo videri possit. Itaque statuit, ut, quum primum ecclesia vacaverit, supplicationes ac preces publice privatimque habeantur, atque a capitulo per civitatem et dioecesim indicantur, quibus clerus populusque bonum a Deo pastorem valeat impetrare. Omnes vero et singulos, qui ad promotionem praeficiendorum quodcunque ius quacunque ratione a sede apostolica habent, aut alioquin operam suam praestant, nihil in iis pro praesenti temporum ratione innovando, hortatur et monet, ut in primis meminerint, nihil se ad Dei gloriam et populorum salutem utilius posse facere, quam si bonos pastores et ecclesiae gubernandae idoneos promoveri studeant, eosque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores et ecclesiae magis utiles ipsi iudicaverint, non quidem precibus vel humano affectu aut ambientium suggestionibus, sed eorum

---

Sess. XXIV 1) cf. c. 8. 9. (conc. Laod.) c. 10. (conc. Salegunst.) c. 11. (Nicol. I.) C. XXXIII. qu. 4. c. 4. X. de fer. II. 9. (Clem. III.) — 2) cf. Sess. VI. de ref. c. 1. Sess. VII. de ref. c. 1. et 3. Sess. XXII. de ref. c. 2.

exigentibus meritis, praefici diligenter curaverint; et quos ex
227 legitimo matrimonio natos, et vita, aetate, doctrina atque
aliis omnibus qualitatibus praeditos sciant, quae iuxta sacros
canones et Tridentinae huius synodi decreta requiruntur[1]).
Quoniam vero in sumendo de praedictis omnibus qualitatibus
gravi idoneoque bonorum et doctorum virorum testimonio
non uniformis ratio ubique ex nationum, populorum ac morum
varietate potest adhiberi, mandat sancta synodus, ut in provinciali
synodo per metropolitanum habenda praescribatur
quibusque locis et provinciis propria examinis, seu inquisitionis,
aut instructionis faciendae forma, sanctissimi Romani
Pontificis arbitrio approbanda, quae magis eisdem locis
utilis atque opportuna esse videbitur; ita tamen, ut, quum deinde
hoc examen seu inquisitio de persona promovenda perfecta
fuerit, ea in instrumentum publicum redacta cum toto
testimonio ac professione fidei ab eo facta[2]) quamprimum
ad sanctissimum Romanum Pontificem omnino transmittatur,
ut ipse summus Pontifex, plena totius negotii ac personarum
notitia habita, pro gregis dominici commodo de illis, si idonei
per examen seu per inquisitionem factam reperti fuerint, ecclesiis
possit utilius providere. Omnes vero inquisitiones,
informationes, testimonia ac probationes quaecunque, de promovendi
qualitatibus et ecclesiae statu a quibuscunque, etiam
in Romana curia, habitae, per cardinalem, qui relationem
facturus erit in consistorio, et alios tres cardinales diligenter
examinentur, ac relatio ipsa cardinalis relatoris et trium cardinalium
subscriptione roboretur, in qua ipsi singuli quatuor
cardinales affirment, se adhibita accurata diligentia invenisse
promovendos qualitatibus a iure et ab hac sancta synodo requisitis[3])
praeditos, ac certo existimare sub periculo salutis
aeternae, idoneos esse qui ecclesiis praeficiantur; ita ut re-
228 latione in uno consistorio facta, quo maturius interea de ipsa
inquisitione cognosci possit, in aliud consistorium iudicium
differatur, nisi aliud beatissimo Pontifici videbitur expedire.
Ea vero omnia et singula, quae de episcoporum praeficiendorum
vita, aetate, doctrina et ceteris qualitatibus alias in
eadem synodo constituta sunt, decernit eadem, etiam in creatione
sanctae Romanae ecclesiae cardinalium, etiam si diaconi
sint, exigenda, quos sanctissimus Romanus Pontifex ex

Sess. XXIV 1) cf. ead. conc. Trid. cap. cum can. alleg. — 2) cf. bullam Pii IV. In sacrosancta, infra inter doc. ad conc. Trid. spect. — 3) cf. pag. 153 not. 2.

omnibus Christianitatis nationibus, quantum commode fieri poterit, prout idoneos repererit, assumet. Postremo eadem sancta synodus, tot gravissimis ecclesiae incommodis commota, non potest non commemorare, nihil magis ecclesiae Dei esse necessarium, quam ut beatissimus Romanus Pontifex, quam sollicitudinem universae ecclesiae ex muneris sui officio debet, eam hic potissimum impendat, ut lectissimos tantum sibi cardinales adsciscat, et bonos maxime atque idoneos pastores singulis ecclesiis praeficiat, idque eo magis, quod ovium Christi sanguinem, quae ex malo negligentium et sui officii immemorum pastorum regimine peribunt, Dominus noster Iesus Christus de manibus eius sit requisiturus.

C. II. *Synodi provinciales quolibet triennio, dioecesanae quotannis celebrentur; qui eas cogere, quive illis interesse debeant.*

Provincialia concilia[1]), sicubi omissa sunt, pro mode-
randis moribus, corrigendis excessibus, controversiis compo- 229
nendis[2]), aliisque ex sacris canonibus permissis renoventur.
Quare metropolitani per se ipsos, seu, illis legitime impeditis, coepiscopus antiquior intra annum ad minus a fine praesentis concilii, et deinde quolibet saltem triennio post octavam Paschae Resurrectionis Domini nostri Iesu Christi, seu alio commodiori tempore pro more provinciae, non praetermittat synodum in provincia sua cogere; quo episcopi omnes, et alii, qui de iure vel consuetudine interesse debent, exceptis iis, quibus cum imminenti periculo transfretandum esset, convenire omnino teneantur. Nec episcopi comprovinciales praetextu cuiuslibet consuetudinis ad metropolitanam ecclesiam in posterum accedere inviti compellantur. Itidem episcopi, qui nulli archiepiscopo subiiciuntur, aliquem vicinum metropolitanum semel eligant, in cuius synodo provinciali cum aliis interesse debeant, et quae ibi ordinata fuerint observent ac observari faciant. In reliquis omnibus eorum exemptio et privilegia salva atque integra maneant. Synodi quoque dioecesanae quotannis celebrentur[3]); ad quas exempti etiam omnes, qui alias cessante exemptione interesse deberent, nec capitulis generalibus subduntur, accedere teneantur; ratione tamen parochialium aut aliarum saecularium ecclesiarum, etiam an-

---

Sess. XXIV. 1) cf. c. 2. (Leo. I.) 3. (conc. Nic.) 4. (conc. Antioch.) 5. (conc. Laod.) 6. (conc. Chalc.) 7. (synod. Nic. II.) c. 9. (Stat. eccl. ant.) c. 10. (conc. Carth. V.) c. 12. (conc. Arel.) c. 13. (conc. Agath.) c. 14. (conc. Tarrac.) D. XVIII. et al. — 2) cf. c. 25. X. de accus. V. 1. (Innoc. III.) — 3) cf. conc. Basil. Sess. XV.

nexarum, debeant ii, qui illarum curam gerunt, quicunque illi sint, synodo interesse. Quod si in his tam metropolitani quam episcopi et alii supra scripti negligentes fuerint, poenas sacris canonibus sancitas [1]) incurrant.

0 C. III. *Qua ratione visitatio per praelatos facienda.*

Patriarchae, primates, metropolitani et episcopi propriam dioecesim per se ipsos, aut, si legitime impediti fuerint [2]), per suum generalem vicarium aut visitatorem, si quotannis totam propter eius latitudinem visitare non poterunt, saltem maiorem eius partem, ita tamen, ut tota biennio per se vel visitatores suos compleatur, visitare non praetermittant. A metropolitanis vero, etiam post plene visitatam propriam dioecesim, non visitentur cathedrales ecclesiae, neque dioeceses suorum comprovincialium, nisi causa cognita et probata in concilio provinciali; archidiaconi autem, decani et alii inferiores in iis ecclesiis, ubi hactenus visitationem exercere legitime consueverunt, debeant quidem, assumpto notario, de consensu episcopi deinceps per se ipsos tantum ibidem visitare. Visitatores etiam a capitulo deputandi, ubi capitulum ius visitandi habet, prius ab episcopo approbentur; sed non ideo episcopus, vel eo impedito eius visitator, easdem ecclesias seorsum ab his visitare prohibeatur, cui ipsi archidiaconi vel alii inferiores visitationis factae infra mensem rationem reddere, et depositiones testium ac integra acta ei exhibere teneantur; non obstantibus quacunque consuetudine, etiam immemorabili, atque exemptionibus et privilegiis quibuscunque. Visitationum autem omnium istarum praecipuus sit scopus [3]), sanam orthodoxamque doctrinam expulsis haeresibus inducere, bonos mores tueri, pravos corrigere, populum cohortationibus et admonitionibus ad religionem, pacem innocentiamque ac-
231 cendere; cetera, prout locus, tempus et occasio feret, ex visitantium prudentia ad fidelium fructum constituere. Quae ut facilius feliciusque succedant, monentur praedicti omnes et singuli, ad quos visitatio spectat, ut paterna caritate Christianoque zelo omnes amplectantur; ideoque modesto contenti equitatu famulatuque studeant quam celerrime, debita tamen cum diligentia, visitationem ipsam absolvere. Interimque caveant, ne inutilibus sumptibus cuiquam graves onerosive

---

Sess. XXIV. 1) cf. l. l. pag. antec. n. 1. — 2) cf. c. 11. C. X. qu. 1. (conc. Tol. IV.) — 3) c. 1. §. 4. de cens. in VIto III. 20. (Innoc. IV.)

sint[1]), neve ipsi, aut quisquam suorum quicquam procurationis causa pro visitatione, etiam testamentorum ad pios usus, praeter id, quod ex relictis piis iure debetur aut alio quovis nomine, nec pecuniam, nec munus, quodcunque sit, etiam qualitercunque offeratur, accipiant, non obstante quacunque consuetudine, etiam immemorabili; exceptis tamen victualibus[2]), quae sibi ac suis frugaliter moderateque pro temporis tantum necessitate, et non ultra, erunt ministranda. Sit tamen in optione eorum, qui visitantur, si malint solvere id, quod erat ab ipsis antea solvi certa pecunia taxata consuetum, an vero praedicta victualia subministrare; salvo item iure conventionum antiquarum cum monasteriis aliisve piis locis aut ecclesiis non parochialibus inito, quod illaesum permaneat. In iis vero locis seu provinciis, ubi consuetudo est, ut nec victualia, nec pecunia, nec quicquam aliud a visitatoribus accipiatur, sed omnia gratis fiant, ibi id observetur. Quod si quispiam, quod absit, aliquid amplius in supra dictis omnibus casibus accipere praesumpserit, is, praeter dupli restitutionem intra mensem faciendam, aliis etiam poenis iuxta constitutionem concilii generalis Lugdunensis, quae incipit: *Exigit*[3]), nec non et aliis poenis in synodo provinciali arbitrio synodi absque ulla spe veniae mulctetur. Patroni vero in iis, quae ad sacramentorum administrationem spectant, nullatenus se 232
praesumant ingerere, neque visitationi ornamentorum ecclesiae, aut bonorum stabilium, seu fabricarum proventibus immisceant, nisi quatenus id eis ex institutione ac fundatione competat; sed episcopi ipsi haec faciant et fabricarum reditus in usus ecclesiae necessarios et utiles, prout sibi expedire magis visum fuerit, expendi curent.

C. IV. *Praedicationis munus a quibus et quando obeundum. Ecclesia parochialis ad audiendum verbum Dei adeunda. Nullus contradicente episcopo praedicet.*

Praedicationis munus, quod episcoporum praecipuum est, cupiens sancta synodus quo frequentius possit ad fidelium salutem exerceri, canones alias super hoc editos[4]) sub fel. rec. Paulo III. aptius praesentium temporum usui accommodando, mandat, ut in ecclesia sua ipsi per se, aut, si legitime impe-

---

Sess. XXIV. 1) cf. c. 1. C. X. qu. 1. (conc. Brac. II.) c. 7. ib. (Conc. 8. ib. Cabil. II.) c. (conc. Tol. VII.) c. 6. X. de cens. III. 39. (conc. Lat. III. — 2) cf. c. 1. de off. ord. in VIto I. 16. (Bonif. VIII.) — 3) cf. c. 2. de cens. in VIto III. 20. et infra inter const. ex ant. iure desumpt. per conc Trid. innovatas. — 4) cf. Sess. V. c. 2. de ref. et capp. ib. alleg.

diti fuerint, per eos, quos ad praedicationis munus assument, in aliis autem ecclesiis per parochos, sive, iis impeditis, per alios ab episcopo impensis eorum, qui eas praestare vel tenentur vel solent, deputandos in civitate, aut in quacunque parte dioecesis censebunt expedire, saltem omnibus dominicis et solennibus diebus festis, tempore autem ieiuniorum, Quadragesimae et Adventus Domini, quotidie, vel saltem tribus in hebdomada diebus, si ita oportere duxerint, sacras scripturas divinamque legem annuncieut, et alias, quotiescunque id opportune fieri posse iudicaverint. Moneatque episcopus po-
233 pulum diligenter, teneri unumquemque parochiae suae interesse, ubi commode id fieri potest, ad audiendum verbum Dei [1]). Nullus autem saecularis sive regularis, etiam in ecclesiis suorum ordinum, contradicente episcopo praedicare praesumat. Iidem etiam saltem dominicis et aliis festivis diebus pueros in singulis parochiis fidei rudimenta et obedientiam erga Deum et parentes diligenter ab iis, ad quos spectabit, doceri curabunt, et, si opus sit, etiam per censuras ecclesiasticas compellent; non obstantibus privilegiis et consuetudinibus. In reliquis ea, quae de praedicationis muuere sub eodem Paulo III. decreta fuerunt [2]), suum robur obtineant.

C. V. ***Causae criminales contra episcopos maiores a solo summo Pontifice, minores a concilio provinciali cognoscantur.***

Causae criminales graviores [3]) contra episcopos, etiam haeresis, quod absit, quae depositione aut privatione dignae sunt, ab ipso tantum summo Romano Pontifice cognoscantur et terminentur. Quod si eiusmodi sit causa, quae necessario extra Romanam curiam sit committenda, nemini prorsus ea committatur, nisi metropolitanis aut episcopis a beatissimo Papa eligendis. Haec vero commissio et specialis sit, et manu ipsius sanctissimi Pontificis signata, nec unquam plus his tribuat, quam ut solam facti instructionem sumant processumque conficiant, quem statim ad Romanum Pontificem
234 transmittant, reservata eidem sanctissimo sententia definitiva. Cetera alias [4]) sub fel. rec. Iulio III. super his decreta, nec non et constitutio sub Innocentio III. [5]) in concilio generali, quae incipit: *Qualiter et quando*, quam sancta synodus in praesenti innovat, ab omnibus observetur. Minores vero

---

Sess. XXIV. 1) cf. c. 62. D. I. de cons. (can. Ap.) c. 63. ib. (Statut. eccl. ant.) — 2) cf. Sess. V. c. 2. de ref. — 3) cf. Sess. XIII. de ref. c. 8. cum alleg. — 4) cf. c. 6. 7. Sess. cit. — 5) c. 24. X. de accus. V. 1. et infra l. c.

criminales causae episcoporum in concilio tantum provinciali cognoscantur et terminentur, vel a deputandis per concilium provinciale.

C. VI. *Datur episcopis potestas circa irregularitatum et suspensionum dispensationes et criminum absolutiones.*

Liceat episcopis in irregularitatibus omnibus et suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quae oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare, et in quibuscunque casibus occultis, etiam sedi apostolicae reservatis, delinquentes quoscunque sibi subditos in dioecesi sua per se ipsos aut vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiae gratis absolvere, imposita poenitentia salutari. Idem et in haeresis crimine in eodem foro conscientiae eis tantum, non eorum vicariis, sit permissum.

C. VII. *Sacramentorum virtus, antequam populo administrentur,* 235
ab episcopis et parochis explicetur. Inter missarum solennia sacrae paginae explanentur.

Ut fidelis populus ad suscipienda sacramenta maiori cum reverentia atque animi devotione accedat, praecipit sancta synodus episcopis omnibus, ut non solum, quum haec per se ipsos erunt populo administranda, prius illorum vim et usum pro suscipientium captu explicent, sed etiam idem a singulis parochis pie prudenterque, etiam lingua vernacula, si opus sit et commode fieri poterit, servari studeant, iuxta formam a sancta synodo in catechesi singulis sacramentis praescribendam, quam episcopi in vulgarem linguam fideliter verti, atque a parochis omnibus populo exponi curabunt; nec non ut inter missarum solennia [1]) aut divinorum celebrationem sacra eloquia et salutis monita eadem vernacula lingua singulis diebus festivis vel solennibus explanent, eademque in omnium cordibus, postpositis inutilibus quaestionibus, inserere, atque eos in lege Domini erudire studeant.

C. VIII. *Publice peccantes publice poeniteant, ni episcopo aliter videatur. Poenitentiarius in cathedralibus instituendus.*

Apostolus monet, publice peccantes palam esse corripiendos [2]). Quando igitur ab aliquo publice et in multorum 236
conspectu crimen commissum fuerit, unde alios scandalo offensos

---

Sess. XXIV. 1) cf. Sess. XXII. de sacr. miss. c. 8. — 2) 1 Tim. V. 20. cf. c. 19. §. 1. C. II. qu. 1. (August.) c. 1. X. de poenit. V. 38. (Gregor. I.)

commotosque fuisse non sit dubitandum, huic condignam pro modo culpae poenitentiam publice iniungi oportet, ut quos exemplo suo ad malos mores provocavit, suae emendationis testimonio ad rectam revocet vitam. Episcopus tamen publicae hoc poenitentiae genus in alind secretum poterit commutare, quando ita magis iudicaverit expedire. In omnibus etiam cathedralibus ecclesiis, ubi id commode fieri poterit, poenitentiarius aliquis cum unione praebendae proxime vacaturae ab episcopo instituatur, qui magister sit vel doctor, aut licentiatus in theologia vel iure canonico, et annorum quadraginta, seu alius, qui aptior pro loci qualitate reperiatur, qui, dum confessiones in ecclesia audiet, interim praesens in choro censeatur.

C. IX. *A quo visitari debeant ecclesiae saeculares nullius dioecesis.*

Quae alias sub fel. rec Paulo III.[1]) et nuper sub beatissimo domino nostro Pio IV.[2]) in hoc eodem concilio de adhibenda ab ordinariis diligentia in beneficiorum, etiam exemptorum, visitatione constituta sunt, eadem etiam in iis ecclesiis saecularibus observentur, quae in nullius dioecesi esse dicuntur, ut ab episcopo, cuius cathedralis ecclesia est proximior, si id constet, alioquin ab eo, qui semel in concilio provinciali a praelato loci illius electus fuerit, tanquam sedis apostolicae delegato, visitentur; non obstantibus privilegiis et consuetudinibus quibuscunque, etiam immemorabilibus.

137 C. X. *Exsecutio visitationis a subditis ne suspendatur.*

Episcopi, ut aptius quem regunt populum possint in officio atque obedientia continere, in omnibus iis, quae ad visitationem ac morum correctionem subditorum suorum spectant, ius et potestatem habeant, etiam tanquam apostolicae sedis delegati, ea ordinandi, moderandi, puniendi et exsequendi iuxta canonum sanctiones, quae illis ex prudentia sua pro subditorum emendatione ac dioecesis suae utilitate necessaria videbuntur. Nec in his, ubi de visitatione aut morum correctione agitur[3]), exemptio, aut ulla inhibitio, appellatio seu querela, etiam ad sedem apostolicam interposita, exsecutionem eorum, quae ab his mandata, decreta aut iudicata fuerint, quoquo modo impediat aut suspendat.

Sess. XXIV. 1) Sess. VI. de ref. c. 4. Sess. VII. de ref. c. 8. — 2) Sess. XXI. de ref. c. 8. — 3) cf. Sess. XIII. de ref. c. 1. Sess. XIV. de ref. c. 4. Sess. XXII. de ref. c. 1.

C. XI. *Honorarii tituli aut privilegia particularia episcoporum iuri nihil detrahant. Cap. Quum capella, Extra de privilegiis, innovatur.*

Quoniam privilegia et exemptiones, quae variis titulis
plerisque conceduntur, hodie perturbationem in episcoporum
iurisdictione excitare et exemptis occasionem laxioris vitae
praebere dignoscuntur, decernit sancta synodus, ut, si quando
iustis, gravibus et fere necessariis suadentibus causis aliquos 238
honorariis titulis protonotariatus, acolythatus, comitis palatini,
capellani regii, aut aliis huiusmodi in Romana curia vel extra
insignibus decorandos esse placuerit, nec non alios, cuicunque
monasterio oblatos, vel quomodocunque addictos, aut sub
nomine servientium militiis, seu monasteriis, hospitalibus, col-
legiis, aut quocunque alio titulo assumi, nihil ex iis privilegiis
detractum esse ordinariis intelligatur, quo minus ii, quibus ea
iam concessa sunt, vel in posterum concedi contigerit, ipsis
ordinariis, tanquam apostolicae sedis delegatis, plene in om-
nibus, et, quoad capellanos regios, iuxta constitutionem Inno-
centii III. [1]), quae incipit: *Quum capella*, subiecti exsistant;
exceptis tamen iis, qui praedictis locis aut militiis actu ser-
viunt, et intra eorum septa ac domos resident, subque eorum
obedientia vivunt, sive iis, qui legitime et secundum regulam
earundem militiarum professionem fecerint, de qua ordinario
constare debeat; non obstantibus privilegiis quibuscunque,
etiam religionis sancti Ioannis Ierosolymitani, et aliarum mi-
litiarum. Quae vero privilegia residentibus in curia Romana
vigore Eugenianae constitutionis [2]) aut familiaritatis cardina-
lium competere solent, ea in iis, qui beneficia ecclesiastica
obtinent, ratione praedictorum beneficiorum minime intelli-
gantur, sed ordinarii iurisdictioni subiecti permaneant; non
obstantibus quibuscunque inhibitionibus.

C. XII. *Quales esse debeant promovendi ad dignitates et canonicatus cathedralium ecclesiarum, quidve promoti praestare teneantur.*

Quum dignitates in ecclesiis, praesertim cathedralibus,
ad conservandam augendamque ecclesiasticam disciplinam fue-
rint institutae, ut qui eas obtinerent pietate praecellerent, 239
aliisque exemplo essent, atque episcopos opera et officio iu-
varent, merito qui ad eas vocantur tales esse debent, qui suo
muneri respondere possint. Nemo igitur deinceps ad digni-

Sess. XXIV. 1) c. 16. X. de priv. V. 33. et infra inter const. ex ant. iure desumpt. per conc. Trid. innovatas. — 2) c. 3. h. t. in Extr. comm. V. 7. et infr. l. c.

tates quascunque[1]), quibus animarum cura subest, promoveatur, nisi qui saltem xxv. suae aetatis annum attigerit, et, in clericali ordine versatus, doctrina ad suum munus exsequendum necessaria ac morum integritate commendetur, iuxta constitutionem Alexandri tertii in concilio Lateranensi promulgatam[2]), quae incipit: *Quum in cunctis*. Archidiaconi etiam, qui oculi dicuntur episcopi[3]), sint in omnibus ecclesiis, ubi fieri poterit, magistri in theologia, seu doctores aut licentiati in iure canonico. Ad ceteras autem dignitates vel personatus, quibus animarum cura nulla subest, clerici alioquin idonei et xxii. annis non minores adsciscantur. Provisi etiam de beneficiis quibuscunque curam animarum habentibus teneantur a die adeptae possessionis ad minus intra duos menses in manibus ipsius episcopi, vel eo impedito coram generali eius vicario seu officiali, orthodoxae suae fidei publicam facere professionem, et in ecclesiae Romanae obedientia se permansuros spondeant ac iurent[4]). Provisi autem de canonicatibus et dignitatibus in ecclesiis cathedralibus, non solum coram episcopo seu eius officiali, sed etiam in capitulo idem facere teneantur; alioquin praedicti omnes provisi ut supra fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur. Neminem etiam deinceps ad dignitatem, canonicatum aut portionem recipiant, nisi qui eo ordine sacro aut sit initiatus, quem illa
240 dignitas, praebenda aut portio requirit, aut in tali aetate, ut infra tempus a iure et ab hac sancta synodo statutum initiari valeat[5]). In omnibus vero ecclesiis cathedralibus omnes canonicatus ac portiones habeant annexum ordinem presbyterii, diaconatus vel subdiaconatus; episcopus autem cum consilio capituli designet ac distribuat, prout viderit expedire, quibus quisque ordo ex sacris annexus in posterum esse debeat; ita tamen, ut dimidia saltem pars presbyteri sint, ceteri vero diaconi aut subdiaconi. Ubi vero consuetudo laudabilior habet, ut plures vel omnes sint presbyteri, omnino observetur. Hortatur etiam sancta synodus, ut in provinciis, ubi id commode fieri potest, dignitates omnes, et saltem dimidia pars canonicatuum in cathedralibus ecclesiis et collegiatis insignibus conferantur tantum magistris vel doctoribus, aut etiam licentiatis in theologia vel iure canonico. Praeterea obtinentibus in

---

Sess. XXIV. 1) cf. Sess. XXII. de ref. c. 2. —2) cf. c. 7. X. de elect. I. 6. et infr. inter const. ex antiq. iure desumpt. per conc. Trid. innovatas. — 3) cf. c. 7. X. de off. archid. I. 23. (Innoc. III.) — 4) cf. bull. Pii IV. In sacrosancta, infra inter doc. conc. Trid. spect. — 5) cf. Sess. VII. de ref. c. 12. et loc. ibi alleg. supra pag. 49. n. 2.

eisdem cathedralibus aut collegiatis dignitates, canonicatus, praebendas aut portiones non liceat vigore cuiuslibet statuti aut consuetudinis ultra tres menses ab eisdem ecclesiis qnolibet anno abesse [1]); salvis nihilominus earum ecclesiarum constitutionibus, quae longius servitii tempus requirunt. Alioquin primo anno privetur unusquisque dimidia parte frnctuum, qnos ratione etiam praebendae ac residentiae fecit suos. Quod si iterum eadem fuerit nsus negligentia, privetur omnibus fructibus, quos codem anno lucratus fuerit. Crescente vero contumacia contra eos iuxta sacrorum canonnm constitutiones procedatur [2]). Distributiones vero [3]) qni statis horis interfuerint recipiant; reliqui, quavis collusione aut rcmissione exclusa, his careant iuxta Bonifacii VIII. decretum [4]), qnod incipit: *Consuetudinem*, quod sancta synodus in usum revocat, non obstantibus qnibuscunque statutis et consnetudinibus. 241
Omnes vero divina per se [5]), et non per substitutos, compellantur obire officia, et episcopo celebranti aut alia pontificalia exercenti assistere et asservire, atque in choro ad psallendum instituto hymnis et canticis Dei nomen reverenter, distincte devoteque laudare. Vestitu [6]) insnper decenti tam in ecclesia quam extra assidue utantur; ab illicitisque venationibus, aucupiis, choreis, tabernis lusibusque abstineant, atque ea morum integritate polleant, ut merito ecclesiae senatus dici possit. Cetera, quae ad debitum in divinis officiis regimen spectant, deque congrua in bis canendi seu modulandi ratione, de certa lege in choro conveniendi et permanendi, simulque de omnibus ecclesiae ministris, quae necessaria erunt, et si qua buiusmodi, synodus provincialis pro cuiusque provinciae utilitate et moribus certam cuique formulam praescribet. Interea vero episcopus non minus quam cum duobus canonicis, quorum unus ab episcopo, alter a capitulo eligatur, in iis, quae expedire videbuntur, poterit providere.

C. XIII. *Quomodo tenuioribus cathedralibus ecclesiis et parochiis consulendum. Parochiae certis finibus distinguendae.*

Quoniam pleraeque cathedrales ecclesiae tam tenuis redtus sunt et angustae, ut episcopali dignitati nullo modo re-

---

Sess. XXIV. 1) cf. Sess. XXVII. c. 1. de ref. — 2) cf. tot. tit. X. de cler. non resid. III. 4. — 3) cf. c. 32. X. de praeb. III 5. (Honor. III.)— 4) cap. un. de cler. non resid. in VIto III. 3. et infra inter const. ex ant. iure desumpt. per conc. Trid. innovatas. — 5) cf. c. 3. X. de cler. non resid. III. 4. (Innoc. III.) c. 30. X. de praeb. III. 5. (Innoc. III.) Sess. XXII. de ref. c. 4. — 6) cf. tot. tit. X. de vita et hon. cler., et in VIto III. 1., in Clem. III. 1., et in Extrav. comm. III. 1. et tit. X. de cleric. venat. V. 24.

spondeant, neque ecclesiarum necessitati sufficiant, examinet concilium provinciale, vocatis iis, quorum interest, et diligen-
242 ter expendat, quas propter angustias tenuitatemque vicinis unire [1]) vel novis proventibus augere expediat; confectaque de praemissis instrumenta ad summum Romanum Pontificem mittat, quibus instructus summus Pontifex ex prudentia sua, prout expedire iudicaverit, aut tenues invicem uniat, aut aliqua accessione ex fructibus augeat. Interim vero, donec praedicta effectum sortiantur, huiusmodi episcopis, qui fructuum subventione pro dioecesis suae tenuitate indigent, poterit de beneficiis aliquibus, dum tamen curata non sint, nec dignitates, seu canonicatus, et praebendae, nec monasteria, in quibus viget regularis observantia, vel quae capitulis generalibus et certis visitatoribus subduntur, a summo Romano Pontifice provideri. In parochialibus etiam ecclesiis, quarum fructus aeque adeo exigui sunt, ut debitis nequeant oneribus satisfacere, curabit episcopus, si per beneficiorum unionem, non tamen regularium, id fieri non possit, ut primitiarum vel decimarum assignatione, aut per parochianorum symbola ac collectas, aut qua commodiori ei videbitur ratione, tantum redigatur, quod pro rectoris ac parochiae necessitate decenter sufficiat. In unionibus vero quibuslibet, seu ex supradictis, seu aliis causis faciendis, ecclesiae parochiales monasteriis quibuscunque, aut abbatiis, seu dignitatibus sive praebendis ecclesiae cathedralis vel collegiatae, sive aliis beneficiis simplicibus, aut hospitalibus militiisve non uniantur, et quae unitae sunt revideantur ab ordinariis iuxta alias decretum in eadem synodo sub fel. rec. Paulo II. [2]), quod etiam in unitis ab eo tempore citra aeque observetur; non obstantibus in iis quibuscunque verborum formis, quae hic pro sufficienter expressis habeantur. Ad haec in posterum omnes hae cathedrales ecclesiae, quarum reditus summam ducatorum mille, et parochia-
243 les, quae summam ducatorum centum secundum verum annuum valorem non excedunt, nullis pensionibus aut reservationibus fructuum graventur. In iis quoque civitatibus ac locis, ubi parochiales ecclesiae certos non habent fines, nec earum rectores proprium populum, quem regant, sed promiscue petentibus sacramenta administrant, mandat sancta synodus episcopis pro tutiori animarum eis commissarum salute, ut dis-

Sess. XXIV. 1) cf. Sess. VII. de ref. c. 6. et 7. Sess. XIV. de ref. c. 9. Sess. XXIV. de ref. c. 15. — 2) Sess. VII. de ref. c. 6.

tiucto populo in certas propriasque parochias unicuique suum perpetuum peculiaremque parochum assignent[1]), qui eas cognoscere valeat, et a quo solo licite sacramenta suscipiant, aut alio utiliori modo, prout loci qualitas exegerit, provideant. Idemque in iis civitatibus ac locis, ubi nullae sunt parochiales, quamprimum fieri curent; non obstantibus quibuscunque privilegiis et consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

C. XIV. *Ne quis admittatur ad possessionem beneficii aut distributionum cum fructuum distributione in usus non pios convertenda.*

In pluribus ecclesiis, tam cathedralibus quam collegiatis et parochialibus, ex earum constitutionibus aut ex prava consuetudine observari intelligitur, ut in electione, praesentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia provisione sive admissione ad possessionem alicuius cathedralis ecclesiae, vel beneficii, canonicatuum, aut praebendarum, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas, certae conditiones, seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, compensationesve illicitae, aut etiam quae in aliquibus ecclesiis dicuntur turnorum lucra, interponantur. Haec quum sancta synodus detestetur, mandat episcopis, ut, 244
quaecunque huiusmodi in usus pios non convertuntur, atque ingressus eos, qui simoniacae labis aut sordidae avaritiae suspicionem habent, fieri non permittant, ipsique diligenter de eorum constitutionibus sive consuetudinibus super praedictis cognoscant, et illis tantum, quas ut laudabiles probaverint, exceptis, reliquas ut pravas ac scandalosas reiiciant et aboleant. Eos vero, qui adversus haec in praesenti decreto comprehensa quavis ratione commiserint, poenis contra simoniacos editis sacris canonibus[2]) et variis summorum Pontificum constitutionibus, quas omnes innovat, teneri decernit; non obstantibus quibuscunque statutis, constitutionibus, consuetudinibus, etiam immemorabilibus, etiam apostolica auctoritate confirmatis, de quarum surreptione, obreptione et intentionis defectu episcopus, tanquam apostolicae sedis delegatus, cognoscere possit.

C. XV. *Ratio augendi tenues praebendas ecclesiarum cathedralium et collegiatarum insignium.*

In ecclesiis cathedralibus[3]) et collegiatis insignibus, ubi frequentes adeoque tenues sunt praebendae simul cum distri-

Sess. XXIV. 1) cf. Sess. XIV. de ref. c. 9. — 2) cf. C. I. qu. 1. fere per tot. et tot. tit. X. de sim. (III. 5.) et in Extr. comm. V. 1. — 3) cf. Sess. XXIV. de ref. c. 13.

butionibus quotidianis, ut sustinendo decenti canonicorum
gradui pro loci et personarnm qualitate non sufficiant, liceat
episcopis cnm consensn capitnli [1]) vel aliquot simplicia bene-
ficia, non tamen regnlaria, iis unire, vel, si hac ratione pro-
videri non possit, aliquibus ex iis suppressis, cum patronorum
consensu, si de iure patronatus laicorum sint, quarum fructus
245 et proventns reliqnarum praebendarum distribntionibus quo-
tidianis applicentur, eas ad pauciorem nnmerum reducere;
ita tamen, ut tot supersint, quae divino cultui celebrando ac
dignitati ecclesiae commode valeant respondere [2]); non ob-
stantibus quibuscnnque constitutionibus et privilegiis, aut qua-
cunque reservatione generali vel speciali aut affectione. Ne-
que praedictae uniones aut suppressiones tolli seu impediri
possint ex quibuscunque provisionibus, etiam vigore resig-
nationis, aut quibusvis aliis derogationibus vel suspensionibus.

C. XVI. *Quid muneris incumbat capitulo sede vacante.*

Capitulum sede vacante, ubi fructuum percipiendornm ei
mnnus incumbit, oeconomum unum vel plures fideles ac dili-
gentes decernat, qui rerum ecclesiasticarum et proventuum
curam gerant, quorum rationem ei, ad quem pertinebit, sint
reddituri. Item officialem seu vicarium infra octo dies post
mortem episcopi constituere, vel exsistentem confirmare om-
nino teneatur, qui saltem in iure canonico sit doctor vel li-
centiatus, vel alias, quantum fieri poterit, idoneus. Si secus
factum fuerit, ad metropolitanum deputatio huiusmodi devol-
vatur [3]). Et si ecclesia ipsa metropolitana fuerit aut exempta,
capitulumque, ut praefertur, negligens fuerit, tunc antiquior
episcopus ex suffraganeis in metropolitana, et propinquior
episcopus in exempta oeconomum et vicarium idoneos possit
constituere. Episcopus vero ad eandem ecclesiam vacantem
promotus ex iis, quae ad eum spectant, ab eisdem oeconomo,
vicario et aliis quibuscunque officialibus et administratoribus,
246 qui sede vacante fuerunt a capitulo vel ab aliis in eius locum
constituti, etiam si fuerint ex eodem capitulo, rationem exigat
officiorum, iurisdictionis, administrationis aut cuiuscunque
eorum mnneris; possitque eos punire, qui in eorum officio
seu administratione deliquerint, etiam si praedicti officiales
redditis rationibus a capitulo vel a depntatis ab eodem abso-
lutionem aut liberationem obtinuerint. Eidem quoque epi-

Sess. XXIV. 1) cf. Sess. V. de ref. c. 1. — 2) cf. c. 2. X. de instit. III.
7. (Eug. III.) — 3) cf. c. ult. de suppl. negl. prael. in VIto I. 8. (Bonif. VIII.)

scopo teneatur capitulum de scripturis ad ecclesiam pertinentibus, si quae ad capitulum pervenerunt, rationem reddere.

C. XVII. *Beneficiorum collationi et plurium retentioni modus statuitur.*

Quum ecclesiasticus ordo pervertatur, quando unus plurium officia occupat clericorum, sancte sacris canonibus cautum fuit[1]), neminem oportere in duabus ecclesiis conscribi. Verum quoniam multi improbae cupiditatis affectu se ipsos, non Deum, decipientes, ea, quae bene constituta sunt, variis artibus eludere, et plura simul beneficia obtinere non erubescunt: sancta synodus debitam regendis ecclesiis disciplinam restituere cupiens, praesenti decreto, quod in quibuscunque personis, quocunque titulo, etiam si cardinalatus honore fulgeant, mandat observari, statuit, ut in posterum unum tantum beneficium ecclesiasticum singulis conferatur. Quod quidem, si ad vitam eius, cui confertur, honeste sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri. Haecque non modo ad cathedrales ecclesias, sed etiam 241
ad alia omnia beneficia, tam saecularia quam regularia quaecunque, etiam commendata, pertineant, cuiuscunque tituli ac qualitatis exsistant. Illi vero, qui in praesenti plures parochiales ecclesias, aut unam cathedralem et aliam parochialem obtinent, cogantur omnino[2]), quibuscunque dispensationibus ac unionibus ad vitam non obstantibus, una tantum parochiali vel sola cathedrali retenta, alias parochiales infra spatium sex mensium dimittere. Alioquin tam parochiales quam beneficia omnia, quae obtinent, ipso iure vacare censeantur[3]), ac tanquam vacantia libere aliis idoneis conferantur, nec ipsi antea illa obtinentes tuta conscientia fructus post dictum tempus retineant. Optat autem sancta synodus, ut resignantium necessitatibus commoda aliqua ratione, prout summo Pontifici videbitur, provideatur.

C. XVIII. *Ecclesia parochiali vacante deputandus ab episcopo vicarius, donec illi provideatur de parocho. Nominati ad parochiales qua forma et a quibus examinari debent.*

Expedit maxime animarum saluti, a dignis atque idoneis parochis gubernari. Id ut diligentius ac rectius perficiatur, statuit sancta synodus, ut, quum parochialis ecclesiae vacatio,

Sess. XXIV. 1) cf. Sess. VII. de ref. c. 2. cum alleg. — 2) Sess. cit. c. 4. — 3) cf. c. 4. de praeb. in Extr. comm. III. 2. (Ioann. XXII.)

etiamsi cura ecclesiae vel episcopo incumbere dicatur, et per unum vel plures administretur, etiam in ecclesiis patrimonialibus, seu receptivis nuncupatis, in quibus consuevit episcopus uni vel pluribus curam animarum dare, quos omnes ad
248 infra scriptum examen teneri mandat [1]), per obitum vel resignationem, etiam in curia, seu aliter quomodocunque contigerit, etiam si ipsa parochialis ecclesia reservata vel affecta fuerit generaliter vel specialiter, etiam vigore indulti seu privilegii in favorem sanctae Romanae ecclesiae cardinalium, seu abbatum vel capitulorum: debeat episcopus statim, habita notitia vacationis ecclesiae, si opus fuerit, idoneum in ea vicarium cum congrua eius arbitrio fructuum portionis assignatione constituere, qui onera ipsius ecclesiae sustineat, donec ei de rectore provideatur. Porro episcopus, et qui ius patronatus habet, intra decem dies, vel aliud tempus ab episcopo praescribendum, idoneos aliquot clericos ad regendam ecclesiam coram deputandis examinatoribus nominet. Liberum sit tamen etiam aliis, qui aliquos ad id aptos noverint, eorum nomina deferre, ut possit postea de cuiuslibet aetate, moribus et sufficientia fieri diligens inquisitio. Et si episcopo aut synodo provinciali pro regionis more videbitur magis expedire, per edictum etiam publicum vocentur qui volent examinari. Transacto constituto tempore omnes, qui descripti fuerint, examinentur ab episcopo [2]), sive eo impedito ab eius vicario generali atque ab aliis examinatoribus non paucioribus quam tribus, quorum votis, si pares aut singulares fuerint, accedere possit episcopus vel vicarius, quibus magis videbitur. Examinatores autem singulis annis in dioecesana synodo ab episcopo vel eius vicario ad minus sex proponantur, qui synodo satisfaciant, et ab ea probentur. Advenienteque vacatione cuiuslibet ecclesiae tres ex illis eligat episcopus, qui cum eo examen perficiant, indeque succedente alia vacatione aut eosdem, aut alios tres, quos maluerit, ex praedictis illis sex eligat. Sint vero hi examinatores magistri, seu doctores, aut licentiati in theologia aut iure canonico, vel alii clerici seu regulares, etiam ex ordine mendicantium aut etiam sae-
249 culares, qui ad id videbuntur magis idonei; iurentque omnes ad sancta Dei evangelia, se quacunque humana affectione postposita fideliter munus exsecuturos. Caveantque, ne quicquam prorsus occasione huius examinis nec ante nec post

---

Sess. XXIV. 1) cf. Sess. VII. de ref. c. 13. — 2) cf. Sess. XXV. de ref. c. 9.

accipiant[1]); alioquin simoniae vitium tam ipsi quam alii dantes incurrant, a quo absolvi nequeant nisi dimissis beneficiis, quae quomodocunque etiam antea obtinebant, et ad alia in posterum inhabiles reddantur. Et de his omnibus non solum coram Deo, sed etiam in synodo provinciali, si opus erit, rationem reddere teneantur, a qua, si quid contra officium eos fecisse compertum fuerit, graviter eius arbitrio puniri possint. Peracto deinde examine renuncientur quotcunque ab his idonei iudicati fuerint aetate, moribus, doctrina, prudentia, et aliis rebus ad vacantem ecclesiam gubernandam opportunis. Ex hisque episcopus eum eligat[2]), quem ceteris magis idoneum iudicaverit, atque illi, et non alteri, collatio ecclesiae ab eo fiat, ad quem spectabit eam conferre. Si vero iuris patronatus ecclesiastici erit, ac institutio ad episcopum, et non ad alium pertineat, is, quem patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus iudicabit, episcopo praesentare teneatur[3]), ut ab eo instituatur. Quum vero institutio ab alio, quam ab episcopo, erit facienda, tunc episcopus solus ex dignis eligat digniorem, quem patronus ei praesentet, ad quem institutio spectat. Quod si iuris patronatus laicorum fuerit, debeat qui a patrono praesentatus fuerit ab eisdem deputatis ut supra examinari, et non nisi idoneus repertus fuerit admitti. In omnibusque supradictis casibus non cuiquam alteri, quam uni ex praedictis examinatis et ab examinatoribus approbatis, iuxta supradictam regulam, de ecclesia provideatur, nec praedictorum examinatorum relationem, quo minus exsecutionem habeat, ulla devolutio aut appellatio, etiam ad sedem apostolicam, sive eiusdem sedis le- 250
gatos aut vicelegatos, aut nuncios, seu episcopos, aut metropolitanos, primates vel patriarchas interposita impediat aut suspendat; alioquin vicarius, quem ecclesiae vacanti antea episcopus arbitrio suo ad tempus deputavit, vel forsan postea deputabit, ab eius ecclesiae custodia et administratione non amoveatur, donec aut eidem, aut alteri, qui probatus et electus fuerit, ut supra, sit provisum. Alias provisiones omnes seu institutiones, praeter supradictam formam factae, surreptitiae esse censeantur; non obstantibus huic decreto exemptionibus, indultis, privilegiis, praeventionibus, affectionibus, novis provisionibus, indultis concessis quibuscunque universitatibus[4]),

---

Sess. XXIV. 1) cf. c. 5. D. XXIV (conc. Nannet.) — 2) cf. Sess. XXV. de ref. c. 9. — 3) cf. Sess. VII. de ref. c. 13.

etiam ad certam summam, et aliis impedimentis quibuscunque. Si tamen adeo exigui reditus dictae parochiales fuerint, ut totius huius examinationis operam non ferant, aut nemo sit, qui se examini quaerat subiicere, aut ob apertas factiones seu dissidia, quae in aliquibus locis reperiuntur, facile graviores rixae ac tumultus possint excitari: poterit ordinarius, si pro sua conscientia cum deputatorum consilio ita expedire arbitrabitur, hac forma omissa privatum aliud examen, ceteris tamen ut supra servatis, adhibere. Licebit etiam synodo provinciali, si qua in supradictis circa examinationis formam addenda remittendave esse censuerit, providere.

C. XIX. *Mandata de providendo, exspectativae et alia id genus antiquantur.*

Decernit sancta synodus, mandata de providendo, et
251 gratias, quae exspectativae, dicuntur nemini amplius, etiam collegiis, universitatibus, senatoribus et aliis singularibus personis, etiam sub nomine indulti, aut ad certam summam, vel alio quovis colore concedi, nec hactenus concessis cuiquam uti licère [1]). Sed nec reservationes mentales, nec aliae quaecunque gratiae ad vacatura, nec indulta ad aliènas ecclesias vel monasteria alicui, etiam ex sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus, concedantur, et hactenus concessa abrogata esse censeantur.

C. XX. *Ratio tractandi causas ad forum ecclesiasticum pertinentes praescribitur.*

Causae omnes ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiam si beneficiales sint, in prima instantia coram ordinariis locorum duntaxat cognoscantur, atque omnino saltem infra biennium a die motae litis terminentur; alioquin post id spatium liberum sit partibus vel alteri illarum, iudices superiores, alias tamen competentes, adire, qui causam in eo statu, quo fuerit, assumant et quam primum terminari curent; nec antea aliis committantur, nec avocentur, neque appellationes ab eisdem interpositae per superiores quoscunque recipiantur, eorumve commissio aut inhibitio fiat, nisi a definitiva vel a definitivae vim habente, et cuius gravamen per appellationem a definitiva reparari nequeat. Ab his excipiantur
252 causae, quae iuxta canonicas sanctiones apud sedem aposto-

---

Sess. XXIV. 1) cf. Sess. XXV. de ref. c. 9. — tot. tit. X. de conc. praeb. non vac III. 8. in VIto (III. 8.) in Clem. (III. 3.)

licam sunt tractandae [1]), vel quas ex urgenti rationabilique causa iudicaverit summus Romanus Pontifex per speciale rescriptum signaturae sanctitatis suae manu propria subscribendum committere aut avocare. Ad haec causae matrimoniales et criminales non decani, archidiaconi aut aliorum inferiorum iudicio, etiam visitando, sed episcopi tantum examini et iurisdictioni relinquantur (etiam si in praesenti inter episcopum et decanum seu archidiaconum, aut alios inferiores super causarum istarum cognitione lis aliqua in quacunque instantia pendeat), coram quo, si pars vere paupertatem probaverit, non cogatur extra provinciam, nec in secunda, nec in tertia instantia in eadem causa matrimoniali litigare, nisi pars altera et alimenta et expensas litis velit subministrare. Legati quoque, etiam de latere, nuncii, gubernatores ecclesiastici, aut alii, quarumcunque facultatum vigore, non solum episcopos in praedictis causis impedire, aut aliquo modo eorum iurisdictionem iis praeripere aut turbare non praesumant; sed nec etiam contra clericos aliasve personas ecclesiasticas, nisi episcopo prius requisito eoque negligente, procedant. Alias eorum processus ordinationesve nullius momenti sint, atque ad damni satisfactionem partibus illati teneantur. Praeterea, si quis in casibus a iure [2]) permissis appellaverit, aut de aliquo gravamine conquestus fuerit, seu alias ob lapsum biennii, de quo supra, ad alium iudicem recurrerit, teneatur acta omnia coram episcopo gesta ad iudicem appellationis expensis suis transferre, eodem tamen episcopo prius admonito, ut, si quid ei pro causae instructione videbitur, possit iudici appellationis significare. Quod si appellatus compareat, cogatur tunc is quoque actorum, quae translata sunt, expensas pro portione sua, si illis uti voluerit, subire; nisi aliter ex loci consuetudine servetur, ut scilicet ad appellantem integrum hoc onus pertineat. Porro ipsam actorum copiam te- 253
neatur notarius congrua mercede accepta appellanti quanto citius et ad minus intra mensem exhibere. Qui notarius si in differenda exhibitione fraudem fecerit, ab officii administratione arbitrio ordinarii suspendatur, et ad dupli poenam, quanti ea lis fuerit, inter appellantem et pauperes loci distribuendam compellatur. Iudex vero, si et ipse impedimenti huius conscius particepsve fuerit, aliterve obstiterit, ne appel-

Sess. XXIV. 1) cf. e. gr. c. 4. conc. Sard. (c. 7. C. VI. qu. 4.) — Sess. XXV. de ref. c. 10. — 2) cf. tot. tit. X. de appell. II. 28. in VIto II. 15. in Clem. II. 12.

lanti integre acta intra tempus traderentur, ad eandem dupli poenam, prout supra, teneatur; non obstantibus, quoad omnia suprascripta, privilegiis, indultis, concordiis, quae suos tantum teneant auctores, et aliis quibuscunque consuetudinibus.

C. XXI. *Declaratur, ex certis verbis supra positis non immutari solitam rationem tractandi negotia in generalibus conciliis.*

Cupiens sancta synodus, ut ex decretis ab ea editis nulla unquam futuris temporibus dubitandi occasio oriatur, verba illa, posita in decreto publicato sessione prima sub beatissimo domino nostro Pio IV.[1]), videlicet: *Quae proponentibus legatis ac praesidentibus ad horum temporum levandas calamitates, sedandas de religione controversias, coercendas linguas dolosas, depravatorum morum abusus corrigendos, ecclesiae veram et Christianam pacem conciliandam, apta et idonea ipsi sanctae synodo videbuntur*, explicando declarat, mentis suae non fuisse, ut ex praedictis verbis solita ratio tractandi negotia in generalibus conciliis ulla ex parte immutaretur, neque novi quicquam, praeter id, quod a sacris canonibus vel generalium synodorum forma hactenus statutum est, cuiquam adderetur vel detraheretur.

254 **Indictio futurae sessionis.**

Insuper eadem sacrosancta synodus proximam futuram sessionem feria quinta post conceptionem beatae Mariae Virginis, quae erit dies nona mensis Decembris proxime venturi, habendam esse statuit et decernit, cum potestate etiam abbreviandi. In qua sessione tractabitur de sexto nunc in eam dilato capite, et de reliquis reformationis capitibus iam exhibitis, deque aliis ad eam pertinentibus. Si vero opportunum videbitur, et tempus patietur, poterit etiam de nonnullis dogmatibus tractari, prout suo tempore in congregationibus proponentur.

Abbreviata est dies sessionis.

Sess. XXIV. 1) cf. Sess. XVII. in princ.

SESSIO XXV.
QUAE EST NONA ET ULTIMA
SUB PIO IV. PONT. MAX.,
COEPTA DIE III.,
ABSOLUTA DIE IV. DECEMBRIS MDLXIII.

DECRETUM DE PURGATORIO.

Quum catholica ecclesia, Spiritu sancto edocta ex sacris
literis et antiqua Patrum traditione, in sacris conciliis et no-
vissime in hac oecumenica synodo docuerit, purgatorium
esse [1]), animasque ibi detentas fidelium suffragiis, potissimum
vero acceptabili altaris sacrificio iuvari, praecipit sancta syn-
odus episcopis, ut sanam de purgatorio doctrinam a sanctis
Patribus et sacris conciliis traditam [2]) a Christi fidelibus
credi, teneri, doceri et ubique praedicari diligenter studeant. 255
Apud rudem vero plebem difficiliores ac subtiliores quae-
stiones, quaeque ad aedificationem non faciunt [3]), et ex qui-
bus plerumque nulla sit pietatis accessio, a popularibus con-
cionibus secludantur. Incerta item vel quae specie falsi
laborant evulgari ac tractari non permittant. Ea vero, quae
ad curiositatem quandam aut superstitionem spectant, vel
turpe lucrum sapiunt, tanquam scandala et fidelium offendicula
prohibeant. Curent autem episcopi [4]), ut fidelium vivorum
suffragia, missarum scilicet sacrificia, orationes, eleemosynae,
aliaque pietatis opera, quae a fidelibus pro aliis fidelibus de-
functis fieri consueverunt, secundum ecclesiae instituta pie et
devote fiant, et quae pro illis ex testatorum fundationibus vel
alia ratione debentur, non perfunctorie, sed a sacerdotibus,
et ecclesiae ministris, et aliis, qui hoc praestare tenentur,
diligenter et accurate persolvantur.

DE INVOCATIONE, VENERATIONE ET RELIQUIIS SANCTORUM, ET SACRIS IMAGINIBUS.

Mandat sancta synodus omnibus episcopis et ceteris docendi munus curamque sustinentibus, ut iuxta catholicae et apostolicae ecclesiae usum a primaevis Christianae religionis temporibus receptum, sanctorumque Patrum consensionem, et sacrorum conciliorum decreta, in primis de sanctorum inter-

Sess. XXV. 1) cf. Sess. VI. can. 30. Sess. XXII. de sacrif. miss. c. 2. et can. 3. — 2) cf. Greg. Dial. IV. 39. (c. 4. D. XXV.) lib. de poen. qui dic. Augustini c. 18. (c. 5. ib.) conc. Florentin. circa fin. — 3) 1 Tim. I. 4. — 4) cf. Sess. XXV. de ref. c. 4.

cessione, invocatione, reliquiarum honore, et legitimo imaginum usu, fideles diligenter instrnant, docentes eos, sanctos una cum Christo regnantes orationes suas pro hominibus Deo offerre, bonum atque utile esse suppliciter eos invocare, et ob beneficia impetranda a Deo per Filium eius Iesum Chri-
256 stum [1]) Dominum nostrnm, qni solus noster redemptor et salvator est, ad eorum orationes, opem auxiliumqne confugere; illos vero, qui negant, sanctos aeterna felicitate in coelo fruentes invocandos esse, aut qui asserunt, vel illos pro hominibus non orare, vel eorum, ut pro nobis etiam singulis orent, invocationem esse idololatriam, vel pugnare cum verbo Dei, adversarique honori unius mediatoris Dei et hominum Iesn Christi [2]), vel stultnm esse, in coelo regnantibus voce vel mente supplicare, impie sentire. Sanctorum quoque martyrum et aliorum cum Christo viventium sancta corpora, quae viva membra fuerunt Christi, et templum Spiritus sancti [3]), ab ipso ad aeternam vitam suscitanda et glorificanda a fidelibus veneranda esse [4]), per quae multa beneficia a Deo hominibus praestantur, ita nt affirmantes, sanctorum reliquiis venerationem atque honorem non deberi, vel eas aliaque sacra monumenta a fidelibus inutiliter honorari, atque eorum opis impetrandae causa sanctorum memorias frustra freqnentari, omnino damnandos esse, prout iam pridem eos damnavit, et nunc etiam damnat ecclesia. Imagines porro Christi, deiparae Virginis et aliorum sanctorum in templis praesertim habendas et retinendas, eisque debitum honorem et venerationem impertiendam, non quod credatur inesse aliqua in iis divinitas vel virtus, propter quam sint colendae, vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus sit figenda, veluti olim fiebat a gentibus, quae in idolis spem suam collocabant [5]): sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quae illae repraesentant, ita ut per imagines, quas osculamnr, et coram quibus caput aperimus et procumbimus, Christum adoremus, et sanctos, quorum illae similitudinem gerunt, veneremur. Id quod conciliorum, praesertim vero secundae Nicaenae synodi [6]) decretis contra imaginum oppugnatores est sancitum.

257 Illud vero diligenter doceant episcopi, per historias mysteriorum nostrae redemptionis, picturis vel aliis simili-

---

Sess. XXV. 1) cf. Sess. XXII. de sacr. miss. c. 3. — 2) 1 Tim. II. 5. — 3) 1 Cor. III. 16. VI. 19. 2 Cor. VI. 16. — 4) cf. conc. Nic. II. c. 7. — 5) Psalm. CXXXIV. 18. — 6) act. 3. 4. 6.

tudinibus expressas, erudiri et confirmari populum in articulis
fidei commemorandis et assidue recolendis; tum vero ex omnibus sacris imaginibus magnum fructum percipi, non solum
quia admonetur populus beneficiorum et munerum, quae a
Christo sibi collata sunt, sed etiam quia Dei per sanctos miracula et salutaria exempla oculis fidelium subiiciuntur, ut
pro iis Deo gratias agant, ad sanctorumque imitationem vitam
moresque suos componant, exciteaturque ad adorandum ac
diligendum Deum, et ad pietatem colendam. Si quis autem
his decretis contraria docuerit aut senserit: anathema sit.
In has autem sanctas et salutares observationes si qui abusus
irrepserint, eos prorsus aboleri sancta synodus vehementer
cupit, ita ut nullae falsi dogmatis imagines et rudibus periculosi erroris occasionem praebentes statuantur. Quod si aliquando historias et narrationes sacrae scripturae, quum id
indoctae plebi expediet, exprimi et figurari contigerit, doceatur populus, non propterea divinitatem figurari, quasi corporeis oculis conspici vel coloribus aut figuris exprimi possit.
Omnis porro superstitio in sanctorum invocatione [1]), reliquiarum veneratione, et imaginum sacro usu tollatur, omnis turpis
quaestus eliminetur, omnis denique lascivia vitetur, ita ut
procaci venustate imagines non pingantur nec ornentur, et
sanctorum celebratione ac reliquiarum visitatione homines ad
comessationes atque ebrietates non abutantur [2]), quasi festi
dies in honorem sanctorum per luxum ac lasciviam agantur.
Postremo tanta circa haec diligentia et cura ab episcopis adhibeatur, ut nihil inordinatum aut praepostere et tumultuarie
accommodatum, nihil profanum nihilque inhonestum appareat,
quum domum Dei deceat sanctitudo [3]). Haec ut fidelius ob- 258
serventur, statuit sancta synodus, nemini licere ullo in loco
vel ecclesia, etiam quomodolibet exempta, ullam insolitam
ponere vel ponendam curare imaginem, nisi ab episcopo approbata fuerit; nulla etiam admittenda esse nova miracula [4]),
nec novas reliquias recipiendas [5]), nisi eodem recognoscente
et approbante episcopo, qui, simul atque de iis aliquid compertum habuerit, adhibitis in consilium theologis et aliis piis
viris ea faciat, quae veritati et pietati consentanea iudicaverit.
Quod si aliquis dubius aut difficilis abusus sit exstirpandus, vel
omnino aliqua de iis rebus gravior quaestio incidat, episcopus,

---

Sess. XXV. 1) cf. c. ult. X. de reliq. et ven. sanct. III. 45. (Innoc. III.) — 2) cf. c. 2. D. III. de cons. (conc. Tol. III.) — 3) Psalm. XCII. 5. — 4) cf. c. 1. h. t. (Alex. III.) — 5) cf. cit. c. 2. X. de reliqu.

antequam controversiam dirimat, metropolitani et comprovincialium episcoporum in concilio provinciali sententiam exspectet; ita tamen, ut nihil inconsulto sanctissimo Romano Pontifice novum aut in ecclesia hactenus inusitatum decernatur.

DE REGULARIBUS ET MONIALIBUS.

Eadem sacrosancta synodus, reformationem prosequens, ea, quae sequuntur, statuenda esse censuit.

C. I. *Regulares omnes ad regulae, quam professi sunt, praescriptum vitam instituant; id ut fiat superiores sedulo curent.*

Quoniam non ignorat sancta synodus, quantum ex monasteriis pie institutis et recte administratis in ecclesia Dei splendoris atque utilitatis oriatur, necessarium esse censuit,
259 quo facilius ac maturius, ubi collapsa est, vetus et regularis disciplina instauretur, et constantius, ubi conservata est, perseveret, praecipere, prout hoc decreto praecipit, ut omnes regulares, tam viri quam mulieres, ad regulae, quam professi sunt, praescriptum vitam instituant et componant, atque in primis quae ad suae professionis perfectionem, ut obedientiae [1]), paupertatis et castitatis, ac si quae alia sunt alicuius regulae et ordinis peculiaria vota et praecepta, ad eorum respective essentiam, nec non ad communem vitam, victum et vestitum conservanda pertinentia fideliter observent. Omnisque cura et diligentia a superioribus adhibeatur tam in capitulis generalibus et provincialibus, quam in eorum visitationibus, quae suis temporibus facere non praetermittant, ut ab illis non recedatur; quum compertum sit, ab eis non posse ea, quae ad substantiam regularis vitae pertineut, relaxari. Si enim illa, quae bases sunt et fundamenta totius regularis disciplinae, exacte non fuerint conservata, totum corruat aedificium necesse est.

C. II. *Proprietas regularibus omnino prohibetur.*

Nemini igitur regularium, tam virorum quam mulierum, liceat bona immobilia vel mobilia, cuiuscunque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tanquam propria [2]) aut etiam nomine conventus possidere vel tenere; sed statim ea superiori tradantur, conventuique incorporentur. Nec de-

---

Sess. XXV. 1) cf. c. 1. de V. S. in Clem. V. 11. (Clem. V.) — 2) cf. c. 11. (Aug.) c. 13. (Iul. Pom.) C. XII. qu. 1. c. 2. X. de statu monach. III. 35. (conc. Lat. III) c. 6. ib. (Innoc. III.)

inceps liceat superioribus bona stabilia alicui regulari concedere, etiam ad usumfructum vel usum, administrationem aut 260
commendam. Administratio autem bonorum monasteriorum seu conventuum ad solos officiales eorundem ad nutum superiorum amovibiles pertineat. Mobilium vero usum ita superiores permittant, ut eorum supellex statui paupertatis, quam professi sunt, conveniat, nihilque superflui in ea sit, nihil etiam, quod sit necessarium, eis denegetur. Quod si quis aliter quicquam tenere deprehensus aut convictus fuerit, is biennio activa et passiva voce privatus sit, atque etiam iuxta suae regulae et ordinis constitutiones puniatur.

C. III. *Omnia monasteria, quae hic non prohibentur, possunt possidere bona immobilia. Numerus personarum in illis pro modo facultatum aut eleemosynarum constituendus. Nulla sine licentia episcopi erigenda.*

Concedit sancta synodus omnibus monasteriis et domibus, tam virorum quam mulierum, et mendicantium, exceptis domibus fratrum sancti Francisci[1]), Capucinorum et eorum, qui Minorum de observantia vocantur, etiam quibus aut ex constitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia eis possidere liceat. Quod si aliqua loca ex praedictis, quibus auctoritate apostolica similia bona possidere permissum erat, eis spoliata sint, eadem omnia illis restituenda esse decernit. In praedictis autem monasteriis et domibus tam virorum quam mulierum, bona immobilia possidentibus vel non possidentibus,
is tantum numerus constituatur[2]) ac in posterum conservetur, 261
qui vel ex reditibus propriis monasteriorum, vel ex consuetis eleemosynis commode possit sustentari; nec de cetero similia loca erigantur sine episcopi, in cuius dioecesi erigenda sunt, licentia prius obtenta.

C. IV. *Regularis sine superioris licentia nec se obsequio alterius loci aut personae subiiciat, nec a conventu recedat. Absens studiorum causa in conventibus commoretur.*

Prohibet sancta synodus, ne quis regularis sine sui superioris licentia praedicationis, vel lectionis aut cuiusvis pii operis praetextu subiiciat se obsequio alicuius praelati, principis, vel universitatis vel communitatis, aut alterius cuiuscunque personae seu loci[3]), neque ei aliquando privilegium

---

Sess. XXV. 1) cf. Clem. cit. pag. antec. n. 1. — 2) cf. c. 1. X. de vit. et hon. cler. III. 1. (Gregor. VIII.) c. 1. X. de instit. III. 7. (conc. Arel. VI.) c. un. de stat. regul. in VIto III. 16. (Bonif. VIII.) — 3) cf. c. 35. C. XVI. qu. 1. (conc. Tarrac.) c. 7. X. de off. ind. ord. I. 31. (Innoc. III.) c. 3. 4. X. ne cler. vel mon. III. 50. (Alex. III.) c. 1. §. 5. de statu mon. in Clem. III. 10. (Clem. V.)

aut facultas ab aliis super iis obtenta suffragetur. Quod si contra fecerit, tanquam inobediens arbitrio superioris puniatur. Nec liceat regularibus a suis conventibus recedere, etiam praetextu ad superiores suos accedendi, nisi ab eisdem missi aut vocati fuerint. Qui vero sine praedicto mandato in scriptis obtento repertus fuerit, ab ordinariis locorum tanquam desertor sui instituti puniatur. Illi autem, qui studiorum causa ad universitates mittuntur, in conventibus tantum habitent; alioquin ab ordinariis contra eos procedatur.

C. V. *Clausurae monialium, praesertim quae extra urbes agunt, providetur.*

262 Bonifacii octavi constitutionem[1]), quae incipit: *Periculoso*, renovans sancta synodus universis episcopis sub obtestatione divini iudicii et interminatione maledictionis aeternae praecipit, ut in omnibus monasteriis sibi subiectis ordinaria, in aliis vero sedis apostolicae auctoritate, clausuram sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter restitui, et ubi inviolata est, conservari maxime procurent, inobedientes atque contradictores per censuras ecclesiasticas aliasque poenas, quacunque appellatione postposita, compescentes, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii saecularis. Quod auxilium ut praebeatur, omnes Christianos principes hortatur sancta synodus, et sub excommunicationis poena ipso facto incurrenda omnibus magistratibus saecularibus iniungit. Nemini autem sanctimonialium liceat post professionem exire a monasterio[2]), etiam ad breve tempus, quocunque praetextu, nisi ex aliqua legitima causa ab episcopo approbanda, indultis quibuscunque et privilegiis non obstantibus. Ingredi autem intra septa monasterii nemini liceat[3]), cuiuscunque generis, aut conditionis, sexus vel aetatis fuerit, sine episcopi vel superioris licentia in scriptis obtenta, sub excommunicationis poena ipso facto incurrenda. Dare autem tantum episcopus vel superior licentiam debet in casibus necessariis, neque alius ullo modo possit, etiam vigore cuiuscunque facultatis vel indulti hactenus concessi vel in posterum concedendi. Et quia monasteria sanctimonialium extra moenia urbis vel oppidi constituta malorum hominum praedae et aliis facinoribus sine ulla saepe custodia sunt exposita, curent episcopi et alii

---

Sess. XXV. 1) c. un. de statu regul. in VIto III. 16. et infr. inter const. ex ant. iure desumpt. per conc. Trid. innovatas. — 2) cf. cit. cap. un. in VIto. — 3) cf. c. 8. de vit. et hon. cler. III. 1. (conc. Lat. III.)

superiores, si ita videbitur expedire, ut sanctimoniales ex iis ad nova vel antiqua monasteria intra urbes vel oppida frequentia reducantur, invocato etiam auxilio, si opus fuerit, 263
brachii saecularis. Impedientes vero vel non obedientes per censuras ecclesiasticas parere compellant.

C. VI. *Ratio eligendi superiores.*

In electione superiorum quorumcunque, abbatum temporalium, et aliorum officialium ac generalium, et abbatissarum atque aliarum praepositarum, quo omnia recte et sine ulla fraude fiant, in primis sancta synodus districte praecipit, omnes supradictos eligi debere per vota secreta, ita ut singulorum eligentium nomina nunquam publicentur. Nec in posterum liceat provinciales, aut abbates, priores aut alios quoscunque titulares ad effectum electionis faciendae constituere, aut voces et suffragia absentium supplere. Si vero contra huius decreti constitutionem aliquis electus fuerit, electio irrita sit, et is, qui ad hunc effectum se in provincialem, abbatem aut priorem creari permiserit, deiuceps ad omnia officia in religione obtinenda inhabilis exsistat, facultatesque super his concessae eo ipso abrogatae censeantur, et, si in posterum aliae concedantur, tanquam surreptitiae habeantur.

C. VII. *Quae et quomodo abbatissae et quocunque nomine praefectae eligendae. Duobus monasteriis nulla praeficiatur.*

Abbatissa et priorissa, et quocunque alio nomine praefecta vel praeposita appelletur, eligatur non minor annis qua- 264
draginta [1]), et quae octo annis post expressam professionem laudabiliter vixerit. Quod si his qualitatibus non reperiatur in eodem monasterio, ex alio eiusdem ordinis eligi possit. Si hoc etiam incommodum superiori, qui electioni praeest, videatur, ex iis, quae in eodem monasterio annum trigesimum excesserint [2]), et quinque saltem annis post professionem recte vixerint, episcopo vel alio superiore consentiente eligatur. Duobus vero monasteriis nulla praeficiatur. Et si qua duo vel plura quocunque modo obtinet, cogatur uno excepto intra sex menses cetera resignare. Post id vero tempus, nisi resignaverit, omnia ipso iure vacent. Is vero, qui electioni praeest, episcopus sive alius superior claustra monasterii non ingrediatur, sed ante cancellorum fenestellam

Sess. XXV. 1) cf. c. 12. C. XX. qu. 1. (Gregor. I.) — 2) cf. c. 43. de elect. in VIto I. 6. (Bonifac. VIII.)

vota singularum audiat vel accipiat. In reliquis serventur singulorum ordinum vel monasteriorum constitutiones.

C. VIII. ***Regimen monasteriorum non habentium ordinarios regulares visitatores quomodo instituendum.***

Monasteria omnia, quae generalibus capitulis aut episcopis non subsunt, nec suos habent ordinarios regulares visitatores, sed sub immediata sedis apostolicae protectione ac directione regi consueverunt, teneantur infra annum a fine praesentis concilii, et deinde quolibet triennio sese in congregationes redigere, iuxta formam constitutionis Innocentii III.[1] in concilio generali, quae incipit: *In singulis*, ibique certas regulares personas deputare, quae de modo, et ordine, de praedictis congregationibus erigendis, ac statutis in eis
265 exsequendis deliberent et statuant. Quod si in his negligentes fuerint, liceat metropolitano, in cuius provincia praedicta monasteria sunt, tanquam sedis apostolicae delegato, eos pro praedictis causis convocare. Quod si infra limites unius provinciae non sit sufficiens talium monasteriorum numerus ad erigendam congregationem, possint duarum vel trium provinciarum monasteria unam facere congregationem. Ipsis autem congregationibus constitutis, illarum generalia capitula, et ab illis electi praesides vel visitatores eandem habeant auctoritatem in suae congregationis monasteria ac regulares in eis commorantes, quam alii praesides ac visitatores in ceteris habent ordinibus, teneanturque suae congregationis monasteria frequenter visitare, et illorum reformationi incumbere, et ea observare, quae in sacris canonibus[2] et in hoc sacro concilio sunt decreta. Quod si etiam metropolitano instante praedicta exsequi non curaverint, episcopis, in quorum dioecesibus loca praedicta sita sunt, tanquam sedis apostolicae delegatis subdantur.

C. IX. *Monasteria monialium immediate subiecta sedi apostolicae ab episcopo regantur; alia vero a deputatis in capitulis generalibus, vel aliis regularibus.*

Monasteria sanctimonialium sanctae sedi apostolicae immediate subiecta, etiam sub nomine capitulorum S. Petri, vel S. Ioannis, vel alias quomodocunque nuncupentur, ab episcopis tanquam dictae sedis delegatis gubernentur, non ob-

---

Sess. XXV. 1) c. 7. X. de statu mon. III. 35. et infr. inter const. ex ant. iure desumpt. per conc. Trid. innovatas. — 2) cf. tot. tit. X. de statu mon. III. 35. de statu reg. in VIto III. 16. de statu mon. in Clem. III. 10.

stantibus quibuscunque. Quae vero a deputatis in capitulis generalibus vel ab aliis regularibus reguntur, sub eorum cura et custodia relinquantur.

C. X. *Moniales unoquoque mense confiteantur et communicent. De confessario extraordinario iis ab episcopo provideatur. Apud illas extra publicam ecclesiam eucharistia non conservetur.* 266

Attendant diligenter episcopi et ceteri superiores monasteriorum sanctimonialium, ut in constitutionibus earum admoneantur sanctimoniales, ut saltem semel singulis mensibus confessionem peccatorum faciant[1]), et sacrosanctam eucharistiam suscipiant, ut eo se salutari praesidio muniant ad omnes oppugnationes daemonis fortiter superandas. Praeter ordinarium autem confessorem alius extraordinarius ab episcopo et aliis superioribus bis aut ter in anno offeratur, qui omnium confessiones audire debeat. Quod vero sanctissimum Christi corpus intra chorum vel septa monasterii, et non in publica ecclesia conservetur, prohibet sancta synodus; non obstante quocunque indulto aut privilegio.

C. XI. *In monasteriis, quibus imminet cura personarum saecularium, praeter eas, quae sunt de illorum familia, visitet episcopus, et eidem curae praeficiendas examinet, certis exceptis.*

In monasteriis seu domibus virorum seu mulierum, quibus imminet animarum cura personarum saecularium, praeter eas, quae sunt de illorum monasteriorum seu locorum familia, personae tam regulares quam saeculares huiusmodi curam exercentes subsint immediate in iis, quae ad dictam curam 267
et sacramentorum administrationem pertinent, iurisdictioni, visitationi et correctioni episcopi, in cuius dioecesi sunt sita. Nec ibi aliqui etiam ad nutum amovibiles deputentur, nisi de eiusdem consensu[2]), ac praevio examine per eum aut eius vicarium faciendo; excepto monasterio Cluniacensi cum suis limitibus, et exceptis etiam iis monasteriis seu locis, in quibus abbates, generales aut capita ordinum sedem ordinariam principalem habent, atque aliis monasteriis seu domibus, in quibus abbates aut alii regularium superiores iurisdictionem episcopalem et temporalem in parochos et parochianos exercent; salvo tamen eorum episcoporum iure, qui maiorem in praedicta loca vel personas iurisdictionem exercent.

Sess. XXV. 1) cf. c. 1. l. c. in Clem. — 2) cf. c. 11. C. XVIII. qu. 2. (Statut. eccl. ant.)

C. XII. *Conformentur regulares saecularibus in observatione censurarum episcopalium, et festorum dioecesis.*

Censurae et interdicta[1]), nedum a sede apostolica emanata, sed etiam ab ordinariis promulgata, mandaute episcopo a regularibus in eorum ecclesiis publicentur atque serventur. Dies etiam festi, quos in dioecesi sua servandos idem episcopus praeceperit[2]), ab exemptis omnibus, etiam regularibus, serventur.

C. XIII. *Controversias de praecedentia e vestigio componat episcopus. Exempti non in strictiori clausura viventes ad supplicationes publicas accedere compellantur.*

268 Controversias omnes de praecedentia, quae persaepe
maximo cum scandalo oriuntur inter ecclesiasticas personas
tam saeculares quam regulares, cum in processionibus publicis, tum in iis, quae fiunt in tumulandis defunctorum corporibus, et in deferenda umbella et aliis similibus, episcopus amota omni appellatione et non obstantibus quibuscunque componat. Exempti autem omnes, tam clerici saeculares quam regulares quicunque, etiam monachi, ad publicas processiones vocati accedere compellantur; iis tantum exceptis, qui in strictiori clausura perpetuo vivunt.

C. XIV. *Regulari publice delinquenti poena a quo irroganda.*

Regularis non subditus episcopo, qui intra claustra monasterii degit, et extra ea ita notorie deliquerit, ut populo scandalo sit, episcopo instante a suo superiore intra tempus ab episcopo praefigendum severe puniatur, ac de punitione episcopum certiorem faciat. Sin minus, a suo superiore officio privetur[3]), et delinquens ab episcopo puniri possit.

C. XV. *Professio non fiat nisi anno probationis exacto, et decimo sexto aetatis completo.*

In quacunque religione, tam virorum quam mulierum,
professio non fiat ante decimum sextum annum expletum; nec
269 qui minore tempore quam per annum[4]) post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur. Professio autem antea facta sit nulla[5]), nullamque inducat obligationem ad alicuius regulae vel religionis vel ordinis observationem, aut ad alios quoscunque effectus.

Sess. XXV. 1) cf. Clem. 1. de sent. exc. V. 10. — 2) cf. c. 13. D. XII. (conc. Tolet. XI.) — 3) cf. c. ult. X. de statu monach. III. 35. (Honor. III.) 4) cf. c. 1. C. XVII. qu. 2. (Alex. II.) c. 16. X. de regular. III. 31. (Innoc. III.) c. 2. h. t. in VIto III. 14. (Alex. III.) — 5) cf. c. 8. X. h. t. (Alex. III.) c. 12. ib. (Clem. III.) c. 1. h. t. in VIto (Innoc. IV.)

C. XVI. *Renunciatio aut obligatio facta ante duos menses proximos professioni sit nulla. Finita probatione novitii aut profiteantur, aut eiiciantur. In pio clericorum societatis Iesu instituto nihil innovatur. Cavetur, ne quid ex bonis novitii monasterio tribuatur ante professionem.*

Nulla quoque renunciatio aut obligatio antea facta, etiam cum iuramento, vel in favorem cuiuscunque causae piae, valeat, nisi cum licentia episcopi sive eius vicarii fiat intra duos menses proximos ante professionem, ac non alias intelligatur effectum suum sortiri, nisi secuta professione; aliter vero facta, etiam si cum huius favoris expressa renunciatione, etiam iurata, sit irrita et nullins effectus. Finito tempore novitiatus superiores novitios, quos habiles invenerint, ad profitendum admittant, aut e monasterio eos eiiciant. Per haec tamen sancta synodus non intendit aliquid innovare [1]) aut prohibere, quin religio clericorum societatis Iesu iuxta pium eorum institutum a sancta sede apostolica approbatum Domino et eius ecclesiae inservire possit; sed neque ante professionem, excepto victu et vestitu, novitii vel novitiae illius temporis, quo in probatione est, quocunque praetextu, a parentibus, vel propinquis, aut curatoribus eius monasterio aliquid ex bonis eiusdem tribuatur, ne 270
hac occasione discedere nequeat, quod totam vel maiorem partem substantiae suae monasterium possideat, nec facile, si discesserit, id recuperare possit. Quin potius praecipit sancta synodus sub anathematis poena dantibus et recipientibus, ne hoc ullo modo fiat, et ut abeuntibus ante professionem omnia restituantur, quae sua erant. Quod ut recte fiat, episcopus etiam per censuras ecclesiasticas, si opus fuerit, compellat.

C. XVII. *Puella maior duodecim annis si habitum regularem suscipere voluerit, exploretur ab ordinario, iterumque ante professionem.*

Libertati professionis virginum Deo dicandarum prospiciens sancta synodus statuit atque decernit, ut, si puella, quae habitum regularem suscipere voluerit, maior duodecim annis sit [2]), non ante eum suscipiat, nec postea ipsa vel alia professionem emittat, quam exploraverit episcopus, vel eo absente vel impedito eius vicarius, aut aliquis eorum sumptibus ab eis deputatus, virginis voluntatem diligenter, an coacta [3]), an seducta sit, an sciat quid agat, et si voluntas eius pia ac libera cognita fuerit, habueritque conditiones requisitas iuxta

---

Sess. XXV. 1) cf. bull. Gregor. XIII. Adscendente Domino. A. 1584. — 2) cf. cit. c. 12. X. h. t. — 3) cf. c. 10. C. XX. qu. 1. (cap. incert.)

monasterii illius et ordinis regulam, nec non monasterium fuerit idoneum, libere ei profiteri liceat. Cuius professionis tempus ne episcopus ignoret, teneatur praefecta monasterio eum ante mensem certiorem facere. Quod si praefecta certiorem episcopum non fecerit, quamdiu episcopo videbitur, ab officio suspensa sit.

271 C. XVIII. *Ne quis, praeterquam in casibus a iure expressis, cogat mulierem ad ingrediendum monasterium aut ingredi volentem prohibeat. Poenitentium seu convertitarum constitutiones serventur.*

Anathemati sancta synodus subiicit omnes et singulas personas, cuiuscunque qualitatis vel conditionis fuerint, tam clericos quam laicos, saeculares vel regulares, atque etiam qualibet dignitate fungentes, si quomodocunque coegerint aliquam virginem vel viduam, aut aliam quamcunque mulierem invitam, praeterquam in casibus in iure expressis [1]), ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cuiuscunque religionis, vel ad emittendam professionem; quique consilium, auxilium vel favorem dederint, quique scientes eam non sponte ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere, quoquo modo eidem actui vel praesentiam, vel consensum vel auctoritatem interposuerint. Simili quoque anathemati subiicit eos [2]), qui sanctam virginum vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi vel voti emittendi quoquo modo sine iusta causa impedierint. Eaque omnia et singula, quae ante professionem vel in ipsa professione fieri oportet, serventur non solum in monasteriis subiectis episcopo, sed et in aliis quibuscunque. Ab his tamen excipiuntur mulieres, quae poenitentes aut convertitae appellantur; in quibus constitutiones earum serventur.

272 C. XIX. *Quomodo in causis deficientium a religione procedendum.*

Quicunque regularis praetendat [3]), se per vim et metum ingressum esse religionem, aut etiam dicat, ante aetatem debitam professum fuisse, aut quid simile, velitque habitum dimittere quacunque de causa, aut etiam cum habitu discedere sine licentia superiorum, non audiatur, nisi intra quinquennium tantum a die professionis; et tunc non aliter, nisi causas, quas praetenderit, deduxerit coram superiore suo et ordinario.

Sess. XXV. 1) cf. c. 18. X. de conv. coniug. III. 32. (Innoc. III.) c. 19. ib. (Greg. IX.) — 2) cf. c. 2. C. XX. qu. 2. (conc. Trib.) c. 16. C. XXXII. qu. 2. (conc. Tol. III.) — 3) cf. c. 8. C. XX. qu. 1. (Leo I.) c. cit. 12. X. de regul.

Quod si antea habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandam quamcunque causam admittatur, sed ad monasterium redire cogatur, et tanquam apostata puniatur; interim vero nullo privilegio suae religionis iuvetur. Nemo etiam regularis cuiuscunque facultatis vigore transferatur ad laxiorem religionem [1]), nec detur licentia cuiquam regulari occulte ferendi habitum suae religionis.

C. XX. *Superiores ordinum episcopis non subiecti inferiora monasteria visitent ac corrigant, etiam commendata.*

Abbates, qui sunt ordinum capita, ac ceteri praedictorum ordinum superiores episcopis non subiecti, quibus est in alia inferiora monasteria prioratusve legitima iurisdictio, eadem illa sibi subdita monasteria et prioratus suo quisque loco atque ordine ex officio visitent, etiam si commendata exsistant. Quae quum ordinum suorum capitibus subsint, decla- *273
rat sancta synodus, in iis, quae alias de visitatione monasteriorum commendatorum definita sunt [2]), non esse comprehensa; teneanturque quicunque praedictorum ordinum monasteriis praesunt, praedictos visitatores recipere, et illorum ordinationes exsequi. Ipsa quoque monasteria, quae sunt ordinum capita, iuxta sanctae sedis apostolicae et cuiusque ordinis constitutiones visitentur. Et quamdiu durabunt huiusmodi commendae, priores claustrales, aut in prioratibus conventum habentibus superiores, qui correctiones et spirituale regimen exercent, a capitulis generalibus vel ipsorum ordinum visitatoribus instituantur. In ceteris omnibus praefatorum ordinum privilegia et facultates, quae ipsorum personas, loca et iura concernunt, firma sint et illaesa.

C. XXI. *Monasteria regularibus conferantur. Ordinum capita nemini in posterum commendentur.*

Quum pleraque monasteria, etiam abbatiae, prioratus et praepositurae, ex mala eorum, quibus commissa fuerunt, administratione non levia passa fuerint tam in spiritualibus quam in temporalibus detrimenta, cupit sancta synodus ea ad congruam monasticae vitae disciplinam omnino revocare. Verum adeo dura difficilisque est praesentium temporum conditio, ut nec statim omnibus, nec commune ubique, quod optaret, remedium possit adhiberi. Ut tamen nihil praetermittat, unde praedictis salubriter aliquando provideri possit, primum qui-

Sess. XXV. 1) cf. Sess. XIV. c. 11. de ref. — 2) cf. Sess. XXI. de ref. c. 8.

dem confidit, sanctissimum Romanum Pontificem pro sua pie-
tate et prudentia curaturum, quantum haec tempora ferre
274 posse viderit, nt iis, quae nunc commendata reperiuntur, et
quae suos conventus habent, regulares personae, eiusdem or-
dinis expresse professae, et quae gregi pracire et praeesse
possint, praeficiantnr. Quae vero in posterum vacabunt [1]
non nisi regularibus spectatae virtutis et sanctitatis conferantur. Quoad ea vero monasteria, quae capita sunt ac primates ordinum, sive abbatiae sive prioratus filiae illorum capitum nuncupantur, teneantur illi, qui in praesenti ea in commendam obtinent, nisi sit eis de regulari successore provisum, infra sex menses religionem illorum ordinum propriam solenniter profiteri, aut iis cedere; alias commendae praedictae ipso iure vacare censeantur. Ne autem in praedictis omnibus et singnlis fraus aliqna adhiberi possit, mandat sancta synodus, ut in provisionibus dictorum monasteriorum qualitas singulorum nominatim exprimatur, aliterque facta provisio surreptitia esse censeatur, nullaque subsequenti possessione, etiam triennali, adiuvetur.

C. XXII. ***Praedicta de reformatione regularium nulla mora interposita observentur.***

Haec omnia et singula in superioribus decretis contenta observari sancta synodus praecipit in omnibus coenobiis ac monasteriis, collegiis ac domibus quorumcunque monachorum ac regularium, nec non quarumcnnque sanctimonialium virginum ac viduarum, etiam si illae sub gubernio militiarum, etiam Ierosolymitanae, vivant, et quocunque nomine appellentur, sub quacunque regula, vel constitutionibus, et sub custodia vel gubernatione, vel quavis subiectione, aut annexione vel
dependentia cuiuscunque ordinis, mendicantium vel non men-
275 dicantium, vel aliorum regularium monachorum, aut canoni-
cornm quorumcunque; non obstantibus eorum omnium et singulorum privilegiis sub quibuscunque formulis verborum conceptis ac mare magnum appellatis, etiam in fundatione obtentis, nec non constitutionibus et regulis, etiam iuratis, atque etiam consuetudiuibus vel praescriptionibus, etiam immemorabilibns. Si qui vero regulares tam viri quam mulieres sunt, qui sub arctiori regula vel statutis vivunt, excepta facultate habendi bona stabilia in communi, eos ab eorum instituto et observantia sancta synodus amovere non intendit. Et quia

Sess. XXV. 1) cf. Sess. XIV. c. 10.

sancta synodus desiderat, ut omnia et singula supradicta quam primum exsecutioni demandentur, praecipit omnibus episcopis, in monasteriis sibi subiectis, et in omnibus aliis ipsis in superioribus decretis specialiter commissis, atque omnibus abbatibus et generalibus, et aliis superioribus ordinum supradictorum, ut statim praedicta exsequantur. Et si quid executioni mandatum non sit, episcoporum negligentiam concilia provincialia suppleant et coerceant. Regularium vero capitula provincialia et generalia, et in defectum capitulorum generalium concilia provincialia, per deputationem aliquorum eiusdem ordinis provideant. Hortatur etiam sancta synodus omnes reges, principes, respublicas et magistratus, et in virtute sanctae obedientiae praecipit, ut velint praedictis episcopis, abbatibus ac generalibus, et ceteris praefectis in superius contentae reformationis exsecutione suum auxilium et auctoritatem interponere, quoties fuerint requisiti, ut sine ullo impedimento praemissa recte exsequantur ad laudem Dei omnipotentis.

DECRETUM DE REFORMATIONE. 275

C. I. *Cardinales et omnes ecclesiarum praelati modestam supellectilem et mensam habeant. Consanguineos familiaresve suos ex bonis ecclesiae non augeant.*

Optandum est, ut ii, qui episcopale ministerium suscipiunt, quae suae sint partes agnoscant, ac se non ad propria commoda, non ad divitias aut luxum, sed ad labores et sollicitudines pro Dei gloria vocatos esse intelligant. Nec enim dubitandum est, et fideles reliquos ad religionem innocentiamque facilius inflammandos, si praepositos suos viderint non ea, quae mundi sunt, sed animarum salutem ac coelestem patriam cogitantes. Haec quum ad restituendam ecclesiasticam disciplinam praecipua esse sancta synodus animadvertat, admonet episcopos omnes, ut secum ea saepe meditantes, factis etiam ipsis ac vitae actionibus, quod est veluti perpetuum quoddam praedicandi genus, se muneri suo conformes ostendant, in primis vero ita mores suos omnes componant, ut reliqui ab eis frugalitatis, modestiae, continentiae, ac, quae nos tantopere commendat Deo [1]), sanctae humilitatis exempla petere possint. Quapropter, exemplo Patrum nostrorum in

Sess. XXV. 1) cf. Psalm. CI. 18. Eccles. III. 20. XXXV. 21. Matth. XVIII. 3. sqq.

concilio Carthaginensi[1]), non solum iubet, ut episcopi modesta supellectili et mensa ac frugali victu contenti sint, verum etiam in reliquo vitae genere, ac tota eius domo caveant, ne quid appareat, quod a sancto hoc instituto sit alie-
277 num, quodque non simplicitatem, Dei zelum ac vanitatum contemptum prae se ferat. Omnino vero eis interdicit, ne ex reditibus ecclesiae consanguineos familiaresve suos augere studeant[2]), quum et Apostolorum canones prohibeant[3]), ne res ecclesiasticas, quae Dei sunt, consanguineis donent, sed, si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant; eas autem non distrahant nec dissipent illorum causa. Immo, quam maxime potest, eos sancta synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes propinquosque carnis affectum, unde multorum malorum in ecclesiam seminarium exstat, penitus deponant. Quae vero de episcopis dicta sunt, eadem non solum in quibuscunque beneficia ecclesiastica tam saecularia quam regularia obtinentibus pro gradus sui conditione observari, sed et ad sanctae Romanae ecclesiae cardinales pertinere decernit, quorum consilio apud sanctissimum Romanum Pontificem quum universalis ecclesiae administratio nitatur, nefas videri potest, non iis etiam virtutum insignibus ac vivendi disciplina eos fulgere, quae merito omnium in se oculos convertant.

C. II. *A quibus nominatim decreta concilii solenniter recipi et doceri debeant.*

Cogit temporum calamitas et invalescentium haeresum malitia, ut nihil sit praetermittendum, quod ad populorum
278 aedificationem et catholicae fidei praesidium videatur posse pertinere. Praecipit igitur sancta synodus[4]) patriarchis, primatibus, archiepiscopis, episcopis et omnibus aliis, qui de iure vel consuetudine in concilio provinciali interesse debent, ut in ipsa prima synodo provinciali, post finem praesentis concilii habenda, ea omnia et singula, quae ab hac sancta synodo definita et statuta sunt, palam recipiant; nec non veram obedientiam summo Romano Pontifici spondeant et profiteantur; simulque haereses omnes, a sacris canonibus et generalibus conciliis, praesertimque ab hac eadem synodo damnatas, publice detestentur et anathematizent. Idemque in

Sess. XXV. 1) c. 7. D. XLI. (conc. Carth. IV. sive Stat. eccl. ant.) cf. infr. inter const. ex ant. iure desumpt. per conc. Trid. innovatas. — 2) cf. c. 23. C. XII. qu. 1. (conc. Antioch.) — 3) can. Ap. 39. — 4) cf. Sess. XXIV. c. 2. de ref.

posterum quicunque in patriarchas, primates, archiepiscopos episcoposque promovendi, in prima synodo provinciali, in qua ipsi interfuerint, omnino observent. Quod si quis ex supradictis omnibus, quod absit, renuerit, episcopi comprovinciales statim summum Romanum Pontificem admonere sub poena divinae indignationis teneantur, interimque ab eiusdem communione abstineant. Ceteri vero omnes, sive in praesenti sive in futurum beneficia ecclesiastica habituri, et qui in synodo dioecesana convenire debent, idem ut supra, in ea synodo, quae primo quoque tempore celebrabitur, faciant et observent; alias secundum formam sacrorum canonum puniantur. Ad haec omnes ii, ad quos universitatum et studiorum generalium cura, visitatio et reformatio pertinet, diligenter curent, ut ab eisdem universitatibus canones et decreta huius sanctae synodi integre recipiantur, ad eorumque normam magistri, doctores et alii in eisdem universitatibus ea, quae catholicae fidei sunt [1]), doceant et interpretentur, seque ad hoc institutum initio cuiuslibet anni solenni iuramento obstringant; sed et si aliqua alia in praedictis universitatibus correctione et reformatione digna fuerint, ab eisdem, ad quos spectat, pro religionis et disciplinae ecclesiasticae augmento emendentur 279
et statuantur. Quae vero universitates immediate summi Romani Pontificis protectioni et visitationi sunt subiectae, has sua Beatitudo per eius delegatos eadem, qua supra, ratione, et prout ei utilius visum fuerit, salubriter visitari et reformari curabit.

C. III. *Excommunicationis gladio temere non utendum. Ubi executio realis aut personalis fieri potest, a censuris abstinendum, iisque civili magistratui se immiscere nefas esto.*

Quamvis excommunicationis gladius nervus sit ecclesiasticae disciplinae, et ad continendos in officio populos valde salutaris, sobrie tamen magnaque circumspectione exercendus est, quum experientia doceat, si temere aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni quam formidari, et perniciem potius parere quam salutem. Quapropter excommunicationes illae, quae monitionibus praemissis ad finem revelationis, ut aiunt, aut pro deperditis seu subtractis rebus ferri solent, a nemine prorsus praeterquam ab episcopo decernantur, et tunc non alias, quam ex re non vulgari, causaque diligenter ac magna maturitate per episcopum examinata [2]), quae eius animum mo-

---

Sess. XXV. 1) Sess. V. de ref. c. 1. — 2) cf. c. 8 (conc. Agath.) c. 41. (conc. Meld.) c. 42. (conc. Arvern.) C. XI. qu. 3. c. 48. X. de sent. exc. V. 39. (Innoc. III.)

veat. Nec ad eas concedendas cuiusvis saecularis, etiam magistratus, auctoritate adducatur, sed totum hoc in eius arbitrio et conscientia sit positum, quando ipse pro re, loco, persona aut tempore eas decernendas esse iudicaverit. In
280 causis vero iudicialibus mandatur omnibus indicibus ecclesiasticis, cuiuscunque dignitatis exsistant, ut quandocunque exsecutio realis vel personalis in qualibet parte iudicii propria auctoritate ab ipsis fieri poterit, abstineant se tam in procedendo quam definiendo a censuris ecclesiasticis seu interdicto; sed liceat eis, si expedire videbitur, in causis civilibus, ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus, contra quoscunque, etiam laicos, per mulctas pecuniarias, quae locis piis ibi exsistentibus eo ipso, quod exactae fuerint, assignentur, seu per captionem pignorum, personarumque districtionem per suos proprios aut alienos exsecutores faciendam, sive etiam per privationem beneficiorum, aliaque iuris remedia procedere et causas definire. Quod si exsecutio realis vel personalis adversus reos hac ratione fieri non poterit, sitque erga iudicem contumacia, tunc eos etiam anathematis mucrone arbitrio suo praeter alias poenas ferire poterit. In causis quoque criminalibns, ubi exsecutio realis vel personalis, ut snpra, fieri poterit, erit a censuris abstinendum. Sed si dictae exsecutioni facile locus esse non possit, licebit iudici hoc spirituali gladio in delinquentes nti, si tamen delicti qualitas, praecedente bina saltem monitione, etiam per edictum, id postulet. Nefas autem sit saeculari cuilibet magistratui prohibere ecclesiastico iudici, ne qnem excommunicet, aut mandare, ut latam excommunicationem revocet, sub praetextu, quod contenta in praesenti decreto non sint observata; quum non ad saeculares, sed ad ecclesiasticos haec cognitio pertineat. Excommunicatus vero quicunque, si post legitimas monitiones non resipuerit, non solum ad sacramenta et communionem fidelium ac familiaritatem non recipiatur[1]), sed, si obdurato animo censuris annexus in illis per annum insorduerit, etiam contra eum tanquam de haeresi suspectum procedi possit.

281 C. IV. *Ubi nimius missarum celebrandarum numerus, statuant episcopi, abbates et generales ordinum, quod expedire iudicaverint.*

Contingit saepe in quibusdam ecclesiis vel tam magnum missarum celebrandarum numerum ex variis defunctorum re-

Sess. XXV. 1) cf. e. gr. c. 18. (Isid.) 19. (Stat. eccl. ant.) 25. (Greg. I.) 26. (conc. Tol. I.) c. 8. (Alex. III.) c. 9. (Id.) c. 15. 18. 29. 30. 31. 38. 39. (Innoc. III.) X de sent. exc.

lictis impositum esse, ut illis pro singulis diebus a testatoribus praescriptis nequeat satisfieri, vel eleemosynam buiusmodi pro illis celebrandis adeo tenuem esse, ut non facile inveniatur qui velit huic se muneri subiicere; unde depereunt piae testantium voluntates, et eorum conscientias, ad quos praedicta spectant, onerandi occasio datur. Sancta synodus, cupiens haec ad pios usus relicta, quo plenius et utilius potest, impleri, facultatem dat episcopis, ut in synodo dioecesana, itemque abbatibus et generalibus ordinum, ut in suis capitulis generalibus re diligenter perspecta possint pro sua conscientia in praedictis ecclesiis, quas hac provisione indigere cognoverint, statuere circa haec [1]) quicquid magis ad Dei honorem et cultum atque ecclesiarum utilitatem viderint expedire; ita tamen, ut eorum semper defunctorum commemoratio fiat, qui pro suarum animarum salute legata ea ad pios usus reliquerunt.

C. V. *Rebus bene constitutis et annexum onus habentibus nihil detrahatur.*

Ratio postulat, ut illis, quae bene constituta sunt, contrariis ordinationibus non detrahatur. Quando igitur ex bene- 282
ficiorum quorumcunque erectione seu fundatione aut aliis constitutionibus qualitates aliquae requiruntur, seu certa illis onera sunt iniuncta, in beneficiorum collatione, seu in quacunque alia dispositione eis non derogetur. Idem in praebendis theologalibus, magistralibus, doctoralibus aut presbyteralibus, diaconalibus ac subdiaconalibus, quandocunque ita constituta fuerint, observetur, ut eorum qualitatibus vel ordinibus nihil in ulla provisione detrahatur; et aliter facta provisio surreptitia censeatur.

C. VI. *Qui se gerere debeat episcopus quoad visitationem capitulorum exemptorum.*

Statuit sancta synodus, ut in omnibus ecclesiis cathedralibus et collegiatis decretum sub fel. rec. Paulo III. [2]), quod incipit: *Capitula cathedralium*, observetur, non solum quando episcopus visitaverit, sed et quoties ex officio, vel ad petitionem alicuius contra aliquem ex contentis in dicto decreto procedat; ita tamen, ut, quum extra visitationem processerit, infra scripta omnia locum habeant, videlicet, ut capitulum initio cuiuslibet anni eligat ex capitulo duos, de

Sess. XXV. 1) cf. Sess. XXII. c. 6. de ref. — 2) cf. supr. Sess. VI. c. 4. de ref. Sess. XIV. c. 4. de ref.

quorum consilio et assensu episcopns vel eius vicarius tam in formando processnm quam in ceteris omnibus actibus usque ad finem causae inclusive, coram notario tamen ipsius episcopi, et in eius domo, aut consueto tribunali procedere teneatur. Unum autem tantum sit utriusque votum, possitque alter episcopo accedere. Quod si ambo ab episcopo discordes in aliqno actn seu interlocutoria vel definitiva sententia fuerint, tunc intra sex dierum spatium cum episcopo tertium eligant, et, si in electione tertii etiam discordent, ad viciniorem episcopum electio devolvatur, et iuxta eam partem, cum qua tertius conveniet, articulus, in quo erat discordia,
283 terminetur. Alias processus et inde secuta nulla sint, nullosque producant iuris effectus. In criminibus [1]) tamen ex incontinentia provenientibus, de qna in decreto de concubinariis, et in atrocioribns delictis depositionem aut degradationem requirentibus, nbi de fuga timetur, ne iudicinm eludatur, et ideo opus sit personali detentione, possit initio solus episcopus ad summariam informationem et necessariam detentionem procedere; servato tamen in reliquis ordine praemisso. In omnibus autem casibus ea ratio habeatur, ut iuxta qualitatem delicti ac personarum delinquentes ipsi in loco decenti custodiantnr. Episcopis praeterea ubique is honor tribuatur, qui eorum dignitati par est, eisque in choro, et in capitnlo, in processionibus et aliis actibus pnblicis sit prima sedes [2]), et locus, quem ipsi elegerint, et praecipua omnium rerum agendarum anctoritas. Qui si aliquid canonicis ad deliberandum proponant, nec de re ad suum vel suornm commodum spectante agatur, episcopi ipsi capitulum convocent [3]), vota exquirant, et iuxta ea concludant. Absente vero episcopo omnino hoc ab iis de capitulo, ad quos hoc de iure vel consuetudine spectat, perficiatur, nec ad id vicarius episcopi admittatur. Ceteris autem in rebns capituli iurisdictio et potestas, si qna eis competit, et bonorum administratio salva et intacta omnino relinquatur. Qui vero non obtinent dignitates, nec sunt de capitnlo, ii omnes in causis ecclesiasticis episcopo subiiciantur; non obstantibus quoad supradicta privilegiis, etiam ex fundatione competentibus, nec non consuetudinibus, etiam immemorabilibus, sententiis, iuramentis, concordiis, quae tantum suos obligent auctores; salvis tamen

Sess. XXV. 1) cf. Sess. XXIV. c. 8. de ref. matr. et hui. Sess. c. 14. de ref. — 2) cf. c. 10. D. XCV. (Stat. eccl. ant.) — 3) cf. c. 4. 5. X. de his, quae fiunt a prael. III. 10. (Alex. III.)

in omnibus privilegiis, quae nniversitatibus studiorum generalium seu earum personis snnt concessa. Haec antem omnia 284
et singula in iis ecclesiis locum non habeant, in quibus episcopi aut eorum vicarii ex constitutionihns, vel privilegiis, aut consuetudinihus sive concordiis, seu quocnnque alio iure maiorem hahent potestatem, anctoritatem ac iurisdictionem, quam praesenti decreto sit comprehensum. Quibus sancta synodus derogare non intendit.

C. VII. *Accessus et regressus ad beneficia tolluntur. Coadiutor quo modo, cui et ex qua causa concedendus.*

Qnum in beneficiis ecclesiasticis ea, quae hereditariae snccessionis imaginem refernnt, sacris constitutionihus sint odiosa [1]) et Patrnm decretis contraria, nemini in posterum accessus ant regressus, etiam de consensn, ad beneficium ecclesiasticnm cuiuscunque qualitatis concedatur; nec hactenus concessi suspendantur, extendantnr aut transferantur. Hocque decretum in qnibuscnnque beneficiis ecclesiasticis, ac in qnibuscunque personis, etiam cardinalatus honore fulgentibus, locum habeat. In coadiutoriis quoque cum futura successione idem posthac ohservetur, ut nemini in quibuscunque beneficiis ecclesiasticis permittantur. Quod si quando ecclesiae cathedralis aut monasterii nrgens necessitas aut evidens utilitas postulet praelato dari coadiutorem [2]), is non alias cum futura successione detur, quam haec causa prius diligenter a sanctissimo Romano Pontifice sit cognita, et qualitates omnes in illo concnrrere certum sit, qnae a iure et decretis huius 285
sanctae synodi in episcopis et praelatis requiruntur [3]). Alias concessiones super his factae snrreptitiae esse censeantur.

C. VIII. *Administratorum hospitalium munus. Eorum negligentia a quibus et qua ratione coercenda.*

Admonet sancta synodus quoscunque ecclesiastica beneficia saecnlaria seu regularia obtinentes, ut hospitalitatis officium [4]), a sanctis Patrihus frequenter commendatum, quantum per eorum proventus licebit, prompte benigneqne exercere assuescant, memores, cos, qui hospitalitatem amant, Christum in hospitibus recipere [5]). Illis vero, qui hospitalia vulgo

Sess. XXV. 1) cf. c. 5. (Hilar. in syn. Rom.) 7. (conc. Lat. II.) C. VIII. qu. 1. c. 7. 10. 11. X. de fil. presb. I. 17. (Alex. III.) c. 13. ib. (Clem. III.) c. 6. 15. X. de iure patr. III. 38. (Alex, III.) — 2) cf. Sess. XXI. de ref. c. 6. cf. c. 1. 14. C. VII. qu. 1. (Gregor. I.) — 3) Sess. VII. de ref. c. 1. et 3. Sess XXII. de ref. c. 2. — 4) cf. c. 2. D. XLII. (Chrysost.) c. un. D. LXXXV. (Greg. I.) c. 2. D. LXXXIX. (Id.) c 30. C. XII. qu. 2. (Id.) — 5) Matth. XXV. 35.

nnncupata, seu alia pia loca, ad peregrinorum, infirmorum, senum panpernmve usum praecipue instituta, in commendam, administrationem aut quemcunque titulum, aut etiam ecclesiis snis unita obtinent, vel si ecclesiae parochiales hospitalibus forte nnitae aut in hospitalia erectae, earumque patronis in administrationem concessae sint, praecipit omnino, ut impositum illis onus officinmve administrent, atque hospitalitatem, quam debent, ex fructibus ad id deputatis actu exerceant iuxta constitutionem concilii Viennensis [1]), alias in hac eadem synodo sub fel. rec. Paulo III. innovatam, quae incipit: *Quia contingit.* Quod si hospitalia haec ad certum peregrinorum, aut infirmorum, aut aliarnm personarum genus suscipiendum fuerint instituta, nec in loco, nbi snnt dicta hospitalia, similes personae aut perpaucae reperiantur, mandat adhuc, ut fructus illorum in alium pium usum, qui eorum institutioni
286 proximior sit, ac pro loco et tempore utilior, convertantur, prout ordinario cum duobus de capitnlo, qui rernm nsu peritiores sint, per ipsum deligendis, magis expedire visum fnerit; nisi aliter forte, etiam in hunc eventum, in eorum fundatione aut institutione fuerit expressum, quo casu quod ordinatum fuit observari cnret episcopus, aut, si id non possit, ipse, prout supra, utiliter provideat. Itaque si praedicti omnes et singuli, cuiuscunque ordinis, et religionis et dignitatis, etiam si laici fuerint, qui administrationem hospitalium habent, non tamen regularibus subiecti, ubi viget regularis observantia, ab ordinario moniti hospitalitatis munus, adhibitis omnibus, ad quae tenentur, necessariis re ipsa obire cessaverint, non solum per ecclesiasticas censuras et alia iuris remedia ad id compelli possint, sed etiam hospitalis ipsius administratione curave perpetuo privari possint, aliique eorum loco ab iis, ad qnos spectabit, substitnantur. Et praedicti nihilominus etiam ad fructuum restitntionem, qnos contra ipsorum hospitalium institntionem perceperunt, qnae nulla eis remissione aut compositione indulgeatur, in foro conscientiae teneantnr; nec administratio sen gubernatio huiusmodi locorum uni et eidem personae nltra triennium deinceps committatur, nisi aliter in fundatione cautum reperiatur; non obstante, quoad omnia snpradicta, qnacunque unione, exemptione et consuetudine in contrarium, etiam immemorabili, seu privilegiis aut indnltis quibnscunque.

Sess. XXV. 1) cf. Sess. VII. de ref. c. 15. — Clem. 2. de relig. dom. III. 11.

C. IX. *Quomodo probandum ius patronatus. Cui deferendum munus patronorum. Accessiones vetitae.*

Sicuti legitima patronatuum inra tollere piasque fidelium
voluntates in eorum institutione violare aequum non est, sic
etiam, ut hoc colore beneficia ecclesiastica in servitutem, quod
a multis impudenter fit, redigantur, non est permittendum.
Ut igitur debita in omnibus ratio observetur, decernit sancta 287
synodus, nt titulus iuris patronatus sit ex fundatione [1]) vel
dotatione, qui ex authentico documento et aliis iure requisitis
ostendatur; sive etiam ex multiplicatis praesentationibus per
antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat,
aliasve secundum iuris dispositionem. In iis vero personis,
seu communitatibus vel universitatibus, in quibus id ius
plerumque ex nsurpatione potius quaesitum praesumi solet,
plenior et exactior probatio ad docendum verum titulum requiratur;
nec immemorabilis temporis probatio aliter eis suffragetur,
quam si praeter reliqua ad eam necessaria praesentationes
etiam continuatae, non minori saltem quam quinquaginta
annorum spatio, quae omnes effectum sortitae sint,
authenticis scripturis probentur. Reliqui patronatns omnes
in beneficiis, tam saecularibus quam regularibus, seu parochialibus,
vel dignitatibus, aut quibuscunque aliis beneficiis, in
cathedrali vel collegiata ecclesia, seu facultates et privilegia
concessa tam in vim patronatus, qnam alio quocnnque iure
nominandi, eligendi, praesentandi ad ea, quum vacant, exceptis
patronatibus super cathedralibus ecclesiis competentibus,
et exceptis aliis, quae ad imperatorem et reges seu regna
possidentes, aliosque sublimes ac supremos principes, iura imperii
in dominiis suis habentes, pertinent, et quae in favorem
studiorum generalium concessa sunt [2]), in totum prorsus abrogata
et irrita cum quasi possessione inde secuta intelligantur;
beneficiaque huiusmodi tanquam libera a suis collatoribus
conferantur ac provisiones huiusmodi plenum effectum consequantur.
Ad haec liceat episcopo [3]) praesentatos a patronis,
si idonei non fuerint, repellere. Quod si ad inferiores
institutio pertineat, ab episcopo tamen iuxta alias statuta ab 288
hac sancta synodo examinentur; alioquin institutio ab inferioribus
facta irrita sit et inanis. Patroni autem beneficiorum,

Sess. XXV. 1) cf. Sess. XIV. c. 12. c. 25. X. de iure patr. III. 38. (Alex. III.) — 2) Sess. XXIV. c. 19. de ref. — 3) cf. Sess. XIV. de ref. c. 13. Sess. XXIV. de ref. c. 18.

cuiuscunque ordinis et dignitatis, etiam si communitates, universitates, collegia quaecunque clericorum vel laicorum exsistaut, in perceptione fructuum 1), proventuum, obventionum quorumcuuque beneficiorum, etiam si vere de iure patronatus ipsorum ex fundatione et dotatione essent, nullatenus nullave causa vel occasione se ingerant; sed illos libere rectori seu beneficiato, uon obstante etiam quacunque consuetudine, distribuendos dimittant. Nec dictum ius patronatus venditionis 2) aut alio quocunque titulo in alios contra canonicas sanctiones transferre praesumant. Si secus feccrint, excommunicationis et interdicti poenis subiiciantur, et dicto iure patronatus ipso iure privati exsistant. Insuper accessioues, per viam unionis factae de beneficiis liberis ad ecclesias iuri patronatus, etiam laicorum, subiectas, tam ad parochiales quam ad alia quaecunque beneficia, etiam simplicia, seu dignitates, vel hospitalia, ita ut praedicta beneficia libera eiusdem uaturae cum iis, quibuscum uniuntur, efficiautur, atque sub iure patronatus constituantur, hae si noudum pleuarium sortitae sunt effectum, vel deinceps ad cuiusvis instantiam fient, quacunque auctoritate, etiam apostolica, coucessae fuerint, simul cum unionibus ipsis per surreptiouem obtentae intelligautur; non obstante quacunque in iis verborum forma seu derogatione, quae habeatur pro expressa; nec exsecutioni amplius demandentur, sed beueficia ipsa unita, quum vacaverint, libere ut antea conferautur. Quae vero a quadraginta annis citra factae 3) effectum et pleuam incorporationem sunt consecutae, hae nihilominus ab ordinariis tanquam a sede apostolica delegatis revideantur et examinentur; ac quae per surreptionem vel ob-
289 reptionem obtentae fueriut, simul cum uuionibus irritae declarentur, ac beneficia ipsa separentur, et aliis couferantur. Similiter quoque patrouatus quicunque in ecclesiis, quibuscunque aliis beueficiis, etiam diguitatibus antea liberis acquisiti a quadragiuta annis citra, et in futurum acquirendi, seu ex augmento dotis, seu ex nova constructione, vel alia simili causa, etiam auctoritate sedis apostolicae, ab iisdem ordinariis, uti delegatis, ut supra, qui nullius iu his facultatibus aut privilegiis impediantur, diligenter coguoscantur; et quos non repererint ob maxime evidentem ecclesiae, vel beneficii seu dignitatis necessitatem legitime constitutos esse, in totum re-

Sess. XXV. 1) cf. c. un. X. ut eccles. benef. sine demin. confer. III. 12. (Innoc. III.) — 2) cf. c. 6. 16. X. de iure patr. III. 38 (Alex. III.) — 3) cf. Sess. VII. de ref. c. 6.

vocent, atque beneficia huiusmodi sine damno illa possidentium, et restituto patronis eo, quod ab eis idcirco datum est, in pristinum libertatis statnm reducant; non obstantibus privilegiis, constitutionibus et consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

C. X. *Iudices a synodo designandi, qui delegentur a sede apostolica; a quibus et ordinariis causae breviter terminandae.*

Quoniam ob malitiosam petentium suggestionem, et quandoque ob locorum longinquitatem, personarum notitia, quibus causae mandantur, usque adeo haberi non potest, hincque interdum iudicibus non undequaque idoneis causae in partibus delegantur, statuit sancta synodus, in singulis conciliis provincialibus aut dioecesanis aliquot personas, quae qualitates habeant iuxta constitutionem Bonifacii VIII.[1]), quae incipit: *Statutum*, et alioquin ad id aptas designari, ut praeter ordinarios locorum iis etiam posthac causae ecclesiasticae ac spirituales et ad forum ecclesiasticum pertinentes in partibus delegandae committantur. Et si aliquem interim ex designatis mori contigerit, substituat ordinarius loci cum consilio 290
capituli alium in eius locum usque ad futuram provincialem aut dioecesanam synodum, ita ut habeat quaeque dioecesis quatuor saltem aut etiam plures probatas personas ac ut supra qualificatas, quibus huiusmodi causae a quolibet legato vel nuncio, atque etiam a sede apostolica committantur. Alioquin post designationem factam, quam statim episcopi ad summum Romanum Pontificem transmittant, delegationes quaecunque aliorum iudicum aliis, quam his factae, surreptitiae censeantur. Admonet dehinc sancta synodus tam ordinarios quam alios quoscunque iudices, ut terminandis causis quanta fieri poterit brevitate[2]) studeant, ac litigatorum artibus seu in litis contestatione seu alia parte iudicii differenda modis omnibus, aut termini praefixione, aut competenti alia ratione occurrant.

C. XI. *Variae locationes bonorum ecclesiasticorum prohibentur; quaedam factae irritantur.*

Magnam ecclesiis perniciem afferre solet, quum earum bona repraesentata pecunia in successornm praeiudicium aliis

---

Sess. XXV. 1) c. 11. X. de rescr. in VIto I. 3. et infr. inter const. ex ant. iure desumptas per conc. Trid. innovatas. — 2) cf. c. 5. X. de dolo et cont. II. 14. (Innoc. III.) c. 10. ib. (Greg. X.) c. 2. X. de sent. et re iud. II. 27. (Greg. I.) — supr. Sess XXIV. c. 10.

locantur. Omnes igitur hae locationes, si anticipatis solutionibus fient, nullatenus in praeiudicium successorum validae intelligantur [1]), quocunque indulto aut privilegio non obstante; nec huiusmodi locationes in Romana curia vel extra eam confirmentur. Non liceat etiam iurisdictiones [2]) ecclesiasticas seu facultates nominandi aut deputandi vicarios in spiritualibus locare, nec conductoribus per se aut alios eas exer-
291 cere; aliterque concessiones, etiam a sede apostolica factae, surreptitiae censeantur. Locationes vero rerum ecclesiasticarum [3]), etiam auctoritate apostolica confirmatas, sancta synodus irritas decernit; quas a triginta annis citra ad longum tempus, seu, ut in nonnullis partibus, ad viginti novem, seu bis viginti novem annos vocant factas, synodus provincialis vel deputandi ab ea in damnum ecclesiae et contra canonicas sanctiones contractas fuisse iudicabunt.

C. XII. *Decimae integre persolvendae. Eas subtrahentes excommunicandi. Rectoribus ecclesiarum tenuium pie subveniendum.*

Non sunt ferendi qui variis artibus decimas ecclesiis obvenientes subtrahere moliuntur, aut qui ab aliis solvendas temere occupant, et in rem suam vertunt, quum decimarum solutio debita sit Deo [4]), et qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas invadunt. Praecipit igitur sancta synodus omnibus, cuiuscunque gradus et conditionis sint, ad quos decimarum solutio spectat, ut eas, ad quas de iure tenentur, in posterum cathedrali aut quibuscunque aliis ecclesiis vel personis, quibus legitime debentur, integre persolvant. Qui vero eas aut subtrahunt [5]) aut impediunt, excommunicentur, nec ab hoc crimine nisi plena restitutione secuta absolvantur. Hortatur dehinc omnes et singulos pro Christiana caritate, debitoque erga pastores suos munere, ut de bonis sibi a Deo collatis episcopis et parochis, qui tenuioribus
292 praesunt ecclesiis, large subvenire ad Dei laudem atque ad pastorum suorum, qui pro eis invigilant, dignitatem tuendam non graventur.

Sess. XXV. 1) cf. c. 6. C. X. qu. 2. (leg. Langob.) — 2) cf. c. 1. X. ne praelati vices suas V. 4. (conc. Lat. III.) c. 2. ib. (conc. Turon.) — 3) cf. c. 1. de reb. eccl. non al. in Extr. comm. III. 4. — 4) cf. Exod. XXII. 29. Levit. XXVII. 30. seq. Num. XVIII. 21. seqq. Tob. I. 6. Malach. III. 10. — c. 66. C. XVI. qu. 1. (Caesar. Arel.) c. 6. (cap. inc.) c. 7. (Cap. Franc.) C. ead. qu. 7. c. 14. X. de dec. et obl. III. 30. (Alex. III.) c. 23. ib. (Coelest. III.) c. 26. ib. (Innoc. III.) et al. — 5) cf. c. 5. C XVI. qu. 7. (conc. Rothom.) c. 5. X. de dec. (Alex. III.) c. 22. ib. (Coelest. III.) c. 25. 32 ib. (Innoc. III.) Clem. 1. h. t. III. 8.

C. XIII. *Quartam funeralium cathedrales vel parochiales ecclesiae recipiant.*

Decernit sancta synodus, ut quibuscunque in locis iam ante annos quadraginta quarta[1]), quae funeralium dicitur, cathedrali aut parochiali ecclesiae solita esset persolvi, ac postea fuerit ex quocunque privilegio aliis monasteriis, hospitalibus aut quibuscunqne locis piis concessa, eadem posthac integro iure, et eadem portione, qua antea solebat, cathedrali seu parochiali ecclesiae persolvatur; non obstantibus concessionibus, gratiis, privilegiis, etiam mari magno nuncupatis, aut aliis quibuscunque.

C. XIV. *Praescribitur ratio procedendi in causis clericorum concubinariorum.*

Quam turpe ac clericorum nomine, qui se divino cultui addixerunt, sit indignum, in impudicitiae sordibus immundoque concubinatu versari, satis res ipsa, communi fidelium omnium offensione summoque clericalis militiae dedecore testatur. Ut igitur ad eam, quam decet, continentiam ac vitae integrita- 293
tem ministri ecclesiae revocentur, populusque hinc eos magis discat revereri, quo illos vita honestiores cognoverit: prohibet sancta synodus quibuscunque clericis, ne concubinas aut alias mulieres, de quibus possit haberi suspicio, in domo vel extra detinere, aut cum iis ullam consuetudinem habere audeant; alioquin poenis a sacris canonibus vel statutis ecclesiarum impositis puniantur[2]). Quod si a superioribus moniti ab iis se non abstinuerint, tertia parte fructuum, obventionum ac proventuum beneficiorum suorum quorumcunqne et pensionum ipso facto sint privati[3]), quae fabricae ecclesiae aut alteri pio loco arbitrio episcopi applicetur. Sin vero in delicto eodem cum eadem vel alia femina perseverantes secundae monitioni adhuc non paruerint, non tantum fructus omnes ac proventus suorum beneficiorum et pensiones eo ipso amittant, qui praedictis locis applicentur, sed etiam a beneficiorum ipsorum administratione, quoad ordinarius, etiam uti sedis apostolicae delegatus, arbitrabitur, suspendantur, et si ita suspensi nihilominus eas non expellant, aut cum iis etiam versentur, tunc beneficiis, portionibus, ac officiis et pensionibus quibuscunque ecclesiasticis perpetuo priventur[4]), atque inha-

Sess. XXV. 1) cf. c. 8. X. de sepult. III. 28. (Luc. III.) c. 2. h. t. in VIto III. 12. (Bonif. VIII.) Clem. 2. h. t. III. 7. — 2) cf. inter cet. tot. tit. X. de cohab. cler. et mul. III. 2. — 3) cf. c. 4. 6. h. t. (Alex. III.) — 4) cf. c. 2. h. t. (Eugen. II.) c. 3. (Alex. III.)

biles ac indigni quibuscunque honoribus, dignitatibus, beneficiis ac officiis in posterum reddantur, donec post manifestam vitae emendationem ab eorum superioribus cum iis ex causa visum fuerit dispensandum. Sed si, postquam eas semel dimiserint, intermissum consortium repetere aut alias huiusmodi scandalosas mulieres sibi adiungere ausi fuerint, praeter praedictas poenas excommnnicationis gladio plectantur. Nec quaevis appellatio aut exemptio praedictam exsecutionem impediat aut suspendat, supradictorumque omnium cognitio non
294 ad archidiaconos, nec decanos aut alios inferiores, sed ad episcopos ipsos pertineat, qui sine strepitu et figura iudicii et sola facti veritate inspecta procedere possint. Clerici vero beneficia ecclesiastica aut pensiones non habentes iuxta delicti et contumaciae perseverantiam et qnalitatem ab ipso episcopo carceris poena, snspensioue ab ordine, ac inhabilitate ad beneficia obtinenda, aliisve modis iuxta sacros canones puniantur. Episcopi[1] qnoque, quod absit, si ab huiusmodi crimine non abstinuerint, et a synodo provinciali admoniti se non emendaverint, ipso facto sint suspensi, et, si perseverent, etiam ad sanctissimum Romanum Pontificem ab eadem synodo deferantur, qui pro qualitate culpae, etiam per privationem si opus erit, in eos animadvertat.

C. XV. *Filii clericorum illegitimi a quibusdam beneficiis arcendi.*

Ut paternae incontinentiae memoria a locis Deo consecratis, quos maxime puritas sanctitasque decet, longissime arceatur, non liceat filiis clericorum, qui non ex legitimo nati sunt matrimonio, in ecclesiis, ubi eorum patres beneficium aliquod ecclesiasticum habent aut habuerunt, quodcunque, etiam dissimile, beneficinm obtinere[2]), nec in dictis ecclesiis quoquo modo ministrare, nec pensiones super fructibus beneficiorum, quae parentes eorum obtinent vel alias obtinuerunt, habere. Quod si in praesenti pater et filius in eadem ecclesia beneficia obtinere repcriantur, cogatur filius suum
295 beneficium resignare, aut cum alio permutare extra ecclesiam intra trium mensium spatium; alias ipso iure eo privatus exsistat, et super iis quaecunque dispensatio surreptitia censeatur. Ad haec reciprocae resignationes, si quae posthac a parentibus clericis in favorem filiorum fient, ut alter alterius beneficium consequatur, in fraudem huius decreti et canoni-

Sess. XXV. 1) cf. c. 1. D. XXXIV. (Nic. I.) c. 13. (conc. Neocaes.) c. 16. (Alex. II.) D. LXXXI. — 2) cf. tot. tit. X. de fil. presb. I. 17.

carum sanctionum factae omnino censeantur, nec collationes secutae vigore huiusmodi resignationum, seu aliarum quarumcunque, quae in fraudem factae fuerint, ipsis clericorum filiis suffragentur.

C. XVI. *Beneficia curata non convertantur in simplicia. Ei, in quem translata fuerit cura animarum, assignetur congrua portio. Vicariae cessent, cura ad titulos revocata.*

Statuit sancta synodus, ut ecclesiastica beneficia saecularia, quocunque nomine appellentur, quae curam animarum ex primaeva eorum institutione aut aliter quomodocunque retinent, illa deinceps in simplex beneficium, etiam assignata vicario perpetuo congrua portione, non convertantur, non obstantibus quibuscunque gratiis, quae suum plenarium effectum non sunt consecutae. In iis vero, in quibus contra earum institutionem seu fundationem cura animarum in vicarium perpetuum translata est, etiam si in hoc statu ab immemorabili tempore reperiantur, si congrua portio fructuum vicario ecclesiae, quocunque nomine is appelletur, non fuerit assignata, ea quam primum et ad minus intra annum a fine praesentis concilii arbitrio ordinarii iuxta formam decreti sub fel. rec. Paulo III.[1] assignetur. Quod si id commode fieri non possit, aut intra dictum terminum factum non erit, quum primum per cessum vel decessum vicarii seu rectoris aut quomodolibet alterum eorum vacaverit, benefi- 296
cium curam animarum recipiat, ac vicariae nomen cesset, et in antiquum statum restituatur.

C. XVII. *Episcopi dignitatem suam morum gravitate commendent; nec cum regum ministris, regulis aut baronibus indigna demissione se gerant*

Non potest sancta synodus non graviter dolere, audiens episcopos aliquos sui status oblitos pontificiam dignitatem non leviter dehonestare, qui cum regum ministris, regulis et baronibus in ecclesia et extra indecenti quadam demissione se gerunt, et veluti inferiores ministri altaris nimis indigne non solum loco cedunt, sed etiam personaliter illis inserviunt. Quare haec et similia detestans sancta synodus sacros canones omnes, conciliaque generalia atque alias apostolicas sanctiones ad dignitatis episcopalis decorum et gravitatem pertinentes renovando praecipit, ut ab huiusmodi in posterum

---

Sess. XXV. 1) Sess. VII. de ref. c. 7.

episcopi se abstineant, mandans eisdem, ut, tam in ecclesia quam foris suum gradum et ordinem prae oculis habentes, ubique se patres et pastores esse meminerint; reliquis vero tam principibus quam ceteris omnibus, ut eos paterno honore ac debita reverentia prosequantur.

297 C. XVIII. *Canones ad amussim serventur. Si quando in eis dispensandum, id valide, mature et gratis fiat.*

Sicuti publice expedit legis vinculum quandoque relaxare, ut plenius evenientibus casibus et necessitatibus pro communi utilitate satisfiat: sic frequentius legem solvere, exemploque potius quam certo personarum rerumque delectu petentibus indulgere nihil aliud est, quam unicuique ad leges transgrediendas aditum aperire. Quapropter sciant universi, sacratissimos canones exacte ab omnibus, et, quoad eius fieri poterit, indistincte observandos. Quod si urgens iustaque ratio et maior quandoque utilitas postulaverit cum aliquibus dispensandum esse, id causa cognita ac summa maturitate atque gratis a quibuscunque, ad quos dispensatio pertinebit, erit praestandum, aliterque facta dispensatio surreptitia censeatur.

C. XIX. *Monomachia poenis gravissimis punitur.*

Detestabilis duellorum usus fabricante diabolo [1]) introductus, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe penitus exterminetur. Impera-
* tor, reges, duces, principes, marchiones, comites, et [2]) quocunque alio nomine domini temporales, qui locum ad mono-
298 machiam in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso sint excommunicati, ac iurisdictione et dominio civitatis, castri aut loci, in quo vel apud quem duellum fieri permiserint, quod ab ecclesia obtinent, privati intelligantur, et, si feudalia sint, directis dominis statim acquirantur. Qui vero pugnam commiserint, et qui eorum patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptionis, ac perpetuae infamiae poenam incurrant, et ut homicidae iuxta sacros canones puniri debeant, et, si in ipso conflictu decesserint, perpetuo careant ecclesiastica sepultura. Illi etiam, qui consilium in causa duelli tam in iure quam facto dederint aut alia quacunque ratione ad id quemquam suaserint, nec non

Sess. XXV. 1) cf. c. 22. C. II. qu. 5. (Nic. I.) tot. tit. X. de torneam. V. 13. de cler. pugn. in duello. V. 14. — 2) cf. titt. citt. et tot. tit. X. de homic. V. 12.

spectatores, excommunicationis ac perpetuae maledictionis vinculo teneantur; non obstante quocunque privilegio, seu prava consuetudine, etiam immemorabili.

C. XX. *Quae sunt iuris ecclesiastici principibus saecularibus commendantur.*

Cupiens sancta synodus ecclesiasticam disciplinam in Christiano populo non solum restitui, sed etiam perpetuo sartam tectam a quibuscunque impedimentis conservari, praeter ea, quae de ecclesiasticis personis constituit, saeculares quoque principes officii sui admonendos esse censuit, confidens eos, ut catholicos, quos Deus sanctae fidei ecclesiaeque protectores esse voluit[1]), ius suum ecclesiae restitui non tantum esse concessuros, sed etiam subditos suos omnes ad debitam erga 299
clerum, parochos et superiores ordines reverentiam revocaturos; nec permissuros, ut officiales aut inferiores magistratus ecclesiae et personarum ecclesiasticarum immunitatem, Dei ordinatione et canonicis sanctionibus constitutam, aliquo cupiditatis studio seu inconsideratione aliqua violent; sed una cum ipsis principibus debitam sacris summorum Pontificum et conciliorum constitutionibus observantiam praestent. Decernit itaque et praecipit, sacros canones et concilia generalia omnia, nec non alias apostolicas sanctiones, in favorem ecclesiasticarum personarum, libertatis ecclesiasticae, et contra eius violatores editas, quae omnia praesenti etiam decreto innovat, exacte ab omnibus observari debere. Propterea admonet imperatorem, reges, respublicas, principes, et omnes et singulos, cuiuscunque status et dignitatis exstiterint, ut, quo largius bonis temporalibus atque in alios potestate sunt ornati, eo sanctius quae ecclesiastici iuris sunt tanquam Dei praecepta eiusque patrocinio tecta venerentur, nec ab ullis baronibus, domicellis, rectoribus, aliisve dominis temporalibus seu magistratibus, maximeque ministris ipsorum principum laedi patiantur; sed severe in eos, qui illius libertatem, immunitatem atque iurisdictionem impediunt, animadvertant. Quibus etiam ipsimet exemplo ad pietatem, religionem ecclesiarumque protectionem exsistant, imitantes anteriores optimos religiosissimosque principes, qui res ecclesiae sua in primis auctoritate ac munificentia auxerunt, nedum ab aliorum iniuria vindicarunt. Adeoque ea in re quisque officium suum

---

Sess. XXV. 1) cf. c. 20. C. XXIII. qu. 5. (Isid.)

300 sedulo praestet, quo cultus divinus devote exerceri, et praelati ceterique clerici in residentiis et officiis suis quieti et sine impedimentis cum fructu et aedificatione populi permanere valeant.

C. XXI. *In omnibus salva sedis apostolicae auctoritas maneat.*

Postremo sancta synodus, omnia et singula, sub quibuscunque clausulis et verbis, quae de morum reformatione atque ecclesiastica disciplina tam sub fel. rec. Paulo III. ac Iulio III., quam sub beatissimo Pio IV. Pontificibus maximis in hoc sacro concilio statuta sunt, declarat ita decreta fuisse, ut in his salva semper auctoritas sedis apostolicae[1]) et sit, et esse intelligatur.

DECRETUM DE CONTINUANDA SESSIONE IN DIEM SEQUENTEM.

301 Quum ea omnia, quae in praesenti sessione tractanda erant, quia hora tarda est, commode expediri non possint, propterea iuxta id, quod in generali congregatione a Patribus statutum fuit, ea, quae supersunt, in diem crastinam hanc eandem sessionem continuando differuntur.

CONTINUATIO SESSIONIS

DIE IV. DECEMBRIS.

Decretum de indulgentiis.

Quum potestas conferendi indulgentias a Christo ecclesiae concessa sit, atque huiusmodi potestate[2]) divinitus sibi tradita antiquissimis etiam temporibus illa usa fuerit, sacrosancta synodus indulgentiarum usum, Christiano populo maxime salutarem et sacrorum conciliorum auctoritate probatum, in ecclesia retinendum esse docet et praecipit, eosque anathemate damnat, qui aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in ecclesia potestatem esse negant. In his tamen concedendis moderationem iuxta veterem et probatam in ecclesia consuetudinem adhiberi cupit, ne nimia facilitate ecclesiastica disciplina enervetur. Abusus vero[3]), qui in his irrepserunt, et quorum occasione insigne hoc indulgentiarum nomen ab haereticis blasphematur, emendatos et correctos cupiens, praesenti decreto generaliter statuit, pravos quaestus omnes pro his consequendis, unde

Sess. XXV. 1) cf. Sess. VII. de ref. in princ. — 2) cf. Matth. XVI. 19. Ioan. XX. 23. — 3) Clem. c. 2. de poen. et remiss. V. 9.

plurima in Christiano populo abusnum causa fluxit, omnino abolendos esse. Ceteros vero, qui ex superstitione, ignorantia, irreverentia aut aliunde quomodocunque provenerunt, qunm ob multiplices locorum et provinciarum, apud quas hi committuntur, corruptclas commode nequeant specialiter prohiberi, mandat omnibus episcopis [1]), ut diligenter quisque huiusmodi abusus ecclesiae suae colligat, eosque in prima synodo provinciali referat, ut, aliorum quoque episcoporum sententia cognita, statim ad summum Romanum Pontificem deferantur, cuius auctoritate et prudentia quod universali ecclesiae expediet statuatur, ut ita sanctarum indulgentiarum muuus pie, sancte et incorrupte omnibus fidelibus dispensetur.

De delectu ciborum, ieiuniis et diebus festis. 302

Insuper hortatur sancta synodus, et per sanctissimum Domini nostri atque Salvatoris adventum pastores omnes obtestatur, ut tanquam boni milites illa omnia, qnae sancta Romana ecclesia, omnium ecclesiarum mater et magistra, statuit, nec non ea, quae tam in hoc concilio quam in aliis oecumenicis statuta sunt, quibuscnnque fidclibns sedulo commendeut; omnique diligentia utantur, ut illis omnibus, et iis praecipue sint obsequentes, quae ad mortificandam carnem conducunt, ut ciborum dclectus et ieinnia, vel etiam, qnae faciunt ad pietatem augendam, ut dierum festorum devota et religiosa celebratio; ádmoncntes populos crebro, obedire praepositis suis [2]), quos qui audiunt Deum remuncratorem audient, qui vero contemnunt Deum ipsum ultorem sentient.

De indice librorum et catechismo, breviario et missali.

Sacrosancta synodus in secunda sessione [3]), sub sanctissimo domino nostro Pio IV. celebrata, delectis quibnsdam Patribus commisit, ut de variis censnris ac libris, vel suspectis vel perniciosis, quid facto opus esset considerarent atque ad ipsam sanctam synodnm referrent. Audiens nnnc, huic operi ab eis extremam manum impositam esse, nec tamen ob librorum varietatem et multitudinem possit distincte et commode a sancta synodo diiudicari, praecipit, ut qnicquid ab illis praestitum est sanctissimo Romano Pontifici exhibeatur, ut eius 303
iudicio atque auctoritate terminetur [4]) et evulgetur. Idemque

Sess. XXV. 1) cf. Sess. XXI. de ref. c. 9 — 2) Luc. X. 16. Hebr. XIII. 17. — 3) cf. Sess. XVIII. in princ. — 4) cf. infr. regulas de libris prohib.

de catechismo a Patribus[1]), quibus illud mandatum fuerat, et de missali et breviario fieri mandat.

De loco oratorum.

Declarat sancta synodus, ex loco assignato oratoribus[2]), tam ecclesiasticis quam saecularibus, in sedendo, incedendo aut quibuscunque aliis actibus, nullum cuiquam eorum factum fuisse praeiudicium; sed omnia illorum, et imperatoris, regum, rerumpublicarum ac principum suorum iura et praerogativas illaesas et salvas esse, in eodemque statu permanere, prout ante praesens concilium reperiebantur.

De recipiendis et observandis decretis concilii.

Tanta fuit horum temporum calamitas et haereticorum inveterata malitia, ut nihil tam clarum in fide nostra asserenda unquam fuerit, aut tam certo statutum, quod non humani generis hoste suadente illi errore aliquo contaminaverint. Ea propter sancta synodus id potissimum curavit, ut praecipuos haereticorum nostri temporis errores damnaret et anathematizaret, veramque et catholicam doctrinam traderet et doceret, prout damnavit, anathematizavit et definivit. Quumque tamdiu tot episcopi, ex variis Christiani orbis provinciis evocati, sine magna gregis sibi commissi iactura et universali periculo ab ecclesiis abesse non possint, nec ulla spes restet, haereticos, toties, fide etiam publica, quam desiderarunt[3]), invitatos, et tamdiu exspectatos, huc amplius adventuros, ideoque tandem huic sacro concilio finem imponere
304 necesse sit: superest nunc, ut principes omnes, quod facit, in Domino moneat ad operam suam ita praestandam, ut quae ab ea decreta sunt ab haereticis depravari aut violari non permittant, sed ab his et omnibus devote recipiantur et fideliter observentur. Quod si in his recipiendis aliqua difficultas oriatur, aut aliqua inciderint, quae declarationem, quod non credit, aut definitionem postulant, praeter alia remedia in hoc concilio instituta confidit sancta synodus, beatissimum Romanum Pontificem curaturum, ut vel evocatis ex illis praesertim provinciis, unde difficultas orta fuerit, iis, quos eidem negotio tractando viderit expedire, vel etiam concilii generalis celebratione, si necessarium iudicaverit, vel commodiore quacunque ratione ei visum fuerit, provinciarum necessitatibus pro Dei gloria et ecclesiae tranquillitate consulatur.

Sess. XXV. 1) cf. supr. Sess. XXIV. de ref. c. 7. — 2) cf. Sess. II. extr. — 3) cf. Sess. XIII. XV. XVIII. extr.

De recitandis decretis concilii sub Paulo III. et Iulio III. in sessione.

Quoniam diversis temporibus tam snb fel. rec. Panlo III. qnam Inlio III.[1]) multa in hoc sacro concilio quoad dogmata ac morum reformationem statuta et definita sunt, vult sancta synodus, ut illa nunc reciteutur et legantur.

Recitata sunt.

De fine concilii et confirmatione petenda a sanctissimo domino nostro.

Illustrissimi domini reverendissimique Patres, placetne vobis, ut ad laudem Dei omnipotentis huic sacrae oecumenicae synodo finis imponatur, et omnium et singulorum, quae tam 305
sub fel. rec. Panlo III. et Iulio III., quam sub sanctissimo domino nostro Pio IV. Romanis Pontificibus in ea decreta et definita snnt, confirmatio nomine sanctae huius synodi per apostolicae sedis legatos et praesidentes a beatissimo Romano Pont. petatur? Responderunt: *Placet.*

Postmodum illustrissimus et reverendissimus cardinalis Moronus, primus legatus et praesidens, benedicens sanctae synodo dixit: POST GRATIAS DEO ACTAS REVERENDISSIMI PATRES ITE IN PACE. *Qui responderunt:* AMEN.

ACCLAMATIONES PATRUM 306
IN FINE CONCILII.

CARDINALIS A LOTHARINGIA.

Beatissimo Pio Papae et domino nostro, sanctae universalis ecclesiae Pontifici, multi anni et aeterna memoria.

RESPONSIO PATRUM. Domine Deus, sanctissimum Patrem diutissime ecclesiae tuae conserva multos annos.

CARD. Beatissimorum summorum Pontificum animabus, Pauli III. et Iulii III., quorum auctoritate hoc sacrum generale concilium inchoatum est, pax a Domino, et aeterna gloria, atque felicitas in luce sanctorum.

RESP. Memoria in benedictione sit.

CARD. Caroli V. imperatoris, et serenissimorum regum, qui hoc universale concilium promoverunt et protexerunt, memoria in benedictione sit.

RESP. Amen, Amen.

Sess. XXV. 1) in Sess. V. — VII. XIII. XIV.

CARD. Serenissimo imperatori Ferdinando semper augusto, orthodoxo et pacifico, et omnibus regibus, rebuspublicis et principibus nostris multi anni.

RESP. Pium et Christianum imperatorem, Domine, conserva; Imperator coelestis, terrenos reges rectae fidei conservatores custodi.

307 CARD. Apostolicae Romanae sedis legatis et in hac synodo praesidentibus cum multis annis magnae gratiae.

RESP. Magnae gratiae; Dominus retribuat.

CARD. Reverendissimis cardinalibus et illustribus oratoribus.

RESP. Magnas gratias, multos annos.

CARD. Sanctissimis episcopis vita, et felix ad ecclesias suas reditus.

RESP. Praeconibus veritatis perpetua memoria; orthodoxo senatui multos annos.

CARD. Sacrosancta oecumenica Tridentina synodus, eius fidem confiteamur, eius decreta semper servemus.

RESP. Semper confiteamur, semper servemus.

CARD. Omnes ita credimus, omnes id ipsum sentimus, omnes consentientes et amplectentes subscribimus. Haec est fides beati Petri et Apostolorum; haec est fides Patrum; haec est fides orthodoxorum.

RESP. Ita credimus, ita sentimus, ita subscribimus.

CARD. His decretis inhaerentes digni reddamur misericordiis et gratia primi et magni supremi sacerdotis Iesu Christi
308 Dei, intercedente simul inviolata Domina nostra sancta deipara, et omnibus sanctis.

RESP. Fiat, fiat. Amen, Amen.

CARD. Anathema cunctis haereticis.

RESP. Anathema, Anathema.

Post haec mandatum fuit a legatis praesidentibus sub poena excommunicationis omnibus Patribus, ut, antequam discederent e civitate Tridentina, subscriberent manu propria decretis concilii; aut ea per publicum instrumentum approbarent; qui omnes deinde subscripserunt, et fuerunt numero CCLV., *videlicet legati* IV., *cardinales* II., *patriarchae* III., *archiepiscopi* XXV., *episcopi* CLXVIII., *abbates* VII., *procuratores absentium cum legitimo mandato* XXXIX., *generales ordinum* VII.

LAUS DEO.

CONCORDAT CUM ORIGINALI, IN CUIUS FIDEM SUBSCRIPSIMUS:

Ego Angelus Massarellus, Episcopus Thelesinus, sacri concilii Tridentini secretarius.

Ego Marcus Antonius Peregrinus, Comensis, eiusdem concilii notarius.

Ego Cynthius Pamphilius, clericus Camerinensis dioecesis, eiusdem concilii notarius.

ORATIO HABITA 309

IN SESSIONE NONA ET ULTIMA

SACRI CONCILII TRIDENTINI,

CELEBRATA DUOBUS CONTINUIS DIEBUS, TERTIA ET QUARTA DECEMB. MDLXIII.

PIO IV. PONT. MAX.

A R. P. D. HIERONYMO RAGASONO, VENETO, EPISCOPO NAZIANZENO ET COADIUTORE FAMAUGUSTANO.

Hic summatim recensentur omnia in concilio Tridentino definita, quae ad pie credendum et ad bene vivendum pertinent.

Audite hoc omnes gentes, auribus percipite omnes, qui habitatis orbem. Tridentinum concilium iam diu coeptum, aliquando intermissum, distractum varie atque divulsum, nunc demum, singulari Dei omnipotentis beneficio, summa atque incredibili omnium ordinum ac nationum voluntate connectitur atque perficitur. Dies haec quidem felicissima Christiano populo eluxit, in qua templum Domini disturbatum frequenter ac dissipatum reficitur et absolvitur, et navis haec una bonorum omnium ex maximis ac diuturnis turbinibus atque fluctibus tuta in portu collocatur. Quam utinam conscendere nobiscum ii voluissent, quorum in primis gratia haec ipsa navigatio instituta fuit, atque aedificii huius construendi participes exsisterent, qui hoc nobis negotium exhibuerunt, maioris nunc profecto laetitiae causam haberemus. Sed nostra id certe culpa non accidit.

Nos urbem hanc in Germaniae faucibus, id est in domus illorum fere limine positam elegimus; nos custodiam nullam nobis, ne suspicionem illis aliquam minus liberi loci daremus, adhibuimus; nos eam fidem publicam illis concessimus, quam sibi ipsi composuerunt; nos hic illos perdiu exspectavimus, 310
neque hortari ac rogare unquam destitimus, ut ad veritatis

lucem cognoscendam accederent. Verum illis etiam absentibns satis, ut puto, a nobis consultum est. Etenim qnum duo essent, in quibus aegris atque infirmis illorum animis medicina fuit adhibenda, alterum fidei catholicae ac vere evangelicae, illis in rebns, quae in dubium ab ipsis vocantur, quaeque opportnnae his temporibus viderentur, explicata et confirmata disiectis omnibus et dissipatis errorum tenebris doctrina; alterum disciplinae ecclesiasticae, cuius potissimum depravatione illi se a nobis defecisse affirmant, restitntio: utrumque, quantum in nobis fuit, pro tempornm horum ratione cumulate praestitimus.

Principio enim sancta haec synodus (facta ex laudabili maiorum nostrorum consuetudine snae fidei professione), ut quoddam quasi fundamentum futuris actionibns poneret, et quibus testimoniis atqne praesidiis in dogmatibus sanciendis nitendum esset ostenderet, veteris ac novi testamenti libros, qui essent sine ulla dubitatione recipiendi, antiquorum conciliorum probatissimornm exemplo pie et prudenter enumeravit; ac, ne de verbis quidem ulla ex variis versionibns oriri posset difficultas, certam ac definitam de Graecis et Hebraeis translationem approbavit. Hinc omnium haeresum caput atque arcem aggrediens de humanae naturae corruptis initiis ea statuit, quae veritas ipsa, si loqui posset, exprimeret. De iustificatione deinceps (res magna, et cnm ab antiquis tum a nostri temporis haereticis mirum in modum oppugnata) ea definivit, quibns et perniciosissimis eo in genere opinionibus occurreretur, et recte sentiendi ratio miro quodam ordine atque admirabili sapientia (ut in illis Dei Spiritum facile agnoscas) demonstraretur. Praestantissimo hoc post hominum memoriam decreto haereses fere universae iugulantur, et, quasi caligo sole, discntiuntur ac dispelluntur, eaque claritas, isque splendor veritatis apparet, ut tantum lumen quin videat dissimulare iam nemo possit. Subsecuta est salutaris septem di-
311 vinorum ecclesiae sacramentorum tractatio: primum simul de omnibus, post de unoquoque separatim. Hic vero quis non videt, quam distincte, explicate, abundanter, illuminate et (quod caput est) vere tota coelestium horum mysteriorum ratio contineatur? Quis in tam magna multiplicique doctrina quid aut sequendum aut fugiendum sit potest ullo modo desiderare? Quis in illis omnibus errandi locum aut occasionem inveniet? Quis denique de sacramentorum horum vi atque virtute dubitare in posterum poterit, quum gratiam illam, quae illis ipsis quibusdam quasi stillicidiis in fidelium quotidie mentes

illabitur, tunc nobis adfuisse tam copiose perspiciatur? Accesserunt ad haec de sacrosancto missae sacrificio, et de communione sub utraque specie et parvulorum decreta; quibus quidem nihil sanctius, nihil utilius, ut de coelo lapsa, non ab hominibus composita videantur. Adiungetur his hodie certa de indulgentiis, de purgatorio, de sanctorum veneratione, invocatione, imaginibus et reliquiis doctrina, qua non solum haereticorum fraudibus et calumniis obsistetur, sed piorum etiam catholicorum conscientiis plane satisfiet.

Haec de rebus ad salutem nostram pertinentibus, quae dogmata appellantur, fauste ac feliciter fuerunt peracta; neque aliud quicquam praeterea eo in genere a nobis hoc tempore exspectabitur.

In eorum autem quibusdam administrandis quum nonnulla essent, quae non rite omnino ac recte servarentur, accuratissime, Patres amplissimi, curastis, ut pure illa et caste, atque ex more institutoque maiorum tractarentur. Ita omnem superstitionem, omnem quaestum, omnem (ut dicunt) irreverentiam a divina missarum celebratione abstulistis, vagis, ignotis et criminosis sacerdotibus sanctum hoc offerre sacrificium interdixistis, rei huius sacratissimae usum a privatis domibus et profanis in sacra et religiosa loca revocastis, molliores cantus et symphonias, deambulationes, colloquia, negotiationes a templo Domini summovistis; ita ecclesiastico unicuique gradui leges illae a vobis praescriptae sunt, ut tradito illis divinitus ordine, abutendi nullus utique locus relinquatur. Ita non- 312
nulla matrimonii impedimenta, quae ansam quasi quandam ad violanda ecclesiae praecepta dare videbantur, removistis, facilem veniae consequendae viam minus legitime connubii foedus ineuntibus interclusistis. Quid de furtivis tenebricosisque matrimoniis commemorem? Equidem ita sentio, si alia nulla causa convocandi concilium fuisset (quae multae et maximae fuerunt), propter unam hanc id omnino fuisse faciendum. Nam quum res haec ad omnes spectet, neque ullus in orbe terrarum universo angulus reperiatur, quem labes haec non invaserit, curandum merito fuisset, ut communi huic malo communi etiam consilio provideretur. Immemorabilium, Patres sanctissimi, et gravissimorum delictorum ac scelerum occasio prudentissima ista vestra ac prope divina sanctione penitus ablata est, et Christianae reipublicae gubernationi sapientissime consultum. Accedet ad haec utilis in primis ac necessaria multorum in purgatorii, sanctorum venerationis,

invocationis imaginum et reliquiarum, atque etiam indulgentiarum ratione abusuum interdictio, qui rerum ipsarum pulcherrimam faciem inquinare atque turpare mirum in modum videbantur.

Altera vero pars, in qua de labenti ac prope cadenti ecclesiastica disciplina fulcienda erat agendum, diligentissime etiam absoluta fuit atque perfecta. Eligentur in posterum ad ecclesiastica munera obeunda qui virtute, non ambitione praestent, quique populi commodis, non suis inserviant, et prosint potius quam praesint. Enunciabitur atque explanabitur frequentius et studiosius verbum Domini, omni ancipiti gladio penetrantius.

Aderunt suis gregibus et invigilabunt episcopi ceterique, quibus animarum cura commissa est, neque extra creditam sibi custodiam vagabuntur. Nihil cuiquam proderunt aut ad impure et flagitiose vivendum, aut ad male et perniciose docendum privilegia; nullum sine poena crimen, nulla sine praemio virtus relinquetur. Pauperum et mendicantium sacerdotum multitudini optime provisum est; certae unusquisque ecclesiae statutoque operi, unde ali possit, adscribetur.

313 Avaritia, quo nullum vitium est tetrius praesertim in domo Dei, ab ea omnino tolletur; gratis sacramenta omnia, ut par est, conferentur. Ex una ecclesia plures, ex pluribus una, ut populi commodum et ratio postulabit, constituetur. Eleemosynarum quaestores (ut appellant), qui sua, non quae Iesu Christi quaerentes magnum nostrae religioni damnum, magnam infamiam afferebant, ex omni hominum memoria (quod summae felicitatis loco ponendum est) penitus evellentur. Hinc nostra praesens calamitas sumpsit exordium: hinc serpere infinitum malum manareque in dies latius non desistebat, neque occurri illi adhuc multorum conciliorum cautionibus ac provisionibus potuit. Quamobrem quis non nisi sapientissime factum dixerit, ut membrum hoc, in quo sanando diu ac multum frustra laboratum est, ne reliquo corpori noceret, excideretur?

Porro Deo cultus tribuetur purius et accuratius, atque ita qui ferunt vasa Domini mundabuntur, ut ad sui imitationem alios trahant. In quo praeclare illud fuit excogitatum, ut qui sacris essent initiandi iis moribus atque literis in unaquaque ecclesia a prima aetate instituerentur, ut quoddam quasi virtutum omnium seminarium illud exsisteret. Iam vero provincialibus synodis restitutis; visitationibus ad populorum utilitatem, non ad querelam et sumptum renovatis; tradita

pastoribus regendi suos atque pascendi commodius facultate; poenitentia publica in usum revocata; hospitalitate tum ecclesiasticis hominibus, tnm piis locis indicta; in curatis sacerdotiis conferendis memorabili ac paene coelesti ratione constituta; beneficiorum (ut aiunt) pluralitate sublata; hereditaria sanctuarii Dei possessione prohibita; modo excommunicationibus imposito ac terminato; primis iudiciis iis in locis, ubi lites oriuntur, assignatis; singularibus certaminibus interdictis; omnium hominum ac sacrorum in primis luxuriae, cupiditati atque licentiae freno quasi quodam, quod excuti non facile possit, iniecto; regibus ac principibus sui muneris diligenter admonitis; aliisque rebus huiusmodi prudentissime sancitis: quis non videt vestras vos, Patres optimi, hac etiam in re partes cumulatissime exsecutos? Actum saepe est in superiori- 314
bus conciliis de fide nostra explicanda moribusque corrigendis: sed nescio, an unquam diligentius atque distinctius. Hic praesertim hoc biennio omninm populorum ac nationum, in quibus catholicae religionis veritas agnoscitur, non solum Patres, sed oratores habuimus. At quos viros? Si doctrinam spectemus, eruditissimos; si usum, peritissimos; si ingenia, perspicacissimos; si pietatem, religiosissimos; si vitam, innocentissimos. Numerus is quoque fuit, ut, si praesentes Christiani orbis considerentur angustiae, frequentissima haec omnium, quae antea fuerunt, synodus appareat. Hic singula omnium vulnera detecta, mores expositi fuere, nihil dissimulatum est. Nostrorum adversariorum argumenta et rationes ita tractatae, ut eorum tum causa, non nostra agi videretur. Tertinm nonnulla atque etiam quartum discussa; summa saepe contentione certatum; eo scilicet consilio, ut, quemadmodum igne aurum, ita quibusdam quasi luctationibus veritatis vires ac nervi probarentur. Quae enim inter idem sentientes idemque spectantes discordia potuit exsistere?

Quae qnum ita sint, licet optandnm (ut initio dicebam) summopere fuisset, ut una cum illis haec agerentur, quorum potissimum causa tractata sunt: absentium tamen etiam incolumitati atque saluti ita provisum est, ut alia ratione provideri, si adfuissent, non potuisse videatur. Legant illi quae de fide nostra statuimus, ut Christianum hominem decet, humiliter, et, si lumen eis aliquod fulserit, ne faciem avertant, et, si vocem Domini audierint, corda sua non obdurent, ac si ad communem matris ecclesiae complexum, unde se illi distraxerunt, redire voluerint, clementiam sibi omnem ac mise-

ricordiam tribuendam non dubitent. Sed praecipua illa ratio
est, P. A., dissentientes a nobis animos conciliandi, cousen
tientes in fide atque officio retinendi, si quae hoc in loco verbis
sancivimus, re ipsi in nostris ecclesiis praestemus. Leges etsi
optimae sunt, muta tamen res est. Quid Hebraeo populo Dei
315 ipsius ore latae leges profuerunt? Quid Lycurgi leges Lace-
daemoniis, Solonis Atheniensibus, ad libertatem retinendam,
quam ob causam erant conscriptae, utilitatis attulere? Sed
cur externa atque antiqua nimis commemoro? Quae ad bene
beateque vivendum instituta atque praecepta ex unius Christi
Domini nostri vita atque doctrina desiderare aut possumus aut
debemus! Quid item fuit a maioribus nostris omissum, quod
cum ad recte sentiendum, tum ad praeclare agendum perti-
neret? Medicamentum quidem salutare compositum ac para-
tum iamdiu habemus; verum si morbum debet expellere, su-
mendum est ac per venas in omne corpus diffundendum. Po-
culo hoc salutis nos primum inebriemur, carissimi, et vivae
atque loquentes leges simus et norma quasi quaedam ac re-
gula, ad quam aliorum actiones et studia dirigantur, atque ita
sibi unusquisque persuadeat, nihil e Christianae reipublicae
commodo ac dignitate successurum, nisi quantum in se sit
studiose praestiterit.

Id curandum nobis cum antea fuit, tum multo erit in
posterum accuratius. Etenim, si magistri nostri ac salvatoris
exemplo facere prius debeamus quam docere: postquam do-
cuimus, quin faciamus, quae esse poterit excusatio? Quis ferre
nos ac pati poterit, si, quum non furandum esse demonstra-
vimus, ipsi furemur? si, quum non moechandum, moechemur!
Sanctos a sancto concilio, innocentes atque integros ab inte-
gritatis praeceptis et innocentiae, firmos in fide atque con-
stantes a fidei nostrae firmata doctrina discedere minime con-
venit. Ac tales quidem exspectant nos populi nostri, qui
nostrum iamdiu reditum sustinentes ea se ipsi ratione conso-
labantur, fore, ut hanc temporis usuram maiori praesentes
studio sarciremus. Sed fiet id a vobis, ut spero, Patres
sanctissimi, diligenter, et, quemadmodum hoc in loco fecistis,
ita etiam domi satis Deo atque hominibus facietis. Nunc
(quod huius temporis est) Deo primum ipsi maximo atque im-
mortali maximas atque immortales gratias et agamus et
habeamus, qui non secundum peccata, quae fecimus nos, ne-
316 que secundum iniquitates nostras retribuit nobis, sed diem
hunc laetissimum, quem videre multi concupiverunt, nobis

non solum videndum, sed etiam celebrandum incredibili cum totius Christiani populi assensu atque approbatione sua magna benignitate concessit. Pio deinde IV., summo nostro atque optimo Pontifici, gratiae perpetuae ac singulares habendae sunt, qui, quum primum beati Petri sedem ascendit, tanto synodum hanc instaurandi desiderio exarsit, ut in eo suas omnes curas et cogitationes defigeret. Nuncios statim viros probatissimos ad indicendum illis nationibus atque provinciis concilium misit, pro quorum in primis salute convocabatur. Hi aquilonis partes prope omnes peragrarunt, rogarunt, obsecrarunt, obtestati sunt; tuta omnia atque amica promiserunt, atque id etiam egerunt, ut in Angliam traiicerent. Legatos postmodum pietate ac doctrina praestantissimos, quum interesse ille synodo, ut mirum in modum cupiebat, non posset, huc misit, ex quibus duos (quorum memoria in benedictione est) statuta die, tametsi nulli fere episcopi convenissent, hic esse voluit. Hi, atque additus eis paulo post tertius, novem menses atque eo amplius iustum ad synodum instituendam episcoporum numerum hoc in loco nihil agentes exspectaverunt, quum interea nihil aliud Pontifex ipse aut ageret aut meditaretur, quam ut Patres quam plurimi, quam optimi, et quam primum huc accederent, et Christiani nominis reges omnes ac principes suos huc oratores mitterent, ut communi omnium voto atque consilio communis haec causa gravissima omnium atque maxima tractaretur. Quid vero postea omni cura, sollicitudine, sumptibus praetermisit, quod ad concilii huius amplitudinem, libertatem et commodum pertinere aliquo modo videretur? O singularem pastoris ac patris nostri pietatem atque prudentiam! O summam etiam eiusdem felicitatem, cuius auctoritate atque auspiciis iactatum hoc diu et agitatum concilium constitit et conquiescit! Te Paulum III., te Iulium mortuos appello; quamdiu quantoque studio videre quod nos videmus exoptastis? quot in eam rem sumptus, quot labores insumpsistis? Quamobrem vere tibi atque ex animo, Pie sanctissime ac beatissime, gratulamur, quod tantam tibi 317
laetitiam, tantam tuo nomini laudem (id quod maximum divinae in te benevolentiae argumentum est) Dominus reservavit, quem nos precibus omnibus ac votis supplices oramus, ut te nobis incolumem pro ecclesiae suae sanctae commodo atque ornamento et quam citissime reddat, et quam diutissime conservet. Serenissimo etiam imperatori gratias agere, et gratulari iure optimo debemus. Ille potentissimorum cae-

sarum, qui propagandae Christianae religionis miro quodam desiderio flagrarunt, animum, nt locum, referens, urbem hanc ab omni periculo liberam conservavit, et nos, ut tutam tranquillamque pacem traheremus, sua vigilantia perfecit, magnamque nostris animis securitatem assidua trium suorum legatorum summorum virorum praesentia ac prope pignore attulit. Ille de nostris his rebus pro sna eximia pietate sollicitus mirifice fuit.

Ille a se atque a nobis dissentientes homines ex obscurissimis, in quibus versantur, tenebris eruere, atque ad sanctae huius synodi clarissimam lucem aspiciendam adducere maximopere laboravit. Regum praeterea Christianorum ac principum in concilio hoc amplissimis suis legationibus ornando, et suos vestrae auctoritati fasces submittendo, pia maxime voluntas grata nobis memoria prosequenda est. Iam vero quis est, illustrissimi legati et cardinales, qui se vobis debere plurimnm non fateatur! Vos nostrarum actionum duces optimi ac moderatores exstitistis. Vos, ne nostra aut in dicendo aut in decernendo libertas violari aliqna ex parte videretur, incredibili patientia ac diligentia curastis. Vos nulli corporis labori, nulli animi contentioni pepercistis, ut ad optatum res exitum, quod alii multi vestri similes frustra tentaverunt, quamprimum perduceretur. In quo praecipuam quandam ac propriam laetitiam habere tu, Morone illustrissime atque ornatissime, debes, qui, quum vigesimo ab hinc anno primum praeclaro huic aedificio lapidem posueris, extremam nunc manum post alios multos huic operi architectos adhibitos feliciter pro summa tua ac prope divina sapientia
318 imponis. Factum hoc tuum egregium ac singulare omnium sermone perpetuo celebrabitur, neque ulla unquam aetas de tnis his laudibus conticescet. Quid de vobis dicam, Patres sanctissimi, qnam bene de Christiana republica vestris his praestantissimis actionibus meruistis? quanta vestrum uniuscuiusque nominis commendatio, quanta gloria a Christiano populo universo tribuetur? vos vere Patres, vere pastores et agnoscent omnes et praedicabunt, vobis suam unusquisque vitam atque salutem acceptam libentissime referet. O diem illam populis nostris iucundissimam atque laetissimam, in qua primum revisere illis nos atque amplecti a templi Domini aedificatione redeuntes contigerit.

Sed fac, tu Domine Deus noster, ut tam eximiae de nobis opinioni egregiis factis respondeamus, et semen hoc,

quod in agro tuo seminavimus, uberem fructum afferat, fluatque ut ros eloquium tuum, atque, quod fore aliquando pollicitus es, fiat temporibus nostris, ut unum sit omnium ovile, et unus pastor, atque is potissimum Pius IV., in tui nominis gloriam sempiternam. Amen.

CONFIRMATIO CONCILII.

Nos Alexander, sancti Laurentii in Damaso diaconus cardinalis de Farnesio, S. R. E. vicecancellarius, fidem facimus et attestamur, qualiter hodie, die Mercurii, XXVI. Ianuarii MDLXIV., Pontificatus sanctissimi D. nostri D. Pii, divina providentia Papae quarti, anno quinto, in consistorio secreto apud S. Petrum reverendissimi DD. mei cardinales Moronus et Simoneta, nuper reversi a sacro concilio Tridentino, cui uti sedis apostolicae legati praeerant, petierunt ab eodem sanctissimo D. nostro ut infra:

Beatissime Pater, in decreto super fine concilii oecumenici Tridentini, pridie nonas Decembris praeteriti publicato, statutum fuit, ut per Sanctitatis vestrae et sanctae sedis apostolicae legatos et praesidentes peteretur nomine dicti concilii a Sanctitate vestra confirmatio omnium et singulorum, quae tam sub fel. rec. Paulo III. et Iulio III., 319
quam sub Sanctitate vestra in eo decreta et definita sunt. Quapropter nos Ioannes cardinalis Moronus et Ludovicus cardinalis Simoneta, qui tunc legati et praesidentes eramus, volentes exsequi quod in dicto decreto stabilitum fuit, humiliter petimus nomine dicti concilii oecumenici Tridentini, ut Sanctitas vestra dignetur confirmare omnia et singula, quae tam sub fel. rec. Paulo III. et Iulio III., quam sub Sanctitate vestra in eo decreta et definita sunt.

Quibus auditis Sanctitas sua, viso et lecto tenore dicti decreti, et habitis votis reverendissimorum DD. meorum cardinalium, respondit per haec verba:

Petitioni nomine concilii oecumenici Tridentini super eius confirmatione per dictos legatos nobis factae annuentes, omnia et singula, quae in dicto concilio tam sub fel. rec. Paulo III. et Iulio III. praedecessoribus nostris, quam Pontificatus nostri tempore decreta et definita sunt, auctoritate apostolica, etiam de venerabilium fratrum nostrorum cardinalium consilio et assensu, matura cum illis deliberatione praehabita confirmamus, atque ab omnibus Christi

fidelibus recipi et inviolabiliter observari mandamus, in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti. Amen.

Ita est.

A. Cardinalis Farnesius Vicecancell.

---

320 **BULLA S. D. N. PII,**

DIVINA PROVIDENTIA PAPAE QUARTI,

SUPER CONFIRMATIONE

OECUMENICI GENERALIS CONCILII TRIDENTINI.

Pius Episcopns, servus servorum Dei, ad perpctuam rei memoriam.

Benedictus Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi, Pater miscricordiarum et Deus totius consolationis, qui, respicere dignatus ecclesiam suam sanctam, tot procellis et tempestatibus agitatam atque vexatam et gravius in dies laborantem, apto tandem ei subvenit optatoque remedio. Ad plnrimas et perniciosissimas haereses exstirpandas, ad corrigendos mores et restituendam ecclesiasticam disciplinam, ad pacem et concordiam Christiani populi procurandam, indictum iam pridem in civitate Tridentina oecumenicum et generale concilium a piae memoriae Paulo III. praedecessore nostro, et sessionibus aliquot habitis coeptum fuerat; ab eius autem successore Iulio iu eandem urbem revocatum, post alias sessiones celebratas variis impedimentis et difficultatibus obiectis ne tum quidem peragi potuerat, itaque diutins intermissum fuerat, non sine maximo moerore piorum omnium, quum quotidie magis ecclesia eiusmodi remedium imploraret. Nos autem post susceptum sedis apostolicae regimen tam necessarium ac salutare opus, sicut pastoralis sollicitudo monebat, divinae misericordiae fiducia perficere aggressi, adiuti pio studio carissimi in Christo filii nostri Ferdinandi Romanorum imperatoris electi, et aliorum Christianorum regum, rerumpublicarum et
321 principum, tandem consecuti sumus quod nec diurnis nec nocturnis curis elaborare destitimus, quodque a Patre luminum assidue precati sumus. Quum enim eam in nrbem undique ex Christiani nominis nationibus convenisset, nostris convocata literis et sua etiam ipsorum pietate excitata, episcopornm et aliorum insignium praelatorum maxima et oecumenico concilio digna frequentia, praeter plurimos alios pios

et sacrarnm literarum scientia divinique et humani iuris cog-
nitione praestantes viros praesidentibns ipsi synodo sedis aposto-
licae legatis, nobis adeo concilii libertati faventibus, ut etiam
de rebus sedi apostolicae proprie reservatis liberum ipsi con-
cilio arbitrium per literas ad legatos nostros scriptas ultro
permiserimus, qnae de sacramentis et aliis rebus, quae qui-
dem necessariae visae sint, tractanda, definienda et statuenda
restabant, ad confutandas haereses, ad tollendos abusus, et
emendandos mores, a sacrosancta synodo summa libertate
diligentiaqne tractata et accurate ac mature admodum defiuita,
explicata, statnta sunt. Quibus rebus perfectis concilinm tanta
omnium, qui illi interfuerunt, concordia peractum fuit, ut
consensnm enm plane a Domino effectum fuisse constiterit,
idque in nostris atque omnium oculis valde mirabile fuerit.
Pro qno tam singulari Dei munere supplicationes statim in
alma hac Urbe indiximus, quae magna cleri et populi pietate
celebratae fnernnt, landesque et gratias divinae maiestati me-
rito persolvendas curavimus, qunm eiusmodi concilii exitus
spem magnam et prope certam attulerit, fore, ut maiores in
dies fructus ad ecclesiam ex ipsius decretis et constitutionibus
perveniant. Quum autem ipsa sancta synodus pro sua erga
sedem apostolicam reverentia, antiquorum etiam conciliorum
vestigiis inhaerens, decretornm suornm omnium, qnae nostro
et praedecessorum nostrorum tempore facta sunt, confirmatio-
nem a nobis petierit, decreto de ea re in publica sessione
facto, Nos, ex legatorum literis prius, deinde post reditum 322
eorum ex iis, quae synodi nomine diligenter retulerunt, postu-
latione ipsius synodi cognita, habita super hac re cum vene-
rabilibns fratribus nostris sanctae Romanae ecclesiae cardi-
nalibus deliberatione matura, sanctique Spiritus in primis
anxilio invocato, quum ea decreta omnia catholica et populo
Christiano utilia ac salutaria esse cognovissemus, ad Dei om-
nipotentis laudem de eorundem fratrum nostrorum consilio et
assensu in consistorio nostro secreto illa omnia et singula
auctoritate apostolica hodie confirmavimus, et ab omnibus
Christi fidelibus suscipienda ac servanda esse decrevimus,
sicut harnm quoque literarum tenore ad clariorem omnium
notitiam confirmamns, et suscipi observarique decernimns.
Mandamus autem in virtnte sanctae obedientiae, et sub poenis
a sacris canonibus constitutis, aliisque gravioribns, etiam pri-
vationis, arbitrio nostro infligendis, universis et singulis vene-
rabilibus fratribus nostris, patriarchis, archiepiscopis, episcopis

et aliis quibusvis ecclesiarum praelatis, cuiuscunque status, gradus, ordinis et dignitatis sint, et etiamsi cardinalatus honore praefulgeant, ut eadem decreta et statuta in ecclesiis suis, civitatibus et dioecesibus in iudicio et extra iudicium diligenter observent, et a subditis quisque suis, ad quos quomodolibet pertinet, inviolabiliter faciant observari; contradictores quoslibet et contumaces per sententias, censuras et poenas ecclesiasticas etiam iis ipsis decretis contentas appellatione postposita compescendo; invocato etiam, si opus fuerit, brachii saecularis auxilio. Ipsum vero carissimum filium nostrum imperatorem electum, ceterosque reges, respublicas ac principes Christianos monemus, et per viscera misericordiae Domini nostri Iesu Christi obtestamur, ut, qua pietate concilio per oratores suos affuerunt, eadem pietate ac pari studio, divini honoris et populorum suorum salutis causa, pro sedis quoque apostolicae et sacrae synodi reverentia, ad eiusdem concilii exsequenda et observanda decreta praelatis, quum opus fuerit, auxilio et favore suo adsint, neque adver-
323 santes sanae ac salutari concilii doctrinae opiniones a populis ditionis suae recipi permittant, sed eas penitus interdicant. Ad vitandum praeterea perversionem et confusionem, quae oriri posset, si unicuique liceret, prout ei liberet, in decreta concilii commentarios et interpretationes suas edere, apostolica auctoritate inhibemus omnibus, tam ecclesiasticis personis, cuiuscunque sint ordinis, conditionis et gradus, quam laicis, quocunque honore ac potestate praeditis, praelatis quidem sub interdicti ingressus ecclesiae, aliis vero, quicunque fuerint, sub excommunicationis latae sententiae poenis, ne quis sine auctoritate nostra audeat ullos commentarios, glossas, annotationes, scholia, ullumve omnino interpretationis genus super ipsius concilii decretis quocunque modo edere, aut quicquam quocunque nomine, etiam sub praetextu maioris decretorum corroborationis aut exsecutionis, aliove quaesito colore statuere. Si cui vero in eis aliquid obscurius dictum et statutum fuisse, eamque ob causam interpretatione aut decisione aliqua egere visum fuerit, ascendat ad locum, quem Dominus elegit, ad sedem videlicet apostolicam, omnium fidelium magistram, cuius auctoritatem etiam ipsa sancta synodus tam reverenter agnovit. Nos enim difficultates et controversias, si quae ex eis decretis ortae fuerint, nobis declarandas et decidendas, quemadmodum ipsa quoque sancta synodus decrevit, reservamus; parati, sicut ea de nobis merito con-

fisa est, omnium provinciarum necessitatibus ea ratione, quae
commodior nobis visa fuerit, providere; decernentes nihilominus
irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis
auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Ut
haec autem ad omnium notitiam perveniant, neve quis excusatione
ignorationis uti possit: volumus et mandamus, ut hae
literae per aliquos curiae nostrae cursores in basilica Vaticana
principis Apostolorum et in ecclesia Lateranensi tunc,
quum in eis populus, ut missarum solennibus intersit, con- 324
gregari solet, palam et clara voce recitentur, et, postquam
recitatae fuerint, ad valvas earum ecclesiarum, itemque cancellariae
apostolicae, et in loco solito Campi Florae affigantur;
ibique, ut legi et omnibus innotescere possint, aliquantisper
relinquantur; quum autem inde amovebuntur, relictis
de more ibidem exemplis in alma Urbe ad impressionem tradantur,
quo commodius per Christianas provincias et regna
devulgari possint. Transsumptis quoque earum, quae manu
alicuius publici notarii scripta subscriptave, et sigillo ac subscriptione
alicuius personae in dignitate ecclesiastica constitutae
munita fuerint, fidem sine ulla dubitatione haberi,
mandamus atque decernimus. Nulli ergo omnino hominum
liceat hanc paginam nostrae confirmationis, monitionis, inhibitionis,
reservationis, voluntatis, mandatorum et decretorum
infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem
hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei
ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.
Dat. Romae apud sanctum Petrum anno Incarnationis
dominicae MDLXIV. VII. Kalend. Februarii, Pontificatus
nostri anno V.

Ego Pius *Catholicae Ecclesiae Episcopus.*

Ego F. Card. Pisanus, Episcopus Ostien. Decanus
Ego Fed. Card. Coesius, Episcopus Portuen.
Ego Io. Card. Moronus, Episcopus Tusculan.
Ego A. Card. Farnesius, Vicecan. Episcop. Sab.

. . . .

Ego R. Card. S. Angeli, Maior Poeniten.

. . . .

Ego Io. B. Cardinalis S. Vitalis.
Ego Io. Michael, Card. Saracenus.

. . . .

Ego Io. B. Cicada, Card. S. Clementis.

Ego Scipio, Card. Pisarum.
Ego Io. Card. Reumanus.
325 *Ego F. M. G. Card. Alexandrinus.*
Ego F. Clemens, Card. Arae coeli.
Ego Io. Card. Sabellus.

. . . .

Ego B. Card. Salviatus.
Ego Ph. Card. Aburd.
Ego Lud. Card. Simoneta.

. . . .

Ego F. Card. Pacieccus y de To.
Ego M. A. Card. Amulius.
Ego Io. Franc. Card. de Gambara.
Ego Carolus Card. Borromaeus
Ego M. S. Card. Const.
Ego Alph. Card. Gesualdus.
Ego Hip. Card. Ferrar.
Ego Franciscus, Card. Gonzaga.

. . . .

Ego Gui. Asc. Diac. Card. Cam.
Ego Vitellocius, Card. Vitellius.

. . . .
. . . .

Ant. Florebellus Lavellinus
H. Cumyn.

---

326 **BULLA S. D. N. D. PII,**

DIVINA PROVIDENTIA PAPAE QUARTI,

SUPER DECLARATIONE TEMPORIS

AD OBSERVANDA DECRETA SACRI OECUMENICI ET GENERALIS CONCILII TRIDENTINI.

Pius Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Sicut ad sacrorum conciliorum decreta ac canones auctoritas atque confirmatio apostolicae sedis et debet et solet accedere, ita, si quae super eis exorta sit dubitatio, eiusdem sedis iudicio et declaratione tollenda est. Ad aures nostras pervenit, multos esse, qui dubitent, ex quo tempore coeperint decreta sacri generalis concilii Tridentini, ad reformationem et ius positivum duntaxat spectantia, eos, ad quos pertinent,

obligare, illa praesertim, quae tempora certa praestituunt ad provinciales dioecesanasque synodos celebrandas, ad sacros ordines suscipiendos, ad religionem profitendam, ad parochiales ecclesias aliaque beneficia ecclesiastica, quae eiusdem concilii decretis retineri prohibitum sit, resignanda, et ad complures res huiusmodi exsequendas, ac alias omnes ad praedictam reformationem iusque positivum tantum spectantes, quae observari aut evitari debeant. Nos itaque, ut omnis controversia dubitatioque tollatur, motu proprio eam rem, prout rationi, iuri et aequitati convenire censuimus, duximus declarandam. Nam etsi ipsius concilii decreta, etiam de venerabilium fratrum nostrorum sanctae Romanae ecclesiae car- 327
dinalium consilio et assensu, in consistorio nostro secreto confirmata a nobis fuerunt sub finem mensis Ianuarii, et ab eo etiam tempore apud hanc sanctam sedem observari coeperunt, quia tamen non parum temporis in eis Romae diligenter emendateque imprimendis necessario consumptum fuit, et iure etiam communi sancitum est, ut constitutiones novae vim nonnisi post certum tempus obtineant, aequum nobis et iustum visum est, praedicta decreta omnia ad dictam reformationem iusque positivum duntaxat spectantia, a Kalend. Maii proxime praeteriti omnes obligare coepisse, neque post eam diem excusationem cuiusquam, quod ea ignoraverit, admittendam, atque ita apostolica auctoritate declaramus ac definimus, et ab omnibus iudicari debere mandamus atque statuimus; decernentes irritum et inane, si quid secus a quoquam quacunque dignitate, auctoritate et potestate praedito contigerit iudicari; non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, aliisque in contrarium facientibus quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae declarationis, definitionis, mandati, statuti et decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Dat. Romae apud sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae MDLXIV. XV. Kal. Augusti, Pontificatus nostri anno V.

Fed. Card. Caesius.

Cae. Glorierius.

H. Cumyn.

Registrata apud Caesarem Secretarium.

Anno a Nativitate Domini MDLXIV., indictione VII. 328
die vero XX. mensis Iulii, Pontificatus sanctissimi in Christo

Patris et Domini nostri Domini Pii, divina providentia Papae IV., anno V. retroscriptae literae affixae, lectae et publicatae fuerunt in valvis basilicarum principis Apostolorum de Urbe, et sancti Ioannis Lateran. nec non Cancellariae apostolicae, et in acie Campi Florae. Per nos Iacobum Carra, et Iulium Parinum, praelibati S. D. N. Papae cursores.

Antonius Clerici, Magister Cursorum.

MOTUS PROPRIUS
S. D. N. D. PII, DIVINA PROVIDENTIA PAPAE QUARTI.

Deputantur octo cardinales, qui faciant observari constitutiones et ordinationes a Pio IV. editas, nec non decreta sacri oecumenici et generalis concilii Tridentini.

PIUS PAPA IV.

Motu proprio, etc. Alias nos nonnullas constitntiones et ordinationes, reformationem maioris poenitentiarii ac sacrae poenitentiariae nostrae, ac vicarii nostri, ac eius officii, nec non camerarii et camerae apostolicae, ac illius causarum auditoris, nec non palatii apostolici causarum auditorum, ac gubernatoris et capitolinae curiarum, et contradictarum aliorumque almae Urbis nostrae ac Romanae curiae tribunalium et officiorum concernentes edidimus, quae tamen (ut intelleximus) ab eorundem officiorum et tribunalium praefectis ac officialibus minus diligenter observantur. Quum autem enixae nostrae voluntatis sit, nt illa, et pariter decreta sacri concilii Tridentini, in his, quae ad eornm officia spectant, ab eisdem omnino observentur: Nos propterea considerantes, parum esse iura concedere, nisi sint qui ea exsecutioni demandari faciant, et in praemissis, prout ex debito pastoralis officii nobis (meritis licet imparibus) iniuncti obligamur, salubriter et utiliter
329 providere, praefatasque constitutiones et ordinationes ac decreta concilii, quas et quae hic haberi volumus pro expressis, inviolabiliter observari volentes: venerabili fratri nostro Ioanni episcopo Tusculan. Morono, Io. Michaeli Sanctae Anastasiae Saraceno, ac Io. Baptistae S. Clementis Cicadae, nec non Michaeli S. Sabinae Alexandrino, Clementi S. Mariae in Ara coeli, Ludovico sancti Cyriaci in Thermis Simonetae, ac Carolo Sancti Martini in Montibus Borromaeo Presbyteris,

nec non Vitellotio S. Mariae in porticu Vitellio nuncupatis titulorum, diacono, cardinalibus committimus et mandamus, quatenus ipsi, seu eorum maior pars, coniunctim vel divisim, eorum arbitrio, etiam tanquam exsecutores dictarum literarum, constitutionum et decretorum praedictorum, constitutiones et ordinationes ac decreta praefata, iuxta tenores eorum ac literarum desuper confectarum, per quoscunque poenitentiariae, vicariae et camerae ac tribunalium praedictorum iudices et officiales, sub excommunicationis latae sententiae ac privationis officiorum, et aliis eisdem cardinalibus bene visis, etiam pecuniarum eo ipso incurrendis poenis, firmiter observari faciant et cum effectu (nisi tam in exsecutione dictorum decretorum concilii, quam dictarum literarum nostrarum, aliqua dubietas aut difficultas emerserit, quo casu ad nos referant), invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii saecularis, ac eos, qui literis et decretis praedictis, et eorundem cardinalium mandatis non paruerint, ex nunc, prout ex eadem die, et e contra, illorum officiis privatos, nec non ad illa et alia Romanae curiae officia in posterum obtinenda inhabiles, ac ipsis ab eisdem officiis sic privatis, illa tanquam per privationem vacantia a datario nostro vendi, et a quibusvis personis idoneis pro pretio convenienti emi libere et licite posse auctoritate nostra curent, nuncient, decernant ac declarent, prout nos harum serie nunciamus, decernimus et declaramus; non obstantibus quibusvis constitutionibus et ordinationibus apostolicis, ac poenitentiariae, et curiarum, nec non tribunalium praedictorum statutis etc., etiam iuramento etc. roboratis, privilegiis quoque, indultis et literis apostolicis, illis ac dictis officialibus et tribunalibus sub quibuscunque tenoribus et formis, ac cum quibusvis clausulis et decretis, etiam motu simili et alias quomodocunque concessis, etc. Quibus omnibus etc. illorum tenores etc. hac vice latissime derogamus, eamque adversus praemissa nullatenus suffragari volumus, ceterisque contrariis quibuscunque.

Placet Motu Proprio I.

Dat. Romae apud Sanctum Marcum, IV. Nonas Augusti, anno V.

BULLA S. D. N. D. PII, DIVINA PROVIDENTIA PAPAE QUARTI,

SUPER FORMA IURAMENTI PROFESSIONIS FIDEI.

Pius Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Iniunctum nobis apostolicae servitutis officium requirit, ut ea, quae Dominus omnipotens ad providam ecclesiae suae directionem sanctis Patribus in nomine suo congregatis divinitus inspirare dignatus est, ad eius laudem et gloriam incunctanter exsequi properemus. Quum itaque iuxta concilii Tridentini dispositionem omnes, quos deinceps cathedralibus et
331 superioribus ecclesiis praefici, vel quibus de illarum dignitatibus, canonicatibus et aliis quibuscunque beneficiis ecclesiasticis curam animarum habentibus provideri continget, publicam orthodoxae fidei professionem facere, seque in Romanae ecclesiae obedientia permansuros spondere et iurare teneantur: Nos volentes, etiam per quoscunque, quibus de monasteriis, conventibus, domibus et aliis quibuscunque locis regularium quorumcunque ordinum, etiam militarium, quocunque nomine vel titulo providebitur, idem item servari, et ad hoc, ut unius eiusdem fidei professio uniformiter ab omnibus exhibeatur, unicaque et certa illius forma cunctis innotescat, nostrae sollicitudinis partes in hoc alicui minime desiderari, formam ipsam praesentibus annotatam publicari, et ubique gentium per eos, ad quos ex decretis ipsius concilii et alios praedictos spectat, recipi et observari, ac sub poenis per concilium ipsum in contravenientes latis, iuxta hanc et non aliam formam, professionem praedictam solenniter fieri, auctoritate apostolica tenore praesentium districte praecipiendo mandamus, huiusmodi sub tenore:

Ego N. firma fide credo et profiteor omnia et singula, quae continentur in symbolo fidei, quo S. Romana ecclesia utitur, videlicet: „Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem coeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium; et in unum Dominum Iesum Christum, Filium Dei unigenitum, et ex Patre natum ante omnia saecula, Deum de Deo, lumen de lumine; Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialem Patri; per quem omnia facta sunt; qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de coelo, et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine, et homo factus est; crucifixus etiam pro

nobis sub Pontio Pilato, passus et sepultus est; et resurrexit tertia die secundum scripturas, et ascendit in coelum, sedet ad dexteram Patris, et iterum venturus est cum gloria iudicare vivos et mortuos, cuius regni non erit finis; et in Spi- 332
ritum sanctum Dominum et vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit; qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur; qui locutus est per Prophetas; et unam sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum, et exspecto resurrectionem mortuorum et vitam venturi saeculi. Amen." Apostolicas et ecclesiasticas traditiones, reliquasque eiusdem ecclesiae observationes et constitutiones firmissime admitto et amplector. Item sacram scripturam iuxta eum sensum, quem tenuit et tenet sancta mater ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu et interpretatione sacrarum scripturarum, admitto, nec eam unquam nisi iuxta unanimem consensum Patrum accipiam et interpretabor. Profiteor quoque septem esse vera et proprie sacramenta novae legis a Iesu Christo Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis necessaria, scilicet baptismum, confirmationem, eucharistiam, poenitentiam, extremam unctionem, ordinem et matrimonium, illaque gratiam conferre, et ex his baptismum, confirmationem et ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoque et approbatos ecclesiae catholicae ritus in supradictorum omnium sacramentorum solenni administratione recipio et admitto. Omnia et singula, quae de peccato originali et de iustificatione in sacrosancta Tridentina synodo definita et declarata fuerunt, amplector et recipio. Profitcor pariter in missa offerri Deo verum, proprium et propitiatorium sacrificium pro vivis et defunctis, atque in sanctissimo eucharistiae sacramento esse vere, realiter et substantialiter corpus et sanguinem, una cum anima et divinitate Domini nostri Iesu Christi, fierique conversionem totius substantiae panis in corpus, et totius substantiae vini in sanguinem, quam conversionem catholica ecclesia transsubstantiationem appellat. Fateor etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum verumque sacramentum sumi. Constanter teneo purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis iuvari; similiter et sanctos una cum Christo regnantes venerandos atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque 333
eorum reliquias esse venerandas. Firmiter assero, imagines Christi ac deiparae semper Virginis, nec non aliorum san-

ctorum, habendas et retinendas esse, atque eis debitum honorem ac venerationem impertiendam; indulgentiarum etiam potestatem a Christo in ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo maxime salutarem esse affirmo. Sanctam catholicam et apostolicam Romanam ecclesiam omnium ecclesiarum matrem et magistram agnosco; Romanoque Pontifici, beati Petri Apostolorum principis successori ac Iesu Christi vicario, veram obedientiam spondeo ac iuro. Cetera item omnia a sacris canonibus et oecumenicis conciliis, ac praecipue a sacrosancta Tridentina synodo tradita, definita et declarata, indubitanter recipio atque profiteor, simulque contraria omnia, atque haereses quascunque ab ecclesia damnatas et reiectas, et anathematizatas ego pariter damno, reiicio et anathematizo. Hanc veram catholicam fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in praesenti sponte profiteor et veraciter teneo, eandem integram et immaculatam usque ad extremum vitae spiritum constantissime (Deo adiuvante) retinere et confiteri, atque a meis subditis, vel illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri et praedicari, quantum in me erit, curaturum, ego idem N. spondeo, voveo ac iuro. Sic me Deus adiuvet et haec sancta Dei evangelia.

Volumus autem quod praesentes literae in cancellaria nostra apostolica de more legantur. Et ut omnibus facilius pateant, in eius quinterno describantur, ac etiam imprimantur.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae voluntatis et mandati infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Romae apud sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae MDLXIV., Idibus Novemb., Pontificatus nostri anno V.

Fed. Cardinalis Caesius.

Cae. Glorierius.

334 *Lectae et publicatae fuerunt suprascriptae literae Romae in cancellaria apostolica, anno Incarnationis dominicae MDLXIV., die vero sabbati, IX. mensis Decembris, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et domini nostri, domini Pii Papae IV., anno V.*

A. Lomellinus Custos.

BULLA S. D. N. PII,
DIVINA PROVIDENTIA PAPAE QUARTI.

Revocantur privilegia, exemptiones, immunitates, facultales, dispensationes, conservatoriae, indnlta etc., quibuscunqne locis et personis concessa, in his, in quibus statutis et decretis sacri concilii Tridentini contrariantur.

Pius Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

In principis Apostolorum sede, meritis licet imparibus, divina dispositione constituti, nihil neque nniversali ecclesiae, curae et sollicitudini nostrae commissae, salubrius, neque iniuncto nobis apostolicae servitutis officio decentius praestarc possumus, quam quod providentiae nostrae ministerio oecumenicum concilium Tridentinum, sicut nostris potissimum auspiciis, snmmaqne sanctornm Patrum concordia per Dei misericordiam feliciter absolutum fuit, ita per universos, qui Christiana pietate censentnr, ubique suscipiatnr, et remotis quibuslibet obstaculis ab omnibus aequaliter observetur. Qunm itaque in eodem concilio quamplurima salubria et ad universalem morum reformationem valde utilia decreta atque 335
statuta, maturo praesentium ipsorum examine praecedente, sint edita, quibus multa atque diversa privilegia, exemptiones, immnnitates, dispensationes, facultates, conservatoriae, indulta, et, ut vocant, confessionalia, et mare magnum, et aliae gratiae, quae variis tam cathedralibus, etiam metropolitanis, quam collegiatis ecclesiis, monasteriis, conventibus, et aliis religiosis, etiam fratrum mendicantium domibus et ordinibus, nec non sancti Spiritus in Saxia, sancti Ioannis Lateranensis, ac incnrabilium de Urbe, sancti Antonii Viennensis et sancti Bernardi Iurensis aliisque hospitalibus, militiis, eorumque capitulis et conventibus, ac universitatibns, etiam studiorum generalinm collegiis, tam saecularibus quam ecclesiasticis, confraternitatibus, societatibus, et tam principis Apostolorum de Urbe, quam aliis fabricis, sanctae Cruciatae, aliisque piis locis et operibns, nec non patriarchis, archiepiscopis, episcopis, praelatis, abbatibns, abbatissis, prioribus, praepositis, et aliis ecclesiasticis, tam saecularibus quam diversorum ordinum et militiarum regularibus, ac etiam laicis cniuscnnqne dignitatis, et status ac gradns, et excellentiac, ac etiam ducali, regia et imperiali dignitate fulgentibns utriusque sexus personis, nec non aliquibus notariis, et etiam de latere legatis atque nunciis, tam perpetuo quam ad tempus, per plures Romanos Pontifices

praedecessores nostros, ac nos et sedem apostolicam eiusque legatos hactenus, etiam motu proprio, et ex certa scientia ac de apostolicae potestatis plenitudine, seu etiam imperatorum, regum, ducum, et aliorum principum contemplatione et intuitu, etiam de fratrum consilio, diversimode, variisque temporibus, in genere vel specie, ex quavis etiam honesta causa concessa, et etiam pluries confirmata et innovata fuerunt, in plerisque contrariantur: Nos, quibus in primis cordi est, tam sancta et ecclesiae Dei saluberrima decreta suos, ut par est, effectus ubique consequi, et ab omnibus obedienter observari, privilegiorum, exemptionum, immunitatum, facultatum, conservatoriarum, indultorum, confessionalium, maris magni, et aliarum
336 gratiarum praedictarum, ac quarumcunque apostolicarum et aliarum literarum desuper confectarum, processuumque, decretorum et aliorum inde secutorum tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur, praesentibus pro sufficienter expressis et plene insertis habentes, motu proprio, et ex certa scientia, ac de apostolicae potestatis plenitudine, quod eadem omnia et singula privilegia, exemptiones, immunitates, facultates, dispensationes, conservatoriae, indulta, confessionalia, mare magnum, et aliae gratiae in his omnibus et singulis, in quibus illa statutis et decretis concilii huiusmodi contrariantur, ipso iure revocata, cassata et annullata, ac ad ipsius concilii terminos atque limites reducta sint et esse censeantur, nec quicquam adversus ipsa decreta et statuta, quo minus ubique et apud omnes observentur, in aliquo suffragari posse, sed ea perinde haberi et reputari debere, ac si nunquam emanassent, auctoritate apostolica tenore praesentium declaramus, ac etiam statuimus et ordinamus. Decernentes nihilominus omnia et singula, quae vigore privilegiorum, exemptionum, immunitatum et dispensationum, facultatum, conservatoriarum, indultorum, confessionalium et aliarum quarumcunque gratiarum huiusmodi, post id tempus, quo concilium obligare coepit, facta et gesta quomodolibet fuerunt et in posterum fient, in his, in quibus dicti concilii decretis adversantur, nulla, invalida et irrita esse et censeri, ac nemini, etiam quantumlibet, ut praefertur, qualificato, tam in foro (quod aiunt) fori, quam conscientiae suffragari posse et debere, et ita per quoscunque locorum ordinarios, aliosque iudices et commissarios quavis auctoritate fungentes, etiam sanctae Romanae ecclesiae cardinales, sublata eis et eorum cuilibet quavis aliter iudicandi facultate, in utroque foro iudicari et definiri debere, ac quicquid secus a quoquam,

quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, attentari contigerit, irritum et inane decernimus; non obstantibus praemissis, ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis, ceterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae declarationis, statuti, ordinationis et decreti 337
infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Dat. Romae apud sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae MDLXV., XIII. Kalend. Martii, Pontificatus nostri anno VI.

Cae. Glorierius.
P. Episcopus Narnien.
H. Cumyn.

Anno a Nativitate D. MDLXV., indictione VI., die vero XXIV. mensis Februarii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et D. nostri, domini Pii, *divina providentia* Papae IV., *anno eius VI., retroscriptae literae apostolicae affixae et publicatae fuerunt in acie Campi Florae, et valvis Cancellariae apostolicae, per nos Nicolaum de Matthaeis, et Camillum Cherubinum S. D. N. Papae cursores.*

Philibertus Phapuis Magister Cursorum.

DE LIBRIS PROHIBITIS 338

REGULAE DECEM

PER PATRES A TRIDENTINA SYNODO DELECTOS

CONCINNATAE, ET A PIO PAPA IV. COMPROBATAE.

REGULA I.

Libri omnes, quos ante annum MDXV. aut summi Pontifices, aut concilia oecumenica damnarunt, et in hoc indice non sunt, eodem modo damnati esse censeantur, sicut olim damnati fuerunt.

REGULA II.

Haeresiarcharum libri, tam eorum, qui post praedictum annum haereses invenerunt vel suscitarunt, quam qui haereticorum capita aut duces sunt vel fuerunt, quales sunt Lutherus,

Zuinglius, Calvinus, Balthasar Pacimontanus, Swenchfeldius, et his similes, cuiuscunque nominis, tituli aut argumenti exsistant, omnino prohibentur. Aliorum autem haereticorum libri, qui de religione quidem ex professo tractant, omnino damnantur. Qui vero de religione non tractant, a theologis catholicis iussu episcoporum et inquisitorum examinati et approbati permittuntur. Libri etiam catholici conscripti, tam ab illis, qui postea in haeresim lapsi sunt, quam ab illis, qui post lapsum ad ecclesiae gremium rediere, approbati a facultate theologica alicuius universitatis catholicae vel ab inquisitione generali permitti poterunt.

339 REGULA III.

Versiones scriptorum etiam ecclesiasticorum, quae hactenus editae sunt a damnatis auctoribus, modo nihil contra sanam doctrinam contineant, permittuntur. Librorum autem veteris testamenti versiones viris tantum doctis et piis iudicio episcopi concedi poterunt, modo huiusmodi versionibus tanquam elucidationibus vulgatae editionis ad intelligendam sacram scripturam, non autem tanquam sano textu utantur. Versiones vero novi testamenti ab auctoribus primae classis huius indicis factae nemini concedantur, quia utilitatis parum, periculi vero plurimum lectoribus ex earum lectione manare solet. Si quae vero annotationes cum huiusmodi, quae permittuntur, versionibus, vel cum vulgata editione circumferuntur, expunctis locis suspectis a facultate theologica alicuius universitatis catholicae aut inquisitione generali, permitti eisdem poterunt, quibus et versiones. Quibus conditionibus totum volumen bibliorum. quod vulgo biblia Vatabli dicitur, aut partes eius concedi viris piis et doctis poterunt. Ex bibliis vero Isidori Clarii Brixiani prologus et prolegomena praecidantur; eius vero textum nemo textum vulgatae editionis esse existimet.

REGULA IV.

340 Quum experimento manifestum sit, si sacra biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti quam utilitatis oriri, hac in parte iudicio episcopi aut inquisitoris stetur, ut cum consilio parochi vel confessarii bibliorum a catholicis auctoribus versorum lectionem in vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex huiusmodi lectione non damnum, sed fidei atque pietatis augmentum capere posse; quam facultatem in scriptis habeant. Qui autem absque tali facultate ea legere seu habere

praesumpserit, nisi prius bibliis ordinario redditis peccatorum absolutionem percipere non possit. Bibliopolae vero, qui praedictam facultatem non habenti biblia idiomate vulgari conscripta vendiderint vel alio quovis modo concesserint, librorum pretium in usus pios ab episcopo convertendum amittant, aliisque poenis pro delicti qualitate eiusdem episcopi arbitrio subiaceant. Regulares vero non nisi facultate a praelatis suis habita ea legere aut emere possint.

REGULA V.

Libri illi, qui haereticorum auctorum opera interdum prodeunt, in quibus nulla aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, cuiusmodi sunt lexica, concordantiae, apophthegmata, similitudines, indices et huiusmodi, si quae habeant admixta, quae expurgatione indigeant, illis episcopi et inquisitoris una cum theologorum catholicorum consilio sublatis aut emendatis, permittantur.

REGULA VI.

Libri vulgari idiomate de controversiis inter catholicos 341
et haereticos nostri temporis disserentes non passim permittantur; sed idem de iis servetur, quod de bibliis vulgari lingua scriptis statutum est. Qui vero de ratione bene vivendi, contemplandi, confitendi ac similibus argumentis vulgari sermone conscripti sunt, si sanam doctrinam contineant, non est cur prohibeantur, sicut nec sermones populares vulgari lingua habiti. Quod si hactenus in aliquo regno vel provincia aliqui libri sunt prohibiti, quod nonnulla continerent, quae sine delectu ab omnibus legi non expediat, si eorum auctores catholici sunt, postquam emendati fuerunt, permitti ab episcopo et inquisitore poterunt.

REGULA VII.

Libri, qui res lascivas seu obscoenas ex professo tractant, narrant aut docent, quum non solum fidei, sed et morum, qui huiusmodi librorum lectione facile corrumpi solent, ratio habenda sit, omnino prohibentur, et qui eos habuerint severe ab episcopis puniantur. Antiqui vero ab ethnicis conscripti propter sermonis elegantiam et proprietatem permittuntur: nulla tamen ratione pueris praelegendi erunt.

REGULA VIII.

Libri, quorum principale argumentum bonum est, in quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quae ad haeresim seu

impietatem, divinationem seu superstitionem spectant, a catholicis theologis inquisitionis generalis auctoritate expurgati concedi possint. Idem indicium sit de prologis, summariis seu annotationibus, quae a damnatis auctoribus, libris non damnatis, appositae sunt. Sed posthac non nisi emendati excudantur.

REGULA IX.

342 Libri omnes et scripta geomantiae, hydromantiae, aeromantiae, pyromantiae, oneiromantiae, chiromantiae, necromantiae, sive in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicae, prorsus reiiciuntur. Episcopi vero diligenter provideant, ne astrologiae iudiciariae libri, tractatus, indices legantur vel habeantur, qui de futuris contingentibus successibus, fortuitisve casibus, aut iis actionibus, quae ab humana voluntate pendent, certi aliquid eventurum affirmare audent. Permittuntur autem iudicia et naturales observationes, quae navigationis, agriculturae sive medicae artis iuvandae gratia conscripta sunt.

REGULA X.

343 In librorum aliarumve scripturarum impressione servetur quod in concilio Lateranensi sub Leone X. Sess. 10. statutum est [1]). Quare, si in alma urbe Roma liber aliquis sit imprimendus, per vicarium summi Pontificis et sacri palatii magistrum, vel personas a sanctissimo domino nostro deputandas prius examinetur. In aliis vero locis ad episcopum vel alium habentem scientiam libri vel scripturae imprimendae, ab eodem episcopo deputandum, ac inquisitorem haereticae pravitatis eius civitatis vel dioecesis, in qua impressio fiet, eius approbatio et examen pertineat, et per eorum manum propria subscriptione gratis et sine dilatione imponendam sub poenis et censuris in eodem decreto contentis approbetur, hac lege et conditione addita, ut exemplum libri imprimendi authenticum et manu auctoris subscriptum, apud examinatorem remaneat; eos vero,
344 qui libellos manuscriptos vulgant, nisi ante examinati probatique fuerint, iisdem poenis subiici debere iudicarunt Patres deputati, quibus impressores; et qui eos habuerint et legerint, nisi auctores prodiderint, pro auctoribus habeantur. Ipsa vero huiusmodi librorum probatio in scriptis detur, et in fronte libri

---

1) cf. infr. inter doc. conc. Trid. spectantia.

vel scripti vel impressi autbentice appareat, probatioque et examen, ac cetera gratis fiant. Praeterea in singulis civitatibus ac dioecesibus domus vel loci, ubi ars impressoria exercetur, et bibliothecae librorum venalium saepius visitentur a personis ad id deputandis ab episcopo sive eius vicario, atque etiam ab inquisitore haereticae pravitatis, ut nihil eorum, quae prohibentur, aut imprimatur, aut vendatur, aut habeatnr. Omnes vero librarii et quicunque librorum venditores habeant in suis bibliothecis indicem librorum venalium, qnos habent, cum subscriptione dictarum personarum, nec alios libros habeant, aut vendant, aut quacunque ratione tradant sine licentia eorundem deputandorum, sub poena amissionis librorum, et aliis arbitrio episcoporum vel inquisitorum imponendis. Emptores vero, lectores vel impressores eorndem arbitrio puniantur. Quod si aliqui libros quoscunque in aliquam civitatem introdncant, teneantnr eisdem personis deputandis renunciare, vel, si locus publicus mercibus eiusmodi constitutus sit, ministri publici eius loci praedictis personis significent libros esse adductos. Nemo vero audeat librum, quem ipse vel alius in civitatem introduxit, alicui legendum tradere, vel aliqua ratione alienare aut commodare, nisi ostenso prius libro, et habita licentia a personis deputandis, aut nisi notorie constet, librum iam esse omnibns permissum. Idem qnoque servetnr ab heredibus et exsecutoribus ultimarum voluntatum, ut libros a defnnctis relictos sive eorum indicem illis personis deputandis offerant, et ab iis licentiam obtineant, priusquam eis utantur, aut in alias personas quacunqne ratione transferant. In his autem omnibus et singulis poena statuatur vel amissionis librorum, vel alia arbitrio eorundem episcoporum vel inquisitorum, pro qnalitate contumaciae vel delicti.

Circa vero libros, quos Patres depntati examinarunt aut 345
expurgarunt, aut expnrgandos tradiderunt, aut certis conditionibus ut rursus excuderentur concesserunt, quicquid illos statuisse constiterit, tam bibliopolae quam ceteri observent. Liberum tamen sit episcopis aut inquisitoribus generalibus, secundum facultatem, quam habent, eos etiam libros, qui his regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis regnis aut provinciis vel dioecesibus expedire iudicaverint. Ceterum nomina cum librorum, qui a Patribus deputatis purgati sunt, tum eorum, quibns illi hanc provinciam dederunt, eorundem deputatorum secretarius notario sacrae universalis inquisitionis Romanae descripta sanctissimi domini nostri iussu tradidit.

Ad extremum vero omnibus fidelibus praécipitur, ne quis audeat contra harum regularum praescriptum, aut huius indicis prohibitionem libros aliquos legere aut habere. Quod si quis libros haereticorum vel cuiusvis auctoris scripta, ob haeresim vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita, legerit sive habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat. Qui vero libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, praeter peccati mortalis reatum, quo afficitur, iudicio episcoporum severe puniatur.

BULLA S. D. N. PII,

DIVINA PROVIDENTIA PAPAE QUARTI.

Approbatio indicis librorum prohibitorum cum regulis firmatis per Patres a S. concilio Tridentino deputatos; et prohibitio hos libros habendi et legendi.

Pius Papa IV., ad futuram rei memoriam.

Dominici gregis custodiae Domino disponente praepositi, vigilis more pastoris non desistimus ipsi gregi ab imminentibus
346 periculis quanta maxima possumus cura et diligentia praecavere, ne propter negligentiam nostram pereant oves, quae pretiosissimo Domini nostri Iesu Christi sanguine sunt redemptae. Etsi autem quae ad fidei veritatem patefaciendam et ad horum temporum haereses confutandas pertinebant in oecumenico et generali concilio Tridentino sancti Spiritus assistente gratia nuper adeo enucleata ac definita fuerunt, ut facile iam sit unicuique sanam catholicamque doctrinam a falsa adulterinaque internoscere; tamen, quum librorum ab haereticis editorum lectio non modo simpliciores homines corrumpere soleat, verum saepe etiam doctos eruditosque in varios errores et a veritate fidei catholicae alienas opiniones inducere, huic quoque rei esse duximus providendum.

Quum autem aptissimum ei malo remedium esse sciremus, si componeretur atque ederetur index sive catalogus librorum, qui vel haeretici sint, vel de haeretica pravitate suspecti, vel certe moribus et pietati noceant, id negotium ad sacram Tridentinam synodum reieceramus; ea vero ex tanta episcoporum et aliorum doctissimorum virorum copia delegit ad eum conficiendum indicem multos cum doctrina tum iudicio insignes praelatos ex omnibus fere nationibus. Qui quidem non sine maximo labore plurimisque vigiliis eum indicem tandem Deo iuvante perfecerunt, adhibitis etiam in concilium lectissimis quibusdam theologis. Peracto autem concilio, quum ex ipsius

synodi decreto is index nobis oblatus fuisset, ut ne ante ederetur, quam a nobis approbatus fuisset, nos doctissimis quibusdam probatissimisque praelatis eum accuratissime legendum examinandumque tradidimus, et ipsi etiam legimus.

Quum igitur eum magno studio, acri iudicio, diuturna cura
confectum, et praeterea commodissime digestum esse cognoverimus: Nos saluti animarum consulere, eamque ob causam providere cupientes, ne libri et scripta cuiuscunque generis, quae in eo improbantur sive ut haeretica, sive ut de haeretica pravitate suspecta, sive ut pietati ac morum honestati inutilia, aut aliqua
correctione saltem indigentia, posthac a Christi fidelibus le- 341
gantur, ipsum indicem una cum regulis ei praepositis auctoritate apostolica tenore praesentium approbamus, imprimique ac divulgari, et ab omnibus universitatibus catholicis, ac quibuscunque aliis ubique suscipi, easque regulas observari mandamus atque decernimus; inhibentes omnibus et singulis, tam ecclesiasticis personis saecularibus et regularibus, cuiuscunque gradus, ordinis et dignitatis sint, quam laicis quocunque honore ac dignitate praeditis, ne quis contra earum regularum praescriptum aut ipsius prohibitionem indicis libros ullos legere habereve audeat.

Si quis autem adversus eas regulas prohibitionemque fecerit, is quidem, qui haereticorum libros vel cuiusvis auctoris scripta propter haeresim vel falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita legerit habueritve, ipso iure in excommunicationis poenam incidat, eamque ob causam in eum tanquam de haeresi suspectum inquiri et procedi liceat, praeter alias poenas super hoc ab apostolica sede sacrisque canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit habueritve, praeter peccati mortalis reatum episcoporum arbitrio severe se noverit puniendum; non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis contrariis quibuscunque, aut si aliquibus communiter vel divisim ab eadem sede sit indultum, ne excommunicari possint per literas apostolicas, non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem.

Ut haec autem ad omnium notitiam perveniant, neve quis excusatione ignorationis uti possit, volumus et mandamus, ut hae literae per aliquos nostrae curiae cursores in basilica Vaticana principis Apostolorum, et in ecclesia Lateranensi tunc, quum in eis populus, ut missarum solennibus intersit, congregari solet, palam et clara voce recitentur, et postquam reci-

348 tatae fuerint, ad valvas earnm ecclesiarum, itemque Cancellariae apostolicae, et in loco solito Campi Florae affigantur, ibique, ut legi et omnibus innotescere possint, aliquantisper relinquantur. Quum autem inde amovebuntur, earum exempla in iisdem locis affixa remaneant. Nos enim per recitationem hanc, publicationem et affixionem omnes et singulos, qui his literis comprehendnntur, post tres menses a die publicationis et affixionis earum numerandos, volumns perinde adstrictos et obligatos esse, ac si ipsismet illae editae lectaeque fuissent. Transsumptis quoque earum, quae manu alicuius publici notarii scripta subscriptave, et sigillo ac subscriptione alicuius personae in dignitate ecclesiastica constitutae munita fuerint, fidem sine ulla dubitatione haberi mandamus atque decernimus.

Datum Romae apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris die 24. Martii MDLXIV., Pontificatus nostri anno V.

Antonius Florebellns Lavellinns.

349

CONSTITUTIONES

EX ANTIQUO IURE DESUMPTAE ET PER CONCILIUM TRIDENTINUM MEMORATAE VEL AB IPSO SPECIATIM INNOVATAE.

CONCILIUM CARTHAGINENSE.

Ex Decreti parte I., Dist. XLI., cap. 7.
(Sess. XXV. de ref. cap. 1.)

Episcopns vilem supellectilem et mensam, ac victum pauperem habeat, et dignitatis suae auctoritatem fide et vitae meritis quaerat. Hospitium quoque non longe ab ecclesia habeat.

CONCILIUM CHALCEDONENSE.

Ex Decreti parte I., Dist. LXX., cap. 1.
(Sess. XXIII. de ref. cap. 16.)

Neminem absolnte ordinari presbyterum, vel diaconum, vel quemlibet in ecclesiastica ordinatione constitutum, nisi manifeste in ecclesia civitatis sive possessionis, ant in martyrio, aut in monasterio, qui ordinatur, mereatur ordinationis
350 publicatae vocabnlum. Eos autem, qui absolute ordinantur, decrevit sancta synodus vacuam habere manus impositionem,

et nullum tale factum valere ad iniuriam ipsius, qui eum ordinavit.

ALEXANDER III. IN CONCILIO LATERANENSI.

Ex lib. I. Decretalium, tit. VI. de electione et electi potestate, c. 7. (Sess. VII. de ref. cap. 1.)

Quum in cunctis sacris ordinibus et ecclesiasticis ministeriis sint aetatis maturitas, gravitas morum et literarum scientia inquirendae, multo fortius in episcopo haec oportet inquiri, qui, ad aliorum curam positus, in se ipso debet ostendere, qualiter alios in domo Dei oporteat conversari. Ea propter, ne quod de quibusdam pro necessitate temporis factum est trahatur a posteris in exemplum, praesenti decreto statuimus, ut nullus in episcopum eligatur, nisi qui iam trigesimum annum aetatis exegerit, et de legitimo matrimonio sit natus; qui etiam vita et scientia commendabilis demonstretur.

ALEXANDER III.

Ibid. §. *Inferiora.* (Sess. XXIV. de reform. c. 12.)

Inferiora etiam ministeria, ut puta decanatum, archidiaconatum, et alia, quae curam animarum habent annexam, nullus omnino suscipiat, sed nec parochialis ecclesiae regimen, nisi qui iam vigesimum quintum annum aetatis attigerit, et scientia et moribus commendandus exsistat. Quum autem assumptus fuerit, si archidiaconus in diaconum, et decanus et reliqui admoniti non fuerint praefixo a canonibus tempore in presbyteros ordinati, et ab isto removeantur officio, et aliis conferatur, qui et velint et possint illud convenienter implere. Nec prosit eis appellationis refugium, si forte in constitutionis 351
istius transgressionem per appellationem voluerint se tueri. Hoc sane non solum de promovendis, sed etiam de his, qui iam promoti sunt, si canones non obsistant, praecipimus observari.

ALEXANDER III. IN CONCILIO LATERANENSI.

Ex lib. III. Decretalium, tit. IV. de clericis non residentibus, c. 3. (Sess. VII. de ref. cap. 3.)

Quia nonnulli, modum avaritiae non ponentes, dignitates diversas ecclesiasticas et plures ecclesias parochiales contra sacrorum canonum instituta nituntur accipere, ut, quum unum officium vix implere sufficiant, stipendia sibi vindicent plurimorum, ne id de cetero fiat districtius inhibemus. Quum

igitur ecclesia vel ecclesiasticum ministerium committi debuerit, talis ad hoc persona quaeratur, quae residere in loco, et curam eius per se ipsam valeat exercere. Quodsi aliter actum fuerit, et qui receperit quod contra sacros canones accepit amittat, et qui dederit largiendi potestate privetur.

ALEXANDER III.

Ex lib. III. Decretal., tit. XLVIII. de ecclesiis aedificandis vel reparandis, c. 3.
(Sess. XXI. de reform. cap. 4.)

Ad audientiam nostram noveris pervenisse, quod villa, quae dicitur H., tantum perhibetur ab ecclesia parochiali distare, ut tempore hiemali, quum pluviae inundant, non possint
352 parochiani sine magna difficultate ipsam adire; unde non valent congruo tempore ecclesiasticis interesse officiis. Quia igitur dicta ecclesia ita dicitur reditibus abundare, quod, praeter illius villae proventus, minister illius convenienter valet sustentationem habere, mandamus, quatenus, si res ita se habet, ecclesiam ibi aedifices, et in ea sacerdotem, sublato appellationis obstaculo, ad praesentationem rectoris ecclesiae maioris cum canonico fundatoris assensu instituas, ad sustentationem suam eiusdem villae obventiones ecclesiasticas percepturum; providens tamen, ut competens in ea honor pro facultate loci matrici servetur, quod quidem fieri posse videtur, quum eiusdem villae dominus viginti acras terrae frugiferae velit ad usus sacerdotis conferre. Si vero persona matricis ecclesiae virum idoneum praesentare distulerit, vel opus illud voluerit impedire, tu nihilominus facias idem opus ad perfectionem deduci, et virum bonum, appellationis cessante diffugio, instituere non omittas.

BONIFACIUS VIII.

Ex Sexto Decretalium lib. I., tit. III. de rescriptis, c. 11.
(Sess. XXV. de reform. cap. 10.)

Statutum, quod circa iudices a sede apostolica deputandos nuper edidimus, quum quaedam contenta in eo, quae pro communi utilitate credebantur inducta (sicut experientia docuit), tendere dignoscantur ad noxam, sanctione praesenti, quam irrefragabiliter observari mandamus, suadente utilitate in melius duximus reformandum. Sancimus igitur, ut nullis, nisi dignitate praeditis, aut personatum obtinentibus, seu ecclesiarum cathedralium canonicis, causae auctoritate literarum

sedis apostolicae vel legatorum eius de cetero committantur; nec audiantur alibi, quam in civitatibus vel locis insignibus, 353
ubi possit commode copia peritorum haberi.

BONIFACIUS VIII.

Ex Sexto Decretalium lib. III., tit. II. de clericis coniugatis, c. un.
(Sess. XXIII. de ref. c. 6.)

Clerici, qui cum unicis et virginibus contraxerunt, si tonsuram et vestes deferant clericales, privilegium retineant canonis ab Innocentio secundo praedecessore nostro editi in favorem totius ordinis clericalis [c. 29. C. XVII. qu. 4.]. Et quum iuxta Parisiense concilium [c. 2. X. de foro comp. II. 2.] nullus clericus distringi debeat aut condemnari a iudice saeculari, praesenti declaramus edicto, huiusmodi clericos coniugatos pro commissis ab eis excessibus vel delictis trahi non posse criminaliter aut civiliter ad iudicium saeculare, nec ab ipsis saecularibus iudicibus eos debere personaliter vel etiam pecuniariter (ne per unam viam concedatur eisdem iudicibus quod per aliam denegatur) ullatenus condemnari. In ceteris autem, vel nisi, ut praemittitur, tonsuram vel vestem deferant clericales, etiam in praemissis eos gaudere nolumus privilegio clericali.

BONIFACIUS VIII.

Ex Sexto Decretalium lib. III., tit. III. de clericis non residentibus in ecclesia vel praebenda, c. un.
(Sess. XXIV. de ref. c. 12.)

Consuetudinem, quae in quibusdam partibus inolevit, qua canonici et alii beneficiati seu clerici cathedralium et aliarum collegiatarum ecclesiarum distributiones quotidianas (quae 354
alias manualia beneficia seu victualia nuncupantur, et tantum residentibus tribuuntur), qualitercunque in civitatibus seu aliis locis, in quibus ipsae consistunt ecclesiae, sint praesentes, licet divinis officiis non intersint, ex integro percipiunt, ac si continuo in ipsis ecclesiis in eisdem officiis deservirent, penitus improbantes, statuimus, ut distributiones ipsae quotidianae, in quibuscunque rebus consistant, canonicis ac aliis beneficiatis, et clericis ecclesiarum ipsarum, qui eisdem officiis in ipsis ecclesiis adfuerint, tribuantur iuxta ecclesiae cuiuslibet ordinationem rationabilem iam factam, seu etiam faciendam. Qui vero aliter de distributionibus ipsis quicquam receperit, (exceptis illis, quos infirmitas seu iusta et rationabilis corporalis necessitas, aut evidens ecclesiae utilitatis excusaret), rerum sic

receptarum dominium non acquirat, nec faciat eas suas; immo ad omnium restitutionem, quae contra huiusmodi constitutionem nostram receperit, teneatur. De distributionibus etiam pro defunctorum anniversariis largiendis idem decernimus observandum.

BONIFACIUS VIII.

Ex Sexto Decretalium lib. III., tit. XVI. de statu regularium, c. un.
(Sess. XXV. de regul. et monial. cap. 5.)

Periculoso et detestabili quarundam monialium statui, (quae honestatis laxatis habenis, et monachali modestia sexusque verecundia impudenter abiectis, extra sua monasteria nonnunquam per habitacula saecularium personarum discurrunt, et frequenter intra eadem monasteria personas suspectas admittunt, in illius, cui suam integritatem voluntate spontanea devoverunt, gravem offensam, religionis opprobrium et scandalum plurimorum), providere salubriter cupientes, praesenti constitutione perpetuo irrefragabiliter valitura sancimus, uni-
355 versas et singulas moniales praesentes atque futuras, cuiuscunque religionis sint vel ordinis, in quibuslibet mundi partibus exsistentes, sub perpetua in suis monasteriis debere de cetero permanere clausura, ita, quod nulli earum religionem tacite vel expresse professae sit vel esse valeat quacunque ratione vel causa, (nisi forte tanto et tali morbo evidenter earum aliquam laborare constaret, quod non posset cum aliis absque gravi periculo seu scandalo commorari), monasteria ipsa deinceps egrediendi facultas, nullique aliquatenus inhonestae personae, nec etiam honestae, (nisi rationabilis et manifesta causa exsistat, ac de illius, ad quem pertinuerit, speciali licentia,) ingressus vel accessus pateat ad easdem, ut sic a publicis et mundanis conspectibus separatae, omnino servire Deo valeant liberius, et lasciviendi opportunitate sublata eidem corda sua et corpora in omni sanctimonia diligentius custodire. Sane ut hoc salutare statutum commodius valeat observari, districtius inhibemus, ne in monasteriis ordinum non mendicantium aliquae recipiantur de cetero in sorores, nisi quot poterunt de ipsorum monasteriorum bonis sive proventibus absque penuria sustentari; si secus actum fuerit, irritum decernentes.

Verum quando abbatissa vel priorissa cuiusvis monasterii pro feudo, quod monasterium ipsum tenet ab aliquo principe seu domino temporali, sibi debebit homagium vel fidelitatis sacramentum praestare, (nisi quod per procuratorem illud

praestet, possit efficere apud eum), de monasterio cum honesta et decenti societate exire poterit eo casu licenter; homagio facto, quamprimum commode poterit, seu fidelitatis praestito sacramento, ad ipsum monasterium e vestigio reversura sic, quod in fraudem residentiae sive morae claustralis nihil fiat omnino.

Porro ne moniales causam seu occasionem habeant evagandi, principes saeculares ac alios dominos temporales rogamus, requirimus et obsecramus per viscera misericordiae Iesu Christi, eisdem in remissionem peccaminum nihilominus sua- 356
dentes, quod abbatissas ipsas et priorissas, ac moniales quascunque, monasteriorum suorum curam, administrationem negotiave gerentes, quibuscunque nominibus censeantur, per procuratores in suis tribunalibus seu curiis litigare permittant, ne pro constituendis procuratoribus, (qui adornati in aliquibus partibus nuncupantur), seu aliis eiusmodi easdem oporteat evagari. Si qui vero contra praesumpserint, exhortationi huiusmodi rationabili atque sanctae obtemperare nolentes, quum sit iuri contrarium, quod mulieres (praesertim religiosae) per se ipsas litigare cogantur, et a via deviet honestatis, et periculum animarum inducat, ad hoc per suos ordinarios ecclesiasticos censura ecclesiastica compellantur. Episcopis autem et aliis praelatis superioribus et inferioribus quibuscunque iniungimus, quod et ipsi causas seu negotia, quae praefatae moniales habebunt agere, coram ipsis, aut in curiis eorundem, sive sint homagia, fidelitatis sacramenta, lites, vel quicquid aliud, ipsa per procuratores earum fieri faciant et tractari.

Et quoniam parum esset condere iura, nisi essent qui ea exsecutioni debite demandarent, patriarchis, primatibus, archiepiscopis et episcopis universis districte in virtute sanctae obedientiae, sub obtestatione divini iudicii et interminatione maledictionis aeternae praecipiendo mandamus, quatenus eorum quilibet in civitate ac dioecesi propria in monasteriis monialium sibi ordinario iure subiectis sua, in iis vero, quae ad Romanam immediate spectant ecclesiam, sedis apostolicae auctoritate; abbates vero et alii tam exempti praelati ecclesiarum, monasteriorum et ordinum quorumcunque, in monasteriis huiusmodi sibi subiectis de clausura convenienti, ubi non est, ipsorum monasteriorum expensis et fidelium eleemosynis, quas ad hoc procurent diligentius faciendas, et de ipsis monialibus includendis, quam primum commode poterunt providere, procu-

rent, si divinae ac nostrae indignationis voluerint acrimoniam evitare; contradictores atque rebelles per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, invocato ad hoc
357 (si opus fuerit) auxilio brachii saecularis. Per hoc autem in monasteriis exemptis ordinarii locorum quoad alia nullam sibi credant iurisdictionem vel potestatem aliquatenus attributam.

CLEMENS V. IN CONCILIO VIENNENSI.

Ex Clementinis lib. I., tit. VI. de aetate et qualitate et ordine praeficiendorum, cap. 2.

(Sess. XXII. de reform. cap. 4.)

Ut ii, qui divinis in cathedralibus vel collegiatis, saecularibus vel regularibus ecclesiis sunt mancipati officiis, vel mancipabuntur in posterum, ad suscipiendos sacros ordines propensius inducantur, statuimus, ut nullus de cetero in huiusmodi ecclesiis vocem in capitulo habeat, (etiamsi hoc sibi ab aliis libere concedatur), nisi saltem in subdiaconatus ordine fuerit constitutus. Illi vero, qui dignitates, personatus, officia vel praebendas, quibus certi ordines sunt annexi, pacifice nunc obtinent in eisdem ecclesiis, vel obtinuerint in futurum, nisi (iusto impedimento cessante) ad huiusmodi ordines se promoveri fecerint intra annum, ex tunc, donec ad eos promoti fuerint, nullo modo vocem in capitulo habeant earundem; ipsisque distributionum, quae dantur iis, qui certis horis intersunt, pars dimidia subtrahatur, non obstantibus quibuslibet consuetudinibus vel statutis. Poenis aliis, quae contra tales promoveri ad ordines recusantes statuuntur in iure, nihilominus in suo robore permansuris.

358 CLEMENS V. IN CONCILIO VIENNENSI.

Ex Clementinis lib. III., tit. I. de vita et honestate clericorum, c. 2.

(Sess. XIV. de reform. cap. 6.)

Quoniam qui abiectis vestibus proprio congruentibus ordini alias assumere, et in publico portare rationabili causa cessante praesumit, professorum illius ordinis praerogativa se reddit indignum, praesenti constitutione sancimus, quod quicunque clericus virgata vel partita veste publice utetur, (nisi causa rationabilis subsit), si beneficiatus exstiterit, per sex menses a perceptione fructuum beneficiorum, quae obtinet, sit eo ipso suspensus; si vero beneficiatus non fuerit, in sacris tamen ordinibus citra sacerdotium constitutus, per idem tem-

pus reddatur eo ipso inhabilis ad ecclesiasticum beneficium obtinendum.

Idem quoque censemus de clericis aliis, vestem talarem simul et tonsuram publice deferentibus clericalem. Dignitatem vero, personatum seu beneficium aliud obtinens, cui cura immineat animarum, nec non ceteri in sacerdotio constituti, ac religiosi quilibet, quos oportet per decentiam habitus extrinseci morum intrinsecam honestatem ostendere, si (praeterquam ex causa rationabili) publice vestem ferant huiusmodi, aut infulam seu pileum lineum publice portent in capite, sint eo ipso, beneficiati videlicet, a perceptione fructuum beneficiorum, quae obtinent, suspensi per annum. Ceteri vero sacerdotes et religiosi quilibet per idem tempus reddantur inhabiles ad quodcunque beneficium ecclesiasticum obtinendum. Sed et tales et ceteri quicunque clerici utentes epitogio seu tabardo foderato usque ad oram, et ita brevi, quod vestis inferior notabiliter videatur, epitogium ipsum saeculares clerici et religiosi administrationem habentes teneantur intra mensem dare pauperibus; ceteri vero religiosi administrationem 359
habentes intra idem tempus illud teneantur suis superioribus assignare, in pios usus aliquos convertendum. Alioquin beneficiati suspensionis, ceteri vero inhabilitatis poenas praedictas per idem tempus se noverint incurrisse.

Huic insuper adiicimus sanctioni, ut clerici, praesertim beneficiati, caligis scacatis, rubeis aut viridibus publice non utantur.

CLEMENS V. IN CONCILIO VIENNENSI.

Ex Clementinis lib. III., tit. XI. de religiosis domibus, cap. 2.

(Sess. VII. de reform. cap. 15, et Sess. XXV. de reform. cap. 8.)

Quia contingit interdum, quod xenodochiorum, leprosariarum, eleemosynariarum seu hospitalium rectores, locorum ipsorum cura postposita, bona, res et iura ipsorum interdum ab occupatorum et usurpatorum manibus excutere negligunt, quinimmo ea collabi et deperdi, domos et aedificia ruinis deformari permittunt, et non attento, quod loca ipsa ad hoc fundata et fidelium erogationibus dotata fuerunt, ut pauperes infectique lepra reciperentur inibi, et ex proventibus sustentarentur illorum, id renuunt inhumaniter facere, proventus eosdem in usus suos damnabiliter convertentes, quum tamen ea, quae ad certum usum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad

alium (salva quidem sedis apostolicae auctoritate) converti:
nos incuriam et abusum huiusmodi detestantes, hoc sacro con-
cilio approbante sancimus, ut ii, ad quos id de iure vel sta-
tuto in ipsorum fundatione locorum apposito, aut ex consue-
tudine praescripta legitime, vel privilegio sedis apostolicae per-
tinet, loca ipsa studeant in praedictis omnibus salubriter re-
360 formare, ac occupata, deperdita et alienata indebite in statum
reduci debitum faciant, et ad ipsarum miserabilium persona-
rum receptionem et sustentationem debitam iuxta facultates et
proventus locorum ipsorum rectores praedictos compellere non
omittant. In quo si forte commiserint negligentiam vel defe-
ctum, ordinariis locorum iniungimus, ut, etiamsi pia loca prae-
dicta exemptionis privilegio munita consistant, per se ipsos
vel alios impleant omnia praemissa et singula, et rectores
eosdem utique non exemptos propria, exemptos vero et alios
privilegiatos apostolica ad id auctoritate compellant; contra-
dictores, cuiuscunque status aut conditionis exsistant, aut prae-
bentes eisdem circa praemissa consilium, auxilium vel favorem,
per censuram ecclesiasticam et aliis iuris remediis compescendo;
nullum tamen per hoc exemptionibus seu privilegiis ipsis quoad
alia praeiudicium generando. Ut autem praemissa promptius
observentur, nullus ex locis ipsis saecularibus clericis in be-
neficium conferatur, etiamsi de consuetudine (quam reproba-
mus penitus) hoc fuerit observatum, nisi in illorum fundatione
secus fuerit constitutum, seu per electionem sit de rectore lo-
cis huiusmodi providendum. Sed eorum gubernatio viris pro-
vidis, idoneis et boni testimonii committatur, qui sciant, velint
et valeant loca ipsa, bona eorum ac iura utiliter regere, et
eorum proventus et reditus in personarum usum miserabilium
fideliter dispensare, et quos in usus alios bona praedicta con-
vertere praesumptio verisimilis non exsistat; in quibus sub ob-
testatione divini iudicii, illorum, ad quos dictorum locorum
commissio pertinet, conscientias oneramus. Illi etiam, quibus
dictorum locorum gubernatio seu administratio committetur,
ad instar tutorum et curatorum iuramentum praestare, ac de
locorum ipsorum bonis inventaria conficere, et ordinariis, seu
aliis, quibus subsunt loca huiusmodi, vel deputandis ab eis,
annis singulis de administratione sua teneantur reddere ratio-
nem. Quod si secus a quoquam fuerit attentatum, collationem,
361 provisionem seu ordinationem ipsam carere decernimus omni
robore firmitatis. Praemissa vero ad hospitalia militarium or-
dinum aut religiosorum etiam aliorum extendi minime volumus.

Quorum tamen hospitalium rectoribus in sanctae obedientiae virtute mandamus, ut in illis secundum suorum ordinum instituta et antiquas observantias providere pauperibus, et hospitalitatem debitam in illis tenere procurent; ad quod per superiores eorum arcta districtione cogantur, statutis aut consuetudinibus quibuslibet non obstantibus in praemissis. Ceterum nostrae intentionis exsistit, quod, si quae hospitalia, altare vel altaria, et coemeterium ab antiquo habentia, et presbyteros celebrantes, et sacramenta ecclesiastica pauperibus ministrantes, seu in parochiales rectores consueverint in illis exercere, praemissa antiqua consnetudo servetnr qnoad exercenda et ministranda spiritualia snpradicta.

EUGENIUS IV.

Ex lib. V. Extravagantium communium, tit. VII. de privilegiis, cap. 3.
(Infirmatur Sess. XXIII. de reform. cap. 1. et Sess. XXIV. de reform. cap. 11.)

Divina in eminenti sedis apostolicae specula disponente clementia constituti ad ea libenter intendimus, per quae officiales praedictae sedis obseqniis eius (ad quam veluti fidelium omnium matrem pro animarum salute quaerenda et iustitia prosequenda de diversis mundi partibus confluit multitudo,) tutius et quietius se promptiores valeant exhibere. Hinc est, quod nos ex certis rationabilibus causis moti, etiam nonnullorum praedecessorum nostrorum vestigiis inhaerentes, districtius inhibemus locorum ordinariis, nec non commissariis et delegatis eorum, ceterisque universis et singulis, qnacunque potestate et auctoritate praefulgeant, cuiuscunque dignitatis, gradus vel 362
praeeminentiae fuerint, ne contra officiales praefatos, quocunque nomine nuncupentur, in nostris et dictae sedis obsequiis nunc et pro tempore exsistentes, nec non quoscunque alios pro suis, et eorum causis vel negotiis prosequendis ad sedem praedictam venientes, ac in ea (durante negotiorum et causarum huiusmodi prosecutione) moram trahentes, et recedentes ab eadem, procedere, aut in eos excommunicationis, suspensionis vel interdicti, aut privationis officiorum aut beneficiorum, seu quamvis aliam sententiam promulgare praesumant.

Nos enim omnes et singulos processus et sententias contra tenorem et mentem nostrae inhibitionis huiusmodi latas et habitas, et in posterum habendas ac etiam promulgandas, et quaecunque inde secuta, declaramus nulla, irrita et inania, nulliusque exstitisse vel exsistere roboris vel momenti. Nec non qnicquid in contrarium a quoquam, quavis anctoritate,

scienter vel ignoranter attentatum forsan est hactenus, vel in posterum contigerit attentari, etiam decernimus irritum et inane, et nihilominus in omnes et singulos ordinarios, et officiales, commissarios, delegatos eorum, qui se de dignitatibus ac beneficiis ecclesiasticis quibuscunque officialium aut negotia huiusmodi apud dictam sedem prosequentium praedictorum, eos illis forsan privando, atque privatos decernendo seu declarando, vel cuiuscunque privato praetextu illa personis aliis conferendo, seu de illis in eos quomodolibet se intromittendo, tam in dantes quam in recipientes excommunicationis, suspensionis et interdicti latas sententias promulgamus, quas volumus eos ipso facto incurrere; a qua quidem excommunicationis sententia absolvi nequeant, nisi a nobis vel per nos deputandis, praeterquam in mortis articulo constituti.

Praemissa autem a die affixionis praesentium ad valvas basilicae principis Apostolorum de Urbe ex certa scientia quoscunque ligare volumus et arctare. Non obstantibus apostolicis, et quibuscunque generalibus aut provincialibus aut
363 synodalibus conciliis, edictis, constitutionibus, ordinationibus et apostolicis privilegiis, per quae effectus praesentium impediri posset quomodolibet vel differri, etiamsi de illis eorumque totis tenoribus habenda esset in praesentibus mentio specialis, et quae praesentibus volumus habere pro sufficienter expressis, ceterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergo, etc. Datum Romae apud sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae 1432. octavo Idus Martii, Pontificatus nostri secundo.

GREGORIUS X. IN CONCILIO LUGDUNENSI.

Ex Sexto Decretalium lib. I., tit. VI. de electione et electi potestate, cap. 14.

(Sess. VII. de reform. cap. 3.)

Licet canon, a felicis recordationis Alexandro Papa III. praedecessore nostro editus, inter cetera statuerit, ut nullus regimen ecclesiae parochialis suscipiat, nisi vigesimum quintum aetatis annum attigerit, ac scientia et moribus commendandus exsistat, quodque talis ad regimen assumptus huiusmodi, si monitus non fuerit praefixo a canonibus tempore in presbyterum ordinatus, a regiminis eiusdem amoveatur officio, et alii conferatur; quia tamen in observatione canonis memorati se multi exhibent negligentes: nos periculosam illorum negligentiam volentes iuris exsecutione suppleri, praesenti decreto statuimus, ut nullus ad regimen parochialis ecclesiae as-

sumatur, nisi sit idoneus moribus, scientia et aetate; decernentes, collationes de parochialibus ecclesiis iis, qui non attigerint vigesimum quintum annum, de cetero faciendas viribus omnino carere. Is etiam, qui ad huiusmodi regimen assumetur, ut gregis sibi crediti diligentius curam quaerere possit, in parochiali ecclesia, cuius rector is exstiterit, residere personaliter teneatur, et intra annum, a sibi commissi regiminis tempore numerandum, se faciat ad sacerdotium promoveri. Quod si intra idem tempus promotus non fuerit, ecclesia sibi 364
commissa (nulla etiam praemissa monitione) sit praesentis constitutionis auctoritate privatus. Super residentia vero, ut praemittitur, facienda possit ordinarius gratiam dispensationis ad tempus facere, prout causa rationabilis id exposcit.

GREGORIUS X. IN CONCILIO LUGDUNENSI.

Ex Sexto Decretalium lib. I., tit. XVI. de officio ordinarii, cap. 3.
(Sess. VII. de reform. cap. 5.)

Ordinarii locorum subditos suos plures dignitates vel ecclesias, quibus animarum cura imminet, obtinentes, seu personatum aut dignitatem cum alio beneficio, cui cura similis est annexa, districte compellant dispensationes, auctoritate quarum huiusmodi ecclesias, personatus seu dignitates canonice tenere se asserunt, intra tempus pro facti qualitate ipsorum ordinariorum moderandum arbitrio exhibere. Quod si forte iusto impedimento cessante nullam dispensationem intra idem tempus contigerit exhiberi, ecclesiae beneficia, personatus seu dignitates, quae sine dispensatione aliqua eos ipsos illicite detineri constabit, per eos, ad quos eorum collatio pertinet, libere personis idoneis conferantur. Ceterum si dispensatio exhibita sufficiens evidenter appareat, exhibens nequaquam in beneficiis huiusmodi, quae canonice obtinet, molestetur. Provideat tamen ordinarius, qualiter nec animarum cura in eisdem ecclesiis, personatibus, seu dignitatibus negligatur, nec beneficia ipsa debitis obsequiis defraudentur. Si vero de dispensationis exhibitae sufficientia dubitetur, super hoc erit ad sedem apostolicam recurrendum, cuius est aestimare, quem modum sui beneficii esse velit. In conferendis insuper personatibus et dignitatibus et aliis beneficiis, curam habentibus ani- 365
marum annexam, iidem ordinarii diligentiam illam observent, ut personatum, dignitatem vel aliud beneficium, similem curam habens animarum, alicui plura similia obtinenti non ante conferre praesumant, quam eis super obtentis dispensatio

evidenter sufficiens ostendatur; qua etiam ostensa ita demnm ad collationem procedi volumns, si appareat per eandem, quod is, cui est collatio facienda, huiusmodi personatum, dignitatem vel beneficinm retinere libere valeat cum obtentis, vel si ea, quae sic obtinet, libere ac sponte resignet. Aliter autem de personatibus, dignitatibus et beneficiis talibus facta collatio nullius penitus sit momenti.

GREGORIUS X. IN CONCILIO LUGDUNENSI.

Ex Sexto Decretalium lib. III., tit. XX. de censibus, exactionibus et procurationibus, cap. 2.

(Sess. XXIV. de reform. cap. 3.)

Exigit perversorum audacia, ut non simus sola delictorum prohibitione contenti, sed etiam poenam delinquentibus imponamus. Constitutionem itaque felicis recordationis Innocentii Papae IV. praedecessoris nostri, editam super non recipiendis in pecunia procurationibus, ac super receptione munerum visitantibus, eorumque familiaribus interdicta, quam multorum fertur temeritas praeterire, volentes inviolabiliter observari, eam decernimus poenae adiectione iuvandam; statuentes, ut universi et singuli, qui ob procurationem sibi ratione visitationis debitam exigere pecuniam, vel etiam a volente recipere, vel alias constitutionem ipsam recipiendo munera, sive visitationis officio non impenso procurationem in victualibus, aut aliquid aliud procurationis occasione, violare praesumpserint, duplum eius, quod receperint ecclesiae, a qua id receptum fuerit, intra mensem reddere teneantur. Alioquin ex tunc patriarchae, archiepiscopi, episcopi, duplum ipsum
366 ultra praedictum tempus restitnere differentes, ingressum sibi ecclesiae sentiant interdictum. Inferiores vero ab officio et beneficio noverint se suspensos, quousque de duplo huiusmodi gravatis ecclesiis plenariam satisfactionem impendant, nulla eis in hoc dantium remissione, liberalitate seu gratia valitura.

INNOCENTIUS III. IN CONCILIO LATERANENSI.

Ex lib. I. Decretalium, tit. XXXI. de officio iudicis, cap. 15.

(Sess. V. de reform. cap. 2.)

Inter cetera, quae spectant ad salutem populi Christiani, pabulum verbi Dei permaxime noscitur sibi esse necessarium, quia sicut corpus materiali, sic anima spirituali cibo nutritur eo, quod non in solo pane vivat homo, sed in omni verbo,

quod procedit de ore Dei. Unde, quum saepe contingat, quod episcopi propter occupationes multiplices, vel invaletudines corporales, aut hostiles incursiones, seu occasiones alias, (ne dicamus defectum scientiae, quod in eis est reprobandum omnino, nec de cetero tolerandum,) per se ipsos non sufficiunt ministrare populo verbum Dei, maxime per amplas dioeceses et diffusas: generali constitutione sancimus, ut episcopi viros idoneos ad sanctae praedicationis officium salubriter exsequendum assumant, potentes in opere et sermone, qui plebes sibi commissas vice ipsorum, quum per se idem nequiverint, sollicite visitantes, eas verbo aedificent et exemplo, quibus ipsi, quum indiguerint, necessaria ministrent, ne pro necessariorum defectu compellantur desistere ab incepto. Unde praecipimus tam in cathedralibus quam in aliis conventualibus ecclesiis viros idoneos ordinari, quos episcopi possint coadiutores et cooperatores habere, non solum in praedicationis officio, verum etiam in audiendis confessionibus, et poenitentiis iniungendis, ac ceteris, quae ad salutem pertinent animarum. Si 367
quis autem hoc neglexerit adimplere, districtae subiaceat ultioni.

INNOCENTIUS III. IN CONCILIO LATERANENSI.

Ex lib. III. Decretalium, tit. V. de praebendis et dignitatibus, c. 28.
(Sess. VII. de reform. cap. 4.)

De multa providentia fuit in Lateranensi concilio prohibitum, ut nullus diversas dignitates ecclesiasticas, vel plures ecclesias parochiales reciperet contra sacrorum canonum instituta; alioquin recipiens sic acceptam amitteret, et largiendi potestate conferens privaretur. Quia vero propter praesumptiones et quorundam cupiditates nullus hactenus aut rarus de praedicto statuto fructus provenit, nos evidentius et expressius occurrere cupientes, praesenti decreto statuimus, ut quicunque receperit aliquod beneficium curam habens animarum annexam, si prius tale beneficium habebat, eo sit ipso iure privatus; et si forte illud retinere contenderit, etiam alio spolietur. Is quoque, ad quem prioris spectat donatio, illud post receptionem alterius libere conferat, cui merito viderit conferendum, et si ultra sex menses conferre distulerit, non solum ad alios secundum Lateranensis concilii statutum eius collatio devolvatur, verum etiam tantum de suis cogatur proventibus in utilitatem ecclesiae, cuius est illud beneficium, assignare, quantum a tempore vacationis ipsius constiterit esse perceptum. Hoc idem in personatibus esse decernimus observandum, ad-

dentes, ut in eadem ecclesia nullus plures dignitates aut personatus habere praesumat, etiam si curam non habeant animarum. Circa sublimes tamen et literatas personas, quae maioribus beneficiis sunt honorandae, quum ratio postulaverit, per sedem apostolicam poterit dispensari.

368 INNOCENTIUS III.

Ibid. cap. 29.
(Sess. VII. de reform. cap. 3.)

Grave nimis est et absurdum, quod quidam ecclesiarum praelati, quum possint viros idoneos ad ecclesiastica beneficia promovere, assumere non verentur indignos, quibus nec morum honestas, nec literarum scientia suffragatur, carnalitatis sequentes affectum, non iudicium rationis; unde quanta ecclesiis damna proveniant, nemo sanae mentis ignorat. Volentes igitur huic morbo mederi, praecipimus, ut praetermissis indignis idoneos assumant, qui Deo et ecclesiis velint et valeant gratum impendere famulatum, fiatque de hoc in provinciali concilio diligens inquisitio annuatim ita, ut qui post primam et secundam correctionem fuerit repertus culpabilis, a beneficiis conferendis per ipsum concilium suspendatur, instituta in eodem concilio persona provida et honesta, quae suspensi suppleat defectum in beneficiis conferendis. Et hoc ipsum circa capitula, quae in his deliquerint, observetur. Metropolitani vero delictum superioris iudicio relinquatur ex parte concilii nunciandum. Ut autem haec salubris provisio pleniorem consequatur effectum, huiusmodi suspensionis sententia praeter Romani Pontificis auctoritatem aut proprii patriarchae minime relaxetur, ut in hoc quoque quatuor patriarchales sedes specialiter honorentur.

INNOCENTIUS III. IN CONCILIO LATERANENSI.

Ex lib. III. Decretalium, tit. XXXV. de statu monachorum, c. 7.
(Sess. XXV. de regul. et monial. cap. 8.)

369 In singulis regnis sive provinciis fiat de triennio in triennium, salvo iure dioecesanorum pontificum, commune capitulum abbatum atque priorum abbates proprios non habentium, qui non consueverunt tale capitulum celebrare, ad quod universi conveniant praepeditionem canonicam non habentes, apud unum de monasteriis ad hoc aptum; hoc adhibito moderamine, ut nullus eorum plus quam sex evictiones et octo personas adducat. Advocent autem caritative in huius novitatis primor-

diis duos Cisterciensis ordinis abbates vicinos ad praestandum
sibi consilium et auxilium opportunum, quum sint in huiusmodi
capitulis celebrandis ex longa consuetudine plenius informati.
Qui absque contradictione duos sibi de ipsis associent, quos
viderint expedire. Ac ipsi quatuor praesint capitulo universo
ita, quod ex hoc nullus eorum auctoritatem praelationis as-
sumat, unde, quum expedierit, provida possint deliberatione
mutari. Huiusmodi vero capitulum aliquot certis diebus con-
tinue iuxta morem Cisterciensis ordinis celebretur, in quo di-
ligens habeatur tractatus de reformatione ordinis et observan-
tia regulari; et quod statutum fuerit illis quatuor approbanti-
bus, ab omnibus inviolabiliter observetur, omni excusatione et
contradictione ac appellatione remotis, proviso nihilominus,
ubi sequenti termino debeat capitulum celebrari. Et qui con-
venerint vitam ducant communem, et faciant proportionabiliter
simul omnes communes expensas ita, quod, si non omnes po-
tuerint in eisdem, saltem plures simul in diversis domibus com-
morentur. Ordinentur etiam in eodem capitulo religiosae ac
circumspectae personae, quae singulas abbatias eiusdem regni
sive provinciae non solum monachorum, sed etiam monialium,
secundum formam sibi praefixam vice nostra studeant visitare,
corrigentes et reformantes quae correctionis et reformationis
officio viderint indigere, ita, quod, si rectorem loci cognove-
rint ab administratione penitus amovendum, denuncient epi-
scopo proprio, ut illum amovere procuret; quod si non fecerit,
ipsi visitatores hoc referant ad apostolicae sedis examen.
Hoc ipsum regulares canonicos secundum ordinem suum volu-
mus et praecipimus observare. Si vero in hac novitate quic-
quam difficultatis emerserit, quod per praedictas personas ne- 370
queat expediri, ad apostolicae sedis iudicium absque scandalo
referatur, ceteris irrefragabiliter observatis, quae concordi
fuerint deliberatione provisa.

Porro dioecesani episcopi monasteria sibi subiecta ita
studeant reformare, ut, quum ad ea praedicti visitatores ac-
cesserint, plus in illis inveniant, quod commendatione, quam
quod correctione sit dignum; attentissime praecaventes, ne
per eos dicta monasteria indebitis oneribus aggraventur, quia
sic volumus superiorum iura servari, ut inferiorum nolimus in-
iurias sustinere. Ad hoc districte praecipimus tam dioecesa-
nis episcopis quam personis, quae praeerunt capitulis cele-
brandis, ut per censuram ecclesiasticam appellatione remota,
compescant advocatos, patronos, vicedominos, rectores et con-

sules, magnates et milites, seu quoslibet alios, ne monasteria praesumant offendere in personis ac rebus. Et si forsitan offenderint, eos ad satisfactionem compellere non omittant, ut liberius et quietius omnipotenti Deo valeant famulari.

INNOCENTIUS III. IN CONCILIO LATERANENSI.

Ex lib. IV. Decretalium, tit. III. de clandestina desponsatione, c. 3.
(Sess. XXIV. Decret. de reform. matrimonii, cap. 1.)

Quum inhibitio copulae coniugalis sit ultimis tribus gradibus revocata, eam in aliis volumus districte servari. Unde praedecessorum nostrorum vestigiis inhaerendo, clandestina coniugia penitus inhibemus; prohibentes etiam, ne qnis sacerdos talibus interesse praesumat. Quare specialem quorundam locorum consuetudinem ad alia generaliter prorogando statuimus, ut, qunm matrimonia fuerint contrahenda, in ecclesiis per presbyteros publice proponantur, competenti termino prae-
371 finito, ut infra illum qui voluerit et valuerit legitimum impedimentum opponat, et ipsi presbyteri nihilominus investigent, utrum aliqnod impedimentum obsistat. Quum autem apparuerit probabilis coniectura contra copnlam contrahendam, contractus interdicatur expresse, donec quid fieri debeat super eo manifestis constiterit documentis.

INNOCENTIUS III. IN CONCILIO LATERANENSI.

Ex lib. V. Decretalium, tit. I. de accusationibus et inquisitionibus et denunciationibus, c. 24.
(Sess. XXIV. de reform. cap. 5.)

Qualiter et quando debeat praelatus procedere ad inquirendum et puniendum subditorum excessus, ex auctoritatibus novi et veteris testamenti colligitur evidenter, ex quibus postea processerunt canonicae sanctiones, sicut olim aperte distinximus, et nunc sacri approbatione concilii confirmamus. Legitur enim in evangelio, quod villicus ille, qui diffamatus erat apud dominum suum, quasi dissipasset bona ipsius, audivit ab illo [1]): *Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuae; iam enim non poteris villicare.* Et in Genesi Dominus ait [2]): *Descendam, et videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Ex quibus auctoritatibus manifeste comprobatur, quod non solum quum subditus, verum etiam quum praelatus excedit, si per clamorem et famam ad aures

1) Luc. XVI. 2. 2) Gen. XVIII. 21.

superioris pervenerit, non quidem a malevolis et maledicis, sed a providis et honestis, nec semel tantum, sed saepe (quod clamor innuit et diffamatio manifestat) debet coram ecclesiae senioribus veritatem diligentius perscrutari, ut, si rei poposcerit qualitas, canonica districtio culpam feriat delinquentis, non tanquam sit auctor et iudex, sed quasi deferente fama vel denunciante clamore officii sui debitum exsequatur. Licet autem
hoc sit observandum in subditis, diligentius tamen observan- 372
dum est in praelatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittam [1]). Et quia non possunt omnibus complacere, quum ex officio teneantur non solum arguere, sed etiam increpare, quin etiam interdum suspendere, nonnunquam vero ligare, frequenter odium multorum incurrunt, et insidias patiuntur; ideo sancti Patres provide statuerunt, ut accusatio praelatorum non facile admittatur, ne concussis columnis corruat aedificium, nisi diligens adhibeatur cautela, per quam non solum falsae, sed etiam malignae criminationi ianua praecludatur. Verum ita voluerunt providere praelatis, ne criminarentur iniuste, ut tamen caverent, ne delinquerent insolenter, contra morbum utrumque invenientes congruam medicinam, videlicet ut criminalis accusatio, quae ad diminutionem capitis (id est degradationem) intenditur, nisi legitima praecedat inscriptio, nullatenus admittatur. Sed quum super excessibus suis quisquam fuerit infamatus ita, ut iam clamor ascendat, qui diutius sine scandalo dissimulari non possit vel sine periculo tolerari, absque dubitationis scrupulo ad inquirendum et puniendum eius excessus, non ex odii fomite, sed caritatis procedatur affectu, quatenus, si fuerit gravis excessus, etsi non degradetur ab ordine, ab administratione tamen amoveatur omnino, quod est, secundum evangelicam sententiam, a villicatione villicum amoveri, qui non potest villicationis suae dignam reddere rationem. Debet igitur esse praesens is, contra quem facienda est inquisitio, nisi se per contumaciam absentaverit, et exponenda sunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat defendendi se ipsum. Et non solum dicta, sed etiam nomina ipsa testium sunt ei, ut quid et a quo sit dictum appareat, publicanda; nec non exceptiones et replicationes legitimae admittendae, ne per suppressionem nominum infamandi, per exceptionum vero exclusionem deponendi falsum audacia praebeatur. Ad corrigendos itaque subditorum

1) Thren. III. 12.

373 excessus tanto diligentius debet praelatus assurgere, quanto damnabilius eorum offensas desereret incorrectas; contra quos, ut de nostris excessibus taceatur, etsi tribus modis possit procedi, per accusationem videlicet, denunciationem et inquisitionem eorum, ut tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne forte per leve compendium ad grave dispendium veniatur, sicut accusationem legitime praecedere debet inscriptio, sic et denunciationem caritativa admonitio, et inquisitionem clamosa insinuatio praevenire; illo semper adhibito moderamine, ut iuxta formam iudicii sententiae quoque forma dictetur. Hunc tamen ordinem circa regulares personas non credimus usquequaque servandum, quae, quum causa requirit, facilius et liberius a suis possunt administrationibus amoveri.

INNOCENTIUS III.

Ex lib. V. Decretalium, tit. XXXIII. de privilegiis et excess. privileg. c. 16.

(Sess. XXIV. de reform. cap. 11.)

Quum capella ducis Burgundiae gaudere dicatur huiusmodi privilegio, quod nullus archiepiscopus vel episcopus in personas canonicorum eiusdem capellae suspensionis vel excommunicationis aut interdicti sententias audeat promulgare, quidam capellae supradictae canonici, qui parochiales ecclesias a te tenent, occasione privilegii praelibati in his etiam, quarum iurisdictio ad te pertinet, ita se dicunt exemptos, ut, quantumcunque graviter interdum excedant, tuae correctioni recusent et sententiae subiacere. Quocirca mandamus, quatenus, in quantum exempti sunt, eiusdem ratione capellae apostolicis privilegiis deferas reverenter, sed in quantum ratione parochialium ecclesiarum vel alias iurisdictionem tuam respicere dignoscuntur, officii tui debitum in eosdem libere prosequaris.

374 INNOCENTIUS III. IN CONCILIO LATERANENSI.

Ex lib. V. Decretalium, tit. XXXVIII. de poenitentiis et remissionibus, c. 12.

(Sess. XIII. de sacr. euch. can. 9. et Sess. XIV. de sacr. poenit. can. 8.)

Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter saltem semel in anno proprio sacerdoti, et iniunctam sibi poenitentiam studeat pro viribus adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha eucharistiae sacramentum, nisi forte de

consilio proprii sacerdotis ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum; alioquin et vivens ab ingressu ecclesiae arceatur, et moriens Christiana careat sepultura. Unde hoc salutare statutum frequenter in ecclesiis publicetur, ne quispiam ignorantiae caecitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno sacerdoti voluerit iusta de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet et obtineat a proprio sacerdote, quum aliter ille ipsum non possit solvere vel ligare.

INNOCENTIUS IV. IN CONCILIO LUGDUNENSI.

Ex Sexto Decretalium lib. II., tit. XV. de appellationibus, c. 3.
(Sess. XXII. de reform. cap. 7.)

Romana ecclesia *et infra.* Quum suffraganeorum Re- 375
mensis ecclesiae, suorumque officialium, (qui generaliter de causis ad ipsorum forum pertinentibus eorum vices supplendo cognoscunt,) unum et idem consistorium sive auditorium sit censendum, ab ipsis officialibus non ad dictos suffraganeos, (ne ab eisdem ad se ipsos interponi appellatio videatur), sed de iure ad Remensem est curiam appellandum. Ab archidiaconis vero aliisque inferioribus praelatis suffraganeis subiectis eisdem, et eorum officialibus, ad suffraganeos ipsos debet, et non ad eandem curiam (omissis dictis suffraganeis) appellari, nisi aliud Remensi ecclesiae de consuetudine competat in hac parte. Quum autem ad praefatam curiam ab eorundem suffraganeorum vel suorum officialium audientia fuerit appellatum, Remensis archiepiscopus (qui pro tempore fuerit) vel officialis ipsius nullatenus in appellationis causa interpositae ante definitivam sententiam citent partes, nec etiam aliis illam committant, appellationis eiusdem causa probabili seu legitima non expressa.

Si vero vocatis partibus vel nullatenus, aut non intra decem dies post interlocutoriam vel definitivam sententiam appellatum fuisse, seu aliquid aliud simile, sicque non esse per appellationem ad eundem archiepiscopum vel eius officialem devolutum negotium proponatur: iidem, (nisi prius ipsis constiterit causam ipsam ad eos totaliter fuisse delatam,) prohibere, ne in causa illa, vel ne ad exsecutionem procedatur sententiae, non praesumant.

Quod si obiiciatur ex iniusta causa seu minus legitima ante sententiam appellationem interpositam exstitisse, et ex eo non esse appellationem huiusmodi admittendam: nequeunt

praedicti archiepiscopus vel eius officialis prohibere, ne procedatur in causa, nisi prius appellatione recepta, velut emissa ex causa probabili, cognoscere incipiant de causa huiusmodi, an sit vera. Si autem post sententiam in casibus a iure prohibitis, (utpote a sententia super manifesto et notorio crimine, vel de quo quis in iure confessus exstitit, promulgata,) vel consimilibus appellatum fuisse dicatur: possunt, ne sententia exsecutioni mandetur, (postquam cognoscere coeperint,
276 utrum sit recipienda vel non appellatio ab eo interposita,) inhibere. In alium quoque, qui circa rem, de qua inter appellantem et appellatum controversia vertitur, aliquid post eorum inhibitionem attentat, non valent occasioue huiusmodi iurisdictionem aliquam vindicare. Quum vero is, qui ad Remensem curiam super aliqua causa vocem appellationis emittit, nihilominus in causis aliis ordinarii sui iurisdictioni subiiciatur, Remensis archiepiscopus vel officialis ipsius nequaquam iurisdictionem ipsam in aliis impediant, ut ab eiusdem ordinarii potestate totaliter eximant taliter appellantem. Debet autem ad eos ab episcopis praefatae provinciae super causis, in quibus temporalem iurisdictionem exercent, nisi forte de consuetudine aut privilegio, sive iure alio speciali sit appellandum ad alium, appellari. Sententias quoque interdicti vel suspensionis seu excommunicationis in appellantem ab eo, a quo appellatum proponitur, promulgatas, nullatenus, nisi vocatis partibus et de appellatione legitime cognita, revocent aut denuncient esse nullas. Quum autem ad Remensem archiepiscopum ab audientia suffraganei sui super aliqua causa fuerit ante sententiam appellatum, idem archiepiscopus, (postquam de appellatione cognita constiterit eam minus rationabilem exstitisse,) causam ad eundem suffraganeum remittere non postponat.

INNOCENTIUS IV. IN CONCILIO LUGDUNENSI.

Ex Sexto Decretalium lib. V., tit. VII. de privilegiis, c. 1.
(Sess. VII. de reform. cap. 14.)

Volentes libertatem, (quam nonnullis apostolica sedes privilegio exemptionis indulsit,) sic integram observari, ut et illam alii non infringant, et ipsi eius limites non excedant, declaratione irrefragabili definimus, quod quantumcunque sic
277 exempti gaudeant libertate, nihilominus tamen ratione delicti sive contractus aut rei, de qua contra ipsos agitur, rite possunt coram locorum ordinariis conveniri, et illi quoad hoc suam in ipsos iurisdictionem (prout ius exigit) exercere.

Numqnid ergo carent omnino in his commodo libertatis? non utique, quia nec coram ordinariis ipsis, dummodo sit in loco exempto commissum delictum vel contractus initus, aut res litigiosa, nec ubi domicilium habent, si alibi delinquant vel contrahant, aut res ipsa consistat, conveniri possunt aliquatenus super istis; nec domiciliorum praetextu locorum dioecesani, (si ubi deliquerunt, vel contraxerunt, aut res ipsa consistit, illi conveniantur,) remittendi eos illuc, vel ipsis, ut illic respondeant, iniungendi habeant aliquam potestatem; salvis nihilominus casibus aliis, in quibus eos episcoporum iurisdictioni subesse canonica praecipiunt instituta. Et id ipsum decernimus circa illos, quibus, ut non nisi sub uno iudice teneantur de se conquerentibus respondere, apostolico privilegio est concessum. In eos autem, quibus, ne interdici, suspendi vel excommunicari a quoquam valeant, a sede apostolica est indultum, sicut sunt religiosi quam plures, in quorum privilegiis continetur, ne quisquam episcopus vel archiepiscopus monasteriorum suorum monachos pro ulla causa ullove loco interdicere, suspendere vel excommunicare praesumat: iidem ordinarii iurisdictionem suam, quantum ad ista, ubicunque illi fuerint, penitus exercere non possint; nisi forsan ipsi monachi ad monasteriorum suorum prioratus ordinariis iisdem subiectos fuerint destinati. Tunc enim etsi libere possint ad eadem monasteria revocari, ac tam illorum quam ipsorum prioratuum monachi reputentur, (quum non sit inconveniens aliquem utrobique locum habere monachicum,) unum alteri subesse monasterio, vel ab ipso noscitur dependere; ratione tamen eorundem prioratuum dicti ordinarii sua iurisdictione in ipsis etiam quoad praemissa (quamdiu morantur in iis) licite uti possunt.

LEO X. IN CONCILIO LATERANENSI. 378

Sess. X. de impressione librorum.

(Sess. IV. Decret. de edit. et usu sacr. libror. et Reg. X. de libris prohibitis, supra.)

Nos, ne id, quod ad Dei gloriam, et fidei augmentum ac bonarum artium propagationem salubriter est inventum, in contrarium convertatur, ac Christi fidelium saluti detrimentum pariat, super librorum impressione curam nostram habendam fore duximus, ne de cetero cum bonis seminibus spinae coalescant, vel medicinis venena intermisceantur. Volentes igitur de opportuno super his remedio providere, hoc sacro approbante concilio, ut negotium impressionis librorum huius-

modi eo prosperetur felicius, quo deinceps indago sollertior diligentius et cautius adhibeatur: statuimus et ordinamus, quod de cetero perpetuis futuris temporibus nullus librum aliquem seu aliam quamcunque scripturam tam in Urbe nostra quam aliis quibusvis civitatibus et dioecesibus imprimere seu imprimi facere praesumat, nisi prius in Urbe per vicarium nostrum et sacri palatii magistrum, in aliis vero civitatibus et dioecesibus per episcopum, vel alium habentem peritiam scientiae, libri seu scripturae huiusmodi imprimendae ab eodem episcopo ad id deputandum, ac inquisitorem haereticae pravitatis civitatis sive dioecesis, in quibus librorum impressio huiusmodi fieret, diligenter examinentur, et per eorum manu propria subscriptionem, sub excommunicationis sententia gratis et sine dilatione imponendam, approbentur. Qui autem secus praesumpserit, ultra librorum impressorum amissionem, et illorum publicam combustionem, ac centum ducatorum fabricae principis Apostolorum de Urbe sine spe remissionis solutionem, ac anni continui exercitii impressionis suspensionem, excom-
379 municationis sententia innodatus exsistat, ac demum ingravescente contumacia taliter per episcopum suum vel vicarium nostrum respective per omnia iuris remedia castigetur, quod alii eius exemplo similia minime attentare praesumant. Nulli ergo etc. Si quis autem etc. Datum Romae in publica basilica solenniter celebrata anno Incarnationis dominicae 1515, 4. Maii, Pontif. nostri anno tertio.

SIXTUS IV.

Ex lib. III. Extravagantium communium, tit. XII. de reliquiis et veneratione sanctorum, c. 1.

(Sess. V. decret. de pecc. orig.)

Quum praeexcelsa meritorum insignia, quibus regina coelorum, Virgo Dei genitrix gloriosa, sedibus praelata aethereis, sideribus quasi stella matutina perrutilans, devotae considerationis indagine perscrutamur, et infra pectoris arcana revolvimus, quod ipsa, utpote via misericordiae, mater gratiae et pietatis amica, humani generis consolatrix, pro salute fidelium, qui delictorum onere gravantur, sedula oratrix et pervigil ad regem, quem genuit, intercedit: dignum, quin potius debitum
380 reputamus, universos Christi fideles, ut omnipotenti Deo, (cuius providentia eiusdem Virginis humilitatem ab aeterno respiciens, pro concilianda suo auctori humana natura lapsu primi hominis aeternae morti obnoxia, eam sui Unigeniti habitaculum

sancti Spiritus praeparatione constituit, ex qua carnem nostrae mortalitatis pro redemptione populi sui assumeret, et immaculata Virgo nihilominus post partum rcmaneret,) de ipsius immaculatae Virginis mira conceptione gratias et laudes referant, et instituta propterea in ecclesia Dei missas et alia divina officia dicant, et illis intersint, indulgentiis et peccatorum rcmissionibus invitare, ut exinde fiant eiusdem Virginis meritis et intercessione divinae gratiae aptiores. Hac igitur consideratione inducti, eiusdem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, auctoritate apostolica hac in perpetuum valitura constitutione statuimus et ordinamus, quod omnes et singuli Christi fideles utriusque sexus, qui missam et officium conceptionis eiusdem Virginis gloriosae, iuxta piam, devotam et laudabilem ordinationem dilecti filii magistri Leonardi de Nogarolis, clerici Veronensis, notarii nostri, et, quae desuper a nobis emanavit, missae et officii huiusmodi institutionem, in die festivitatis conceptionis eiusdem Virginis Mariae et per octavas eius devote celebraverint et dixerint, aut illis horis canonicis interfuerint, quoties id fecerint, eandem prorsus indulgentiam et peccatorum remissionem consequantur, quam iuxta felicis recordationis Urbani IV. in concilio Viennensi approbatae, ac Martini V. et aliorum Romanorum Poutificum praedecessorum nostrorum constitutiones consequuntur illi, qui missam et horas canonicas in festo corporis et sanguinis Domini nostri Iesu Christi a primis vesperis et per illius octavas iuxta Romanae ecclesiae constitutionem celebrant, dicunt, aut missae, officio et horis huinsmodi intersunt; praesentibus perpetuis temporibus valituris. Datnm Romae apud S. Petrum, anno Incarnationis dominicae **1476**., 3 Kalend. Martii, Pontificatus nostri anno sexto.

SIXTUS IV. 381

Ibid. c. 2.

(Sess. V. Decret. de peccato originali.)

Grave nimis gerimus et molestum, quum sinistra nobis de quibusdam ecclesiasticis personis referuntur. Sed in eorum, qui ad evangelizandnm verbum Dei sunt deputati, excessibus praedicando commissis eo gravius provocamur, quo illi periculosius remanent incorrecti, quum facile deleri nequeant qui mnltorum cordibus sic publice praedicando diffusius et damnabilius imprimuntur errores. Sane, quum sancta Romana

ecclesia de intemeratae semperque Virginis Mariae conceptione publice festum solenniter celebret et speciale ac proprium super hoc officium ordinaverit, nonnulli, ut accepimus, diversorum ordinum praedicatores, in suis sermonibus ad populum publice per diversas civitates et terras affirmare hactenus non erubuerunt, et quotidie praedicare non cessant, omnes illos, qui tenent aut asserunt, eandem gloriosam et immaculatam Dei genitricem absque originalis peccati macula fuisse conceptam, mortaliter peccare, vel esse haereticos; eiusdem immaculatae conceptionis officium celebrantes, audientesque sermones illorum, qui eam sine huiusmodi macula conceptam esse affirmant, peccare graviter. Sed et praefatis praedicationibus non contenti confectos super his suis assertionibus libros in publicum ediderunt, ex quorum assertionibus et praedicationibus non levia scandala in mentibus fidelium exorta sunt, et maiora merito exoriri formidantur in dies. Nos igitur huiusmodi temerariis ausibus ac perversis assertionibus, ac scandalosis, quae exinde in Dei ecclesia exoriri possunt, quantum nobis ex alto conceditur, obviare volentes, motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc oblatae petitionis
382 instantiam, sed de nostra mera deliberatione et certa scientia, huiusmodi assertiones praedicatorum eorundem et aliorum quorumlibet, qui affirmare praesumerent, eos, qui crederent aut tenerent, eandem Dei genitricem ab originalis peccati macula in sua conceptione praeservatam fuisse, propterea alicuius haeresis labe pollutos fore, vel mortaliter peccare, aut huiusmodi officium conceptionis celebrantes, seu huiusmodi sermones audientes alicuius peccati reatum incurrere, utpote falsas et erroneas, et a veritate penitus alienas, editosque desuper libros praedictos id continentes quoad hoc auctoritate apostolica tenore praesentium reprobamus et damnamus, ac motu, scientia et auctoritate praedictis statuimus et ordinamus, quod praedicatores verbi Dei, et quicunque alii, cuiuscunque status, gradus aut ordinis ac conditionis fuerint, qui de cetero ausu temerario praesumpserint in eorum sermonibus ad populum seu alias quomodolibet affirmare, huiusmodi sic per nos improbatas et damnatas assertiones veras esse, aut dictos libros pro veris legere, tenere vel habere, postquam de praesentibus scientiam habuerint, excommunicationis sententiam eo ipso incurrant, a qua ab alio quam a Romano Pontifice (nisi in mortis articulo) nequeant absolutionis beneficium obtinere. Item motu, scientia et auctoritate similibus simili

poenae ac censurae subiicientes eos, qui ausi fuerint asserere, contrariam opinionem tenentes, videlicet gloriosam Virginem Mariam cum originali peccato fuisse conceptam, haeresis crimen vel peccatum incurrere mortale, quum nondum sit a Romana ecclesia et apostolica sede decisum; non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis contrariis quibuscunque, quibus communiter vel divisim a sede apostolica indultum exsistat, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per literas apostolicas, non facientes plenam ac expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem. Et ne de praemissis aliquando valeant ignorantiam allegare, volumus, quod locorum ordinarii requisiti praesentes literas in ecclesiis consistentibus in eorum civitatibus, et sua- 383
rum dioecesum locis insignibus, dum maior ibi multitudo populi ad divina convenerit, sermonibus ad populum mandent et faciant publicari. Praeterea, quia difficile foret praesentes literas ad singula loca, in quibus expediens fuerit, deferre, etiam volumus et dicta auctoritate decernimus, quod earundem literarum transsumpto, manu publici notarii confecto, et authentico alicuius praelati ecclesiastici sigillo munito, ubique stetur, prout staretur eisdem originalibus literis, si forent exhibitae vel ostensae. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae reprobationis, damnationis, statuti, ordinationis, voluntatis et decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Romae apud sanctum Petrum, anno Incarnationis dominicae 1483, pridie Nonas Septemb., Pontificatus nostri anno XIII.

APPENDIX 384

ALIORUM QUORUNDAM DOCUMENTORUM, QUAE THEOLOGIAE CANDIDATIS UTILIA ESSE VIDENTUR.

I.

DAMNATIO ERRORUM WICLEFFI, HUS ET LUTHERI.

Sacrosancta Constantiensis synodus, generale concilium faciens, et ecclesiam catholicam repraesentans etc. Ad perpetuam rei memoriam.

Fidem catholicam etc. Sequuntur articuli Ioannis Wic-
leffi. 1. Substantia panis materialis, et similiter substantia vini
materialis remanent in sacramento altaris. 2. Accidentia pa-
nis non manent sine subiecto in eodem sacramento. 3. Chri-
stus non est in eodem sacramento identice et realiter propria
praesentia corporali. 4. Si episcopus vel sacerdos exsistat
in peccato mortali, non ordinat, non consecrat, non conficit,
non baptizat. 5. Non est fundatum in evangelio, quod Chri-
stus missam ordinaverit. 6. Deus debet obedire diabolo.
7. Si homo fuerit debite contritus, omnis confessio exterior
est sibi superflua et inutilis. 8. Si Papa sit praescitus et ma-
lus, et per consequens membrum diaboli, non habet potesta-
tem super fideles sibi ab aliquo datam, nisi forte a Caesare.
9. Post Urbanum VI. non est aliquis recipiendus in Papam,
sed vivendum est more Graecorum sub legibus propriis.
10. Contra scripturam sacram est, quod viri ecclesiastici ha-
beant possessiones. 11. Nullus praelatus debet aliquem ex-
communicare, nisi prius sciat eum excommunicatum a Deo:
et qui sic excommunicat, sit ex hoc haereticus vel excommu-
nicatus. 12. Praelatus excommunicans clericum, qui appella-
vit ad regem vel concilium regni, eo ipso traditor est regis
et regni. 13. Illi, qui dimittunt praedicare sive audire verbum
385 Dei propter excommunicationem hominum, sunt excommuni-
cati, et in Dei iudicio traditores Christi habebuntur. 14. Li-
cet alicui diacono vel presbytero praedicare verbum Dei abs-
que auctoritate sedis apostolicae sive episcopi catholici.
15. Nullus est dominus civilis, nullus est praelatus, nullus
est episcopus, dum est in peccato mortali. 16. Domini tempo-
rales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab
ecclesia, possessionatis habitualiter delinquentibus, id est, ex ha-
bitu, non solum actu delinquentibus. 17. Populares possunt ad
suum arbitrium dominos delinquentes corrigere. 18. Decimae
sunt purae eleemosynae, et possunt parochiani propter peccata
suorum praelatorum ad libitum suum eas auferre. 19. Spe-
ciales orationes applicatae uni personae per praelatos vel
religiosos non plus prosunt eidem, quam generales, ceteris
paribus. 20. Conferens eleemosynam fratribus est excommuni-
catus eo facto. 21. Si aliquis ingreditur religionem privatam
qualemcunque, tam possessionatorum quam mendicantium,
redditur ineptior et inhabilior ad observationem mandatorum
Dei. 22. Sancti instituentes religiones privatas, sic instituen-
do peccaverunt. 23. Religiosi viventes in religionibus privatis

non sunt de religione Christiana. 24. Fratres tenentur per
laborem manuum victum acquirere, et non per mendicitatem.
25. Omnes sunt simoniaci, qui se obligant orare pro aliis eis
in temporalibus subvenientibus. 26. Oratio praesciti nulli va-
let. 27. Omnia de necessitate absoluta eveniunt. 28. Con-
firmatio iuvenum, clericorum ordinatio, locorum consecratio
reservantur Papae et episcopis propter cupiditatem lucri tem-
poralis et honoris. 29. Universitates, studia, collegia, gra-
duationes et magisteria in eisdem sunt vana gentilitate intro-
ducta; tantum prosunt ecclesiae, sicut diabolus. 30. Excom-
municatio Papae vel cuiuscunque praelati non est timenda,
quia est censura antichristi. 31. Peccant fundantes claustra,
et ingredientes sunt viri diabolici. 32. Ditare clerum est con-
tra regulam Christi. 33. Silvester Papa et Constantinus im-
perator errarunt ecclesiam dotando. 34. Omnes de ordine
mendicantium sunt haeretici, et dantes eis eleemosynas sunt
excommunicati. 35. Ingredientes religionem aut aliquem or- 366
dinem eo ipso inhabiles sunt ad observanda divina praecepta,
et per consequens ad perveniendum ad regnum coelorum, nisi
apostataverint ab eisdem. 36. Papa cum omnibus clericis suis
possessionem habentibus sunt haeretici eo, quod possessiones
habent, et consentientes eis, omnes videlicet domini saecula-
res, et ceteri laici. 37. Ecclesia Romana est synagoga sa-
tanae, nec Papa est proximus et immediatus vicarius Christi
et Apostolorum. 38. Decretales ecclesiae sunt apocryphae,
et seducunt a fide Christi, et clerici sunt stulti, qui student
eis. 39. Imperator et domini saeculares sunt seducti a dia-
bolo, ut ecclesiam dotarent bonis temporalibus. 40. Electio
Papae a cardinalibus a diabolo est introducta. 41. Non est
de necessitate salutis credere, Romanam ecclesiam esse su-
premam inter alias ecclesias. 42. Fatuum est credere indul-
gentiis Papae et episcoporum. 43. Iuramenta illicita sunt,
quae fiunt ad corroborandos humanos contractus et commer-
cia civilia. 44. Augustinus, Benedictus et Bernardus damnati
sunt, nisi poenituerit de hoc, quod habuerunt possessiones, et
instituerunt et intraverunt religiones; et sic a Papa usque ad
ultimum religiosum omnes sunt haeretici. 45. Omnes religio-
nes indifferenter introductae sunt a diabolo. *Fin. art. Wicl.*

Idemque Ioannes Wicleff libros dialogum et trialogum
per ipsum nominatos, et plures alios tractatus, volumina et
opuscula composuit, in quibus praescriptos et plures alios
damnabiles inseruit et dogmatizavit articulos etc. Rursus his ad

notitiam sedis apostolicae et generalis concilii deductis, Romanus Pontifex (in sua obedientia Ioannes XXIII.) in concilio Romano ultimo celebrato dictos libros, tractatus et opuscula condemnavit etc. Haec autem s. synodus praefatos articulos XLV. examinari fecit, et saepius recenseri per plures reverendissimos Patres ecclesiae Romanae cardinales, episcopos, abbates, magistros in theologia, doctores iuris utriusque, et plures notabiles in multitudine copiosa; quibus articulis examinatis fuit repertum,
387 prout in veritate est, aliquos et plures ex ipsis fuisse et esse notorie haereticos, et a SS. PP. dudum reprobatos; alios non catholicos, sed erroneos; alios scandalosos et blasphemos; quosdam piarum aurium offensivos; nonnullos eorum temerarios et seditiosos. Compertum est etiam, libros eius plures alios articulos continere similium qualitatum, doctrinamque in ecclesia Dei vesanam (*alii:* venenosam), et fidei ac moribus inimicam inducere. Propterea in nomine D. N. Iesu Christi haec s. synodus sententias praedictorum archiepiscoporum ac concilii Romani ratificans et approbans, praedictos articulos et eorum quemlibet, libros eiusdem dialogum et trialogum per eundem Ioannem Wicleff nominatos, et alios eiusdem auctoris libros, volumina, tractatus et opuscula, quocunque nomine censeantur, quos hic haberi vult pro sufficienter expressis, hoc perpetuo decreto reprobat et condemnat etc.

Quia vero libris praedictis diligenter examinatis per doctores et magistros universitatis studii Oxoniensis, ultra dictos XLV. articulos ducentos sexaginta extra pendentes collegerunt (*al.:* excerpendo collegerunt), quorum aliqui cum supradictis in sententia coincidunt, licet non eadem forma verborum, et sicut de aliis superius dictum est, quidam ipsorum erant et sunt haeretici, quidam seditiosi, quidam erronei, alii temerarii, nonnulli scandalosi, alii insani, nec non omnes paene contra bonos mores et catholicam veritatem, fuerunt propterea per dictam universitatem scholastice et debite reprobati. Haec igitur synodus sacrosancta, cum deliberatione qua supra, praedictos articulos et eorum quemlibet reprobat et condemnat, prohibens, iubens, mandans et decernens, prout de aliis XLV. Eorundem ducentorum sexaginta articulorum tenores duximus inferius inserendos. *Horum tamen articulorum series in collectione conciliorum non apparet.*

Sacrosancta generalis Constantiensis synodus, ecclesiam catholicam repraesentans, in Spiritu sancto legitime congregata. Ad perpetuam rei memoriam.

Quia teste veritate etc. Quapropter habita per prius plenaria informatione de praemissis, et diligenti deliberatione 388
reverendissimorum in Christo Patrum dominorum s. Romanae ecclesiae cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum et ceterorum praelatorum, et doctorum sacrae paginae et iuris utriusque in multitudine copiosa, haec sacrosancta Constantiensis synodus declarat et diffinit, articulos infra scriptos, qui habita collatione per plures magistros in sacra pagina reperti fuerunt contineri in eius libris, et opusculis manu propria scriptis, et quos etiam idem Ioannes Hus in publica audientia coram Patribus et praelatis huius sacri concilii confessus fuit in suis libris et opusculis contineri, non esse catholicos nec tanquam tales esse dogmatizandos, sed ex eis plures esse erroneos, alios scandalosos, aliquos piarum aurium offensivos, pluresque eorum esse temerarios et seditiosos, et nonnullos eorundem esse notorie haereticos, et iam dudum a sacris Patribus, et generalibus conciliis reprobatos et damnatos . . .

Sed quum infrascripti articuli expresse contineantur in libris seu tractatibus suis, videlicet in libro, quem intitulat de ecclesia, et aliis suis opusculis, ideo libros praedictos, et doctrinam, et singulos alios tractatus, et opuscula in latino seu vulgari bohemico per ipsum editos ... haec sacrosancta synodus reprobat, atque condemnat, ipsos comburendos publice et solenniter in praesentia cleri et populi in civitate Constantiensi et alibi decernit et diffinit... prorsus iubet, per locorum ordinarios tractatus et opuscula huiusmodi per censuram ecclesiasticam, etiam, si opus fuerit, cum adiectione poenae et fautoriae haeresis, diligenter inquiri, et repertos publice ignibus concremari.

Visis insuper actis, et actitatis in causa inquisitionis de et super haeresi contra praedictum Ioannem Hus habitis et factis ... Sacrosancta synodus pronunciat, decernit et declarat, dictum Ioannem Hus fuisse et esse verum et manifestum haereticum ...

ARTICULI DAMNATI IOANNIS HUS, DE QUIBUS SUPRA FIT MENTIO. 389

Unica est sancta universalis ecclesia, quae est praedestinatorum universitas. 2. Paulus nunquam fuit membrum diaboli, licet fecerit quosdam actus actibus ecclesiae malignantium consimiles. 3. Praesciti non sunt partes ecclesiae, quum nulla pars eius finaliter excidet ab ea, eo quod praedestinationis caritas, quae ipsam ligat, non excidet. 4. Duae naturae, divinitas et humanitas, sunt unus Christus. 5. Prae-

scitus, etsi aliquando est in gratia secundnm praesentem iustitiam, tamen nunquam est pars ecclesiae, et praedestinatus semper manet membrum ecclesiae, licet aliquando excidat a gratia adventitia, sed non a gratia praedestinationis. 6. Sumendo ecclesiam pro convocatione praedestinatorum, sive fuerint in gratia sive non secundum praesentem iustitiam, isto modo ecclesia est articulus fidei. 7. Petrus non est nec fuit caput ecclesiae s. catholicae. 8. Sacerdotes quomodolibet criminose viventes sacerdotii polluunt potestatem, et sic ut filii infideles sentiunt infideliter de septem sacramentis ecclesiae, de clavibus, officiis, censuris, moribus, caeremoniis et sacris rebus ecclesiae, veneratione reliquiarum, indulgentiis et ordinibus. 9. Papalis dignitas a Caesare inolevit, et Papae perfectio et institutio a Caesaris potentia emanavit. 10. Nullus sine revelatione assereret rationabiliter de se vel alio, quod esset caput ecclesiae particularis. 11. Non oporteret credere, quod iste, quicunque est Romanus Pontifex, sit caput cuiuscunque particularis ecclesiae sanctae, nisi Deus eum praedestinaverit. 12. Nemo gerit vicem Christi vel Petri, nisi sequatur eum in moribus, quum nulla alia sequela sit pertinentior, nec aliter recipiat a Deo procuratoriam potestatem, quia ad illud officium vicariatus requiritur et morum conformitas, et instituentis auctoritas. 13. Papa non est verus et manifestus successor Apostolorum principis Petri, si vivit moribus contrariis Petro, et si quaerit avaritiam, tum
390 est vicarius Iudae Scarioth. Et pari evidentia cardinales non sunt veri et manifesti successores collegii aliorum Apostolorum Christi, nisi vixerint more Apostolorum, servantes mandata et consilia Domini nostri Iesu Christi. 14. Doctores ponentes, quod aliquis per censuram ecclesiasticam emendandus, si corrigi noluerit, saeculari iudicio est tradendus, pro certo sequuntur in hoc pontifices et scribas et pharisaeos, qui Christum, non volentem eis obedire in omnibus, dicentes: *nobis non licet interficere quemquam,* ipsum saeculari iudicio tradiderunt, et quod reales sint homicidae, graviores quam Pilato. 15. Obedientia ecclesiastica est obedientia secundum adinventionem sacerdotum ecclesiae, praeter expressam auctoritatem scriptam. 16. Divisio immediata humanorum operum est, quod sunt vel virtuosa vel vitiosa, quia, si homo est vitiosus, et agit quicquam, tum agit vitiose, et si est virtuosus, et agit quicquam, tum agit virtuose; quia sicut vitium, quod crimen dicitur, seu mortale peccatum, inficit

universaliter actus hominis vitiosi, sic virtus vivificat omnes
actus hominis virtuosi. 17. Sacerdotes Christi viventes se-
cundum legem eius, et habentes scripturae notitiam et affe-
ctum ad aedificandum populum, debent praedicare non obstante
praetensa excommunicatione. Quodsi Papa vel aliquis prae-
latus mandat sacerdoti sic disposito non praedicare, non de-
bet subditus obedire. 18. Quilibet praedicantis officium de
mandato accipit, qui ad sacerdotium accedit, et illud manda-
tum debet exsequi praetensa excommunicatione non obstante.
19. Per censuras ecclesiasticas excommunicationis, suspen-
sionis et interdicti ad sui exaltationem clerus populum lai-
calem sibi suppeditat, avaritiam multiplicat, malitiam prote-
git, et viam praeparat antichristo. Signum evidens est, quod
ab antichristo tales procedunt censurae, quas vocant in suis
processibus fulminationes, quibus clerus principalissime pro-
cedit contra illos, qui denudant nequitiam antichristi, qui
clerum pro se maxime usurpabit. 20. Si Papa est malus, et
praesertim si est praescitus, tunc ut Iudas Apostolus est dia-
boli, fur et filius perditionis, et non est caput sanctae mili-
tantis ecclesiae, quum nec sit membrum eius. 21. Gratia
praedestinationis est vinculum, quo corpus ecclesiae et quod- 391
libet eius membrum iungitur Christo capiti insolubiliter. 22. Pa-
pa vel praelatus, malus et praescitus, est aequivoce pastor,
et vere fur et latro. 23. Papa non debet dici sanctissimus,
etiam secundum officium, quia alias rex deberet etiam dici san-
ctissimus secundum officium, et tortores et praecones dicerentur
sancti, immo etiam diabolus deberet dici sanctus, quum sit
officiarius Dei. 24. Si Papa vivat Christo contrarie, etiamsi
ascenderet per ritam et legitimam electionem secundum con-
stitutionem humanam vulgatam, tamen aliunde ascenderet
quam per Christum, dato etiam quod intraret per electionem
a Deo principaliter factam: nam Iudas Scariotes rite et legi-
time est electus a Deo Christo Iesu ad episcopatum, et tamen
ascendit aliunde ad ovile ovium. 25. Condemnatio XLV.
art. Ioannis Wicleff per doctores facta est irrationabilis, et
iniqua, et male facta, et ficta est causa per eos allegata; vi-
delicet ex eo, quod nullus eorum sit catholicus: sed quilibet
eorum aut est haereticus, aut erroneus aut scandalosus. 26. Non
eo ipso, quod electores vel maior pars eorum consenserit viva
voce secundum ritus hominum in personam aliquam, eo ipso
illa persona est legitime electa; vel eo ipso est verus et
manifestus successor, vel vicarius Petri Apostoli, vel alterius

Apostoli in officio ecclesiastico: unde sive electores bene vel male elegerint, operibns electi debemus credere; nam eo ipso, quo quis copiosius operatur meritorie ad profectum ecclesiae, habet a Deo ad hoc copiosius facultatem. 27. Non est scintilla apparentiae, quod oporteat esse unum caput in spiritualibus regens ecclesiam, quod semper cum ecclesia ipsa militante conversetur et conservetur. 28. Christus sine talibus monstruosis capitibus per suos veraces discipulos sparsos per orbem terrarnm melius suam ecclesiam regularet. 29. Apostoli et fideles sacerdotes Domini strenue in necessariis ad salutem regularunt ecclesiam, antequam Papae officium foret introductum: sic facerent deficiente per summe possibile Papa nsque ad diem iudicii. 30. Nullus est dominus civilis, nullus est praelatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali.

392 Bullam Martini V. datam Constantiae VIII. Kal. Martii 1418., quae insertos habet utrosque articulos Wicleff et Hus, eosdemqne damnat sacro approbante concilio Constantiensi, vid. t. VIII. Concil. Harduini pag. 905. et seq.

Bulla Leonis X. contra Lutherum XVIII. Kal. Iulii 1520. Leo episcopus etc. Exsurge Domine etc. Eorum autem errorum (Lutheri) aliquos duximus praesentibus inserendos, quorum tenor sequitur, et est talis.

1. Haeretica sententia est, sed usitata, sacramenta novae legis iustificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem. 2. In pnero post baptismum uegare remanens peccatum, est Paulum et Christum simul conculcare. 3. Fomes peccati, etiamsi nullum adsit actuale peccatum, moratur exeuntem a corpore animam ab ingressu coeli. 4. Imperfecta caritas morituri fert secum necessarium magnum timorem, qui se solo satis est facere poenam purgatorii, et impedit introitum regni. 5. Tres esse partes poenitentiae, contritionem, confessionem et satisfactionem, non est fundatum in sacra scriptura, nec in antiquis sanctis Christianis doctoribus. 6. Contritio, quae paratur per discussionem, collationem et detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animae suae, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, foeditatem, amissionem aeternae beatitudinis, ac aeternae damnationis acquisitionem, haec contritio facit hypocritam, imo magis peccatorem. 7. Verissimum est proverbium, et omnium doctrina de contritionibus huc usque data praestantius: de cetero non facere summa poenitentia, optima poenitentia nova vita. 8. Nullo modo praesumas confiteri pec-

cata venialia, sed nec omnia mortalia, quia impossibile est, ut
omnia mortalia cognoscas: unde in primitiva ecclesia solum manifesta mortalia confitebantur. 9. Dum volumus omnia pure
confiteri, nihil aliud facimus, quam quod misericordiae Dei
nihil volumus relinquere ignoscendum. 10. Peccata non sunt 393
ulli remissa, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio
peccati et gratiae donatio, sed oportet etiam credere esse
remissum. 11. Nullo modo confidas absolvi propter tuam
contritionem, sed propter verbum Christi: *quodcunque solveris etc.* (Matth. XVI. 19.) Hic, inquam, confide, si sacerdotis obtinueris absolutionem, et crede fortiter te absolutum,
et absolutus vere eris, quicquid sit de contritione. 12. Si
per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos
non serio, sed ioco absolveret, si tamen credat se absolutum,
verissime est absolutum. 13. In sacramento poenitentiae ac
remissione culpae non plus facit Papa aut episcopus, quam
infimus sacerdos; immo tibi non est sacerdos; aeque tantum
quilibet Christianus, etiam mulier aut puer esset. 14. Nullus
debet sacerdoti respondere, se esse contritum, nec sacerdos
requirere. 15. Magnus est error eorum, qui ad sacramenta
eucharistiae accedunt, huic innixi, quod non sint sibi conscii
alicuius peccati mortalis, quod praemiserint orationes suas,
et praeparatoria; omnes illi iudicium sibi manducant et bibunt. Sed si credant et confidant se gratiam ibi consecuturos, haec sola fides facit eos puros et dignos. 16. Consultum videtur, quod ecclesia in communi concilio statueret
laicos sub utraque specie communicandos; nec Bohemi communicantes sub utraque specie sunt haeretici, sed schismatici.
17. Thesauri ecclesiae, unde Papa dat indulgentias, non sunt
merita Christi et sanctorum. 18. Indulgentiae sunt piae fraudes fidelium, et remissiones bonorum operum, et sunt de numero eorum, quae licent, et non de numero eorum, quae
expediunt. 19. Indulgentiae his, qui veraciter eas consequuntur, non valent ad remissionem poenae pro peccatis actualibus
debita apud divinam iustitiam. 20. Seducuntur credentes:
indulgentias esse salutares, et ad fructus spiritus utiles. 21. Indulgentiae necessariae sunt solum publicis criminibus, et proprie conceduntur duris solummodo et impatientibus. 22. Sex
generibus hominum indulgentiae nec sunt necessariae, nec
utiles: videlicet mortuis seu morituris, infirmis, legitime impeditis, his, qui non commiserunt crimina; his, qui crimina 394
commiserunt, sed non publica; his, qui meliora operantur.

23. Excommunicationes sunt tantum externae poenae, nec privant hominem communibus spiritualibus ecclesiae orationibus. 24. Docendi sunt Christiani plus diligere excommunicationem quam timere. 25. Romanus Pontifex Petri successor non est Christi vicarius super omnes totius mundi ecclesias ab ipso Christo in beato Petro institutus. 26. Verbum Christi ad Petrum: *Quodcunque solveris super terram etc.* (Matth. XVI. 19.) extenditur duntaxat ad ligata ab ipso Petro. 27. Certum est, in manu ecclesiae aut Papae prorsus non esse statuere articulos fidei, immo nec leges morum seu bonorum operum. 28. Si Papa cum magna parte ecclesiae sic vel sic sentiret, nec etiam erraret, adhuc non est peccatum aut haeresis contrarium sentire, praesertim in re non necessaria ad salutem, donec fuerit per concilium universale alterum reprobatum, alterum approbatum. 29. Via nobis facta est enervandi auctoritatem conciliorum, et libere contradicendi eorum gestis, et iudicandi eorum decreta, et confidenter confitendi quicquid verum videtur, sive probatum fuerit, sive reprobatum a quocunque concilio. 30. Aliqui articuli Ioannis Hus condemnati in concilio Constantiensi sunt Christianissimi, verissimi et evangelici, quos nec universalis ecclesia posset damnare. 31. In omni opere bono iustus peccat. 32. Opus bonum optime factum est veniale peccatum. 33. Haereticos comburi est contra voluntatem Spiritus. 34. Proeliari adversus Turcas est repugnare Deo visitanti iniquitates nostras per illos. 35. Nemo est certus, se non semper peccare mortaliter, propter occultissimum superbiae vitium. 36. Liberum arbitrium post peccatum est res de solo titulo, et dum facit quod in se est, peccat mortaliter. 37. Purgatorium non potest probari ex sacra scriptura, quae sit in canone. 38. Animae in purgatorio non sunt securae de earum salute, saltem omnes, nec probatum est ullis aut rationibus aut scripturis, ipsas esse extra statum merendi aut augendi caritatis. 39. Animae in purgatorio peccant sine intermissione, quamdiu quae-
395 rant requiem, et horrent poenas. 40. Animae ex purgatorio liberatae suffragiis viventium minus beantur, quam si per se satisfecissent. 41. Praelati ecclesiastici et principes saeculares non malefacerent, si omnes saccos mendicitatis delerent.

Praefatos omnes et singulos articulos, seu errores, tanquam, ut praemittitur, respective haereticos aut scandalosos, aut falsos, aut piarum aurium offensivos, vel simplicium mentium seductivos, et veritati catholicae obviantes damnamus, reprobamus atque omnino reiicimus etc.

II.

DAMNATIO ERRORUM BAIANORUM etc.

(Bulla S. Pii V. an. 1567.)

Pius episcopus servus servorum etc.: Ex omnibus afflictionibus, quas in hoc loco a Domino constituti tam luctuoso tempore sustinemus, ille animum nostrum praecipue excruciat dolor, quod religio Christiana, tantis iampridem turbinibus agitata, novis quotidie propositis opinionibus conflictetur, Christique popnlus, antiqui hostis suggestione dissectus, in alios atque alios errores passim et promiscue dcferatur. Quantum vero ad nos attinet, totis viribus conamur, ut illae, simul atque prosiliunt, penitus opprimantur; magno enim mocrore afficimur, quod plerique, spectatae alioqui probitatis et doctrinae, in varias sententias, offensionis et periculi plenas, tum verbo tum scriptis prorumpunt, deque eis etiam in scholis invicem controversantur, cuiusmodi sunt sequentes.

1. Nec angeli, nec primi hominis adhuc integri merita recte vocantur gratia. 2. Sicut opus malum ex natura sua est mortis aeternae meritorium, sic bonum opus ex natura sua est vitae aeternae meritorium. 3. Et bonis angelis, et primo homini, si in statu illo perseverasset usque ad ultimum vitae, felicitas esset merces, et non gratia. 4. Vita acterna homini integro et angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, et bona opera ex lege naturae ad illam consequendam per se sufficiunt. 5. In promissione facta angelo et primo 396
homini continetur naturalis iustitiae constitutio, qua pro bonis operibus, sine alio respectu, vita acterna iustis promittitur. 6. Naturali lege constitutum fuit homini, ut, si in obedientia perseveraret, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset. 7. Primi hominis integri merita fuerunt primae creationis munera; sed iuxta modum loquendi scripturae sacrae non recte vocantur gratia, quo fit, ut tantum merita, non etiam gratia debeant nuncupari. 8. In redemptis per gratiam Christi nullum inveniri potest bonum meritum, quod non sit gratis indigno collatum. 9. Dona concessa homini integro, et angelo forsitan, non improbanda ratione possunt dici gratia; sed quia secundum usum sacrae scripturae nomine gratiae ea tantum munera intelliguntur, quae per Iesum Christum male merentibus et indignis conferuntur, ideo neque merita neque merces, quae illis redditur, gratia dici debet. 10. Solutio poenae temporalis, quae peccato dimisso saepe remanet, et corporis resurrectio, proprie non nisi meritis Christi adscri-

benda est. **11.** Quod pie et iuste in hac vita mortali usque in finem conservati vitam consequimur aeternam, id non proprie gratiae Dei, sed ordinationi naturali statim initio creationis constitutae, iusto Dei iudicio deputandum est, neque in hac retributione bonorum ad Christi meritum rcspicitur, sed tantum ad primam institutionem generis humani, in qua lege naturali constitutum est, ut iusto Dei iudicio obedientiae mandatorum vita aeterna reddatur. **12.** Pelagii sententia est: opus bonum, citra gratiam adoptionis factum, non est regni coelestis meritorium. **13.** Opera bona a filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo, quod fiunt per spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantum ex eo, quod sunt conformia legi, quodque per ea praestatur obedientia legi. **14.** Opera bona iustorum non accipiunt in die iudicii extremi ampliorem mercedem, qnam insto Dei iudicio mereantur accipere. **15.** Ratio meriti non consistit in eo, quod qui bene operatur habeat gratiam et inhabitantem
397 Spiritum sanctum, sed in eo solum, quod obedit divinae legi. **16.** Non est vera legis obedientia, quae sit sine caritate. **17.** Seutiunt cum Pelagio qui dicunt, esse necessarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis sublimetur ad statum deificum. **18.** Opera catechumenorum, ut fides et poenitentia ante remissionem peccatorum facta, sunt vitae aeternae meritoria, quam vitam ipsi non consequentur, nisi prius praecedentium delictorum impedimenta tollantur. **19.** Opera iustitiae et temperantiae, quae Christus fecit, ex dignitate personae operantis non traxerunt maiorem valorem. **20.** Nullum est peccatum ex natnra sua veniale, sed omne peccatum meretur poenam aeternam. **21.** Humanae naturae sublimatio et exaltatio in consortium divinae natnrae, debita fuit integritati primae conditionis, et proinde naturalis dicenda est, et non supernaturalis. **22.** Cum Pelagio sentiunt qui textum Apostoli ad Romanos II.: *Gentes, quae legem non habent, naturaliter quae legis sunt faciunt,* intelligunt de gentibus, fidei gratiam non habentibus. **23.** Absurda est eorum sententia, qui dicunt, hominem ab initio dono quodam supernatnrali et gratuito supra conditionem naturae suae fuisse exaltatum, ut fide, et spe et caritate Deum supernaturaliter coleret. **24.** A vanis et otiosis hominibns secundum insipientiam philosophorum excogitata est sententia, quae ad Pelagianismum reiicienda est, hominem ab initio sic constitutum, ut per dona naturae superaddita fuerit largitate con-

ditoris sublimatus, et in Dei filium adoptatus. 25. Omnia
opera infidelium sunt peccata, et philosophorum virtutes sunt
vitia. 26. Integritas primae creationis non fuit indebita hu-
manae naturae exaltatio, sed naturalis eius conditio. 27. Li-
berum arbitrium sine gratiae Dei adiutorio nonnisi ad peccan-
dum valet. 28. Pelagianus est error, dicere, quod liberum
arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum. 29. Non soli
fures ii sunt et latrones, qui Christum viam et ostium veritatis
et vitae negant, sed etiam quicunque aliunde, quam per ip-
sum, in viam iustitiae (hoc est aliquam iustitiam) conscendi
posse docent. 30. Aut tentationi ulli, sine gratiae ipsins
adiutorio, resistere hominem posse, sicut in eam non indu- 398
catur, aut ab ea non superetur. 31. Caritas perfecta et sin-
cera, quae est ex corde puro, et conscientia bona, et fide
non ficta, tam in catechumenis qnam in poenitentibus potest
esse sine remissione peccatorum. 32. Caritas illa, quae est
plenitudo legis, non est semper coniuncta cnm remissione
peccatorum. 33. Catechnmenus iuste, recte et sancte vivit,
et mandata Dei observat, ac legem implet per caritatem ante
obtentam remissionem peccatorum, quae in baptismi lavacro
demum percipitur. 34. Distinctio illa duplicis amoris, natu-
ralis videlicet, quo Deus amatnr ut auctor naturae, et gratuiti,
quo Deus amatur ut beatificator, vana est et commenti-
tia, et ad illudendum sacris literis et plurimis veterum te-
stimoniis excogitata. 35. Omne, quod agit peccator vel
servns peccati, peccatum est. 36. Amor naturalis, qui ex
viribus naturae exoritur, ex sola philosophia per elationem
praesumptionis humanae cum iniuria crucis Christi defenditur
a nonnullis doctoribus. 37. Cum Pelagio sentit qui boni
aliquid naturalis, hoc est, quod ex naturae solis viribus ortum
ducit, agnoscit. 38. Omnis amor creaturae rationalis aut
vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quae a Ioanne
prohibetur, aut laudabilis illa caritas, qua per Spiritum san-
ctum in corde diffusa Deus amatur. 39. Quod voluntarie
fit, etiamsi necessario fiat, libere tamen fit. 40. In omnibus
snis actibns peccator servit dominanti cupiditati. 41. Is
libertatis modus, qni est a necessitate, sub libertatis nomine
non reperitur in scripturis, sed solnm nomen libertatis a
peccato. 42. Iustitia, qua iustificatur per fidem impius, con-
sistit formaliter in obedientia mandatorum, quae est operum
iustitia, non autem in gratia aliqua animae infusa, qua adop-
tatur homo in filium Dei, et secundum interiorem hominem

renovatur, ac divinae naturae consors efficitur, ut sic per
Spiritum sanctum renovatus, deinceps bene vivere et Dei man-
datis obedire possit. 43. In hominibus poenitentibus ante sa-
cramentum absolutionis, et in catechumenis ante baptismum
399 est vera iustificatio; separata tamen a remissione peccatorum.
44. Operibus plerisque, quae a fidelibus fiunt, solum ut Dei
mandatis pareant, cuiusmodi sunt obedire parentibus, deposi-
tum reddere, ab homicidio, a furto, a fornicatione abstinere,
iustificantur quidem homines, quia sunt legis obedientia et vera
legis iustitia; non tamen iis obtinent incrementa virtutum.
45. Sacrificium missae non alia ratione est sacrificium, quam
generali illa, qua omne opus, quod fit, ut sancta societate
Deo homo inhaereat. 46. Ad rationem et definitionem pec-
cati non pertinet voluntarium; nec definitionis quaestio est,
sed causae et originis, utrum omne peccatum debeat esse vo-
luntarium. 47. Unde peccatum originis vere habet rationem
peccati, sine ulla ratione ac respectu ad voluntatem, a qua
originem habuit. 48. Peccatum originis est habituali parvuli
voluntate voluntarium, et habitualiter dominatur parvulo eo,
quod non geritur contrarium voluntatis arbitrium. 49. Et ex
habituali voluntate dominante fit, ut parvulus discedens sine
regenerationis sacramento, quando usum rationis consecutus
erit, actualiter Deum odio habeat, Deum blasphemet, et legi
Dei repugnet. 50. Prava desideria, quibus ratio non consen-
tit, et quae homo invitus patitur, sunt prohibita praecepto:
Non concupisces. 51. Concupiscentia, sive lex membrorum, et
prava eius desideria, quae inviti sentiunt homines, sunt vera legis
inobedientia. 52. Omne scelus est eius conditionis, ut suum aucto-
rem et omnes posteros eo modo inficere possit, quo infecit pri-
ma transgressio. 53. Quantum est ex vi transgressionis, tan-
tum meritorum malorum a generante contrahunt qui cum minori-
bus nascuntur vitiis, quam qui cum maioribus. 54. Definitiva haec
sententia, Deum homini nihil impossibile praecepisse, falso tribui-
tur Augustino, quum Pelagii sit. 55. Deus non potuisset ab initio
talem creare hominem, qualis nunc nascitur. 56. In peccato
duo sunt actus et reatus; transeunte autem actu nihil manet
nisi reatus, sive obligatio ad poenam. 57. Unde in sacra-
mento baptismi aut sacerdotis absolutione proprie reatus pec-
cati duntaxat tollitur, et ministerium sacerdotum solum libe-
400 rat a reatu. 58. Peccator poenitens non vivificatur ministerio
sacerdotis absolventis, sed a solo Deo, qui poenitentiam sug-
gerens et inspirans vivificat eum et resuscitat: ministerio autem

sacerdotis solum reatus tollitur. 59. Quando per eleemosynas aliaque poenitentiae opera Deo satisfacimus pro poenis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant (nam alioqui essemus, saltem aliqua ex parte, redemptores), sed aliquid facimus, cuius intuitu Christi satisfactio nobis applicatur et communicatur. 60. Per passiones sanctorum in indulgentiis communicatas non proprie redimuntur nostra delicta; sed per communionem caritatis nobis eorum passiones impartiuntur, ut digni simus qui pretio sanguinis Christi a poenis pro peccatis debitis liberemur. 61. Illa doctorum distinctio, divinae legis mandata bifariam impleri, altero modo quantum ad praeceptorum operum substantiam tantum, altero quantum ad certum quendam modum, videlicet, secundum quem valeant operantem perducere ad regnum aeternum (hoc est ad modum meritorum), commentitia est et explodenda. 62. Illa quoque distinctio, qua opus dicitur bifariam bonum, vel quia ex obiecto et omnibus circumstantiis rectum est bonum (quod moraliter bonum appellare consueverunt), vel quia est meritorium regni aeterni eo, quod sit a vivo Christi membro per spiritum caritatis, reiicienda est. 63. Sed et illa distinctio duplicis iustitiae, alterius, quae fit per spiritum caritatis inhabitantem, alterius, quae fit ex inspiratione quidem Spiritus sancti, cor ad poenitentiam excitantis, sed nondum cor inhabitantis et in eo caritatem diffundentis, qua divinae legis iustificatio impleatur, similiter reiicitur. 64. Item et illa distinctio duplicis vivificationis, alterius, qua vivificatur peccator, dum ei poenitentia et vitae novae propositum et inchoatio per Dei gratiam inspiratur; alterius, qua vivificatur qui vere iustificatur, et palmes in vite Christo efficitur, pariter commentitia est et scripturis minime congruens. 65. Non nisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrii bonus, sive non malus; et gratiae Christi iniuriam facit qui ita sentit et docet. 66. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali. 401
67. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit. 68. Infidelitas pure negativa in his, in quibus Christus non est praedicatus, peccatum est. 69. Iustificatio impii fit formaliter per obedientiam legis, non autem per occultam communicationem et inspirationem gratiae, quae per eam iustificatos faciat implere legem. 70. Homo exsistens in peccato mortali, sive in reatu aeternae damnationis, potest habere veram caritatem, et caritas etiam perfecta potest consistere

cum reatu aeternae damnationis. 71. Per contritionem etiam cum caritate perfecta, et cum voto suscipiendi sacramentum coniunctam, non remittitur crimen, extra casum necessitatis aut martyrii, sine actuali susceptione sacramenti. 72. Omnes omnino iustorum afflictiones sunt ultiones peccatorum ipsorum; unde et Iob et martyres quae passi sunt propter peccata sua passi sunt. 73. Nemo praeter Christum est absque peccato originali; hinc beata Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum, omnesque eius afflictiones in hac vita, sicut et aliorum iustorum, fuerunt ultiones peccati actualis vel originalis. 74. Concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus iam dominatur, peccatum est, sicut et alii habitus pravi. 75. Motus pravi concupiscentiae sunt pro statu hominis vitiati, prohibiti praecepto: *Non concupisces;* unde homo eos sentiens, et non consentiens, transgreditur praeceptum: *Non concupisces*, quamvis transgressio in peccatum non deputetur. 76. Quamdiu aliquid concupiscentiae carnalis in diligente est, non facit praeceptum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* 77. Satisfactiones laboriosae iustificatorum non valent expiare de condigno poenam temporalem restantem post culpam condonatam. 78. Immortalitas primi hominis non erat gratiae beneficium, sed naturalis conditio. 79. Falsa est doctorum sententia, primum hominem potuisse a Deo creari, et institui sine iustitia naturali.

Quas quidem sententias stricto coram nobis examine pon-
402 deratas, quanquam nonnullae aliquo pacto sustineri possent, in rigore et proprio verborum sensu ab assertoribus intento haereticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, et in pias aures offensionem immittentes respective, ac quaecunque super iis verbo scriptoque emissa praesentium auctoritate damnamus, circumscribimus et abolemus, deque eisdem et similibus posthac quoquo pacto loquendi, scribendi et disputandi facultatem quibuscunque interdicimus. Qui secus fecerint etc. Datum Romae apud sanctum Petrum anno Incarnationis dominicae 1567. Kal. Oct., Pontificatus an. II.

III.

DAMNATIO ERRORUM IANSENII.

Bulla Innocentii X. contra V. propositiones.

Innocentius Episcopus, servus servorum Dei, universis Christi fidelibus salutem et apostolicam benedictionem. Quum occasione impressionis libri, cui titulus: *Augustinus Cornelii*

Iansenii, episcopi Yprensis, inter alias eius opiniones orta fuerit, praesertim in Galliis, controversia super quinque ex illis: complures Galliarum episcopi apud nos institerunt, ut easdem propositiones nobis oblatas expenderemus, ac de unaquaque earum certam et perspicuam ferremus sententiam. Tenor vero praefatarum propositionum est prout sequitur.

I. Aliqua Dei praecepta hominibus iustis volentibus et conantibus, secundum praesentes quas habent vires, sunt impossibilia; deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant.

II. Interiori gratiae in statu naturae lapsae nunquam resistitur.

III. Ad merendum et demerendum in statu naturae lapsae non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione.

IV. Semipelagiani admittebant praevenientis gratiae interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, et in hoc erant haeretici, quod vellent eam gratiam talem 403
esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare.

V. Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse aut sanguinem fudisse.

Nos quibus inter multiplices curas, quae animum nostrum assidue pulsant, illa in primis cordi est, ut ecclesia Dei nobis ex alto commissa, purgatis pravarum opinionum erroribus, tuto militare, et tanquam navis in tranquillo mari sedatis omnium tempestatum fluctibus ac procellis secure navigare, et ad optatum salutis portum pervenire possit, pro rei gravitate, coram aliquibus sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus ad id specialiter saepius congregatis, ac pluribus in sacra theologia magistris, easdem quinque propositiones, ut supra, nobis oblatas fecimus singulatim diligenter examinari, eorumque suffragia tum voce tum scripto relata mature consideravimus, eosdemque magistros, variis coram nobis actis congregationibus, prolixe super eisdem ac super earum qualibet disserentes audivimus.

Quum autem ab initio huiuscemodi discussionis ad divinum implorandum auxilium multorum Christi fidelium preces, tum privatim, tum publice indixissemus, postmodum iteratis eisdem ferventius, ac per nos sollicite implorata sancti Spiritus assistentia, tandem divino numine favente ad infra scriptam devenimus declarationem et definitionem.

Primam praedictarum propositionum: Aliqua Dei praecepta hominibus iustis volentibus et conantibus, secundum praesentes quas habent vires, sunt impossibilia; deest quoque illis

gratia, qua possibilia fiant: temerariam, impiam, blasphemam, anathemate damnatam et haereticam declaramus, et uti talem damnamus.

Secundam: Interiori gratiae in statu naturae lapsae nunquam resistitur: haereticam declaramus, et uti talem damnamus.

Tertiam: Ad merendum et demerendum in statu naturae lapsae non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione: haereticam declaramus, et uti talem damnamus.

404 Quartam: Semipelagiani admittebant praevenientis gratiae interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei, et in hoc erant haeretici, quod vellent eam gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare: falsam et haereticam declaramus, et uti talem damnamus.

Quintam: Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse aut sanguinem fudisse: falsam, temerariam, scandalosam, et intellectam eo sensu, ut Christus pro salute duntaxat praedestinatorum mortuus sit, impiam, blasphemam, contumeliosam, divinae pietati derogantem et haereticam declaramus, et uti talem damnamus.

Mandamus igitur omnibus Christi fidelibus utrinsque sexus, ne de dictis propositionibus sentire, docere, praedicare aliter praesumant, quam in hac praesenti nostra declaratione et definitione continetur, sub censuris et poenis contra haereticos et eorum fautores in iure expressis.

Praecipimus pariter omnibus patriarchis, archiepiscopis, episcopis aliisque locorum ordinariis, nec non haereticae pravitatis inquisitoribus, ut contradictores et rebelles quoscunque per censuras et poenas praedictas ceteraque iuris et facti remedia opportuna, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii saecularis, omnino coerceant et compescant.

Non intendentes tamen per hanc declarationem et definitionem super praedictis quinque propositionibus factam approbare ullatenus alias opiniones, quae continentur in praedicto libro Cornelii Iansenii.

Datum Romae apud sanctam Mariam Maiorem, anno Incarnationis dominicae 1653. pridie Kalend. Iunii, Pontificatus nostri anno IX.

DAMNATIO ERRORUM PASCHASII QUESNELLI. 405

Bulla Clementis XI.

Clemens Episcopus, servus servorum Dei, universis Christi fidelibus salutem et apostolicam benedictionem.

Unigenitus Dei Filius, pro nostra et totius mundi salute filius hominis factus, dum discipulos suos doctrina veritatis instrueret, universamque ecclesiam snam in Apostolis erudiret, praesentia disponens et futura prospiciens, praeclaro ac saluberrimo documento nos admonuit, ut attenderemus a falsis prophetis, qui veninnt ad nos in vestimentis ovium, quorum nomine potissimum demonstrantur magistri illi mendaces et in deceptione illusores, qui, splendida pietatis specie prava dogmata latenter insinuantes, introducunt sectas perditionis sub imagine sanctitatis, utque facilius incautis obrepant, quasi deponentes lupinam pellem, et sese divinae legis sententiis velut quibusdam ovium velleribns obvolventes, sanctarum scripturarum, adeoque etiam ipsius novi testamenti verbis, quae multipliciter in suam aliornmque perditionem depravant, nequiter abutuntur; antiqui scilicet, a quo progeniti sunt, mendacii parentis exemplo ac magisterio edocti, nullam omnino esse ad fallendum expeditiorem viam, quam ut ubi nefarii erroris subintroducitur fraudulentia, ibi divinorum verborum praetendatur auctoritas.

His nos vere divinis monitis instrncti, ubi primum non sine intima cordis nostri amaritudine accepimus, librum quendam gallico idiomate olim impressum, et in plures tomos distributum, sub titulo „*Le nouveau testament en Francois, avec de reflexions morales sur chaque verset etc. à Paris* 1699. aliter vero: *Abregé de la morale de l'évangile, des actes des apôtres, des epîtres de S. Paul, des epîtres canoniques, et de l'apocalypse, ou Pensées chrétiennes sur le texte de ces livres sacres etc. à Paris* 1693. et 1694.“: tametsi alias a nobis damnatum, ac revera catholicis veritatibus pravarum doctrinarum mendacia multifariam permiscentem, adhuc tamen 406
tanquam ab omni errore immunem a pluribus haberi, Christi fidelium manibus passim obtrudi, ac nonnullorum nova semper tentantium consilio et opera studiose nimis quaquaversum disseminari, etiam latine redditum, ut perniciosae institutionis contagium, si fieri possit, pertranseat de gente in gentem et de regno ad populum alterum, versutis huiusmodi seductionibus atque fallaciis creditnm nobis dominicnm gregem in viam perditionis sensim abduci summopere doluimus, adeoque pa-

storalis non minus curae nostrae stimulis, quam frequentibus orthodoxae fidei zelatorum querelis, maxime vero complurium venerabilium fratrum, praesertim Galliae episcoporum, literis ac precibus excitati, gliscenti morbo, qui etiam aliquando posset in deteriora quaeque proruere, validiori aliquo remedio obviam ire decrevimus.

Et quidem ad ipsam ingruentis mali causam providae nostrae considerationis intuitum convertentes, perspicue novimus summam huiusmodi libri perniciem ideo potissimum progredi et invalescere, quod eadem intus lateat, et velut improba sanies non nisi secto ulcere foras erumpat, quum liber ipse primo aspectu legentes specie quadam pietatis illiciat; molliti enim sunt sermones eius super oleum, sed ipsi sunt iacula, et quidem intento arcu ita ad nocendum parata, ut sagittent in obscuro rectos corde. Nihil propterea opportunius aut salubrius praestari a nobis posse arbitrati sumus, quam si fallacem libri doctrinam, generatim solummodo a nobis hactenus indicatam, pluribus singulatim ex eo excerptis propositionibus distinctius et apertius explicaremus, atque universis Christi fidelibus noxia zizaniorum semina e medio tritici, quo tegebantur, educta velut ob oculos exponeremus. Ita nimirum denudatis et quasi in propatulo positis non uno quidem aut altero, sed plurimis gravissimisque tum pridem damnatis tum etiam nove adinventis erroribus, plane confidimus, benedicente Domino fore, ut omnes tandem apertae iam manifestaeque veritati cedere compellantur.

407 Id ipsum maxime e re catholica futurum, et sedandis praesertim in florentissimo Galliae regno exortis ingeniorum varie opinantium, iamque in acerbiores scissuras procedentium dissidiis apprime proficuum, conscientiarum denique tranquillitati perutile et propemodum necessarium, non modo praefati episcopi, sed et ipse in primis carissimus in Christo filius noster Ludovicus Francorum rex Christianissimus, cuius eximium in tuenda catholicae fidei puritate exstirpandisque erroribus zelum satis laudare non possumus, saepius nobis est contestatus, repetitis propterea vere piis et Christianissimo rege dignis officiis, atque ardentibus votis a nobis efflagitans, ut instanti animarum necessitati prolata quantocius apostolici censura iudicii consuleremus.

Hinc adspirante Domino, eiusque coelesti ope confisi, salutare opus sedulo diligenterque, ut rei magnitudo postulabat, aggressi sumus, ac plurimas ex praedicto libro, iuxta

supra recensitas respective editiones, fideliter extractas, et tum gallico tum latino idiomate expressas propositiones a compluribus in sacra theologia magistris, primo quidem coram duobus ex venerabilibus fratribus nostris sanctae Romanae ecclesiae cardinalibus accurate discuti, deinde vero coram nobis, adhibito etiam aliorum plurium cardinalium consilio, quam maxima diligentia ac maturitate, singularum insuper propositionum cum ipsomet libri textu exactissime facta collatione, plures iteratis congregationibus expendi et examinari mandavimus.

Sequuntur propositiones damnatae CI.

1. *Prop.* Quid aliud remanet animae, quae Deum atque ipsius gratiam amisit, nisi peccatum et peccati consecutiones, superba paupertas et segnis indigentia, hoc est generalis impotentia ad laborem, ad orationem et ad omne opus bonum? Exstat haec propositio in observationibus moralibus Quesnelli ad Lucae cap. XVI. vers. 3.
2. Iesu Christi gratia, principium efficax boni cuiuscunque generis, necessaria est ad omne opus bonum, absque illa non solum nihil fit, sed nec fieri potest. Ioan. XV. v. 5. Ed. 1693. 408
3. In vanum, Domine, praecipis, si tu ipse non das quod praecipis. Act. XVI. 10.
4. Ita, Domine, omnia possibilia sunt ei, cui omnia possibilia facis, eadem operando in illo. Marc. IX. 22.
5. Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiae suae, exhortationes et gratiae exteriores non inserviunt, nisi ad illud magis obdurandum. Rom. IX. 18. Ed. 1693.
6. Discrimen inter foedus Iudaicum et Christianum est, quod in illo Deus exigit fugam peccati et implementum legis a peccatore, relinquendo illum in sua impotentia; in isto vero Deus peccatori dat quod iubet, illum sua gratia purificando. Rom. XI. 27.
7. Quae utilitas pro homine in veteri foedere, in quo Deus illum reliquit eius propriae infirmitati, imponendo ipsi suam legem? Quae vero felicitas non est admitti ad foedus, in quo Deus nobis donet quod petit a nobis? Hebr. VIII. 7.
8. Nos non pertinemus ad novum foedus, nisi in quantum participes sumus ipsius novae gratiae, quae operatur in nobis id, quod Deus nobis praecipit. Hebr. VIII. 10.
9. Gratia Christi est gratia suprema, sine qua confiteri Chri-

stum nunquam possumus, et cum qua nunquam illum abnegamus. 1. Corinth. XII. 3. 1693.

10. Gratia est operatio manus omnipotentis Dei, quam nihil impedire potest aut retardare. Matth. XX. 34.

11. Gratia non est aliud, quam voluntas omnipotentis Dei, iubentis et facientis quod iubet. Marc. II. 11.

12. Quando Deus vult salvare animam, quocunque tempore, quocunque loco effectus indubitabilis sequitur voluntatem Dei. Marc. II. 11.

13. Quando Deus vult animam salvam facere, et eam tangit interiori gratiae suae manu, nulla voluntas humana ei resistit. Luc. V. 13. 1693.

409 14. Quantumcunque remotus a salute sit peccator obstinatus, quando Iesus se ei videndum exhibet lumine salutari suae gratiae, oportet ut se dedat, accurrat, sese humiliet, et adoret Salvatorem suum. Marc. V. 67. 1693.

15. Quando Deus mandatum suum, et suam externam locutionem comitatur unctione sui Spiritus et interiori vi gratiae suae, operatur illam in corde obedientiam, quam petit. Luc. IX. 60.

16. Nullae sunt illecebrae, quae non cedant illecebris gratiae, quia nihil resistit Omnipotenti. Act. VIII. 12.

17. Gratia est vox illa Patris, quae homines interius docet, ac eos venire facit ad Iesum Christum; quicunque ad eum non venit, postquam audivit vocem exteriorem Filii, nullatenus est doctus a Patre. Ioan. VI. 45.

18. Semen verbi, quod manus Dei irrigat, semper affert fructum suum. Act. XI. 21.

19. Dei gratia nihil aliud est, quam eius omnipotens voluntas: haec est idea, quam Deus ipse nobis tradit in omnibus suis scripturis. Rom. XIV. 4. 1693.

20. Vera gratiae idea est, quod Deus vult sibi a nobis obediri, et obeditur; imperat, et omnia fiunt; loquitur tanquam Dominus, et omnia sibi submissa sunt. Marc. IV. 39.

21. Gratia Iesu Christi est gratia fortis, potens, suprema, invincibilis, utpote quae est operatio voluntatis omnipotentis, sequela et imitatio operationis Dei, incarnantis et resuscitantis Filium suum. 2. Cor. V. 21. 1693.

22. Concordia omnipotentis operationis Dei in corde hominis, cum libero ipsius voluntatis consensu, demonstratur illico nobis in incarnatione, veluti fonte atque archetypo omnium aliarum operationum misericordiae et gratiae, quae omnes

gratuitae atque ita dependentes a Deo sunt, sicut ipsa originalis operatio. Luc. I. 48.

23. Deus ipse nobis ideam tradidit omnipotentis operationis suae gratiae, eam significans per illam, quae creaturas e nihilo producit, et mortuis reddit vitam. Rom. IV. 17.

24. Iusta idea, quam centurio habet de omnipotentia Dei et 410
Iesu Christi in sanandis corporibus solo motu suae voluntatis, est imago ideae, quae haberi debet de omnipotentia suae gratiae in sanandis animabus a cupiditate. Luc. VII. 7.

25. Deus illuminat animam, et eam sanat aeque ac corpus sola sua voluntate; iubet, et ipsi obtemperatur. Luc. XVIII. 42.

26. Nullae dantur gratiae, nisi per fidem. Luc. VIII. 48.

27. Fides est prima gratia et fons omnium aliarum. 2. Pet. I. 3.

28. Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, est peccatorum remissio. Marc. XI. 25.

29. Extra ecclesiam nulla conceditur gratia. Luc. X. 35, 36.

30. Omnes, quos Deus vult salvare per Christum, salvantur infallibiliter. Ioan. VI. 40.

31. Desideria Christi semper habent suum effectum; pacem intimo cordium infert, quando eis illam optat. Ioan. XX. 19.

32. Iesus Christus se morti tradidit ad liberandum pro semper suo sanguine primogenitos, id est electos, de manu angeli exterminatoris. Gal. IV. 4, 5, 6, 7.

33. Proh! quantum oportet bonis terrenis et sibimet ipsi renunciasse ad hoc, ut quis fiduciam habeat sibi, ut ita dicam, appropriandi Christum Iesum, eius amorem, mortem et mysteria, ut facit sanctus Paulus dicens: *qui dilexit me, et tradidit semetipsum pro me.* Gal. II. 20.

34. Gratia Adami non producebat nisi merita humana. 2. Cor. V. 21. 1693.

35. Gratia Adami est sequela creationis, et erat debita naturae sanae et integrae. 2. Cor. V. 21.

36. Differentia essentialis inter gratiam Adami, et status innocentiae ac gratiam Christianam est, quod primam unusquisque in propria persona recepisset; ista vero non recipitur, nisi in persona Iesu Christi resuscitati, cui nos uniti sumus. Rom. VII. 4.

37. Gratia Adami, sanctificando illum in semetipso, erat illi proportionata; gratia Christiana, nos sanctificando in Iesu 411
Christo, est omnipotens, et digna Filio Dei. Eph. I. 6.

38. Peccator non est liber, nisi ad malum, sine gratia liberatoris. Luc. VIII. 9.

39. Voluntas, quam gratia non praevenit, nihil habet luminis, nisi ad aberrandum; ardoris, nisi ad se praecipitandum; virium, nisi ad se vulnerandum; est capax omnis mali, et incapax ad omne bonum. Matth. XX, 3. 4.

40. Sine gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem. 2. Thess. III. 18. 1693.

41. Omnis cognitio Dei, etiam naturalis, etiam in philosophis ethnicis, non potest venire nisi a Deo, et sine gratia non producit nisi praesumptionem, vanitatem et oppositionem ad ipsum Deum, loco affectuum adorationis, gratitudinis et amoris. Rom. I. 19.

42. Sola gratia Christi reddit hominem aptum ad sacrificium fidei; sine hoc nihil, nisi impuritas; nihil, nisi indignitas. Act. XI. 9.

43. Primus effectus gratiae baptismalis est, facere ut moriamur peccato adeo, ut spiritus, cor, sensus non habeant plus vitae pro peccato, quam homo mortuus habeat pro rebus mundi. Rom. VI. 2. 1693.

44. Non sunt, nisi duo amores, unde volitiones et actiones omnes nostrae nascuntur; amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur; et amor, quo nos ipsos ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum est non refert, et propter hoc ipsum fit malus. Ioan. V. 29.

45. Amore Dei in corde peccatorum non amplius regnante, necesse est, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omnesque actiones eius corrumpat. Luc. XV. 13. 1693.

46. Cupiditas aut caritas usum sensuum bonum vel malum faciunt. Matth. V. 28.

47. Obedientia legis profluere debet ex fonte, et hic fons est caritas. Quando Dei amor est illius principium interius, et Dei gloria eius finis, tum purum est quod apparet exte-
412 rius; alioquin non est nisi hypocrisis aut falsa iustitia. Matth. XXV. 26. 1693.

48. Quid aliud esse possumus, nisi tenebrae, nisi aberratio et nisi peccatum sine fidei lumine, sine Christo et sine caritate? Eph. V. 8.

49. Ut nullum peccatum est sine amore nostri, ita nullum est opus bonum sine amore Dei. Marc. VII. 22, 23.

50. Frustra clamamus ad Deum: *Pater mi,* si spiritus caritatis non est ille, qui clamat. Rom. VIII. 15.

51. Fides iustificat, quando operatur; sed ipsa non operatur, nisi per caritatem. Act. XIII. 39.

52. Omnia alia salutis media continentur in fide, tanquam in suo germine et semine; sed haec fides non est absque amore et fiducia. Act. X. 43.

53. Sola caritas Christiano modo facit [actiones Christianas] per relationem ad Deum et Iesum Christum. Coloss. III. 14.

54. Sola caritas est, quae Deo loquitur; eam solam Deus audit. 1. Cor. XIII. 1.

55. Deus non coronat nisi caritatem; qui currit ex alio impulsu et ex alio motivo, in vanum currit. 1. Cor. IX. 24.

56. Deus non remunerat nisi caritatem, quoniam caritas sola Deum honorat. Matth. XXV. 36.

57. Totum deest peccatori, quando ei deest spes, et non est spes in Deo, ubi non est amor Dei. Matth. XXVII. 5.

58. Nec Deus est, nec religio, ubi non est caritas. 1. Ioan. IV. 8.

59. Oratio impiorum est novum peccatum, et quod Deus illis concedit est novum in eos iudicium. Ioan. X. 25. 1693.

60. Si solus supplicii timor animat poenitentiam, quo haec est magis violenta, eo magis ducit ad desperationem. Matth. XXVII. 5.

61. Timor nonnisi manum cohibet, cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore iustitiae non ducitur. Luc. XX. 19.

62. Qui a malo non abstinet, nisi timore poenae, illud committit in corde suo, et iam est reus coram Deo. Matth. XXI. 46.

63. Baptizatus adhuc est sub lege sicut Iudaeus, si legem non 413
adimpleat, aut adimpleat ex solo timore. Rom. VI. 14.

64. Sub maledicto legis nunquam fit bonum, quia peccatur sive faciendo malum, sive illud nonnisi ob timorem evitando. Gal. V. 28.

65. Moyses, Prophetae, sacerdotes et doctores legis mortui sunt absque eo, quod ullum Deo dederint filium, quum non effecerint, nisi mancipia per timorem. Marc. XII. 19.

66. Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipsum venire cum brutalibus passionibus, neque adduci per instinctum naturalem, aut per timorem, sicuti bestiae, sed per fidem et per amorem, sicuti filii. Hebr. XII. 26. 1693.

67. Timor servilis non sibi repraesentat Deum, nisi ut dominum durum, imperiosum, iniustum, intractabilem. Luc. XIX. 21. 1693.

68. Dei bonitas abbreviavit viam salutis claudendo totum in fide et precibus. Act. II. 21.

69. Fides, usus, augmentum et praemium fidei, totum est donum purae liberalitatis Dei. Marc. IX. 22.
70. Nunquam Deus affligit innocentes, et afflictiones semper serviunt vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum peccatorem. Ioan. IX. 3.
71. Homo ob sui conservationem potest sese dispensare ab ea lege, quam Deus condidit propter eius utilitatem. Marc. II. 28.
72. Nota ecclesiae Christianae est, quod sit catholica, comprehendens et omnes angelos coeli, et omnes electos, et iustos terrae et omnium saeculorum. Hebr. XII. 22, 23, 24.
73. Quid est ecclesia, nisi coetus filiorum Dei, manentium in eius sinu, adoptatorum in Christo, subsistentium in eius persona, redemptorum eius sanguine, viventium eius spiritu, agentium per eius gratiam, et exspectantium gratiam futuri saeculi? 2. Thess. I. 1, 2. 1693.
74. Ecclesia sive integer Christus incarnatum verbum habet ut caput, omnes vero sanctos ut membra. 1. Tim. III. 16.
414 75. Ecclesia est unus solus homo, compositus ex pluribus membris, quorum Christus est caput, vita, subsistentia et persona; unus solus Christus compositus ex pluribus sanctis, quorum est sanctificator. Eph. II. 14, 15, 16.
76. Nihil spatiosius ecclesia Dei, quia omnes electi et iusti omnium saeculorum illam componunt. Eph. II. 22.
77. Qui non ducit vitam dignam Filio Dei et membro Christi, cessat interius habere Deum pro Patre, et Christum pro capite. 1. Ioan. II. 24. 1693.
78. Separatur quis a populo electo, cuius figura fuit populus Iudaicus, et caput est Iesus Christus, tam non vivendo secundum evangelium, quam non credendo evangelio. Act. III. 23.
79. Utile et necessarium est omni tempore, omni loco et omni personarum generi, studere et cognoscere spiritum, pietatem, et mysteria sacrae scripturae. 1. Cor. XIV. 5.
80. Lectio sacrae scripturae est pro omnibus. Act. VIII. 28.
81. Obscuritas sancti verbi Dei non est laicis ratio dispensandi se ipsos ab eius lectione. Act. VIII. 31.
82. Dies dominicus a Christianis debet sanctificari lectionibus pietatis, et super omnia sanctarum scripturarum. Damnosum est velle Christianum ab hac lectione retrahere. Act. XV. 21.
83. Est illusio sibi persuadere, quod notitia mysteriorum religionis non debeat communicari feminis lectione sacrorum

librorum. Non ex feminarum simplicitate, sed ex superba virorum scientia ortus est scripturarum abusus, et natae sunt haereses. Ioan. IV. 26.

84. Abripere e Christianorum manibus novum testamentum, seu eis illud clausum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, est illis Christi os obturare. Matth. V. 2.

85. Interdicere Christianis lectionem sacrae scripturae, praesertim evangelii, est interdicere usum luminis filiis lucis, et facere, ut patiantur speciem quandam excommunicationis. Luc. XI. 33. 1693.

86. Eripere simplici populo hoc solatium, iungendi vocem suam voci totius ecclesiae, est usus contrarius praxi apo- 415
stolicae et intentioni Dei. 1 Cor. XIV. 16.

87. Modus plenus sapientia, lumine et caritate est dare animabus tempus portandi cum humilitate, et sentiendi statum peccati, petendi spiritum poenitentiae et contritionis, et incipiendi ad minus satisfacere iustitiae Dei, antequam reconcilientur. Act. VIII. 9.

88. Ignoramus quid sit peccatum et vera poenitentia, quando volumus statim restitui possessioni bonorum illorum, quibus nos peccatum spoliavit, et detrectamus separationis istius ferre confusionem. Luc. XVII. 11, 12.

89. Quartus decimus gradus conversionis peccatoris est, quod, quum sit iam reconciliatus, habet ius assistendi sacrificio ecclesiae. Luc. XV. 23. 1693.

90. Ecclesia auctoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos pastores de consensu saltem praesumpto totius corporis. Matth. XVIII. 17.

91. Excommunicationis iniustae metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito nostro, nunquam eximus ab ecclesia, etiam quando hominum nequitia videmur ab ea expulsi, quando Deo, Iesu Christo atque ipsi ecclesiae per caritatem affixi sumus. Ioan. IX. 22, 23.

92. Pati potius in pace excommunicationem et anathema iniustum, quam prodere veritatem, est imitari sanctum Paulum; tantum abest, ut sit erigere se contra auctoritatem, aut scindere unitatem. Rom. IX. 3.

93. Iesus quandoque sanat vulnera, quae praeceps primorum pastorum festinatio infligit sine ipsius mandato. Iesus restituit quod ipsi inconsiderato zelo rescindunt. Ioan. XVIII. 11.

94. Nihil peiorem de ecclesia opinionem ingerit eius inimicis, quam videre illic dominatnm exerceri supra fidem fidelium, et foveri divisiones propter res, quae nec fidem laednnt, nec mores. Rom. XIV. 16.

95. Veritates eo deveuernnt, ut sint lingua quasi peregrina
416 plerisque Christianis, et modus eas praedicandi est veluti idioma incognitum, adeo remotus est a simplicitate Apostolorum, et supra commnnem captum fidelium; neque satis advertitur, quod hic defectus sit unum ex signis maxime sensibilibus senectutis ecclesiae, et irae Dei in filios suos. 1. Cor. XIV. 21. 1699.

96. Deus permittit, ut omnes potestates sint contrariae praedicatoribus veritatis, ut eius victoria attribui non possit nisi divinae gratiae. Act. XVII. 8.

97. Nimis saepe contingit, membra illa, quae magis sancte ac magis stricte unita ecclesiae sunt, respici atque tractari tanquam indigna, ut sint in ecclesia vel tanquam ab ea separata; sed iustus vivit ex fide, et non ex opinione hominum. Act. IV. 11.

98. Status persecutionis et poenarum, quas quis tolerat tanquam haereticus flagitiosus et impins, ultima plerumque probatio est, et maxime meritoria, ntpote quae facit hominem magis conformem Iesu Christo. Luc. XXII. 37.

99. Pervicacia, praeventio, obstinatio in nolendo aut aliquid examinare, aut cognoscere se fuisse deceptum, mutant quotidie quoad multos in odorem mortis id, quod Deus in sua ecclesia posuit, ut in ea esset odor vitae, v. g. bonos libros, instructiones, sancta exempla etc. 2. Cor. II. 16.

100. Tempus deplorabile, quo creditur honorari Deus, persequendo veritatem eiusque discipulos: tempus hoc advenit ... Haberi et tractari a religionis ministris tanquam impium et indignum omni commercio cum Deo, tanquam membrum putridum, capax corrumpendi omnia in societate sanctorum, est hominibus piis morte corporis mors terribilior. Frustra quis sibi blanditur de suarum intentionum puritate, et zelo quodam religionis, persequendo flamma ferroque viros probos, si propria passione est excaecatus, aut abreptus aliena, propterea quod nihil vult examinare. Frequenter credimus sacrificare Deo impium, et sacrificamus diabolo Dei servum. Ioan. XVI. 2.

101. Nihil spiritui Dei et doctrinae Iesu Christi magis opponitur, quam communia facere iuramenta in ecclesia, quia 417
hoc est multiplicare occasiones peierandi, laqueos tendere infirmis et idiotis, et efficere, ut nomen et veritas Dei aliquando deserviant consilio impiorum. Matth. V. 37.

Auditis itaque tum voce tum scripto nobis exhibitis praefatorum cardinalium aliorumque theologorum suffragiis, divinique in primis luminis privatis ad eum finem publicisque etiam indictis precibus implorato praesidio, omnes et singulas propositiones praeinsertas tanquam falsas, captiosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, scandalosas, perniciosas, temerarias, ecclesiae et eius praxi iniuriosas, neque in ecclesiam solum, sed etiam in potestates saeculi contumeliosas, seditiosas, impias, blasphemas, suspectas de haeresi, ac haeresim ipsam sapientes, nec non haereticis, et haeresibus ac etiam schismati faventes, erroneas, haeresi proximas, pluries damnatas, ac demum etiam haereticas, variasque haereses, et potissimum illas, quae in famosis Iansenii propositionibus, et quidem in eo sensu, in quo hae damnatae fuerunt, acceptis, continentur, manifeste innovantes respective, hac nostra perpetua valitura constitutione declaramus, damnamus et reprobamus.

Mandamus omnibus utriusque sexus Christi fidelibus, ne de dictis propositionibus sentire, docere, praedicare aliter praesumant, quam in hac eadem nostra constitutione continetur, ita ut quicunque illas vel illarum aliquam coniunctim vel divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis, etiam disputative, publice aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ecclesiasticis censuris aliisque contra similia perpetrantes a iure statutis poenis ipso facto absque alia declaratione subiaceat.

Ceterum per expressam praefatarum propositionum reprobationem alia in eodem libro contenta nullatenus approbare intendimus, quum praesertim in decursu examinis complures alias in eo deprehenderimus propositiones istis, quae ut supra damnatae fuerunt, consimiles et affines, iisdemque erroribus imbutas, nec sane paucas sub imaginario quodam veluti grassantis hodie persecutionis obtentu inobedientiam et pervica- 418
ciam nutrientes, easque falso Christianae patientiae nomine praedicantes; quas propterea singulatim recensere et nimis longum esse duximus et minime necessarium, ac demum, quod intolerabilius est, sacrum ipsum novi testamenti textum damnabiliter vitiatum comperimus, et alteri dudum reprobatae ver-

sioni gallicae Montensi in multis conformem: a vulgata vero editione, quae tot saeculorum usu in ecclesia probata est, atque ab orthodoxis omnibus pro authentica haberi debet, multipliciter discrepantem et aberrantem, pluriesque in alienos, exoticos ac saepe noxios sensus non sine maxima perversitate detortum.

Eundem propterea librum, utpote per dulces sermones et benedictiones, ut Apostolus loquitur, hoc est, sub falsa piae institutionis imagine, seducendis innocentium cordibus longe accommodatum, sive praemissis, sive alio quovis titulo inscriptum, ubicunque et quocunque alio idiomate, seu quavis editione, aut versione hactenus impressum, aut in posterum (quod absit) imprimendum, auctoritate apostolica tenore praesentium iterum prohibemus ac similiter damnamus, quemadmodum etiam alios omnes et singulos in eius defensionem tam scripto quam typis editos, seu forsan (quod Deus avertat) edendos libros seu libellos, eorumque lectionem, descriptionem, retentionem et usum omnibus et singulis Christi fidelibus sub poena excommunicationis per contrafacientes ipso facto incurrenda prohibemus pariter et interdicimus.

Praecipimus insuper venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, et episcopis aliisque locorum ordinariis, nec non haereticae pravitatis inquisitoribus, ut contradictores et rebelles quoscunque per censuras et poenas praefatas, aliaque iuris et facti remedia, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii saecularis auxilio, omnino coerceant et compellant.

Volumus autem etc. Nulli autem hominum liceat etc. Anno Incarnationis dominicae 1713. 6. Idus Septembris, Pontificatus nostri anno VIII.

PIUS EPISCOPUS

419 ## SERVUS SERVORUM DEI

UNIVERSIS CHRISTIFIDELIBUS SALUTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM.

Auctorem fidei et consummatorem Iesum adspicientes nos iubet Apostolus[1]) sedulo recogitare, qualem quantamque

1) Ad Hebr. XII. 4.

ille sustinuit a peccatoribus adversum semetipsum contradictionem, ut ne laboribus et periculis defatigati deficiamus aliquando animis nostris, paeneque concidamus. Hac saluberrima cogitatione muniri nos ac refici tum maxime necessum est, quum adversus corpus ipsummet Christi, quod est ecclesia[2]), dirae istius nec unquam desiturae coniurationis aestus acrius exardescit, ut a Domino confortati, et in potentia virtutis eius, scuto fidei protecti resistere possimus in die malo et omnia tela iniquissimi ignea exstinguere[3]). In hoc sane motu temporum, in hac rerum perturbatissima conversione gravis est quidem bonis omnibus contra omnes cuiusque generis Christiani nominis hostes colluctatio subeunda; gravior nobis, quibus pro credita pastorali nostrae sollicitudini gregis totius cura et moderatione maior cunctis Christianae religionis zelus incumbit[4]). Verum in hac ipsa oneris gravitate, quae humeris nostris imposita est, portandi onera omnium, qui gravantur, quo magis conscii nobis sumus infirmitatis nostrae, eo firmiorem in spem erigit nos et sublevat apostolici huiusce muneris in persona B. Petri divinitus instituta ratio, ut, qui semel tradita sibi a Christo ecclesiae gubernacula nunquam derelicturus erat, ipse apostolicae guber- 420
nationis onera in illis portare non desineret, quos ei Deus protegendos perpetua successione ac tuendos heredes dedisset.

Et in hisce quidem aerumnis, quae undique circumstant, ad ceterarum molestiarum velut cumulum accessit, ut unde oportuerat nos gaudere, maiorem inde tristitiam hauriremus; quippe quum[5]) aliquis sacrosanctae ecclesiae Dei praepositus sub sacerdotis nomine ipsum Christi populum a tramite veritatis in praeceps deviae persuasionis avertit, et hoc in amplissima Urbe, tum plane est geminanda lamentatio, et maior sollicitudo adhibenda.

Fuit sane non in ultimis terris, verum in media luce Italiae, sub oculis Urbis, et prope Apostolorum limina; fuit episcopus duplicis sedis honore insignis (Scipio de Ricciis antea episcopus Pistorien. et Praten.), quem ad nos pro pastorali munere suscipiendo accedentem paterna caritate complexi sumus, qui vicissim nobis atque huic apostolicae sedi in ipso sacrae suae ordinationis ritu debitam fidem et obedientiam solennis iurisiurandi religione obstrinxit.

---

2) Ad Colos. I. 18. — 3) Ad Ephes. VI. 16. — 4) S. Siricius ad Himerium Tarrac. Epist. I. apud Coust. — 5) S. Coelestinus I. ep. XII. apud Coust.

Atque is ipse, non longo intervallo postea, quam a complexu nostro cum osculo pacis dimissus ad commissas sibi plebes accessit, coacervatorum perversae sapientiae magistrorum fraudibus circumventus eo coepit intendere, ut quam superiores antistites ex ecclesiastica regula laudabilem et pacatam Christianae institutionis formam iam pridem invexerant ac paene defixerant, non ille pro eo, ac debebat, tueretur, coleret, perficeret, sed contra per speciem fictae reformationis importunis inducendis novitatibus perturbaret, convelleret, funditus everteret.

Quin etiam quum et hortatu nostro ad synodum dioecesanam animum adiunxisset, praefracta eius in suo sensu pertinacia effectum est, ut unde remedium aliquod vulnerum pe-
421 tendum erat, inde gravior pernicies enasceretur. Sane postquam synodus haec Pistoriensis e latebris erupit, in quibus aliquamdiu abdita delituit, nemo fuit de summa religione pie sapienterque sentiens, qui non continuo adverterit, hoc fuisse auctorum consilium, ut quae antea per multiplices libellos pravarum doctrinarum semina sparserant, ea in unum velut corpus compingerent, proscriptos dudum errores exsuscitarent, apostolicis, quibus proscripti sunt, decretis fidem auctoritatemque derogarent.

Quae quum cerneremus, quo graviora sunt per se, tanto impensius pastoralis nostrae sollicitudinis opem efflagitare, mentem convertere non distulimus ad ea capienda consilia, quae surgenti malo vel sanando, vel comprimendo accommodatiora viderentur.

Atque in primis sapientis moniti memores praedecessoris nostri B. Zosimi[6]), ea, quae magna sunt, magnum pondus examinis desiderare, synodum ab episcopo editam primum quatuor episcopis, aliisque adiunctis e clero saeculari theologis examinandam commisimus; tum et plurium S. R. E. cardinalium, aliorumque episcoporum congregationem deputavimus, qui totam actorum seriem diligenter perpenderent, loca inter se dissita conferrent, excerptas sententias discuterent. Quorum suffragia coram nobis voce, et scripto edita excepimus; qui et synodum universe reprobandam, et plurimas inde collectas propositiones, alias quidem per sese, alias attenta sententiarum connexione plus minusve acribus censuris per-

6) S. Zosimus ep. II. apud Coust.

stringendas censuerunt; quorum auditis perpensisque animadversionibus illud quoque nobis curae fuit, ut selecta ex tota synodo praecipua quaedam pravarum doctrinarum capita, ad quae potissimum fusae per synodum reprobandae sententiae directe vel indirecte referuntur, in certum deinceps ordinem redigerentur, eisdemque sua cuique peculiaris censura subiiceretur.

Ne vero ex hac ipsa tametsi accuratissime peracta sive 422
locorum collatione, sive sententiarum disquisitione, pervicaces homines obtrectandi occasionem arriperent, ut huic forte iam paratae calumniae obviam iretur, sapienti consilio uti statuimus, quod in emergentibus huiusmodi periculosis noxiisque novitatibus reprimendis plures nostri sanctissimi praedecessores, tum et gravissimi antistites, ac generales etiam synodi rite cauteqne adhibitum, illustribns exemplis testatum commendatumque reliquissent.

Norant illi versutam novatorum fallendi artem, qni catholicarum aurium offensionem veriti, captionum suarum laqueos persaepe student subdolis verborum involucris obtegere, ut inter discrimina sensuum[7]) latens error lenins influat in animos, fiatqne, ut corrupta per brevissimam adiectionem aut commutationem veritate sententiae confessio, quae salutem operabatur, subtili quodam transitu vergat in mortem. Atque haec quidem involuta fallax disserendi ratio cum in omni orationis genere vitiosa est, tum in synodo minime ferenda, cuius est haec laus praecipua, eam in docendo dilucidam consectari dicendi rationem, quae nullnm offensionis periculum relinquat. Quo in genere proinde si quid peccatum sit, hac nequeat, quae afferri solet, subdola excusatione defendi, quod quae alicubi durius dicta exciderint, ea locis aliis planius explicata aut etiam correcta reperiantur, quasi procax isthaec affirmandi et negandi, ac secum pro libito pugnandi licentia, quae fraudulenta semper fuit novatorum astutia ad circumventionem erroris, non potius ad prodendum, quam ad excusandnm errorem valeret, aut quasi rndibus praesertim, qui in hanc vel illam forte inciderint partem synodi vulgari lingua omnibus expositae, praesto semper essent alia, quae inspicienda forent, dispersa loca, aut his etiam inspectis satis cuique facnltatis suppeteret ad ea sic per se componenda, ut, 423

7) S. Leo M. ep. CXXIX. edit. Baller.

quemadmodum perperam isti effutiunt, erroris omne periculum effngere valerent. Exitiosissimum profecto insinuandi erroris artificium, quod in Constantinopolitani antistitis Nestorii literis iam olim sapienter detectum gravissima reprehensione praedecessor noster Coelestinus[8]) coarguit; quibus nempe in literis vestigatus veterator ille, deprensus et tentus, suo se multiloquio labefaciens, dum vera involvens obscuris, rursus utraque confundens vel confiteretur negata, vel niteretur negare confessa. Ad quas depellendas insidias nimium saepe omni aetate renovatas non alia potior via inita est, quam ut iis exponendis sententiis, quae sub latibulo ambiguitatis periculosam suspiciosamque involvunt discrepantiam sensuum, perversa significatio notaretur, cui subesset error, quem catholica sententia reprobaret.

Quam et nos moderationis plenam rationem eo libentius amplexi sumus, quo magis ad reconciliandos animos, et ad unitatem spiritus in vinculo pacis adducendos (quod favente Deo in pluribus gaudemus iure feliciter evenisse) magno fore adiumento prospeximus, providere primum, ne pertinacibus, si qui supererunt, quod Deus avertat, synodi sectatoribus integrum sit postbac ad novas turbas ciendas iustae suae damnationis consortes veluti ac socias sibi adsciscere scholas catholicas, quas invitas plane ac repugnantes per detortam quandam affinium vocabulorum similitudinem in expressa, quam illae testantur sententiarum dissimilitudinem, in partes suas pertrahere nituntur. Deinde si quos imprudentes aliqua fefellit adhuc praeconcepta mitior opinio de synodo, his etiam omnis conquerendi locus praecludatur, qui si recte sapiunt, ut videri volunt, aegre ferre nequeant doctrinas damnari sic denotatas, quae errores prae se ferant, a quibus ipsi profitentur se longissime abesse.

424 Necdum tamen satis ex animo lenitati nostrae factum putavimus, seu verius caritati, quae urget nos erga fratrem nostrum, cui omni ope volumus, si adhuc possumus, subvenire [9]). Caritas nempe illa urget nos, qua inductus praedecessor noster Coelestinus [10]) etiam contra fas, seu maiori, quam fas esse videretur, patientia sacerdotes corrigendos exspectare non abnuebat. Magis enim cum Augustino [11]) Milc-

---

8) S. Coelestinus ep. XIII. n. 2. ap. Const. — 9) S. Coelest. ep. 14. ad populum C. P. n. 8. ap. Const. — 10) Ep. 13. ad Nestor n. 9. — 11) Epist. 176. n. 4. 178. n. 2. edit. Maur.

vitanisque Patribus volumus et optamus homines prava docentes pastorali cura in ecclesia sanari, quam desperata salute ex illa resecari, si necessitas nulla compellat.

Quam ad rem, ne quod genus officii ad lucrandum fratrem praetermissum videretur, praefatum episcopum, antequam ad ulteriora progrederemur, amantissimis literis ad eum iussu nostro datis ad nos acciendum duximus, polliciti fore, ut benevolo animo a nobis exciperetur, nec vetaretur, quin quae in rem suam facere sibi viderentur libere aperteque exprometret. Nec vero spes nos omnis deseruerat fieri posse, ut, siquidem animum illum docibilem afferret, quem ex Apostoli sententia in episcopo maxime Augustinus[12]) requirebat, quum simpliciter et candide, omni remota concertatione et acerbitate, recognoscenda ei proponerentur praecipua doctrinarum capita, quae visa essent maiori animadversione digna, tum facile sese ipse colligens non dubitaret, quae ambigue posita essent in saniorem sensum exponere, quaeve manifestam pravitatem prae se ferrent aperte repudiare, atque ita magna cum sui nominis existimatione tum laetissima bonorum omnium gratulatione, pacatissima, qua fieri posset, ratione orti in ecclesia strepitus optatissima correctione comprimerentur[13]).

Nunc vero, quum ille oblato beneficio incommodae valetudinis nomine minus utendum sibi esse censuerit, differre iam non possumus, quin apostolico nostro muneri satisfaciamus. 425
Non unius tantummodo alteriusve dioecesis periculum agitur: *universalis ecclesia quacunque novitate pulsatur*[14]). Undique iam pridem non exspectatur modo, verum assiduis repetitis precibus efflagitatur supremae apostolicae sedis iudicium. Absit, ut vox Petri in illa unquam sede sua conticescat, in qua perpetuo vivens ille ac praesidens praestat quaerentibus fidei veritatem[15]). Tuta non est in talibus longior conniventia, quia tantundem paene criminis est connivere in talibus, quanti est tam irreligiosa praedicare[16]). Abscindendum igitur tale vulnus, quo non unum membrum laeditur, sed totum corpus ecclesiae sauciatur[17]), atque divina opitulante pietate providendum, ut amputatis dissensionibus fides catholica inviolata servetur, et his, qui prava defendunt, ab errore revocatis, nostra auctoritate, quorum fides probata fuerit, muniantur[18]).

---

12) L. 4. de bapt. cont. Donat. c. 5., et l. 5. c. 26. — 13) S. Coelest. ep. 16. n. 2. apud. Coust. — 14) S. Coelest. ep. 21. ad episcopos Galliarum. — 15) Chrysol. ep. ad Eutychem. — 16) S. Coelest. ep. 12. n. 2. — 17) Idem ep. 11. Cyrillo n. 3. — 18) S. Leo M. ep. 23. Flaviano C. P. n. 2.

Implorato itaque cum assiduis nostris tum et piorum Christifidelium privatis publicisque precibus Spiritus sancti lumine, omnibus plene et mature consideratis, complures ex actis et decretis memoratae synodi propositiones, doctrinas, sententias, sive expresse traditas, sive per ambiguitatem insinuatas, suis, ut praefatum est, cuique appositis notis, et censuris damnandas et reprobandas censuimus, prout hac nostra perpetuo valitura constitutione damnamus et reprobamus.

Sunt autem quae sequuntur.

426 De obscuratione veritatum in ecclesia.

Ex Decr. de grat. §. 1.

I. Propositio, quae asserit: „Postremis hisce saeculis sparsam esse generalem obscurationem super veritates gravioris momenti, spectantes ad religionem, et quae sunt basis fidei, et moralis doctrinae Iesu Christi“: — *Haeretica.*

De potestate communitati ecclesiae attributa, ut per hanc pastoribus communicetur.

Epist. convoc.

II. Propositio, quae statuit: „Potestatem a Deo datam ecclesiae, ut communicaretur pastoribus, qui sunt eius ministri pro salute animarum,“ — sic intellecta, ut a communitate fidelium in pastores derivetur ecclesiastici ministerii ac regiminis potestas: *Haeretica.*

De capitis ministerialis denominatione Romano Pontifici attributa.

Decret. de fide §. 8.

III. Insuper quae statuit: „Roman. Pontificem esse caput ministeriale,“ — sic explicata, ut Romanus Pontifex non a Christo in persona B. Petri, sed ab ecclesia potestatem ministerii accipiat, qua velut Petri successor, verus Christi vicarius, ac totius ecclesiae caput pollet in universa ecclesia: *Haeretica.*

427 De potestate ecclesiae quoad constituendam et sanciendam exteriorem disciplinam.

Decr. de fide §§. 13. 14.

IV. Propositio affirmans: „Abusum fore auctoritatis ecclesiae transferendo illam ultra limites doctrinae ac morum, et

eam extendendo ad res exteriores, et per vim exigendo id, quod pendet a persuasione et corde, tum etiam multo minus ad eam pertinere, exigere per vim exteriorem subiectionem suis decretis," — quatenus indeterminatis illis verbis *extendendo ad res exteriores* notet velut abusum auctoritatis ecclesiae, usum eius potestatis acceptae a Deo, qua usi sunt et ipsimet Apostoli in disciplina exteriore constituenda et sancienda: *Haeretica.*

V. Qua parte insinuat, ecclesiam non habere auctoritatem subiectionis suis decretis exigendae aliter quam per media, quae pendent a persuasione, — quatenus intendat ecclesiam „non habere collatam sibi a Deo potestatem, non solum dirigendi per consilia et suasiones, sed etiam iubendi per leges, ac devios contumacesque exteriore iudicio ac salubribus poenis coercendi atque cogendi," (ex Bened. XIV. in brevi *Ad assiduas,* anni 1755. Primati, archiepiscopis, et episcopis regni Polon.): *Inducens in systema alias damnatum ut haereticum.*

Iura episcopis praeter fas attributa.

Decr. de ord. §. 25.

VI. Doctrina synodi, qua profitetur: „Persuasum sibi esse, episcopum accepisse a Christo omnia iura necessaria pro bono regimine suae dioecesis," — perinde ac si ad bonum regimen cuiusque dioecesis necessariae non sint superiores ordinationes spectantes sive ad fidem et mores, sive ad generalem disciplinam, quarum ius est penes summos Pontifi- 423
ces et concilia generalia pro universa ecclesia: *Schismatica, ad minus erronea.*

VII. Item in eo, quod hortatur episcopum „ad prosequendam naviter perfectiorem ecclesiasticae disciplinae constitutionem, idque, contra omnes contrarias consuetudines, exemptiones, reservationes quae adversantur bono ordini dioecesis, maiori gloriae Dei et maiori aedificationi fidelium," — per id, quod supponit episcopo fas esse proprio suo iudicio et arbitratu statuere et decernere contra consuetudines, exemptiones, reservationes, sive quae in universa ecclesia, sive etiam in unaquaque provincia locum habent, sine venia et interventu superioris hierarchicae potestatis, a qua inductae sunt aut probatae, et vim legis obtinent: *Inducens in schisma et subversionem hierarchici regiminis*, *erronea.*

VIII. Item, quod et sibi persuasum esse ait, „Iura epi-

scopi a Iesu Christo accepta pro gubernanda ecclesia nec alterari, nec impediri posse; et ubi contigerit horum iurium exercitium quavis de causa fuisse interruptum, posse semper episcopum ac debere in originaria sua iura regredi, quotiescunque id exigit maius bonum suae ecclesiae," — in eo, quod innuit iurium episcopalium exercitium nulla superiori potestate praepediri aut coerceri posse, quandocunque episcopus proprio iudicio censuerit minus id expedire maiori bono suae ecclesiae: *Inducens in schisma et subversionem hierarchici regiminis, erronea.*

Ius perperam tributum inferioris ordinis sacerdotibus in decretis fidei et disciplinae.

Epist. convoc.

429 IX. Doctrina, quae statuit: „Reformationem abusuum circa ecclesiasticam disciplinam in synodis dioecesanis ab episcopo et parochis aequaliter pendere ac stabiliri debere, ac sine libertate decisionis indebitam fore subiectionem suggestionibus et iussionibus episcoporum": *Falsa, temeraria, episcopalis auctoritatis laesiva, regiminis hierarchici subversiva, favens haeresi Arianae a Calvino innovatae.*

Ex ep. convoc. Ex. ep. ad vic. for. Ex orat. ad syn. §. 8. *Ex sess.* 3.

X. Item doctrina, qua parochi, aliive sacerdotes in synodo congregati pronunciantur una cum episcopo iudices fidei, et simul innuitur iudicium in causis fidei ipsis competere iure proprio, et quidem etiam per ordinationem accepto: *Falsa, temeraria, ordinis hierarchici subversiva, detrahens firmitati definitionum iudiciorumve dogmaticorum ecclesiae, ad minus erronea.*

Orat. synod. §. 8.

XI. Sententia enuncians, veteri maiorum instituto ab apostolicis usque temporibus ducto, per meliora ecclesiae saecula servato, receptum fuisse, „ut decreta, aut definitiones, aut sententiae etiam maiorum sedium non acceptarentur, nisi recognitae fuissent et approbatae a synodo dioecesana": *Falsa, temeraria, derogans pro sua generalitate obedientiae debitae constitutionibus apostolicis, tum et sententiis ab hierarchica superiore legitima potestate manantibus, schisma fovens et haeresim.*

Calumniae adversus aliquas decisiones in materia fidei ab aliquot saeculis emanatas.

De fide §. 12.

XII. Assertiones synodi complexive acceptae circa decisiones in materia fidei ab aliquot saeculis emanatas, quas perhibet velut decreta ab una particulari ecclesia vel paucis pastoribus profecta, nulla sufficienti auctoritate suffulta, nata corrumpendae puritati fidei, ac turbis excitandis, intrusa per vim, e quibus inflicta sunt vulnera nimium adhuc recentia: *Falsae, captiosae, temerariae, scandalosae, in Romanos Pontifices et ecclesiam iniuriosae, debitae apostolicis constitutionibus obedientiae derogantes, schismaticae, perniciosae, ad minus erroneae.* 430

De pace dicta Clementis IX.

Or. synod. §. 2. *in nota.*

XIII. Propositio relata inter acta synodi, quae innuit Clementem IX. pacem ecclesiae reddidisse per approbationem distinctionis iuris et facti in subscriptione formulari ab Alexandro VII. praescripti: *Falsa, temeraria, Clementi IX. iniuriosa.*

XIV. Quatenus vero ei distinctioni suffragatur, eiusdem fautores laudibus extollendo, et eorum adversarios vituperando: *Temeraria, perniciosa, summis Pontificibus iniuriosa, schisma fovens et haeresim.*

De coagmentatione corporis ecclesiae.

Append. n. 28.

XV. Doctrina, quae proponit: „ecclesiam considerandam velut unum corpus mysticum coagmentatum ex Christo capite et fidelibus, qui sunt eius membra per unionem infallibilem, qua mirabiliter evadimus cum ipso unus solus sacerdos, una sola 431 victima, unus solus adorator perfectus Dei Patris in spiritu et veritate," — intellecta hoc sensu, ut ad corpus ecclesiae non pertineant nisi fideles, qui sunt perfecti adoratores in spiritu et veritate: *Haeretica.*

De statu innocentiae.

De grat. §§. 4. 7. *de sacr. in gen.* §. 1. *de poenit.* §. 4.

XVI. Doctrina synodi de statu felicis innocentiae, qualem eum repraesentat in Adamo ante peccatum, complectente

non modo integritatem, sed et iustitiam interiorem cum impulsu in Deum per amorem caritatis, atque primaevam sanctitatem aliqua ratione post lapsum restitutam, — quatenus complexive accepta innuit statum illum sequelam fuisse creationis, debitum ex naturali exigentia et conditione humanae naturae, non gratuitum Dei beneficium: *Falsa, alias damnata in Baio et Quesnellio, erronea, favens haeresi Pelagianae.*

De immortalitate spectata ut naturali conditione hominis.

De bapt. §. 2.

XVII. Propositio his verbis enunciata: „Edocti ab Apostolo spectamus mortem non iam ut naturalem conditionem hominis, sed revera ut iustam poenam culpae originalis,“ — quatenus sub nomine Apostoli subdole allegato insinuat, mortem, quae in praesenti statu inflicta est velut iusta poena peccati per iustam subtractionem immortalitatis, non fuisse naturalem conditionem hominis, quasi immortalitas non fuisset gratuitum beneficium, sed naturalis conditio: *Captiosa, temeraria, Apostolo iniuriosa, alias damnata.*

432 De conditione hominis in statu naturae.

De grat. §. 10.

XVIII. Doctrina synodi enuncians: „Post lapsum Adami Deum annunciasse promissionem futuri liberatoris, et voluisse consolari genus humanum per spem salutis, quam Iesus Christus allaturus erat, tamen Deum voluisse ut genus humanum transiret per varios status, antequam veniret plenitudo temporum, ac primum, ut in statu naturae homo relictus propriis luminibus disceret de sua caeca ratione diffidere, et ex suis aberrationibus moveret se ad desiderandum auxilium superioris luminis,“ — doctrina, ut iacet, captiosa, atque intellecta de desiderio adiutorii superioris luminis in ordine ad salutem promissam per Christum, ad quod concipiendum homo relictus suis propriis luminibus supponatur sese potuisse movere: *Suspecta, favens haeresi Semipelagianae.*

De conditione hominis sub lege.

Ibid.

XIX. Item, quae subiungit, hominem sub lege, „quum esset impotens ad eam observandam, praevaricatorem evasisse,

non quidem culpa legis, quae sanctissima erat, sed culpa hominis, qui sub lege sine gratia magis magisque praevaricator evasit,“ superadditque: „legem, si non sanavit cor hominis, effecisse, ut sua mala cognosceret, et de sua infirmitate convictus desideraret gratiam mediatoris,“ — qua parte generaliter innuit hominem praevaricatorem evasisse per inobservantiam legis, quam impotens esset observare, quasi impossibile aliquid potuerit imperare qui iustus est, aut damnaturus sit hominem pro eo, quod non potuit vitare, qui pius est (ex S. Caesario serm. 73. in append. S. Augustini. Serm. 273. edit. Maur. — ex S. Aug. de nat. et gr. c. 43. — De grat. et lib. 433
arb. c. 16. — Enar. in psal. 56. n. 1.): *Falsa, scandalosa, impia, in Baio damnata.*

XX. Qua parte datur intelligi, hominem sub lege sine gratia potuisse concipere desiderium gratiae mediatoris ordinatum ad salutem promissam per Christum, quasi non ipsa gratia faciat ut invocetur a nobis, (ex concil. Araus. II. can. 3.): *Propositio, ut iacet, captiosa, suspecta, favens haeresi Semipelagianae.*

De gratia illuminante et excitante.

De grat. §. 11.

XXI. Propositio, quae asserit: „Lumen gratiae, quando sit solum, non praestare, nisi ut cognoscamus infelicitatem nostri status et gravitatem nostri mali; gratiam in tali casu producere eundem effectum, quem lex producebat; ideo necesse esse, ut Deus creet in corde nostro sanctum amorem, et inspiret sanctam delectationem contrariam amori in nobis dominanti, hunc amorem sanctum, hanc sanctam delectationem esse proprie gratiam Iesu Christi, inspirationem caritatis, qua cognita sancto amore faciamus; hanc esse illam radicem, e qua germinantur bona opera, hanc esse gratiam novi testamenti, quae nos liberat a servitute peccati, et constituit filios Dei,“ — quatenus intendat, eam solam esse proprie gratiam Iesu Christi, quae creet in corde sanctum amorem, et quae facit ut faciamus, sive etiam qua homo liberatus a servitute peccati constituitur filius Dei, et non sit etiam proprie gratia Christi ea gratia, qua cor hominis tangitur per illuminationem Spiritus sancti (Trid. sess. VI. cap. 5.), nec vera detur interior gratia Christi, cui resistitur: *Falsa, captiosa, inducens* 434

in errorem in secunda propositione Iansenii damnatum ut haereticum, eumque renovans.

De fide velut prima gratia.

De fide §. 1.

XXII. Propositio, quae innuit: „Fidem, a qua incipit series gratiarum, et per quam velut primam vocem vocamur ad salutem et ecclesiam, esse ipsammet excellentem virtutem fidei, qua homines fideles nominantur, et sunt," — perinde ac prior non esset gratia illa, quae ut praevenit voluntatem, sic praevenit et fidem (ex S. Aug. de dono persev. c. 16. n. 41.): *Suspecta de haeresi, eamque sapiens, alias in Quesnellio damnata, erronea.*

De duplici amore.

De grat. §. 8.

XXIII. Doctrina synodi de duplici amore dominantis cupiditatis et caritatis dominantis, enuncians hominem sine gratia esse sub servitute peccati, ipsumque in eo statu per generalem cupiditatis dominantis influxum omnes suas actiones inficere et corrumpere, — quatenus insinuat in homine, dum est sub servitute sive in statu peccati, destitutus gratia illa, qua liberatur a servitute peccati et constituitur filius Dei, sic dominari cupiditatem, ut per generalem huius influxum omnes illius actiones in se inficiantur et corrumpantur, aut opera omnia, quae ante iustificationem fiunt, quacunque ratione fiant,
435 sint peccata, quasi in omnibus suis actibus peccator serviat dominanti cupiditati: *Falsa, perniciosa, inducens in errorem a Tridentino damnatum ut haereticum, iterum in Baio damnatum art.* 40.

§. 12.

XXIV. Qua vero parte inter dominantem cupiditatem et caritatem dominantem nulli ponuntur affectus medii a natura ipsa insiti, suapteque natura laudabiles, qui una cum amore beatitudinis naturalique propensione ad bonum remanserunt velut extrema lineamenta, et reliquiae imaginis Dei, — (ex S. Aug. de spir. et lit. c. 28.) perinde ac si inter dilectionem divinam, quae nos perducit ad regnum, et dilectionem humanam illicitam, quae damnatur, non daretur dilectio humana

licita, quae non reprehenditur (ex S. Aug. serm. 349. de carit. edit. Maur.): *Falsa, alias damnata.*

De timore servili.

De poenit. §. 3.

XXV. Doctrina, quae timorem poenarum generatim perhibet, duntaxat non posse dici malum, si saltem pertingit ad cohibendam manum, — quasi timor ipse gehennae, quam fides docet peccato infligendam, non sit in se bonus et utilis, velut donum supernaturale, ac motus a Deo inspiratus praeparans ad amorem iustitiae: *Falsa, temeraria, perniciosa, divinis donis iniuriosa, alias damnata, contraria doctrinae concilii Tridentini, tum et communi Patrum sententiae, opus esse iuxta consuetum ordinem praeparationis ad iustitiam, ut intret timor primo, per quem veniat caritas, timor medica-* 436
mentum, caritas sanitas. (ex S. Aug. in epist. Ioan. c. 4. tract. 9. n. 4. 5. — In Ioan. evang. tract. 41. n. 10. — Enarratione in psal. 127. n. 7. — Sermone 157. de verbis Apostoli c. 13. — Sermone 161. de verbis Apostoli n. 8. — Sermone 349. de caritate n. 7.)

De poena decedentium cum solo originali.

De bapt. §. 3.

XXVI. Doctrinam, quae velut fabulam Pelagianam explodit locum illum inferorum, (quem limbi puerorum nomine fideles passim designant,) in quo animae decedentium cum sola originali culpa poena damni citra poenam ignis puniantur, — perinde ac si hoc ipso, quod qui poenam ignis removent inducerent locum illum et statum medium expertem culpae et poenae inter regnum Dei et damnationem aeternam, qualem fabulabantur Pelagiani: *Falsa, temeraria, in scholas catholicas iniuriosa.*

De sacramentis, ac primum de forma sacramentali cum adiuncta conditione.

De bapt. §. 12.

XXVII. Deliberatio synodi, qua praetextu adhaesionis ad antiquos canones in casu dubii baptismatis propositum suum declarat de omittenda formae conditionalis mentione: *Temeraria, praxi, legi, auctoritati ecclesiae contraria.*

De participatione victimae in sacrificio missae.

De euch. §. 6.

437 XXVIII. Propositio synodi, qua postquam statuit victimae participationem esse partem sacrificio essentialem, subiungit: „non tamen se damnare ut illicitas missas illas, in quibus adstantes sacramentaliter non communicant, ideo, quia isti participant, licet minus perfecte, de ipsa victima, spiritu illam recipiendo," — quatenus insinuat ad sacrificii essentiam deesse aliquid in eo sacrificio, quod peragatur sive nullo adstante, sive adstantibus, qui nec sacramentaliter, nec spiritualiter de victima participant; et quasi damnandae essent ut illicitae missae illae, in quibus solo sacerdote communicante nemo adsit, qui sive sacramentaliter, sive spiritualiter communicet: *Falsa*, *erronea*, *de haeresi suspecta*, *eamque sapiens.*

De ritus consecrationis efficacia.

De euch. §. 2.

XXIX. Doctrina synodi, qua parte, tradere instituens fidei doctrinam de ritu consecrationis, remotis quaestionibus scholasticis circa modum, quo Christus est in eucharistia, a quibus parochos docendi munere fungentes abstinere hortatur, duobus his tantum propositis: 1. Christum post consecrationem vere, realiter, substantialiter esse sub speciebus, 2. tunc omnem panis et vini substantiam cessare solis remanentibus speciebus, prorsus omittit ullam mentionem facere transubstantiationis, seu conversionis totius substantiae panis in corpus, et totius substantiae vini in sanguinem, quam velut articulum fidei Tridentinum concilium definivit, et quae in solenni fidei professione continetur, — quatenus per inconsultam istiusmodi suspiciosamque omissionem notitia subtrahitur tum articuli ad fidem pertinentis, tum etiam vocis ab ecclesia consecratae ad illius tuendam professionem adversus haereses, tenditque adeo ad
438 eius oblivionem inducendam, quasi ageretur de quaestione mere scholastica: *Perniciosa*, *derogans expositioni veritatis catholicae circa dogma transubstantiationis*, *favens haereticis.*

De applicatione fructus sacrificii.

De euch. §. 8.

XXX. Doctrina synodi, qua, dum profitetur: „credere sacrificii oblationem extendere se ad omnes, ita tamen, ut in liturgia fieri possit specialis commemoratio aliquorum tam vi-

vorum quam defunctorum, precando Deum peculiariter pro ipsis," dein continuo subiicit: „non tamen quod credamus in arbitrio esse sacerdotis applicare fructus sacrificii cui vult; immo damnamus hunc errorem velut magnopere offendentem iura Dei, qui solus distribuit fructus sacrificii cui vult, et secundum mensuram, quae ipsi placet:" unde et consequenter traducit velut „falsam opinionem invectam in populum, quod illi, qui eleemosynam subministrant sacerdoti sub conditione, quod celebret unam missam, specialem fructum ex ea percipiant," — sic intellecta, ut praeter peculiarem commemorationem et orationem specialis ipsa oblatio seu applicatio sacrificii, quae fit a sacerdote, non magis prosit, ceteris paribus, illis, pro quibus applicatur, quam aliis quibusque, quasi nullus specialis fructus proveniret ex speciali applicatione, quam pro determinatis personis, aut personarum ordinibus faciendam commendat ac praecipit ecclesia speciatim a pastoribus pro suis ovibus: quod velut ex divino praecepto descendens a sacra Tridentina synodo diserte est expressum, (Sess. 23. cap. 1. de reform. — Bened. XIV. constit. *Quum semper oblatas.* §. 2.)*: Falsa, temeraria, perniciosa, ecclesiae iniuriosa, inducens in errorem alias damnatum in Wicleffo*

De conveniente ordine in cultu servando.

De euch. §. 5.

XXXI. Propositio synodi enuncians, conveniens esse pro 139
divinorum officiorum ordine et antiqua consuetudine, ut in unoquoque templo unum tantum sit altare, sibique adeo placere morem illum restituere: *Temeraria, perantiquo, pio, multis abhinc saeculis in ecclesia praesertim latina vigenti et probato mori iniuriosa.*

Ibid.

XXXII. Item praescriptio vetans, ne super altaria sacrarum reliquiarum thecae floresve adponantur: *Temeraria, pio ac probato ecclesiae mori iniuriosa.*

Ibid. §. 6.

XXXIII. Propositio synodi, qua cupere se ostendit, ut causae tollerentur, per quas ex parte inducta est oblivio principiorum ad liturgiae ordinem spectantium, revocando illam ad maiorem rituum simplicitatem, eam vulgari lingua expo-

nendo, et elata voce proferendo, — quasi vigens ordo liturgiae ab ecclesia receptus, et probatus aliqua ex parte manasset ex oblivione principiorum, quibus illa regi debet: *Temeraria, piarum aurium offensiva, in ecclesiam contumeliosa, favens haereticorum in eam conviciis.*

De ordine poenitentiae.

De poenit. §. 7.

XXXIV. Declaratio synodi, qua, postquam praemisit or-
440 dinem poenitentiae canonicae sic ad Apostolorum exemplum ab ecclesia statutum fuisse, ut esset communis omnibus, nec tantum pro punitione culpae, sed praecipue pro dispositione ad gratiam, subdit: „se in ordine illo mirabili et augusto totam agnoscere dignitatem sacramenti adeo necessarii, liberam a subtilitatibus, quae ipsi decursu temporis adiunctae sunt,“ — quasi per ordinem, quo sine peracto canonicae poenitentiae cursu hoc sacramentum per totam ecclesiam administrari consuevit, illius fuisset dignitas imminuta: *Temeraria, scandalosa, inducens in contemptum dignitatis sacramenti, prout per ecclesiam totam consuevit administrari, ecclesiae ipsi iniuriosa.*

De poenit. §. 10. *n.* 4.

XXXV. Propositio his verbis concepta: „Si caritas in principio semper debilis est, de via ordinaria ad obtinendum augmentum huius caritatis oportet, ut sacerdos praecedere faciat eos actus humilitationis et poenitentiae, qui fuerunt omni aetate ab ecclesia commendati; redigere hos actus ad paucas orationes, aut ad aliquod ieiunium post iam collatam absolutionem videtur potius materiale desiderium conservandi huic sacramento nudum nomen poenitentiae, quam medium illuminatum et aptum ad augendum illum fervorem caritatis, qui debet praecedere absolutionem; longe quidem absumus ab improbanda praxi imponendi poenitentias etiam post absolutionem adimplendas; si omnia nostra bona opera semper adiunctos habent nostros defectus, quanto magis vereri debemus, ne plurimas imperfectiones admiserimus in difficillimo et magni momenti opere nostrae reconciliationis,“ — quatenus innuit poenitentias, quae imponuntur adimplendae post absolutionem, spectandas potius esse velut supplementum pro defectibus admissis in opere nostrae reconciliationis, quam ut poenitentias vere sacramentales et satisfactorias pro peccatis confessis:

quasi, ut vera ratio sacramenti, non nudum nomen servetur, oporteat de via ordinaria, ut actus humiliationis et poenitentiae, qui imponuntur per modum satisfactionis sacramentalis, praecedere debeant absolutionem: *Falsa, temeraria, communi* 441
praxi ecclesiae iniuriosa, inducens in errorem haereticali nota in Petro de Osma confixum.

De praevia necessaria dispositione pro admittendis poenitentibus ad reconciliationem.

De grat. §. 15.

XXXVI. Doctrina synodi, qua, postquam praemisit: „Qnando habebuntur signa non aequivoca amoris Dei dominantis in corde hominis, posse illum merito iudicari dignum, qui admittatur ad participationem sanguinis Iesu Christi, quae fit in sacramentis," subdit: „Supposititias conversiones, quae fiunt per attritionem, nec efficaces esse solere, nec durabiles;" consequenter „pastorem animarum debere insistere signis non aequivocis caritatis dominantis, antequam admittat suos poenitentes ad sacramenta," quae signa, ut deinde tradit (§. 17.), „pastor deducere poterit ex stabili cessatione a peccato et fervore in operibus bonis," quem insuper fervorem caritatis perhibet (de poenit. §. 10.) velut dispositionem, quae debet praecedere absolutionem, — sic intellecta, ut non solum contritio imperfecta, quae passim attritionis nomine donatur, etiam quae iuncta sit cum dilectione, qua homo incipit diligere Deum tanquam omnis iustitiae fontem, nec modo contritio caritate formata, sed et fervor caritatis dominantis, et ille quidem diuturno experimento per fervorem in operibus bonis probatus, generaliter et absolute requiratur, ut homo ad sacramenta, et speciatim poenitentes ad absolutionis beneficium admittantur: *Falsa, temeraria, quietis animarum perturbativa, tutae ac probatae in ecclesia praxi contraria, sacramenti efficaciae detrahens et iniuriosa.*

De auctoritate absolvendi. 442

De poenit. §. 10. *n.* 6.

XXXVII. Doctrina synodi, quae de auctoritate absolvendi accepta per ordinationem enunciat: „Post institutionem dioecesium et parochiarum conveniens esse, ut quisque iudicium hoc exerceat super personas sibi subditas sive ratione territorii, sive iure quodam personali, propterea quod aliter con-

fusio induceretur et perturbatio," — quatenus post institutas dioeceses et parochias enunciat tantummodo conveniens esse ad praecavendam confusionem, ut absolvendi potestas exerceatur super subditos, sic intellecta, tanquam ad validum usum huius potestatis non sit necessaria ordinaria vel subdelegata illa iurisdictio, sine qua Tridentinum declarat nullius momenti esse absolutionem a sacerdote prolatam: *Falsa, temeraria, perniciosa, Tridentino contraria et iniuriosa, erronea.*

Ibid. §. 11.

XXXVIII. Item doctrina, qua, postquam synodus professa est, „se non posse non admirari illam adeo venerabilem disciplinam antiquitatis, quae," ut ait, „ad poenitentiam non ita facile et forte nunquam eum admittebat, qui post primum peccatum et primam reconciliationem relapsus esset in culpam," subiungit, „per timorem perpetuae exclusionis a communione et pace, etiam in articulo mortis magnum fraenum illis iniectum iri, qui parum considerant malum peccati, et minus illud timent": *Contraria can.* 13. *concilii Nicaeni I., decretali Innocentii I. ad Exuperium Tolos., tum et decretali Coelestini I. ad episcopos Viennen. et Narbonen. provinciae, redolens pravitatem, quam in ea decretali sanctus Pontifex exhorret.*

443 De peccatorum venialium confessione.

De poenit. §. 12.

XXXIX. Declaratio synodi de peccatorum venialium confessione, quam optare se ait non tantopere frequentari, ne nimium contemptibiles reddantur eiusmodi confessiones: *Temeraria, perniciosa, sanctorum ac piorum praxi a S. conc Trid. probatae contraria.*

De indulgentiis.

De poenit. §. 16.

XL. Propositio asserens: „Indulgentiam secundum suam praecisam notionem aliud non esse quam remissionem partis eius poenitentiae, quae per canones statuta erat peccanti," — quasi indulgentia praeter nudam remissionem poenae canonicae non etiam valeat ad remissionem poenae temporalis pro peccatis actualibus debitae apud divinam iustitiam: *Falsa, te-*

meraria, Christi meritis iniuriosa, dudum in art. 19. *Lutheri damnata.*

Ibid.

XLI. Item in eo, quod subditur: „Scholasticos suis subtilitatibus inflatos invexisse thesaurum male intellectum meritorum Christi et sanctorum, et clarae notioni absolutionis a poena canonica substituisse confusam et falsam applicationis meritorum," — quasi thesauri ecclesiae, unde Papa dat indulgentias, non sint merita Christi et sanctorum: *Falsa, temeraria, Christi et sanctorum meritis iniuriosa, dudum in art.* 17. *Lutheri damnata.*

Ibid.

XLII. Item in eo, quod superaddit: „Luctuosius adhuc 444
esse, quod chimerica isthaec applicatio transferri solita sit in defunctos": *Falsa, temeraria, piarum aurium offensiva, in Romanos Pontifices, et in praxin et sensum universalis ecclesiae iniuriosa, inducens in errorem haereticali nota in Petro de Osma confixum, iterum damnatum in art.* 22. *Lutheri.*

Ibid.

XLIII. In eo demum, quod impudentissime invehitur in tabellas indulgentiarum, altaria privilegiata etc.: *Temeraria, piarum aurium offensiva, scandalosa, in summos Pontifices atque in praxin tota ecclesia frequentatam contumeliosa.*

De reservatione casuum.

De poenit. §. 19.

XLIV. Propositio synodi assumens: „Reservationem casuum nunc temporis aliud non esse quam improvidum ligamen pro inferioribus sacerdotibus, et sonum sensu vacuum pro poenitentibus assuetis non admodum curare hanc reservationem": *Falsa, temeraria, male sonans, perniciosa, concilio Tridentino contraria, superioris hierarchicae potestatis laesiva.*

Ibid.

XLV. Item de spe, quam ostendit, fore: „ut reformato rituali et ordine poenitentiae nullum amplius locum habiturae sint huiusmodi reservationes," — prout attenta generalitate verborum innuit, per reformationem ritualis et ordinis poeni- 445

tentiae factam ab episcopo vel synodo aboleri posse casus, quos Tridentina synodus (Sess. XIV. c. 7.) declarat Pontifices maximos potuisse pro suprema potestate sibi in universa ecclesia tradita peculiari sno iudicio reservare: *Propositio falsa, temeraria, concilio Tridentino et summorum Pontificum auctoritati derogans, et iniuriosa.*

De censuris.

De poenit. §§. 20. 22.

XLVI. Propositio asserens: „Effectum excommnnicationis exteriorem duntaxat esse, quia tantummodo natura sna excludit ab exteriore commnnicatione ecclesiae," — qnasi excommunicatio non sit poena spiritualis, ligans in coelo, animas obligans, (ex S. Aug. ep. 250. Auxilio episcopo, Tract. 50. in Ioan. n. 12.): *Falsa*, *perniciosa*, *in art.* 23. *Lutheri damnata*, *ad minus erronea.*

§§. 21. 23.

XLVII. Item, quae tradit, necessarium esse iuxta leges naturales et divinas, ut sive ad excommnnicationem sive ad suspensionem praecedere debeat examen personale, atque adeo sententias dictas ipso facto non aliam vim habere, nisi seriae comminationis sine ullo actuali effectu: *Falsa*, *temeraria*, *perniciosa*, *ecclesiae potestati iniuriosa*, *erronea.*

§. 22.

446 XLVIII. Item, quae pronunciat: „Inutilem ac vanam esse formnlam nonnullis abhinc saeculis inductam absolvendi generaliter ab excommunicationibns, in qnas fidelis incidere potuisset": *Falsa*, *temeraria*, *praxi ecclesiae iniuriosa.*

§. 24.

XLIX. Item, quae damnat ut nullas et invalidas suspensiones ex informata conscientia: *Falsa*, *perniciosa*, *in Trid. iniuriosa.*

Ibid.

L. Item in eo, quod insinnat, soli episcopo fas non esse uti potestate, quam tamen ei defert Tridentinum (Sess. XIV. c. 1. de ref.), suspensionis ex informata conscientia legitime infligendae: *Iurisdictionis praelatorum ecclesiae laesiva.*

De ordine.

De ordine §. 4.

LI. Doctrina synodi, quae perhibet, in promovendis ad ordines hanc more et instituto veteris disciplinae rationem servari consuevisse, „ut, si quis clericorum distinguebatur sanctitate vitae, et dignus aestimabatur, qui ad ordines sacros ascenderet, ille solitus erat promoveri ad diaconatum vel sacerdotium, etiamsi inferiores ordines non suscepisset, neque tum talis ordinatio dicebatur per saltum, ut postea dictnm est".

§. 5.

LII. Item, quae innuit, non alium titulum ordinationum fuisse, quam deputationem ad aliquod speciale ministerium, qualis praescripta est in concilio Chalcedonensi, subiungens (§. 6.), quamdiu ecclesia sese his principiis in delectu sacrorum ministrorum conformavit, ecclesiasticum ordinem floruisse, vernm beatos illos dies transiisse, novaque principia subinde
introducta, quibus corrupta fuit disciplina in delectu mini- 447
strorum sanctuarii.

§. 7.

LIII. Item, quod inter haec ipsa corruptionis principia refert, quod recessum sit a vetere instituto, quo, ut ait (§. 5.), ecclesia insistens Apostoli vestigiis neminem ad sacerdotium admittendum statuerat, nisi qui conservasset innocentiam baptismalem, — quatenus innnit corruptam fuisse disciplinam per decreta et instituta, 1) sive quibus ordinationes per saltum vetitae sunt, 2) sive quibus pro ecclesiarum necessitate et commoditate probatae sunt ordinationes sine titulo specialis officii, velut speciatim a Tridentino ordinatio ad titulum patrimonii, salva obedientia, qua sic ordinati ecclesiarum necessitatibus deservire debent iis obeundis officiis, quibus pro loco ac tempore ab episcopo admoti fuerint, quemadmodum ab apostolicis temporibus in primitiva ecclesia fieri consuevit, 3) sive quibus iure canonico facta est criminum distinctio, quae delinquentes reddunt irregulares, quasi per hanc distinctionem ecclesia recesserit a spiritu Apostoli, non excludendo generaliter et indistincte ab ecclesiastico ministerio omnes quoscunque, qui baptismalem innocentiam non conservassent: *Doctrina singulis suis partibus falsa, temeraria, ordinis pro ecclesiarum necessitate et commoditate inducti perturbativa, in disciplinam per canones et speciatim per Trid. decreta probatam iniuriosa.*

§. 13.

LIV. Item, quae velut turpem abusum notat unquam praetendere eleemosynam pro celebrandis missis et sacramen-
448 tis administrandis, sicuti et accipere quemlibet proventum dictum stolae, et generatim quodcunque stipendium et honorarium, quod suffragiorum aut cuiuslibet parochialis functionis occasione offerretur, — quasi turpis abusus crimine notandi essent ministri ecclesiae, dum secundum receptum et probatum ecclesiae morem et institutum utuntur iure promulgato ab Apostolo accipiendi temporalia ab his, quibus spiritualia ministrantur: *Falsa, temeraria, ecclesiastici ac pastoralis iuris laesiva, in ecclesiam eiusque ministros iniuriosa.*

§. 14.

LV. Item, qua vehementer optare se profitetur, ut aliqua ratio inveniretur minutuli cleri (quo nomine inferiorum ordinum clericos designat) a cathedralibus et collegiatis submovendi, providendo aliter, nempe per probos et provectioris aetatis laicos, congruo assignato stipendio, ministerio inserviendi missis et aliis officiis, velut acolythi etc., ut olim, inquit, fieri solebat, quando eius generis officia non ad meram speciem pro maioribus ordinibus suscipiendis redacta erant, — quatenus reprehendit institutum, quo cavetur, ut minorum ordinum functiones per eos tantum praestentur exerceanturve, qui in illis constituti adscriptive sunt (concil. prov. IV. Mediol.), idque ad mentem Tridentini (Sess. XXIII. c. 17.), ut sanctorum ordinum a diaconatu ad ostiariatum functiones ab apostolicis temporibus in ecclesia laudabiliter receptae, et in pluribus locis aliquamdiu intermissae iuxta sacros canones revocentur, nec ab haereticis tanquam otiosae traducantur: *Suggestio temeraria, piarum aurium offensiva, ecclesiastici ministerii perturbativa, servandae, quoad fieri potest, in celebrandis mysteriis decentiae imminutiva, in minorum ordinum munera et functiones, tum in disciplinam per canones et speciatim per Trid. probatam iniuriosa, favens haereticorum in eam conviciis et calumniis.*

§. 18.

449 LVI. Doctrina, quae statuit conveniens videri in impedimentis canonicis, quae proveniunt ex delictis in iure expressis, ullam unquam nec concedendam, nec admittendam esse

dispensationem: *Aequitatis et moderationis canonicae a sacro concilio Tridentino probatae laesiva, auctoritati et iuribus ecclesiae derogans.*

Ibid. 22.

LVII. Praescriptio synodi, quae generaliter et indiscriminatim velut abusum reiicit quamcunque dispensationem, ut plus quam unum residentiale beneficium uni eidemque conferatur; item in eo, quod subiungit, certum sibi esse iuxta ecclesiae spiritum plus quam uno beneficio tametsi simplici neminem frui posse: *Pro sua generalitate derogans moderationi Tridentini sess. VII. c.* 5. *et sess. XXIV. c.* 17.

De sponsalibus et matrimonio.

Libell. memor. circa sponsalia etc. §. 2.

LVIII. Propositio, quae statuit sponsalia proprie dicta actum mere civilem continere, qui ad matrimonium celebrandum disponit, eademque civilium legum praescripto omnino subiacere, — quasi actus disponens ad sacramentum non subiaceat sub hac ratione iuri ecclesiae: *Falsa*, *iuris ecclesiae quoad effectus etiam e sponsalibus vi canonicarum sanctionum profluentes laesiva*, *disciplinae ab ecclesia constitutae derogans.*

De matrim. §§. 7. 11. 12. 450

LIX. Doctrina synodi, asserens: „Ad supremam civilem potestatem duntaxat originarie spectare contractui matrimonii apponere impedimenta eius generis, quae ipsum nullum reddunt, dicunturque dirimentia,“ quod ius originarium praeterea dicitur cum iure dispensandi essentialiter connexum, subiungens: „supposito assensu vel conniventia principum potuisse ecclesiam iuste constituere impedimenta dirimentia ipsum contractum matrimonii,“ — quasi ecclesia non semper potuerit ac possit in Christianorum matrimoniis iure proprio impedimenta constituere, quae matrimonium non solum impediant, sed et nullum reddant quoad vinculum, quibus Christiani obstricti teneantur etiam in terris infidelium, in eisdemque dispensare: *Canonum* 3. 4. 9. 12. *sess. XXIV. concil. Trid. eversiva*, *haeretica.*

Cit. lib. et memor. circa sponsal. §. 10.

LX. Item rogatio synodi ad potestatem civilem, ut „e numero impedimentorum tollat cognationem spiritualem, at-

que illud, quod dicitur, publicae honestatis, quorum origo reperitur in collectione Iustiniaui," tum, ut „restringat impedimentum affinitatis et cognationis ex quacunque licita aut illicita coniunctione provenientis ad quartum gradum iuxta civilem computationem per lineam lateralem et obliquam, ita tamen, ut spes nulla relinquatur dispensationis obtinendae," — quatenus civili potestati ius attribuit sive abolendi sive restringendi impedimenta ecclesiae auctoritate constituta vel comprobata; item qua parte supponit ecclesiam per potestatem civilem spoliari posse iure suo dispensandi super impedimentis ab ipsa constitutis vel comprobatis: *Libertatis ac potestatis ecclesiae subversiva, Tridentino contraria, ex haereticali supra damnato principio profecta.*

451 De officiis, exercitationibus, institutionibus ad religiosum cultum pertinentibus. Et primum de adoranda humanitate Christi.

De fide §. 3.

LXI. Propositio, quae asserit: „Adorare directe humanitatem Christi, magis vero aliqnam eius partem, fore semper honorem divinum datum creaturae," — quatenus per hoc verbum „directe" intendat reprobare adorationis cultum, quem fideles dirigunt ad humanitatem Christi, perinde ac si talis adoratio, qua humanitas ipsaque caro vivifica Christi adoratur non quidem propter se et tanquam nuda caro, sed prout unita divinitati, foret honor divinus impertitus creaturae, et non potius una eademque adoratio, qua Verbum incarnatum cum propria ipsius carne adoratur (ex concil. CP. V. gen. can. 9.): *Falsa, captiosa, pio ac debito cultui humanitati Christi a fidelibus praestito ac praestando detrahens et iniuriosa.*

De orat. §. 17.

LXII. Doctrina, quae devotionem erga sacratissimum cor Iesu reiicit inter devotiones, quas notat velut novas, erroneas, aut saltem periculosas, — intellecta de hac devotione, qualis est ab apostolica sede probata: *Falsa, temeraria, perniciosa, piarum aurium offensiva, in apostolicam sedem iniuriosa.*

De orat. §. 10. *Et Append. n.* 32.

LXIII. Item in eo, quod cultores cordis Iesu hoc etiam nomine arguit, quod non advertant, sanctissimam carnem Christi, aut eius partem aliquam, aut etiam humanitatem
452 totam cum separatione aut praecisione a divinitate adorari

non posse cultu latriae, — quasi fideles cor Iesu adorarent cum separatione vel praecisione a divinitate, dum illud adorant, ut est cor Iesu, cor nempe personae Verbi, cui inseparabiliter unitum est, ad eum modum, quo exsangue corpus Christi in triduo mortis sine separatione aut praecisione a divinitate adorabile fuit in sepulcro: *Captiosa, in fideles cordis Christi cultores iniuriosa.*

De ordine praescripto in piis exercitationibus obeundis.

De orat. §. 14. *Append. n.* 34.

LXIV. Doctrina, quae velut superstitiosam universe notat „quamcunque efficaciam, quae ponatur in determinato numero precum et piarum salutationum,“ — tanquam superstitiosa censenda esset efficacia, quae sumitur non ex numero in se spectato, sed ex praescripto ecclesiae, certum numerum precum vel externarum actionum praefinientis pro indulgentiis consequendis, pro adimplendis poenitentiis, et generatim pro sacro et religioso cultu rite et ex ordine peragendo: *Falsa, temeraria, scandalosa, perniciosa, pietati fidelium iniuriosa, ecclesiae auctoritati derogans, erronea.*

De poenit. §. 10.

LXV. Propositio enuncians: „Irregularem strepitum novarum institutionum, quae dictae sunt exercitia vel missiones, forte nunquam aut saltem perraro eo pertingere, ut absolutam conversionem operentur, et exteriores illos commotionis actus, qui apparuere, nil aliud fuisse, quam transeuntia naturalis concussionis fulgura“: *Temeraria, male sonans, perniciosa,* 453
mori pio, salutariter per ecclesiam frequentato et in verbo Dei fundato iniuriosa.

De modo iungendae vocis populi cum voce ecclesiae in precibus publicis.

De orat. §. 24.

LXVI. Propositio asserens: „Fore contra apostolicam praxin et Dei consilia, nisi populo faciliores viae pararentur vocem suam iungendi cum voce totius ecclesiae,“ — intellecta de usu vulgaris linguae in liturgicas preces inducendae. *Falsa, temeraria, ordinis pro mysteriorum celebratione praescripti perturbativa, plurium malorum facile productrix.*

De lectione sacrae scripturae.

Ex nota in fine decr. de gratia.

LXVII. Doctrina perhibens a lectione sacrarum scripturarum nonnisi veram impotentiam excusare, subiungens ultro se prodere obscurationem, quae ex huiusce praecepti neglectu orta est super primarias veritates religionis: *Falsa, temeraria, quietis animarum perturbativa, alias in Quesnellio damnata.*

De proscriptis libris in ecclesia publice legendis.

De orat. §. 29.

LXVIII. Laudatio, qua summopere synodus commendat Quesnellii commentationes in novum testamentum, aliaque aliorum Quesnellianis erroribus faventium opera, licet pro-
454 scripta, eademque parochis proponit, ut ea tanquam solidis religionis principiis referta in suis quisque parochiis populo post reliquas functiones perlegant: *Falsa, scandalosa, temeraria, seditiosa, ecclesiae iniuriosa, schisma fovens et haeresin.*

De sacris imaginibus.

De orat. §. 17.

LXIX. Praescriptio, quae generaliter et indistincte inter imagines ab ecclesia auferendas, velut rudibus erroris occasionem praebentes, notat imagines Trinitatis incomprehensibilis: *Propter sui generalitatem temeraria, ac pio per ecclesiam frequentato mori contraria, quasi nullae exstent imagines sanctissimae Trinitatis communiter approbatae, ac tuto permittendae.* (Ex brevi *Sollicitudini nostrae*, Benedicti XIV. an. 1745.)

LXX. Item doctrina et praescriptio, generatim reprobans omnem specialem cultum, quem alicui speciatim imagini solent fideles impendere, et ad ipsam potius quam ad aliam confugere: *Temeraria, perniciosa, pio per ecclesiam frequentato mori, tum et illi providentiae ordini iniuriosa, quo ita Deus nec in omnibus memoriis sanctorum ista fieri voluit, qui dividit propria unicuique prout vult.* (Ex S. Aug. ep. 78. Clero, senioribus et universae plebi ecclesiae Hipponen.)

LXXI. Item, quae vetat, ne imagines praesertim B. Virginis ullis titulis distinguantur, praeterquam denominationibus, quae sint analogae mysteriis, de quibus in sacra scriptura

expressa fit mentio, — quasi nec adscribi possent imaginibus piae aliae denominationes, quas vel in ipsismet publicis precibus ecclesiae probat et commendat: *Temeraria, piarum aurium offensiva, venerationi B. praesertim Virgini debitae* 455
iniuriosa.

LXXII. Item, quae velut abusum exstirpari vult morem, quo velatae asservantur certae imagines: *Temeraria, frequentato in ecclesia et ad fidelium pietatem fovendam inducto mori contraria.*

De festis.

Libell. memor. pro fest. reform. §. 3.

LXXIII. Propositio enuncians novorum festorum institutionem ex neglectu in veteribus observandis, et ex falsis notionibus naturae et finis earundem solennitatum originem duxisse: *Falsa, temeraria, scandalosa, ecclesiae iniuriosa, favens haereticorum in dies festos per ecclesiam celebratos conviciis.*

Ibid. §. 8.

LXXIV. Deliberatio synodi de transferendis in diem dominicum festis per annum institutis, idque pro iure, quod persuasum sibi esse ait episcopo competere super disciplinam ecclesiasticam in ordine ad res mere spirituales, ideoque et praeceptum missae audiendae abrogandi diebus, in quibus ex pristina ecclesiae lege viget etiamnum id praeceptum: tum etiam in eo, quod superaddit de transferendis in Adventum episcopali auctoritate ieiuniis per annum ex ecclesiae praecepto servandis, — quatenus adstruit episcopo fas esse iure proprio transferre dies ab ecclesia praescriptos pro festis ieiuniisve celebrandis, aut inductum missae audiendae praeceptum abrogare: *Propositio falsa, iuris conciliorum genera-* 456
lium et summorum Pontificum laesiva, scandalosa, schismati favens.

De iuramentis.

Libell. memor. pro iuram. reform. §. 4.

LXXV. Doctrina, quae perhibet, beatis temporibus nascentis ecclesiae iuramenta visa esse a documentis divini praeceptoris atque ab aurea evangelica simplicitate adeo aliena, ut ipsummet iurare sine extrema et ineluctabili necessitate reputatus fuisset actus irreligiosus, homine Christiano indig-

nus; insuper continuatam Patrum seriem demonstrare iuramenta communi sensu pro vetitis habita fuisse; indeque progreditur ad improbanda iuramenta, quae curia ecclesiastica, iurisprudentiae feudalis, ut ait, normam secuta in investituris et in sacris ipsis episcoporum ordinationibus adoptavit, statuitque adeo implorandam a saeculari potestate legem pro abolendis iuramentis, quae in curiis etiam ecclesiasticis exiguntur pro suscipiendis muniis et officiis, et generatim pro omni actu curiali: *Falsa, ecclesiae iniuriosa, iuris ecclesiastici laesiva, disciplinae per canones inductae et probatae subversiva.*

De collationibus ecclesiasticis.

De collat. ecclesiast. §. 1.

LXXVI. Insectatio, qua synodus scholasticam exagitat, velut eam, „quae viam aperuit inveniendis novis, et inter se discordantibus systematibus, quoad veritates maioris pretii, ac demum adduxit ad probabilismum et laxismum," — quatenus in scholasticam reiicit privatorum vitia, qui abuti ea poterunt, aut abusi sunt: *Falsa, temeraria, in sanctissimos viros et doctores, qui magno catholicae religionis bono scho-*
457 *lasticam excoluere, iniuriosa, favens infestis in eam haereticorum conviciis.*

Ibid.

LXXVII. Item in eo, quod subdit: „Mutationem formae regiminis ecclesiastici, qua factum est, ut ministri ecclesiae in oblivionem venirent suorum iurium, quae simul sunt eorum obligationes, eo demum rem adduxisse, ut obliterari faceret primitivas notiones ministerii ecclesiastici et sollicitudinis pastoralis," — quasi per mutationem regiminis congruentem disciplinae in ecclesia constitutae et probatae obliterari unquam potuerit et amitti primitiva notio ecclesiastici ministerii, pastoralisve sollicitudinis: *Propositio falsa, temeraria, erronea.*

§. 4.

LXXVIII. Praescriptio synodi de ordine rerum tractandarum in collationibus, qua, posteaquam praemisit: „In quolibet articulo distinguendum id, quod pertinet ad fidem et ad essentiam religionis ab eo, quod est proprium disciplinae," subiungit: „In hac ipsa (disciplina) distinguendum, quod est necessarium aut utile ad retinendos in spiritu fideles, ab eo,

quod est inutile aut onerosius, quam libertas filiorum novi foederis patiatur, magis vero ab eo, quod est periculosum aut noxium, utpote inducens ad superstitionem et materialismum," — quatenus pro generalitate verborum comprehendat et praescripto examini subiiciat etiam disciplinam ab ecclesia constitutam et probatam, quasi ecclesia, quae spiritu Dei regitur, disciplinam constituere posset non solum inutilem et onerosiorem, quam libertas Christiana patiatur, sed et periculosam, noxiam, inducentem in superstitionem et materialismum: *Falsa*, *temeraria*, *scandalosa*, *perniciosa*, *piarum* 458 *aurium offensiva*, *ecclesiae ac Spiritui Dei*, *quo ipsa regitur*, *iniuriosa*, *ad minus erronea*.

Convicia adversus aliquas sententias in scholis catholicis usque adhuc agitatas.

Orat. ad synod. §. 1.

LXXIX. Assertio, quae conviciis et contumeliis insectatur sententias in scholis catholicis agitatas, et de quibus apostolica sedes nihil adhuc definiendum aut pronunciandum censuit: *Falsa*, *temeraria*, *in scholas catholicas iniuriosa*, *debitae apostolicis constitutionibus obedientiae derogans*.

De tribus regulis fundamenti loco a synodo positis pro reform. regularium.

Libell. memorial. pro reform. regular. §. 9.

LXXX. Regula 1., quae statuit universe et indiscriminatim: „Statum regularem aut monasticum natura sua componi non posse cum animarum cura, cumque vitae pastoralis muneribus, nec adeo in partem venire posse ecclesiasticae hierarchiae, quin ex adverso pugnet ipsiusmet vitae monasticae principiis": *Falsa*, *perniciosa*, *in sanctissimos ecclesiae Patres et praesules*, *qui regularis vitae instituta cum clericalis ordinis muneribus consociarunt*, *iniuriosa*, *pio*, *vetusto*, *probato ecclesiae mori summorumque Pontificum sanctionibus contraria*, *quasi monachi*, *quos morum gravitas*, *et vitae ac fidei institutio sancta commendat*, *non rite*, *nec modo sine religionis offensione*, *sed et cum multa utilitate ecclesiae clericorum officiis aggregentur*. (Ex S. Siricio epist. decret. ad Himerium Tarracon. c. 13.)

LXXXI. Item in eo, quod subiungit, sanctos Thomam et 459
Bonaventuram sic in tuendis adversus summos homines men-

dicantium institutis versatos esse, ut in eorum defensionibus minor aestus, accuratio maior desideranda fuisset: *Scandalosa, in sanctissimos doctores iniuriosa, impiis damnatorum auctorum contumeliis favens.*

LXXXII. Regula 2.: „Multiplicationem ordinum ac diversitatem naturaliter inferre perturbationem et confusionem," item in eo, quod praemittit §. 4.: „Regularium fundatores, qui post monastica instituta prodierunt, ordines superaddentes ordinibus, reformationes reformationibus, nihil aliud effecisse, quam primariam mali causam magis magisque dilatare," — intellecta de ordinibus et institutis a sancta sede probatis, quasi distincta piorum munerum varietas, quibus distincti ordines addicti sunt, natura sua perturbationem et confusionem parere debeat: *Falsa, calumniosa in sanctos fundatores eorumque fideles alumnos, tum et in ipsos summos Pontifices iniuriosa.*

LXXXIII. Regula 3., qua, postquam praemisit: „Parvum corpus degens intra civilem societatem, quin fere sit pars eiusdem, parvamque monarchiam figit in statu, semper esse periculosum," subinde hoc nomine criminatur privata monasteria, communis instituti vinculo sub uno praesertim capite consociata, velut speciales totidem monarchias civili reipublicae periculosas et noxias: *Falsa, temeraria, regularibus institutis a sancta sede ad religionis profectum approbatis iniuriosa, favens haereticorum in eadem instituta insectationibus et calumniis.*

460 De systemate seu ordinationum complexione ducta ex allatis regulis, et octo sequentibus articulis comprehensa pro reformatione regularium.

§. 10.

LXXXIV. Art. 1.: „De uno duntaxat ordine in ecclesia retinendo, ac de seligenda prae ceteris regula sancti Benedicti, cum ob sui praestantiam, tum ob praeclara illius ordinis merita, sic tamen, ut in his, quae forte occurrent temporum conditioni minus congrua, instituta vitae ratio apud Portum regium lucem praeferat ad explorandum, quid addere, quid detrahere conveniat."

2. „Ne compotes fiant ecclesiasticae hierarchiae, qui se huic ordini adiunxerint, nec ad sacros ordines promoveantur, praeterquam ad summum unus vel duo, initiandi tanquam curati vel capellani monasterii, reliquis in simplici laicorum ordine remanentibus."

3. „Unum tantum in unaquaque civitate admittendum mo-

nasterium, idque extra moenia civitatis in locis abditioribus et remotioribus collocandum."

4. „Inter occupationes vitae monasticae pars sua labori manuum inviolate servanda, relicto tamen congruo tempore psalmodiae impendendo, aut etiam, si cui libuerit, literarum studio. Psalmodia deberet esse moderata, quia nimia eius prolixitas parit praecipitantiam, molestiam, evagationem. Quo plus auctae sunt psalmodiae, orationes, preces, tantundem peraequa proportione omni tempore imminutus fervor est sanctitasque regularium."

5. „Nulla forte admittenda distinctio monachos inter sive choro sive ministeriis addictos; inaequalitas isthaec gravissimas omni tempore lites excitavit ac discordias, et a communitatibus regularium spiritum caritatis expulit."

6. „Votum perpetuae stabilitatis nunquam tolerandum.
Non illud norant veteres monachi, qui tamen ecclesiae consolatio et Christianismi ornamentum exstiterunt. Vota castitatis, paupertatis et obedientiae non admittenda instar communis
et stabilis regulae. Si quis ea vota, aut omnia, aut aliqua 461
facere voluerit, consilium et veniam ab episcopo postulabit, qui tamen nunquam permittet, ut perpetua sint, nec anni fines excedent. Tantummodo facultas dabitur ea renovandi sub iisdem conditionibus."

7. „Omnem episcopus habebit inspectionem in eorum vitam, studia, progressum in pietate; ad ipsum pertinebit monachos admittere et expellere, semper tamen accepto contubernalium consilio."

8. „Regulares ordinum, qui adhuc remanent, licet sacerdotes in hoc monasterium admitti etiam possent, modo in silentio et solitudine propriae sanctificationi vacare cuperent, quo casu dispensationi locus fieret in generali regula num. 2. statuta, sic tamen, ne vitae institutionem sequantur ab aliis discrepantem, adeo, ut non plus quam una aut ad summum duae in diem missae celebrentur, satisque ceteris sacerdotibus esse debeat una cum communitate concelebrare."

Item pro reformatione monialium.

§. 11.

„Vota perpetua usque ad annum 40. aut 45. non admittenda! Moniales solidis exercitationibus, speciatim labori addicendae; a carnali spiritualitate, qua pleraeque distinentur, avo-

candae; expendendum, utrum, quod ad ipsas attinet, satius foret monasterium in civitate relinqui": *Systema vigentis atque iam antiquitus probatae ac receptae disciplinae subversivum, perniciosum, constitutionibus apostolicis et plurium conciliorum etiam generalium, tum speciatim Tridentini sanctionibus oppositum et iniuriosum, favens haereticorum in monastica vota et regularia instituta stabiliori consiliorum evangelicorum professioni addicta conviciis et calumniis.*

462 De nationali concilio convocando.

Libell. memor. pro convoc. concil. nation. §. 1.

LXXXV. Propositio enuncians, qualemcunque cognitionem ecclesiasticam historiae sufficere, ut fateri quisque debeat convocationem concilii nationalis unam esse ex viis canonicis, qua finiantur in ecclesia respectivarum nationum controversiae spectantes ad religionem, — sic intellecta, ut controversiae ad fidem et mores spectantes, in ecclesia quacunque subortae, per nationale concilium irrefragabili iudicio finiri valeant, quasi inerrantia in fidei et morum quaestionibus nationali concilio competeret: *Schismatica*, *haeretica*.

Mandamus igitur omnibus utriusque sexus Christifidelibus, ne de dictis propositionibus et doctrinis sentire, docere, praedicare praesumant contra quam in hac nostra constitutione declaratur, ita ut quicunque illas vel earum aliquam coniunctim vel divisim docuerit, defenderit, ediderit aut de eis etiam disputando publice vel privatim tractaverit, nisi forsitan impugnando, ecclesiasticis censuris aliisque contra similia perpetrantes a iure statutis poenis ipso facto absque alia declaratione subiaceat.

Ceterum per hanc expressam praefatarum propositionum et doctrinarum reprobationem alia in eodem libro contenta nullatenus approbare intendimus, quum praesertim in eo complures deprehensae fuerint propositiones et doctrinae, sive illis, quae supra damnatae sunt, affines, sive quae communis ac probatae cum doctrinae et disciplinae temerarium contemptum, tum maxime infensum in Romanos Pontifices et apostolicam sedem animum prae se ferunt.

Duo vero speciatim notanda censemus, quae de augustissimo sanctissimae Trinitatis mysterio §. 2. Decreti de fide, si non pravo animo, imprudentius certe synodo exciderunt,
463 quae facile rudes praesertim et incautos in fraudem impellere valeant. Primum, dum, posteaquam rite praemisit Deum in

suo esse unnm, et simplicissimum permanere, continuo subiungens, ipsum Deum in tribus personis distingui, perperam discedit a communi et probata in Christianae doctrinae institutionibus formula, qua Deus unus quidem in tribus personis distinctis dicitur, non in tribus personis distinctus; cuius formulae commutatione hoc vi verborum subrepit erroris periculum, ut essentia divina distincta in personis putetnr, quam fides catholica sic unam in personis distiuctis confitetur, ut eam simul profiteatur in se prorsus indistinctam.

Alterum, quod de ipsismet tribus divinis personis tradit, eas secundum earum proprietates personales et incommunicabiles exactius loquendo exprimi seu appellari Patrem, Verbum et Spiritum sanctum, quasi minus propria et exacta foret appellatio Filii tot scriptnrae locis consecrata, voce ipsa Patris e coelis et a nube delapsa, tum formula baptismi a Christo praescripta, tum et praeclara illa confessione, qua beatus ab ipsomet Christo Petrns est pronunciatus; ac non potius retinendnm esset quod edoctus ab Augustino angelicus praeceptor[1]) vicissim ipse docuit, „*in nomine Verbi eandem proprietatem importari, quae in nomine Filii,*" dicente nimirum Augustino[2]): „*eo dicitur Verbum, quo Filius.*"

Neque silentio praetereunda insignis ea fraudis plena synodi temeritas, quae pridem improbatam ab apostolica sede conventus Gallicani declarationem an. 1682. ausa sit non amplissimis modo laudibns exornare, sed, quo maiorem illi auctoritatem conciliaret, eam in decretum *de fide* inscriptum insidiose includere, articnlos in illa contentos palam adoptare, et quae sparsim per hoc ipsum decretum tradita sunt, horum articulorum publica et solenni professione obsignare. Quo sane non solum gravior longe se nobis offert de synodo, qnam praedecessoribus nostris fuerit de comitiis illis expostulandi ratio, sed et ipsimet Gallicanae ecclesiae non levis iniuria 164
irrogatur, quam dignam synodus existimaverit, cuius auctoritas in patrocinium vocaretur errorum, quibus illud est contaminatum decretum.

Quamobrem quae acta conventus Gallicani, mox ut prodierunt, praedecessor noster ven. Innocentius XI. per literas in forma brevis die 11. Aprilis an. 1682., post autem expressius Alexander VIII. constit. *Inter multiplices* die 4. Aug. an. 1699. pro apostolici sui muneris ratione improbarunt, re-

1) S. Th. 1. p. q. 34. art 7 ad 3. — 2) Aug. de Trinit. l. 7. c. 2.

sciderunt, nulla et irrita declararunt: multo fortius exigit a nobis pastoralis sollicitudo recentem horum factam in synodo tot vitiis affectam adoptionem, velut temerariam, scandalosam, ac praesertim post edita praedecessorum nostrorum decreta huic apostolicae sedi summopere iniuriosam reprobare ac damnare, prout eam praesenti hac nostra constitutione reprobamus et damnamus, ac pro reprobata et damnata haberi volumus. Ad id genus fraudis pertinet, quod synodus in hoc ipso decreto de fide quamplures articulos complexa, quos Lovaniensis facultatis theologi ad Innocentii XI. iudicium detulerunt, tum et alios duodecim a card. de Noailles Benedicto XIII. oblatos, non dubitaverit ex reprobato secundo Ultraiectensi concilio vanum vetusque commentum exsuscitare, temereque his verbis iactare in vulgus, nempe universae Europae notissimum esse, eos articulos Romae severissimo examini subiectos fuisse, et non solum a qualicunque censura immunes exiisse, sed etiam a laudatis Romanis Pontificibus fuisse commendatos; cuius tamen assertae commendationis non modo nullum exstat authenticum documentum, quin potius eidem refragantur acta examinis, quae in nostrae supremae inquisitionis tabulis asservantur, e quibus id tantum apparet, nullum super iis prolatum fuisse iudicium.

Hisce propterea de causis librum hunc ipsum, cui titulus: „*Atti e decreti del concilio diocesano di Pistoia dell'* 1786. *In Pistoia, per Atto Bracali stampatore vescovile. Con approvazione*,“ sive praemisso sive quovis alio titulo inscriptum, ubicunque, et quocunque idiomate, quavis editione
465 aut versione hactenus impressum aut imprimendum, auctoritate apostolica tenore praesentium prohibemus et damnamus, quemadmodum etiam alios omnes libros in eius sive eius doctrinae defensionem, tam scripto quam typis forsan iam editos, seu, quod Deus avertat, edendos, eorumque lectionem, descriptionem, retentionem et usum omnibus et singulis Christifidelibus sub poena excommunicationis per contrafacientes ipso facto incurrendae prohibemus pariter et interdicimus.

Praecipimus insuper venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, et episcopis aliisque locorum ordinariis, nec non haereticae pravitatis inquisitoribus, ut contradictores et rebelles quoscunque per censuras et poenas praefatas, aliaque iuris et facti remedia, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii saecularis auxilio, omnino coerceant et compellant.

Volumus autem, ut earundem praesentium transsumptis, etiam impressis, manu alicnius notarii publici subscriptis, et sigillo personae in dignitate ecclesiastica constitutae munitis, eadem fides prorsus adhibeatur, quae ipsis originalibus literis adhiberetur, si forent exhibitae vel ostensae.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrae declarationis, damnationis, mandati, prohibitionis et interdictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si qnis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Romae apud sanctam Mariam Maiorem anno Incarnationis dominicae MDCCXCIV., V. Kalendas Septemb., Pontificatus nostri anno XX.

Ph. Card. Prodatarius.

R. Card. Braschius de Honestis.

VISA

De curia I. Manassei.

Loco † Plumbi.

F. Livizzarius.

Registrata in secretaria brevium. 466

Anno a Nativitate Domini nostri Iesu Christi MDCCXCIV., indictione XII., die vero XXXI. Augusti, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et domini nostri domini Pii divina providentia Papae VI. anno XX., supradictae literae apostolicae affixae et publicatae fuerunt ad valvas basilicae Lateranen. et principis Apostolorum, Cancellariae apostolicae, curiae generalis in Monte citatorio, in acie Campi Florae, ac in aliis locis solitis et consuetis Urbis, per me Ioannem Renzoni apostolicum cursorem.

Felix Castellacci magister cursorum.

PARS ALLOCUTIONIS

HABITA IN CONSISTORIO SECRETO DIE XXVI. IUNII MDCCCV. 467

A SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO

PIO

DIVINA PROVIDENTIA PAPA VII.

Primo nostro in illam urbem *(Florentiam)* adventu iam praesenseramus, ven. fratrem nostrum Scipionem Riccium.

Pistoriensem olim et Pratensem episcopum, de se cum nobis et sancta catholica Romana ecclesia reconciliando, quod a longo nos tempore optabamus, bonique omnes avidissime operiebantur, graviter cogitare. Iam vero cogitationem hanc suam nobis in praefatam civitatem reversis egregio planeque imitando exemplo complevit. Filiali enim cum fiducia nobis significavit, se formulae, quam ipsi proponere nobis placuisset, sincero corde subscripturum. Nec fidei, quam nobis dederat, defuit. Formulam enim per ven. fratrem nostrum archiepiscopum Philippensem ei missam legit, admisit, suaque manu signavit. Hac ergo formula, quam reparando scandalo publicam in cognitionem deduci concupivit, declaravit, se pure et simpliciter, omninoque ex animo accipere et venerari constitutiones a sede apostolica factas, quibus errores Baii, Iansenii, Quesnellii et illorum, qui eos sectati sunt, proscribuntur, praesertim vero bullam dogmaticam *Auctorem fidei*, qua octoginta quinque propositiones damnantur e synodo Pistoriensi, quam ipse coegerat et publicari iusserat, excerptae; has propterea propositiones omnes et singulas se reprobare et damnare iis qualificationibus, iisque sensibus, qui in praefata bulla expressi sunt; denique in sanctae ecclesiae catholicae apostolicae Romanae fide, inque omnimoda subiectione veraque
468 obedientia nobis nostrisque successoribus, tanquam in Petri cathedra sedentibus et Iesu Christi vicariis, velle se vivere et mori. Post solennem adeo declarationem cum ad nos accersivimus, formulamque a se subscriptam nobis denuo asserentem, et suorum sensuum sinceritatem atque intimam dogmaticis sanct. mem. Pii sexti decisionibus submissionem iteratis verbis testantem, addictumque suum orthodoxae fidei sedique apostolicae mediis etiam in erroribus animum profitentem, paterne complexi sumus, meritaque ob actum, quem gessit, laude commendatum, omni caritatis affectu nobis catholicaeque ecclesiae reconciliavimus. Quum vero datis nuper ad nos literis, quibus de felici faustoque nostro in Urbem reditu nobis gratulatur, retractationem Florentiae factam ratam se habere confirmaverit, paterno cor nostrum gaudio rursus affecit.

CATALOGUS
LEGATORUM, PATRUM, ORATORUM ET THEOLOGORUM,
QUI AD SACROSANCTAM OECUMENICAM TRIDENTINAM SYNODUM CONVENERUNT.

CARDINALES LEGATI.

Hercules Gonzaga S. R. E. Presb. Card. tituli S. Mariae novae, Mantuanus. Obiit Tridenti, 2. Martii 1563.

Hieron. Seripandus S. R. E. Presb. Card. tituli S. Susannae, Neapolitanus. Obiit Tridenti, 17. Martii 1563.

Ioan. Moronus S. R. E. Card. Episc. Praenestinus, postea Ostiensis, et sacri Collegii Decanus, Mediolanensis, in demortui Card. de Mantua locum suffectus.

Stanisl. Osius. S. R. E. Presb. Card. tit. S. Laurentii in Pane et Perna, Civis et Episc. Varmiensis, postea Poenitentiarius Maior.

Lud. Simoneta S. R. E. Presb. Card. tit. S. Cyriaci in Thermis, Mediolanensis, Episc. Pisaurensis. Obiit Romae 1563, prid. Kal. Maii.

Marc. Siticus de Altaemps S. R. E. Diaconus Card. Basilicae SS. duodecim Apostolorum, Germanus, Episc. Constantiensis.

Bern. Naoagerius S. R. E. Presb. Card. tituli S. Nicolai inter Imagines, Episc. Veronensis, Venetus, in demortui Card. Seripandi locum missus.

CARDINALES NON LEGATI.

Carol. a Lotharingia S. R. R. Presb. Card. tit. S. Apollinaris, Princepe et Archiep. Rhemensis, Abbas Cluniaci, Gallus.

Lud. Madrutius S. R. E. Diaconus Card. tit. S. Onuphrii, Civis et selectus Episc. Tridentinus, postea Episc. Tusculanus.

ORATORES ECCLESIASTICI.

Ant. de Muglitio, Moravus, Archiep. Pragensis, Orator Caesareus.

Georg. Drascovicius, Croatus, Ep. Quinqueecclesiensis, Orator Caesareus pro Regno Hungarine, postea Archiep. Colocensis, et Card.

Valent. Herbotus, Polonus, Episc. Praemisliensis, Orator Regis Poloniae.

Marc. Ant. Bobba, Casalensis, Episc. Augustensis in Pedemontio, Ducis Sebaudiae Orator, postea Card.

Hieron. de Gaddis, Florentinus, Episc. Cortonensis, Orator Ducis Florentiae, missus in locum Io. Strozzi.

Fr. Mart. Royas de Portarubeo, Hispanus, Orator Religionis Ierosolymitanae.

ORATORES SAECULARES.

Sigism. a Thun, Tridentinus, Orator Caesareus.

Lud. de S. Gelasio, Dom. de Lansac, Orator Regis Christianissimi.

Renaldus de Ferrier, Praesidens in Parlamento Parisiensi, Orator Regis Christianissimi.

Guido du Faur, Dominus de Pibrac, Iudex maior Tolosae, postea Advocatus Regius, demum Praeses in suprema Curia Parisiensi, Orator Regis Christianissimi.
Ferd. Martineus Mazcarenius, Orator Regis Portugalliae
Nic. de Ponte, Doctor et Eques, Orator Dominii Venetorum.
Matthaeus Dandulus, Eques, Orator Dominii Venetorum.
Melchior Lussi, Eques auratus, Orator septem Cantonum Helvetiorum.
Aug. Baumgartner I. U. D. Monacensis, Orator Ducis Bavariae.
Cl. Fern. Vegil de Quiniones, Comes Lunae, Orator Regis Catholici, in locum Ferdinandi de Avalos Marchionis Piscariae missus.

PATRIARCHAE.

Antonius Helius, Iustinopolitanus, Patriarcha Ierosolymitanus.
Daniel Barbarus, Venetus, electus Patriarcha Aquileiensis.
Io. Hieron. Trivisanus, Venetus, Patriarcha Venetiarum.

ARCHIEPISCOPI PAULI III.

Ferd. Annius, Neapolitanus, Archiep. Amalphitan., postea Episc. Bovinus.
Petrus Landus, Venetus, Archiep. Cretensis.
Petrus Ant. de Capua, Neapolitanus, Archiep. Hydruntinus.
Marc. Cornelius, Venetus, electus Archiep. Spalatrensis.
Sebast. Leccavella, Graecus, Ord. Praed., Archiep. Naxiensis, postea Episc. Litteranensis.
Petrus Guerrero, Hispanus, Archiep. Granatensis.
Ant. Altovitius, Florentinus, Archiep. Florentinus.
Caesar Cibo, Genuensis, Archiep. Taurinensis. Obiit Tridenti die 26. Decembris, 1562.

ARCHIEPISCOPI IULII III.

Paulus Aemilius Verallus, Romanus, Archiep. Rossanens., postea Episc. Caputaquensis.
Ioan. Brunus de Olchinio, Macedo, Regni Serviae Primas, Archiep. Antibarensis.
Ion. Bapt. Castaneus, Romanus, Archiep. Rossanensis, postea S. R. E Presb. Card. tit. Sancti Marcelli, Bononiae Legatus, ac tandem Pont. Max. dictus Urbanus VII.
Ioan. Bapt. Ursinus, Romanus, Archiepiscop. S. Severinae.

ARCHIEPISCOPI PAULI IV.

Lud. Beccatellus, Bononiensis, Archiep. Ragusinus.
Mutius Calinius, Brixiensis, Archiep. Iadrensis.
Sigism. Saracenus, Neapolitanus, Archiepisc. Materanus.
Anton. Parragues de Castillegio, Hispanus, Archiep. Calaritanus.
Iulius Pavesius, Brixiensis, Ord. Praed., Archiep. Surrentinus.
Barth. de Martyribus, Lusitanus, Ord. Praed., Archiep. Bracarensis.
Aug. Salvago, Genuensis, Ord. Praed., Archiep. Genuensis.

ARCHIEPISCOPI PII IV.

Phil. Mocenicus, Venetus, Regni Cypri Primas et Legatus natus, Archiep. Nicosiens.
Guil. d'Avançon, Gallus, Archiep. Ebrodunen. et Abbas Montis maioris prope Arelate.
Ant. Caucus, Venetus, Archiep. Patracensis et Coadiutor Corcyrensis.
Germanicus Bandinus, Senensis, electus Archiep. Senarum.
Marc. Ant. Columna, Romanus, Archiep. Tarentinus, postea Card. et Archiep. Salernitanus.
Gaspar a Fosso, Consentinus Calaber, Ord. Sancti Francisci de Paula, Archiep. Rheginus.
Ant. de Muglitio, Moravus, Orator Caesareus, Archiep. Pragensis.
Maximus de Maximis, Romanus, Archiep. Amalphitanus.
Gaspar Cervantes de Gaeta, Hispanus, Archiep. Messanensis, postea Salernitanus, et Card.
Leonardus Marinus, Genuensis, Ord. Praed., Archiep. Lancianensis.
Octavianus Praeconius, Messanensis, Ord. Min. Convent. S. Francisci, Archiep. Panormitanus.
Nic. de Pelleve, Gallus, Archiep. Senonensis, postea Card. et Archiep. Rhemensis.
Ant. Iustinianus, Graecus Chiensis, Ord. Praed., Archiep. Naxiensis.
Ant. Puteus, Niciensis, Archiep. Barensis.

EPISCOPI LEONIS X.

Vinc. Nicosantius, de Fano, Episc. Arbensis.
Ioan. Franc. de Flisco, Genuensis, Episc. Andriensis.
Ioan. Thom. de S. Felicio, Neapolitanus, Episc. Cavensis senior.

EPISCOPUS ADRIANI VI.

Quintius de Rusticis, Roman., Episc. Mileten.

EPISCOPI CLEMENTIS VII.

Lucas Byzantius, de Catharo, Episc. Catharensis.
Aloysius Pisanus, Venetus, Episc. Patavinus, postea Card.
Alex. Piccolomineus, Senensis, Episc. Pientinus.
Dionysius, Graecus, Ord. Min. Sancti Francisci de Observ., Episc. Milopotamensis senior.
Gabr. le Veneur, Gallus, Episc. Ebroicensis.
Guil. Barton de Monthus, Gallus, Episc. Lectorensis.

EPISCOPI PAULI III.

Ant. a Camera, Sabaudus, Episc. Bellicensis.
Nicol. Maria Carracciolus, Neapolitanus, Episcopus Catanensis.
Bernardus Bonioannes, Romanus, Episc. Camerinensis.
Fabius Mirtus, Neapolitanus, Episc. Caiacensis.
Scipio Bongallus, Romanus, Episc. Civitatis Castellanae.
Georg. Cornelius, Venetus, Episc. Tarvisinus.
Vinc. Durantius, Brixiensis, Episc. Thermularum.
Maurit. a Petra, Papiensis, Episc. Viglovanens.
Mart. de Martiis, Medicus Florentinus, Episc. Marsicensis.
Ioan. Vinc. Michaelius, Barolitanus, Episc. Minerbinensis.
Gabr. de Bouverii, Gallus, Episc. Andegavensis.
Leonar. Haller, Germanus, Episc. Philadelphiensis.
Lud. Vanninus de Theodolis, Foroliviensis, Episc. Britonoriensis. Obiit Tridenti, die 11. *mensis Ianuarii* 1563.
Aegid. Falcetta, Cingulanus, Episc. Caprulanus, postea Britonoriensis.
Iul. Contarenus, Venetus, Episc. Civitatis Bellunensis.
Thom. Casellus, Rossanensis, Ord. Praed., Episc. Cavensis iunior.
Hippol. Arrivabenus, Mantuanus, Episcopus Hierapetrensis.
Hieron. Machabaeus, Romanus, Episcopus Castrensis.
Petrus Augustinus, Hispanus, Episc. Oscensis et Iacensis.
Iac. Naclantus, Florentinus, Ord. Praed., Episc. Clodiensis.
Barth. Sirigo, Cretens. Graecus, Episc. Castellanatensis.
Thom. Stella, Venetus, Ord. Praed., Episc. Iustinopolitanus.
Petrus du Val, Gallus Parisinus, Episc. Sagiensis.
Ioan. Ant. Pantusa, Consentinus, Episc. Litteriensis. Obiit Tridenti, die 26. *Octobris* 1562.
Ioan. Bapt. de Grossis, Mantuanus, Episc. Regiensis.
Ioan. Xuarez, Lusitanus, Ord. S. Aug., Episc. Coimbricensis.
Phil. Riccabella, Recanatensis, Episc. Recanatensis.
Io. Iac. Barba, Neapolitanus, Ord. S. Aug., Episc. Interamnensis.
Mich. a Turre, Utinensis, Episc. Cenetensis, postea Presb. Card.
Pompeius Zambeccarius, Bononiensis, Episc. Sulmonensis.
Ioan. Beroaldus, Panormitanus, Episc. S. Agathae.
Ant. Scarampus, Aquensis, Episc. Nolanus.
Ant. de Comitibus, Genuensis, Ord. Praed., Episc. Brugnatensis.
Caesar Foggia, Rossanensis, Episc. Umbriaticensis.
Caesar Comes a Gambara, Brixiensis, Episc. Dertonensis.
Io. Bapt. de Bernardis, Lucensis, Episc. Adiacensis.
Mart. Perezius de Ayala, Hispanus, Episc. Segobiensis.
Nic. Psalme, Gallus, Episc. Verdunensis.
Alph. Rosettus, Ferrariensis, Episc. Comaculensis, postea Ferrariensis.
Iulius Parisianus, de Tolentino, Episc. Ariminensis.
Barth. Sebastianus, Hispanus, Episc. Pactensis.
Franc. Lambertus, Sabaudus, Episc. Niciensis.
Maxim. Doria, Genuensis, Episc. Naulensis.
Eust. du Bellay, Gallus, Episc. Parisiensis.
Barth. de Capranica, Romanus, Episc. Carinensis.
Ennius Massarius, de Narnia, Episc. Feretranus.
Achilles Brantia, Neapolitanus, Episc. Bovensis.
Io. Franc. Verdura, Massanensis, Episc. Chironensis.

Albertus Duimius de Gliricis, Catharensis, Ord. Praed., Episc. Veglensis.
Ioan. Antolinez de Bricianos de la Ribera, Hispanus, Episc. Iuvenatiensis.
Tristatus de Bizet, Ord. Cisterc., Gallus, Episc. Xantonensis et Abbas S. Nicolai in Bosco.

EPISCOPI IULII III.

Ascanius Gherardinus, de Ameria, Episc. Cattacensis.
Marc. Gonzaga, Mantuanus, Episc. Auxerensis.
Baldovinus de Baldovinis, Pisanus, Episc. Aversanus.
Petrus Franc. Pallavicinus, Genuensis, Episc. Aleriensis.
Aegid. Foscararius, Bononiensis, Ord. Praed., Episc. Mutinensis.
Timoth. Iustinianus, de Chio, Graecus, Ord. Praed., Episc. Calamonensis.
Didacus de Almansa, Hispanus, Episc. Caurien.
Lactantius Roverella, Ferrariensis, Episc. Asculanus.
Ambr. Monticula, Lunensis Sarzanensis, Episc. Signinus.
Sebast. Gualterius, Urbevetanus, Episc. Viterbiensis.
Honoratus Fascitellus, Neapolitanus, Monachus Ord. S. Benedicti, Episc. Insulanus.
Petrus Camaianus, Aretinus, Episc. Fesularum.
Horatius Graecus, Troianensis Apulus, Episc. Lesinensis.
Fabius Cuppalata, Placentinus, Episc. Lachedonensis.
Gaspar de Casal, Lusitanus, Ord. S. Aug., Episc. Leiriensis, postea Conimbricensis.
Bernardinus de Cuppis, Romanus Episc. Auximanus.
Ioan. de Morvilliers, Blesensis Gallus, Episc. Aurelianensis.
Iulius Gentilius, Dertonensis, Episc. Vulturariensis.
Adr. Fusconius, Romanus, Episc. Aquinas.
Ant. de S. Michaele, Hispanus, Ord. S. Franc. de Observ., Episc. Montis Marani.
Hieron. Melchiorius, Recanatensis, Episc. Maceratensis.
Petrus de Petris de Monte, Aretinus, Episc. Lucerinus.
Caesar Iacomellus, Romanus, Episc. Bellicastren.
Petrus Gritus, Venetus, Episc. Parentinus.
Iac. Silverius Piccolomineus, de Caelano, Episc. Aprutinus.
Lud. de Brezé, Gallus, Episc. Meldensis.
Iac. Mignanellus, Senensis, Episc. Grossetanus.
Io. And. Crucius, de Tibure, Episc. Tiburtinus.
Franc. Richardotus, Burgundus, Ord. Eremit. S. Aug., Episc. Adtrebatensis.
Carolus Cicada, Genuensis, Episc. Albingaunensis.
Fr. Maria Piccolomineus, Senensis, Episc. Ilcinensis.
Arisclus Moya de Contreras, Hispanus, Episc. Vicensis.
Galeatius Roscius, de Interamna, Episc. Assisiensis. Obiit Tridenti, 16. Octob. 1563.
Iac. Maria Sala, Bononiensis, Episc. Vivariensis.
Gabriel de Monte S. Sabini, Episc. Aesinus.
Marianus Sabellus, Romanus, Episc. Eugubinus.
Agapitus Bellhomo, Romanus, Episc. Casertanus.
Iul. Cananius, Ferrariensis, Episcopus Hadriensis, postea Presb. Card. tit. S. Eusebii et Episc. Mutinensis.
Iul. Gallettus, Pisanus, Episc. Alessanensis.
Hieron. Burgensis, Gallus, Episc. Catalaunen. et Abbas S. Petri de Monte.

EPISCOPI PAULI IV.

Scipio Estensis, Ferrariensis, Episc. Casalensis.
Didacus Sarmiento de Sotomayor, Hispanus, Episcopus Asturicensis.
Thomas Goduellus, Anglus, Episc. Asaphensis.
Faustus Caffarellus, Romanus, Episc. Fundanus.
Belisarius Balduinus, Neapolitanus, Episc. Larinensis.
Urb. Vigerius de Ruvere, Genuensis, Episc. Senogalliensis.
Iac. Suretus, Graecus, Episc. Milopotamensis iunior.
Ioan. Bapt. Osius, Romanus, Episc. Reatinus.
Marc. Laureus, Tropiensis, Ord. Praed., Episc. Campanien.
Franc. Belcarius, Peguilio, Dominus de la Creste et Chommieres, Baro S. Desiderati, Gallus, Episc. Metensis, postea Abbas S. Germani Antissiodorensis, Regniaci, et S. Sigirani.

Io. Franc. Commendonus, Venetus, Episc. Zacynthensis, postea Card.
Carolus de Grassis, Bononiensis, Episc. Montis Falisci, postea Card.
Arias Gallego, Hispanus, Episc. Gerundensis.
Hieron. Gallego, Hispanus, Episc. Ooetensis.
Hercules Rettinger, Germanus, Episc. Laoentinus.
Iulius de Rubeis, Polianus, Episc. S. Leonis.
Ioan. Mugnatones, Hispanus, Ord. S. Aug., Episc. Segobricens.
Franc. Blanco, Hispanus, Episc. Auriensis.
Vinc. de Luchis, Bononiensis, Episc. Anconitanus.
Pompeius Piccolomineus, de Aragonia, Episc. Tropiensis.
Petrus Barbaricus, Venetus, Episc. Cursolensis.
Franc. Bachodius, Sabaudus, Episc. Gebennensis.
Carolus d'Angennes à Rambouillet, Gallus, Episc. Cenomanensis, postea Card.
Hieron. de Nichisola, Veronensis, Ord. Praed., Episc. Theanensis.
Marc. Ant. Bobba, Casalensis, Episc. Augustensis, postea Card.
Iac. Lomellinus, Messanensis, Episc. Mazariensis.
Donatus de Laurentiis, de Asculo Apulus, Episc. Arianensis.
Petrus Contarenus, Venetus, Episc. Paphensis.
Petrus Danesius, Gallus, Episc. Vaurensis.
Hieron. Savorgnanus, Foroiuliensis, Ep. Sibinicen.
Phil. du Bec, Gallus, Episc. Venetensis, postea Nannetensis, deinde Archiep. Rhemensis.
Carolus de Roussy, Gallus, Episc. Suessionensis.
Georg. Drascovicius, Croatus, Episc. Quinqueecclesiensis, postea Card.
Franc. de Aguirre, Hispanus, Episc. Cotronensis.
Andr. de Cuesta, Hispanus, Episc. Legionensis.
Ant. Corrionero, Hispanus, Episc. Almeriensis.
Ant. Augustinus, Hispanus, Episc. Ilerdensis, postea Archiep. Tarraconen.
Angelus Massarellus, Septempedanus, Episc. Thelesinus.
Ant. Ciurelia, Barensis, Episc. Buduensis.
Dominicus Casablanca, Messanensis, Ord. Praed., Episc. Vicensis.
Petrus Faunus, Costacciarius, Episc. Aquensis.
Io. Carolus Booius, Bononiensis, Episc. Ostunen., postea Archiep. Brundusinus.
Hugo Boncompagnus, Bononiensis, Episc. Vestanus, postea Card. tit. S. Sixti, et Pont. Max. dictus Gregorius XIII.
Salvator Pacinus, de Colle, Episc. Clusinus.
Lupus Martinez, Hispanus, Episc. Elnensis.
Carolus d'Espinay, Gallus, electus Episc. Dolensis.
Aegid. Spifame, Gallus, Episc. Nivernensis et Abbas S. Pauli Senon.
Ant. Sebast. Minturnus, de Traiect., Episc. Uxentinus.
Bern. del Bene, Florentinus, Episc. Nemausensis.
Dominicus Bollanus, Venetus, Episc. Brixiensis.
Io. Ant. Vulpius, Comensis, Episc. Comensis.
Philippus Maria Campegius, Bononiensis, Episc. Feltrensis.
Ioan. de Quinnones, Hispanus, Episc. Calaguritanus.

EPISCOPI PII IV.

Didacus Covaruvias de Leyva, Hispanus Toletanus, Episc. Civitatis Roderici, postea Segoviensis, demum Conchae designatus.
Lud. de Genoilhac, Gallus, Episc. Tutelensis et Abbas S. Romani de Blavia.
Philip. Gerius, Pistoriensis, Episc. Isclanensis, postea Assisiensis.
Io. Ant. Facchinettus de Nuce, Bononiensis, Episc. Neocastren., postea Patriarcha Ierosol., S. R. E. Presb. Card. tit. SS. quatuor Coronatorum, ac tandem Pont. Max. dictus Innocentius IX.
Hippol. Capilupus, Mantuanus, Episc. Fanensis.
Ioan. Fabricius Severinus, Neapolitanus, Episc. Acerensis.
Mart. Balduini Rithoovius, Brabantus, primus Episc. Iprensis.
Ant. Havetius, Flander, Ord. Praed., primus Episc. Namurcensis.
Const. Bonellus, Feretranus, Episc. Civitatis Castelli.
Iul. Superchius, Mantuanus, Ord. Carmel., Episc. Acciensis, postea Caprulanus.
Matth. de Concinis, Florentinus, Episc. Cortonen.
Nic. Sfondratus, Mediolanen., Episc. Cremonen., postea Presb. Card. tit. S. Caeciliae, demum Pont. Max. dictus Gregor XIV.
Ventura Bufalinus, Tiphernas, Episc. Massanensis.
Lud. de Bueil, Gallus, Episc. Venciensis.

Hieron. Galleratus, Mediolanensis, Episc. Sutrinus.
Io. Petrus Delphinus, Venetus, Ord. Canonic. Regul., Episc. Zacynthi et Cephaloniae secundus.
Io. Andr. Bellonius, Messanensis, Episc. Massalubrensis.
Georg. Zifchovid, Hungarus, Ord. Min. S. Franc. de Observ., Episc. Signiensis.
Fredericus Cornelius, Venetus, Ord. S. Ioan. Ierosol., Episc. Bergomensis, postea Putavinus, et S. R. E. Presb. Card. tit. S. Stephani.
Steph. Boucher, Gallus, Episc. Corisopitensis.
Io. Paul. Amunius, Cremensis, Episc. Anglonensis.
Alex. Sfortia ex Comitibus S. Florae, Episc. Parmensis, postea Card. tit. S. Mariae in via.
Ant. le Cirier, Gallus, Episc. Abrincensis.
Andr. Mocenicus, Venetus, Episc. Nimosiensis.
Bened. Salvinus, Firmanus, Episc. Verulanus.
Guil. Cassador, Hispanus, Episc. Barcinonensis.
Petrus Gonzalez de Mendoza, Hispanus, Episc. Salmanticensis.
Mart. de Corduba de Mendoza, Hispanus, Ord. Praed., Episc. Dertusensis.
Iulius Magnanus, Placentinus, Ord. Min. Conv. S. Franc., Episc. Calvensis.
Valent. Herbotus, Polonus, Episc. Praemislicnsis, Orator Regis Poloniae.
Simon Aleotus, Foroliviensis, Episc. Foroliviensis. Obiit Tridenti, 19. *Augusti* 1562.
Petrus de Xaque, Hispanus, Ord. Praed., Episc. Niochensis.
Prosper Rebiba, Messanensis, Episc. Troianus, postea Patriarcha Constantinopolit.
Melchior a Vosmediano, Hispanus, Episc. Guadixensis.
Hippolytus de Rubeis, Parmensis, Episc. Papiensis, postea S. R. E. Presb. Card. tit. S. Mariae in Porticu, deinde S. Blasii de Annulo.
Did. de Leon, Hispanus, Ord. Carmel., Episc. Columbrien.
Annibal Saracenus, Neapolitanus, Episc. Liciensis.
*Paulus Iovius, Comensis, electus Episc. Nucerien*sis.
Hieron. Trivisanus, Venetus, Ord. Praed., Episc. Veronensis. Obiit Tridenti, die 4. *Septemb.* 1562.
Hieron. Ragazzonus, Venetus, Episc. Naziunzenus et Coadiutor Famaugustanus, postea Episc. Bergomensis.
Romulus de Valentibus, de Trebia, Episc. Conversanus.
Lucius Maranta, Venusinus, Episc. Lavellinensis.
Simon de Nigris, Genuensis, Episc. Sarzunensis.
Theophilus Galuppus, Tropiensis, Episc. Oppidensis.
Iulius Simoneta, Mediolanensis, Episc. Pisaurensis.
Petrus d'Albret, Navarrus, Episc. Convenarum.
Iac. Guidius, Volaterranus, Episc. Pennensis et Adriensis.
Did. Ramirez, Hispanus, Episc. Pampilonens.
Franc. Delgado, Hispanus, Episc. Lucensis.
Ioan. Clausse, Gallus, Episc. Saniciensis.
Iac. Gilbertus de Nogueras, Hispanus, Episc. Aliphanus.
Ioan. Annius, Neapolitanus, Episc. Hipponensis et Coadiutor Bovinus.
Ant. Maria de Salviatis, Romanus. Episc. S. Paepuli, postea S. R. E. Presb. Card. tit. S. Mariae in Aquiro, et Bononiae Legatus.
Matt. Priulus, Venetus, Episcopus Aemoniensis, postea Vicentinus.
Thom. Lilius, Bononiensis, Episc. Soranus.
Franc. Guerrinus, Feretranus, Episcopus Imolensis.
Thom. Oyerllaithe, Hibernus, Episc. Rossensis.
Franc. de la Valette, Gallus, Episc. Vabrensis.
Fabius Pignatellus, Neapolitanus, Episc. Monopolitanus.
Car. de Vicecomitibus, Mediolanensis, Episc. Vintimiliensis, postea Card. tit. SS. Martyrum Viti et Modesti in Marcello.
Ioan. Colosvarinus, Hungarus, Ord. Praed., Episc. Canadiensis. Obiit Tridenti, 24. *Novembris* 1562.
And. Duditius Sbardellatus, Hungarus, Episc. Tiniensis, postea Quinqueecclesiensis.
Spinellus Bentius, Politianus, Episc. Montispolitiani.
Franc. Abondius Castilioneus, Mediolanensis, Episc. Bobiensis, postea S. R. E. Presb. Card. tit. S. Nicolai inter Imagines.
Stan. Faleschi, Polonus, Episc. Theodosiensis.
Eug. Ohairt, Hibernus, Ord. Praed., Episc. Achadensis.

Donaldus Magonginl, Hibernus, Episc. Rapotensis.
Guido Ferrerius, Pedemontanus, Civis et Episc. Vercellensis, postea S. R. E. Presb. Card. tit. S. Euphemiae, deinde SS. Viti et Modesti Martyrum in Marcello, et Marchio Romagnani.
Io. Bapt. Sighicellius, Bononiensis, Episc. Faventinus.
Seb. Vantius, de Arimino, Episc. Urbevetanus.
Io. Bapt. Lomellinus, Messanensis, Episc. Gardiensis.
Io. Bapt. Milanesius, Florentinus, Episc. Mrsicanus.
August. Moliganus, Vercellensis, Episc. Trivicnn.
Car. Grimaldus, Genuensis, Episc. Savonensis.
Fabricius Landrianus, Mediolanensis, Episcopus S. Marci.
Barth. Ferratinus, Civis et Episc. Amerinus.
Petrus Fragus, Hispanus, Episc. Usellensis, postea Algarensis.
Hieron. de Gaddis, Florentinus, Episc. Cortonensis.
Franc. Contarenus, Venetus Episc. Paphensis.
Ioan. Delphinus, Venetus, Episc. Torcellanus.
Alex. Molus, Comensis, Episc. Minorensis.
Hieron. Vielmus, Venetus, Ord. Praed., Episc. Argolicensis.
Iacobus Raguseus, Ord. S. Franc. de Observ., Episc. Marcanensis.

ABBATES.

Lud. de Bgissey, Abbas Gen. Cistertii.
Hieron. de Souchier, Gallus Campanus, Monachus Ord. Cistert., Abbas Clarae-Vallis, postea Abbas Gen. Cistertii, demum S. R. E. Presb. Card. tit. S. Matthaei in Merulana.
Simplicianus, Abb. S. Salvatoris Papiae, de Vultelina, Congregat. Cassinensis.
Steph. Cataneus, Novariensis, Abb. S. Marine Gratinrum, Placent. Dioec., Congregationis Cassinensis.
Aug. Loscus, Hispanus, Abb. S. Bened. de Ferraria, Congregat. Cassinensis.
Eutychius de Cordes, Antverpiensis, Abb. S. Fortunati apud Bassianum, Congregationis Cassinensis.
Claud. de Snînctes, Gallus, Abb. Lunneoillanus.
Cosmas Damianus, Hortulanus Hispanus, Abb. Villaebertrandi.

GENERALES.

Vinc. Iustinianus, Genuensis, Generalis Ord. Praed., postea Card. tit. S. Nicolai inter Imagines, deinde S. Sabinae.
Franc. Ramozn, Hispanus, Conchensis, Generalis Ord. Min. de Observ.
Ant. de Sapientibus, Augustanus, Generalis Ord. Min. Convent.
Christoph. Patavinus, Prior Generalis Ord. Eremit. S. Aug.
Ioan. Bapt. Migliavacca, Astensis, Generalis Ord. S. Mariae Servorum.
Steph. Facinus, Cremonensis, Provincialis Lombardiae, pro Generali Carmelit.
Iac. Lainez, Hispanus, ex oppido Castellae Almazan, Praepositus Generalis Soc. Iesu.
Th. Tifernus, Civitatis de Castello in Umbria, Generalis Capucinorum.

DOCTORES LEGUM PRO SACRO CONCILIO.

Gab. Paleottus, Bononiensis, Auditor Rotae, postea S. R. E. Diaconus Card. tit. SS. Nerei et Achillei, mox SS. Ioannis et Pauli et Episc. Bonon., deinde tit. S. Martini in montibus, et primus Bononiae Archiep., demum tit. S. Laurentii in Lucina ac Episc. Albanus, postremo Episc. Card. Sabinus.
Scipio Lancellottus, Romanus, Advocatus Consistorialis, postea Auditor Rotae, et S. R. E. Presb. Card. tit. S. Simeonis.
Ioan. Bapt. Castellius, Bononiensis, Promotor, postea Episc. Ariminensis.
Mich. Thomasius, Maioricensis, Doct. Decretorum, postea Episc. Ilerdensis.

THEOLOGI A S. PONTIFICE MISSI.

Frater Petrus de Soto, Hispanus, Ord. Praedic. Obiit Tridenti, mense Aprilis 1563.
Alph. Salmeron, Hispanus Toletanus, Soc. Iesu.
Franciscus Turrianus, Legionensis Hispanus, Doct. Theol., postea Soc. Iesu.
Ant. Solisius, Hispanus, Doct. Theol.

Frater Camillus Campegius, Papiensis, Inquisitor Ferrariae, Ord. Praed.
Frater Hieron. Bravo, Hispanus, Ord. Praed.
Frater Adr. Valentinus, Venetus, Ord. Praed. in demortui F. Petri de Soto locum missus; postea Dominii Veneti Inquisitor generalis.

DOCTORES THEOL. FACULTATIS PARISIENSIS,

MISSI A CAROLO IX. GALLIARUM REGE CHRISTIANISSIMO.

Nic. Maillard, Decanus Facultatis Parisiensis.
Ioan. Peletier, Praefectus Collegio Navarrae.
Ant. Demochares, Ressonaeus.
Nicol. de Bris.
F. Iac. Hugonis, Franciscanus, idem etiam Procurator R. Ioannis Ursini, Episc. Treconensis.
Simon Vigor, Normannus, Candonicus Parisiensis, postea Archiep. Narbonensis.
Richardus du Pré.
Natalis Paillet. Obiit Tridenti, 7. Kal. Decemb. 1562.
Robertus Fournier.
Antonius Coquier.
Lazarus Broychot.
Claud. de Sainctes, Canonicus Reg. S. Augustini, postea Episc. Ebroicensis.

THEOLOGI MISSI A PHILIPPO II.

REGE CATHOLICO.

Cosmas Damianus, Hortulanus, electus Abb. Villaebertrandi.
Ferd. Titius, D. Theol., Canonic. Cauriensis.
Ferd. Vellosillus, Doctor Theolog., Canonicus Seguntinus, postea Episc. Lucensis.
Thom. Dassio, I. U. D., Canonicus Valentinus.
Licentiat. Ant. Covarruvias, Didaci frater, Auditor Granatensis.
Ferd. Mincasensis, Decretorum Doctor.
Frater Ioan. Ramirez, Hispanus, Minister Provinc. S. Iacobi.
Fr. Alph. Contreras, Commiss. Ord. Min. in curia Regis Hisp.
Fr. Michael de Medina, Hispanus, Ord. Minor., S. Theol. Doct.
Fr. Ioan. Lobera, Hispanus, S. Theol. Lector Salamanticae, socius Minist. Provincialis S. Iacobi.
Cosmus Palma Fonteyus, S. Theol. Doctor, Hispanus, socius Hortulani Abbatis.
Fr. Ioan. Gallo, Hispanus, Ord. Praed.
Fr. Petrus Fernandez, Hispanus, Ord. Praed., in societate Magistri Gallo.
Fr. Desid. de S. Martino, Panormitanus, Ord. Carm.
Mich. Baius Hanno, Athensis, S. Th. Doct., postea Decanus Ecclesiae Colleg. S. Petri Lovanii, Academiae Cancellarius et eiusdem Conservator.
Ioan. Hessels, Brabantus Lovaniensis, S. Th. Doct.
Cornelius Iansenius, Flander Hulstensis, S. Th. Doct., postea primus Episc. Gandavensis.

THEOLOGI MISSI A REGE PORTUGALLIAE.

Fr. Franc. Foriero, Lusitanus, Ulissiponensis, Ord. Praed.
Iac. a Payva de Andrade, Lusitanus, D. Th.
Melchior Cornelius, Decretorum Doctor, Senator Regis Portugalliae.

A DUCE BAVARIAE.

Ioan. Cavillonius, Flander Insulensis, ex Soc. Iesu.

PROCURATORES EPISCOPORUM ABSENTIUM.

Marchantus, D. Th., pro Illustr. Card. de Mendoza Episc. Burgensi.
Io. Gothardius, Clericus saecularis Germanus, pro Episc. Ratisbonensi.
Georg. Hochenvarter, Clericus saecul., D. Th., Suffraganeus pro Episc. Basiliensi.
Fr. Felicianus Ninguarda, a Morbinio, Ord. Praed., pro Ill. Dom. Salisburgensi Orator.
Petrus Cumel, D. Th., Canonicus Malacitanus, pro Reverend. Malacitano.

I. Delgadus, D. Th., Canonicus Tudensis, pro D. I. de S. Aemiliano Ep. Tudensi.
Gaspar Cardillius, Villalpandeus, Segobiensis, D. Th., pro Episc. Abulensi.
Fr. I de Ludenna, D. Th., Ord. Praed., pro Episc. Seguntino.
Fr. Franc. Orantes, Lector Vallisoleti, Ord. Min., pro Episc. Palentino.
Caesar Ferrantius, Suessanus, Doctor Theol., pro Episcopo Suessano apud. R. Ilerdensem.

PROCURATORES ORDINUM.

Io. Coutignon, Doctor Gallus, Procurator Ord. Cluniacensis, postea Prior Maior.
Nic. Boucherat, Gallus, Prior Monasterii de Recluso, Procurator Gen. Ord. Cistertien., postea eiusdem Ordinis Abbas Generalis.

THEOLOGI SAECULARES,

ET DOCTORES IURIS CANONICI.

Georg. Girard, Gallus, Doctor Theol., cum Reverend. Andegavensi.
Gentian. Hervetus, Gallus Aurelianensis, cum Illustriss. et R. Cardinale a Lotharingia. Fuit postea Canonicus Rhemensis.
Franc. Sancius, Decanus Facult. Theologiae, et Canonicus Salmantinensis, cum R. Salmanticensi.
Mart. Guerra, Consentinus Calaber, Presb. saecularis, cum Episc. S. Marci.
Fed. Pendasius, cum Ill. Card. de Mantua, Legato S. Concilii.
Io. Franc. Lombardus, cum Ill. Card. Seripando, Legato S. Concilii.
Petrus Mercatus, Theol., cum R. Vicensi.
Truxillus, Doctor Theol., Canonicus Legionensis, cum R. Legionensi.
Sobannus, Doctor Theol., cum R. Legionensi.
Ant. Bitonius, Doctor Theol., cum R. Conimbricensi.
Petrus Fontidonius, Segoviensis, Canonicus Salmantinus, Doctor Theol., cum R. Salmantino.
Io. Villetta, Doctor Theol., cum R. Barcinonensi.
Io. Fonseca, Doct. Theol., cum R. Archiep. Granaten.
Mich. Oroncuspe, D. Th., cum R. Episc. Pampilonensi.
Alph. Fernandez de la Guerra, Hispanus, Doctor Theol., cum R. Guadixiensi.
Mich. Ytero, D. I. U., cum Episcopo Pampilonensi.
Iosephus Puebla Doctor Theol., cum Episc. Civitatensi.
Io. Chacon, D. I. Canonici, cum Episc. Almeriensi.
Ant. Garsias, Doctor Theol., cum Episc. Ovetensi.
Benedictus Arias Montanus, Ord. S. Iacobi, Doct. Theol., cum R. Segobiensi.
Io. Barcellona, Doct. Theol., cum Episc. Usellensi.

DOCTORES GALLI, ORDINIS S. BENEDICTI.

I. de Chartougne, Doctor Theol.
I. de Verdun, Doct. Theol.

THEOLOGI ORDINIS FRAT. PRAEDICATORUM.

Angelus Ciosus, Florentinus, cum Ill. Card. Mantuano, Leg. S. Concilii.
Seraphinus de Caballis, Brixiensis, Provincialis terrae sanctae, cum suo Generali, postea Ord. Generalis.
Helisaeus Capys, Venetus, cum Archiep. Pragensi.
Petrus Aridiensis, Gallus, cum R. Cenomanensi.
Bern. Bernardi, Gallus, Inquisitor Avenionensis, Vicarius Congr. Franciae, cum R. Nemausensi.
Io. Matth. Valdina, cum R. Tarentino.
Petrus Martyr Coma, Hispanus, cum R. Gerundensi.
Petrus Zatores, Hisp., cum R. Dertusensi.
Ant. de Grompto, cum R. Viglovanensi.
Aurelius de Chio, cum R. Spalatrensi.
Adr. Valentinus, Venetus, cum R. Nicosiensi.
Marcus Medices, Veronensis, cum R. Cenetensi.
Benedictus Herba, Mantuanus, cum R. Brixiensi.
Mich. de Ast, Genuensis, Prior Sancti Laurentii.
Constantinus Coccianus Isorella, cum R. Montispolitiani.
Henr. de S. Hieronymo, cum R. Brucarensi.

Lud. de Soto-Mayor, Lusitanus, cum R. Georgio Tudensi.
Bapt. de Lugo, cum R. Veronensi.
Hieron. Barolus, Papiensis.

THEOLOGI ORDINIS MINORUM

DE OBSERVANTIA.

Aloysius de Burgo-novo, Italus, S. Theol. Lector Bononiae, Commissarius Gen., postea Ord. Generalis.
Th. de Sogliano, Italus, Prooin. Bononiae Minister.
Ant. de Padua, Lusitanus, Ord. Secretarius.
Bonifacius Ragusens, Apostolicus Praedicator, terrae sanctae Gubernator, postea Episcopus de Stagno in Dalmatia.
Angelus de Petriolo, Italus, Lector S. Theol. Perusiae.
Angelus Iustinianus, Italus, Lector S. Theol. Ianuae.
Vincentius de Messina, Italus, S. Theol. Lect. Neapoli.
Iulius Passiranus, Urceanus Italus, S. Theol. Lector Bergomi.
Iacobus Alani, Gallus, Theologus, cum Episc. Venetensi.

THEOLOGI ORDINIS FRATRUM MINORUM

CONVENTUALIUM.

Marc. Ant. Gambaronus, a Lugo, socius Religionis.
Barth. Golphus, de Pergula.
Io. Tertius, Bergomensis, Lector Theol. publicus in Gymnasio Papiensi.
Clemens Thomasinus, de Florentia, Regens in Conventu S. Crucis de Florentia.
Aug. Balbus, a Lugo.
Io. Bapt. Ghisulphus, Ordinis Scriba.
Ant. de Grignano, Regens S. Antonii de Patauio.
Lucius Angusiola, Placentinus, Regens S. Francisci Bononiae.
Maximilianus Beniamiaus, Cremensis, Orator pro Religione, et Inquisitor Padune, postea Episc. Clodiensis.
Octav. Charus, de Neapoli, Regens S. Laurentii de Neapoli.
Ant. Posius, de Monte Ilcino, Regens in Conventu duodecim Apostolorum Romae.
Bonaventura, Melduleasis, Regens in Conventu Parmae.
Martialis Peregrinus, Calaber, Regens in Conventu Ferrariae.
Ant. a Cubalo, Feltrensis.
And. Schyaopius, de Ataandula, cum R. Cathanzario.
Balth. Crispus, Neapolitanus, cum R. Tropiensi.

THEOLOGI ORDINIS FRATRUM EREMITARUM

S. AUGUSTINI.

Thaddaeus Perusinus, cum R. Saloiato, postea Praepositus Gener.
Io. Paulus Recanatensis, cum R. Quinqueecclesiensi, Oratore pro Regno Hungariae.
Simon Florentinus, cum Illustrissimo Card. Seripando Legato.
Cherubinus Laoosius, de Cassia, cum R. Vercellensi.
Gab. Verratellus, Anconitanus.
Amb. Veronensis, Prior Conventus S. Marci in urbe Tridentina.
Io. Bapt. Burgos, Hispanus Valentinus.
Ant. Mondulphensis, cum R. Pragensi Oratore.
Aeg. Volaterranus, cum Episcopo Tiniensi.
Eug. Pisaurensis, Concilii Praedicator, postea Episc. Smyrnensis, et Veliternorum Propraesul.
Adamant. Florentinus, cum Ill. Card. Madrutio. Orationem habuit nomine Oratoris septem pagorum Heloetior. Catholicorum.
Aur. Corismaltensis, cum Oratore Heloetiorum.
Balth. Massanus, cum Episc. Cataniensi.
Seb. Fanensis, Ordinis Scriba.
Christ. de Sanctoris, Hispanus Burgensis.
Simon de Brazzolatis, Patavinus.
Angelus Ferrus, Venetus, cum R. de Osma.
Petrus Lusitanus, cum R. Leiriensi.

THEOLOGI ORDINIS FRATR. CARMELITARUM.

Io. Iac. Cherecatus, Vicentinus, Provincialis Venetiarum, postea Procurator Gen. Ordinis.

Theod. Matius, Mantuanus, cum R. Cremonensi.
Silvester, Confessarius Ill. Card. Mantuani.
Luc. Asoluaus, cum R. Patriarcha Venetiarum.
Nic. Gallus, cum R. Patre Generali.
Laur. Lucretus, Venetus, cum R. Patre Generali.
Aug. Ambrosianus, Venetus.

THEOLOGI ORDINIS FRATRUM SERVORUM

B. MARIAE.

Steph. Bonucius, Tuscus Aretinus, postea Episc. Alatrinus, deinde Aretinus, et S. R. E. Presb. Card. tit. SS. Petri et Marcellini.
Amans, pro Congregatione Servorum, cum R. Sibinicensi.

OFFICIALES SACRI CONCILII TRIDENTINI.

Episc. Cavensis, Commissarius.
Episc. Thelesinus, Secretarius.
Lud. Bondinius, Magister Caeremoniarum.
Ant. Marcellus, Depositarius.

CANTORES SACRI CONCILII.

Simon Bartholinus, Perusinus.
Io. Aloysius de Episcopis, Neapolitanus.
Barth. le Comte, Gallus.
Matthias Albo, de Fulginео.
Franc. Bustamante, Hispanus.
Io. Ant. Latinus, Beneventanus.
Franc. Druda, Calliensis.
Lucas Longiaquus, Gisoaensis.
Petrus Scorteccius, Aretinus.

NOTARII.

Marc. Ant. Peregrinus et Cynthius Pamphilius, de S. Severino.
Hieron. Gambarus, Brixiensis, Forensis.

CURSORES SANCTISS. D. N. ET SACRI CONC.

Nic. de Matheis, et Iac. Carra, Allobroges.

NUMERUS PRAELATORUM CUIUSQUE NATIONIS, QUI AD OECUMENICAM TRIDENTINAM SYNODUM CONVENERE.

Itali,	187.	*per Procuratores,* 2.
Galli,	26.	*per Procuratorem,* 1.
Germani,	2.	*per Procuratores,* 4.
Hispani,	31.	*per Procuratores,* 4.
Lusitani,	3.	
Graeci,	6.	
Poloni,	2.	
Hungari.	2.	
Angli,	1.	
Hiberni,	3.	
Flandri,	2.	
Croati,	1.	
Moravi,	1.	
Illyrici.	3.	

APPENDIX ANALYTICA
AD CONCILIUM TRIDENTINUM
ORDINE ALPHABETICO DIGESTA.

A.

Abbates et abbatissae eligaotur per vota seereta. Pag. 179 seq.
Abbatissa non eligatur minor annis quadraginta, et nisi octo annis post expressam professionem laudabiliter vixerit 179. Duobus monasteriis nulla praeficiatur, ibid.
Abbates, qui noo sunt episcopis snbiecti, visiteut monasteria sibi subdita, 185.
Abbatibus non liceat cuiquam, qui regularis subditus sibi non sit, tonsuram, vel minores ordines eonferre, 137. Nec literas dimissorias concedaut, ibid. Lectores s. scripturae in suis monasteriis iostituant, 21.
Abbatiae commeudatae ab episcopis singnlis annis visitentur, 114 seq.
Absentes a suis ecclesiis mortalis peccati reatum incurruut, 134. Contra eos canones antiqui inoovaotur, 40. Distributionem amittant, 124 seq. et 134. Cresceote vero contumacia contra eos procedatur, ibid. Nulli privilegia perpetua de fructibus in absentia percipiendis suffragentur, 40 seq.
Absentes ab episcopis residere cogantur, ibid. et 134.
Absens per sex menses a patriarchali, primatiali, metropolitana, seu cathedrali eeclesia sibi commissa, cessantibus causis rationalibus, quarta parte fruetuum unius anni privetur, 12 et 134. Et si per alios sex menses in huiusmodi absentia perseveraverit, aliam quartam partem fructuum eo ipso amittat, 40. Crescente vero contumacia severiori sacrorum cannnum censurae subiiciatur, et Romano Pontifici denuncietur, ibid.
Absentes quando praesentes habendi, 125. Absentiae legitimae eausa a quibus approbanda, 133. Abseotia, extra urgentes necessitates, nullo pacto debet singulis annis duos, aut ad summum tres menses exeedere, 133, et 162. Et fiat absque ullo gregis detrimento, 133. Non vero Adventus, Quadragesimae, Nativitatis, Resurrectionis, Pentecostes et Corporis Christi diebus, ibid Discessuri ita ovibus suis provideant ut, quantum fieri poterit, ex ipsorun absentia nullum damnum aecipiant 134.
Cetera quaere in verbo Residentia
Absolutio, Peccata remittendi potestas Apostolis et eorum successoribus concessa, 71 seq.
Absolutioois ministri sunt soli sacerdotes, 84.
Absolutio sacerdotis est alieni beneficii dispensatio, 77 Tamen non est solum nudum ministerium, sed ad instar actus iudicialis, ibid. et 83 seq. Intentio necessaria in sacerdote, 77. Requiritur confessio poenitentis, ut eum sacerdos possit absolvere, 82.
Absolutio nullius momenti est, quam saeerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet iurisdictiooem, 77. Omnes sacerdotes a quibusvis peecatis et censuris quoslibet poenitentes possunt absolvere in articulo mortis, 78. Falsum est a peecatis tantummodo absolvi eum, qui certo credit se absolutum esse, 75. Ex hac sola fide absolutio non perficitur, 36.
Cetera quaere in verbn Peccatum.
Adamus maudati Dei transgressione sanctitatem et iustitiam amisit, 19. Ipsius praevaricatio eius propagini nocuit, ibid. et seq. Homines non nascerentur iniusti nisi ex eius semine propagati, 26. Ipsius filii, dum concipiuntur, propriam iniustitiam contrahunt, ibid. Et nisi in Christn renascerentur, nunquam iustificarentur, ibid. Eius peccatum solummodo tollitur per Iesu Christi meritum, 19.
Adae peccato liberum arbitrium non fuit amissum nec exstinetum, 49.
Administratio bonorum monasteriorum, seu conventuum ad solos eorundem officiales pertineat, 177.
Administratores tam ecclesiastiei quam laici quorumeunque piorum

locorum singulis annis teneantur reddere rationem administrationis ordinario, nisi secus forte in institutiono et ordinationo expresse sit cautum, 127.

Adulterio alterius coniugum matrimonii vinculum non potest dissolvi, 146.

Aleas clerici fugiant, 124.

Animarum cura ab idoneis exerceatur, 46. Sollicite habeatur, 39, 47, 115, 132 et seq.

Animae defunctorum vide defuncti.

Apostolos Christus constituit sacerdotes novi testamenti, 117 et 120. Ipsis communicata est potestas remittendi et retinendi peccata, 71 seq. et 117. Eisdem potestas tradita consecrandi, offerendi et ministrandi corpus et sanguinem Christi Salvatoris, 129. Illorum in locum successerunt episcopi, ib.

Appellatio remedium ad innocentiae praesidium institutum, 66. Appellationes quomodo admittendae, 185. Appellans quid agere debeat, 170. Ab episcopis non appelletur in diversis causis, 66.

Appellans ab episcopo in causa criminali acta primae instantiae producat, 66 seq. Is autem, a quo appellatum fuerit, intra XXX. dies acta ipsa postulanti gratis exhibeat, ibid.

In criminalibus appellatio ab episcopo cui committatur, ibid.

Appellanti actorum copiam notarius exhibeat ad minus intra mensem, 171.

Appellatus quid et quando pro actis debeat solvere, ibid.

Archidiaconi oculi dicuntur episcoporum, 162. Sint magistri in theologia, seu doctores, aut licentiati in iure canonico, ibid. Per se ipsos visitent, ubi visitationem exercere legitime consueverunt, 156. Visitationis factae infra mensem rationem episcopo reddere teneantur, ibid. In causis matrimonialibus et criminalibus iudicium ad eos non pertinet, 171. Nec etiam in concubinariorum causis, 200.

Archiepiscopus vide Metropolitanus.

Attritio est verus et utilis dolor, 83. Donum Dei est et Spiritus sancti impulsus, quo poenitens viam sibi ad iustitiam parat, 74 et 83. Sine poenitentiae sacramento per se ad iustificationem perducere peccatorem nequit, 74.

Avaritiae suspicio ab ecclesiastico ordine abesse debet, 111. 165.

Aucupia a clericis vitentur, 163.

B.

Baptismus est necessarius ad salutem, 44. Est causa instrumentalis iustificationis, 28. Baptismo meritum Christi parvulis applicatur, 19. Per baptismum reatus originalis peccati remittitur, ibid. Per baptismum etiam totum id tollitur, quod veram et propriam peccati rationem habet, ibid. In baptizatis manet tamen concupiscentia, quae nocere non valet non consentientibus. ibid. Baptismo character imprimitur in anima, unde iterari non potest, 43. Hic character nec deleri, nec auferri potest, 130.

Baptizandi sunt parvuli, 19. Non sunt iterum baptizandi, quum ad annos discretionis perveniunt, 45. Nec interrogandi, an ratum habere velint quod patrini eorum nomine polliciti sunt, ibid. Baptismus non iterandus est illi, qui apud infideles fidem Christi negavit, quum ad poenitentiam convertitur, ibidem. Illum repetere non licet, 44. et 72.

Per baptismum plenam et integram peccatorum omnium remissionem consequimur, 72.

Baptismus Ioannis non habuit eandem vim cum baptismo Christi, 44.

Baptismus, qui datur ab haereticis in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, cum intentione faciendi quod facit ecclesia, est verus baptismus, 44.

Baptismi de necessitate est aqua vera et naturalis, 44. In ecclesia Romana est vera de baptismi sacramento doctrina, ibidem. Canones de baptismo, 44. Baptismus conferri potest omni aetate et tempore, 45. Parochus, antequam ad baptismum conferendum accedat, sciscitetur ab iis, ad quos spectabit, quem vel quos elegerint, ut baptizatum de sacro fonte suscipiant, et eum vel eos tantum ad illum suscipiendum admittat, 150. In libro eorum nomina describat, ibid. Patrinus unicus sit, vel sint duo tantum, ibid. Per baptismum inter quos spiritualis cognatio contrahatur, ibid. De hoc eos doceat parochus, ibid.

Baptizati universae legis servandae per baptismum ipsum fiunt debitores, 44. Praecepta ecclesiae tenentur observare, ibidem. Qui post baptismum lapsus est potest per Dei gratiam resurgere, 38. Baptismi sola recordatione non dimittuntur peccata neque minuuntur, 45.

Beneficia ad divinum cultum atque ecclesiastica munia obeunda sunt constituta, 112. Personis dignis et habilibus conferantur, 46. Aliter facta collatio sive provisio omnino irritetur, et collator poenas incurrat, 46 seq. Beneficium nullus possit obtinere ante decimum quartum annum, 136. Ad dignitates vero quascunque, quibus animarum cura subest, nullus promoveatur, nisi qui saltem vigesimum quintum suae aetatis annum attigerit, 161 seq.

Beneficium non obtineant clericorum filii, qui non ex legitimo nati sunt matrimonio, in ecclesiis, ubi eorum patres

beneficium habent, aut habuerunt, 200. In beneficiorum collatione vel provisione nihil illorum qualitatibus, vel ordinibus detrahatur, 191. In beneficiis ecclesiasticis ea, quae hereditariae successionis imaginem referunt, sacris constitutionibus sunt odiosa, et patrum decretis contraria, 193.

Beneficium unum tantum singulis conferatur, 167. Liceat tamen aliud simul possidere simplex beneficium, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, ibid. Quicunque plura beneficia recipit aut retinet contra formam sacrorum canonum, ipsis privatus exsistat, 47. Ordinarii compellant obtinentes beneficia incompatibilia dispensationes suas exhibere, ibid. Nemini accessus vel regressus concedatur, 193. Accessiones ad beneficia iuris patronatus quando tollendae, 195.

Beneficia regularia religiosis tantum illius ordinis conferantur, 91. Qui turpiter et scandalose vivunt, et incorrigibiles in sua nequitia perseverant, beneficiis privari possunt, 114 et 199. Item in absentia contumaces, 200.

Quoad residentiam, vide Residentia et Absentia.

Beneficia quaecunque annis singulis ab episcopo visitentur, 114.

Item, beneficia curata unita, 48.

Beneficiorum uniones, vide Uniones.

Beneficia simplicia ex ecclesiis, quae nequeunt instaurari, transferri possint ab episcopo cum omnibus emolumentis et oneribus, 114.

Beneficia curata in simplicia non convertantur, 201. In iis vero, in quibus cura animarum in vicarium perpetuum translata est, assignetur congrua portio, ibid. Aut beneficium curam animarum recipiat aut vicariae nomen cesset, ibid.

Vide etiam, si libet, Dignitates, Canonicatus, Cathedrales, Parochiales.

Biblia, vide Scriptura sacra.

Bonorum ecclesiasticorum variae locationes prohibentur, 197. Qui ea usurpat, vel impedit, ne ab iis, ad quos jure pertinent, percipiantur, anathemati subiaceat, 127 seq. Aliae poenae contra clericos usurpationis fabricatores, vel consentientes, ibid. Bonorum monasterii administratio ad solos officiales pertineat, 177. Bona immobilia quibus possidere liceat, ib.

Breviarii reformatio aliquibus patribus concilii commissa, 205.

Bulla indictionis concilii Tridentini, sub Paulo III., 1.

Bulla facultatis transferendi concilii, 50 seq.

Bulla resumptionis concilii sub Iulio III., 55 seq.

Bulla celebrationis concilii sub Pio IV., 97 seq.

C.

Caelibatus est beatior matrimonio, 147.

Caeremoniarum utilitas, 119 et 120. In missarum celebratione aliae non adhibeantur praeter eas, quae ab ecclesia probatae, ac frequenti et laudabili usu sunt receptae, 122.

Caeremoniae ordinationis non temnendae, 131 seq. Quae in nuptiis adhibentur non damnandae, 147.

Cetera quaere in verbo Ritus.

Calicis usus an cuiquam sit permittendus, 110. Ipsius concessio ad pontificem refertur, 128.

Canones de iustificatione, 35 seq. De sacramentis in genere, 42 seq. De baptismo, 44 seq. De confirmatione, 45. De ss. eucharistiae sacramento, 63. De poenitentiae sacramento, 82. De sacramento extremae unctionis, 85. De communione sub utraque specie et parvulorum, 110. De sacrificio missae, 120. De sacramento ordinis, 131. De sacramento matrimonii, 146.

Canones ab omnibus observentur, 202. Si cum aliquibus sit dispensandum, id causa cognita, ac summa maturitate, atque gratis erit praestandum, ibid.

Canonicatus quibus conferendi, 161 et seq.

Canonicatuum saltem dimidia pars in cathedralibus ecclesiis et collegiatis insignibus conferantur tantum magistris, vel doctoribus, aut etiam licentiatis in theologia vel iure canonico, 162. Provisi de canonicatibus aetatem requisitam habeant, ibid. Non solum coram episcopo fidei professionem faciant, sed etiam in capitulo 162. Canonicatus ordinem annexum habeant, ibid.

Canonici divina per se, et non per substitutos compellantur obire officia, 163. Eos cogant episcopi officium suum exercere, 125. Episcopo celebranti assistant, 163. Vocentur ad ordinationes, iisque adsint, 136. Dei nomen reverenter, distincte devoteque laudent, 163. Vestitu decenti utantur, ibid. Ab illicitis venationibus, aucupiis, choreis, tabernis lusibusque abstineant, ibid. Ea morum integritate polleant, ut merito ecclesiae senatus dici possint, ibid. Canonicis non liceat ultra tres menses quolibet anno ab ecclesia abesse, 163. Cetera quoad residentiam vide Residentia et Absentia.

Canonicorum capitula, vide Capitulum.

Cantus lascivi ab ecclesiis arceantur, 122.

Capitulum conveniant episcopi, vota exquirant, et iuxta ea concludant, 192. Episcopo sit prima sedes in capitulo, et praecipua omnium rerum agendarum auctoritas, ibid. Episcopi possunt visitare capitula cathedralium, 191 et 41.

Capituli consilium necessarium ad magistrum eligendum, qui clericos doceat, 22. Ad designandum ordines canonicatibus, 162. Ad substituendum iudicem delegatum, 196. Ipsius consensus requisitus ad uniones beneficiorum simplicium, cum praebendis tenuioribus, 165.
Capitulis ecclesiarum non liceat sede vacante ordinandi licentiam, aut literas dimissorias alicui concedere, nisi beneficii recepti, sive recipiendi occasione arctatus fuerit, 48. Si secus fiat, capitulum contraveniens ecclesiastico subiaceat interdicto, 49.
Capitulum, sede vacante, oeconomum deceruat, et vicarium constituat, 166. Et episcopo promoto de scripturis ad ecclesiam pertinentibus, si quae ad capitulum pervenerunt, rationem reddat, 166 seq.
Capitulum inter non habeat vocem quicunque saltem in subdiaconatus ordine constitutus non sit, 125.
Capitula regularium lectionem sacrae scripturae assignent magistris dignioribus, 22. Ab iisdem instituantur priores, vel subpriores, 185. Per aliquorum deputationem provideant, ut quae de regularibus a concilio fuerunt decreta exsecutioni demandentur, 187.
Capucinis non licet possidere bona immobilia, 176.
Cardinales eligendi quibus qualitatibus praediti esse debeant, 153. Ex omnibus Christianitatis nationibus assumendi, 154 seq. Ipsorum consilio universalis ecclesiae administratio nititur, 188. Virtutum insignibus, ac vivendi disciplina fulgeant ibid. Plura simul beneficia non obtineant, 167. Si ecclesiis cathedralibus praeficiantur, intra tres menses munus consecrationis suscipiant, 135. Ad residentiam personalem in suis ecclesiis obligantur, 133. Accessus et regressus illis non concedantur, 193.
Caritas est necessaria ad perfectam unionem cum Christo, 29. Et ad vitam aeternam assequendam. ibid. Absque caritate homines non iustificantur, 36. Fides valet quae per caritatem operatur, 29.
Casuum reservatio, 77 et 84. Nulla est in articulo mortis, 78.
Catechismus fieri oportet, 159. et 205.
Cathedralium ecclesiarum ad regimen idonei assumantur, 46 et 153. Quales esse debeant, 46, 124. Ipsorum obligationes, 39.
Cathedrales ecclesias plures tenentes, eas excepta una dimittant, 46. Item, qui unam cathedralem ecclesiam et aliam parochialem obtinent, 167. In cathedralibus officium peculiare quicunque per se ipsum exerceat, 125 et 133. Poenitentiarius in cathedralibus instituatur, 159.
Cathedrali ecclesiae quarta, quae funeralium dicitur, persolvenda, 199. Cathedrales ecclesias reditus tenuioris summus Pontifex vel aliis uniet, vel novis proventibus augebit, 164. Nullis pensinnibus aut reservationibus fructuum graventur, quarum reditus summam ducatorum mille non excedunt, ibid. Ipsarum praebendis tenuioribus quomodo providendum, 163.
Cathedrali in ecclesia ordinationes celebrentur, quantum fieri poterit, 136.
Capitulum cathedralium, vide Capitulum.
Causae terminentur quanta fieri poterit brevitate, 197.
Causae omnes ad forum ecclesiasticum pertinentes in prima instantia eorum ordinariis locorum dumtaxat cognoscantur, et infra biennium termineutur, 170. Causae civiles exemptorum, mercedum et miserabilium personarum quo modo tractari debeant, 49. Causae matrimoniales ad iudices ecclesiasticos spectant, 147. Causae clericorum concubinariorum a solo episcopo cognoscantur, 200. et sine strepitu et figura iudicii, solaque facti veritate inspecta procedere possint, ibid.
Causis in diversis ab episcopis non appelletur, 66. In criminalibus appellatio ab episcopo cui committatur, ibid. Causae contra episcopos quaere in verbo Episcopus.
Censuris ab ecclesiasticis se abstineant iudices ecclesiastici, quoties cunque exsecutio realis vel personalis ab ipsis fieri poterit, 190. Sed si dictae exsecutioni facile locus esse non possit, licebit iudici hoc spirituali gladio in delinquentes uti, si tamen delicti qualitas, praecedente bina saltem monitione, etiam per edictum, id postulet, 190. Censuris annexus qui in illis per annum insorduerit de haeresi suspectus habeatur, et contra eum procedi possit, ibid.
Censurae ordinariorum a regularibus servandae, 182.
Vide etiam Excommunicatio.
Choreae. A choreis clerici se abstineant, 163.
Christus Salvator noster, 26 seq. et 174. Vera lux est, 13. Sol justitiae, 25. Fidei nostrae auctor et consummator, ibid. Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, 117. Magnus supremus sacerdos, 208. Secundus Adam, 26 seq. Mediator Dei et hominum, 174. Multis sanctis patribus declaratus ac promissus, 26. Sacramentorum institutor atque perfector, 145. Propitiator pro peccatis nostris et totius mundi, 26. Pro omnibus mortuus est; non omnes tamen mortis eius beneficium recipiunt, sed ii duntaxat, quibus meritum passionis eius communicatur, ibid. Nemo debet de Christi merito dubitare, 30. Christi merito peccatum originale tollitur, 19. Christus est causa meritoria iustificationis, 28. Nemo potest esse

Iustus, nisi cui merita passionis Christi communicantur, ibid. Homines nunquam iustificarentur, nisi in Christo renascerentur, 26. Meritum Christi baptismo parvulis applicatur, 19. Peccata non remittuntur nisi per Christum, 29. Sine Christi iustitia nemo iustus est, 36. Et per eam homo non est formaliter iustus, ibid. Absque divina per Iesum Christum gratia nemo potest iustificari coram Deo, 35.

Christi per meritum infunditur nobis Dei iustitia, 34. Christus in iustificatos virtutem influit, quae bona eorum opera semper antecedit et comitatur et subsequitur, ibid. Sine hac Christi virtute nullo pacto grata Deo et meritoria esse possent bona opera, ibid. Sola Christi iustitiae imputatione homines non iustificantur, 36.

Christus non solum ut redemptor a Deo datus est hominibus, sed etiam ut legislator, 37. Qui eum diligunt, servant sermones eius, 31. Christus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis aeternae, ibid. Per sanguinis sui effusionem nos redemit et in regnum suum transtulit, 117. Os et sapientiam ecclesiae suae daturum se promisit, 102.

Sacerdotium instituit, 129.

Sacerdotes sui ipsius vicarios reliquit, 74. Apostolos constituit sacerdotes novi testamenti, 117 et 120. Sacramenta instituit, 42. Novum instituit pascha se ipsum per sacerdotes immolandum, 117. Instituit poenitentiae sacramentum, 32 seq.

Christus in eucharistia continetur, 59, 60, 64, et 110.

Claves sacerdotum non solum ad solvendum, sed et ad ligandum concessae, 79 et 84. Illarum ministerium ad alios non extendatur quam episcopos et sacerdotes, 76.

Clausura sanctimonialium, vide Moniales.

Clerici quum a rebus saeculi in altiorem sublati locum conspiciuntur, in eos tanquam in speculum reliqui oculos coniiciunt, ex iisque sumunt quod imitentur, 123. Conversatione, sermone et scientia commisso sibi Dei populo praeeant, 86. Clericos decet vitam moresque suos ita componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus nil nisi grave, moderatum ac religione plenum prae se ferant, 123. Avaritiae suspicio ab ipsorum ordine abesse debet, 111 et 165. A luxu, comassationibus, choreis, aleis, lusibus ac quibuscunque criminibus, nec non saecularibus negotiis se abstineant, 124. Vestes proprio congruentes ordini semper deferant, 89. Vestes non deferant laicales, ibid. et 123. Levia etiam delicta effugiant, quae in ipsis maxima essent, ibid. Eorum actiones cunctis afferant venerationem, ibid. Quae de ipsorum vita, honestate etc., alias sancita fuerunt renovantur, ibid.

Clerici pauperes grammaticam gratis doceant, 22. Clericos non decet mendicare, aut sordidum aliquem quaestum exercare, 111.

Clerici in sacris ordinibus constituti matrimonium non possunt contrahere, 147. Ipsis prohibetur, ne cum concubinis, aut mulieribus aliis, de quibus possit haberi suspicio, ullam consuetudinem habere audeant, 199. Poenae contra eos, qui in hoc deliquerint, ibid. Super hoc cognitio ad solos episcopos pertinet, 200. Clericorum filii, qui non ex legitimo nati sunt matrimonio, in ecclesiis, ubi eorum patres beneficium habent aut habuerunt, beneficium non obtineant, neque ministrent, 200. Clerici saeculares, qui deliquerint, ab ordinario loci visitari, puniri ac corrigi possunt, 41 et 87. Ad clerici condemnationem ob gravia delicta, nec non verbalem depositionem quomodo procedendum, 67 et 192.

Clerici ad publicas processiones vocati accedere compellantur, 182.

Clericus peregrinus sine commendatitiis sui ordinarii literis ab ullo episcopo ad divina celebranda, et sacramenta administranda non admittatur, 122 et 140.

Clerici bona ecclesiastica usurpare non praesumant, 128.

Cluniacense monasterium iurisdictioni episcopali non subest, 181.

Coadiutor praelato non detur sine urgenti necessitate, et nisi causa prius a summo Pontifice cognita, 193. Quaenam in coadiutore qualitates requiruntur, ibid. Cognatio spiritualis inter quos contrahatur, 149 et seq.

Collegia exempta, 89. Ipsorum privilegiis nihil detractum est ordinariis, 161.

Collegia puerorum, aut seminaria quomodo instituenda, 140 et seq. Quibus sumptibus, 141. Quinam in eis recipiendi, ibid. Quid in eis observandum, ibid. Quid docendum, ibid. Ab episcopo visitentur, 124 et 141. Lectores ab ordinario approbandi, 143. Officia idoneis conferantur, 144.

Communio utriusque speciei a Domino non praecepta, 108 et 109. Ipsius usus ab initio religionis Christianae non infrequens, sed progressu temporis iam mutatus, 109.

Communio alterius speciei laicis et clericis non conficientibus sufficit ad salutem, 108 et 109. Gravibus et iustis causis approbatur, et pro lege habenda decernitur, 109. Sub altera tantum specie totus atque integer Christus sumitur, ibid. Nulla gratia necessaria ad salutem defraudantur qui unam speciem solam accipiunt, ibid. De usu calicis concedendo ad Pontificem refertur integrum negotium, 128.

Ad communicandum singulis annis in paschate tenentur omnes et singuli Christifideles, quum ad annos discre-

tionis pervenerint, 64. Ad communionem parvuli non obligantur, 109 et seq. Canones de communione sub utraque specie et parvulorum, 110.
Ad communionem quomodo accedendum, 62. Ad communionis praeparationem fides sola non sufficit, 65.
Communionem accipiant laici a sacerdotibus, 63. Ab adstantibus in singulis missis percipi optatur, 119. Nec tamen damnantur, sed probantur atque commendantur missae illae, in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat, ibid. et 122. Cetera quaere in verbo Eucharistia.

Conciliorum constitutionibus debitam observantiam praestent principes, 203. In conciliis generalibus ratio tractandi negotia ulla ex parte immutetur, 172.
Concilii Tridentini Inchoatio sub Paulo III., 11. Translatio, 52. Resumptio sub Iulio III., 55. Suspensio per biennium, 97. Sublata suspensio sub Pio IV., 97 seq. Eiusdem decretorum sub Paulo III. et Iulio III. recitatio, 207. Eidem finis impositus, ibid. Eiusdem confirmatio petenda a Romano Pontifice, ibid.
Synodi Tridentinae exhortatio ad fideles in civitate Tridentina congregatos pro tempore concilii, 12 et seq. Invitat atque hortatur omnes, qui eandem communionem non habent, 102. Praesertim ad exstirpandas haereses et mores reformandos fuit congregata, 42. Ad errores eliminandos, ibid. et 206. Ad incrementum et exaltationem fidei et religionis Christianae, 56 et 101. Ad religionem in statum pristinum revocandam, et abusus moresque Christianorum corruptissimos emendandos, 96. Ad veram et catholicam doctrinam tradendam et docendam, 206. Tridentina synodus quoscunque benigne auditura, 102. Laborans ut in iis, qui Christiano nomine censentur, nulla sint schismata, 69. Parata Protestantes, si venerint, humaniter excipere, et benigne audire, 93 et seq. Tridentina synodus quid praecipue cogitet, 101 seq. Cupit ecclesiasticam disciplinam in populo Christiano non solum restitui, sed etiam conservari, 203. In votis a principio habuit, errores et schismata convellere, 58. Nihil magis optat quam ex praestantissima natione Germanica omnes de religione dissensiones et schismata tollere, ac ejus quieti, paci otioque consulere, 92 et seq. Adventum Protestantium magno desiderio exspectavit, 69. Confidit eos non fidei catholicae pertinaciter oppugnandae, sed veritatis cognoscendae studio esse venturos, et sanctae matris ecclesiae decretis ac disciplinae ad extremum esse acquieturos, 93. Salvum conductum ipsis concedit, 70, 93 et 103. Eorum causa definitionem aliquot articulorum distulit, 68, 92 et seq. Tempus datum est praelatis, qui veniebant ad concilium, ut accederent, 2 et seq.
Synodi Tridentinae doctrina de iustificatione non derogatur gloriae Dei, vel Iesu Christi meritis, imo fidei nostrae veritas; Dei denique ac Christi Jesu gloria illustratur, 39. Sanam et sinceram de eucharistiae sacramento tradit doctrinam, 58.
Concilii Tridentini decreta palam recipienda, 188. Ab omnibus devote recipiantur, et fideliter observentur, 206. Ab haereticis depravari aut violari principes non permittant, ibid. Si in his recipiendis difficultas oriatur, aut aliqua inciderint, quae declarationem aut definitionem postulent, Romanus Pontifex providebit, ibid. Concilii Tridentini decreta de monachis, regularibus et monialibus observentur, 186 et seq. Ipsius decreta de residentia in conciliis provincialibus et episcopalibus publicentur, 135. Quae de matrimonio sancivit populo publicentur ac explicentur, 149. Praeiudicium nullum fit cuiquam, vel novum ius acquiritur ex loco, quo sedit, vel quibuscunque aliis actibus concilio durante, 13 et 206.
Concilia provincialia renoventur, 155. Quolibet saltem triennio celebrentur, ibid. Ad ea convenire teneantur episcopi et alii, qui de iure vel consuetudine interesse debent, ibid. Synodus provincialis quae necessaria erunt praescribet, 144, 154, 163 et 168. Cognoscat de minoribus causis episcoporum, 158. Admoneat episcopos concubinarios, et si perseverent, ad Romanum Pontificem eos deferat, 200. Concilia provincialia quando episcoporum negligentiam suppleant et coerceant, 187. Concilium provinciale examinet quid sit agendum de cathedralibus ecclesiis, si tenuioris reditus sint, 163. Puniat visitatores, qui aliquid acceperint, quod iis non debetur, 157. Examinatores constituat electorum ad parochias, 168. Iudices delegati in singulis conciliis provincialibus aut dioecesanis eligantur, 197. Episcopi abusus ecclesiarum suarum referant in prima synodo provinciali, 205.

Concubinarii, postquam admoniti fuerint ab ordinario, excommunicatione feriendi, 152. Mulieres, quae cum illis publico vivunt, puniantur, postquam ter admonitae fuerint, ibid. Et si ordinariis videbitur, extra oppidum vel dioecesim eiiciantur, ibid. Episcopi soli cognoscant de causis clericorum concubinariorum, 200. Et sine strepitu et figura iudicii, solaque facti veritate inspecta procedere possint, ibid. Poenae contra episcopos, qui a concubinis non abstinuerint, ibid.

Concupiscentia ideo peccatum appellatur ab Apostolo, quia ex peccato est, et ad peccatum inclinat, 20. Manet in baptizatis, sed nocere non valet non consentientibus, ibid.

Confessio peccatorum a Domino instituta, 74. Non est impossibiiis, 75 et 83. Est necessaria omnibus post baptismum lapsis, 74 et 83. Est pars poenitentiae, 73 et 82. Confessionis ministri sunt soli sacerdotes, 76 et 84. Confiteri semel in anno fideles tenentur, 76 et 83.
Confessio est necessaria, antequam accedatur ad sacram eucharistiam percipiendam, 62. Confitenda sunt peccata mortalia, 75. Venialia in confessione citra culpam taceri possunt, ibid. Peccata mortalia aliqua qui scienter in confessione retinent, nihil divinae bonitati per sacerdotem remittendum proponunt, ibid. et 83. In confessione circumstantiae, quae speciem peccati mutant, sunt explicandae, 75 et 83. Peccata, quae diligenter cogitanti non occurrunt, in universum confessione inclusa esse intelliguntur, 75. Confessiones nullus audiat sine episcopi approbatione, 139. Haec approbatio gratis detur, ibid.
Cetera quaere in verbis Poenitentia, Contritio, Absolutio, Satisfactio et Peccatum.

Confirmatio baptizatorum non est otiosa caeremonia, sed verum et proprium sacramentum, 45. Confirmationis chrismati virtus merito tribuitur, ibid. Confirmatione imprimitur character in anima, unde iterari non potest, 43. Hic character nec deleri potest, nec auferri, 130.
Confirmationis minister ordinarius est episcopus, 45, 131 et 132. Non vero quilibet sacerdos, 45. Per confirmationem inter quos spiritualis cognatio contrahatur, 150. Canones de confirmatione, 45.

Congregationes erigendae in monasteriis, quae generalibus capitulis aut episcopis non subsunt, 180. Quae visitatores instituent, ibid.

Coniux quaere in verbo Matrimonium.

Consecratio. Per consecrationem panis et vini fit conversio totius substantiae panis in substantiam corporis Christi, et totius substantiae vini in substantiam sanguinis eius, 61 et 64. Consecratione peracta corpus et sanguis Domini nostri Iesu Christi sunt in eucharistia, ibid. Cetera quaere in verbo Eucharistia. Consecrationis munus suscipiant ecclesiis praefecti, 48 et 135. Quo loco celebranda, 135.

Conservatoriarum literarum abusus tollantur, 88.

Contritio est animi dolor ac detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cetero, 73. Continet non solum cessationem a peccato, et vitae novae propositum et inchoationem, sed etiam veteris odium, ibid. Contritio est libera et voluntaria, 83. Est necessaria ad impetrandam veniam peccatorum, 73. Est pars sacramenti poenitentiae, ibid. et 82. Contritio caritate perfecta hominem Deo reconciliat, 74. Ipsa nihilominus reconciliatio ipsi contritioni sine sacramenti poenitentiae voto non est adscribenda, ibid.
Contritio imperfecta, vide Attritio.

Contumacia severe punienda, 40, 112, 124, 134, 163 et 190.

Convertitarum constitutiones serventur, 184.

Correctio quomodo ab episcopis facienda, 65.

D.

Decimarum solutio Deo debita, 198. Qui eas aut impediunt aut subtrahunt excommunicentur, ibid.

Decreta concilii, vide Concilium.

Defuncti in purgatorio detenti iuvari possunt, 173. Pro illis offertur missae sacrificium, 118 et 121. Quae pro illis fieri mos est, pie et devote fiant, 173. Et quae pro illis ex testatorum fundationibus, vel alia ratione debentur, diligenter et accurate persolvantur, ibid.

Degradatio ab ordinibus ecclesiasticis quomodo facienda, 67.

Delinquentes iuxta qualitatem delicti ac personarum in loco decenti custodiantur, 192.

Deo soli missae offerantur, 118.
Dei mandata sunt observanda, 37.
Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet et facere quod possis, et petere quod non possis, et adiuvat ut possis, 30.
Dei iustitia est iustificationis unica causa formalis, 28. Ipsius auxilium necessarium est ad perseverandum in iustitia, 37. Deus operatur in nobis velle et perficere, 32. Sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur, 31. Non patitur nos supra id, quod possumus, tentari, 147. Dei misericordiam et bonitatem unusquisque ante oculos habere debet, sicut et severitatem et iudicium, 35. De misericordia Dei nemo debet dubitare, 30. Tanta est erga homines bonitas Dei, ut eorum velit esse merita, quae sunt ipsius dona, 34.

Diabolus calcaneo insidians, 81. In morte ad perdendos nos omnes suae versutiae nervos intendit, 80. Est duellorum fabricator, 202.

Diaconatus. De diaconis sacrae literae apertam mentionem faciunt, 130. Cetera quaere in verbo Ordines.

Dignitates in ecclesiis ad conservandam augendamque ecclesiasticam disciplinam fuerunt institutae, 161. Quibus conferendae, quidve in illis requiratur, ibid. et seq. Qui eas obtinent aliis exemplo esse debent, 161. Atque episcopos opera et officio iuvare, ib.

Vestitu deceuti utantur, 163. Ab illicitis abstineaut, ibid. Divina per se et non per substitutos compellantur obire officia, 125 et 163. Non illis liceat ultra tres mauses quolibet anno abesse, 163.

Dispeosationes extra Romanam curiam ordiuariis committautur, 126. Eae vero, quae gratiose coueeduntur, ab eisdem ordinariis examineutur, ibid. Episcopo quaudo liceat iu irregularitatibus et suspensionibus dispensare, 159. Dispensationes matrimoniales quaere in verbo Matrimonium.

Distributiones quotidianae creentur ex tertia parte fructuum, 124. Eas augendi et dividendi facultas episcopis conceditur, 112. Absentes distributionem amittaut, 124 et 134.

Duellorum usus detestabilis fabricaute diabolu introductus ex orbe Christiauo peuitus exterminetur, 202. Poenae cootra domiuos temporales, qui locum ad ea in terris suis eoueesserint, ib. Qui vero pugnam commiserint, qni et eorum patrini vocautur, excommunicationis, omuium bonorum suorum proscriptiouis, ac perpetuae infamiae poenam incurrant, et ut homicidae puniri debeant, ib. Qui iu ipso couflictu decesserint perpetuo careaut ecclesiastica sepultura, ibid. Suasores vero, uec non spectatores excommuuicatinnis ac perpetuae maledictiouis vinculo teueantur, 202 seq.

E.

Ecclesia catbolica Christi dilecta spousa, 117. Dei sanguine acquisita, 39. Ab ipso Iesu Cbristo Domiuo uostro et Apostolis eius erudita, 38. A Spiritu saucto edocta, 173. Columna et firmamentum veritatis, 59. Communis mater iu terris agnoscatur, 102. Christus os et sapientiam ecclesiae suae daturum se promisit, ibid. In ecclesia catbolica est bierarcbia divina ordinatione Instituta, 132.

Ecclesiae praecepta baptizati tenentur observare, 37 et 44.

Ecclesia iu neminem iudicium exercet, qui uon prius iu ipsam per baptismi iauusm fuerit Ingressus, 72. Ecclesiae beuiguitatem nnn meretur qui eius salubria praecepta temere contempsit, 151. Ecclesia de occultis nou iudicat, 148. Ecclesia ritus et eaeremonias quare Instituit, 119. Ipsins thesauri coelestes sunt Indulgentiae, 116. A Cbristo potestas ecclesiae eoncessa est conferendi indulgontias, atqne huiusmodi potestate antiquissimis etiam temporibus usa fuit, 204.

Ecclesia potest in sacramentorum dispeosatione, salva illorum substantia, ea statnere vel mutare, quae magis expedire iudicat, 108 seq. In uonnullis impedimentis matrimonialibus potest dispensare, 146.

Ecclesiae immunitas nullo cupiditatis studio, seu incousideratione aliqua violetur, 203.

Eeclesia Romana omnlum ecclesiarum mater et magistra, 82 et 205.

Ecclesiarum regimeu, onus angelicis humeris formidandum quibus committendum, 39 et seq. 124.

Ecclesiae, quae reparatione indigent, reparentur, 48. Ex ecclesiis, quae neqneuut instaurari, beneficia simplicia quomodo transferenda, 114. Ecclesiae dirutae, quae uon possunt reparari, in profanos usus non sordidos converti possunt, erecta tamen ibi cruce, ibid. Ecclesiae nullius dioecesis a quo visitandae, 160.

Ab ecclesiis musicae lascivae, item saeculares omues actiones, vana atque adeo profaoa colloquia, deambulationes, strepitus et clamores arceaotur, 122. Ab ecclesia removeatur certus caudelarum uumerus, qui magis a superstitioso cultu, quam a vera religione inventus est, ibid.

Ecclesiae catbedrales vide Cathedrales.

Ecclesiae parochiales vide Parochiales.

Electio superiorum fiat per vota secreta, 179. Non liceat voces et vota absentium supplere, Ibid. Is, qui electioni praefectae praeest, claustra monasterii non ingrediatur, sed ante cancellorum fenestellam vota singularum audiat vel accipiat, ib. Eligeuda quibus qualitatibus praedita requiratur, ibid.

Eleemosynae quomodo colligendae, 116. Eleemosynarum qoaestorum uomen atque usus aboletur, ibid.

Episcopi in Apostolorum locum successerunt, 131. Presbyteris superiores sunt, ibid. et 132. Episcopi, qui auctoritate Romani Poutificis assumuntur, suut legitimi et veri episcopi, 132. Norma procedendi ad creatiouem episcoporum, 153 et seq. Quae iu iis qualitates requirendae, ibid. Iu ipsorum qualitatibus inqulrendis qua diligentia sit utendum, 154.

Cousecrationis munus intra tres menses suscipiuut, 135.

Episcopale mioisterium qui suscipiuut non ad propria commoda vocatos se esse intelligant, nec ad divitias ant luxum, sed ad labores et sollicitudines pro Dei gloria, 187. Episcopi factis et actionibus vitae se muneri suo couformes ostendaut, ibid. Sui statos uon nbliviscantur, nee indecenti demissione se gerant, 201. Tam in ecclesia quam foris suum gradum et ordinem prae oculis habeaut, 202. Reliquis exempla praebeant frugalitatis, modestiae, continentiae atque humilitatis, 187. Modesta supellectili ac mensa et victu frugali siut contenti, 188. Ex reditibus ecclesiae consanguiueos familiaresve suos augere nou studeaut, ibid. Sed si

pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant, ibid. Episcopi vigilent, in omnibus laborent, et ministerium suum impleant, 39. Ovium suarum custodiae incumbant, ibid. Ad corrigendum subditorum excessus prudenter ac diligenter intendant, 41. Meminerint se pastores esse, non percussores, 65 et 202. Ita praesint suis subditis, ut non in eis dominentur, 65. Subditos diligant tanquam filios et fratres, ibid. Illos arguant, obsecrent, increpent in omni bonitate et patientia, ibid. Elaborent, ut eos hortando et monendo ab illicitis deterreant, ne, ubi deliquerint, debitis eos poenis coercere cogantur, ibid.

Episcopos tam principes quam ceteri omnes paterno honore et debita reverentia prosequantur, 202.

Episcopis in choro, capitulo, processionibus et aliis actibus publicis sit prima sedes et locus, quem ipsi elegerint, et praecipua omnium rerum agendarum auctoritas, 192. Ad eos pertinet sacramentum confirmationis conferre, 45, 131. Item ministros ecclesiae ordinare, atque alia pleraque peragere, ibid. Ipsorum munus praecipuum est praedicatio, 157 et 23. Praedicare tenentur, si legitime impediti non fuerint, 23. Et si impediantur, viros idoneos assumere debent ad officium praedicationis exsequendum, ibid. Sacramentorum vim et usum populo explicent, 159.

Episcopi curent, ut cura animarum recte et ab idoneis exerceatur, et non negligatur, 48 et 115. Curent, ut quicunque curam animarum habent, saltem diebus dominicis et festis solennibus plebes sibi commissas pascant verbis salutaribus, 23. Curent, ut fideles in lege Domini a parochis erudiantur, 159. Non permittant praedicare nisi his, qui ipsis noti sunt, et moribus atque doctrina probati, 24. Praedicationem interdicant eis, qui errores aut scandala disseminaverint, ibid. Episcopo contradicente nullus praedicare praesumat, 158. Episcopi benedictio est necessaria regularibus ad praedicandum, 24.

Episcopi tolli curent abusus et superstitiones, 121 et seq. Sanam de purgatorio doctrinam a fidelibus credi, teneri, doceri et ubique praedicari studeant, 173. De sanctorum intercessione, invocatione, reliquiarum honore et legitimo imaginum usu fideles diligenter instruant, 173 seq. De his, quid docere eos debeant, ibid. et seq. Et prohibeant quae superstitionem aut turpe lucrum sapiunt, 122, et seq. 173, et 175. Populum moneant, unumquemque teneri, parochiae suae interesse ad audiendum verbum Dei, 158. Pueros in singulis parochiis fidei rudimenta doceri curabunt, et obedientiam erga Deum et parentes, ibid.

Episcopi curent, ut missae digne celebrentur, 121 et seq. Quid super hoc praestare debeant, ibid. Non permittant, quod qui publice et notorie est criminosus sacro altari ministret aut sacris intersit, 122. Interdicant, ne cui vago et ignoto sacerdoti missas celebrare liceat, ibid. Non admittant clericum peregrinum ad divina celebranda et sacramenta administranda sine commendatitiis sui ordinarii literis, 140. Nullus confessiones audiat, nisi ab ordinario approbatus, 139.

Episcopi jus habent reservandi sibi casus, 77 et 84. Ab episcopo solo decernantur excommunicationes ad finem revelationis, 189. Excommunicationes non ferat, nisi causa diligenter examinata, ibid. et seq. Ordinariorum censuras et interdicta publicent regulares in eorum ecclesiis, eaque servent, 182.

Episcopis liceat in irregularitatibus et suspensionibus dispensare, et delinquentes sibi subditos absolvere, 159. Ordinarius potest dispensare a denunciationibus matrimonialibus, 148. Poenitentiam publicam in aliam secretam commutare potest, 160. Episcopus, si praeceperit in sua dioecesi dies festos, ab exemptis omnibus, etiam regularibus serventur, 182.

Episcopo non liceat pontificalia in alterius dioecesi exercere, nisi de ordinarii loci licentia expressa, 41, 86 et seq. Si secus factum fuerit, episcopus ab exercitio pontificalium, et sic ordinati ab exsecutione ordinum sint ipso iure suspensi, 41 et 87. Episcopi gratis concedant literas dimissorias aut testimoniales, 111. Per semetipsos ordines conferant, 135. Quod si aegritudine fuerint impediti, subditos suos non aliter, quam iam probatos et examinatos ad alium episcopum dimittant, ibid. Cetera quoad ordinationem, vide O r d i n a t i o. Episcopi curent, ut nuptiae fiant ea qua decet modestia et honestate, 153. Curent, ut concilii decretum de matrimonio publicetur ac explicetur in singulis parochiis, 149.

Episcopi curent, ut ea, quae de regularibus et monachis a concilio fuerunt decreta, exsequantur, 187. Sin minus, episcoporum negligentiam concilia provincialia suppleant et coerceant, ib. Puniant regulares, qui a conventu recedunt absque sui superioris licentia, 177 seq. Puniant regularem extra monasterium delinquentem, nisi a suo superiore puniatur, 41 et 182 seq.

Episcopi moneant suos clericos, ut conversatione, sermone et scientia commisso sibi Dei populo praeeant, 86.

Episcoporum munus est subditorum vitia redarguere, 85. Ad corrigendum excessus prudenter ac diligenter intendant, 41 et 87. Saeculares clericos, si deliquerint, visitare, punire et corrigere possunt, 41 et 87. Episcopus suos clericos absque ullo praecedenti examine quacunque auctoritate promotos, quos tamen minus idoneos et

capaces reperit, a susceptis ordinibus suspendere et interdicere potest, 87. In sacris ordinibus constitutos potest condemnare, deponere et degradare, 67. Cogant episcopi beneficiatos cathedralium vel collegiatarum officium suum exercere, 125. Pro tempore possint deputare coadiutores aut vicarios rectoribus parochialium ecclesiarum illiteratis et imperitis, 113 seq. Eosdem vero rectores turpiter et scandalose viventes coerceant ac castigent, 114. Et si adbuc incorrigibiles in sua nequitia perseverent, eos episcopi beneficiis privandi facultatem babeant, ibid. Provideant episcopi paternis admonitionibus, ut regularium superiores iuxta eorum regularium instituta debitam vivendi rationem observent et observari faciant, et sibi subditos in officio contineant ac moderentur, 115. Quod si admoniti intra sex menses eos non visitaverint ac correxerint, tunc iidem episcopi eos visitare et corrigere possint, prout ipsi superiores, ibid. Episcopi in omnibus iis, quae ad visitationem ac morum correctionem subditorum suorum spectant, ius et potestatem habent ea ordinandi, moderandi, puniendi, et exsequendi, quae ipsis necessaria videntur, 160. Capitulum convocent, vota exquirant, et iuxta ea concludant, 192. Episcopus componat controversias omnes de praecedentia, quae inter ecclesiasticas personas oriuntur, 182. — Ordinarius diligenter curet quaecunque in dioecesi ad Dei cultum spectant, atque iis, ubi oportet, provideat, 114. In iis, quae expedire videbuntur, provideat, 163. Nihil inconsulto Romano Pontifice novum aut in ecclesia inusitatum decernat, 176. Nulla insolita imago ponatur ullo in loco vel ecclesia, nulla admittantur nova miracula, nec novae reliquiae recipiantur, nisi approbante episcopo, 175.

Episcopi fieri non permittant, quae simoniacae labis, aut sordidae avaritiae suspicionem habent, 165. Curent, ut, quae pro fidelibus defunctis fieri mos est, pie et devote fiant, 173. Et ut, quae pro illis ex testatorum fundationibus, vel alia ratione debentur, diligenter et accurate persolvantur, ibid. Cognoscant de commutationibus ultimarum voluntatum, priusquam executioni demandentur, 126. Piarum dispositionum sint executores, ib. Curent, ut hospitalia a suis administratoribus fideliter et diligenter gubernentur, 50, et 193.

Episcopi propriam dioecesim quotannis aut saltem biennio visitare non praetermittant, 156. Quaecunque pia loca visitent, 127. Non tamen quae sub regum immediata protectione sunt sine eorum licentia, ibid. Singulis annis visitent beneficia curata unita, 48. Ecclesias quascunque quomodolibet exemptas visitent singulis annis, ibid. Seminaria saepius visitent, 141. Et eorundem seminariorum redituum rationem annis singulis accipiant, 143. Ea, quae ad seminarium spectant, constituere debent, 141. Lectores eligant, 21. Eos examinent et approbent, ibid. et 143. Eligant cum consilio capituli magistrum, qui clericos aliosque scholares pauperes grammaticam gratis doceat, 22. Beneficia quaecunque annis singulis ab episcopo visitentur, 115. Item, monasteria commendata, in quibus non viget regularis observantia, ibid. Exceptis iis, quae ordinum suorum capitibus subsunt, 185. Episcopi capitula cathedralium et aliarum maiorum ecclesiarum, illorumque personas possint visitare, corrigere et emendare, toties, quoties opus fuerit, 41. Episcopus qui se gerere debeat quoad visitationem capitulorum exemptorum, 191. Visitentur ecclesiae saeculares nullius dioecesis ab episcopo, cuius cathedralis ecclesia est proximior, 160. Monasteria, quibus imminet cura personarum saecularium, visitentur ab episcopo, aliquibus exceptis, 181. Episcopus approbet visitatores inferiores, et ipsi reddant infra mensem visitationis factae rationem, 156.

Episcopi curent, ut quae renovatione indigent aut restauratione reficiantur, 48 et 115. Fabricarum reditus in usus ecclesiae necessarios et utiles expendi curent, 157. Distributiones quotidianas possunt augere et dividere, 112. Beneficia simplicia ex ecclesiis, quae nequeunt instaurari, transferre possint cum omnibus emolumentis et oneribus, 114. Parochias novas erigant, ubi necesse fuerit, 113. Uniones perpetuas ecclesiarum parochialium facere possint propter earum paupertatem, et in casibus a iure permissis, ibid. In ecclesiis, ubi unus non potest sufficere ecclesiasticis sacramentis ministrandis et cultui divino peragendo, cogant rectores convenientem sacerdotum numerum sibi adiungere, 112 seq. Quomodo provideant ecclesiis parochialibus fructus nimis exigui, 164. Parochias distinguant, ib. Fieri curent ubi nulla sunt, 165. Quomodo provideant parochialibus ecclesiis, quae certos fines non habent, 164. Quid gerere debeat episcopus ecclesia parochiali vacante, 168 et seq. Idoneum in ea vicarium constituat, donec ei de rectore provideatur, ibid. Ordinarii locorum quoscunque plura curata aut alias incompatibilia beneficia ecclesiastica obtinentes dispensationes suas exhibere districte compellant, 47. Et quomodo debeant procedere, ib. — Ordinarii quibus modis possunt contumaces ad residentiam compellere, 40 et 134. Episcopus antiquior probare debebit absentiam metropolitani, 133. Vel illum denunciare tenetur Romano Pontifici, 40. —

Dispensationes extra Romanam cnriam ordinariis committantur, 126. Eae vero, qnae gratiose conceduntur, ab iisdem ordinariis examioentur, ibid. —

Ordinarii locorum cognoscant in prima instaotia de causis ad forum ecclesiasticnm pertinentibus, 170. Cognoscant de causis exemptorum, 49. Episcopus possit initio solus procedere ad summariam informationem et necessariam detentionem, quum de strocioribus delictis agitur, et de fuga timetur, 192. Ab episcopis non appelletur in diversis causis, 66. In criminalibus appellatio ab episcopo cui committatur, ib. Episcopus summarie cognoscat de subreptione et obreptione gratiae, qnae super absolutione alicuius publici criminis vel delicti, de qno ipse inqnirere coeperat, aut remissione poenae falsis precibus impetratur, 67. Ordinarii diligenter cognoscant de patronatibos, et in totum revocent qnos legitime constitutos non repererint, 196. Ordinarii soli cognoscant de causis clericorum concubioariorum, 200. Et siue strepitu et figura iudicii, et sola facti veritate inspecta procedere possint, ibid. Ordinarii et alii iudices terminandis causis studeaot, quanta fieri poterit brevitate, ac litigatorum artibus occurrant, 197.

Episcopus notariis minus idoneis vel delinquentibus usum officii eius in negotiis ecclesiasticis potest probibere, 127. Ordinario rationem administrationis raddere teneantur administratores tam ecclesiastici quam laici quorumqua piorum locorum, ibid. Episcopus noviter promotus ab oeconomo et vicario vel ab aliis in eius locum sede vacante constitutis rationem exigat officiorum iurisdictionis, administrationis, aut euiuscnnque eorum muneris, 166. Et eos, qui deliqnerint, potest punire ibid. Episcopi examinent praesentatos ad beneficia, 49. Et si idonei non fuerint, episcopo liceat eos repellere, 195.

Episcopus ante professionem diligenter exploret virginis voluntatem, an coacta, an seducta sit, an sciat quid agat, 183. Curent episcopi, nt clausura sanctimonialinm diligenter restitnatur et conservetnr, 178. Episcopus in casibus necessariis tantum debet dare licentiam, nt qnis ingrediatur intra septa monasterii monialium, ibid. Absque aliqua legitima causa ab episcopo approbanda non licet sanctimoniali post professionem exire e monasterio, ibid. Curent episcopi, ut sanctimonialium monasteria extra urbes constituta intra urbes reducantur, ibid. Episcopus praeter ordinarium confessorem alinm extraordinarium sanctimonialibus offerat bis aut ter in anno, 181. Episcopi gubernent monasteria monialinm immediate subiecta sanctae sedi apostolicae, 180. Episcopi licentia necessaria ad monasteriorum erectionem, 177.

Episcopi licentia requisita, nt fiat benedictio matrimonialis ab alio quam a proprio parocho, 149.

Ordinariis nihil detrahatur privilegiis qnibuslibet, 161. Episcopo coadiutor non detur sine urgenti necessitate, et nisi causa prius a summo Pontifice cognita, 193.

Episcopi teneantur convenire ad concilia provincialia, 155. In ecclesiis suis resideant, 39 et seq. Episcoporum absentiae a metropolitano approbandae 133. Vel ab eo denunciandae Romano Pontifici, 40. Episcopi, qui a concubinis non abstinuerint, a concilio provinciali admoneantur, 200. Et si perseverent, ad Romanum Pontificem deferantur, ibid. Quinam testes in causa criminali contra episcopum recipiendi, 68. Episcopus non citetur, nt personaliter compareat, nisi ob causam, ex qna deponendus sive privandus veniret, ibid. Episcoporum causae criminales graviores ab ipso tantum summo Pontifice cognoscantur et terminentur, 68, 158. Vel committantur metropolitanis aut episcopis a Papa eligendis, ut solam facti instructionem sumant, processumque conficiant, 158. Causae vero minores criminales in concilio tantum provinciali cognoscantur et terminentur, vel a deputandis per concilium provinciale, ibid.

Evangelium fons omnis et salutaris veritatis, et morum disciplinae, 15. Non est nuda et absoluta promissio vitae aeternae sine conditione observationis mandatorum, 37. Nemo dicat in illo nihil praeceptum esse praeter fidem, ceteraque esse indifferentia, neque prohibita, sed libera, ibid.

Eucharistia panis angelorum, 63. Pignus futurae nostrae gloriae et perpetuae felicitatis, 60. Spiritualis animarum cibus, ibid. Antidotum, quo liberamur a culpis quotidianis, et a peccatis mortalibus praeservamur, ibid. Symbolum unitatis et caritatis, qua Christiani inter se conjuncti et copulati esse debent, 58 et 63.

Eucharistiae sacramentum Redemptor noster instituit in ultima coena, 59 et 109. Illius finis in instituendo hoc sacramento, ibid.

Eucharistiae excellentia super reliqua sacramenta, 60. Continet ipsum sanctitatis auctorem, ibid. Totum et integrum Christum continet sub panis specie et sub quavis speciei parte; totum item sub vini specie et sub eius partibus, 59 et 64, 108 et seq. Eundem Dominum continet vere, realiter ac substantialiter, 59 et 63. Verum eius corpus et verus sanguis una cum ipsius anima et divinitate exsistunt in illa, 60, 63. Non remanet in eucharistia substantia panis et vini, 64. Manent solummodo species, ibid.

Sacra mysteria corporis et sanguinis Iesu Christi Domini nostri credant et

venerentur Christiani cum animi devotione ac pietate et cultu, 63. Eucharistiae debetur cultus latriae 61, 64. Laudatur mos celebrandi hoc venerabile sacramentum peculiari festo, et illud honorifice per vias et loca publica circumferendi, 61, 64. Confirmatur consuetudo eucharistiam asservandi in sacrario, et illam deferendi ad infirmos, 62 et 64. Ad eucharistiam percipiendam accedatur cum magna reverentia et sanctitate, 62. Probet se ipsum homo, et nullus sibi conscius mortalis peccati absque praemissa confessione sacramentali ad eam accedat, quantumcunque se contritum existimet, 62 et 65. Quod si sacerdos, necessitate urgente, absque praevia confessione celebraverit, quam primum confiteatur, 62. Tres rationes hoc sacramentum accipiendi sacramentaliter, spiritualiter, et sacramentaliter simul ac spiritualiter, 62 seq. Non tantum spiritualiter sumitur, sed etiam sacramentaliter ac realiter, 64. Eucharistiae praecipuus fructus non est remissio peccatorum, ib. Ex ea effectus alii proveniunt, ibid. De SS. eucharistiae sacramento canones, 63 seq.

Eucharistia apud moniales non conservetur alio in loco, quam in publica ecclesia, 181.

Cetera quaere in verbis Consecratio, Communio et Missa.

Excommunicationis gladius sobrie magnaque circumspectione est exercendus, 189. Excommunicationes, quae ad finem revelationis ferri solent, a nemine prorsus praeterquam ab episcopo decernantur, ibid. Et tunc non alias, quam ex re non vulgari, causaque diligenter examinata, ibid. Nec ad eas concedendas cuiusvis saecularis, etiam magistratus, auctoritate adducatur, 190. Nefas sit saeculari cuilibet magistratui prohibere ecclesiastico iudici, ne quem excommunicet, 190.

Excommunicatus contumax qui censuris annexus in illis per annum insorduerit, de haeresi suspectus habeatur, et contra eum procedi possit, ibid. Vida etiam Censura.

Exemptorum causae ab episcopis cognoscantur, 49. Exempti omnes, etiam monachi, ad publicas processiones vocati accedere compellantur, exceptis tantum iis, qui in strictiori perpetuo vivunt clausura, 182. Exempti omnes, etiam regulares, servent dies festos, quos in sua dioecesi servandos episcopus praeceperit, ibid.

Extrema unctio est vere et proprie sacramentum a Christo institutum, 80 et 85. Non modo poenitentiae, sed et totius Christianae vitae consummativum, 80. Firmissimum praesidium pro fine vitae, ibid.

Materia eius est oleum ab episcopo benedictum, ibid. Ipsius forma, ibid. Unctio Spiritus sancti gratiam repraesentat, qua invisibiliter anima aegrotantis inungitur, ibid. Res et effectus huius sacramenti, 81. Per hoc peccati reliquiae absterguntur, et anima aegroti alleviatur, ibid. et 85. Infirmus morbi incommoda et labores et levius fert, et tentationibus facilius resistit, 81. Sanitatem corporis interdum, ubi saluti animae expedierit, consequitur, ibid. Hujus sacramenti ministri sunt ecclesiae presbyteri, ibid. et 85.

Quare sacramentum exeuntium nuncupatur, 81. Quando iterandum, ibid. Non potest contemni absque scelere, et Spiritus sancti iojuria, 82 et 85.

Canones de sacramento extremae unctionis, 85.

F.

Facultates de promovendo a quocunque non suffragentur, 49. Facultates de non promovendo ad annum tantum suffragentur, ibid.

Festi dies in honorem sanctorum per luxum et lasciviam non agantur, 175. Devote et religiose celebrandi, 205. Festi dies, quos in dioecesi sua servandos episcopus praeceperit, ab exemptis omnibus, etiam regularibus, serventur, 182.

Festum Corporis Christi approbatur, 61, 134.

Festis maioribus saltem et diebus dominicis parochia est frequentanda, 123. Festis diebus parochi aliquid populo exponant ex iis, quae in missa leguntur, 120. Festis solemnibus et dominicis quicunque curam animarum habent, plebes sibi commissas pascant salutaribus verbis, 23.

Fides est dispositio ad iustitiam, 27. Est humanae salutis initium, fundamentum et radix omnis iustificationis, 29. Sine fide impossibile est Deo placere et ad filiorum eius consortium pervenire, ibid. Fides iustificans aliud non est, quam fiducia divinae misericordiae, 36. Fides sine poenitentia non praestat peccatorum remissionem, 77. Ex operibus iustificatur homo, non ex fide tantum, 30. Fides sine operibus mortua est et otiosa, 29. Nemo sibi in sola fide blandiri debet, 31. Nisi ad eam spes accedat et caritas, neque unit perfecte cum Christo, neque corporis ejus vivum membrum efficit, 29. Fides valet, quae per caritatem operatur, ibid. Sine spe et caritate praestare non potest vitam aeternam, ibid. Fide sola impius non iustificatur, 36 et 43. Fide sola amissa iustitia non potest recuperari, 38. Gratiam amittit peccator, etiamsi credat, 33. Qui fidem sine caritate habet, non desinit esse Christianus, 38. Fides, quae remanet, amissa per peccatum gratia non desinit esse vera fides, licet non sit viva, ibid. Praeter fidem nihil praeceptum esse in evangelio nemo dicat, 37. Non satis

est credere, sed etiam necessaria est mandatorum Dei et ecclesiae observantia, ib. Fidei symbolum, quo S. Romana ecclesia utitur, 14.
Fidei professionem publicam in manibus episcopi facere tenentur provisi de beneficiis quibuscunque curam animarum habentibus, 162. Provisi autem de canonicatibus et dignitatibus in ecclesiis cathedralibus, non solum coram episcopo fidei professionem faciant, sed etiam in capitulo, ibid.

Fiducia in Deum est dispositio ad iustitiam, 27. Christianus in Domino, non vero in se ipso debet confidere vel gloriari, 34. Sola fiducia divinae misericordiae non iustificamur, 36.

Fori privilegio quis gaudeat, 136. Fori ecclesiastici causae quomodo tractari debeant, 170.

Fructus ecclesiastici in usus illicitos non convertantur, 165.

G.

Grammaticae magister eligatur, qui clericos aliosque scholares pauperes gratis doceat, 22.

Gratia Dei praeveniens, excitans atque adiuvans, 27. Absque divina gratia nemo potest iustificari, 35 et 36. Liberum arbitrium sine gratia ad iustificationem non valet, 35. Gratia iustificationis non est tantum favor Dei, 36. Ad gratiam qui disponere se nituntur ante iustificationem non peccant, 36. Sine praeveniente Spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio homo non potest facere quod oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur, 35. De gratia sua quilibet formidare et timere potest, 30. Nullus scire valet certitudine fidei se gratiam Dei esse consecutum, ibid. Gratia Dei semel iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur, 31. Gratiam amittit peccator, etiamsi credat, 33 et 38.
Gratiam conferunt sacramenta, 43.

Gratiae exspectativae, et aliae eiusdem generis nemini concedantur, 170.

H.

Habitus clericorum sit honestus ac decens, 89 et 123. Sit illorum ordini et dignitati congruens, 89. Nullus fori gaudeat privilegio, nisi habitum clericalem deferat, 136. Habitum regularem suscipere volens puella maior duodecim annis sit, 183. Quicunque coegerint mulierem ad suscipiendum habitum, excommunicantur, 184. Item qui ad id sine iusta causa eam impedierint, ib. Habitum regularem qui vult dimittere non audiatur, nisi intra quinquennium tantum a die professionis, ib.

Haeretici, vide Protestantes.

Homicida voluntarius omni ordine ac beneficio et officio ecclesiastico perpetuo careat, 89. Casualis vero quomodo possit dispensari, 90.

Hospitalia visitandi ius habeant episcopi, 126. Ordinarii curent, ut hospitalia a suis administratoribus fideliter et diligenter gubernentur, 50.
Hospitalium administratores hospitalitatem quam debent, ex fructibus ad id deputatis actu exerceant iuxta illorum institutionem, 194. Et si id non possit, provideat episcopus, et quomodo, ibid. Hospitalia actu hospitalitatem servantia et illorum personae sunt exempta, 89.

Hospitalitas exercenda, 193.

I.

Imagines quare et quomodo venerandae, 173 seq. Ex illis magnus percipitur fructus, 175. De imaginum legitimo usu fideles diligenter instruendi, 174. Circa illas abusus aboleantur, et omnis superstitio tollatur, omnis turpis quaestus eliminetur, omnis lascivia vitetur, 175. Procaci venustate non pingantur imagines nec ornentur, ibid.
Imago insolita nulla ponatur in ullo loco vel ecclesia, nisi approbante episcopo, ibid.

Indulgentiae, coelestes ecclesiae thesauri, non ad quaestum, sed ad pietatem exercendae, 116. Per ordinarios publicandae, ibid. Eas conferendi potestas a Christo ecclesiae concessa est, 204. In his concedendis moderatio adhibenda, ibid. Pravi quaestus pro his consequendis omnino abolendi, 204 seq. Alii abusus, qui in his irrepserunt, emendandi, ibid.

Interdicta ordinariorum a regularibus servanda, 182. Interdicere potest episcopus suos clericos minus capaces et idoneos, 87. Ab interdicto se abstineant iudices ecclesiastici in causis iudicialibus, quotiescunque executio realis vel personalis ab ipsis fieri poterit, 190.

In irregularitatibus quando liceat episcopo dispensare, 159.

J.

Jeiunia ad mortificandam carnem, 205.

Jesus Christus, Vide Christus.

Judices ecclesiastici terminandis causis quanta fieri poterit brevitate studeant, ac litigatorum artibus occurrant, 197. Cognoscant de causis matrimonialibus, 147. Se abstineant a censuris ecclesiasticis, quantum fieri poterit, 190. Judex impediens, ne acta appellanti tradantur, puniatur, 171 seq. Judices delegati in singulis conciliis provincialibus aut dioecesanis eligan-

tur, 197. Et si aliquem mori contigerit, substituat ordinarius loci cum consilio capituli alium in eius locum usque ad futuram synodum, ibid.

Judicio divino, non vero humano vita hominum examinanda et iudicanda, 35. Judicium ante oculos unusquisque habere debet, ibid.

Jus patronatus quomodo probandum, 195. In alios non transferatur, 196. In totum revocetur, si non legitime sit constitutum, ib. seq. Jus patronatus nemo impetret, aut obtineat, nisi in casu fundationis aut dotationis, 91.

Justi debent sperare aeternam retributionem, 31, 33 et 38. Justum in omni bono opere peccare negatur, 31 et 38. Justi non desinunt esse qui cadunt in peccata venialia, 31.
Cetera quaere inferius.

Justificatio quid sit, 28. Justificationis causae, ib. seq. Justificationis impii descriptio insinuatur, 26. Ipsius incrementum, 30. Absque divina per Jesum Christum gratia homo non potest iustificari coram Deo, 35. Sine praeveniente Spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio homo non potest facere quod oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur, ib. Justificationis gratia non est tantum favor Dei, 36.
Non iustificamur sola divinae misericordiae fiducia, ibid. Nec fide sola, ib. et 38. Nec sola iustitiae Christi imputatione, 36. Liberum arbitrium a Deo motum et excitatum hominem disponit ac praeparat ad obtinendum iustificationis gratiam, assentiendo Deo excitanti atque vocanti, 35.
Sine Christi iustitia, per quam nobis meruit iustificari, homo non potest esse iustus, 36. Neque per eam est formaliter iustus, ibid. Per iustitiam Dei nobis inhaerentem iustificamur, 34.
Fides iustificationis fundamentum et radix, 29. Non tamen ex fide tantum, sed ex operibus homo iustificatur, 30. Exclusa caritate homines non iustificantur, 36. Justificationis gratiam nonnisi praedestinatis ad vitam contingere nemo dicat, 37. Ad iustificationem vana est certitudo iustificationis, 30. Ideo non est necesse, ut quis se iustificatum esse credat, 36. Nec iustificatur ex eo, quod se iustificari certo credat, ib. Bona opera sunt causa iustificationis augendae, 37.

Justificatus sine Dei auxilio non potest in accepta iustitia perseverare, 37. Sed potest cum illo, ibid. Semel iustificatos Deus non deserit, nisi ab eis prius deseratur, 31. Justificatus potest iterum peccare, et gratiam amittere, 37. Et contra non valet in tota vita omnia vitare peccata venialia, nisi ex speciali Dei privilegio. ibid. Justificationis gratia amittitur peccato mortali, quamvis fides non amittatur, 33 et 38. Qui ab accepta iustificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus iustificari possunt, 32.
Christus in iustificatos virtutem influit, quae bona eorum opera semper antecedit et comitatur et subsequitur, 34. Justificatus non peccat, dum intuitu aeternae mercedis bene operatur, 38. Justificati illis operibus, quae in Deo sunt, censentur divinae legi satisfecisse et vitam aeternam promeruisse, 34. Justificati bona opera non ita sunt dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius iustificati merita, 38. Et per ipsa vere meretur, ibid. Opera omnia, quae ante iustificationem fiunt, non sunt peccata, nec odium Dei merentur, 36. Canones de iustificatione, 35.

Justitia Dei per Christi meritum nobis infunditur, 34. Est iustificationis unica causa formalis, 28. Dispositio ad iustitiam, 27. Hanc iustificatio ipsa consequitur, 28. Sine Christi iustitia nemo iustus est, 36. Et per eam homo non est formaliter iustus, ibid. Sola Christi iustitiae imputatione homines non iustificantur, 36. Ad perseverandum in iustitia necessarium est Dei auxilium, 37. Justitia accepta conservatur atque augetur per bona opera, ibid. Justitia amissa fide sola non potest recuperari, 38.

L.

Lectio sacrae scripturae, expositio et interpretatio instituendae, et per idoneos fiant, 21 et seq. In monasteriis monachorum eiusmodi lectio habeatur, 22. Hac in re negligentes ab episcopis compellendi, ib. In conventibus aliorum regularium similis lectio habeatur dignioribus magistris assignanda, ibid. In gymnasiis etiam publicis instituatur, vel restituatur, ibid.

Lectores ab episcopo loci eligendi, 21. Vel ab ipso examinandi et approbandi, 22. Hoc non intelligitur de lectoribus in claustris monachorum, ib. Docentes sacram scripturam, item et scholares privilegiis in absentia a iure communi concessis plene gaudeant, ib.

Liberum arbitrium Adae peccato non fuit amissum et exstinctum, 35. Non est res de solo titulo, vel titulus sine re, ibid. Neque figmentum a satana invectum in ecclesiam, ibid. Non est inanime, sed cooperatur et agit, ib. Dat homini potestatem malum operari sicut et bonum, ibid.

Libertatis nostrae admonemur in S. literis, 27. Per liberum arbitrium sine gratia homo non potest iuste vivere et vitam aeternam promereri, 35.

Librorum suspectorum et perniciosorum iudicium summo Pontifici reservatum, 205.

Licentiati ad ecclesias cathedrales assumendi, 124. Episcoporum vi-

carii constituendi, 166. Examinatores sint licentiati, 168. Item arrbidiaconi, 162. Et poenitentiarii, 160. Dignitates omnes et saltem dimidia pars ranonicatuum licentiatis conferatur, 162. Et scholasteriae, 144.

Literis absque dimissoriis proprii praelati alterius subditum non ordinet episropus, 86 seq. Illas nullus alius concedat quantumvis exemptus, 137. Literae dimissoriae a capitulis non deutur sede vacante infra annum a die varationis, 48. Literae dimissoriae aut testimoniales gratis concedantur ab episcopis, 111. Notarii vero pro singulis literis dimissoriis decimam tantum unius aurei partem accipere possint, dummodo eis nullum sit salarium constitutum pro offirio axercendo, ibid.
Literae testimoniales ordinandorum inqnisitionem factam continentes ad episcopum transmittantur, 136. Facultates de promovendo a quocunque non suffragentur, nisi habentibus legitimam causam in literis exprimendam, 49.
Literarum conservatoriarum tolluntur abusus, 88.

Locationes variae bonorum ecclesiasticorum probibentur, 197.

Lusus. A Lusibus clerici abstineant, 124 et 163.

M.

Magistri grammatices eligantur, qui clericos aliosque scholares pauperes gratis doceant, 22.

Mandata Dei et acrlesiae, vide Praecepta.

Mandata de providendo nemini conredantur, 170.

Maria percati originalis labe immunis, 20. Speciali privilegio omnia vitavit peccata, 37.

Matrimonium sanctum est et sancte tractandum, 153. Matrimonium in lege evangelica veteribus connubiis praestat, 145. Est vare et proprie unum ex septem sacramentis, 146. A Christo Domino institutum, ibid. Gratiam confert, ibid.
Status coniugalis non est anteponendus statui virginitatis et caelibatus, 147. Sunt beatiores matrimonio, ibid. Matrimonium est nexus perpetuus et indissolubilis, 145. Duos tantummodo coniungit, ibid. Non licet Christianis plures simul babere uxores, 146. Canones de sacramento matrimonii, ibid.
Matrimonii caeremoniae non damnandae, 147. Si quae provinciae aliquot caeremoniis peculiaribus utantur, eas retineant, 149. Nuptiarum solennitates certis anni temporibus prohibitae, 147 et 153. Ea qua decet modestia et honestate fiant, 153, Matrimonia clandestina damnantur, 147 seq. Rata tamen et vera sunt matrimonia, quamdiu ecclesia ea irrita non fecit, ibid. Antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium parocho tribus continuis diebus festivis publica denuncietur, 148. Vel una tantum denunciatio fiat, si probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiose impediri posse, ibid. A denunriationibus praedictis dispensare potest ordinarius, ibid.
Coniuges ante benedictionem sacramentalem in eadem domo non cohabitent, 148 seq. Benedictio ab alio sacerdote, quam a proprio parocho fieri non potest, nisi cum licentia parochi vel ordinarii, 149. Praesentibus duobus vel tribus testibus celebretur matrimonium, 148. Habeat parochus librum, in quo coniugum et testium nomina, diemque et locum contracti matrimonii describat, 149. Interroget parochus virum et mulierem, et eorum babeat mutuum ronsensum, 148. Quibus verbis utatur parochus ad relebrationem, ibid. Triduo ante matrimonii consummationem coniuges peccata confiteantur, et ad S. eucharistiae sacramantum arcedant, 149.
Qui vagantur et incertas habent sedes, non facile ad matrimonium reripiantur, 151.
Castitatis votum impadit, na matrimonium contrabatur, 147.
Nemo quovis modo directe vel indirerte subditos suos vel quoscunque alios cogat, quominus libere matrimonia contrabant, sub anathematis poena, 152. Ob multas causas separatio inter coniuges fieri potest quoad thorum, seu quoad cobabitationem, 146 seq. Matrimonium contrahere non possunt clerici in sacris constituti, 147.
Matrimonium quando non potest dissolvi, 146. Quando dirimi potest, ibid.
Matrimonium impediunt vel dirimunt consanguinitatis et affinitatis gradus, ibid. Potest ecrlesia in nonnullis illorum dispensare, aut constituere, ut plures impediant et dirimant, ibid. In iis constituendis non erravit, ibid.
Cognatio spiritualis inter quos contrahatur, 149. Impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, ad primum et secundum gradum restringitur, 150. In contrabendis matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio vel raro, idque ex causa rognita et gratis conredatur, 151. In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos principes, et ob publicam causam, ibid. Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium rontrahere praesumpserit, separetur, et spe dispensationis consequendae careat, 150 seq. Multo magis si illud consummare ausus fuerit, 151. Si vero solennitatibus adbibitis propter ignorantiam factum fuerit, tunc facilius et gratis dispensari poterit, ibid. Inter raptorem et raptam nullum consistat matrimonium, nisi rapta a raptore separata illum in virum habere consenserit, ibid. Publicae honestatis im-

pedimentum certis limitibus coarctatur, 150.
Quae de matrimonio sancita fuerunt populo publicentur ac explicentur, 149.
Matrimoniales causae ad iudices ecclesiasticos spectant, 147.

M e r i t o Christi peccatum origioale tollitur, 19. Merita hominum vult Deus esse quae sunt ipsius dona, 34. Ipsorum meritis merces a Deo promissa, 34.

M a t r o p o l i t a n i per se ipsos visitent propriam dioecesim, 156. Quolibet saltem triennio non praetermittant synodum in proviocia sua cogere, 155.
Collegia erigant, 144. Monasteriorum congregationes erigi curent, 180. Provideant, ut sacrae scripturae lectio habeatur, 22.
Suffraganeos absentes Romano Pontifici denunciare teneutur, 40. A metropolitano sunt approbandae legitimae episcoporum absentiae, 133. Metropolitanus ad residentiam personalem obligatur, 39 et seq. 133. Eius absentiam probare debebit suffraganeus episcopus antiquior, 133. Metropolitanum absentem suffraganeus episcopus antiquior Romano Pontifici denunciare tenetur, 40. Vide etiam P r a e l a t i.

M i n i s t e r, etsi exsistat in peccato mortali, conficit aut confert sacramentum, 43 seq. In mioistris, dum sacramenta conficiunt et conferunt, requiritur Intentio saltem faciendi quod facit ecclesia, 43.

M i n o r e s O r d i n e s, vide O r d i n e s.

M i r a c u l a onva non sunt admittenda, nisi approbante episcopo, 175.

M i s e r i c o r d i a de divina nemo dubitare debet, 30. Misericordia divioa peccata remittuntur, 29.

M i s s a est omoium sanctissimum sacrificium, 118. Missae sacrificium a Domino institutum, 129. Eiusdem institutio, 117. Ipsius caeremoniae quare institutae, 119. Non sunt damnandae, 121. Per missae sacrificium non derogatur Christi sacrificio in cruce peracto, ibid.
Missa magnam continet eruditionem, 120. Tamen vulgari lingua passim non celebranda, ibid. et 121. In missa offertur Deo verum et proprium sacrificium, 120. Sacrificium istud vere propitiatorium est, 118 et 121. In divino missae sacrificio idem ille Christus continetur, et incruente immolatur, qui in ara crucis semel se ipsum cruente obtulit, 118. Missae canon ab ecclesia institutus ab omoi errore purus, 119 et 121. Quibus constet, 119. Aqua io calice vino miscenda, 119 et 121. Et quare, 119 seq. Per hanc mixtionem populi fidelis cum capite Christo unio repraesentatur, 120.
Missa offertur pro vivis et defunctis, 121. Missae in honorem sanctorum possunt celebrari, 118. Illis vero non offerendae, sed Deo soli, ibid. Missae sacrificium nulla offerentium indignitate, aut malitia potest inquinari, 117.
Canones de sacrificio missae, 120.
Missae sacrificii pretiosus ac coelestis fructus quis sit, et a quo potissimum proveniat, populus doceatur, 123. Mysteria eius populo explicanda, 120.
Missis qui intersunt, decenter composito corporis habitu adsint, 122 Pro missis celebrandis prohibetur quicquid a simoniaca labe vel a turpi quaestu non abest, ibid. In missarum celebratione ritus et caeremoniae non adhibeantur, ac preces, praeter eas, quae ab ecclesia probatae ac receptae sunt, ibid. Candelarum certus numerus, qui magis a superstitioso cultu, quam a vera religione inventus est, omnino removeatur, 122 seq. Missa non celebretur aliis, quam debitis horis, 122. Non celebretur in domibus privatis, atque omnino extra ecclesiam, et ad divinum cultum dedicata oratoria, ibid. Missas celebrare non liceat sacerdoti vago et ignoto, ibid. Si sacerdos, necessitate urgente, absque praevia confessiooe celebraverit, quamprimum confiteatur, 62. Missarum celebraodarum numerus ex variis defunctorum relictis impositus, si nequeat satisfieri, episcopi in synodo dioecesana, itemque abbates et generales ordinum in suis capitulis generalibus, re diligenter perspecta, possiot circa hoc statuere quicquid viderint magis expedire, 190 seq.
Cetera quaere in verbis C o n s e c r a t i o et E u c h a r i s t i a.

M i s s a l i s reformatio quibusdam concilii Patribus commissa, 205 seq.

M o n a c h i ad processiones publicas vocati accedere compellantur, exceptis iis, qui in strictiori clausura perpetuo vivunt, 182. Quae de monachis decreta fuerunt a concilio exsecutioni demandentur, 187. Et ut fiat, provideatur per aliquorum eiusdem ordinis deputationem, ibid.
Vide inferius M o n a s t e r i a.

M o n a s t e r i i s praeficiantur personae regulares, et spectatae virtutis atque sanctitatis, 186. Et in provisionibus qualitas siogulorum nominatim exprimatur, ibid.
In monachorum monasteriis, ubi commode fieri queat, lectio sacrae scripturae habeatur, 22.
Quibus monasteriis liceat possidere bona immobilia, 177. Monasterii bonorum administratio ad solos officiales pertineat, ibid.
Monasteria nulla erigantur sine episcopi licentia prius obtenta, 177. In illis is tantum numerus constituatur, qui vel ex reditibus propriis, vel ex consuetis eleemosynis commode possit sustentari, ibid.
Monasteria commendata, in quibus non viget regularis observantia, ab episcopis annis singulis visitentur, 114. Exceptis iis, quae ordioum suorum capi-

tibus subsunt, 185. Monasteria omnia, quae generalibus capitulis aut episcopis non subsunt, sed immediate sedis apostolicae protectione ac directione regi consueverunt, in congregationes redigantur, 180. Quae congregationes visitatores instituent, ibid.
Monasteria monialium, quaere inferius in verbo **Moniales**.
Monialis professio sit libera, 183. Qui eam coegerint excommunicantur, 184. Item qui eam sine iusta causa impedierint, ibid. Habitum regularem suscipere volens puella maior duodecim annis sit, 183. Per annum post susceptum habitum in probatione stet, antequam ad professionem admittatur, 182. Ante professionem exploretur, an coacta, an seducta sit, an sciat quid agat, an habeat conditiones requisitas, an monasterium sit idoneum, et libere ei profiteri liceat, 183 seq. Professio non fiat ante decimum sextum annum expletum, 182. Moniales saltem semel singulis mensibus confessionem peccatorum faciant, et S. eucharistiam suscipiant, 181. Praeter ordinarium confessorem alius extraordinarius bis aut ter in anno illis offeratur, qui omnium confessiones audire debeat, ibid. Apud illas S. Christi corpus non conservetur alio in loco, quam in publica ecclesia, ibid. Superiores vel praefectae quomodo eligendae, 179. Quales esse debeant, ibid. Qui electioni praeest claustra monialium non ingrediatur, sed ante cancellorum fenestellam vota singularum audiat vel accipiat, 179 seq. Duobus monasteriis nulla praeficiatur, 179. Monialibus non liceat bona immobilia vel mobilia tanquam propria possidere, sed statim superiori tradantur, conventuique incorporentur, 176.
Monasteria monialium sanctae sedi apostolicae immediate subiecta ab episcopis gubernentur, 180. Quae vero a deputatis in capitulis generalibus, vel ab aliis regularibus reguntur, sub eorum cura et custodia relinquantur, 181. Monasteria monialium extra urbes constituta intra urbes reducantur, 178.
Monialium clausura diligenter restituenda et conservanda, ib. Inobedientes compellantur invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii saecularis, ibid. Nemini earum liceat post professionem exire e monasterio, nisi ex legitima causa ab episcopo approbanda, ibid. Ingredi septa monasterii nemini licet sine episcopi vel superioris licentia in scriptis obtenta, sub excommunicationis poena ipso facto incurrenda, ib. Haec licentia non detur, nisi in casibus necessariis, ibid. Decreta de monialibus ab ipsis observentur, 181.

N.

Natura et lex imbecillae ad liberandum filios Adae de potestate diaboli, 25.
Notarii pro singulis literis dimissoriis decimam tantum unius aurei partem accipiant, dummodo eis nullum sit salarium constitutum pro officio exercendo, 111. Notarius actorum copiam exhibeat ad minus intra mensem, 171. Et si per fraudem secus fecerit, puniatur, ibid. Notariis minus idoneis vel delinquentibus episcopus potest officii eius in negotiis, litibus et causis ecclesiasticis ac spiritualibus exercendi usum perpetuo aut ad tempus prohibere, 127. Neque illorum appellatio interdictionem ordinarii suspendat, ibid.
Novitiatus finito tempore superiores novitios, quos habiles invenerint, ad profitendum admittant, aut eos e monasterio eiiciant, 183. Novitius ad professionem non admittatur, nisi per annum post susceptum habitum in probatione steterit, 182. Novitiis abeuntibus ante professionem omnia restituantur quae sua erant, 183.
Nuptiae, vide **Matrimonium**.

O.

Opera omnia, quae ante iustificationem fiunt, non sunt peccata, nec odium Dei merentur, 36. Ex operibus iustificatur homo, 30. Bona opera sunt causa iustificationis augendae, 37.
Bona opera hominis iustificati non ita sunt dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius iustificati merita, 38. Et per ipsa vere meretur, ibid. Falsum est iustum in quolibet bono peccare, et ideo poenas aeternas mereri, 31 et 38. Non peccat qui intuitu aeternae mercedis bene operatur, 38. Pro bonis operibus iusti debent sperare aeternam retributionem, 31, 33 et 38. Operibus bonis censentur iustificati satisfacere legi divinae et vitam aeternam mereri, ibid. Christus in iustificatos virtutem influit, quae bona eorum opera semper antecedit et comitatur et subsequitur, 34. Sine hac Christi virtute nullo pacto grata Deo et meritoria esse possent bona opera, ibid.
Oratorum locus assignatus in concilio nullum cuiquam affert praeiudicium, 206.
Ordinarius, vide **Episcopus**.
Ordo est vere et proprie unum ex septem sanctae ecclesiae sacramentis, 130, 131. In sacramento ordinis character imprimitur in anima, qui nec deleri nec auferri potest, 43, 132. Inde iterari non potest, 43. Ordinatione sacra gratia confertur, ib. et 132. Ordinationis caeremoniae non contemnendae, 132. De sacramento ordinis canones, 131.
Ordinationes publice celebrentur, 136. Ac in cathedrali vel digniori, quantum fieri poterit, ecclesia, 136 seq. Ad eas canonici vocentur, iique adsint, 136. Ordinatio pertinet ad episcopos, 131 et

132. Ad eam non requiritur consensus cuiusvis saecnlaris, ut siae eo sit irrita, ib. Ordines per se ipsos episcopi coofersot, 135. Ordioatio pertinet ad episcopos, intra quoruoı fioes ordioandi exsistunt, 137. Ordinetür nnusquisqne a proprio episcopo, ibid. Non cuilibet permittatur sb alio promoveri, nisi eius probitas ac mores ordinarii sui testimonio commendentur, ib. Poanae io contravenieotes, ibid. Episcopi titulares quoslibet ordines non coeferant ahsque proprii praelati cooseusu aut literis dimissoriis, 86 seq.

Ordines diversi, per quos velnt per gradns quosdam in sacerdotium tenditur, 129 et t31. Quinam fuerint ab ipso ecclesiae initio, 129.

Ordines gratis conferautur, 1t1. Ad ordines promovendi examinentur, 49 et 136. Ante ordinationem inquireodum est de ordinaodornm natalibus, aetate, moribus, vita, etc., ibid. Nullus ordinetur, qui iudicio sui episcopi non sit utilis suis ecclesiis, 139. Ad ordines non promovendi, qui non habent uude commode vivere possint, 111. Ordinare non possit episcopus familiarem suum non subditum, uisi per trieonium secum fuerit commoratus, et beneficium statim re ipsa illi conferat. 137. Homicida voluntarius nullo tempore ad sacrns ordines promoveri possit, 89. Abbatibus nou liceat cuiquam, qui regularis sihi subditus non sit, tonsuram vel minores ordines conferre, 137. Nec literas dimissorias concedant, ibid. Ordinati per licentiam capitull, sede vacante, sint ipso iure suspeosi, 48. Prima tousura non Initientnr qui sacrameotum coufirmatioois non susceperint, et fidei rudimenta edocti noo fuerint, 135. Quique legere et scribere nesciant, ibid.

Minorum ordinum functiones qua ratiooe revocandae, t40. Ad minores ordines promovendi bonum a parocho et a magistro scholae, in qua educantur, testimouium babeant, 135. Per temporum interstitia mioores ordines conferaotur iis, qui saltem latinam linguam intelligant, nisi aliud episcopo expedire magis videatur, t38. Quid interim agendum, ibid. Quum hinc ad altiores gradus et sacratissima mysteria sit ingressus, nemo iis initietur, quem uon scientiae spes maioribns ordinibus dignum ostendat, ibid. Ab iis arceotur bigami, 140.

Qui ad singulos maiores ordines erunt assumendi, episcopum adeaot per mensem ante ordinationem, 135. Nullus nisi post annum a susceptione postremi gradus minorum ordinum ad sacros ordines promoveatur, nisi aliud episcopo videatur, 138. Ad sacros ordioes digni tantum assumendi, ibid. Ordines sacrl duo non eodem die, etiam regularibus, conferantur, 139. Subdiaconi et dlaconi ordinentnr at habeutes bonum testimonium, et iu minoribus ordinibus iam probati, ae literis iis, quae ad ordinem exercendum pertioent, instructi, 138 seq. Eos diebus dominicis et solennibus, qnum altari ministraverint, sacram communionem percipere maxime decet, 139. Ad subdiaconatum nullus promoveatur aote vigesimum secundum aetatis snae annum, 138. Ad subdiaconatus ordioem promoti, si per annum saltem eo non sint versati, ad altiorem gradum non asceudaot, nisi alind episcopo videatur, 139. Ad diaconatum nullus promoveatur aote vigesimum tertium aetatis suae annnm, 138. Ad presbyteratum qninam assumendi, 139. Bnnum habeaot testimonium, ibid. Diligenter examineutur, ib. Ad presbyteratum nullns prumoveatur ante vigesimum quintum aetatis suae annum, 138.

Ordines reqnisitos Infra aonum snscipiant, qni beneficia obtioent in cathedralibus vel collegiatis ecclesiis, 125. Eosque per se ipsus diebus statutis exerceant, ibid.

Degradatio ab ordioibus ecclesiasticis quomodo facienda, 67.

P.

Papa, vide Pontifex Maximus.

Parochiae suae interesse unnsquisque tenetur ad andiendum verbum Dei, 158. Parochias frequentandas esse saltem diebns dominicis et maioribus festis populus moneatnr, 123. Episcopi curent, ut pueri in singulis parochiis edoceantnr, 158. Parochi praedicare debent, 23, 132, 158. Populo explicent vim et usum sacramentorum, 159. Sacra eloquia salutisqne monita singulis diebus festis vel solennibus axplanent, ibid. Fideles in lege Domini erudire studeant, ibid. Fidelibus commendent ecclesiae statuta, ieiunia et festorum celebrationem, 205. Eos admoueant obedire praepositis suis, ibid. Frequenter inter missarum celebrationem aliquid exponant ex iis, quae in missa leguntnr, 120. Oves suas agnoscant, et pro his sacrificinm offerant, 132. Illis sacramenta administrent, et eas bono pascant exemplo, ib. Pauperum aliarumque miserabilium persooarum curam paternam gerant, ibid.

Parochi officium quoad matrimonium, vide Matrimonium. Quoad baptismum, vide Baptismus.

Parochi dioecesaoae synodo intersint, 155. Parochialium acclesiarum rectores eogantur ab episcopo sibi tot sacerdotes adiungere, quot sufficiant ad sacramenta exhibeuda, et cultum divioum celebrandum, 112 seq. Parochialium ecclesiarum rectoribus Illiteratis et imperitis coudiutores aut vicarios pro tempore deputare possiot episcopi, 113 seq. Eosdem vero rectores torpiter

ac scandalose viventes coerceant episcopi ac castigent, 114. Et, si adhuc incorrigibiles in sua nequitia perseverent, eos episcopi beneficiis privandi facultatem habeant, ibid. Parochiali ecclesia vacante, episcopus idoneum in ea vicarium constituat, donec ei de rectore provideatur, 168. Ad parochiales ecclesias nominati vel praesentati, si non idonei reperti fuerint, non admittantur, 169, 195. Qua forma, et a quibus examinandi, 168 seq. et 195. Examinatores quales esse debeant, et quid praestare teneantur, 168.

Parochiales ecclesiae plures ab uno non possint retineri, 167. Parochis, qui tenuioribus praesunt ecclesiis, quisque de bonis sibi a Deo collatis subveniat, 198. Parochialibus ecclesiis fructus nimis exigui quomodo providebit episcopus, 164. Ecclesiae parochiales, quarum reditus summam ducatorum centum non excedunt, nullis pensionibus aut reservationibus fructuum graventur, ibid.

Parochialibus ecclesiis, quae certos fines non habent, quomodo providendum ab episcopo, 164. Parochiae novae, ubi necesse fuerit, erigendae, 113 et 163 seq. Parochiales ecclesias refici et instaurari procurent episcopi, 114. Ecclesiarum parochialium uniones perpetuas facere possint episcopi propter earum paupertatem, et in ceteris casibus a iure permissis, 113.

Parochiali ecclesiae quarta, quae funeralium dicitur, persolvenda, 199.

Parvuli sunt baptizandi, 19. Parvuli per baptismi lavacrum regenerati adeptam filiorum Dei gratiam amittere non possunt, dum usu rationis carent, 109 seq. Non sunt iterum baptizandi, quum ad annos discretionis pervenerint, 45. Nec interrogandi, an ratum habere velint quod patrini eorum nomine polliciti sunt, ibid. Nulla obligantur necessitate ad sacramentalem eucharistiae communionem, 109 seq.

Pascha novum instituit Christus, 117. Paschatis tempore tenentur fideles omnes singulis annis ad communicandum, quum ad annos discretionis pervenerint, 64 seq.

Pastoris officium, 65 et 132. Pastores sint episcopi, non percussores, 65.

Pastores ex iis, quae in missa leguntur, populo frequenter aliquid exponant, et sacrificii huius mysterium aliquod declarent diebus praesertim dominicis et festis, 120.

Cetera quaere in verbo **Parochus**.

Patres concilii hortantur ad orationes et ieiunia, 205. Patres delecti ad dispositionem de censuris et libris, 101 seq. Patribus concilii quibusdam commissa missalis reformatio, 205 seq. Patrum acclamationes in fine concilii, 207.

Patroni in iis, quae ad eos non pertinent, nullatenus se ingerere praesumant, 157, 195 seq. A patronis praesentatos liceat episcopo repellere, si non fuerint idonei, 195.

Peccata mortalia, etiam cogitationis, homines irae filios et Dei inimicos reddunt, 75. Peccato mortali iustificationis gratia amittitur, quamvis fides non amittatur, 33 et 38. Peccatum mortale non impedit, quominus minister sacramentum conficiat aut conferat, 43 seq. Peccare iustum in quolibet bono opere, falsum est, 31 et 38. Non peccat qui intuitu divinae mercedis bene operatur, 38.

Peccata omnia venialia nemo vitare potest in tota vita, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de Beata Virgine tenet ecclesia, 37. Iusti, licet in peccata venialia cadant, non propterea desinunt esse iusti, 31. Non peccant qui ante iustificationem disponere se nituntur ad gratiam, 36. Gehennae metus, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus vel a peccato abstinemus, peccatum non est, ibid.

Peccatorum odium et detestatio sunt dispositio ad iustitiam, 27. Contritio necessaria est ad impetrandam veniam peccatorum, 73. Sine poenitentia peccata non remittuntur, 77. Peccata non remittuntur, nisi gratis divina misericordia propter Christum, 29. Baptismi sola recordatione non dimittuntur peccata, neque minuuntur, 44. Peccata remittendi et retinendi potestas Apostolis et eorum successoribus concessa, 71 seq. Non ita remittuntur peccata, ut nullus remaneat reatus poenae temporalis exsolvendae vel in hoc saeculo vel in futuro in purgatorio, 38. Ad remissionem peccatorum assequendam, non est homini necessarium, ut certo credat peccata sibi esse remissa, 36. Nemini peccatorum remissionis fiduciam et certitudinem iactanti, et in ea sola quiescenti peccata dimitti, vel dimissa esse dicendum est, 29. Vana haec est et ab omni pietate remota fiducia, 30. Nemo ita de se praesumere debet, ut credat, se amplius peccare non posse, 32. Quoad confessionem peccatorum, vide **confessio**.

Peccatorum sola remissione, exclusa gratia et caritate, homines non iustificantur, 36. Per baptismum plenam et integram peccatorum omnium remissionem consequimur, 72. Et per eum totum id tollitur, quod veram et propriam peccati rationem habet, 20.

Peccato originali liberum arbitrium non fuit amissum vel exstinctum, 35. Peccatum originale per meritum Christi tollitur, 19. Peccati originalis labe intacta Maria, 20.

Perseverantiae donum usque in finem se certo habiturum nemo dicat, 32. De perseverantiae munere nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine

polliceatur, ibid. Iustificatus sine Dei auxilio non potest in accepta iustitia perseverare, sed potest cum illo, 37.

Poenitentiae sacramentum ad salutem necessarium, 71. Et ad peccatorum remissionem, ibid. Eiusdem sacramenti institutio, ibid. et 82. Illud instituit Christus pro iis, qui post baptismum in peccata labuntur, 32 seq. Per poenitentiae sacramentum peccatores rursus possunt iustificari. 32 seq. Sine hoc qui lapsus est amissam iustitiam non potest recuperare, 38. Poenitentia laboriosus quidam baptismus nuncupatur, 72. Poenitentia Christiani hominis post lapsum multum differt a baptismali, 33, 72 et 82. Quid in ea contineatur, 33.
Poenitentiae sacramenti forma, 73. Eiusdem materia, seu partes, contritio, confessio et satisfactio, ib. et 82. Ipsius effectus reconciliatio cum Deo, 73. Quis sit minister sacramenti poenitentiae, 76 et 84. Sacerdotes, etiamsi mortali peccato teneantur, per virtutem Spiritus sancti in ordinatione collatam, tanquam Christi ministri, functionem remittendi peccata exercent, 77 et 84. Prave sentiunt qui in malis sacerdotibus hanc potestatem non esse contendunt, 77.
Poenitentiae sacramento non tota semper dimittitur poena temporalis, 33. Poenitenti culpa non ita remittitur, ut nullus remaneat reatus poenae temporalis exsolvendae, 38. Poenitentiae sacramentum non est forum irae vel poenarum, 79. Canones de poenitentiae sacramento, 82 et seq.
Cetera quaere in verbis Contritio, Confessio et Satisfactio.
Poenitentiam publicam oportet iniungi publice peccantibus, 159 seq. Episcopus tamen hanc in aliam secretam commutare poterit, 160.

Poenitentiarius in cathedralibus instituendus, 159. Qualis esse debeat, 160. Dum confessiones in ecclesia audiet, interim praesens in choro censeatur, ibid.

Pontifex maximus Dei in terris vicarius, 39. Ipsius suprema auctoritas, 40. Salva semper in omnibus, 46 et 204. Suprema ipsi potestas in ecclesia universa tradita, 77. Ei veram obedientiam omnes spondeant, 188.
Pontifices maximi causas aliquas criminum graviores suo poterunt peculiari iudicio reservare, 77.
Pontifex maximus cognoscat de causis episcoporum gravioribus, 68, 158. Praelati absentes Romano Pontifici denunciandi, 40. Ab ipso puniendi contumaces in absentia, ibid. Et episcopi concubinarii, 200.
Pontificum constitutionibus debitam praestent principes observantiam, 203. Inconsulto summo Pontifice nihil novum aut in ecclesia insuetatum decernatur, 176. Coadiutor praelato non detur, nisi causa primo a summo Pontifice cognita, 193. Librorum suspectorum vel perniciosorum iudicium summo Pontifici reservatum, 205. Cathedrales ecclesias reditus tenuioris vel aliis uniet, vel novis proventibus augebit, 163 seq. Prout ipsi videbitur, resignantium necessitatibus providebit, 167. Universitates immediate sibi subiectas salubriter visitari et reformari curabit, 189. Curabit, ut concilii dubia explicentur, 206.

Praecedentiarum controversias episcopus componat, 182. Praecedentiis in concilio nulli generatum praeiudicium, 13 et 206.

Praecepta Dei ab omnibus observari debent, 30 et 37. Ad observandum non sunt impossibilia, 37. Qui affirmat ea nihil ad Christianos pertinere, anathematizatur, 30 et 37. Baptizati tenentur observare praecepta ecclesiae, 37, 44.

Praedestinatorum in numero se esse nemo certo statuere debet, 32. Iustificatus non tenetur ad credendum se certo esse in numero praedestinatorum, 37. Nisi ex speciali revelatione sciri non potest, quos sibi Deus elegerit, 32. Nonnisi praedestinatis ad vitam contingere gratiam iustificationis nemo dicat, ceterosque ad malum esse praedestinatos, 37.

Praedicatio est episcoporum munus praecipuum, 157. Praedicare tenentur episcopi, archiepiscopi, primates et alii praelati, si legitime impediti non fuerint, 23. Si vero impediantur, viros idoneos assumere debent ad officium praedicationis exsequendum, ibid. Praedicare debent parochi, ibid. 132, 158. Quicunque alii curam animarum habentes diebus saltem dominicis et festis solemnibus plebes sibi commissas pascant salutaribus verbis, 23. Et ut id praestetur, curent episcopi, ib. Quibus diebus praedicandum, 158. In praedicationibus quid vitandum, ib. Praedicationem interdicat episcopus ei, qui errores aut scandala disseminaverit, 24. Praedicare non permittant episcopi nisi his, qui ipsis noti sunt, et moribus atque doctrina probati, ib. Praedicare nullus praesumat contradicente episcopo, 158. Praedicare non possint regulares cuiuscunque ordinis in ecclesiis suorum ordinum, nisi cum approbatione et licentia superiorum, et episcoporum benedictione, 24. In ecclesiis vero, quae suorum ordinum non sunt, etiam episcopi licentiam habere teneantur, quae gratis est concedenda, ib. Praedicare non praesumant quaestores eleemosynarii, ibid.
Ad audiendum verbum Dei tenetur unusquisque parochiae suae interesse, 158.

Praefecta quomodo eligenda, 179. Duobus monasteriis nulla praeficiatur, ibid. Praefecta monasterio ante men-

sem certiorem faciat episcopum de professionis tempore, 184.

Praelati laborent, et ministerium suum impleant, 39. Ovium suarum custodiae incumbant, ibid. Greges sibi commissos mercenariorum more non deserant, ibid. Cetera quoad residentiam quaere in verbis **Residentia** et **Absentia.**
Praelati praedicare tenentur, 23.
Praelato coadiutor non detur sine urgente necessitate, 193.
Praelati prudenter ac diligenter intendant ad corrigendum subditorum excessus, 41. Quoslibet saeculares clericos de eorum excessibus, criminibus et delictis, quoties et quando opus fuerit, etiam extra visitationem corrigendi et castigandi facultatem habeant, 87 seq. Contra clericos sibi non subditos nullus procedat, 90.
Cetera quaere in verbo **Episcopus.**

Praepositis suis obedire crebro fideles admoneantur, 205.

Praesentare ad beneficia non liceat, nisi episcopo loci ordinario, 91. Ad quaevis beneficia praesentati non admittantur, nisi fuerint prius examinati et idonei reperti, 49. Liceat episcopos praesentatos a patronis repellere, si idonei non fuerint, 195.

Praebendis tenuioribus ecclesiarum cathedralium et collegiatarum insignium quomodo providendum, 165 seq.

Presbyter, vide **Sacerdos.**

Presbyteratus quaere in verbo **Ordines.**

Principes catholicos Deus sanctae fidei et ecclesiae protectores esse voluit, 203. Debitam sacris summorum Pontificum et conciliorum constitutionibus observantiam praestent, ibidem. Decreta concilii ab haereticis depravari aut violari non permittant, 206. Ecclesiae et personarum ecclesiasticarum immunitatem violari non permittant, 203. Quae iuris ecclesiastici sunt venerentur, nec ab ullis laedi patiantur, ibid. Episcopos paterno honore ac debita reverentia prosequantur, 202. Locum ad monomachiam in terris suis concedentes excommunicantur, 202.

Processionibus publicis interesse debent exempti omnes ad eas vocati, iis tantum exceptis, qui in strictiori clausura perpetuo vivunt, 182. Mos circumferendi eucharistiam in processionibus pius et religiosus, 61, 64.

Professio in quacunque religione non fiat ante decimum sextum annum expletum, nec qui minori tempore, quam per annum post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur, 182.
Professio autem antea facta sit nulla, ib. Finito tempore novitiatus, superiores novitios, quos habiles invenerint, ad profitendum admittant, aut e monasterio eos eiiciant, 183. Nihil ex novitii bonis monasterio tribuatur ante professionem, quia potius abeuntibus ante professionem omnia restituantur, quae sua erant, ibid. Nulla renunciatio aut obligatio facta valeat, nisi cum licentia episcopi; fiat intra duos menses proximos ante professionem, nec sortiatur effectum, nisi secuta professione, ibid. Regularis habitum volens dimittere non audiatur nisi intra quinquennium tantum a die professionis, 184.
Professionis virginum libertati providetur, 183. Ad professionem emittendam quicunque mulierem coegerint excommunicantur, 184. Item qui eam sine iusta causa impedierint, ibid. Ante mensem praefecta certiorem faciat episcopum de professionis tempore, ibid. Ante professionem virginis voluntas ab episcopo diligenter exploranda, an coacta, an seducta sit, an sciat quid agat, 183.

Promotos per saltum, si non ministraverint, episcopus ex legitima causa potest dispensare, 139. Promoti ad maiores ecclesias munus consecrationis suscipiant, 48 et 135.

Protestantibus conceditur salvus conductus, 70. Ipsis conceditur salvus conductus amplioris formae, ut omnis cunctandi diutius causa ipsis adimatur, 93 et seq. Tertius illis conceditur salvus conductus et quibuscunque aliis, 103 et seq. Protestantium adventum magno desiderio exspectavit Tridentina synodus, 69. Si venerint, humaniter excipiendi et benigne audiendi, 93. Eorum causa definitio aliquot articulorum differtur, 69, 101 et seq. Nulla spes restat illos amplius venturos, 206.

Puella, volens habitum regularem suscipere, maior duodecim annis sit, 183. Exploretur ab episcopo ante professionem, ibid. Quicunque puellam coegerint ad ingrediendum monasterium excommunicantur, 184. Item qui eam sine iusta causa impedierint, ibid.

Pueri in singulis parochiis docendi, 158.

Purgatorii veritas, 173. De ipso sana ecclesiae doctrina teneatur et doceatur, ibid. Apud rudem vero plebem difficiliores ac subtiliores quaestiones, quaeque ad aedificationem non faciunt, a popularibus concionibus secludantur, ibid. Incerta item vel quae falsi specie laborant non evulganda aut tractanda, ibid. Ea vero, quae ad curiositatem quandam aut superstitionem spectant, vel turpe lucrum sapiunt, tanquam scandala et fidelium offendicula prohibeantur, ibid.

Peccatori poenitenti culpa non ita remittitur, ut nullus remaneat reatus poenae temporalis exsolvendae vel in hoc saeculo, vel in futuro in purgatorio, 38. Animae in purgatorio detentae iuvari possunt, 173.

Q.

Quaestores eleemosynarii praedicare non praesumant, 24. Ipsorum nomen atque usus penitus aboleatur, 115 seq.

Quarta, quae funeralium dicitur, cathedrali seu parochiali ecclesiae persolvatur, 199.

R.

Raptor ac omnes illi consilium, auxilium et favorem praebentes sint ipso iure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces 151.

Raptor teneatur mulierem raptam dotare decenter iudicis arbitrio, 151. Raptorem inter et raptam nullum pateat consistere matrimonium, nisi rapta a raptore separata illum in virum habere consenserit, ibid.

Regularium supellex statui paupertatis, quam professi sunt, conveniat, 177. Regularis bona immobilia vel mobilia non potest possidere, 176.

Regulares omnes ad regulae, quam professi sunt, praescriptum vitam instituant et componant, 176. Id ut fiat, omnis cura et diligentia a superioribus adhibeatur, ibid. Regularium superiores ab episcopo paterne admoneantur, ut debitam vivendi rationem observent et observari faciant, 115. Regulares ab episcopo visitentur, si eorum superiores admoniti eos intra sex menses non visitaverint, ibid.

Regularis extra monasterium delinquens a suo superiora puniatur episcopo instante, 182. Sin minus delinquens ab episcopo puniri possit, ibid. Regularis sine sui superioris licentia nemini obsequio se subiiciat, nec a conventu recedat, 177 seq. Qui a conventu recedunt absque sui superioris licentia puniantur, 178. Absentes studiorum causa in conventibus tantum habitent, ibid. Regulares degentes extra monasteria visitari, puniri et corrigi possint ab ordinario loci, 41.

Regulares non audiant confessiones saecularium nisi approbante episcopo, 139. Praedicare non possunt in ecclesiis suorum ordinum absque approbatione et licentia superiorum et episcopi benedictione, 24. In ecclesiis vero, quae suorum ordinum non sunt, etiam episcopi licentiam habere teneantur, quae gratis est concedenda, ibid.

Regularium superiores quomodo eligendi. 179. Regulares personae et spectatae virtutis atque sanctitatis monasteriis praeficiantur, 186. Et in provisionibus qualitas singulorum nominatim exprimatur, ibid. Regulares non ordinentur nisi in aetate requisita, nec sine diligenti episcopi examine, 138. Regularibus tantum conferantur beneficia regularia, 91.

Regularis quacunque de causa volens habitum dimittere, non audiatur, nisi intra quinquennium tantum a die professionis; et tunc non aliter, nisi causas, quas praetenderit, deduxerit coram superiore suo et ordinario, 184. Quod si antea habitum sponte dimiserit, ad monasterium redire cogatur, et tanquam apostata puniatur, 185. Nemo etiam regularis transferatur ad laxiorem religionem, ibid. Regularis ad alium ordinem translatus in ordine ipso, ad quem transfertur, sub sui superioris obedientia in claustro maneat, et ad beneficia saecularia etiam curata omnino incapax exsistat, 91. Non detur licentia cuiquam regulari occulte ferendi habitum suae religionis, 185.

Regulares publicent in suis ecclesiis atque servent censuras et interdicta ab ordinariis promulgata, 182. Serveat dies festos, quos in sua dioecesi servandos episcopus praeceperit, ibidem.

Regulares ab eorum instituto et observantia non censeantur amoveri, 186. Quae de regularibus decreta fuerunt a concilio exsecutioni demandentur, 187. Et ut fiat, provideatur per deputationem aliquorum eiusdem ordinis, ibid.

Regularium capitula quaere in verbo Capitulum.

Reliquiae sunt venerandae, 174 seq. In ipsarum veneratione omnis superstitio tollatur, omnis turpis quaestus eliminetur, 175. Reliquiarum visitatione homines ad comessationes atque ebrietates non abutantur, ibid. De ipsarum honore fideles diligenter instruendi, ibid.

Reliquiae novae non recipiendae, nisi approbante episcopo, ibid.

Renunciatio aut obligatio non valeat, nisi cum licentia episcopi fiat intra duos menses proximos ante professionem; nec sortiatur effectum, nisi secuta professione, 183.

Reservatio casuum, 77 et 84. Nulla est in articulo mortis, 78.

Reservationes mentales nemini concedendae, 170.

Reservationibus fructuum non graventur cathedrales ecclesiae, quarum reditus summam ducatorum mille, et parochiales, quae summam ducatorum centum non excedunt, 164.

Residentia, Praelati mercenariorum more greges sibi commissos non deserant, 39. Ad residentiam personalem obligantur ecclesiis praefecti, 39, 133. Obtinentibus in cathedralibus ecclesiis aut collegiatis dignitates, canonicatus, praebendas aut portiones, non liceat ultra tres menses ab eadem ecclesiis quolibet anno abesse, 162 seq.

Quod si secus fecerint puniantur, 163. Beneficiati curam animarum habentes discedendi licentiam ultra bimestre

tempus non obtineant, nisi ex gravi causa, 134. In scriptis, gratisque concedatur, ibid. Et tunc vicarium idoneum ab ordinario approbandum cum debita mercedis assignatione relinquant, ibid. Consuetudo earum ecclesiarum, in quibus non residentes nihil vel minus tertia parte fructuum percipiunt, laudatur. 112.
Ordinarii quibus modis possunt contumaces ad residentiam compellere, 132 et seq. Nulli privilegia perpetua de non residendo suffragentur, 40 seq. Dispensationes vero temporales ex veris et rationalibus causis tantum concessis et coram ordinario legitime probandis in suo robore permaneant, 41. Quibus casibus officium sit episcoporum de idoneis vicariis providere, ibid. Beneficia duo personalem residentiam requirentia eidem non possint conferri, 167.
Concilii decreta de residentia publicentur in conciliis provincialibus et episcopalibus, 135.
Cetera quaere in verbo **Absentia.**

Resignatio beneficii non admittatur, nisi constito quod resignans aliunde vivere commode possit, 111. Resignantium necessitatibus providebit summus Pontifex, prout ipsi videbitur, 167.

Ritus ecclesiae quare instituti, 119. Non sunt damnandi, 121. In sacramentorum administratione non possunt contemni, omitti, vel mutari, 44. Ritus non adhibeantur in missarum celebratione, nisi ab ecclesia probati ac recepti, 122.

S.

Sacerdos Christus est magnus supremus, 208. Est sacerdos secundum ordinem Melchisedech, 117. Apostolos Christus constituit sacerdotes novi testamenti, ibid. et 120.

Sacerdotes ab episcopis rite ordinati sunt soli ecclesiae presbyteri, 81, 129 et 132. Clavium ministerium habent, 76 et 84. Non ad solvendum duntaxat, sed et ad ligandum, 79 et 84. Christus e terris ascensurus ad coelos sacerdotes sui ipsius vicarios reliquit tanquam praesides et iudices, 74. Sacerdotes a peccatis absolvendi potestatem habent, 84 et 139. Cetera quoad absolutionem, vide **Absolutio.**
Sacerdotes sunt sacramenti poenitentiae ministri, 76 et 84. Sunt ministri extremae unctionis, 81 et 85. Etiamsi mortali peccato teneantur, tamen per virtutem Spiritus sancti in ordinatione collatam, functionem remittendi peccata exercent, 77 et 84. Prave sentiunt qui in malis sacerdotibus hanc potestatem non esse contendunt, 77. Sacerdotes rite ordinati iterum laici effici non possunt, 130 et 132. A sacerdotibus laici communionem accipiant, 63. Sacerdotes celebrantes se ipsos communicent, ib. et 65. Sacerdos, qui necessitate urgente absque praevia confessione celebraverit, quam primum confiteatur, 62. Sacerdoti vago et ignoto missas non liceat celebrare, 122.
Cetera quaere in verbo **Clerici.**

Sacerdotium a Domino Salvatore nostro institutum quid sit, 129 et 131. Divina res est, 129. Per Christi mortem sacerdotium eius non exstinctum, 117.
Cetera quaere in verbo **Ordines.**

Sacramenta novae legis a Iesu Christo fuerunt instituta, 42. Quaenam sint, ibid. A sacramentis antiquae legis differunt, 43. Non fuerunt instituta propter solam fidem nutriendam, 43.
Continent et conferunt gratiam, ibid. Et ex opere operato illam conferunt, ibid. De sacramentorum virtute et efficacia nemo dubitare debet, 30. Sacramenta non sunt signa tantum externa, 43. Sunt symbolum rei sacrae et invisibilis gratiae forma visibilis, 60. Sacramentorum vis et usus populo explicetur, 159.
Sacramenta sunt ad salutem necessaria, 43. Non sunt adeo paria inter se, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, ib.
Christiani omnes non habent potestatem administrandi sacramenta, 43. Ad sacramenta conficienda et conferenda requiritur in ministris intentio saltem faciendi quod facit ecclesia, ibid. Sacramentum conficit minister aut confert, etsi exsistat in peccato mortali, 43 seq. Ritus ecclesiae in sacramentorum administratione non possunt contemni, omitti vel mutari, 44. In sacramentorum dispensatione potest ecclesia statuere vel mutare quae magis expedire iudicat, 108 seq. De sacramentis in genere canones, 42.

Salvus conductus conceditur protestantibus, 70. Ipsius tenor, ib. Alius amplioris formae ipsis conceditur, 93. Cuius tenor, ibid. et seq. Tertius conceditur salvus conductus germanicae nationi et aliis quibuscunque, 103 et seq. Ipsius tenor, ibid.

Sancti orationes suas Deo pro hominibus offerunt, 174. Bonum atque utile est suppliciter eos invocare, ibid. Qui aliter asserunt impie sentiunt, et ab ecclesia damnantur, ibid. Sanctorum reliquiae et imagines venerandae, ibid. Circa illas omnis superstitio tollatur, 175. Sanctorum celebratione ac reliquiarum visitatione homines ad comessationes atque ebrietates non abutantur, ibid. De sanctorum intercessione et invocatione fideles diligenter instruendi, 173 seq. Missae in honorem et memoriam sanctorum possunt celebrari, 118. Illis vero non offerendae, sed Deo soli, ibid.

Sanctimoniales, vide **moniales.**

Satisfactio est Dei cultus, 84. Est pars poenitentiae, 73 et 82. Ipsius necessitas, 78 et 82. Eiusdem sunt plurimi fructus, 78 et seq. Satisfactio, quam pro peccatis exsolvimus, non ita est nostra, ut non sit per Christum Iesum, 79. Debent sacerdotes, quantum spiritus et prudentia suggesserint, pro qualitate criminum et poenitentium facultate, salutares et convenientes satisfactiones iniungere, ibid. Non solum poenis a nobis sponte susceptis, aut sacerdotis arbitrio impositis, sed etiam temporalibus flagellis a Deo inflictis et a nobis patienter toleratis apud Deum Patrem per Christum satisfacere valemus, 79 seq. et 84.

Scholarium privilegia, 22, 89, 136, 193. Scholares pauperes grammaticam gratis doceantur, 22.

Scriptura sacra emendatissime imprimatur, 17. Editio vulgata pro authentica habeatur, ibid.

Sacrorum librorum index, ne cui dubitatio auboriri possit quinam sint, qui ab ipsa synodo suscipiuntur, 16. Sacrae scripturae libri, sicut et super illis annotationes et expositiones non imprimantur sine nomine auctoris, 17. Sed antea examinentur, ib. Qui in contrario delinquunt puniantur, ib. Probatio in scriptis detur, gratis fiat, et in fronte libri appareat, 17 seq. Sacrorum librorum interpretationes contra sensum, quem tenet ecclesia, prohibeantur, 17. Ipsorum auctores per ordinarios declarandi et puniendi, ib. Sacrae scripturae verba et sententiae ad profana non convertantur, 18. Sacrae scripturae lectio vel lectoras, vide **Lectio**.

Sedis apostolicae auctoritas salva intelligitur, 40 et 204.

Seminaria, vide **Collegia**.

Simoniaca labes prohibetur, 111, 122, 165, 169.

Societatis Iesu instituto nihil innovatur quoad professiones clericorum, 183.

Spes est dispositio ad iustitiam, 27. Spes est necessaria ad perfectam unionem cum Christo, et ad vitam aeternam assequendam, 29. Spem firmissimam in auxilio Dei omnes collocare et reponere debent, 32. Sperare debent iusti aeternam retributionem, 31, 33 et 38.

Spiritus sanctus partitur singulis, prout vult, et secundum propriam cuiusque dispositionem et cooperationem, 28. Sine praeveniente ipsius inspiratione et adiutorio homo non potest facere quod oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur, 35.

Subdiaconatus necessarius est, ut quis in capitulo vocem habeat, 125. Cetera quaere in verbo **Ordines**.

Superstitio verae pietatis falsa imitatrix, 122. Superstitiones tollantur, ibid. 173, 175.

Suspensio. A susceptis ordinibus suspendere potest episcopus suos clericos, quos minus idoneos et capaces repererit, 87. Suspensus ab ordinibus seu gradibus non restituatur contra praelati sui voluntatem, 86. Episcopo quando liceat in suspensionibus dispensare, 159.

Symbolum fidei, quo sancta Romana ecclesia utitur, 14.

Synodus, vide **Concilium**.

T.

Tabernae. A tabernis clerici abstineant, 163.

Testes necessarii in celebratione matrimonii, 148 et seq.

Testes quinam recipiendi in causa criminali contra episcopum, 68. Gravibus poenis mulctentur, si odio, temeritate, aut cupiditate aliquid deposuerint, ib.

Tonsura, vide **Ordines**.

Transsubstantiatio quid sit, 61 et 64.

Tridentina Synodus, vide **Concilium**.

U.

Uniones beneficiorum validae quales sunt, 47. Ab ordinariis examinentur, ibid. et 196. Nulla causa fiat unio beneficii unius dioecesis cum alterius dioecesis beneficio, 90 seq.

Uniones perpetuas beneficiorum facere possunt episcopi propter earum paupertatem, et in ceteris casibus a iure permissis, 113. Uniones fiant ecclesiarum vicinarum ceditus tenuioris, 163 seq. In istis unionibus quid observandum, ibid.

Universitatum privilegia, 49, 89, 193. Si quae in universitatibus correctione et reformatione digna fuerint, ab eisdem, ad quos spectat, emendentur et statuantur, 189. Universitates vero immediate summi Romani Pontificis protectioni et visitationi subiectas sua Beatitudo salubriter per eius delegatos visitari et reformari curabit, ibid.

Ab universitatibus recipiantur decreta concilii Tridentini, 189. Et ad eorum normam magistri et doctores ea, quae catholicae fidei sunt, doceant et interpretentur, ibid.

Usurpator bonorum ecclesiasticorum anathemati subiaceat, 128. Quod si ecclesiae patronus fuerit, etiam iure patronatus eo ipso privatus exsistat, ib.

Uxores plures habere non licet, 146.

V.

Venationes. A venationibus illicitis clerici abstineant, 163.

Vestes laicales non deferant clerici, 89 et 123. Illas deferant proprio congruentes ordini, 89. Vestitu decenti utantur canonici, 163.

Vicarius est Pontifex Maximus Dei in terris, 39. Sacerdotes sunt Christi vicarii, 74.
Vicarius episcopalis sit saltem in iure canonico doctor vel licentiatus, 166. Episcopo noviter promoto rationem reddat administrationis, ibid.
Vicarii idonei deputentur, ut cura animarum nullatenus negligatur, 41, 48, 113 et 168. Discessuri vicarium idoneum relinquant ab ordinario approbandum, 134.
Virginitas est beatior matrimonio, 147
Virgo Maria peccati originalis labe immunis, 20. Privilegio speciali omnia vitavit peccata, 37.
Visitationum quis sit finis, 156. Paterna caritate, Christianoque zelo fiant, ib. Quid in visitationibus sit observandum, quid accipiendum, ib.
Visitari curabit summus Pontifex universitates immediate sibi subiectas per eius delegatos, 189. Metropolitani per se ipsos visitent propriam dioecesim, 156. Quae ab episcopis visitentur, quaere in verbo Episcopus.
In omnibus iis, quae ad visitationem spectant, ius et potestatem habent episcopi ea ordinandi, moderandi, puniendi et exsequendi, quae ipsis necessaria videntur, 160. Pia loca, quae sub regum immediata protectione sunt, non visitentur sine eorum licentia, 126 seq.
Visitatores inferiores ab episcopo approbandi, 156 et seq. Visitationis factae infra mensem teneantur episcopo reddere rationem, 156. Per se ipsos archidiaconi visitent ubi visitationem exercere legitime consueverunt, ib.
Superiores ordinum episcopis non subiecti, quibus est in alia inferiora monasteria prioratusve legitima iurisdictio, ea visitent, etiamsi commendata exsistant, 185.
Visitentur ipsa monasteria, quae sunt ordinum capita, ibid.
Voluntatum ultimarum sint exsecutores episcopi, 126. Commutationes ultimarum voluntatum non nisi ex iusta causa fieri debent, ibid. Examinentur ab episcopis, priusquam exsecutioni demandentur, ibid.
Vota facta post baptismum non sunt irrita, 44. Vota regularium ab eisdem fideliter observentur, 176. Votum castitatis impedit, ne matrimonium contrahatur. 147.

INDEX
SESSIONUM, DECRETORUM, CAPITUM ET SUMMARIORUM
CONCILII TRIDENTINI
NEC NON PARTIS SECUNDAE, QUAE COMPLECTUNTUR VARIA AD IDEM CONCILIUM SPECTANTIA.

Bulla indictionis sacri oecumenici concilii Tridentini sub Paulo III. Pont. max. pag. 1

SESSIO I.

Decretum de inchoando concilio. 11
Indictio futurae sessionis. ibid.

SESSIO II.

Decretum de modo vivendi et aliis in concilio servandis. ibid.

SESSIO III.

Decretum de symbolo fidei. 13
Indictio futurae sessionis. 15

SESSIO IV.

Decretum de canonicis scripturis. ibid
Decretum de editione et usu sacrorum librorum. 16
Indictio futurae sessionis. 18

SESSIO V.

Decretum de peccato originali. ibid.
Decretum de reformatione. 21
Cap. I. De instituenda lectione sacrae scripturae et liberalium artium. ibid.
Cap. II. De verbi Dei concionatoribus et quaestoribus eleemosynariis. 23
Indictio futurae sessionis. 25

SESSIO VI.

Decretum de iustificatione. Prooem. ibid.
Cap. I. De naturae et legis ad iustificandos homines imbecillitate. ibid.
Cap. II. De dispensatione et mysterio adventus Christi. 26
Cap. III. Qui per Christum iustificantur. ibid.
Cap. IV. Insinuatur descriptio iustificationis impii et modus eius in statu gratiae. ibid.
Cap. V. De necessitate praeparationis ad iustificationem in adultis, et unde sit. 27
Cap. VI. Modus praeparationis. ibid.
Cap. VII. Quid sit iustificatio impii, et quae eius causae. 28
Cap. VIII. Quo modo intelligatur impium per fidem et gratis iustificari. 29
Cap. IX. Refellitur inanis haereticorum fiducia. ibid.
Cap. X. De acceptae iustificationis incremento. 30
Cap. XI. De observatione mandatorum, eamque necessariam esse, nec impossibilem. ibid.

Cap. XII. Praedestinationis temerariam praesumptionem cavendam esse. ibid.
Cap. XIII. De perseverantiae munere. ibid.
Cap. XIV. De lapsis et eorum reparatione. ibid.
Cap. XV. Quolibet mortali peccato amitti gratiam, sed non fidem. 33
Cap. XVI. De fructu iustificationis, hoc est, de merito bonorum operum, deque ipsius meriti ratione. ibid.
Canones XXXIII. De iustificatione. 35
Decretum de reformatione. 39
Cap. I. Praelatos convenit in ecclesiis suis residere; si secus fecerint, iuris antiqui poenae in eos innovantur, et novae decernuntur. ibid.
Cap. II. Nulli beneficium exigens personalem residentiam obtinenti abesse licet, nisi iusta de causa ab episcopo approbanda; qui tum etiam vicarium subducta parte fructuum substituat ob curam animarum. 40
Cap. III. Excessus saecularium clericorum, et regularium agentium extra monasteria ab ordinario loci corrigantur. 41
Cap. IV. Ecclesias quascunque episcopi et alii maiores praelati, quoties opus fuerit, visitent; omnibus, quae huic decreto obstare possent, sublatis. ibid.
Cap. V. Episcopi in aliena dioecesi nec pontificalia exerceant, nec ordines conferant. ibid.
Indictio futurae sessionis. 42

SESSIO VII.

Decretum de sacramentis. Prooemium. 42
Canones XIII. De sacramentis in genere. ibid.
Canones XIV. De baptismo. 44
Canones III. De confirmatione. 45
Decretum de reformatione. 46
Cap. I. Quis capax regiminis ecclesiarum cathedralium. ibid.
Cap. II. Tenentes plures cathedrales ecclesias, iubentur omnes, excepta una, dimittere certo modo et tempore. ibid.
Cap. III. Habilibus duntaxat personis beneficia conferantur. ibid.
Cap. IV. Plurium beneficiorum retentor contra canones, iis privatur. 47
Cap. V. Plura beneficia curata obtinentes ordinario suas dispensationes exhibeant, qui de vicario ecclesiis provideat, congrua portione fructuum assignata. ibid.
Cap. VI. Quae beneficiorum uniones validae censeantur. ibid.
Cap. VII. Beneficia ecclesiastica unita visitentur; per vicarios etiam perpetuos cura exerceatur; quorum deputatio fiat cum portiona assignanda, etiam super re certa. 48
Cap. VIII. Ecclesiae reparentur. Cura animarum sollicite habeatur. ibid.
Cap. IX. Munus consecrationis non differendum. ibid.
Cap. X. Sede vacante capitula nulli dent reverendas, nisi arctato occasione obtinendi aut obtenti beneficii; variae contravenientium poenae. ibid.
Cap. XI. Facultates de promovendo sine iusta causa nemini suffragentur. 49
Cap. XII. Facultas de non promovendo annum non excedat. ibid.
Cap. XIII. A quocunque praesentati non instituantur sine praevio examine ordinarii et approbatione, certis exceptis. ibid.
Cap XIV. Causae civiles exemptorum clericorum saecularium et regularium degentium extra monasterium ab episcopis cognoscantur. 49
Cap. XV. Ordinarii curent, ut hospitalia quaecunque, etiam exempta, a suis administrationibus fideliter gubernentur. 50
Indictio futurae sessionis. ibid.
Bulla facultatis transferendi concilii. ibid.

SESSIO VIII.

Decretum de translatione concilii. 52

SESSIO IX.

Decretum prorogationis sessionis. 53

SESSIO X.

Decretum prorogationis sessionis. 54
Bulla resumptionis concilii Tridentini sub Iulio III. Pont. max. 55

SESSIO XI.
Decretum de resnmendo concilio. 56
Iodictio futurae sessionis. ibid.
SESSIO XII.
Decretum prorogationis sessionis. 57
SESSIO XIII.
Decretum de ss. eucharistiae sacramento. 58
Cap. I. De reali praesentia Domini nostri Iesu Christi in ss. eucharistiae sacramento. 59
Cap. II. De ratione institutionis ss. huius sacramenti. ibid.
Cap. III. De excellentia ss. eucharistiae super reliqua sacramenta. 60
Cap. IV. De transsubstantiatione. 61
Cap. V. De cultu et veneratione huic ss. sacramento exhibendis. ibid.
Cap. VI. De asservaodo sacrae eucharistiae sacramento et ad infirmos deferendo. 62
Cap. VII. De praeparatione adhibeoda, ut digne quis sacram eucharistiam percipiat. ibid.
Cap. VIII. De usu admirabilis huius sacramenti. ibid.
Canones XI. De ss. eucharistiae sacramento. 63
Decretum de reformatione. 65
Cap. I. Episcopi prudenter moribus caste informandis invigilent; ab eorum correctione non appelletur. ibid.
Cap. II In criminalibus appellatio ab episcopo quando metropolitano, aut uni ex vicinioribus committenda. 66
Cap. III. Acta primae instantiae intra triginta dies deotur gratis reo appellanti. ibid.
Cap. IV. Qua ratione clerici ob gravia delicta sacris exauctorandi. 67
Cap. V. Summarie cognoscat episcopus de gratiis, quibus peccatum remittitur aut poena. ibid.
Cap. VI. Non citetur personaliter episcopus, nisi depositioois aut privationis causa. 68
Cap. VII. Qualitates testium contra episcopum describuntur. ibid.
Cap. VIII. Graves episcoporum causae a Pont. max. cognoscantur. ibid.
Decretum prorogationis quatuor articulorum de sacramento eucharistiae, et salvi conductus protestantibus dandi. ibid.
Salvus conductus datus protestantibus. 70
SESSIO XIV.
Doctrina de ss. poenitentiae et extremae unctionis sacramentis. ibid.
Cap. I. De necessitate et institutione sacramenti poenitentiae. 71
Cap. II. De differentia sacramenti poenitentiae et baptismi. 72
Cap. III. De partibus et fructu huius sacramenti. 73
Cap. IV. De contritione. ibid.
Cap. V. De confessione. 74
Cap. VI. De ministro huius sacramenti, et absolutione. 76
Cap. VII. De casuum reservatione. 77
Cap. VIII. De satisfactionis necessitate et fructu. 78
Cap. IX. De operibus satisfactionis. 79
Doctrina de sacram. extremae unctionis. 80
Cap. I. De institutione sacramenti extremae unctionis. ibid.
Cap. II. De effectu huius sacramenti. 81
Cap. III. De ministro huius sacramenti, et tempore, quo dari debeat. ibid.
Canones XV. De poenitentiae sacramento. 82
Canones IV. De sacr. extremae unctionis. 85
Decretum de reformatione. ibid.
Prooemium. Episcoporum munus est subditos, praesertim ad animarum curam constitutos admonere officii sui. ibid.
Cap. I. Si prohibiti ascendere ad ordines ascendant, si interdicti, si suspensi, puniantur. 86
Cap. II. Si episcopus quoscunque ordines contulerit sibi non subdito, etiam familiari, sine expresso proprii praelati consensu, uterque decretae poenae subiaceat. ibid.
Cap. III. Episcopus suos clericos ab alio male promotos nou admittat ad officia celebranda, nisi praevio examine. 87
Cap. IV. Nullus clericus eximatur a correctione episcopi, etiam extra visitationem. ibid.
Cap. V. Conservatorum iurisdictio certis finibus concluditur. 88
Cap. VI. Poena decernitur in clericos, qui in sacris constituti aut beneficia possidentes, decenti sui ordinis veste non utuntur. 89

Cap. VII. Voluntarii homicidae nunquam, casuales quo modo ordinandi. 89
Cap. VIII. Nulli alienos clericos ex privilegio punire liceat. 90
Cap. IX. Beneficia unius dioecesis nullo praetextu uniantur beneficiis alterius. ibid.
Cap. X. Regularia beneficia regularibus conferantur. 91
Cap. XI. Translati ad alium ordinem in claustro sub obedientia maneant, et beneficiorum saecularium incapaces exsistant. ibid.
Cap. XII. Nemo nisi ex fundatione vel dotatione ius patronatus obtineat. Ibid.
Cap. XIII. Praesentatio fiat ordinario, alias institutio sit nulla. Ibid.
Cap. XIV. Tractandum deinceps de missa, ordine et reformatione. 92

SESSIO XV.

Decretum prorogationis sessionis. Ibid.
Salvus conductus datus protestantibus. 93

SESSIO XVI.

Decretum suspensionis concilii. 96
Bulla celebrationis concilii Tridentini sub Pio IV. Pont. max. 97

SESSIO XVII.

Decretum de celebrando concilio. 101
Indictio futurae sessionis. ibid

SESSIO XVIII.

Decretum de librorum delectu, et omnibus ad concilium fide publica invitandis. ibid
Indictio futurae sessionis. 103
Salvus conductus concessus germanicae nationi in congregatione generali die IV. Martii MDLXII. ibid.
Extensio ad alias nationes. 106

SESSIO XIX.

Decretum prorogationis sessionis. ibid.

SESSIO XX.

Decretum prorogationis sessionis. 107

SESSIO XXI.

Doctrina de communione sub utraque specie, et parvulorum. 107
Cap. I. Laicos et clericos non conficientes non adstringi iure divino ad communionem sub utraque specie. 108
Cap. II. Ecclesiae potestas circa dispensationem sacramenti eucharistiae. ibid.
Cap. III. Totum et integrum Christum, ac verum sacramentum sub qualibet specie sumi. 109
Cap. IV. Parvulos non obligari ad communionem sacramentalem. ibid.
Canones IV. De communione sub utraque specie et parvulorum. 110
Decretum de reformatione. ibid.
Cap. I. Episcopi gratis cum ordines conferant, tum dimissorias et testimoniales dent, pro quibus eorum ministri nihil prorsus, notarii quod in decreto praefinitum est accipiant. 111
Cap. II. Arceantur a sacris ordinibus qui non habent unde vivere possint. ibid.
Cap. III. Ratio distributiones quotidianas augendi praescribitur: consuetudo, qua non residentes nihil vel minus tertia parte fructuum percipiunt, laudatur; absentium contumacia punitur. 112
Cap. IV. Sacramenta per convenientem sacerdotum numerum exhibeantur. Ratio novas parochias erigendi traditur. ibid.
Cap. V. Possint episcopi facere uniones perpetuas in casibus a iure permissis. 113
Cap. VI. Imperitis rectoribus vicarii cum parte fructuum pro tempore deputentur; in scandalo perseverantes privari beneficiis possint. ibid.
Cap. VII. Episcopi transferant una cum oneribus ecclesias, quae nequeunt instaurari, alias vero reparari procurent. 114
Cap. VIII. Monasteria commendata, in quibus non viget regularis observantia, et beneficia quaecunque quotannis ab ordinario visitentur. ibid.
Cap. IX. Quaestorum eleemosynarum nomen et usus tollitur. Indulgentias et spirituales gratias ordinarii publicent. Duo de capitulo eleemosynas gratis accipiant. 115
Indictio futurae sessionis. 116

SESSIO XXII.

Doctrina de sacrificio missae. 116
Cap. I. De institutione sacrosancti missae sacrificii. 117
Cap. II. Sacrificium visibile esse propitiatorium pro vivis et defunctis. 118
Cap. III. De missis in honorem sanctorum. ibid.
Cap. IV. De canone missae. ibid.
Cap. V. De solennibus missae sacrificii caeremoniis. 119
Cap. VI. De missa, in qua solus sacerdos communicat. ibid.
Cap. VII. De aqua in calice offerendo vino miscenda. ibid.
Cap. VIII. De missa vulgari lingua passim non celebranda, et mysteriis eius populo explicandis. 120
Cap. IX. Prolegomenon canonum sequentium. ibid.
Canones IX. De sacrificio missae. ibid.
Decretum de observandis et vitandis in celebratione missae. 121
Decretum de reformatione. 123
Cap. I. Canones de vita et honestate clericorum innovantur. ibid.
Cap. II. Quinam ad cathedrales ecclesias assumendi. 124
Cap. III. Statuendae distributiones quotidianae ex tertia parte quorumcunque fructuum; portio absentium quibus cedat; certi casus excepti. ibid.
Cap. IV. In quacunque cathedrali vel collegiata ecclesia maioribus nec-dum initiati, vocem in capitulo non habeant; quid praestare teneantur ad eas promoti; quive deinceps promovendi. 125
Cap. V. Dispensationes extra curiam episcopo committantur, et ab eo examinentur. 126
Cap. VI. Circumspecte commutandae ultimae voluntates. ibid
Cap. VII. Innovatur Cap. Romana de appellationibus in Sexto. ibid.
Cap. VIII. Episcopi pias omnium dispositiones exsequantur; quaecunquo pia loca visitent, dummodo non sub immediata regum protectione sint. 126
Cap. IX. Administratores quorumcunque piorum locorum reddant rationem ordinario, nisi aliter in fundatione sit cautum. 127
Cap. X. Notarii episcoporum examini et iudicio subiaceant. ibid
Cap. XI. Bonorum cuiuscunque ecclesiae, aut pii loci occupatores puniuntur. ibid.
Decretum super petitione concessionis calicis. 128
Indictio futurae sessionis. 129

SESSIO XXIII.

Doctrina de sacramento ordinis vera et catholica ad condemnandos errores nostri temporis a sancta synodo Tridentina decreta et publicata. ibid.
Cap. I. De institutione sacerdotii novae legis. ibid.
Cap. II. De septem ordinibus. ibid.
Cap. III. Ordinem vere esse sacramentum. 130
Cap. IV. De ecclesiastica hierarchia et ordinatione. ibid.
Canones VIII. De sacramento ordinis. 131
Decretum de reformatione. 132
Cap. I. Rectorum ecclesiarum in residendo negligentia varie coercetur; animarum curae providetur. ibid
Cap. II. Ecclesiis praefecti consecrationis munus intra tres menses suscipiant; consecratio quo loco peragenda. 135
Cap. III. Episcopi extra aegritudinem per se ordines conferant. ibid.
Cap. IV. Qui prima tonsura initiandi. ibid.
Cap. V. Ordinandi quibus instructi esse debeant. ibid.
Cap. VI. Aetas quatuordecim annorum ad beneficium ecclesiasticum requiritur; quis privilegio fori gaudere debeat. 136
Cap. VII. Examinandi sunt ordinandi a viris peritis iuris divini et humani. ibid.
Cap. VIII. Quomodo et a quo unusquisque promoveri debeat. ibid.
Cap. IX. Episcopus familiarem ordinans, conferat statim beneficium re ipsa. 137
Cap. X. Episcopis inferiores praelati tonsuram vel minores ordines ne conferant nisi regularibus sibi subditis; nec ipsi, aut capitula quaecunque dimissorias concedant, graviore in decretum peccantibus poena statuta. ibid.
Cap. XI. Interstitia in susceptione minorum ordinum, et certa alia praecepta observanda. 138
Cap. XII. Aetas ad maiores ordines requisita; digni duntaxat assumendi. ibid.

Cap. XIII. Subdiaconi et diaconi ordinatio qualis; eorum munus. Nulli ordines sacri duo conferantur eodem die. 138
Cap. XIV. Quinam ad presbyteratum assumendi; assumptorum munus. 139
Cap. XV. Nullus confessiones audiat, nisi ab ordinario approbatus. ibid.
Cap. XVI. Arceantur ab ordinibus ecclesiis inutiles et vagi. ibid.
Cap. XVII. Qua ratione exercitia minorum ordinum repetenda. 140
Cap. XVIII. Forma erigendi seminarium clericorum, praesertim tenuiorum; in cuius erectione plurima observanda; de educatione promovendorum in cathedralibus et maioribus ecclesiis. ibid.
Indictio futurae sessionis. 144

SESSIO XXIV.

Doctrina de sacram. matrimonii. 145
Canones XII. De sacramento matrimonii. 146
Decretum de reformatione matrimonii. 147
Cap. I. Matrimonii solenniter contrahendi forma in conc. Lateran. praescripta innovatur; quoad proclamationes dispensare possit episcopus. Qui aliter, quam praesentibus parocho et duobus vel tribus testibus contrahit, nihil agit. ibid.
Cap. II. Inter quos cognatio spiritualis contrahatur. 149
Cap. III. Publicae honestatis impedimentum certis limitibus coarctatur. 150
Cap. IV. Affinitas ex fornicatione ad secundum gradum restringitur. ibid.
Cap. V. Ne quis intra gradus prohibitos contrahat; quave ratione in illis dispensandum. ibid.
Cap. VI. In raptores animadvertitur. 151
Cap. VII. Vagi matrimonio caute iungendi. ibid.
Cap. VIII. Concubinatus poenis gravissimis punitur. 152
Cap. IX. Ne domini temporales aut magistratus quidpiam libertati matrimonii contrarium moliantur. ibid.
Cap. X. Nuptiarum solennitates certis temporibus prohibentur. 153
Decretum de reformatione. ibid.
Cap. I. Norma procedendi ad creationem episcoporum et cardinalium. ibid.
Cap. II. Synodi provinciales quolibet triennio, dioecesanae quotannis celebrentur; qui eas cogere, quive illis interesse debeant. 155
Cap. III. Qua ratione visitatio per praelatos facienda. 156
Cap. IV. Praedicationis munus a quibus et quando obeundum. Ecclesia parochialis ad audiendum verbum Dei adeunda. Nullus contradicente episcopo praedicet. 157
Cap. V. Causae criminales contra episcopos, maiores a solo summo Pont., minores a concilio provinciali cognoscantur. 158
Cap. VI. Datur episcopis potestas circa irregularitatum et suspensionum dispensationes et criminum absolutiones. 159
Cap. VII. Sacramentorum virtus, antequam populo administrentur, ab episcopis et parochis explicetur. Inter missarum solennia sacrae paginae explanentur. ibid.
Cap. VIII. Publice peccantes publice poeniteant, nisi episcopo aliter videatur. Poenitentiarius in cathedralibus instituendus. ibid.
Cap. IX. A quo visitari debeant ecclesiae saeculares nullius dioecesis. 160
Cap. X. Executio visitationis a subditis ne suspendatur. ibid.
Cap. XI. Honorarii tituli, aut privilegia particularia, episcoporum iuri nihil detrahant. Cap. Quum capella de privilegiis innovatur. 161
Cap. XII. Quales esse debeant promovendi ad dignitates et canonicatus cathedralium ecclesiarum; quidve promoti praestare teneantur. ibid.
Cap. XIII. Quomodo tenuioribus cathedralibus ecclesiis et parochiis consulendum. Parochiae certis finibus distinguendae. 163
Cap. XIV. Ne quis admittatur ad possessionem beneficii aut distributionum cum fructuum distributione in usus non pios convertenda. 165
Cap. XV. Ratio augendi tenues praebendas ecclesiarum cathedralium et collegiatarum insignium. ibid.
Cap. XVI. Quid muneris incumbat capitulo sede vacante. 166
Cap. XVII. Beneficiorum collationi et plurium retentioni modus statuitur. 167
Cap. XVIII. Ecclesia parochiali vacante deputandus ab episcopo vicarius, donec illi provideatur de parocho: nominati ad parochiales qua forma et a quibus examinari debent. ibid.
Cap. XIX. Mandata de providendo, exspectativae, et alia id genus antiquantur. 170
Cap. XX. Ratio tractandi causas ad forum ecclesiasticum pertinentes praescribitur. ibid.

Cap. XXI. Declaratur ex certis verbis supra positis non immutari solitam rationem tractandi negotia in generalibus conciliis. 172
Indictio futurae sessionis. ibid.

SESSIO XXV. ET ULTIMA.

Decretum de purgatorio. 173
De invocatione, veneratione et reliquiis sanctorum et sacris imaginibus. ibid.
De regularibus et monialibus. 176
Cap. I. Regulares omnes ad regulae, quam professi sunt, praescriptum vitam instituant; id ut fiat, superiores sedulo curent. ibid.
Cap. II. Proprietas regularibus omnino prohibetur. ibid.
Cap. III. Omnia monasteria, quae hic non prohibentur, possunt possidere bona immobilia. Numerus personarum in illis pro modo facultatum aut eleemosynarum constituendus. Nulla sine licentia episcopi erigenda. 177
Cap. IV. Regularis sine superioris licentia nec se obsequio alterius loci aut personae subiiciat, nec a conventu recedat; absens studiorum causa in conventibus commoretur. ibid.
Cap. V. Clausurae monialium, praesertim quae extra urbes agunt, providetur. 178
Cap. VI. Ratio eligendi superiores. 179
Cap. VII. Quae et quomodo in abbatissas et quocunque nomine praefectas eligendae; duobus monasteriis nulla praeficiatur. ibid.
Cap. VIII. Regimen monasteriorum non habentium ordinarios regulares visitatores quomodo instituendum. 180
Cap. IX. Monasteria monialium immediate subiecta sedi apost. ab episcopo regantur; alia vero a deputatis in capitulis generalibus vel aliis regularibus. ibid.
Cap. X. Moniales unoquoque mense confiteantur et communicent; de confessario extraordinario iis ab episcopo providaatur. Apud illas extra publicam ecclesiam eucharistia non conservetur. 181
Cap. XI. In monasteriis, quibus imminet cura personarum saecularium, praeter illas, quae sunt de illorum familia, visitet episcopus, et eidem curam praeficiendas examinet, certis exceptis. ibid.
Cap. XII. Conformentur regulares saecularibus in observatione censurarum episcopalium et festorum dioecesis. 182
Cap. XIII. Controversias de praecedentia e vestigio componat episcopus. Exempti non in strictiori clausura viventes ad supplicationes publicas accedere compellantur. ibid.
Cap. XIV. Regulari publice delinquenti poena a quo irroganda. ibid.
Cap. XV. Professio non fiat nisi anno probationis exacto, ut decimo sexto aetatis completo. ibid.
Cap. XVI. Renunciatio aut obligatio facta ante duos menses proximos professioni sit nulla. Finita probatione novitii aut profiteantur, aut eiiciantur. In pia clericorum soc. Jesu instituto nihil innovatur. Caveatur, ne quid ex bonis novitii monasterio tribuatur ante professionem. 183
Cap. XVII. Puella maior duodecim annis, si habitum regularem suscipere voluerit, exploretur ab ordinario, iterumque ante professionem. ibid.
Cap. XVIII. Ne quis, praeterquam in casibus a iure expressis, cogat mulierem ad ingrediendum monasterium, aut ingredi volentem prohibeat. Poenitentium seu convertitarum constitutiones serventur. 184
Cap. XIX. Quomodo in causis deficientium a religione procedendum. ibid.
Cap. XX. Superiores ordinis episcopis non subiecti inferiora monasteria visitent ac corrigant, etiam commendata. 185
Cap. XXI. Monasteria regularibus conferantur. Ordinum capita nemini in posterum commendentur. ibid.
Cap. XXII. Praedicta de reformatione regularium nulla mora interposita observentur. 186
Decretum de reformatione. 187
Cap. I. Cardinales et omnes ecclesiarum praelati modestam supellectilem et mensam habeant; consanguineos familiaresve suos ex bonis ecclesiae non augeant. ibid
Cap. II. A quibus nominatim decreta concilii solenniter recipi et doceri debeant. 188
Cap. III. Excommunicationis gladio temere non utendum; ubi executio realis aut personalis fieri potest, a censuris abstinendum; iisque civili magistratui se immiscere nefas esto. 189

24*

Cap. IV. Ubi nimins est missarum faciendarum numerus, statuant episcopi, abbates et generales ordinum, quod expedire iudicaveriot. 190
Cap. V. Rebus bene constitutis et annexum onus habentibus nihil detrahatur. 191
Cap. VI. Qui se gerere debeat episcopus quoad visitationem capitulorum exemptnrum. ibid.
Cap. VII. Accessus et regressus ad beneficia tolluntur; coadintor qunmodo, cui et ex qua causa concedendus. 193
Cap. VIII. Administratorum huspitalium munus; eorum negligentia a quibus et qua ratione coercenda. ibid.
Cap. IX. Quomodo probandum ius patronatus; cui deferendum munus patronnrum; accessiones vetitae; quibus id iuris non acquiratur. 195
Cap. X. Iudices a synodo designandi, qui delegentur e sede apostolica. A quibus et ordinariis causae breviter terminandae. 197
Cap. XI. Variae locationes bonorum ecclesiasticorum prohibentur; quaedam factae irritantur. ibid.
Cap. XII. Decimae integre persnlvendae; eas subtrahentes excommunicandi. Rectoribus ecclesiarum tenuium pie subveniendum. 198
Cap. XIII. Quartam funeralium cathedrales vel parochiales ecclesiae recipiant. 199
Cap XIV. Praescribitur ratio procedendi in causis clericorum concubinariorum. ibid.
Cap. XV. Filii clericorum illegitimi a quibusdam beneficiis arcendi. 200
Cap. XVI. Beneficia curata non convertantur in simplicia, et in quem translata fuerit cura animarum, assignetur congrua portio. Vicariae cessent, cnra ad titulos revocata. 201
Cap. XVII. Episcopi dignitatem suam morum gravitate commendeat, nec cum regum ministris, regulis aut baronibus indigna demissione se gerant. ibid.
Cap. XVIII. Canones ad amussim serventur; si quando in eis dispensandum, id valide, mature et gratis fiat. 202
Cap. XIX. Monomachia poenis gravissimis punitur. ibid.
Cap. XX. Quae sunt iuris ecclesiastici principibus saecularibus commendaotur. 203
Cap. XXI. In omnibus salva sedis apost. auctoritas maneat. 204
Decretum de continuanda sessione in diem sequentem. ibid.

Sessionis ultimae continuatio.

Decretum de indnlgentiis. ibid.
De mortificatione carais, ieiuniis et diebus festis. 205
De libris vel suspectis, vel perniciosis. ibid.
Ex loco assignato oratoribus declaratur nullum cuiquam fieri praeindicium. 206
De decretis concilii recipiendis et observandis. ibid.
Recitatio decretorum concilii sub Paulo III., et Julio III. 207
Finis datur concilio Tridentino. Confirmatio petenda a beatissimo Romano Pontifice. ibid.
Acclamationes Patrum in fine concilii. ibid.
Oratio habit. in ultima sessione concilii Tridentini a R. P. D. Hieronymo Ragasono Veneto, episcopo Nazianzeno, et coadiutore Famaugustano. Hic summatim recensentur omnia in concilio Tridentino definita, quae ad ; credendum et ad bene vivendum pertinent. 209

PARS ALTERA
COMPLECTENS VARIA
AD CONCILIUM TRIDENTINUM
SPECTANTIA.

Confirmatin concilil Tridentini. 217

Bulla S. D. N. Pii, divina providentia Papae quarti, super confirmatlone oecumenlcl concilii Tridantini. 218

Bulla S. D. N. Pii, divina providaatia Papaa quarti, supar declaratione temporis ad obsarvanda deereta sacri oecumenici concilii Trideotini. 222

Motus proprius S. D. N. Pii, divina provideotia Papaa quartl. Deputantur octo cardinales, qui faciant observari constitutinnes et ordinatinnes a Pio IV. editas, nac ooa decreta sacri oecumenici concilii Tridentini. 224

Bulla S. D. N. Pii, divina providentia Papac quarti, super forma luramenti professionis fidel. 226

Bulla S. D. N. Pii, divina providentla Papac qnarti, quo revocantur privilegia, exemptiones, facultates, immunitates, dispensatiooes, conservatoriae, indulta etc., quibuscuaqua locis et personis concessa in his, ln qnibus statutis et decretis sacri concilii Trideotiol coutrariantur. 229

Regulae decem de libris prohibitis per Patres a Tridentina synodo delectns coocinnatae, et a Pio Papa IV comprobatae. 231

Bulla S. D. N. Pii, divioa providentia Papae quarti. Approbatio Indlcis librorum prnhibitorum, cum regulis firmatis per Patres a s. coocilio Tridcutino deputatos; et prohibitio has libros habendi et legandi. 236

Cnnstitntinnes ex antiquo iure desumptac et per concilium Tridentinum memnratae vel ab ipso speciatim innovatae. 238

Conclium Carthaginensc. Ex Decreti parte I. dist. XLI. cap. 7. Eplscopus. Ibid.

Concilinm Chalcedonense. Ex Decreti parte I. dist. LXX. cap. 2. Neminem. Ibid.

Alexander III. In concilio Lateranensi. Ex lib. I. Decretal. tit. VI. da electione et eleeti potestate, cap. 7. Quum ln cunctis. 239

Alexander III. Ibid. §. Inferinra. ibid.

Alexaoder III. In concilio Lateranensi. Ex lib. III. Decretal. tit. IV. de clericis noo residentibos, cap. 3. Quia nonnulli. Ibid.

Alexander III. Ex lib. III. Decretal. tit. XLVIII. de ecclesiis aedificandis vel reparaodls, cap. 3. Ad audientiam. 240

Boolfacius VIII. Ex Sexto Decretal. lib. I. tit. II. de rescriptis, cap. 11. Statutum. Ibid.

Bonifacius VIII. Ex Sexto Decretal. lib III. tit. II. de clerieis coniugatis, cap. unic. Clerici, qni cum unicis. 241

Bonifacius VIII. Ex Sexto Decretal. lib. III. tit III. de clericis non residentibns in eeclesia vel prachenda, cap. uoic. Consuetudinem. Ibid.

Bonifacius VIII. Ex Sexto Decretal. lib. III. tit. XVI. de statu regularinm, cap. unic. Periculoso. 242

Clemens V. In cnncilio Vienoensi. Ex Clementinis lib. I. tit. VI. de aetata et qualitate et nrdine praeficiendornm, cap. 2. Ut li, qui. 244

Clemeos V. In coocilio Viennensi. Ex Clementiois lib. III. tit. I. de vita et booestate clericorum, cap. 2. Qunniam. ibid.

Clemens V. In concilio Viennensi. Ex Clementinis lib. III. tit. XI. de religiosis domibus, cap. 2. Quia contingit. 245

Eugenlus IV. Ex lib. V. Extravagaotium communinm tit. de privilegiis, cap. 3. Dlvlna. 247

Gregorius X. In concilio Lugdunensi. Ex Sexto Decretal. lib. I. tit. VI. de electione et electi potestate, cap. 14. Licet canon. 243
Gregorius X. In concilio Lugdunensi. Ex Sexto Decretal. lib. I. tit. XVI. de officio ordinarii, cap. 3. Ordinarii. 249
Gregorius X. In concilio Lugdunensi. Ex Sexto Decretal. lib. III. tit. XX. de censibus, exactionibus et procurationibus, cap. 2. Exigit. 250
Innocentius III. In concilio Lateranensi. Ex lib. I. Decretal. tit. XXXI. de officio iudicis ord., cap. 15. Inter cetera. ibid.
Innocentius III. In concilio Lateranensi. Ex lib. III. Decretal. tit. V. de praebendis et dignitatibus, cap. 28. De multa. 251
Innocentius III. Ibidem cap. 29. Grave nimis. 252
Innocentius III. In concilio Lateranensi. Ex lib. III. Decretal. tit. XXXV. de statu monachorum, cap. 7. In singulis. ibid.
Innocentius III. In concilio Lateranensi. Ex lib. IV. Decretal. tit. III. de clandestina desponsatione, cap. 3. Quum inhibitio. 254
Innocentius III. In concilio Lateranensi. Ex lib. V. Decretal. tit. I. de accusationibus et inquisitionibus et denunciationibus, cap. 24. Qualiter et quando ibid.
Innocentius III. Ex lib. V. Decretal. tit. XXXIII. de privilegiis et excessibus privilegiatorum, cap 16. Quum capella. 256
Innocentius III. In concilio Lateranensi. Ex lib. V. Decretal. tit. XXXVIII. de poenitentiis et remissionibus, cap. 12. Omnis. ibid.
Innocentius IV. In concilio Lugdunensi. Ex Sexto Decretal. lib. II. tit. XV. de appellationibus, cap. 3. Romana. 257
Innocentius IV. In concilio Lugdunensi. Ex Sexto Decretal. lib. V. tit. VII. de privilegiis. cap. 1. Volentes. 258
Leo X. In concilio Lateranensi. Sess. X. de impressione librorum, Nos, ne id. 259
Sixtus IV. Ex lib. III. Extravagantium communium tit. de reliquiis et veneratione sanctorum, cap. 1. Quum praeexcelse. 260
Sixtus IV. Ibid. cap. 2. Grave nimis gerimus. 261
Appendix aliorum quorundam documentorum, quae theologiae candidatis utilia esse videntur. 263
Num. I. Damnatio errorum Wicleffi, Hus et Lutheri. ibid.
Articuli damnati Ioannis Hus, de quibus supra fit mentio. 267
Bulla Leonis X. contra Lutherum 18. Kal. Iulii 1520. 270
Num. II. Damnatio errorum Baianorum etc. 273
Num. III. Damnatio errorum Iansenii. 278
Damnatio errorum Paschasii Quesnelli. 281
Sequuntur propositiones damnatae. 283
Pius Episcopus Servus servorum Dei. 292
Propositiones, doctrinae et sententiae damnatae synodi Pistoriensis. 298
Pars allocutionis habitae in consistorio secreto die 26. Iunii 1805. 327
Catalogus legatorum, patrum, oratorum et theologorum, qui ad sanctam oecumenicam Tridentinam synodum convenerunt. 329
Appendix analytica ad concilium Tridentinum. 340
Index sessionum, decretorum, capitum et summariorum. 365

IMPRIMATUR.

F. Dom. Buttaoni Ord. Praedic. S. P. A. Mag.

IMPRIMATUR.

A. Piatti Arch. Trap. Viceg.